ՇԱԲԱԹ
ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ–ՕԳՈՍՏՈՍ
31 - 1.
SAMEDI
DIMANCHE
31-1 JUILLET-AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.651
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.651

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻԻ ՄԸ ԱՉՔՈՎ

Լոս Անճելըս Թայմզին արտատպելով Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն Ուրբաթ օր, կարճ գրութիւն մը լոյս ընծայած էր Թոպերթ Սի. Թոթ ստորագրութեամբ, Երեւանէն: Յօդուածին խորագիրն է՝ «Մեծ աղբարիկը» հեռու կը պահուի Հայաստանէն կողմէ բայց շատեր կը դատապարտեն մնայուն ռուսացումը:

Ու թղթակիցը կը սկսի իր գրութիւնը հետեւեալ ձեւով.— «Եթէ, հոս փողոցը գինով մը տեսնէք», կ'ըսէ պաշտօնական անձ մը պատահական պատյախ մը ընթացքին, «հաւանաբար Ռուս է»: Եւ արագօրէն կ'աւելցնէ՝ «ըսել չէ թէ՝ այնքան շատ Ռուս կայ հոս, շատ քիչ են, հազիւ բնակչութեան հարիւրին 3ը, որ Ռուսի փոքրաքոյն համեմատութիւնն է բաղդատմամբ խորհրդային որեւէ Հանրապետութեան»: Ու Ամերիկացին կը շարունակէ ըսելով թէ վերոյիշեալ արտայայտութիւնը կը ցոլացնէ հակակրութիւնը դէպի Ռուսը, զոր որոշ Հայեր ոչխար կ'որակեն (բառը հայերէն գրուած է) բայց ասկէ աւելի՝ կատաղի ազգային հպարտութիւն մը ունին եւ «մեծ եղբայրը» (ըսել կ'ուզէ՝ fեռին) հեռու կը պահուի մշակոյթով թէ թիւով: «Հայաստանի մէջ գինով մը պատահութեան բերելու վայր չունինք» կ'ըսէ Լեւոն Մանասարեան, նախագահը Գեղարուեստի յանձնախումբին: «Այր մարդու պատուոյն հարցն է որ մարդ իր չափը գիտնայ: Մարդ մը որ հրապարակաւ գինով է, յարգանքը կը կորսնցնէ»: Ամերիկացին կը չեշտէ անշուշտ թէ ասիկա ըսել չէ որ Հայերը հակալքոլական են, կը սիրեն իրենց գինին եւ վոտկա մըն ալ կը լինեն զոր աշխարհի լաւագոյնը կը նկատեն: Շատ հպարտ են նաեւ իրենց գինեգործութեամբ: Քանի մը տողով յիշելէ ետք հայոց պատմութիւնը, յօդուածագիրը կը գրէ թէ պաշտօնական մէկը, խօսելով Հայերու քրիստոնեայ հաւատքին մասին ըսած է.— «Մեր Եկեղեցին մասնաւոր բան մըն է մեզի համար: Հակասական բան մը չկայ համայնավար ըլլալու եւ զաւակները քրիստոնեայ մկրտելու մէջ: Շատ աւելի տառապած ենք քրիստոնեայ ըլլալով մահմետական աշխարհի մէջ, բայց վերապրեցանք իբրեւ ազգ որով – հետեւ պահպանեցինք մեր լեզուն եւ մշակոյթը»: Ազգայնական Հայերը, կ'ըսէ ամերիկացի լրագրողը, կ'ըսեն թէ Հայաստան թաքուն կերպով կը ռուսացուի: Ծնողներ, որոնք փառամոլ են իրենց զաւակներուն համար, զանոնք ռուսական դպրոց կը ղրկեն, որովհետեւ լաւագոյն արհեստներու եւ գիտութեանց մէջ ուսուցումը ռուսերէն կը տրուի: Այսպէս, հայ մտաւորականներ յաճախ Մոսկուա կամ Լենինկրատ կ'երթան (ուր, Հրեաներուն պէս, ներկայ են համալսարաններ, երաժշտութեան եւ գիտութեան մէջ):

Խորհրդային Սահմանադրութիւնը (յօդուած 17) կ'ըսէ թէ իւրաքանչիւր Հանրապետութիւն կրնայ անջատուիլ Խորհ. Միութենէն, բայց 14 ազգայնականներ, անդամ «Ազգ. Միութիւն կուսակցութեան» բանտարկուեցան 1974ին:

Ու յօդուածագիրը կը վերջացնէ հետեւեալ «մանրավէպով»: Օրինակ, Երեւանի Արուեստի Թանգարանը ցուցադրուած կտաւ մը եւ Շագալ մը կան, որոնք չեն ցուցադրուած Մոսկուա, ինչպէս նաեւ շատ յաջող Ռուպէնս մը. «Լենինկրատի Էրմիթաժէն կուգան, կ'ըսէ պաշտօնավար մը: Մեծ հաւաքածոյի մը մաս կը կազմեն, որ ապահովութեան համար հոս ղրկուեցաւ պատերազմին: Ասոնք, հոս, կը խորհիմ թէ աւելի ապահովութեան մէջ են, ետ երթալիք չունին» կ'ըսէ ու կը ժպտի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ ՈՐ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԲԵՐԵՐ

Ստորագրուեցաւ ի վերջոյ համաձայնութիւնը Պաղեստինցիներու եւ Սուրիացիներու միջեւ: Բայց աւելի քան համաձայնութիւն մը կը թուի որ կարգադրութեան ծրագիր մըն է, որ դժուար թէ կարենայ բան մը փոխել քանի ան ալ հիմնական հակասութիւն մը ունի իր մէջ: Այսպէս կը նախատեսուի նախ որ լիբանանեան – սուրիական – պաղեստինեան Բարձրագոյն Կոմիտէ մը կազմուի, Արաբական Լիկայի ներկայացուցիչին նախագահութեան ներքեւ: Այս մարմինը պիտի քննէ հրադադարի գործադրութիւնը արաբական խաղաղապահ զինուորներուն հետ: Մարմինը գործի վրայ կը մնայ մինչեւ Իլիաս Սարգիսի պաշտօնի գլուխն անցնիլը: Այս Ա. կէտէն զատ բոլոր կողմերը, ամբողջ հողամասին վրայ պիտի հաչակեն հրադադարը, երբ որ կոմիտէն որոշէ: Երկու կողմերը կը քաջալերեն բոլոր միւս կողմերը որ «ազգային գրոյց» մը ըլլայ Սարգիսի նախագահութեան ներքեւ եւ վերջապէս չորրորդ եւ ամէնէն կնճռոտ կէտը.— Բնագիրը կ'ընդունի «Լիբանանի իրաւունքը՝ որ պաղեստինեան դիմադրութիւնը չխառնուի իր ներքին գործերուն, բայց նաեւ պաղեստինեան դիմադրութեան իրաւունքը կռուելու լիբանանեան հողէն...»: Արդ, այս երկու իրաւունքները արդէն մէկը միւսը կը ժխտէ եւ հիմնական տարակարծութիւններէն մէկն է: Գրեթէ մոռցուեցան (ծոմպլաթ նոյնիսկ՝ հիմակուհիմա մէկ կողմ դնենք, ըսաւ) բարեփոխումները, սահմանադրական եւ ընկերային եւ մնաց պաղեստինեան հարցը: Հոս քրիստոնեայ աջը տարբեր ծրագիր ունի եւ 16 ամսուան այս խենդագար կռիւներէն ետք, դժուար թէ ընդունի բան մը, որ կար արդէն ու՛է փաքթօ եւ որու պատճառաւ կը կռուին: Եթէ նոյնիսկ Ճէմայէլ աւելի հաշտարար ոգի կը ցուցաբերէ եւ այնքան չի ծածկեր Շամունի հետ իր տարակարծութիւնը, որ չի վարանիր խսկ ըսելու.— «Քրիստոսի 12 առաքեալներուն մէջ, Յուդան չկա՞ր», այդքանով հարցը չի լուծուիր: Շամուն մինչեւ ծայրը կ'ուզէ երթալ կամ՝ ամբողջական յաղթանակ կամ երկրին մասնահատումը: Քրիստոնեայ Լիբանան մը կ'ուզէ, հոն ուր քրիստոնեան աւելի քան երբեք փոքրամասնութիւն է: Կը հաստատուի թէ բախումներ եղած են Ճունիէհ Փալանժիստ եւ շամունական քաղաքազօրքերու միջեւ:

×

Կարմիր Խաչը առաջին անգամ ըլլալով դուրս ելաւ իր վերապահութենէն եւ «իրենց պատասխանատուութեանց առջեւ դրած է Լիբանանի որոշ հատուածներ, որոնք ցարդ արգելք կը հանդիսանան Ջաաթարի վիրաւորներու պարպումին»: Ուրբաթ օր կ'ըսուէր թէ կարգադրութիւն մը եւս եղած է այդ ուղղութեամբ, բայց Կարմիր Խաչը Ուրբաթէն Շաբաթի յետաձգած է վիրաւորներու փոխադրութիւնը:

×

Կայ նաեւ այլ հարց մը: Հարաւային Լիբանանը, կտրուած ամէն կողմէ, այդ շրջանը ուտելիք, ալիւր եւ վառելանիւթ կ'ընդունի Իսրայէլէն: Իսրայէլ յաւելեալ դարմանումի կեդրոններ բացած է Լիբանանցիներուն համար եւ նոյնիսկ աշխատելու հրաւէր կը կարդայ գործազուրկներուն: Պարզ է որ այլ պարագաներու մէջ, նման վերաբերում մը միայն մարդասիրական կը նկատուէր, բայց հարցը կը փոխուի երբ պատերազմ կայ եւ ընողն ալ Հրեան է, որու կը վերագրուի «մաքիավելլիք ծրագիր» մը պաղեստինեան Վաֆա մամուլի գործակալութեան կողմէ:

×

Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն, Ուրբաթ օր շահեկան յօդուած մըն ալ հրատարակած էր Ճունիէի մասին, զոր կ'որակէ «հակասութեանց մայրաքաղաքը», ուր փոխադրուած է Պէյրութի երբեմնի Համրայի առեւտրական եւ գործի կեդրոնը:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ազնիւ, հայրենակից,

Այն պահուն երբ Երեւանի մէջ հայ Պետութիւնը կը ձեռնարկէ Յակոբ Պարոնեանի ամբողջական գործերուն վերահրատարակման, սրտի խակական մորմոքով է որ կ'իմանանք թէ, մեծանուն գրագէտին գերեզմանը, Պոլսոյ Օրթագիւղի մէջ, անխնամ ձգուած է:

Մեծապատիւ Մուրացկաններու, Ազգային Ջոջերու, Պաղտասար Աղբարի անմահ հեղինակը, մեր առաջին անմրցելի երգիծաբանը, մեր հանրային յոռի բարքերու անաչառ ձաղկիչը, որ ազգային մեծագոյն փառքերէն մին կը մնայ միշտ, ոչ իսկ շիրիմի մը յետին վարձատրութեան արժանացած է, իր մահին յաջորդող քառասուներկու տարիներու ընթացքին:

Մեծարժէք յիշատակի մը հանդէպ այս ցաւալի վերաբերումը դարմանելու համար է որ, Ա. Պոլսեցիներու Հայրենակցական Միութիւնս հրապարակ կ'իջնայ, ազգային հանգանակութեան մը գլուխը անցնելով պատշաճ շիրիմի մը կառուցումին համար: Այս նպատակին, Միութիւնս իր նեղ միջոցներէն համեստ գումար մը կը յատկացնէ ու կոչ կ'ընէ համայն Հայութեան որ իր լրացուցիչ լուման բերէ այս անյետաձգելի ու պատուաբեր գործին համար:

Պարոնեան Ա.Պոլսոյ մեծ զաւակը, փառքն ու պարծանքն է միեւնոյն ատեն ամբողջ Հայութեան, իր գործը համազգային բնոյթ ունի եւ արդար է որ համազգային ըլլայ նաեւ մեծարանքը իր յիշատակին հանդէպ:

Ահա թէ ինչո՛ւ կը յուսանք որ մեր այս կոչը անարձագանգ պիտի չմնայ հայ սրտերուն մէջ, ու հանգանակութիւնը պէտք եղածին պէս արդիւնաւորուելով, կարելի պիտի դարձնէ բարձրացումը տեւական յիշատակարանի մը այն թանկագին հողակոյտին վրայ, ուր տարիներէ ի վեր ահա կ'աճի մոռացութեան խոտը, որպէս տխուր փաստ մեր մեղապարտ անտարբերութեան:

«ՊԱՐՈՆԵԱՆ ՇԻՐԻՄ»Ի ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Փլովտիվ, 1932 Սեպտ. 22

ՏՈՄՍ

"ԱՅՍ ՑԱՒԱԼԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄԸ"

Անցնող քանի մը տարիներուն Յակոբ Պարոնեանի գերեզմանը գտնելու մեր փորձերը դժբախտաբար մնացին անհետեւանք: Մեծ երգիծաբանին «ազգային յուղարկաւորութեան» նկարագրութենէն — «Արեւելք» օրաթերթ, Պոլիս, 1891 Յունիս 10 — յայտնի կ'ըլլայ թէ մարմինը ամփոփուած է Օրթագիւղի գերեզմանատունը, «մեռելոց այդ հանդարտիկ բնակարանին մէկ անկիւնը, տխուր ու մենաւոր»:

Այդքան: Իսկ թէ ինչպէս 85 տարի անցած է վրայէն եւ սերունդներ ամբողջ — քաղական, հոգեւորական, մտաւորական, թատերասէր — եկած ու անցած են առանց հողակոյտին վրայ տապանաքար մը դնելու մասին մտածելու՝ անըմբռնելի է պարզապէս: Հիմա արդէն անհետ կորսուած է հողակոյտն ալ: Այս մասին ոչ մէկ տող կամ արձանագրութիւն կարելի եղաւ գտնել Պատրիարքարանի արխիւներուն մէջ:

Բարեկամ մը վերջերս ղրկած է քովի սիւնակին մէջ երեւցող կտրոնը — դժբախտաբար թերթին թուականը, 1932 Հոկտեմբեր 12, կայ միայն՝ առանց անունին — ուր հարցը կ'արծարծուի «Պարոնեանի Շիրիմի Յանձնախումբ»ի մը կողմէ որ, ըստ երեւոյթին, կազմուած է Փլովտիվ (Պուլկարիա) բնակող նախկին Պոլսեցիներէ:

Ինչպէս յայտնի կ'ըլլայ գեկոյցին առաջին իսկ պարբերութենէն, գերեզմանը գոյութիւն ունեցած է, թէեւ լքուած վիճակի մէջ, գոնէ մինչեւ այդ թուականը, 1932, այսինքն Պարոնեանի մահէն 42 տարի վերջ: « Այս ցաւալի վերաբերումը », դարմանելու համար է ուրեմն որ Յանձնախումբը հրապարակ իջած է ազգային հանգանակութեան մը ձեռնարկելու՝ եւ գումարով մըն ալ բացումը կատարած:

Թէ իր ժամանակին ի՛նչ արձագանգ գտաւ այս կոչը միւս գաղութներուն մէջ, չենք գիտեր: Որեւէ հանգանակութիւն տեղի ունեցա՞ւ ի վերջոյ, ի՞նչ եղաւ արդիւնքը, հանգանակուած գումարը, ինչո՞ւ նպատակին չգործածուեցաւ « ցաւալի վերաբերումը » դարմանելու համար՝ յայտնի չէ:

Անհաւանական չէ որ գտնուին տարեց ընթերցողներ, Պոլիս կամ այլուր, որոնք ի վիճակի ըլլան յաւելեալ պատառիկ մը տեղեկութեամբ լոյս սփռելու այս տխուր կացութեան վրայ՝ դիւրացնելով անգուգական, մեծ երգիծաբանին աճիւնները պարունակող հողակոյտը գտնելու եւ ապա նաեւ անոր վրայ արժանավայել տապանաքար մը զետեղելու աշխատանքը:

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Լիզպոն, Յուլիս 1976

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոսի արձակուրդի շրջանին «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Շաբաթ օրերը (կիրակիի թիւ), խմբագրատունը բաց կը մնայ սովորական ժամերուն:

Fonds A.R.A.M

ՔԱՂԷՅՏՈՍԿՈՓ ՔԱԹՐԱ 76

Բ.

Դատապարտելի մէջակութիւն որ չառաջնորդեր լաւագոյնին: Եւ ինչ որ ալ ըլլան տուեալները չի կրնար պաշտպանել հայ սփիւռքը՝ քանի ուշ կամ կանուխ գոյութեան իրաւունքն իսկ երաշխաւորուած է դէպի լաւագոյնին ձգտումով: Որակն է որ պիտի ապրեցնէ Սփիւռքը՝ ոչ թէ համրանքը: Ու աւելին՝ առաջինն է որ երաշխաւորը պիտի մնայ երկրորդին:

Զուգադիպութիւնը բոլորովին կոյր չըլլալով, մշակոյթի եւ արուեստի նուիրուած բջիջ մը պէտք ունի առաւելաբար, ոչ թէ ինքնավստահ ու ինքնագոհ մինակ մարդոց՝ այլ սկեպտիկ մշակներու փաղանգի մը: Նոր ուղիներ որոնող:

Բարեբախտաբար Քաթրա շրջապատուած է ամբողջովին այդ փաղանգով: Նոր գաղափարներու լծորդիչը ըլլալ՝ նշանակելով ստեղծել գործօն մշակոյթ որ առնչի բոլորին միահամուռ կերպով՝ առանց մտային զարգացման աստիճանի, կամ տարիքի, կամ դասակարգի տարբերութեան վտանգաւոր խրամատին:

Կարելի է խղճմտօրէն վկայել թէ, անցեալ հինգ տարիներու ընթացքին Քաթրա այդ ուղղութեամբ միայն աշխատելու ձգտեցաւ հետեւողականօրէն:

Ճի՞շդ էին իր մերձեցումները:

Երբ 1971ին քանի մը արուեստագէտներով՝ Գառզու, Րաֆֆի Պետրոսեան, Տալիա Կամսարական, Ռուբէն Մելիք, Ժանսէմ, Աշոտ Մալաքեան՝ հայ արուեստի զարգացման միութեան մը մասին խորհեցանք, իսկ տարի մը ետքն ալ տասնեւվեց ընկերներով պաշտօնապէս զայն կնքեցինք Քաթրա՝ ոչ հիմնադրամ, ոչ ալ որեւէ յատկացում ունէինք: Ամէն ինչ բարի կամեցողութեան ենթակայ էր: Այսօր ալ այդպէս է: Ո՛չ մէկ տարբերութիւն ապահովութեան գետնին վրայ: Ա՛յդ ալ խնդիր չէ, վտանգաւոր թող մնան կեանքի իր պայմանները: Բայց հասած է այլեւս Քաթրա հանգրուանի մը ուր՝ ունենալով հանդերձ գոհունակութիւնը իր տարած սկզբնական աշխատանքին՝ ճշդելէ ետք իր անբաւարարութիւնները, եթէ սահմանեալ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին չկարենայ գտնել զանոնք լրացնելու կարելիութիւնները, պարտի հարց տալ ինքն իրեն թէ շարժումը ուրո՞ւ եւ ինչո՞ւ համար շարունակելու հարկին տակ կը գտնուի: Որովհետեւ, հետաքրքրել ու լուսաբանել յետոյ ժողովրդական լայն խաւերը, եթէ պէտք եղած որակն ու տարողութիւնը չպարտադրուի, ժամանակի եւ նիւթական զոհողութիւնները արդարանալի չեն մնար: Շարժում որ հետզհետէ պիտի կորսնցնէր նախ իր միջուկային կենսալիր աւիշը, ու պիտի վերածուէր յետոյ պըրկուած ջիղերով վտիտ մարմնի մը անկենդան:

Նման հիւլէական ռումբի մը անվտանգ, որ կը պտըտի ամենուրեք պողպատեայ թռչունի մը փորին մէջ ամէն օր մեր գլխուն վերեւ՝ առանց սակայն կարենալ մէկտեղելու որոշ տեղ մը, որոշ ժամուն, որոշ չափով նիւթ եւ ուժ՝ եւ որ կը սպասէ անվերջ հրկիզող կայծին պայթեցնելու համար լման նիւթին պարունակութիւնը:

×

Պիտի մոռնայի՝ ինչ որ աղետաբեր պիտի ըլլար հիւլէական ռումբի մը պարագային, կրնայ պտղաբեր անդաստաններու ծնունդ տալ հայ մշակոյթին եւ արուեստին նուիրուած շարժումի մը պայթման օրը: Շարժում որ ըլլայ մտածուած, ծրագրուած, հակակշռուած: Համագաղութային չափերով եւ համաշխարհային որակով: Սփիւռքը այդ շարժման պէտք ունի: Եւ որուն կարելիութեան հաւատացող հայ տղաք գոյութիւն ունին տակաւին: Առանց երազելու:

×

Յուսահատ, առաւելաբար սկեպտիկ րոպէներուդ ի՞նչպէս չլսել սակայն հիմնադիր ընկերներէն հաստատակամ ու խիզախ Աշոտ Մալաքեանին ձայնը որ ականջներուդ կը փսփսայ.

«Ինչո՞ւ կը գանգատիս. չե՞մ ըսած քեզի. չըլլա՛ր... ո՞վ քենէ ուզեց ասանկ բաներ. ե՞րբ պիտի դադրիս մեր գլխուն Մաօ ըլլալէ... որո՞ւ կ'ըսես... չի հասկնար»:

×

Կը հասկնայ: Ու բարձրանալ սանդուխներէն գլխիկոր, խորհելով թէ դիտողութիւնը ճիշդ էր: Քանի որակաւոր շարժումը մեկենասութեան կը կարօտի. քանի իրաւ քաղքենի դասակարգ չունինք. քանի քմահաճ դատողութեան արդիւնք, չէ կարելի վստահիլ որոշ գործօն շրջանակի մը՝ այո՛, դրաւը կորսուած կ'երեւի:

Կը մխիթարուիս պահ մը վերյիշելով այս անգամ Կոմիտասի խօսքը որ կ'ըսէր արուեստի ու մանաւանդ երաժշտութեան մասին. «Մի տեսակ շարժողութիւն է նա՛, լոյսին ջերմութեան նման»: Բա՞ւ է սակայն այդ մեղմիկ ջերմութիւնը՝ չսառեցնելու համար կորովը անոնց որ մշակութային բջիջի մը կեանքը կ'ուզեն տեւականացնել:

×

Թէ ո՞րքանով կրցաւ օգտագործել Քաթրա այդ շարժողական ուժը լոյսի նման տարածուն: Տարւոյն հաշուեփակն է որ պիտի կարենար տալ լաւագոյն գաղափարը՝ մինչեւ իսկ ըլլար ան յետադարձ ակնարկով մը հապճեպ:

×

Քաթրայի Ուրբաթները եղան թիւով տասնեւութ այս տարի: Որոնցմէ երկուքը ի Թեհրան՝ երկու գիշերներ ալ Մարսէյլի մէջ տեղի ունեցան: Այո՛, Քաթրա բարե՛ւ ըսաւ 1976ի ընթացքին երկու հայաշատ քաղաքներու: Թեհրան եւ Մարսէյլ: Երկու տարուան յապաղումով: Այն անվերապահ համակրանքի մթնոլորտը սակայն որ ստեղծուեցաւ իսկոյն, ընդհանուր հաղորդականութեան թելադրող ոգի մը տարածելով մեր շուրջ, պիտի չմոռցուի Քաթրայի կողմէ: Կրնան Շուշանիկ Միլտոնեան, Ժան-Ժաք Քանթարով կամ Սեդա Դանիէլ վերադառնալ Թեհրան: Ապահովուած է իրենց հետաքրքիր ունկնդիրներով առլցուն սրահներ: Ծանօթացած են այլեւս իրարու: Կապեր են ստեղծուած: Համամարդկային սիրով տոգորուն հայ արուեստը իր երգահաններով ու մեկնաբաններով փոխանցած էր հարիւրաւորներու ցեղին միտքն ու հանճարը: Թեհրան սիրած էր Քաթրան՝ ականատես իր յուսալիր աշխատանքին: Եւ եթէ սկսուածը շարունակուի, եթէ զարգանան փոխ-յարաբերութիւնները, անկասկած արդիւնքը բազմապատկեալ չափերու կրնայ հասնիլ:

Յաջորդ օրն իսկ, օտար քննադատը կրնար գրել իր լրագրին մէջ՝ ֆրանսերէն, պարսկերէն թէ անգլերէն՝ որակը յաղթահարեց. ու շարունակել ընդարձակօրէն տալ Քաթրայի Գիշերը չորս սիւնակներու վրայ: Հեռատեսիլ, ձայնասփիւռ՝ նոյնպէս: Ու երբ Առնօ Բաբաջանեան Երկրորդ Գիշերուան ընթացքին կը բերէր իր անհատականութեան ու տաղանդին անփոխարինելի բաժինը, երկիւղածութեամբ կը հետեւէր սրահը անոր յօրինած ամէն մէկ նօթին: Ուրախ գիշերներ:

Չմոռնալ Սեդա Դանիէլի հիանալի մէկ ելոյթը՝ ինչպէս նաեւ ինքզինքին միշտ հաւասար հազուագիւտ արուեստագիտուհի Շուշանիկ Միլտոնեանի տաւիղին եթերային հնչիւնները: Ու երկրորդ Գիշերուան ընթացքին դարձեալ, Առնօ Բաբաջանեանի ելոյթը, երիտասարդ դաշնակահար Րաֆֆի Մինասեանի յուզիչ եւ անսայթաք ընկերակցութեամբ, կատարելու համար իր Հայկական Ռափսոտին:

×

Երաժշտութի՛ւն, վերանցական միաւորիչ ոգի՝ ի՞նչպէս չկռթնիլ նախ քեզի՝ մէկտեղելու համար նօսրացած շարքերը հայ մտաւորական, արուեստագէտ թէ քաղքենի:

Բարե՛ւ Թեհրան. Քաթրան շնորհակալութիւն ունի յայտնելիք քեզի: Թթուածին սրսկեցիր իր երակներուն:

×

Զուգահեռ տրուած երեկոներուն առաջին ունկնդրութիւններու՝ Առնօ Բաբաջանեանէ, Արամ Խաչատրեանէ, Ալեքսանդր Յարութիւնեանէ, Արա Պարթեւեանէ, Սեպուհ Աբգարեանէ, Ալան Յովհաննէսէ, Ալիսիա Թէրզեանէ եւ տասնեակ մը զանազան հեղինակաւոր կամ երիտասարդ երգահաններէ՝ Քաթրայի լաւագոյն աշխատութեան ուղիներէն մին եղաւ նաեւ երիտասարդ թէ միջին տարիքի հայ մեկնաբաններուն հետ իր մշակած միջյարաբերութիւններու զարգացումը: Ծանօթացնելու համար զանոնք աշխարհի նշանաւոր բեմերէն մէկուն վրայ: Այս տարուան ընթացքին էր որ լսեցինք առաջին անգամ Փարիզի մէջ դաշնակահար Րաֆֆի Մինասեանը, ջութակահարներ Լեւոն Չիլինկիրեանը եւ Յարութիւն Պէտէլեանը: Նաեւ Մանուկ Բարիկեանը:

×

Ու լսեցինք զինքը նախ Հոկտեմբեր 17ի Ուրբաթին՝ Տավիտ Օյսթրախի յիշատակին նուիրուած նուագահանդէսի մը առթիւ: Նոյն գիշերը իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին նաեւ Չիլինկիրեան եւ Պէտէլեան ամէնէն համոզիչ կերպով մեզի տալով Պախի եւ Վիվալտիի մէկ, երկու, երեք ջութակներու համար գրի առած այնքան գեղեցիկ քոնչերթօները: Շարժանկարի ժապաւէնով մըն ալ նշանագրուեցաւ սոյն յիշատակի գիշերը: Բոլոր գաղութներուն տրամադրելի:

×

Արագ արագ կը տողանցեն յիշողութեանս մէջ նաեւ՝ Շուշանիկ Միլտոնեանը դարձեալ՝ Նոյեմբերի ընթացքին, իր հոգեզմայլ «Հոգեւոր եւ Աշխարհիկ պարերով» Տըպիւսիի՝ Շառլ Ռընօ եւ Րաֆֆի Պետրոսեան դասական սոնաթներու յատկացուած խիստ յաջող մէկ յայտագրով ու Անի Աճէմեանը՝ Շումանի նուիրուած իր գողտրիկ մէկ ռէսիթալով: Արբուն, զգայուն, ճշգրիտ նուագ:

Մեղսապարտութիւն է սակայն այսքան արտօրանքով տողանցել տալ զիրենք:

×

Երկու տարուան համբերատար ջանքերու արդիւնքն էր նաեւ Մայիս 21ի գիշերը Քաթրայի եռեակին կողմէ զոր կազմեցինք համախմբելով երեք շնորհալի մենակատարներ:

Կրկնութեան արժանի համերգ՝ ուր, Մանուկ Բարիկեան, Շառլ Ռընօ եւ Րաֆֆի Պետրոսեան ապացուցանեցին թէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԾՈՒԽ ՎՈՒՍԿՈՒՆԸ

Եւ պէտք է ասել, որ Ալմաստը հասնում էր իր նպատակին: Վուսկունն սկսել էր հետաքրքրուել հարուստ երիտասարդով, բարեհաճ լինել դէպի նա ու մինչեւ իսկ անձկութեամբ սպասել նրա այցելութիւններին:

Դատարկ ձեռքով չէր գալիս երբեք Սուրէնը: Միշտ մի բան բերում էր աղջըկայ եւ մօր համար:

— Ասիկա քեզի, տիկին Ալմաստ: Եաղմա է, այո, ամենանուրբ տեսակէն: Աս ալ օրիորդին. օ դը քոլոն է, Պոլսէն հետս բերած եմ: Հօս դուք լավանթա կ'ըսէք, այո, այո: Իսկ ասիկա ընտիր օճառ է, մաշկը փափուկ պահելու համար: Աս տուփին մէջ ալ՝ ռահաթ լոխում: — Նուիրատուութեան հանդիսաւոր արարողութիւնը կատարում էր Սուրէն էֆէնդին ինքնահաճ բաւականութեամբ՝ նայելով մէկին եւ միւսին, որոնք շնորհակալաբար ժպտում էին նրան:

Ալմաստը կարգադրում էր Վուսկունին սուրճ պատրաստել, իսկ ինքը աղանդեր էր բերում, ու նստում էին երեքով քաղցըր – անոյշ զրոյցի:

Քիչ յետոյ, մի գործ պատրուակելով, Ալմաստը վեր էր կենում ու գնում դուրս, թողնելով նրանց առանձին:

Սուրէնն սկսում էր հաճոյախօսել աղջըկան, սիրաշահել նրան եւ արգելքի չհանդիպելով՝ ազատութիւն տալ իր ձեռքերին:

— Առատ վարսեր ունիս, Ոսկեհատ, — շոյելով աղջկայ մազերը, շշնջում էր նա, — խիտ ու խարտեաշ մետաքսանման վարսեր, որոնց սանրելու եւ հիւսելու հաճոյքը եթէ ինծի պարգեւէիր...

Եւ կամ՝ աղջկայ ձեռքերն իր ափերի մէջ առած՝ շաղակրատում էր.

— Ի՛նչ փոքրիկ – փոքրիկ ձեռքեր... Ճերմակ, ճեփ – ճերմակ աղաւնիներ ըլլան, կարծես որոնք ուր որ է թռչեն պիտի...

Երիտասարդի եւրոպական տարազը, բարեկիրթ շարժուձեւերն ու մանաւանդ պերճախօսութիւնը գրաւել էին գաւառացի միամիտ օրիորդին: Վուսկունի տեսադաշտից հետզհետէ հեռանում էր Միսակը, որ ըստ օրէ խամրում – գունատւում էր նրա պատկերը եւ փոխարէնը իր ողջ հասակով ու շքեղութեամբ Սուրէնն էր կանգնում նրա առաջ:

Վաճառականի որդին սուսեր էր գցում թիթեղագործի վրայ...:

×

Խօսրովը, որ գիւղից տուն էր գալիս երկու շաբաթը մէկ՝ մի օրով միայն, տան վերջին անցուդարձերից տեղեկութիւն չունէր բոլորովին: Մի շաբաթ երեկոյ, երբ դարձեալ տուն էր եկել, ընթրիքից յետոյ անկողին մտնելով, Ալմաստը ցանկացաւ նրան ուրախակից դարձնել իրեն:

— Խօսրով, գիտե՞ս, որ Սառաֆխանենց Սուրէն էֆէնդին սիրահարուեր է աղջկադ վէրէն, կ'ուզի:

Խօսրովը ոչ միայն չուրախացաւ այդ յայտնութեան համար, այլեւ նեղացաւ ու սրտմտած պատասխանեց.

— Ոչ գիտեմ, ոչ էլ կ'ուզեմ գիտնալ...

— Եա՞... — զարմացաւ կինը: — Քա մարդ, ինչի՞:

— Ինչի՞... Ապա մե՞նք ով, իրենք ով ... Ամէն հաւք իր երամի հետ:

— Նա որ էդ տարբերութիւնը չի դնէ, դու ինչի՞ կը դնես: Թէ նա հարուստ ի, մեր աղջիկն էլ՝ խօրոտ ի: Խօրոտութիւնն էլ հարստութիւն ի:

— Վաղն արի, կնիկ, էդ ալաֆրանկէն իմ գիւրը չի գայ:

— Խօսրո՞վ, ծռի՞ր ես...

— Դու ես ծռէ:

Ալմաստը անցաւ յարձակման:

— Ծու կ'ելնեմ էն ժամանակ, որ թիւջարին թողած՝ թանիքաջու տամ աղջիկս:

— Թող, Աստուած կը սիրես, — ձայնը բարձրացրեց Խօսրովը:

— Մըկա քո ասելն ի՞նչ ի, — ընդվզեց Ալմաստը: — Սառաֆխանենց Սուրէն էֆէնդուն չտամ, էլնեմ Սօրաջոնց լաճո՞ւն տամ Վուսկուհատիս, հա՞...

— Սուրէն էֆէնդի՛... — խնդաց Խօսրովը — Բօրաջոնց լաճու ամէն մէկ մատը մի էֆէնդի արժի: Սուրէն էֆէնդի՛...

— Ինչի՞, քա, Սուրէնի սհաթ-քոստակը մենակ քո Միսակին կը կշռի: Արծաթէ բաժակով ջուր կը խմի: Ոսկու հետ կը խաղայ, ոսկո՛ւ...

— Սհաթ-քոստակ, ոսկի, հետ կը խաղա՛յ...

ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆԵԱՆ

(11 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

կարող են զոհել իրենց զօրեղ անհատականութիւնէն երեսակ մը լուծուելու համար համաքայլ այլ կշռոյթի եւ համաշունչ ...ենաբանութեան մը կլաւիին մէջ: Գի...ր առաջին՝ Քաթրայի երրեակին: Մաղ...թենք որ ապրի: Գիշեր՝ ուր ուրախութիւնը ունեցանք հաստատելու նաեւ թէ ...որս հարիւր ներկաներուն կէսէն աւելին երիտասարդ սերունդին կը պատկանէր: Օրինակելի երեւոյթ՝ բաղդատմամբ քաղ...քենի դասակարգին անփոյթ եւ անհետաքրքիր ամուլ կեցուածքին՝ նամանաւանդ Փարիզի:

Սիրելի երիտասարդներ, ըսէ՛ք անոնց թէ, իրաւը արուեստին մէջ կը կայանայ ...ստակցութեան չիմացածն ու չըմբռնածը ...րսեւորելու եւ կարողանալ յայտնելու ...մէջ առարկայօրէն՝ տալով աշխարհին նոր դիմագիծ ու մեզի նոր հայեացք՝ ...տեղծելով շարժում եւ փոխելով միանգամայն մեր բոլորիս ապրելակերպը, ա...ելի նշանակալից դարձնելով զայն:

×

Ալիսիա Թէրզիեան՝ ժամանակակից արժանթինահայ լաւագոյն երգահանը՝ ընդարձակելով իմաստի եւ արտայայտչական միջոցներուն սահմանները կը դիմէր համաօրապէս մեր մտքին, երեւակայութեան եւ զգայնութեան: Իր ներկայութեան տրուած երեք գործերն ալ առաջին ունկնդրութիւններ էին Փարիզի համար: Ապրիլ 6ին Լը Մոնտ կը յատկացնէր իր շաբաթական երաժշտական սիւնակներէն մին ամբողջութեամբ Քաթրայի Ուրբաթներուն: Դրուատալից տողեր կը նուիրէր նաեւ Փարիզի Օփերայէն Լին Տուրեանի, որուն վստահուած էր նոյն այդ գիշերուան ռէսիթալի բաժինը: Լին Տուրեան կուտար մեզի ամբողջութեամբ Պերլիոզի Ամառնային Գիշերները: Խիստ հոգե...անդ վեց մեղեդիներ զորս մեկնաբանեց հրաշալի պարզութեամբ:

×

Իսկ ճոխ յայտագրով մը որ կը պարունակէր գործեր հանդամանօրէն վեր հանող իր մեկնարչական բազմակողմանի տաղանդը, ճաշակն ու արուեստը՝ Փարիզի գաղութին հետ իր առաջին ուղղակի հանդիպումը կ'ունենար Սոնա Ղազարեան՝ Ապրիլ 23ի գիշերը Քաթրայի Կայլին: Դասականներէն ետք կը տողանցէին նոյն յիշատակելի ներհմտութեամբ Կոմիտաս, Ալէմշահ, Մելիքեան եւ Կանաչեան: Սոնա Ղազարեան՝ կուգար Վիէննայի օփերայէն, ունի գրեթէ ամէն ինչ: Հաւանաբար երիտասարդ սերունդին ամէնէն գրաւիչ սոփրանօն: Եւ բնականօրէն կ'երգէ ան իր աննման թաւշային ձայնով, զուսպ բայց խօսուն արտայայտութեամբ՝ որ կ'ապահովէ իրեն ներգործող անհատականութիւն մը: Սոնա Ղազարեան անուն մը աշխարհի վրայ արագ արագ շրջելու ատակ՝ հայ տաղանդին լաւագոյն դեսպանուհիներէն մին:

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. 2)

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԿԱՐԻՆ

Մ. Նահանգներու Կարնոյ Հայրենակցական Միութեան նախաձեռնութեամբ 1975ին անգլերէն լոյս տեսած է Հրաչ Դարպասեանի «Էրզրում (Կարին) անոր հայկական պատմութիւնը եւ աւանդութիւնները» խորագրուած չահեկան հատորը, թարգմանութեամբ Նիկոլ Շահգալտեանի: Ողբացեալ հեղինակին նպատակն է եղած, ինչպէս արդէն կարճ յառաջաբանէն կը պարզուի, նորահաս սերունդին, ինչպէս նաեւ օտարներու ծանօթացնել պատմական քաղաքին ու նահանգին աշխարհագրական դիրքն ու նկարագիրը, շրջանի հայ կեանքն իր անցեալով ու կենցաղով: Այս իմաստով հատորը ուշագրաւ է, քանի տասնեմէկ գլուխներու մէջ, բոլորն ալ հակիրճ, յաջորդական կարգով լուսարձակի տակ կը դնեն կարնեցիներու առօրեայ կենցաղին բոլոր երեսները անխտիր: Այսպէս, կը պատկերացուին պարեր, իրենց ձայնագրութիւններով, երգեր, ասացուածքներ, առածներ, շրջանի բարբառը, որ մօտ է թէ՛ արեւմտահայերէնի թէ՛ արեւելահայերէնի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան կառոյցը, կնոջ դերը տան մէջ ու դուրսը, տօնական օրերն ու խրախճանքներուն վերապահուած երբեմնի սովորութիւնները, տօնախմբութեանց եղանակները եւ այլ բնոյթի բարքերն ու սովորութիւնները: Կը հետեւի, ուրեմն, թէ կարճ նօթագրութեանց ձեւին տակ, բայց միշտ անհրաժեշտ բացատրութիւններով եւ պատմական ու կենցաղային ճշգրտութեամբ հայկական քաղաքի մը եւ շրջանի մը բնակչութեան կորսուած դիմագիծն է, որ երեւան կուգայ յստակ ու պարզ:

Կան, բնականաբար, աշխարհագրութեան եւ պատմական իրադարձութեանց սահմանուած բաժիններ: Այս գլուխներուն մէջ կը պատկերացուին նահանգին վարչական – աշխարհագրական շրջանները, ինչպէս Բասէն, Խնուս, Քղի, Երզնկա, Բաբերդ եւ ուրիշներ, տեղւոյն աշխարհագրական առանձնայատկութիւնները, վանքերն ու սրբատեղիները, մշակութային ու կրթական կեանքը այլազան գիծերով:

Գիրքին ընթերցումը հնարաւորութիւն կուտայ ընդհանուր գաղափար մը ունենալու Կարինի այսպէս կոչուած հայկական պատմութեան ու ազգային աւանդութիւններուն մասին: Արդարեւ, յստակ ներկայացուած են յեղափոխական տրամադրութիւններն ու ազգային – ազատագրական նկարագիր ունեցող շարժումները, ինչպէս նաեւ կրթական կեանքը, որ այլապէս բեղուն եղած է: Կը բաւէ միայն յիշել, թէ Կարնոյ մէջ 1881 Հոկտեմբեր 1էն մինչեւ 1915 Սանասարեան եւ Նոր Սանասարեան անուններուն տակ կրթական մեծ հաստատութիւն մը մտաւոր պատրաստութեամբ սերունդներ հասցուցած է: Հոն է նոյնպէս, որ 1908ին լոյս տեսած է «Յառաջ»ը, շաբաթական երեք թիւերով եւ որուն անդրանիկ խմբագիրն է եղած Եղիշէ Թօփճեան, իսկ վերջիններէն՝ Սիմոն Վրացեան: Թերթը, որ Թուրք իշխանութեանց կողմէ փակուած է 1914 Մարտ 25ին, տարի մը (1910) խմբագիր ունեցած է Շաւարշ Միսաքեանը: Աշխատասիրողը կը գրէ, թէ «Յառաջ կը շարունակէ լոյս տեսնել Փարիզ»:

Հեղինակը համբերատար ճիգով մէկ առ մէկ յիշատակած է միջնադարէն ցայսօր կարնեցի մտաւորականներու, ազգային – յեղափոխական գործիչներու, արուեստագէտներու, անուանի կրօնաւորներու անունները՝ համապատասխան նկարագրութիւններով:

Հրաչ Դարպասեան սակայն, անտեսած է Կարնոյ հին անցեալի պատմութիւնը, գոհանալով միայն տեղ – տեղ նօթեր արձանագրելով: Փափաքելի էր, որ երկար խօսէր հին անցեալի մասին:

Այս առթիւ յիշենք, թէ 1957ին Պէյրութի մէջ ողբ. Ղազար Չարըքի աշխատասիրութեամբ հրապարակ ելած էր շուրջ 800 էջեր բովանդակող հաստափոր հատոր մը՝ «Կարինապատում, յուշամատեան Բարձր–Հայքի» խորագիրով:

Հրաչ Դարպասեանի գիրքը, բաղկացած 270 էջերէ, կը բովանդակէ 99 նկարներ, ինչպէս նաեւ քարտէս մը:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ

ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Պատմական յուշարձաններու պահպանման հայկական ընկերութիւնը, սերտ կապերու մէջ գտնուելով Խորհ. Միութեան երկիրներու համանուն ընկերութիւններու հետ, ծրագրուած աշխատանք կը կատարէ այդ երկիրներու մէջ գտնուող հայկական պատմական – ճարտարապետական յուշարձաններու ուսումնասիրութեան, վերանորոգման, պահպանման եւ օգտագործման մարզերէն ներս: Շուրջ երկու հարիւր տարուան պատմութիւն ունի Դոնի Նախիջեւանի հայկական գաղութը: Տարագիր Հայութեան այդ հատուածի նախնիքները գաղթած են Անիէն, նախ հաստատուած են Խրիմ եւ ապա՝ 1780ին, Դոնի ափը: Հոս 1783 – 1789 թուականներուն կառուցուած է Ս. Խաչ վանքը, որ երեք տարի առաջ վերանորոգուեցաւ: Հայաշատ գաղութներէն մին է նաեւ Կրասնոդարը, ուր 1839ին Հայերը հիմնադրած են Արմաւիր քաղաքը: Հոս կառուցուած երեք եկեղեցիներէն կը մնայ Սուրբ Աստուածածինը, որ վերանորոգուած է 1973ին: Հին պատմութիւն ունի Հայերու ունեցած կապը Կիեւի հետ: 1062ին իշխան Իզիասլավի հրաւէրով՝ Անիէն Կիեւ մեկնած է 20 հազարնոց հայկական զօրաբանակ մը, Պոլովցիներու դէմ մղուող կռիւներուն մասնակցելու համար: Յետագային հայ ռազմիկներու մեծ մասը բնակութիւն հաստատած է Կիեւ եւ մասնակցած՝ մշակոյթի կարգ մը կոթողներու կառուցումին:

Հայկ. ճարտարապետութեան եւ նկարչութեան աւանդութիւնները իրենց արտացոլումը գտած են Ս. Սոֆիայի Միխայէլովեան ոսկեգմբէթ վանքի եւ Կիեւի ճարտարապետական այլ կոթողներու մէջ: 1974ի ամրան Կիեւ մեկնեցան Գրիգոր Գրիգորեան, Ս. Սաղումեան եւ Ս. Սոֆիայի տաճարի որմնանկարներուն տակէն վերծանեցին 16–17րդ դարերու հայերէն 22 արձանագրութիւններ:

Լվովի հայկական գաղութը, որ կազմուած է ԺԳ. դարուն, մեծ դեր խաղացած է քաղաքի բարգաւաճման մէջ: Երիտասարդ նկարիչ Իւրի Սկանդակով նըկարներու «Հայկական շարք» մը պատրաստած է, որ կ'ընդգրկէ 60է աւելի գործեր: Լվովի Ռինոկ հրապարակէն դէպի հնագոյն թաղամասերէն մին տանող փողոցը մինչեւ այսօր ալ հայկ. անուն կը կրէ:

Հայկական միջնադարեան բազմաթիւ յուշարձաններ կը գտնուին նաեւ Կամենեց Պոդոլսկ քաղաքը, ինչպէս նաեւ՝ Խրիմ, Մոլդավիա եւ այլուր: Յիշեալ յուշարձաններու վիճակին ծանօթանալու նպատակով, պատմական յուշարձաններու պահպանման հայկական ընկերութիւնը այդ վայրերը մասնագէտներ ղրկած է, որոնք տեղական մարմիններու հետ համագործակցաբար նպաստած են յուշարձանները վերանորոգելու եւ զանոնք մշակութային օջախներու վերածելու գործին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՆ

Ամերիկեան քոլէժներու եւ համալսարաններու, Տիթրոյթի Ալեք Մանուկեան, Լոս Անճելըսի Ֆերահեան եւ Մեսրոպեան վարժարաններու մէջ ուսանող աշակերտներու 35 հոգինոց խումբը, որ մեկնած էր Հայաստան՝ վերադարձած է Ամերիկա: Աշակերտներու համար կազմակերպուած են հայ ժողովուրդի պատմութեան, հայերէն լեզուի, հայկ. ճարտարապետութեան եւ Հայաստանի նուաճումներու մասին դասախօսութիւններ: Ամերիկահայ պատանիներն ու աղջիկները այցելած են ցուցահանդէսներ, թանգարաններ, Լենինական, Դիլիջան, Բիւրական, Օշական եւ այլուր: Հանդիպում մըն ալ ունեցած են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի հետ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (148)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐ

— Ըսել է այլեւս աղջիկս պիտի չտեսնեմ, Պիանքաս պիտի չտեսնե՞մ, գոչեց պերճաղիճը մայրական աղէկտուր աղաղակով մը: Երկուքդ ալ անիծեալ ըլլաք, երկուքդ ալ, ձեր բարեկամն ալ, դուք ալ: Ռոլան Քանտիանօն ալ անիծեալ թող ըլլայ, որովհետեւ զայն սիրած ըլլալուս համար է որ կը քաշեմ այժմ այս տառապանքը: Թշուառակա՛նը... գիտեմ, գիտեմ թէ դուք ամէնքդ խօսք մէկ ըրած անոր հաշւոյն կ'աշխատիք ու կը գործէք...: Գիտեմ ինչպէս որ Բավլօն հոս զրկողը ան էր, այնպէս ալ ձեզ հոս զրկողը Ռօլանն է: Գիտեմ նաեւ թէ աղջիկս իմ ձեռքէս խլողը ան է, աղջիկս որ իմ սիրտս էր...:

Այս բառերուն վրայ, այս տարօրինակ խօսակցութեան միջոցին յանկարծ մէջտեղ նետուող այս անունին ի լուր, Ռօլանի դէմքը մէկէն ի մէկ փոխուեցաւ. Էմբէրիայի բռունցքը բռնեց ան եւ դէմքը անոր վրայ ծռելով, խեղդուկ ձայնով մը, գրեթէ վայրագ շեշտով մը մռնչեց:

— Հիմա Ռօլան Քանտիանօ՞ն կ'անիծէք...: Բայց չէ՞ք գիտեր որ ձեր ապականած մարմինը անոր դպած իսկ անիծուած էր արդէն ան: Ցի՛շէ, յիշէ այն ինչ որ ըրիք դուն եւ քու մեղսակիցներդ այդ մարդուն...: Այո, քիչ մը առաջ մեղքընալ սկսած էի քու վրադ: Բայց կարեկցութիւնը քեզի համար չէ եղեր... եթէ ձեռքէդ գայ, այս վայրկեանին պիտի խեղդես զիս... ու դեռ գթութեան ու ներողամտութեան մասի՞ն կը խօսիս...: Տառապէ՛, լաց ու յուսահատութեան մէջ ինկիր...: Ի՛նչ կ'ուզես եղիր... բայց գիտցած եղիր որ բնաւ, բնա՛ւ պիտի չտեսնես աղջիկդ ...:

Էմբէրիա ծունկի ինկաւ...:

Աչքերը, խոշոր խոշոր բացուած, այդ անընկճելի մարդուն վրայ մնացին: Պոռալ, պաղատիլ, աղաչել ուզեց, բայց իր պրկուած կոկորդէն ոչ մէկ ձայն դուրս կրցաւ սպրդիլ:

Իսկ Ռօլան, այսպէս կատաղօրէն իր բարկութիւնը դուրս պոռթկալէ յետոյ վեհափառօրէն ցցուելով, պատժարար արձանի մը ցուրտ կերպարանքով եւ նայուածք մը նետելէ յետոյ գետինը պառկող դժբախտ մօր վրայ, ծանր քայլերով հեռացաւ:

Էմբէրիա քանի մը վայրկեան պայքարեցաւ զինքը զգետնող անձկութեան դէմ: Բայց վերջապէս երբ ինքզինքը գտաւ. ոստումով մը ոտքի ցատկեց եւ փրփրած բերնով պալատին մէկ ծայրէն միւսը վազելով սկսաւ մռնչել.

Բռնեցէք այդ մարդը բռնեցէ՛ք զայն... Ռօլան Քանտիանօ՛ն է, Ռօլան Քանտիանօ՛ն...

Ռօլան այս միջոցին մարմարէ սանդուխին աստիճաններէն վար իջնելու վրայ էր:

Առանց ռեւէ աճապարանքի, իր տափանաւը մտաւ եւ արագօրէն հեռացաւ քարափէն:

Երբ Էմբէրիայի սպասաւորները քարափ վազեցին, Ռօլան աներեւութացած էր արդէն:

Էմբէրիա իր յարկաբաժինը մտնելով ժամու մը չափ յուսահատութեան տակ ընկճուած եւ կատաղութեան նոպաներու մէջ, եղած տեղը մնաց: Յետոյ սկսաւ ինքզինքին հետ վիճաբանիլ:

Եւ յանկարծ իր սենեկապանուհիները կանչելով հրամայեց որ զինքը հագուեցնեն:

Լուրջ զգեստ մը հագաւ, բնաւ գոհարեղէն չդրաւ եւ սպասաւորի մը հետ դուրս ելաւ:

Քիչ յետոյ տափանաւը զինքը Տանտոլոյի ապարանքին առջեւ առաջնորդեց: Քանի մը վայրկեան յետոյ աւագ հաւատաքննիչին ներկայութեանը ելած էր:

Հոն իր սեւ քօղը գլուխէն քաշեց. քօղին տակէն գունաթափ դէմք մը երեւցաւ, որ սակայն վճռական որոշումի մը արտայայտութիւնը ունէր:

— Վսեմաշուք Տէր, չեմ գիտեր թէ զիս կը ճանչնա՞ք, խօսք առաւ ան: Մենք իրարու մէկ անգամ հանդիպած ենք միայն, ասկէ եօթը տարի առաջ... անմոռանալի օր մը...:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Քանի մը տողով

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ գոհերու թիւը թէեւ չի ճշդուիր բայց շատ մեծ է։ Թանկշատ քաղաքէն բոլորովին ջնջուած է։ Նոր ցնցումներու վախէն Փեքինի ժողովուրդը փողոցը կը պառկի։

ԱՆՏՐԷՈԹԹԻ փոքրամասնութեան դահլիճ մը պիտի կազմէ եւ համայնավար պիտի չառնէ Իտալիոյ կառավարութեան մէջ։

ՓԵՐՓԻՆԵԱՆԻ շրջանը աննախընթաց հրդեհ մը ծագած է, որ Ուրրաթ կը ծաւալէր Թրամոնթանին պատճառաւ։ Շուրջ 9000 հեկտար արդէն այրած էր եւ տասը քանատէր դեռ չէին կրցած մարել։

ՀԱՑԸ ԵՒ ԿԱԹԸ կը ողեն Երկուշաբթիէն։ Պակէթը 1էն 1,10ի կ'անցնի։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Ֆրէնկեան ընտանիքը, փոխան ծաղկեպսակի 30 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իրենց կնքամօր՝ Տիկին Թագուհի Հալաճեանի մահուան տխուր առթիւ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1976 – 1977

Յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Այն ծնողքները որոնք կը փափաքին իրենց զաւակներուն ֆրանսական զարգացումին հետ տալ նաեւ հայեցի դաստիարակութիւն, կրնան զանոնք անվարան յանձնել մեր վարժարանին։

Արտասահմանէն եկող աշակերտուհիները ֆրանսերէն լեզուին վարժեցնելու համար վարժարանը մասնաւոր դիւրութիւններ կ'ընծայէ։

Դիմում կատարել հետեւեալ հասցէին.—

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 LE RAINCY
(FRANCE)
Tél. 927-01-72

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գամբարեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Օգոստ. 1) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց կնքահօր՝

ՕՆՆԻԿ ՆԱՇԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտոռյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան.—

Տէր եւ Տիկ. Ժաք Ֆրից իրենց մեծ-մօր հոգեհանգստեան առթիւ 50, Տէր եւ Տիկ. Մարսէլ Պէրպէրեան 100, Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Մարգարեան 30, Տէր եւ Տիկ. Եղիազար Մելքոնեան 20, Յակոբ Գալֆայեանի մկրտութեան առթիւ Յակոբ Ներսէսեան 50, Նուպար Ալեքսանեանի հոգեհանգստեան առթիւ Ալեքսանեան ընտանիք, Օր. Թագուհի Սիրունեան, այրի Տիկ. Կտաւճեան 50ական, Բելեան, Արզումանեան ընտանիք 30ական։

×

Կապ. Խաչի Խրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է կայանի հանդէսին առթիւ հետեւեալ նուէրները.—

Մանուկեան (Սեւր), ոմն, Բ. Գիւրդէտէն (Կորնոյլ) 200ական, Հաքիմեան (Պանեէօ), Հատիկեան (Ալֆորվիլ), Մուսայեան (Պանեէօ) 150ական, Ճամալեան (Փարիզ), Ֆրանկիւլեան (Մարսէյլ), Ճէլոյեան (Ս. Մօրիս), Քէլէշեան (Վիէն), Փափազեան (Պանեէօ), Համբարձումեան (Գավայոն), Քրիսթին, Ֆագրիգեան (Լիոն), Փափազեան (Ալֆորվիլ), Վարպետ (Վալանս), Գարակէօզեան (Ալֆորվիլ), Ա. Թորոսեան (Պանեէօ), Թաշճեան (Ալֆորվիլ), Խաչատուրեան (Ալֆորվիլ), Թորոսեան (Վիէն), Թումլեան (Տէսին, Փափազեան Փարիզ), Շարարեան (Սավինեի), Գավազճեան (Փարիզ), «Հայաստան» թերթ, «Հայաստանի ազատագրութեան խումբ», Հաքիմեան Նաթալի, Հանչերեան (Պանեէօ), Կարապետեան Վալէրի 100ական։

Միքսեան (Ս. Մօրիս, Հ. Փափազեան (Պանեէօ), Թումլեան (Լիոն), Լեւոնեան (Մարսէյլ), Ա. Գույումճեան (Տէսին), Ղազարեան (Լիոն) 50ական, Թիւյիւքճեան (Լիոն 30, կայանի տղոց խմբակը 10, ոմն 10 Փր.։

Գումար 32.750 Փր.

Պիւֆէէն գոյացած շահ 9.469 Փր.։

Շնորհակալութիւն նաեւ Լիոնի, Ս. Մօրիսի, Վիէնի, Վալանսի, Տէսինի մասնաճիւղերուն որոնք նուիրած են մեծաքանակ կարկանդակ եւ զանազան ուտելիքներ։

Բարձրագոյն Մեծաւորաց հրահանգով եւ պատկան իշխանութեանց հաւանութեամբ՝ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի կողմէ հիմնուած Լիոնի

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սեպտեմբեր ամսոյն իր դռները պիտի բանայ այն հայ պատանիներուն որոնք կ'ուզեն օր մը օգտակար հանդիսանալ հայ ազգին եւ հայ եկեղեցւոյ։

Նարեկեան հիմնարկութեան նպատակն է՝ Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր՝ ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը։

— Մանկապարտէզ մը, յանձնուած Անարատ Ցղութեան հայ քոյրերու հոգածութեան, Մոնդեսորի արդիական մեթոտին համաձայն։
— Նախակրթարան եւ միջնակարգ (մինչեւ երրորդ դասարան)։
— Նախընծայարանի բաժին։

Ֆրանսական յայտագրի դասերուն համար, նախակրթարանի եւ միջնակարգի աշակերտները պիտի յաճախեն Լիոնի լաւագոյն դպրոցը. իսկ հայ լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան դասերը պիտի աւանդուին Նարեկեան վարժարանի յարկին տակ։

Արձանագրութեանց եւ լուսաբանութեանց համար դիմել Նարեկեան վարժարանի տեսուչ՝ Գէորգ Վրդ. Զապպարեան

Père Georges Zabbarian
Collège St. Grégoire de Narek
38 route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Lyon — Tél. : 47-28-65

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը։

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ կը մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին, տարեկան արձակուրդի առիթով։

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11 Սքուար Ալպոնի
Երթեւեկի համար իջնել Մէթրօ Փասի Փարիզ 16րդ։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական Ժողովը ներկայիւս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 63րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 16, 1976, առաւօտեան ժամը 10ին, Առաջնորդարանի Կիւլպէնկեան Մշակութային Կեդրոնի Գավուքճեան սրահին մէջ, 630 Սեքընտ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե., ԱՄՆ.։

Ներկայ 63րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է։ Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս Ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 21, 1976, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնին, կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
628 Second Avenue, New York, N.Y.10016

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1975 տարեշրջանի ընդհ. տեղեկագրի։
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1975 տարեշրջանի ընդհ. հաշուետուութեան։
3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդր. Վարչական Ժողովի։
4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի։
5. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ։
6. Գնահատանքի բանաձեւեր։

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի
Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Ատենապետ
Ր. Ք. ԿՐԵԿՈՐԻ Ատենադպիր

Մայիս 17, 1976, Նիւ Եորք, Ն. Ե.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20։ Փակ է Կիրակի օրերը։

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնական
90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—
Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ
եօթը հոգինոց իր խումբով
ԵՒ
JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Réduction Spéciale :
Aux personnes agées de 60 ans et plus, et aux familles de 4 personnes ou moins, s'incrivant ensemble.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON

Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Licence Voyages : A. 721.

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր
SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES
(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)
Alt. 700 mètres
Tél. : 13 ou 79
« LE RELAIS DES GOURMETS »
Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն
Parc-calme
Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սէմինէրի եւն.
Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հանելի մթնոլորտի մը մէջ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
3
MARDI
3 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար.	170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման Տար.	200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.652 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.652

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՅԱՌԱՋ» 51 ՏԱՐԵԿԱՆ

...կրատարեան Յառաջ Օգոս. 2ին բո... ...րեց իր հիմնադրութեան 51րդ տարին և ...ը թեւակոխէ 52դը:

1925 Օգոստոսի սկիզբը, երբ լոյս աշ... ...արհ կուգար Յառաջ, որո՞ւն մտքէն ...անցնէր, որ այսքան երկար կեանք պիտի ...երապահուէր անոր: Յոռետես էին շա... ...եր: Իրաղեկներ գաղթակա... ...կ կեանքը կը նկատէին պատահա... ...ան դիպուած մը, որ երկար պիտի չտե... ...էր: Լաւատեսներ Ֆրանսան — ինչպէս ...ափիւռքի միւս հայկական նոր գաղութ... ...երը — կը ներկայացնէին իբրեւ ժամա... ...նակաւոր հանգրուաններ՝ դէպի Հայաս... ...ան տանող ճամբուն վրայ: Ա՛յդպէս կը ...ածէր նաեւ Յառաջ, երբ ճամբայ կ'ել... ...էր:

Աշխարհաւեր պատերազմին բացած ա... ...որ վէրքերը բոլորովին չէին սպիա... ...ած դեռ: Մեծ Եղեռնին յաջորդող բա... ...րեկ խանդավառութեան տարիներէն ...ք մահասարսուռ հիասթափութիւնը ...աւած էր հոգիները: Խելակորոյս՝ ամէն ...ր գլխուն ճարը կը նայէր:

...րենիքի մէջ ազատութեան շունչը երե... ...ն ամիս միայն վայելելէ ետք՝ Հայաս... ...ն կորսնցուցեր էր իր անկախութիւնը ...ուած Մոսկուայի թեւարկութեան տակ: Արտասահմանի մէջ «Հայաստանի քա... ...ացի»ներու մէկ օրէն միւսը դարձեր ...ր «Մագումով Հայ գաղթական», են... ...այ ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութեան ...անաւորութեան: Այլեւս չունէինք ...ան կամ հիւպատոս՝ իբրեւ մեզի ...ան օտար երկրի մէջ:

...թերեւ եղան բոլորին գուշակութիւն... ...ը: «ժամանակաւոր հանգրուան» կար... ...ծը դարձաւ «մնայուն կայան»: Ու ...ր, աւելի քան կէս դար ետք, երբ ...ագն երկու սերունդ է փոխուած, ...ի հայութեան ջախջախիչ մեծա... ...ութիւնը դարձած է քաղաքացի իր ...րդ հայրենիքին: Փոքր թիւ մը կը ...ն «հայ գաղթական»ները: Մեծ մա... ...ր ժթ. դարու մնացորդացը եւ վաթ... ...ն վեր տարեկանները:

1925ին Յառաջ ասպարէզ կ'իջնէր գո... ...ւմ տալու համար անհրաժեշտ դար... ...պահանջներու: Իր առաջադրանքն էր ...պանել Հայութեան սրբութիւնները, ...ց առաջին շարքին վրայ կուգայ մայ... ...ի լեզուն, միակ թանկագին աւանդը: ...հայապահպանում բառով կը յատկա... ...ւի առաքելութիւնը, որուն լծուած է ...աջ իր ծնունդէն ի վեր: Աւելի քան ...դար այդ սրբազան նպատակին է նը... ...ուած: Ու եթէ անիկա ցարդ կը պահէ ...գոյութիւնը, կը նշանակէ, որ տակա... ...«անելիք» ունի:

Յառաջի հաւաքածոները կենդանի վը... ...երն են ազգապահպանման ջանադան ...րդերուն մէջ անոր կատարած աշխա... ...նքներուն եւ ձեռք բերած արդիւնք... ...ուն:

Յառաջ ամուր արմատ բռնած է առա... ...ն օրերէն սկսեալ՝ շնորհիւ իր ընթեր... ...ներու անսակարկ քաջալերութեան եւ ...երապահ համակրութեան: Հակառակ ...ունդներու փոփոխութեան եւ մայրե... ...լեզուի աստիճանական նահանջին, Յա... ...այսօր նոյնքան — եթէ ոչ աւելի — ...ած ու ընթերցող կը հաշուէ, քան ...մը տարի առաջ:

Հաւատարիմ իր հիմնական նպատա... ...ին, Յառաջ առանց ընկրկելու կը պաշտ... ...նէ հայութեան սրբազան աւանդու... ...իւնները, մշակութային ու քաղաքա... ...թական արժէքներն ու դանձերը: Ան...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԹԷԼ-ԷԼ-ԶԱԱԹԱՐԻ ՀՈԳԵՎԱՐՔԸ ԿԸ ՏԵՒԷ

Պարզ է, որ ինչ որ ալ ըլլան դրդապատճառները եւ դժուար ըլլայ (գուցէ եւ անարդար) հեռուէն դատել ինչ որ կը կատարուի Թէլ-էլ-Զաաթար, համաշխարհային կարծիքը չի կրնար չդատապարտել Քրիստոնեաները, որոնք օրերէ ի վեր չեն թողուր որ պարպուին կայանին վիրաւորները: Շուետուհի հիւանդապահուհի մը, որ գաղթակայանին մէջ է կ'ըսէր Կիրակի օր թէ «48 ժամէն բոլորս կը մեռնինք»: Բոլորս կը նշանակէ երեսուն հազար հոգի, ծեր, երիտասարդ, կին, երախայ թէ ռազմիկ, այսինքն պարզապէս՝ մարդ: Եւ դեռ մեռնելու ալ տեսակները կան: Հոս, դժոխք է եւ հոգեվարքը՝ ահաւոր:

Դիզուած վիրաւորները, ամէն ժամ կը մեռնին, կանկղէնն եւ ամէն տեսակ հիւանդութիւն: Ջուրէ, ելեկտրականութենէ, ուտելիքէ զրկուած, դիակներու խառնուած, ողջեր ու վիրաւորներ մահուան այս սպասման սրահին մէջ, կը ճաշակեն մարդկային վայրագութեան առաւելագոյն աստիճանը: Քրիստոնեաները եւ անոնց կարգին, ամէնէն կարծրը՝ Շամուն՝, պահանջած են որ Կարմիր Խաչի պատուիրակները սահմանային որոշ կէտէ մը անդին չերթան, ինչ որ անընդունելի

նկատուած է Կարմիր Խաչին կողմէ, որոնք անհրաժեշտ կը նկատեն ազատ շրջագայութիւն ամբողջ գաղթակայանին մէջ կարենալ անհրաժեշտը ընելու համար: Ու ինչ որ արդէն կը կոչուի «Լիբանանեան Սթալինկրատ»ը հաւանաբար ամէնէն սեւ էջն ըլլայ լիբանանեան պատերազմին:

Կռիւները կը շարունակուին ու դեռ կը ռմբակոծուի Զաաթարը, որու բացարձակ անձնատուութիւնը կը պահանջեն քրիստոնեաները: Բայց ի՞նչպէս յաղթանակ նկատել երբ անձնատուութիւնը ուրիշ բան չըլլայ քան 30 հազար դիակ:

Վասնզի ծայրայեղ յուսահատութեան հասած մարդիկ երբ այլեւս կորսնցնելիք ոչինչ ունին եթէ ոչ՝ կեանքը, միայն մահուամբ այլեւս անձնատուր կ'ըլլան:

Իւմանիթէ կը խորագրէ Երկուշաբթի օր՝ «500 վիրաւոր երախաներ պիտի մեռնի՞ն Թէլ-էլ-Զաաթար» Հարցը թէեւ միայն 500 երախայի հարց չէ: Երբ հոս կը հասնի մարդկութիւնը, գուցէ մարդ տարուի մտածելու որ այդ մանկութիւն չունեցողները, գուցէ լաւ է որ չմեծնան:

Գալով Սուրիական – Պաղեստինեան համաձայնութեան, կը պարզուի որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ նոր խեղկատակութիւն մը, քննադատուած բոլորէն: Արաֆաթ դէմ է, լիբանանեան Ձախը կ'առարկէ որ սուրիական զօրքին քաշուելուն մասին խօսք չկայ, Եգիպտոս կ'ըսէ թէ՝ անձնատուութիւն մըն է, քրիստոնեաները կը կրկնեն՝ մեզի հետ կապ չունի եւ ի վերջոյ Սուրիոյ վարչապետը իր հրաժարականը տուաւ, նախագահն ալ ընդունեցաւ եւ տեղը նշանակեց՝ Ապտէլ Ռահման Խլէյ Ֆաուրի:

«Ռազմաճակատին» վրայ կռիւները կը շարունակուին ու կը տարածուին: Նոր ճակատ մը բացուած է ծէզլին, Լիբանանի հարաւը, որ ծումպլաթի ընտրական բերդը կը նկատուի:

Ամէն մարդ — գոնէ խօսքով — կ'ուզէ որ վերջ գտնէ լիբանանեան ողբերգութիւնը եւ մինչ այդ Լիբիա զէնք կը հասցնէ Ձախին ու Պաղեստինցիներուն եւ այս վերջիններն ալ կ'ամբաստանեն Սուրիա, որու օժանդակութեան շնորհիւ է որ Աջը կը յաղթէ...:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

նըկուն պահակն է մեծաւքանչին, եւ անոր դասական ուղղագրութեան: Կը պայքարի աղճատման փորձերու դէմ:

Կը քաջալերէ կրթական, մշակութային, երիտասարդական, բարեսիրական, մարզական, հայրենակցական եւ ազգապահպանման ձգտող ամէն կարգի ձեռնարկներ եւ արձագանգ կը դառնայ անոնց ճիգերուն, փորձերուն եւ ձեռք բերուած արդիւնքներուն:

Հայրենիքի նուաճումները կը ծանօթացնէ սփիւռքի Հայութեան:

Հաւատարիմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարին, Յառաջ, արթուն պաշտպանն է Հայ Դատին, թարգմանը՝ Հայութեան քաղաքական ու ազգային պահանջներուն:

Յառաջ լոյս աշխարհ եկաւ Բեթղեհեմի մսուրին նմանող մութ ու խոնաւ, հնամենի տպող մեքենայ եւ մաշած տառեր ունեցող տպարանի մը մէջ, ուր վարձակալ էր:

Այսօր շնորհիւ քանի մը գիտակից բարեկամներու զոհողութեան եւ ընթերցողներու համակրութեան նոր վայր մը փոխադրուած է, իր տպարանով եւ ապահովուած է իրեն աւելի հաստատուն պայմաններ:

Այս իրականութիւնը ինքնին պերճախօս փաստ մըն է, որ ապատատենչ Հայութիւնը հոգեւին փարած է իր սիրելի օրաթերթին եւ կը գուրգուրայ անոր վըրայ:

Եւ անթառամ կը պահէ անոր հիմնադիր – խմբագրին՝ Շաւարշ Միսաքեանի անմոռանալի յիշատակը:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

21րդ խաղերը վերջ գտան Կիրակի իրիկուն Մոնրէալ: Առաջին տեղը կը գրաւէ Խորհ. Միութիւն 125 մետալով, որոնցը՝ 47ը ոսկի: Երկրորդ է Ամերիկա եթէ նըկատի առնուի միայն մետալներու թիւը՝ 94 (34 ոսկի) բայց իրականին մէջ Արեւելեան Գերմանիան է քանի իր 90 մետալներուն 40ը՝ ոսկի է: Չորրորդ է Արեւմըտեան Գերմանիա եւ 14րդ՝ Ֆրանսա, որ վերջին պահուն, ձիարշաւի խմբական արգելացատքի մէջ, ոսկի մետալի արժանացաւ եւ այսպէսով ընդհանուր 9 մետալի վրայ, 2 ոսկի ունի:

Յաջորդ ժամադրութիւնը՝ 1980ին Մոսկուա, բայց այս անգամ քիչ մը աւելի չեչտուեցաւ մարզական ոգիի բացակայութիւնը ի շահ քաղաքական հաշիւներու եւ նոյնիսկ եթէ այս հանդիպումին բուն հերոսուհին՝ 15ամեայ ռումանուհի ախոյեանը կրցաւ մխիթարել, կոտրած բան մը մնաց եւ Միւնիխէն Մոնրէալ, քիչ ետք Մոսկուա, ապա Թէհրան, օրէ օր աւելի «կարկտան» պիտի ըլլան այս խաղերը եւ գուցէ՝ իմաստէ զուրկ:

Յիշենք թէ հայ մարզիկներէն պուլկարահայ Նորայր Նուրիկեան ծանրաբարձութեան մէջ ոսկի մետալ առաւ կոտրելով համաշխարհային մրցանիշը: Ոսկի մետալ ստացաւ նաեւ Նալպանտեան, արծաթ մետալ ստացան Վարդան Միլիտոսեան եւ Դաւիթեան (Խորհ. Միութիւն) եւ կռփամարտի ճանճ ծանրութեան մէջ Թորոսեան երրորդ դասուեցաւ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի մշակութային յուշարձաններու պահպանութեան, ուսումնասիրութեան եւ լաւագոյնս օգտագործելու մասին, Երեւանի մատենադարանի մէկ բաժնի վարիչը՝ Դոկտ. Ասատուր Մնացականեան, այսպէս արտայայտուած է.

«Հայաստան հարուստ է մշակութային յուշարձաններով: Անոր մատենադարանն ու թանգարանները, պատկերասրահն ու դիւանները, բնակավայրերն ու բնաշխարհը լեցուն են համամարդկային արժէքներով: Հայ ժողովուրդը, անցեալի աննպաստ պայմաններու հետեւանքով, շատ մը գանձեր կորսնցուցած է, հետեւաբար այսօր, պետական հովանաւորութենէ օգտուելով, պէտք է ջանանք սրբութեամբ պահել մեզի հասած հարստութիւնները, ուսումնասիրել, օգտագործել եւ փոխանցել յաջորդ սերունդներուն: Պէտք է բծախնդիր աշխատանք տանիլ յուշարձաններու եւ մշակութային այլ արժէքներու պահպանութեան, նորոգութեան, բուժման, ինչպէս նաեւ լուսանկարման, պատճէնահանումի, չափագրութեան, համապատասխան հրատարակութիւններու եւ հետազօտութիւններու մարզերէն ներս:

Այս աշխատանքները պէտք է կատարենք խորհրդային եւ արտասահմանեան գիտութեան եւ արուեստի ընձեռած միջազգային լաւագոյն կարելիութիւններու օգտագործումով: Պէտք է օգտուիլ շարժանկարի, հեռատեսիլի, ձայնասփիւռի, ինչպէս նաեւ պարբերականներու եւ այլ հրատարակութիւններու սպասարկութենէն: Պատմական եւ մշակութային յուշարձաններ յաւերժութեան քաղաքացիներ են. իւրաքանչիւր սերունդի, իւրաքանչիւր անհատի պարտականութիւնն է արժանաւոր ժառանգորդը եւ փոխանցողը հանդիսանալ»:

Քանի մը տողով

ՉԻՆԱՑԻՔ Փեքինի փողոցները կը դիշերեն սպասելով նոր շարժի մը, որու կեդրոնը կը նախատեսուի մայրաքաղաքը: Օտարները մեկնեցան մեծ մասով: Պարպումը շատ լաւ կազմակերպուած է եւ Չինաստան մերժեց բոլոր օտար օգնութիւնները: Թանկշանի զոհերու թիւը քանի մը հարիւր հազար պէտք է ըլլայ (քաղաքը մէկ միլիոն բնակիչ ունէր) բայց որոշ թիւ չտրուեցաւ:

ՍՊԱՆԻՈՅ թագաւորին ներման որոշումը քաղաքական բանտարկեալներուն լաւ ընդունելութիւն գտաւ Սպանիա թէ արտասահման թէեւ ընդդիմութիւնը անբաւարար կը գտնէ: Համայնավարները թէեւ հրապոյրի փորձեր կ'ընեն եւՓասիոնարիան, որ ցարդ Մոսկուա էր կ'ուզէ Մատրիտ չերադառնալ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Օդափոխութեան կայանի Օգոստոսի խումբը ողջ – առողջ հասած է Շաբաթ կէսօրէ ետք, Պելֆոնթէնի կայանը:

×

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Նոր Սերունդի բանակումը ողջ – առողջ հասած է Պէզիէ Շաբաթ առաւօտ:

Fonds A.R.A.M

ՔԱՂԷՅՏՈՍՔՈՓ ՔԱԹՐԱ 76

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ու քանի մը շաբաթներ առաջ միայն Թեհրանի զոյգ գիշերներէն, պատկերը կը կրկնուէր ի Մարսէյլ Նորակառոյց Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Նոր հայ օճախ մը եւս: Քաթրա կը գտնէր նոյն սիրալիր ընդունելութիւնը: Անձնուէր կամքով գին-ուած հաւատաւորներու կողքին, ան կ'եր-թար հոն, տալու ինչ որ ունէր: Իր աշ-խատութիւնը:

Մանուկ Բարիկեան, Շառլ Ռընօ, Ռաֆ-ֆի Պետրոսեան եւ Անի Աճէմեան երկու սեզոն յայտագիրներու մէջ կը ներկա-յացնէին հայ թէ օտար երգահաններու դասական գործերը տալով նաեւ երկու առաջին ունկնդրութիւններ Ադամ Խու-դոյեանէ եւ Առնօ Բաբաջանեանէ: Պէտք է վերադառնանք Մարսէյլ: Եւ ոչ միայն երաժշտական գիշերներ սարքելու համար, այլեւ զուգահեռ անոնց, միացնելու նմա-նաւանդ երաժշտութեան՝ շարժանկար, գրականութիւն եւ կերպարուեստ:

×

Շարժանկար եւ բանաստեղծութիւն միասին ընթացան Յունիս 11ի գիշերը: Սերժ Պարաջանովի «Հրեղէն ձիերէն» առաջ ուզած էինք ներկայացնել նաեւ ա-նոր «Նռան գոյնը», Տիգրան Մանսուր-եանի երաժշտութեամբ: Սոյն ժապաւէնը տեսնելու առիթն ունեցած ըլլալով կըր-նամ հաւաստել թէ չափազանցուած չէ իր գլուխ գործոցի համբաւը: Բայց չու-նենալով զայն այդ գիշեր մեր տրամադ-րութեան տակ, գերմանացի յայտնի բե-մադիր Հիւկօ Նիպէլինկի գործերն էին որ ներկայացուեցան: Ի մասնաւորի իր Պէթհովէնի Վեցերորդ համանուագը Պեր-լին Ֆիլհարմոնիքով՝ Հէրպըրթ ֆոն Գարայեանի ճպոտին տակ: Առաջին ներ-կայացումն էր այդ ժապաւէնին Փարիզի վրայ, յատկապէս Քաթրայի համար քա-ղաքս բերուած նոյնինքն Նիպէլինկի կողմէ:

Հաճելի անակնկալ մը եղաւ նոյնպէս երիտասարդ պարսկահայ բե-մադիր Արպի Յովհաննիսեանի «Փար-վանա»ն, որ մեծ ընդունելութեան ար-ժանացաւ թէ՛ սիրողներուն եւ թէ քննա-դատներուն կողմէ: Կոմիտասի երգերով, եւ Թումանեանի առասպելային բանաս-տեղծութեան վրայ հիւսուած ութ վայր-կեաննոց գեղեցիկ կարճ ժապաւէն մը: Ուր նուրբ զգայնութեան միացած էր վարպետ երեւակայութիւն:

×

Նոյն գիշերուան ընթացքին՝ բանաս-տեղծական բաժին մը՝ ապահովուած Ժաք Տէկորի եւ Սոնա Վարդանեանի կողմէ, որոնք տուին Ռուբէն Մելիքէ բանաստեղ-ծութիւններ, նոր հրատարակուած իր մէկ երկլեզու տոմարեւ գիրքի: Ան կը հանդիսանայ ֆրանսերէն արտայայտուող մեր լաւա-գոյն բանաստեղծներէն մին: Ծովագարդ նկարներ, լեզու, խորութիւն, պարզու-նակ երաժշտութիւն մը կարելի է գտնել իր այս նոր գործին մէջ եւս: Փոքր բայց գրաւիչ հատոր մը: Զենք կրցած դեռ գինքը ծանօթացնել սփիւռքի Հայութեան: Պէտք է զարկ տալ Քաթրայի Տետրակ-ներուն այդ ուղղութեամբ: Դիւրաւ պի-տի կարենային անոնք մասամբ կատարել դերը հրատարակչականի մը որ լըջօրէն պրպտելէ ու գտնելէ ետք տար սփիւռքի բոլոր հայ գաղութներու բանաստեղծնե-րէն՝ հայերէնով, կամ թարգմանաբար, մինչեւ իսկ իրենց բնագրին լեզուով՝ ծաղ-կաքաղերու փոքր հատորներ: Ու Քաթրա տարածէր զանոնք նման Ուրբաթի գի-շերներու երաժշտութեան: Մամուլի տակ կը գտնուին վերամուտին հրատարակ-ուելու յոյսով երկու նոր Տետրակներ: Մին ժամանակակից իրանահայ բանաս-տեղծութեան նշանակալից էջերուն՝ իսկ միւսն ալ Բիւզանդ Թօփալեանի նուիր-ուած:

×

Զարկ տալ որ կ'ըսեմ՝ մոռնալով նիւ-թական անզօրութիւնը, Քաթրայի բաղ-ձանքները կարելի իրականութիւններու հետ չփոթելու համար չէ. այլ, կարենալ կամովին հերքելու համար՝ պէթ պահ մը՝ մեր իսկ աղետաբեր մտահոգութիւնները: Ըրպէսզի մարդկային հաղորդականու-թիւնը անհրաժեշտութեան վերածուի եւ փարատին ամպերը կարգ մը յուրանաձեւ խոչընդոտներու:

Երկու նոր բանաստեղծական Տետրակ-ներու բեռը չէ որ պիտի զգետնէ միու-թիւնը: Ու եթէ կարելի է շարունակել շարժումը՝ ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ պիտի առնէին անշուշտ Քաթրայի տղաքը: Բայց տրամաբանօրէն արդէն իսկ գոյութիւն ունեցողներուն զուգա-հեռ, պէտք է արդիւնաշատ ուրիշ նոր ուղիներ եւս փնտռել եւ գտնել, քանի այդքան դժուարահասան է հայ նուիրա-տուն, այս կարգի շարժումի մը հանդէպ:

×

Այդ ուղղութեամբ անմիջականօրէն պի-տի փորձուին նախ լսատեսողական եւ կերպարուեստի վերաբերեալ գետիններու արդիւնաւորումը: Յառաջիկայ եղանա-կին իսկ: Սկզբունքը սա կրնայ ըլլալ

Մշակոյթ եւ Արուեստի՝ մասամբ մնա-յուն, մասամբ շրջուն՝ ֆոնտ մը հիմնել: Առանց հնչիւն դրամի, այլ միայն ար-ուեստի գործերով նախ՝ ու յետոյ զանա-զան քաղաքներու մէջ կայանալիք ցուցա-հանդէսներով արժեւորել ու ծանօթացնել ֆոնտը: Իր մնայուն գործերուն քով ֆոն-տը պիտի ունենար նաեւ, հայ թէ օտար արուեստագէտներու կողմէ իր մօտ պահ-տրուած զանազան գործեր: Ցուցահան-դէսներու ընթացքին՝ ծախուելու պա-րագային հասոյթի առաւելութենէն փոքր բաժին մը նուիրել միութեան:

Կերպարուեստի յատկացուած ֆոնտի մը մասնայատուկ պարագային անկարելի չէ կը խորհիմ որոշ յաջողութիւն մը ար-ձանագրել: Միւս կողմէ նկատելով որ հայ արուեստասէրներ մօտեցնելով հայ արուեստագէտներուն Քաթրան պիտի կա-րենար նոյն ատեն անոնց գործերուն տա-րածումը ապահովել, փորձն իսկ օգտա-կարութենէ բոլորովին զուրկ պիտի չըլ-լար:

×

Սկզբնական կորիզը կազմելու մտահո-գութեամբ, Քաթրայի հաւատաւորներէն մին պատրաստ է այս ուղղութեամբ տրա-մադրելու Մշակութային Մնայուն Ֆոն-տին իր անձնական հաւաքածոյէն շուրջ քառասուն նկարչական գործեր:

×

Վերամուտին՝ յատուկ ենթայանձնա-խումբ մը կրնայ լըջօրէն հետապնդել այս ծրագիրը, որ դուցէ նոր հորիզոններ ա-պահովէ Միութեան, մասամբ դարման հանդիսանալով անոր նիւթական անբա-ւարարութեան: Ենթայանձնախումբին կերպարուեստի խորհրդատուութիւնը սիրայօժար ստանձնել խոստացած է Քաթրայի հիմնադիր անդամներէն՝ Գառ-զու:

Իցի՜ւ թէ յաջողինք: Ու եթէ յաջողինք, շատ արագ՝ կ'ըսեմ շա՛տ արագ՝ այս կարգի կլոր սեղաններու շուրջ հաւաքել մեկենասներ, մտքի մշակներ, գործօն մարդիկ ու արուեստագէտներ, աւելի մնայուն եւ հաստատ աշխատանքի մը բիւրեղացման ծնունդ կրնայ տալ ան-կասկած շարժումը:

Առաջին առիթը պիտի ներկայանայ 1977ի Մարտ ամսուան մէջ, ուր երկամեայ երաժշտական փառատօնի մը զուգահեռ Քաթրա պիտի ջանայ ներկայացնել հան-րութեան իր նոր հեռանկարները եռօր-եայ աշխատանքի եւ ցուցահանդէսի մը ընթացքին:

Տրուած ճշգրիտ տեղեկութիւնները, եւ զանազան արդիւնքներ՝ մղեցին զուցէ գի-րենք հասկնալու իմաստը եւ մանակցե-լու ապա մեր գործունէութեան ու փո-խադարձաբար լուսաւորելու մեզ՝ եթէ ունին այդ փափաքն ու գիտակցութիւնը:

Աշխատանք որ կ'ենթադրէ անխառն մտքի պարկեշտութիւն: Յոյսն ունինք որ պիտի կարողանանք բերել համադոր-ծակցութեան մը ցանկութեան անկեղծ ապացոյցը գործնապէս:

×

Յաջողութեամբ պսակելու համար ա-պագայ բանաւոր մտացի առաջադրու-թիւններ, անօգուտ պիտի չըլլար կարգ մը թուանշաններու տողանցքը: Հայեա-ցարդ տեսակ մը համայնապատկերը անց-նող հինգ տարիներուն:

Կիմէի սրահը ունի չորս հարիւր բազ-կաթոռներ: Սկիզբը կ'ունենայինք երկու հարիւր յիսուն ունկնդիրներ: Այժմ Ուր-բաթի գիշերներուն՝ գրեթէ միշտ լեցուն է ան: Ունեցած ենք ցարդ մօտաւորա-պէս քսանեւչորսհազար ունկնդիրներ: Ա-մէն ամիս, մէկ, երկու, երբեմն ալ երեք անգամ կը ղրկուին երկու հազար յատուկ հրաւիրագիրներ, Ֆրանսական մամուլին, անխտիր բոլոր քննադատներուն, անձնա-ւորութիւններու, անդամներու, համա-կիրներու եւ ազատ ունկնդիրներու: Ա-ւելցուի եթէ ատոնց մամուլով եւ զանա-զան միջոցներով եղած տեղեկատուու-թիւնները, կրնանք ինը-տասը հազար հաշուել թիւը անոնց որոնք յաջորդաբար կարելիութիւնը ունին ներկայ գտնուելու Քաթրայի Ուրբաթներուն: Հայ Արուես-տի Զարգացման Միութիւնը ունի ներ-կայիս չորս հարիւր քսաներկու անդամ-ներ, որոնց յիսունեւերեքը բարերար անդամներ են: Անոնց կը վիճակի ան-շուշտ հակակշռել տարեկան պիւտճէն, թէ ոչ նուազագոյն, երկու հազարի շուրջ պէտք է ըլլար համակիր եւ գործօն ան-դամներու թիւը: Քաթրայի տարեկան պիւտճէն հասնելով մօտաւորապէս յի-սուն հազար տոլարի: Ու այդ նուազա-գոյնն է, որով կարելի կ'ըլլայ որակա-ւոր համաշխարհային չափանիշով փոքր գործունէութիւն մը տանիլ, առանց մոռ-նալու արուեստագէտներու շատ յաճախ յօժարակամ մասնակցութիւնը: Իրաւ է որ պիւտճէն առաջին անգամ ըլլալով 1975ի ընթացքին հակակշռուած դուրս եկաւ, բայց այդ կարելի եղած էր, ի մասնա-ւորի քան նոր բարերար անդամներու միահոյլ անդամագրութեամբ: Զգալի է սակայն որոշ նուազումը այս տարի ա-մէն կարգի անդամագրութեանց՝ համա-կիր, գործօն, բարերար թէ նուիրատու՝ եւ բոլոր նուիրատուութիւններուն: Անոնք նուազած են աւելի քան կէսով, հասկնա-լի պատրուակներով: Ուստի, պէտք է ստեղծուի զուգահեռ շարժում մը, համա-պատասխան կորուստին, կարենալ լրա-ցնելու համար նուազ յարատեւող հիմն-րուն պարապը: Նաեւ կարգի բերել ազատ ունկնդիրները, որոնց զգալի է քաղա-քացիական արիութեան պակասը: Ան-դամագրելով զիրենք: Երկար փորձառու-թիւնը մեզ կը մղէ ընդգրկելու միայն ու միայն այդ ելքի ճամբան, որ ըլլալ կը թուի նոյն ատեն ամէնէն ապահովը:

×

Բայց Քաթրա 76 ունի այսօր իր շուրջ բոլորանուէր աջակցութիւններ համա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԾՈՒՌ ՎՈՒՍԿՈՒՆԸ

— Աշխարհ ոսկու վրայ ի, մարդ, ապա ի՞նչ գիտես:

— Հերիք ի գլուխ տանես, կնիկ, — համբերութիւնից դուրս եկաւ Խոսրովը: — Ես հարուստների վրայ հաւատք չու-նեմ, խաբեբայ մարդիկ են: Ամէն հաւք իր երամի հետ, ասի: Ես իմ դասակարգի մարդ կ'ուզեմ, վերջ:

— Հազար որ ասես, քեզ չեմ լսի, չէ, — յամառում էր Ալմաստը: — Ես իմ աղջկան արհեստաւորի չեմ իտայ:

— Արհեստաւորը մինչեւ կէսօր անօթի կը մնայ, կնիկ:

— Իսկ մինչեւ կէսօր սովից սկտա՞յ...

Խոսրովն էլ չխօսեց, վրդովուած չուռ եկաւ, թիկունքը դարձրեց կնոջը ու փա-կեց աչքերը:

Առաւօտեան գործի գնալիս կնոջը խըս-տիւ պատուիրեց՝ Սուրէնի ոտքը կտրել իրենց տնից:

— Թող չերթայ-գայ, եւ էդ մասին էլ խօսք չլինի:

«Գնա, դու գնա քո գործին, — ասաց Ալմաստը մտքում, — ես գիտեմ ինչ կ'անեմ»:

×

Վուսկունն այդ առաւօտ ուշ արթնա-ցաւ: Զէր զարթնի, եթէ մայրը ձայն չտար.

— Վեր կաց, աղջի, արեւն առեր ի վէրէդ, օր կէսօր ի, վեր կաց:

Վուսկունն աչքերը բացեց թաց բարձի վրայ: Ուշ գիշեր անկողին մտնելով, լաց էր եղել նա, վերմակը քաշել գլխին ու երկար-երկար արտասուել էր անձայն, մինչեւ վերջապէս քունը տարել ու քնել էր: Բարձի թացութիւնն այժմ ամէն ինչ յիշեցրեց նրան, ամէն ինչ մէկէն մտա-բերեց Վուսկունն ու սոսկաց...

Ալմաստը գնացել էր Արարք՝ քրոջը տեսնելու եւ տուն էր վերադարձել ուշ երեկոյեան:

«... Ինչո՞ւ գնաց, ինչո՞ւ... Եթէ չգնար, ինքը մենակ չէր մնայ, եւ այդ բանը չէր պատահի... Հայրը գոնէ տա-նը լինէր...»:

— Չէ, չէ... խղճա ինձ, խնայի, մեղք եմ...

— Բայց ինչո՞ւ կը վախենաս, ինչո՞ւ, կ'ամուսնանանք շուտով, մի վախենար...

— Խնայիր, Սուրէն, խղճա, ես կը մեռնեմ...

Խնդրել էր երկար, աղաչել էր, ի զուր: «Դու իմ սրբութիւնն ես, Վուսկուն, իմ սկիհն ես դու: Ես քեզ չեմ դիպչի, մի վախենա...»: — Վուսկունը յիշեց Միսակի խօսքերն ու հեկեկաց յանկարծ:

— Աղջի, քեզ հետ չե՞մ, — լսեց նա նորից մօր ձայնը: — Հերիք ի քնես: Վեր կաց, երթանք սերկեւիլներն առնենք տակ, ժամանակն ի, վեր կաց:

Վուսկունը սրբեց արցունքներն ու վեր կացաւ:

— Շուտ արա, շուտ, — շտապեցրեց նրան մայրը: — Կողովն առ, գնա իգին, ես գօ եկայ:

Վուսկունը լուացուեց, սանրուեց վայ-րիվերոյ ու վերցնելով կողովը՝ մտա-մոլոր քայլեց դէպի այգին: Հասնելով սերկեւիլնոց, կանգ առաւ, ցած դրեց կողովն ու սպասեց մօր գալուն: Սերկե-ւիլները դեղնել ու վառւում էին բազմա-թիւ փոքրիկ կանթեղների պէս ճիւղերից առկախ, ու ճնճղուկները ծառերի վրայ ճռուողում էին ուրախ: Սակայն Վուս-կունին ոչինչ չէր հետաքրքրում այդ ա-ռաւօտ, չէր գրաւում ոչ մի գեղեցկու-թիւն...

«Երազ չի՞, արդեօք, — մտածում էր նա տրտում, տարակուսած: — Ախ չէ, ի՞նչ երազ, երանի չէ՞ր երազ լինէր...»:

Վուսկունը տխուր, ամօթահար՝ կանգ-նել էր գլխիկոր ու սիրտ չէր անում նա-յել իր չորս դին: Նրան թւում էր, թէ ամէն կողմից մատնացոյց են անում իրեն ու քչփչում... Միսակն էլ այնտեղ, պա-տից այն կողմ կանգնած՝ նախատալից հայեացքով նայում է իրեն... Վուսկու-նը վախենում էր շուռ գալ ու նայել պա-տի ուղղութեամբ, յանկարծ իսկապէս տեսնէր Միսակին...

Վուսկունն ուզում էր ճչալ, օգնութիւն աղաղակել, բայց աներեւոյթ ձեռքերը կոկորդից բռնած՝ խեղդում էին նրան...

Աւերակի պէս փուլ գալով ինքն իր վը-րայ, նստեց նա ծառի տակ ու ծնկները գրկած՝ սկսեց արտասուել դառնապէս, լաց լինել անյոյս, անօգնական, անա-պաւէն...:

×

Հոկտեմբերն էր: Ծառերը վաղուց բեռ-նաթափուել էին պտուղներից եւ այժմ իրենց տերեւներն էին յանձնում աշնան քամուն:

ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆԵԱՆ

(12 — Շար.)

Fonds A.R.A.M

...խմբող կորիզ մը: Ամէն տարիքէ եւ դասակարգէ:

Երբ սփիւռքային տկարութիւններու մասին կը խօսուի, առաջին գծի վրայ կուգայ հիմնումը հանրային կարգերու եւ ...զակայը պատասխանատուութեան զգացումի տէր անձերուն: Գտանք նաեւ մեր ...ուրջ այդպիսի անձեր:

Հիմա որ սկզբնական փորձերը յաջող դրական արդիւնքի են հասած, հարկ է ընդհանրացնել զանոնք որպէսզի ընդունելի վարկածը աւելի մեծ չափերով եւ պէտք եղած միջոցները գործածելով, սեփականութիւնը դառնայ բոլորին: Նոր ...ուեալներով եւ նոր հորիզոններով: Եւ ինչ մեծ ուրախութիւն է հաստատել հինգ ...տարիներ ետք, թէ՝ նման առաջին օրեւ...ուն՝ չկան հիմնական մտածելակերպի ...տարբերութիւններ պատասխանատուներուն միջեւ: Սկզբունքի, տեսողութեան, ժամանակի գործածութեան, հարցերու մերձեցումի, գործունէութեան նուազագոյն տարողութեան եւ որակի, միութեան մը ոգիին եւ ըմբռնումին շուրջ կայացած մեր հասկացողութեան արդիւնքն է յարաբերական յաջողութիւնը ...թրայի շարժումին, դժնդակ պայմաններու տակ:

Բայց ինչո՞ւ նաեւ չխոստովանիլ թէ, երբ գրեթէ անլուծելի փուլի մը հասած կը կարծենք կենսական անհարթ դժուարութիւններ, կը գտնենք մեր դիմաց հոս թէ հոն յաղթասէր մարդիկ որոնք անուղղակիօրէն կարելիութիւնը կ'ընծայեն մեզի պաշտպանելու էականը:

Առանց ինքնախաբէութեան՝ Թատրոն կրնա՞յ ապրիլ հարցման, կրնամ անվարան պատասխանել. այո՛: Պայմանաւ որ ձեռք ձեռքի բոլորս միատեղ կերտել ջանանք նորը: Հինը դարձնելով նորին ծառայ:

Եւ այդ խորքին մէջ պատրուակ մը թող ըլլայ միայն մեր ցեղային պարկեշտութեան, քանի՝ սոյն յուսալիր գործունէութեամբ մեր ինքնութեան պաշտպանութիւնն իսկ է խնդրոյ առարկայ, դէթ ցայժմ մեզի խնայուած վտանգին դէմ:

Ու այդ թող գայ շարժումներէ որոնք չուզեն գոհանալ նուազագոյնով, այլ փնտռեն ու գտնեն իրենց իրաւունքը, որ միշտ լաւին պիտի երթայ: Լա՛ւը: Բան մը մը որուն կարեւորութեան այլեւս ազգապահպանման չափանիշով պէտք է անդրադառնանք, չկորսնցնելու համար սփիւռքահայութեան երիտասարդ թէ նըրանց երիտասարդ լաւագոյն ուժերը:

Արդարօրէն կարելի դարձնենք այս ծառայութիւնը որովհետեւ պլպլացող ճրագմըն է թերեւս հայ սփիւռքը: Հայ սփիւռք՝ որ թրծուած մնայ իր մօտքով՝ հայ մշակոյթին, տաղանդին ու արուեստին:

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Յուլիս 1976

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Թէ Լիբանան արուեստական երկիր մըն է ժէօփոլիթիք եւ ներքին պատճառներով, քաղաքական գիտութիւններու, մասնագէտները թող ճշդեն: Թէ ի՞նչպէս եւ ինչո՞ւ Պաղեստինցիներ, մեծ թիւով, եկան հաստատուիլ այդ հիւրընկալ եւ դեղածիծաղ երկրին մէջ, միջազգային արդարութեանց եւ անարդարութեանց հեղինակները եւ իրաւարարները թող պատասխանեն:

Արեւմտեան աշխարհը մտածելու իր փաթերնները ունի, ինչպէս արեւելեան երկիրները ունին իրենց յատուկ բառապաշարը, եւ երկուքն ալ չեն կրնար լիովին ըմբռնել եւ արտայայտել բարդ կացութիւնը: Պէտք է դիտել ներսէն, թափանցել ժողովուրդի հոգեբանութեան, անոր ընկերային, քաղաքական, տնտեսական եւ կրօնական մտածումները եւ պահանջները դիտել՝ դատելէ առաջ: Եւրոպացի ընթերցողին համար հարցերը դիւրըմբռնելի կը դառնան աջ եւ ձախ պիտակներով (երբ գիտենք որ երբեմն աջէն աջ, ձախէն ձախ որքա՜ն հեռաւորութիւններ կան), մինչդեռ անոնք մասնակի եւ մասնատուած կրնան ըլլալ լիբանանեան տագնապի պարագային:

Այս բոլորին մէջ կայ Հայութեան իւրայատուկ պարագան: «Քրիստոնեայ» համայնք, Հայութեան քաղաքական իրաւունքները կը ճշդուին, տոկոսային համեմատութեամբ, այդ շրջագծին մէջ: Յարաբերութիւնները միշտ պահուած են բոլոր համայնքներուն հետ, փոխադարձ հասկացողութեան եւ յարգանքի սկըզբունքներով: Հայ ժողովուրդը եւ իր ղեկավարութիւնը, միշտ, չէին կրնար չհասկնալ պաղեստինցի ժողովուրդին ահաւոր ողբերգութիւնը:

Վերջին երեսփոխանական ընտրութիւններու նախօրեակին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդր. Կոմիտէն հրատարակեց իր փլաթ-ֆորմը, առաջադրելով ընկերային, տնտեսական, աշխատանքի եւ այլ բարեկարգութիւններ: Երբ առաջին բախումները տեղի կ'ունենային, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հաւատարիմ իր փլաթ-ֆորմին, հրատարակեց իր առաջարկները՝ տագնապի լուծման մասին: Միեւնոյն ժամանակ կը բացատրուէր որ հայ համայնքը պիտի պահէր դրական չէզոքութիւն: Այս եզրակացութեան հասած էին հայ քաղաքական երեք կազմակերպութիւնները, որոնելով շարունակել ցեղասպանութեան 60ամեակի նման նախօրեակին ծնունդ առած միասնականութիւնը:

Կ'արժէ խօսիլ այս դրական չէզոքութեան մասին: Երբ աւեր կը գործէ քաղաքացիական պատերազմը, ինքնաբերաբար չի պահուիր չէզոքութիւնը: Թուական եւ ռազմագիտական պատճառներով, պատերազմիկ կողմերուն շահերը կը պահանջէին որ չէզոք կողմը իրենց միանայ եւ անոնց գրաւած դիրքերը ծառայէն հակառակորդը հարուածելու: Չէզոքութիւնը պէտք է պաշտպանել. բախումներ՝ աջին եւ ձախին հետ եւ դիրքերու վրայ մեռած են բազմաթիւ հայ երիտասարդներ: Դրական չէզոքութիւնը կ'արտայայտուի Հայութեան բերած նպաստով՝ հիւանդներու եւ վիրաւորներու փոխադրութեամբ (որուն մասին անդրադարձաւ եւրոպական մամուլը), եւ մանաւանդ ղեկավարութեան ջանքերով՝ իրաւախոհութեան մը բերելու համար կողմերը:

Այս կացութեան մէջ ճնշումները անխուսափելի են, նաեւ՝ բախումները: Երբ պահակ երիտասարդներ բախում կ'ունենան աջին հետ, այդ կը թուի բնական եւ քաջալերական՝ ձախին համար: Երբ բախում կ'ըլլայ ձախին հետ, աջի ձայնասփիւռը կը գովերգէ Հայերը...

Այս կարգի դէպքեր յաճախ պատահած են: Վերջինը պատահած է Յուլիս 22ին որուն մեծապէս արձագանգեց եւրոպական մամուլը, հիմնուելով թերի եւ կողմնակալ լուրերու վրայ: Ճիշդ է որ կռիւներ տեղի ունեցած են հայկական թաղամասի պահակ երիտասարդներու եւ խումբի մը փորձ կատարողներու միջեւ եւ եղած են մահեր երկուստեք: Բայց մեկնիլ այս մասնակի դէպքէն հասնելու համար այն եզրակացութեան որ Հայերը «դաշնակիցներն» են փաղանգաւորներու, կամ աւելի ճիշդ «ծայրայեղ աջ» Հայեր, «Դաշնակ»ները, իրենց դաշնակիցներուն հետ յարձակում գործած են... այս բոլորը յերիւրածոյ են:

Կ'արժէ խորհրդածել այս վերագրումներուն մասին:

Երբ Դաշնակցութիւնը կ'որակուի «ծայրայեղ աջ», պարկեշտութիւնը կը պահանջէ որ վերագրումի հեղինակները տեղեակ ըլլան այդ քաղաքական կազմակերպութեան Ծրագրին, սկզբունքներուն, անոր մտաւորականներու եւ տեսաբաններու գրութեանց, գաղափարներուն (Ծրագիրը կայ ֆրանսերէնով): Պէտք էր գիտնային որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը սերտ կապեր ունեցած է Բ. Միջազգայինի հետ, մաս կազմած է անոր, Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին իրականացուցած է կարեւոր ընկերային բարեկարգութիւններ, ինչ որ ըսել տուած է ժամանակի ընկերվարական ղեկավարներուն որ «Հայաստանը ընկերվարական կոչումով երկիր է»... Ի՞նչպէս կարելի է «ծայրայեղ աջ» համարել իրաւազրկուած ժողովուրդի աւագ քաղաքական կազմակերպութիւնը որ ազատագրական դատ կը հետապնդէ:

Խեղաթիւրուած լուրերը, որոնց ետին հարկ է որոնել մթին հաշիւներ, կը յայտնեն միաժամանակ որ միասնականութիւնը՝ երեք կուսակցութիւններու, խախտած է կամ կրնայ խախտիլ: Այդ խախտումը բաղձա՞նք է արդեօք: Առողջ ուղեգծի հետեւող ղեկավարութիւնը չէ խախտած եւ չի կրնար խախտել այդ միասնականութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի «Դաշնակ»ներու եւ «աջ»երու զինակցութեան, այդ արդէն արդիւնք է երեւակայութեան: Պէյրութի «Ազդակ» օրաթերթը, օրին, հերքեց նման վերագրում: Դժբախտաբար, այդ հեռագրալուրը, չարժանացաւ, եւրոպական մամուլի ուշադրութեան: Հայ քաղաքական ղեկավարութիւնը, երէկ եւ այսօր, կը շարունակէ իր դրական չէզոքութեան քաղաքականութիւնը, ծառայելով լիբանանեան հայրենիքին, նոյնիսկ եթէ այդ հաճոյ չէ պատերազմիկ կողմերուն: Լիբանանի եւ Հայութեան շահերը կը պահանջեն որ այդ դրական չէզոքութիւնը պաշտպանուի ուժով, որպէսզի լիբանանեան այս Երրորդ Ուժը մնայ նկատառելի ազդակ:

Երբ երկիր մը կը մեռնի, ժողովուրդ մը արիւնաքամ կ'ըլլայ, երբ զոհողութեան բարձր ոգիով հայ երիտասարդներ մարդկայնական վերաբերում կը ցուցաբերեն բոլորին՝ վտանգելով իրենց կեանքը, երբեմն կը մեռնին դիրքերու վրայ, անտեղի, սխալ, ճգտումնաւոր լուրերու տարածումը կրնայ ծառայել միայն մութ ուժերու շահերուն, եւ երբեք՝ լիբանանեան հայրենիքին եւ անոր տառապող զաւակներուն:

Գիտակից Հայութեան եւ գիտակից մարդկութեան պարտականութիւնն է օգնել Լիբանանի ժողովուրդին, որպէսզի դադրին եղբայրասպան կռիւները, վերաշինուի աւերուած երկիրը: Տեսութիւններ եւ միջազգային շահերը շատ աննպաստ գետին ընտրած են, Լիբանանը վերածելով փորձարկութեան դաշտի:

Իսկ Հայերը, Հայրենիքի եւ Սփիւռքի, պիտի գիտնան որ Լիբանահայութեան ղեկավարութիւնը, իր պահակ երիտասարդներով, կը ծառայէ մեր ժողովուրդին, իր լաւագոյն նպաստը բերել փորձելով լիբանանցի ժողովուրդի տագնապի լուծման:

Սխալ լուրեր, սխալ մեկնաբանութիւններ, սխալ եզրակացութիւններ կ'առաջնորդեն յաւելեալ արիւնի և տառապանքի:

Յաճախ կ'ըսուի որ ամէն պատերազմ ունի վախճան մը: Այդ վախճանը պիտի ըլլայ այնպէս ինչպէս երկրի ժողովուրդը պիտի ուզէ, անկախաբար հեռուի կամ մօտի մտապատկերներէն եւ շինծու լուրերէն:

Երկրի մը աւերումը միայն ցնցող լուր պէտք չէ համարել, այլ տալ անոր ամբողջական մարդկային խորութիւնը եւ նպաստ հանդիսանալ կարելի լուծումներու:

ԻՐԱԶԵԿ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (149)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐ

— Այո՛, Տիկին, անմոռանալի օր մը, պատասխանեց Տանտոլօ խուլ ձայնով մը: Եւ ատոր համար կը ճանչնամ ձեզ...: Կարծեմ թէ ձեր պալատին մէջն էր... Ալթիէրին գիս բռնի կերպով հոն տարած էր, այսօրուան դուքը՝ Ֆոսքարին եւ պարոնարք Պէմպօն ալ հոն էին: Կէս գիշեր էր... Ռօլան Քանտիանօն ձերբակալուած էր եւ մենք, չորս հոն վիճաբանեցանք թէ ի՞նչ ընել պէտք էր Ռօլանը, իր հայրը եւ մայրը: Այնպէս չէ՞ Տիկին: Դաշինք մը մեզ իրար կապած է... եւ այժմ որ դուք հոս եկած էք, եթէ չեմ սխալիր, այդ դաշինքին վրայ խօսելու համար է անշուշտ այս այցելութիւնը:

— Այո՛, Վսեմաշուք Տէր: Եւ ահա՛ թէ ինչ ըսելու եկած եմ ձեզի. այդ չորս դաշնակիցներէն մին այսօր մեռած է:

Տանտոլօ առանց զարմանալու հարցուց.

— Ո՞րը: Ռօլան Քանտիանօն մեզ ո՞վ պատժեց արդեօք միւսներէն առաջ:

Իմբէրիա սարսռաց: Ըսել է Տանտոլօ Ռօլանի Վենետիկ գտնուիլը իմացած էր: Բայց ինչո՞ւ զայն չէր ձերբակալած:

— Պէմպօն, պատասխանեց Իմբէրիա:

— Ուրկէ՞ իմացաք ատիկա:

— Ռօլան Քանտիանոյէ: Պահ մը առաջ Ռօլան իմ տունս էր: Այժմ այլեւս համոզուած եմ, բացարձակապէս համոզուած եմ որ Բավլօն՝ բանաստեղծ Արաթիմոսի քարտուղարը, ժան տի Լօրէնցօն եւ Ռօլան Քանտիանօն միեւնոյն անձնաւորութիւններն են:

Ճակատագի՛ր, եղերակա՛ն ճակատագիր, մրմնջեց Տանտոլօ պահ մը մտածելէ յետոյ:

Իսկ Իմբէրիա այսպէս շարունակեց.

— Ահա Ռօլան գործի սկսաւ: Պէմպօն մեռաւ եւ աղջիկս անհետացաւ, այս վերջինը ինծի համար դաշոյնի մահացու հարուածն է: Թշուառակա՛ն, թշուառակա՛ն, ինծի ինչո՞ւ չսպաննեց...:

— Մի յուսահատիք, Տիկին, քաջ եղէք:

— Կ'երեւի թէ դուք աղջիկ մը ունենալուն եւ իր ծնողական սէրին անոր շնորհալի գլխուն վրայ կեդրոնացնելուն ինչ ըլլալը տակաւին չէք գիտեր: Կ'երեւի թէ չէք գիտեր թէ աղջիկս իմ կեանքի միակ նպատակս էր, թէ անոր երջանկութեան հեռանկարն էր գիս մինչեւ այսօր կանգուն պահողը: Մայր եմ, ի՞նչ կը մնայ ինծի երբ որ զաւակէս զատուիմ: Անկիւն մը պիտի նետուիմ ուր պիտի ծերանամ, արցունքի ու խղճահարութեան մէջ պիտի մեռնիմ: Ո՛հ, այդ մարդը շատ զօրաւոր է եղեր որ սիրտս կարդացեր է եւ այժմ կը պատժէ զիս, կը պատժէ այնպիսի մահացու հարուածով մը որուն ցաւը սրտէս անցնելով հոգիիս կը մխուի: Այլեւս կեանքը ինծի համար անիծեալ բեռ մըն է...:

— Բայց ես ալ աղջիկ մը ունիմ, փսփըսաց Տանտոլօ ինքն ալ անձկութեան մատնուած:

— Գիտեմ եւ ատոր համար է որ ձեր քով վազեցի, շարունակեց Իմբէրիա, Ռօլան Քանտիանօն մեռած չէ, ողջ եւ առիւծի մը պէս մեր վրայ խոյանալու պատրաստ...:

— Ատոնց ամէնքն ալ գիտէի Տիկին:

— Գիտէի՞ք, գիտէի՞ք, եւ ինծի բան մը չտեղեկացուցի՞ք...:

— Այս գիշեր իմացայ: Մէկը եկաւ հոս եւ Ռօլան Քանտիանոյի Վենետիկ գտնուիլը իմացուց:

— Ես ալ կը հաստատեմ ատիկա: Առաջ անունը Բավլօ դրած է, իսկ հիմա՝ ժան տի Լօրէնցօ կը կոչէ ինքզինքը: Զգուշացէք, Պարոն աւագ հաւատաքննիչ... Եթէ այդ մարդը ձերբակալելու չըլլաք, պիտի պարտաւորուիմ ծայրայեղութիւններու դիմելու: Եթէ թոյլ կամ տկար գտնուիք, Վենետիկի բոլոր պատրիկները ձեզի դէմ պիտի հանեմ...: Ես իմ աղջիկս կ'ուզեմ...: Եւ եթէ զայն չգտնեմ, գիտցած ըլլաք որ ես ինքս պիտի առնեմ իմ վրէժս :Կը պահանջեմ որ Ռօլան Քանտիանօն ձերբակալուի եւ հարցաքննութեան պէտք է ես ալ ներկայ գըտնուիմ: Ի՛նչ հարցում կ'ուզէք ուղղեցէք իրեն, պէտք է ըսէ, պէտք է ըսէ թէ ո՞ւր է աղջիկս...: Եթէ ըսածս չընէք, զգուշացէք ինէ...:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն-Լու Կրան-Բէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու Թաղականութիւնը, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Կ. Շվոտեանին, Տէր եւ Տիկին Տ. Եղիազարեանին եւ Տէր եւ Տիկին Թօնիի (Համբարձումեան Մարի) որոնք սիրով յանձն առին եկեղեցւոյս բարեզարդման աշխատանքներու մէջ, Մկրտութեան Աւազանի բաժնին ծախքերը:

Նոյնպէս մասնաւոր շնորհակալութիւնները Պ. Լեւոն Երամեանի, որ իր Արուեստի ձեռագործը Յիսուսի մկրտութեան խորհուրդը բնորոշող (մոզայիք) պատկերը նուիրեց նոր Մրկրտարանին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկ. Շահանիկ Ատանալեան 10.000 Ֆրանք կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝

Ընկ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՏԱՆԱԼԵԱՆԻ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

Գեղարուեստական

փառատօն

Կազմակերպուած

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

THEATRE DES CHAMPS-ELYSES
PARIS

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սիրազարդ Պետիկեան, Վիքթորիա խաշմանեանի, ցաւալի մահուան առթիւ, կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆր. ողբացեալին եւ իր սիրելի՝ «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Սիրազարդ Պետիկեան իր սիրասուն զաւակներու, Յակոբ եւ Թագուհի Պետիկեանի յիշատակին, կը նուիրէ 1000 Ֆրանք ի նպաստ Լիբանահայութեան: (Ստանալ «Յառաջ»էն:

×

Տիկին Սիրազարդ Պետիկեան, իր սիրելի եղբօր Յակոբ խաշմանեանի յիշատակին կը նուիրէ 500 Ֆր. Հայ Մշակոյթի Տան նորոգութեան: (Ստանալ «Յառաջ»էն:

×

Պ. Լեւոն Երամեան (Մարսէյլ), իր եղբօր Ճիվան Երամեանի (մահացան Հալէպ) մահուան 5րդ տարեդարձին առիթով կը նուիրէ 50 Ֆր. Սէն-Լու Կրան Բէնի Հայոց եկեղեցւոյ եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Տէր եւ Տիկին Օնիկ Դաւիթեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆրանք «Յառաջ»ի Տիկին Մարի Զաքմաքեանի քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ:

PRIX EXCEPTIONNEL
2650 F

AOUT SEPTEMBRE

VOYAGES en ARMENIE

Au départ de Marseille 14 jours

OCTOBRE — NOVEMBRE

2400 F.

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ère classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001 - MARSEILLE
tél. (91) 50.89.12

Madeleine BENNEYAN
HAVAS - VOYAGES
12, bd. Général De-Gaulle
26000 - VALENCE
tél. (75) 43.06.06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՑԱՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Երեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապտուղ – մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի

90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Արձակուրդի առթիւ կամ վերջնական կերպով կատարուելիք հասցէի փոփոխութիւններուն համար, մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց դիմումը կատարել փոփոխութեան թուականէն առնուազն ՀԻՆԳ օր առաջ, անպայման կցելով նոր հասցէին նաեւ հինը: «Յառաջ»ի առաքումը կը կատարուի ֆրանսական մասնագէտ ընկերութեան մը կողմէ (մեսաժըրի) եւ այս պայմանաժամը անհրաժեշտ է, որպէսզի յարգուի մեր բաժանորդներուն տուած թուականները (արձակուրդի պարագային՝ մեկնումի եւ վերադարձի համար):

Այս փոփոխութեանց ծախքն է 5 Ֆր. (դրոշմաթուղթ):

Արձակուրդի համար հասցէի փոփոխութիւն չենք ընդունիր Իտալիոյ համար, տրուած ըլլալով որ թղթատարական անկանոնութիւնները թոյլ չեն տար որ բաժանորդները կանոնաւորապէս թերթը ստանան Իտալիա:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE

ACTIVITES CREATRICES

organisé par le Comité d'Animation de la Maison de la Culture Arménienne Ouvert tout le mois de Juillet les Mardi et Jeudi de 15 à 18 h. pour les enfants de 15 à 13 ans.

— *Ateliers* : Peinture, graphique, modelage, poterie, marrionnette, vannerie.

— *Classe d'Education musicale* : Connaissance de la musique arménienne, rythmes et danses arméniennes.

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ — ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ այս տարի՝ Օգոստոս 2էն Սեպտեմբեր 1:

ԴԻԽԱՆ ՎԱՐԻԶ ՄԱՐՄՆՈՑ

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ

ՕԳՈՍՏՈՍ 10

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ին

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
4
MERCREDI
4 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԾԴ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.653 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.653

ԱՊԷԼՃԻ ԿԱՐԾԵՆԱՆՔ ՅԱՅՍՆ ՓՈԿԵԼ

———— O ————

մբ.— Տեղական մամուլը զանազան խե-ցիկուած լուրեր հրատարակեց Պուրճ մուտի եւ Նապաայի կռիւներուն առ-ի, որոնք պատահած էին Յուլիս 22ին: ս առթիւ «Յառաջ» ժամանակին տուաւ կ եղած լուսաբանութիւնները: Ստո-ն կը հրատարակենք նաեւ Ազդակի Յու-ս 23ի (այսինքն միջադէպերու վաղոր-այնին) հրատարակած խմբագրականը: իր յաջորդ թիւով ալ կուտանք նոյն առ-իւ հրապարակուած երեք ազգային կու-ակցութեանց միացեալ զեկոյցը.—

Թող յստակ ըլլայ բոլորին համար. Պուրճ Համուտի հայութիւնը կռուի դաշտ դարձած չէ, նոյնիսկ երբ իր երիտա-սարդները զէն ի ձեռին իջած են փողոց... ...ահանջեց ամիսներու մեր անշեղ կեց-ուածքը բաւարար ապացոյց պէտք է նը-կատուի այս իմաստով: Լիբանանեան ան-ելքի պատերազմի մէջ մեր ժողովուրդը կողմ չէ, որովհետեւ կը մերժէ ակամայ ...երին դառնալ անիմաստ արիւնահեղու-թեան մը մոլուցքին:

Իսկ եթէ Պուրճ Համուտի հայահոծ շըր-ջանին մէջ մեր երիտասարդները զէնք կը ...ցընեն ու արդար կռիւ կը մղեն, թոյլ ...ոի չտանք որ ատիկա քարոզչականօ-...ն չահագործուի պղտոր ջուրի մէջ ձուկ ...ացողներէն:

Ոչ ոք թող փորձէ ճշմարտութիւնը վա-...գուրել:

Քաղաքացիական անխնայ պատերազմը ...ըլեցուց չատերուն, եւ ի չարս այլոց ...եւ մեզի, որ դաւադիր ու մութ տար-...ր միշտ ձեւը կը գտնեն մթնոլորտ թու-...ացնելու համար:

Պուրճ Համուտ — Նապաա հակադրու-թեան եւ բախումներու ետին ոչ ոք թող ...րձէ տեսնել ազգանշանը քաղաքական ...ր կողմնորոշումի մը: Ոչ «աջը» թող ...ենայ այն խաբկանքը, թէ հայութիւնը ...խօսի դրական չէզոքութենէն եւ ի ...առ իրեն կը փոխէ ուժերու նժարը: ...լ «ձախը» թող ունենայ այն պատ-...ը, թէ կարելի է պառակտել հայկա-...ն միասնականութիւնը ու հայու-...ը ակամայ մխրճել աղտոտ պատե-...մին մէջ:

Եթէ ցարդ կողմերը թերահաւատու-...մբ կը նայէին մեր դրական չէզոքու-թեան, ժամանակն է որ անդրադառնան ...յութեան կեցուածքին հետեւողականու-թեան: Մենք հաւասարապէս մօտ ենք հա-...մարտ կողմերուն, այնքան ատեն որ ...ւագոյն ու հաւասարակշռուած Լիբա-...նի մը կերտումը առաջադրանքն է ա-...նց: Նաեւ՝ հաւասարապէս հեռու ենք ...ղմերէն, այնքան ատեն որ միայն բռնի ...ժով կը փորձեն քակել Լիբանանի Գորդ-...ան հանգոյցը: Այս հիման վրայ, հա-...ւթիւնը ոչ մէկ ատեն եւ ոչ մէկ ձեւի ...ակ կրնայ «նպաստել» կողմերէն մէկուն ...մ միւսին «մաքրագործումին»:

Սկզբունքի այս յանձնառութեան լոյ-...ն տակ պէտք է դատել Պուրճ Համուտի ...յութեան կեցուածքը: Միայն այդ ա-...տեն կարելի է անաչառ դատավճիռ մը ...րձակել հայահոծ շրջանէն ներս վեր-...ին քանի մը օրերուն պատահող ընդհա-...րումներուն մասին:

Մեզի համար ցաւալի է հաստատել որ ...յ տղաք այսօր կը ստիպուին զէնք ...րձրացընել Նապաայի իրենց դրացի-...ներուն դէմ:

Կը ստիպուին՝ որովհետեւ այլապէս պի-...տի չուզէին վտանգել կեանքը այն Լիբա-...նացիներուն ու Պաղեստինցիներուն, ո-...րոնց տեւաբար օգնութեան ձեռք երկա-րեցին քաղաքացիական պատերազմի օր-հասական ժամերուն:

Պէտք կա՞յ ըսելու որ ամբողջ տասնը-վեց ամիս Պուրճ Համուտի հայահոծ շըր-ջանը շնչառութեան միակ ելքը եղաւ Նա-պաայի համար, թէ՛ սննդամիթերի եւ թէ՛ բժշկական – մարդկայնական հայթայ-թումներու իմաստով:

Նոյնպէս պէտք կա՞յ ըսելու որ հայա-հոծ շրջաններու շնորհիւ հակամարտ կող-մերը կրցան գոյակցութեան որոշ ձեւ մը գտնել Պուրճ Համուտի մէջ, միշտ օգ-տուելով մեր հաշտարար պատրաստակա-մութենէն:

Այո, պէտք է յիշեցնել այս բոլորը, որովհետեւ ըստ երեւոյթին անկարգ ու մութ տարրեր կ'ուզեն անգիտանալ մեր դրական կեցուածքը եւ թունաւորել շըր-ջանի մթնոլորտը:

Ժամանակն է որ իրենք, Պաղեստինեան Դիմադրութեան ու Լիբանանեան Ազգային Շարժումի ղեկավարները անդրադառնան որ իրենց պատասխանատու թէ չարքա-յին զինեալները կամայ թէ ակամայ ամէն գնով կը փորձեն հարուածել մեր դրա-կան չէզոքութիւնը:

Այլապէս, ինչպէ՞ս կարելի է բացատ-րել տակաւին երէկ հայահոծ Արագած, Սիս եւ Նոր Ատանա թաղամասերու գրե-թէ ամբողջական պարպումը հայ բնա-կիչներէ: Ի՞նչ ընելու համար Նապաայի զինեալ տարրեր կը հաստատուին հայա-հոծ թաղերու մէջ ու խիստ քննութեան կ'ենթարկեն թաղեցիներու նոյնիսկ գոր-ծատեղի – տուն շրջագայութիւնը: Ի խըն-դիր դրական չէզոքութեան՝ մենք հան-դուրժեցինք նաեւ այդքանին: Բայց երբ կողմնակալութեան անհիմն ամբաստա-նութիւններով մեր ակումբներն ու դիր-քերը ուղղակի յարձակումի կ'ենթար-կուին, այդ պարագային ինքնապաշտպա-նութենէ դուրս ելք չի մնար մեր առջեւ:

Որքան պիտի ուզէինք որ մեր այս մը-տահոգութիւնները ըմբռնող Նապաայի շրջանին պատասխանատուները կարենա-յին կարգապահութեան հրաւիրել իրենց անիշխանական տարրերը: Անոնց գրգռիչ ելոյթները արգիլելով միայն կարելի է Պուրճ Համուտ — Նապաա շրջաններուն միջեւ անվթար պահել բարի դրացնութիւ-նը: Մանաւանդ որ անձնապաշտութեան համազօր է հայութեան հանդէպ ճակատ յարդարելու Նապաայի անիշխանական – ներու այս անպատասխանատու քայլը, որովհետեւ ատիկա կը կատարուի այն-պիսի ժամանակ մը, երբ Նապաա օրհա-սական կռիւ կը մղէ իր գոյութիւնը պահ-պանելու համար:

Վերջապէս կրկնութեան գնով իսկ, պէտք է չեշտել որ մեր ժողովուրդը այ-սօր պարտադրաբար զէնք կը գործածէ իր դրացիներուն դէմ: Դիրքերու ետեւ ար-թուն հսկող մեր տղաքը կը գիտակցին որ նոյն հայրենիքի զաւակներուն միջեւ այս չէ հաղորդակցութեան ճիշդ ուղին: Անոնք մէկ ձեռքով ամրօրէն սեղմած են զէնքը, բայց կը նախընտրեն միւսով միանալ բո-լոր այն Լիբանանցիներուն, որոնք գիտեն հայրենիքը եւ արդարութիւնը ամէն բանէ վեր դասել: Պէտք չէ մոռնալ որ քաղաքա-ցիական պատերազմի ամբողջ տեւողու – թեան դրական չէզոքութիւնը հանդիսա – ցաւ Լիբանանի վերամիացման եւ վերա-կանգնումին կարելի միակ Յոյսը: Եւ եթէ այսօր ակամայ զէնք կը բարձրացնենք՝ ատիկա կը կատարենք այն հաստատ հա-մոզումով, որ անհրաժեշտ է յարգանք պարտադրել Լիբանանցիներու միջեւ խըտ-րութիւն չդնող մեր դրական չէզոքու – թեան հանդէպ:

Պուրճ Համուտը պէտք է մնայ իրա – պէս չէզոք ու լիբանանեան ազատ շրջան: Հայահոծ այս շրջանին մարմնաւորած Յոյսը կանգուն պահելու համար, մենք կը տրամադրենք, ի հարկին նաեւ մեր արիւնը: Ժամանակն է որ բոլորը անդրա-դառնան թէ մեր չէզոքութիւնը քաղա – քացիական ազատ ընտրութիւնէ մը կը թե-լադրուի, թէ՛ տկարութեան ծնունդ չէ, եւ թէ՝ մեր ժողովուրդը պաշտպանելու հա-մար խիզախ տղաք անսակարկ կը զոհա-բերեն իրենց կեանքերը:

«ԱԶԴԱԿ»

Յուլիս 23

ՌՈՒՍԱՑՄԱՆ ԴԷՄ

ՎՐԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԼԱՑՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԴԷՄ

Վրացական իշխանութեանց մէկ հրովար-տակը, որ կը յանձնարարէ ռուսերէնի ա-ւելի լայն օգտագործում մը Հանրապե-տութեան մէջ, չատ բուռն ընդդիմու – թեան մը բախած է տեղւոյն ինտելիկեն-ցիայի մէկ մասին կողմէ: Վրացական աղբիւրներու համաձայն, կուսակցութեան Ա. քարտուղարը Շեւարնաձէ մեծ ընդդի-մութեան բախած է երբ միջամտած է պաշտպանելու համար այդ հրովարտակը, Գրողներու Միութեան համագումարին, երեք ամիս առաջ: Իր ելոյթը քանիցս ընդ-միջուած է ներկաներուն բացագանչու – թիւններով:

Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կ'ակ-նարկէ այդ ընդդիմութեան եւ կը մէջբերէ կոմիտէի քարտուղարին Մեկաշվիլիի ե-լոյթը, որ «պատշաճ» որակած է Շեւար-նաձէի տուած պատասխանը բողոքողնե-րուն եւ կ'ամբաստանէ այս վերջինները որ կը հետապնդեն «ապարեզային նպա-տակներ»:

Վրացական հրովարտակը որ առիթ տը-ւած է այս բողոքներուն կը յանձնարարէ մասնաւորաբար ռուսերէնի ուսուցման տարածումը եւ անոր օգտագործումը՝ պարտաւոր կարգ մը պարագաներու մէջ, ինչպէս՝ գիտական աւարտաճառերու հը-րատարակութեան առեն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՅՈՒՍԱՏՈՒ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԱՍՆԱԿԻ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՀՐԱԴԱԴԱՐՆԵՐ

Երեքշաբթի օր յոյսեր կային Լիբանանի համար: Նախ՝ Թէլ-էլ-Զաաթարի հա – մար: Կը հաստատուէր թէ անդրդուելին՝ Շամուն, համաձայնած էր եւ Կարմիր Խաչը պիտի կարենար սկսիլ հազարաւոր վիրաւորներու պարպումը: Այդ պար – պումը (եթէ տեղի ունենար, քանի այնքան խաբուսիկ յոյսեր ծագած են Պէյրութի համար, որ հարկ է խոհեմ ըլլալ) քանի մը օր պէտք է տեւէ: Համաձայնութեան լուրը տուած է Արաբական Լիկայի բա-նագնացը: Ասկէ զատ, որ առաջին կա – բեւոր քայլը կը նկատուի այլ կարգադ-րութեան մը ճամբուն վրայ, կը խօսուի ամբողջական հրադադարի մը մասին, պա-տերազմիկ բոլոր կողմերու միջեւ: Այս յուսատու լուրը տուած է Լիբանան գըտ-նուող արաբական խաղաղապահ ուժերու ընդհ. հրամանատարը՝ Զոր. Ալի էլ Ղնէմ, տեսնուելէ ետք Շամունի հետ:

Այս լուրերու կողքին, մամուլը կը չա-րունակէ իր նկարագրութիւնները: Անըն-դունելի ոդիսականութեան մը պատմութիւնն է, որու կողքին կան նաեւ կողոպուտ-ները, թալանը, բռնութիւնը, սովը, թըշ-ուառութիւնը, կռուող 12 – 13 տարեկան տղաքը, որոնք ապրիլ սորվելէ առաջ, սորված են սպաննել, բայց երախան գի-տէ որ լաւ ըրած է սպաննելով քանի որ «բոլորն ալ ֆաշիստ էին»:

Յետոյ կան օգտուողները: Անոնք որ ամիսներէ ի վեր զէնքի առեւտուրով կը զբաղին: Թիէրի Տէ ժարտէն կը գրէ (Ֆի-կառօ) .— ճիշդ է որ Շամուն, աջի զօրա-ւոր մարդը բարձր ատեանի վրայ կը կատարէ զէնքի առեւտուրը (մանաւանդ Պուլկարիայէն...), ճիշդ է որ Հայր Շեր-պէլ – Քասսիս, որ յայտարարած է օր մը՝ «եթէ Քրիստոս սրբանակ մը ունե-ցած ըլլար, չէր խաչուեր», զէնք կ'առնէ Իսրայէլէն, որ ծովակալ յառեղ – նաւային գաղտնի դաշտ մը չինել տուած է, իր լեռնային բերդին մէջ, որպէսզի զէնք բերող օդանաւեր (Մոսկուայէն, Ալ-ժէրէն, Տրիպոլիսէն) կարենան իջնել, բայց սխալ է կ'ըսէ Ֆիկառօ-ի թղթակիցը, որ Ֆրանսա զէնք ծախած ըլլայ Փալանժին: Նոյն կարծիքը չունի Իւմանիթէ, որ կը խօսի թէ 15 ֆրանսական թնդանօթ կը ռմբակոծեն Թէլ-էլ Զաաթարը, հիմ – նուելով պաղեստինեան աղբիւրներու վը-րայ:

Ամէնէն խիստը սակայն կը մնան Ֆի-կառօ-ի աշխատակցին վերջին տողերը՝ «կարգ մը Լիբանանցիներ, դուրսը «պահ-ուըտած» հաշտութեան կոչեր կ'ընեն: Ի-րաւունք ունին: Լիբանանցիները պէտք է զիրար գտնեն: Բայց ինչ որ «դուրսի հե-րոսները» կ'անգիտանան, այն է որ նոյն-իսկ Լիբանանի մէջ կարելի չէ մոռնալ ինչ որ անցաւ – դարձաւ: Միայն հարկ էր հոս ըլլալ տեսնելու համար եւ ամչնալու»:

Քանի մը տողով

ՎԻՔԻՆԿԻ ղրկած վերջին լուրերու հա-մաձայն թթուածին կայ Հրատ մոլորա-կին վրայ, գուցէ նաեւ՝ կեանք:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ քառասնամեայ գլխաւոր կամուրջը՝ Ռայխսպրիւքը յանկարծ փը-լաւ Դանուբի մէջ: Հանրակառք մը կա-մուրջին հետ ինկաւ բայց նաեւ մը աղա-տեց վարորդը:: 4 հոգի մեռած է վախէն:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԱՏԵԱՆԸ ԼԸՖԷՎՐ որոշած է նը-կատի չառնել Պապին ա տփվինիս կախա-կայումը, քանի յայտարարեց թէ լատի-ներէն պիտի պատարագէ Օգոստ. 29ին, Լիլ: Հերձուածական չարժումի մը սկիզ-բը կը նկատուի, բայց Երեքշաբթի օր յետ քայլ ըրաւ եւ ըսաւ թէ կրնայ չպատա – րագել:

ՔՈԼՈՐԱՏՕՅԻ մէջ ողողումներ աղէտ պատճառած են, շրջաններու մէջ ուր Ամե-րիկացիներ արձակուրդ կ'անցընէին: Ա-ւելի քան 100 մեռեալ կայ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրովականի Ալ. Միասնիկեան քիմիա-կան գործատան մշակոյթի պալատին մէջ բացուած է «Կանացի ոսկէ ձեռքեր» ցու-ցահանդէսը, ուր 500է աւելի կիներ ներ-կայացուցած են իրենց գեղարուեստական գործերը՝ ձեռագործներ, ասեղնագոր – ծութիւններ, փորագրութիւններ, քան – դակներ եւայլն:

Fonds A.R.A.M

ՁԻՆԱԹԱՓ ՊԻՏԻ ՉԸԼԼԱՆՔ

Շատերէ՛ լսած ենք — կը լսենք մանաւանդ ա՛յսօր — թէ Հայ Թերթը «պլպլուն ճրագ» է սփիւռքեան համայնակուլ ափերու վրայ: Պիտի կայծկլտի հինգ, տասը, քսան տարի եւս, ու պիտի մարի...

Համակերպինք թէ ըմբոստանանք, հաշտուինք թէ բողոքենք, ժամանակի խնդիր է: Պիտի չիջի Մայրենիքը:

Աւելի յոռետեսներն ու աւելի լաւատեսները կան անշուշտ: Բայց մենք չենք ուզեր զբաղիլ մանրամասնութիւններով. ո՛չ ալ կը մտածենք ճշգրիտ կամ հաւանական թուական մը գուշակելու մասին...

Ակներեւ է որ, այս ընթացքով, պիտի պատահի անխուսափելին եւ օր մը աւելորդ պերճանք պիտի դառնան Հայ Թերթն ու Հայ Գիրքը. վստահօրէն այրուբենն ալ:

Ո՞վ է մեղաւորը վերահաս վտանգին: Կարելի չէ՞ր կանխել այս սեւ ճակատագիրը:

Աւելորդ է վիճել, երբ գիտենք բոլորս ալ, քիչ – շատ, թէ մեր կամքով չհրացինք ուծացումի երախը: Եւ եթէ չկըրցանք փրկել Մեծասքանչը, գլխաւոր պատճառը միջավայրն էր, պայմաններն էին:

Ամէնէն իմաստուն մարդն անգամ սըխալ գործած պիտի ըլլայ, եթէ վճռէ՛ բացարձակապաշտօրէն թէ... կրնայի՛նք խափանել չարիքը բայց չուզեցինք կամ չըրինք:

Երբ հողիդ վրայ չես եւ առտուան բարեւդ իսկ հայերէնով չես տար՝ օր մը կը ձուլուիս կամ կը տրորուիս անպայման: Մեզի՝ տարասփիւռ Հայութեան համար՝ տոկալու խնդիր կայ, այլ երբե՛ք ցնորքներ հետապնդելու:

Հաւատալով հանդերձ որ պարտաւոր ենք հեւալ ու տքնիլ, ու մեր կեանքով իսկ հաստատած ըլլալով հանդերձ թէ կարելի է երկար ժամանակ անայլայլ, պահել մտաւոր ու բարոյական արժէքներ՝ պիտի մնանք առարկայապաշտ եւ պիտի համոզուինք թէ Հայկական Սփիւռքը յաւիտենական չէ:

Այս եզրակացութեան յանգելէ ետք ալ, սակայն, ո՛չ ձեռնթափ պիտի ըլլանք ո՛չ ալ ինքնաբաւ պիտի հռչակենք մենք զմեզ:

Քաջութիւնը ցոյց պիտի տանք ճակատելու բոլոր դժուարութիւններուն դէմ, ամրօրէն պաշտպանելու համար ներքին բերդերը:

Պիտի շարունակենք սեւեռիլ հայրենիքին՝ ուրկէ միայն կրնան բացուիլ «խաղաղ նաւահանգիստ»ները: — Ի՛նչ փոյթ թէ օտարը ծալապատիկ նստած է մեր կուրծքին վրայ եւ թոյլ չի տար սեփական տրոփով ապրելու:

Իր «հերթը» կ'անցընէ օրուան վարչակա՛րգն ալ, ու «կ'անցնի՛», ինչպէս կը մարգարէանար բանաստեղծը, արդա՛ր վստահութեամբ իր ժողովուրդի վերջնական յաղթանակին հանդէպ:

Գիտակից ու լուրջ ժողովուրդներու համար աններելի անպատասխանատուութիւն է ինքնախաբէութիւնը. ապա նաեւ դասալքութիւնը:

Ոչ ոք իրաւունք ունի հաշտուելու այն մտածումին հետ թէ հայրենիքի դուռները ընդմիշտ փակուած են իր առջեւ եւ ինք իր զաւակները չգոհացուած կարօտով մը պիտի փակեն իրենց աչքերը՝ օտար աստղերու տակ:

Քաղաքական մտածողութեան տէր մարդոց կամ ազգերու համար խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ ժամանակը:

Վա՞ղը կը հասնինք մեր նպատակին թէ հեռաւոր ապագային՝ նոյն բանն է:

Կարեւորը նպատակն է եւ համապատասխան ճիգն ու աշխատանքը:

Ապրողները միայն իրենց հաշուոյն չէ որ կը մաքառին, այլեւ գալոց սերունդներուն:

Ամէն հայրենիք ու ժողովուրդ իր գաղափարներու աշխարհը ունի. եւ հիմնականը ա՛յն է՝ որ երբ մարդիկ իյնա՛ն կամ չքանան, անկորուստ եւ անմահ կը մնան գաղափարնե՛րը:

Մեզմէ փոքի՛ անգամ մնացած չէր ըլլար այսօր, եթէ հաշտուած ըլլայինք դասալքութեան գաղափարին հետ:

Մեր գոյութեան պայքարին զուգահեռ՝ ամէնէն խոպան հողերուն վրայ իսկ վար պիտի չդնենք գութանն ու արօրը:

Արեւմտեան քաղաքակրթութեան փայլին եւ հիւրընկալ երկիրներու լայնծուն գաւիթներուն անձնատուր զանգուածներու վաղուան անստուգութիւնը՝ լեզուական տեսակէտէ՝ պատճառ մը չէ ձեռնթափ ըլլալու եւ համակերպելու:

Կեանքը, ի՛նքն ալ, անխուսափելի վախճան մը ունի մեզմէ ամէն մէկուն համար. սակայն վատեր կը նկատուին անոնք՝ որոնք, այդ վախճանը տեսնելով, անձնատուր կ'ըլլան կամ կէս ճամբան կ'ուզեն մնալ:

Այսպէ՛ս է նաեւ ժողովուրդներու համար:

Հաւաքական վատութիւն է հրաժարիլ հայութենէ, այն նախատեսութեամբ որ արդէ՛ն պիտի հալինք...

Սփիւռքը եկաւ աքսորի ու սպանդի ճամբաներէ. ապրեցա՛ւ ու պահեց գոյութեան իր կռուանները՝ նոյնիսկ կորստաբեր ուղիներու վրայ: Ասկէ ետք ալ կըրնայ տոկալ ու տեւել. առնուազն վանել ու հեռացնել վերահաս վտանգը:

Եթէ Հայ Թերթը մին է կռուաններէն, պիտի շարունակէ մնալ այնքա՛ն ատեն՝ որքան հայ ժողովուրդը գոյութեան իր կռիւը կը մղէ. որքան ատեն հայրենիք եւ սփիւռք զիրար կ'ամբողջացնեն՝ իբրեւ շունչ ու ոգի, իբրեւ պատմութիւն, ներկայ եւ ապագայ:

Եթէ այս մտածողութիւնը սրբուած կամ ջնջուած ըլլար մտքերէն՝ Հայ Մամո՞ւլ մնացած կ'ըլլար այսօր...:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Խ. Աբովեանի գրական հարուստ ժառանգութեան մէջ ուշագրաւ են թարգմանութիւնները: Այս ուղղութեամբ գրական աշխատանքներ կատարած է թարգմանելով հնադարեան հեղինակներու, եւրոպացի, որոնց շարքին ռուս բանաստեղծներու քերթուածներէ, ինչպէս Հոմերոսէ, Կէօթէէ, Շիլլերէ, Կարամզինէ եւ ուրիշներէ: Ասոնց մէջ առանձնայատուկ տեղ կը գրաւէ Հոմերոսի «Իլիական»էն կատարուած թարգմանութիւնը:

Յունական դիցաբանութիւնը եւ անոր հոմերոսեան մշակումը ծանօթ եղած է Հայերուս շատ հին ժամանակներէն: Հին շրջանի գրականութեան մէջ Հոմերոսի անունին կը հանդիպինք առաջին անգամ Եզնիկ Կողբացիի «Եղծ աղանդոց»ին մէջ: Մովսէս Խորենացի եւս հպարտութեամբ կը յիշատակէ Հոմերոսի հերոսները:

Ժամանակակից դարաշրջաններուն բազմաթիւ հեղինակներ բուռն հետաքրքրութիւն ցոյց տուին եւ թարգմանեցին Հոմերոսի պոեմները: Մեր գրականութեան մէջ ասոր առաջին իրագործողը եղաւ ԺԸ. դարու անուանի լեզուագէտ, թարգմանիչ, բանասէր Գէորգ Կոստանդնուպոլսեցին, որուն վիճակուեցաւ «Իլիականը» թարգմանած ըլլալու անդրանիկ կոչումը: Ան էր, որ 1783ին հայերէնի թարգմանեց «Իլիականը»՝ արձակ:

Հայ նոր գրականութեան դարագլուխին Հոմերոսի «Իլիականէն» առաջին անգամ հատուածներ թարգմանեց Խ. Աբովեան, երբ Դորպատ կը գտնուէր իբրեւ ուսանող, 1836ին: Իրմէ ետքն էր, որ Հ. Եղիա Թովմաճեան ամբողջական թարգմանութիւնը կատարեց չափածոյ, որ հրատարակուեցաւ 1843ին, Վենետիկ:

Հոմերոսի «Իլիականը» բաղկացած է 24 երգէ: Աբովեանի թարգմանածը վեցերորդ երգն է: Կը վերաբերի Տրովադայի թագաւոր Պրիամոսի զաւկին՝ քաջամարտիկ Հեկտորի, որ պատերազմի երթալէ առաջ հրաժեշտ կուտայ իր կնոջ Անդրոմաքէի եւ մանկահասակ զաւկին:

Աբովեան նախ ութ տողերով կը ներկայացնէ Հեկտորը, պարզելու համար թէ ի՞նչ պիտի ընէ ան. ապա՝ կը ճշդէ, թէ թարգմանութիւնը կատարած է Հոմերոսէն՝ «Թարգմանեալ ի Հոմերոսէ՝ հաղներգակին յունաց»:

Հեկտորի մնաս – բարովի նկարագրութիւնը «Իլիականի» մէջ ամէնէն բանաստեղծականն ու սրտառուչն է: Թերեւս ճիշդ այս պատճառով է, որ զգայուն սըրտի տէր Աբովեան զայն թարգմանած է: Այս թարգմանութեան մէջ հրաժեշտի նկարագրութիւնը կը սկսի երկխօսութեամբ Հեկտորի եւ Անդրոմաքէի միջեւ: Հեկտոր աչքերը սեւեռած Անդրոմաքէի վրայ այն մտավախութիւնը կ'ունենայ, թէ թերեւս պատերազմէն ողջ չվերադառնայ. սակայն իր այդ մտավախութիւնը զգալի չի դարձներ կնոջը, ինչպէս կ'ընեն հերոսները նըման պարագաներու մէջ: Անդրոմաքէ համոզուած է, թէ իր ամուսինը մահուան դիրկը կերթայ, որով կը պահանջէ, որ հրաժարի իր մտադրութենէն ու այլ քաջեր ղրկէ ճակատ: Սակայն Հեկտոր հերոսի գիտակցութեամբ կը պատճառաբանէ, թէ փոքր տարիքէն սորված է տոկալ ճակատամարտերուն, հիմա ալ անհրաժեշտ է մեկնիլ՝ յաղթանակելու վըստահութեամբ, որովհետեւ պարտուելու պարագային քինախնդիր թշնամին պիտի հեգնէ: Ուստի Հեկտոր կը խնդրէ աստուածներէն, որպէսզի պահապան եւ հովանի դառնան իր ժառանգին: Հեկտոր դիմելով կնոջը կ'ըսէ «Անդրոմաքէ, քաղցըր ամուսին իմ սրտմալից, ինչո՞ւ ես ողբում... եւ անժամանակ քաղում հոգիս: Քաղցր է ինձ մահս, քան տեսնել քեզ սգալիս»:

Հեկտոր իր խօսքի շարունակութեան մէջ կը խրախուսէ, որպէսզի Անդրոմաքէ զբաղի իր աշխատանքներով եւ, նախքան այդ, ուրախութեամբ ճամբայ դնէ իր ամուսինը: Հերոսը վերջին անգամ կը նայի իր սիրեցեալին, կը սրբէ անոր արցունքները, իսկ քնքոյշ Անդրոմաքէ կ'երթայ տուն, դառնօրէն կ'ողբայ, մտքի պատկերացնելով Հեկտորի նահատակութիւնը...

Թարգմանութեան մէջ կը նկատուին Աբովեանի բանաստեղծական յատկութիւնները: Կը թուի, թէ սոսկա թարգմանութիւն չէ, այլ ազգային բանաստեղծութեան գողտրիկ նմոյշ մը: Մնաք – բարովի նկարագրութիւնը Աբովեանի բանաստեղծական երեւակայութեան շնորհիւ վերածուած է մարդուն հոգեկան ապրումները արտայայտող երգի մը՝ հայրենասիրական, հերոսական, ընտանեկան, հայրական խոր զգացումներով:

Հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ կարեւոր էջ մը կըներկայացնէ «Իլիական»էն կատարուած Աբովեանի թարգմանութիւնը:

Կ. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԾՈՒՌ ՎՈՍԿՈՒՆԸ

Վուսկունը, կանգնած այգու դրան մէջ, նայում էր օդում պարող տերեւներին ու անրջում: Աշուն է, տերեւաթափ, ծառերը շուտով կը մերկանան բոլորովին, իսկ երբ ընկնի վերջին տերեւը, եւ առաջին ձիւնով քօղաւորուեն ծառերն սպիտակ – սպիտակ, հարսնանման, կը քօղարուորուի եւ ինքը, կը հարսնանայ... կը գայ նա կառքով, երգ ու նուագով ու կը տանի նրան եկեղեցի եւ այնտեղից իր տուն, իր քէօշկ ու սարէն... Ապա Պոլիս կ'երթան, Փարիզ եւ ուրիշ շատ քաղաքներ...

Բայց ահա մի երգ վշտամորմոք հանեց Վուսկունին իր երազանքից երջանկաւէտ, ու նա տխրեց յանկարծ:

Միսակն էր երգում իրենց այգում, այդ նրա ձայնն էր հնչում այդպէս սրտակեղեք, յուսակտուր.

Սիրտս նման է էն փլած տներ,
Կոտրէր գերաններ, խախտեր են սներ...

Վուսկունը յենուեց դրան շրջանակին ու կամաց փուլ եկաւ շէմքի վրայ: Շատ անգամ էր նա սրտի թրթիռով ունկնդրել Միսակի քաղցր ձայնին, ականջել նրա երգերը ուրախ՝ ընկերներով այգում քէֆ անելիս: Իսկ այժմ լալագին ձայնով.

Էրթամ զի թալեմ էն ելման գետեր,
Դառնամ ձկներու ձագերացն կեր.
Տօ լան տնաւեր...

Այդ երգը, ասես, Միսակը ինքն էր յօրինել իր փշրուած սիրոյ ու սրտի մասին ու երգում էր այդպէս սրտաճմլիկ...

«Այս նրա վշտից են տերեւաթափւում ծառերը. նրա տխուր երգի բառերն են այդպէս թրթռալով ընկնում գետին, նրա դառն արցունքի կրակէ կաթիլներն են...»

Վուսկունը խղճի խայթ զգաց.

— Ախ, ես ի՞նչ արի, ի՞նչ արի, Միսակ...

Կասկածը գնալով դարձել էր ահաւոր իրականութիւն, որն օր ըստ օրէ աւելի ու աւելի սարսափեցնում էր Վուսկունին:

Փոքրիկ մի կեանք էր խլրտում նրա կրծքի տակ, մի նոր էակ էր մարմնաւորւում:

Մայր է դառնալու շուտով...

Վուսկունը սաստիկ տագնապի մէջ է, ի՞նչ անի, Աստուած... Այդ մասին ի՞նչպէս յայտնի Սուրէնին: Սուրէնի՞ն, թէ մօրը...

— Մա, գիտե՞ս, որ ես...

Ալմաստը գոյնը գցեց:

— Աղջի... ինչի՞ պիտի... չէ...

— Ի՞նչ չէ, կը խաղայ...

— Սեւ կապեմ... — ծնկներին խփեց մայրը: — Ապա ինչպէս կ'ելնի...

— Ձեռ գիտէ, մա: Մի ճար արա:

— Ի՞նչ ճար անեմ, սրտամեռ: Սեւը բերեր ես վէրէդ, ինձ կ'ասես ճա՞ր արա.. Սուրէնը գիտի՞, ասե՞լ ես:

— Չէ:

— Ասա:

— Որ ասեմ՝ ի՞նչ, ասելուց ի՞նչ օգուտ:

— Թող պսակուի, իր կոտրած ամանին տէր կայնի թող:

Վուսկունը սարսափած նայեց մօրը:

— Մա, էդ ի՞նչ ասիր, մա... — գըլուխն առաւ նա ափերի մէջ ու հեկեկաց յանկարծ:

«Կոտրած աման...»:

×

Սուրէնը մռայլուեց, երբ Ալմաստը յայտնեց նրան Վուսկունի վիճակի մասին:

— Մի՞թէ, — զարմացաւ նա:

— Սուրէն, մեռնեմ քէ, — թախանձագին դիմեց նրան Ալմաստը, — աղջիկը մեղք է, մի ճար արա:

— Ես ի՞նչ ճար ընեմ, ի՞նչ կրնամ ընել, — ուսերը վեր քաշեց Սուրէնը: — Ինքը պէտք է միջոցներ ձեռք առնէր նախօրօք:

— Ի՞նչ միջոց...

— Աղջիկներն այդ գիտեն: Պէտք է գիտենան: Իսկ դո՞ւ...

Ալմաստը խղճալի նայեց նրան:

— Ես ի՞նչ, մեռնեմ քէ:

— Չպէտք է թողնէիր, որ բանն այդտեղ հասնէր:

Ալմաստն ստիպուած էր կուլ տալ այդ մեղադրանքը, քանի որ իր պո՞չը նրա ձեռքին էր, ու նրանից էր կախուած աղջկայ եւ իրենց ընտանեկան պատուի փրկութիւնը: Ուստի, քաղցրութեամբ պատասխանելով, թէ եղածն եղել է, խնդրեց նրան շուտափոյթ եւ անյապաղ ամուսնանալ:

Սուրէնը լուռ էր, գլուխը կախել ու չէր խօսում:

Զարզուռչակ էր խիստ այդ լռութիւնը: Ցուրտ էր փչում սաստիկ այդ մռայլ լռութիւնից:

Ալմաստը սոսկաց:

— Ի՞նչ կը մտածես, Սուրէն, մեռնեմ քէ, ասա:

ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆԵԱՆ

(13 Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՍԱՀԱՐԱՅԻ ՀԱՐՑԸ

Այժմ, որ արաբական աշխարհը Լիբանանի կնճռոտ հարցով զբաղած է եւ ափրիկեան երկիրներն ալ իրենց հրատապ խնդիրներն ունին օրակարգի վրայ, Արեւմտեան Սահարայի հարցը երկրորդական գիծի վրայ մնացած է: Այսուհանդերձ, պէտք է նկատի ունենալ, թէ 1975 Նոյեմբերի համաձայնագիրը Մատրիտի մէջ, Սպանացիներու վերջնական մեկնումը իրենց հակակշռին ենթակայ Սահարայէն 1976 Փետրուար 27ին, ինչպէս նաեւ մարոքեան եւ մաւրիտանական ուժերու հաստատումը այդ շրջանը, վերջնական լուծում մը չեն ապահոված այսպէս կոչուած սահրաուի ժողովուրդի հարցին:

Ալժերիա ամէն առիթով հրապարակ կը հանէ ՄԱԿի եւ Ափրիկեան Միութեան Կազմակերպութեան ծանօթ որոշումները եւ յամառ կերպով կը պահանջէ, որ ընդունուի սահրաուի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը: Այլ խօսքով կը մերժէ տեղի տալ կատարուած իրողութեան առջեւ: Եթէ Ալժերիա ներկայիս հրաժարած է զինուորական բացայայտ գործողութիւններէ, Ամկալայի արիւնալի բախումին հետեւանքով, ասիկա չի նշանակեր սակայն, թէ զօրավիգ չի կենար Փոլիսարիոյ, քանի մեծ քանակութեամբ զէնք ու ռազմամթերք, ինչպէս նաեւ մարզիչներ կը տրամադրէ այս շարժումին, որ դժուարութիւն ալ չունի մարտիկներ գտնելու: Արդարեւ, Թինտուֆի շրջանը տասնեակ հազարաւոր գաղթականներ կայք հաստատած են:

Ալժերիա դիւանագիտական գետնի վրայ կարգ մը յաջողութիւններ արձանագրած է. դեռ վերջերս՝ Յուլիսի սկիզբները, իր պնդումին հետեւանքով Ափրիկեան Միութեան Կազմակերպութեան Նախարարներու Խորհուրդը պահանջած էր «օտար ուժեր»ու հեռացումը Արեւմտ. Սահարայէ: Ճիշդ է, որ այս որոշումը ցարդ վաւերացուած չէ կառավարութիւններու կողմէ, սակայն, Նիժերիոյ առաջարկով յատուկ վեհաժողով մը պիտի գումարուի՝ քննելու համար այս հարցը:

Մարոք եւ Մաւրիտանիա այնքան ալ կարեւորութիւն չեն տար դիւանագիտական շրջանակներէ ներս տարուող աշխատանքներուն եւ Ալժերիոյ ձեռք ձգած ժամանակի յաջողութիւններուն: Իրենց այժմու գլխաւոր մտահոգութիւնն է Փոլիսարիոյ գործունէութիւնը Արեւմտ. Սահարայի մէջ, որուն մէկ ցայտուն, հոգ չէ թէ ձախողած, ապացոյցը եղաւ անցեալ Յունիսին Մաւրիտանիոյ մայրաքաղաքին վրայ կատարուած յանկարծական յարձակումը: Խափանարարական բնոյթի գործողութիւնները չեն դադրած: Դեռ վերջերս արձակազէններ յարձակելով մարոքեան բանակավայրի մը վրայ՝ սպաննած են զինուորներ ու գերի բռնելով 23 Մարոքցիներ, զանոնք ներկայացուցած են օտար լրագրողներու: Մարոքի ուժերը տէր դարձած են կարեւոր քաղաքներուն, սակայն ի վիճակի չեն եղած մինչեւ հիմա իրենց հսկողութեան տակ առնելու անծայրածիր անապատը: Այս է պատճառը օրինակ, որ Պու – Քրայի փոսֆաթի հանքերը չեն շահագործուիր, քանի միշտ խափանարարութիւններու կ'ենթարկուին:

Ոչ Հասան Բ. եւ ոչ ալ Նախագահ Պումէտիէն պատերազմ կը բաղձան. միւս կողմէ չեն ալ կրնար հիմնական զիջումներ կատարել թնճուկը լուծելու համար: Մարոք պատրաստ է բանակցելու, պայմանաւ որ Արեւմտ. Սահարայի մարոքեան դիմագիծը խնդրոյ առարկայ չդառնայ: Ալժերացիք բանակցութեան կամ խօսակցութեան նախապայման կը դնեն սահրաուի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը: Ցայսօր կատարուած բոլոր միջամտութիւնները՝ ափրիկեան եւ արաբ երկիրներու կողմէ, անցած են ապարդիւն:

Այսպէս, ուրեմն, Արեւմտ. Սահարայի հարցը չէ լուծուած մինչեւ հիմա. օր մը կրնայ վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծել ափրիկեան այդ շրջագիծին մէջ:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի ճարտարապետներու տան մէջ բացուած է երիտասարդ գիտնականներու՝ սիրող նկարիչներու գործերուն ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են ճարտարագէտներու, արտադրական ձեռնարկութիւններու, հետազօտական հիմնարկութիւններու մասնագէտներու կերտած 65 դիմանկարներ, բնանկարներ եւ այլ շարադրանքներ:

×

ԲԵՐՔԱՀԱՒԱՔԸ ՍԿՍԱԾ Է

Հայաստանի պետական եւ խմբական տնտեսութիւններու մէջ սկսած է հացահատիկի բերքահաւաքը: Գիւղատնտեսութեան Նախարարութեան տուեալներով մինչեւ Յուլիս 19ը հնձուած է 7000 հեքթար տարածութիւն մը: Իւրաքանչիւր հեքթարը միջին հաշուով 2,5 թոն բերք տուած է: Արարատեան դաշտին մէջ սկըսած է բանջարեղէնի բերքահաւաքը՝ կաղամբ, գետնախնձոր, վարունգ, սոխ եւայլն:

×

ՎԷՑ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐՈՎ

Երեւանի «Աւտոմատիկա» յատուկ շինարարական գործատան արտադրութիւնը կը ղրկուի Խորհ. Միութեան, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Լատին Ամերիկայի աւելի քան 600 ձեռնարկութիւններու, կազմակերպութիւններու, տնտեսութիւններու հասցէներուն: Ելեկտրական բարդ սարքաւորումներ են անոնք, որոնք կը կարգաւորեն ջերմութեան ծրագիրը եւ կ'ուղղեն ելեկտրական ցանցը:

×

«ԾԻԾԵՌՆԱԿ» ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲԱՐԸ

Նորքի գեղատեսիլ բարձունքին վրայ, մանկական առողջարաններու եւ հանգստեան տուներու կողքին, կը տարածուի «Ծիծեռնակ» միջազգային երիտասարդական ճամբարը: 15 տարիներու ընթացքին շուրջ 100 հազար հոգի իր հանգիստը անցուցած է հոն: Աշխարհի շուրջ 40 երկիրներու յիշատակի դրօշներ կը գտնուին ճամբարի թանգարանը: Այս տարի 4000 արտասահմանէն եկողներ իրենց հանգիստը պիտի անցընեն Ծիծեռնակ ճամբարին մէջ, որ ունի նաեւ խաղադաշտեր, աւազան գրադարան եւայլն:

×

ՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐԸ ԲԱՅԿԱԼ – ԱՄՈՒՐԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ Բայկալ – Ամուր մայրուղիի շինարարութեան կեդրոնը մեկնած են խումբ մը երաժիշտներ՝ Մարտին Վարդազարեանի ղեկավարութեամբ: Խումբին մաս կազմած են երաժիշտներ Իւրի Ցարութիւնեան, Արամ Սաթեան, հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի երգիչներ Ֆլորա Խորէնեան, Լոլա Խոմեանց, Արտաշէս Աւետեան, Ռաֆայէլ Յակոբեանց, մենակատար Էլէոնորա Ադամեան եւ երաժիշտներու տան տնօրէնը՝ Խաչատուր Աբովեան: Խումբ Բայկալ – Ամուրի մէջ տասը օր մնացած է եւ համերգներ տուած:

×

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ՋԱՀԵՐԸ

Կիրովականի «Հայելեկտրալոյս» գործատունը ջահերու նոր տեսակի մը արտադրութիւնը սկսած է: Նոր ջահերը նախատեսուած են համերգի սրահներու, թատրոններու, մեծ գրադարաններու առաստաղներուն համար: Արգնիի բիւրեղապակիէ եւ արոյրէ պատրաստուած այդ ջահերը կը կշռեն 500 քիլօ: Գործատունը այս ջահերուն համար արդէն իսկ ապսպրանք ունեցած է Մոսկուայի փոքր թատրոնէն, Իվանովոյի եւ Տոմսկի մըշակոյթի պալատներէն, Նալչիկի միութիւններու տունէն եւ այլ քաղաքներէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ

Ֆրանսայի Հայ Բժիշկներու Միութիւնը հիմնադրուած է 1975 Յունիսին, նպատակ ունենալով համախմբել առողջապահութեան մարզի հայ մասնագէտները եւ անոնց աշակերտները, հրատարակել բըժշկական պարբերաթերթ մը եւ կազմակերպել հայ բժիշկներու համագաղութային համագումար:

Տարի մը ետք, Միութիւնը արդէն ունի բազմաթիւ անդամներ եւ ահա այս տարուան Մարտէն ի վեր կը հրատարակէ նաեւ իր եռամսեայ ֆրանսերէն պաշտօնաթերթը: Ինչպէս նշուած է առաջին թիւի խմբագրականին մէջ, անիկա պիտի ըլլայ բժշկութեան բոլոր մարզերը ընդգրկող պարբերաթերթ մը, որ ամէն մէկ հայ բժիշկի կարելիութիւն պիտի տայ հանդէս գալու իր հետազօտութիւններուն վերաբերող յօդուածներով՝ այդպէսով իր փորձը հաղորդելով ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ հայկական միւս գաղութներու հայ բժիշկներուն:

Պարբերաթերթը ունի գիտական խորհուրդ մը՝ կազմուած Փարիզի, Մարսէյլի եւ Լիոնի չորս հայ գիտնականներէ: Անոնք բոլորը, ինչպէս նաեւ գլխաւոր խմբագիրն ու պատասխանատու քարտուղարը բժշկական ասպարէզի ծանօթ մասնագէտներ են:

Արդէն լոյս տեսած են պարբերաթերթի երկու յաջորդական թիւերը, որոնց մէջ տպագրուած են ֆրանսահայ բժիշկներու հետաքրքրական յօդուածները, տարբեր հիւանդութիւններու ախտաճանաչումին և բուժման եղանակներու, նոր դեղերու միջոցներու եւ անոնց օգտագործման մասին:

Ֆրանսահայ բժիշկներու Միութիւնը կը ձգտի բարեկամական կապեր հաստատել իր անդամներու եւ ֆրանսացի եւ օտարազգի գիտական ընկերութիւններու և գործակիցներու միջեւ, հիմնել ֆրանսահայ բժշկա-վիրաբուժական հիմնադրամ, հասնիլ ֆրանսահայ համայնքի, յատկապէս բարեսիրական հաստատութիւններու բժշկական կարիքներուն:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՁԱՅՆ»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (150)

ՀՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐ

— Տիկի՛ն, Տիկի՛ն, վիշտն ու կսկիծը ձեր խելքը գլուխէն թռցուցեր են: Ո՞վ կ'ըսէ թէ ես Ռոլանը ձերբակալել պիտի տամ... ո՞վ կ'ըսէ թէ զայն ազատ պիտի թողում...: Տղայական խօսքեր մի ընէք... ինքզինքնուդ եկէք...:

— Այո՛, այո՛, իրաւունք ունիք... վիշտէս, սրտիս ցաւէն ըսածս ու ըսելիքս կորսնցուցի...: Ներողութիւն կը խնդրեմ... այնպէս կարծեցի թէ պիտի վաճառէիք... ինծի անանկ երեւցաւ...: Ձեր աչքերուն մէջ վճռականութենէ աւելի երկիւղ ու վախ կարդացի...: Բայց յիմարութիւն է ըրածս, այնպէս չէ՞, Տէր իմ...:

— Հոգ մի ընէք, Տիկին, հանդարտեցէք, երեք օր չանցած Ռոլան Քանտիանօն մեր ձեռքը պիտի իյնայ, ըսաւ աւագ հաւատաքննիչը վճռական արտայայտութիւն մը ստանալ ձեւացնելով: Այս ժամուն Վենետիկի բոլոր ոստիկանները ոտքի հանած եմ, Ռոլանը փնտռելու վրայ ենք...: Առաւելն երեք օր...:

— Երեք օ՞ր...: Երեք օրուան մէջ ինչե՛ր տեղի կրնան ունենալ...

— Հիմա գործի սկսինք, Տիկին: Քանի որ զինքը տեսաք, ըսէք տեսնեմ ի՞նչ են իր նշանները, ծպտուա՞ծ է, ի՞նչ զգեստ հագած է: Ի՞նչ ըսիք, անունը ժան տի Լօրէնցօ՞ էր:

— Այո: Ահա իր կերպարանափոխութիւնը:

Այս ըսելով, Իմբէրիա քանի մը բառով Ռոլանի ծպտումը նկարագրեց աւագ հաւատաքննիչին: Խօսքը լմնցնելէ յետոյ ոտքի ելաւ, սպառնական ժպիտով բարեւ մը տուաւ եւ մեկնեցաւ:

Բայց դաւիթին մէջ հանդիպեցաւ ծեբունի մը որ ուրախութեամբ կ'ըսէր դրան առջեւ սպասող բարապանին:

— Գնա մեր տիրոջը ըսէ որ տունին գնորդ մը գտայ եւ այդ մասին կարելի եղածին չափ շուտ տեսնուիլ կ'ուզեմ իր հետը:

Իմբէրիա տափանաւը մտնելով հրամայեց որ իր տունը տանին զինքը, բայց երբ նաւավարը թիերը ձեռք առաւ, կասկածոտ նայուածքով մը Տանտոլոյի տան կողմը նայեցաւ, ապա միտքը փոխելով գոչեց.

— Ո՛չ, Ալթիէրիի պալատը քշէ:

Ձգենք այժմ Իմբէրիան որ իր ճամբան շարունակէ եւ մենք մտնենք աւագ հաւատաքննիչին աշխատութեան խուցը:

Տանտոլօ թիկնաթոռի մը մէջ նստած, գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ կը մտածէր:

— Անխուսափելին կատարուեցաւ...: Շրջանակը սեղմուիլ սկսաւ շուրջս...: Ռոլանի ձերբակալութիւնը քանի մը ժամուան գործ է: Այս ձերբակալութիւնը գաղտնի պահելը անհնարին է: Բայց սա կի՞նը, սա կի՞նը որ քիչ մը առաջ գալով երեսիս պոռաց թէ աղջիկը իր անձէն աւելի կը սիրէր եւ ամէն գնով գտնել կ'ուզէր զայն...: Ի՞նչ պիտի ըսեմ այդ կընոջ: Հապա ե՞ս...ե՞ս: Ո՛հ, այս ինչ սոսկալի անել է...: Լէօնօ՛րը, Լէօնորը դէմըս պիտի ցցուի եւ դաւաճանութեանս եւ յերիւրած ստերուս հաշիւը պիտի պահանջէ ինձմէ...: Սարսափելի բան, սարսափելի՛ բան...: Որո՞ւն միտքէն կ'անցնէր որ վախճանը այս պիտի ըլլար...: Կորսուա՛ծ եմ...: Անձնասպան ըլլալէ ուրիշ միջոց չկայ... Այո՛, անձնասպան ըլլալով միայն կրնամ լուծել այս կնճռոտ հանգոյցը:

Աշխատութեան սենեակին մէջ քանի մը քայլ առնել, պտըտիլ ուզեց, բայց նըշմարելով որ ծունկերը կը դողային, եղած տեղը նստաւ:

Այս միջոցին եկան իրեն յայտարարելու թէ Օլիվօլօ կղզիի տան պահապան Ֆիլիփը տունին գնորդ մը գտած ըլլալով եկած էր իր հետը տեսակցելու:

Եկողը քիչ մը սպասցնելու նշան մը ըրաւ բարապանին:

Բաւական մըմտածելէ յետոյ վերջապէս տարտամօրէն սկսաւ յուսադրուիլ:

– Կարելի չէ որ Ռոլան ինքզինքը մեր ձեռքը նետէ, մտածեց ան իւրովի: Եւ պէտք չէ որ զայն յանկարծակիի բերենք: Ես ալ իմ կողմէս սխալ հետքի մը ետեւէն կը ձգեմ ոստիկաններս...: Այո՛, ուրիշ կերպ չի կրնար ըլլալ...պէտք է փախչելու ժամանակ տամ իրեն եւ եթէ պէտք ըլլայ, ամէն բան կ'իմացնեմ իրեն...: Եթէ փախչի, թերեւս Պէմպոյի մահով գոհանայ...:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սէն – Շամոնէն, Սարգիս Ընտրիկեան, Ընկ. Վարդանեանի յիշատակին 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն – Մօրիսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Նպաստ դպրոցին 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Արամ Ճէլոյեանէ փոքրիկն Ժիրայր Ճէլոյեանի ծննդեան ուրախ առթիւ :

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Տիկին Այտա Թորոսեան 100 Ֆրանք կը նուիրէ եկեղեցւոյս պայծառութեան համար, Յակոբ Մանկեանի մահուան ութ – խուր առթիւ, փոխան ծաղկեփունջի : Տէր եւ Տիկին Ժիւլիէն Ֆենաս 200 Ֆր. կը նուիրեն եկեղեցւոյս պայծառութեան համար, Տիկին Արմէնուհի Իզմիրլեանի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

ՆՈՒԷՐ

Խաթուն Պօյրազեան 50 Ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Վատիկանի ձայնասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կը կատարէ Իտալիոյ ամառնային ժամով 20.15ին :

Կարճ ալիք՝ 25,61 մեթր — 31,17 մեթր — 41,93 մեթր :

Միջակ ալիք՝ Հռոմի համար 238 մեթր :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Odyssée d'un enfant arménien

par KHOREN MARGOSSIAN
Ed. La Pensée Universelle
Prix 26 F. 50
En vente dans toutes les librairies, ainsi qu'à la Librairie Samuelian
51, Rue Mr. le Prince, Paris 6e
et Palouyan, 9 Rue de Trévise, 75009 Paris

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ — ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ այս տարի՝ Օգոստոս 2էն Սեպտեմբեր 1 :

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

«ՅԱՌԱՋ» 50ի

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կը նուիրեն.—

Տիկին Սիրան Գ. Փափազեան 1.000 Ֆր, Տիկին Հայկուհի Տամլամեան 1.000 Ֆր. :

RESTAURANT

Le Samovar

cuisine et spécialités russes

animé tous les soirs par
André Chestopoloff

14 rue Sauval 75001 Paris
métro Louvre
fermé le dimanche

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ :

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Է Ջ Մ Ի Ա Ծ Ի Ն

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ

ՕԳՈՍՏՈՍ 10

COMPRENANT
— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԱՄՐԱՆ ՈՒ ԱՇՈՒՆԻՆ

TRANSTOURS organise

1976 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10էն 25 — ՄՈՍԿՈՒԱ–ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2850 ֆ.

1976 ՀՈԿՏ. 8էն 23 — ՄՈՍԿՈՒԱԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2450 ֆրանք

ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ և ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ԽՈՒՄԲԵՐ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Երթուդարձ օդանաւով : «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպասարկութեամբ :

Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 rue du 4Septembre — 75002 PARIS — Tél. 742-77-40 ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18 :

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin — SAINT-JULIEN — Tél. 93-04-90 et 08-31-55

ՎԱԼԱՆՍ՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

Բարձրագոյն Մեծաւորաց հրահանգով եւ պատկան իշխանութեանց հաւանութեամբ՝ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի կողմէ հիմնուած Լիոնի

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սեպտեմբեր ամսոյն իր դռները պիտի բանայ այն հայ պատանիներուն որոնք կ'ու...ն օր մը օգտակար հանդիսանալ հայ ազգին եւ հայ եկեղեցւոյ :

Նարեկեան հիմնարկութեան նպատակն է՝ Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր՝ ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը :

— Մանկապարտէզ մը, յանձնուած Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու հոգածութեան, Մոնդեսորի արդիական մեթոտին համաձայն :

— Նախակրթարան եւ միջնակարգ (մինչեւ երրորդ դասարան) :

— Նախընծայարանի բաժին :

Ֆրանսական յայտագրի դասերուն համար, նախակրթարանի եւ միջնակարգի աշակերտները պիտի յաճախեն Լիոնի լաւագոյն դպրոցը. իսկ հայ լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան դասերը պիտի աւանդուին Նարեկեան վարժարանի յարկին տակ :

Արձանագրութեանց եւ լուսաբանութեանց համար դիմել Նարեկեան վարժարանի տեսուչ՝ Գէորգ Վրդ. Զապպարեան
Père Georges Zabbarian
Collège St. Grégoire de Narek
38 route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Lyon — Tél. : 47-28-65

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès — tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ին

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
5
JEUDI
5 AOUT
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, Rue d'Hauteville, 75010 Paris

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.654 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.654

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅԿ. ԱԶԳ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԶԵԿՈՅՑՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, Լիբանանի վերջին միջադէպերուն առթիւ, հոս ու հոն լոյս տեսան խեղաթիւրուած լուրեր: Այս առթիւ Լիբանանի հայկ. երեք կուսակցութիւնները լոյս ընծայած են երկու յաջորդական հաղորդագրութիւններ: Առաջինը կը վերաբերի արաբական մամուլին մէջ լոյս տեսած յայտարարութեանց եւ երկրորդը, հրապարակուած Յուլիս 25ին, Պուրճ Համուտի միջադէպերուն:

17 Յուլիս 1976ին Պէյրութի «Մուհար-րէր», «Սաֆիր», եւ «Նահար» օրաթերթերուն մէջ լոյս տեսաւ «Նապաայի Կեդրոնական Հրամանատարութեան» կողմէ ստորագրուած յայտարարութիւն մը, ուղղուած Լիբանանի հայկական կուսակցութիւններուն:

Այս առիթով մեր պարտաւորութիւնը կը համարենք լուսաբանել հանրային կարծիքը, եւ կը հաստատենք.

1.— Վերոյիշեալ յայտարարութեան մէջ նշուած դէպքերը, անոնց տրուած մեկնաբանութիւնները եւ ընդհանրապէս հայ կուսակցութիւններուն վերագրուած քաղաքականութիւնը բացարձակօրէն չեն համապատասխաներ իրականութեան:

2.— Մօտ տասը ամիսներ առաջ, շնորհիւ հայ կուսակցութիւններու նախաձեռնութեան եւ անխոնջ ճիգերուն, երկար եւ դժուարին բանակցութիւններէ յետոյ կռուող կողմերը համաձայնեցան Պուրճ Համուտի կամուրջէն դրեթէ մինչեւ Տորա երկարող շրջանէն քաշուիլ, եւ բանուորական այդ շատ խիտ ու խառն բնակչութիւն ունեցող թաղամասերը յանձնել հայ զինեալ պահակներու հսկողութեան, պայմանաւ որ երկուստեք զինեալ թափանցումներ չկատարուին:

3.— Այդ համաձայնութեան շնորհիւ շրջանին խնայուեցան եղբայրասպան կռիւները, եւ իսլամ-քրիստոնեայ զանգուածներ ցարդ կարողացան կատարեալ համերաշխութեան մթնոլորտի մէջ ապրիլ իրարու հետ:

4.— Տասը ամիսներէ ի վեր հայ զինեալ պահակները անշեղ կատարեցին իրենց վստահուած պարտականութիւնը, հակառակ երկու կողմերուն պատկանող անպատասխանատու տարրերուն զինեալ թափանցումի բազմաթիւ փորձերուն եւ գրգռութիւններուն: Այդ միջադէպերու ընթացքին 22 հայ պահակներ իրենց կեանքը զոհեցին պարտականութեան ճամբուն վրայ եւ մեծ թիւով ուրիշներ վիրաւորուեցան: Վերջին զոհը ինկաւ 16 Յուլիս 1976ին:

5.— Վերոյիշեալ համաձայնութեան՝ բայց մանաւանդ համաձայնութիւնը յարգել տալու համար եղած հայկական զոհողութեանց շնորհիւ, Նապաայի շրջանը դէպքերու սկիզբէն մինչեւ այսօր կարողացաւ կանոնաւոր կերպով պարենաւորուիլ սննդամիւթով եւ դեղորայքով:

6.— Լիբանանեան տագնապին սկիզբէն, բայց մանաւանդ վերոյիշեալ համաձայնութեան ստեղծած պայմաններուն շնորհիւ՝ հայ կուսակցութիւնները կրցան, կռուող կողմերու խնդրանքներուն ընդառաջելով՝ հազարէ աւելի պատանդներ, առանց դաւանական խտրութեան, ստոյգ մահէ ազատել, եւ փոխանակութիւններ կատարուեցան հայ ակումբներուն մէջ: Նոյնպէս, կռուող կողմերու եւ կամ քաղաքային բնակչութեան պատկանող 2000 վիրաւորներ բժշկական խնամք ստացան եւ կամ հիւանդանոց փոխադրուեցան հայ պահակներու կողմէ՝ յաճախ կեանքը վտանգելով, երբ կռուող կողմերը անկարող էին մարդկային այդ տարրական պարտականութիւնը կատարել, եւ այդ առանց որեւէ խտրութեան: Ընդհանրապէս հայկական ակումբները հանդիսացան այն միակ վայրերը, ուր կռուող կողմերու ներկայացուցիչները կրնային իրենց միջեւ հանդիպումներ ունենալ եւ շատ մը հարցեր լուծել:

7.— Նկատի առնելով այս բոլոր իրողութիւնները, որոնց քաջածանօթ է կռուող կողմերուն ղեկավարութիւնը, մեզի համար անըմբռնելի կը մնան «Նապաայի Կեդրոնական Հրամանատարութեան» յայտարարութեան մէջ եղած սպառնալիքները — կռիւները հայկական թաղերու մէջ տարածել, քաղաքային անմեղ բնակչութիւնը հրթիռարձակումի ենթարկել, եւայլն — մանաւանդ որ նոյնիսկ «զուտ հայկական» նկատուած թաղամասերուն մէջ քանըհինգ հազար իսլամ Լիբանցիներ կ'ապրին, լաւագոյն կապեր պահելով իրենց հայ դրացիներուն հետ:

8.— Վերջապէս կը հաստատենք, որ Լիբանանի Հայ Կուսակցութիւնները միակամ են եւ միակամ պիտի մնան:

Անոնց քաղաքական առաջդրանքն է անկախ եւ ժողովրդավարական Նոր Լիբանանի մը կազմութիւնը, միասնական ազգով եւ հայրենիքով:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄ

(Այս զեկոյցը լոյս տեսած է արաբական մամուլի մէջ:)

Անցնող շաբթուան ընթացքին, Նապաայի ցաւալի դէպքերուն տրուած սխալ մեկնաբանութիւնները առիթ տուին, որ հայ կուսակցութիւնները անարդար կերպով մեղադրուին եւ յարձակումներու ենթարկուին մամուլով, ձայնասփիւռով եւ պատկերասփիւռով:

Այսպիսի սխալ վերաբերումներ ոչ միայն չեն նպաստեր Նապաա - Պուրճ Համուտ տեղական խաղաղութեան ամրապնդման, այլ՝ ընդհակառակն, գրգռութեան մթնոլորտ մը կը պահեն, ընդհանրապէս խանգարելով երկու համայնքներու աւանդական բարեկամութիւնը, որուն պահպանման ամբօրէն նախանձախնդիր կը մնանք մենք:

Ուստի, հայ կուսակցութիւնները կու գան յայտարարել.

1.— Որ Լիբանանեան տագնապի ամբողջ տեւողութեան, հայ կուսակցութիւնները միասնական էին, եւ կը շարունակեն միասնական մնալ:

2.— Որ Պուրճ Համուտի անդորրութիւնը պահպանելու կոչուած հայ զինեալները կրակած են միմիայն ինքնապաշտպանութեան պարագաներուն, երբ անկարգապահ տարրեր խախտած են իրենց հսկողութեան վստահուած շրջանին խաղաղութիւնը: Ա՛յս է եղած միշտ իրենց վերաբերումը՝ անխտիր որեւէ զինեալ կողմի նկատմամբ:

3.— Կ'ուզենք որ յստակ ըլլայ բոլորին որ հայ զինեալներու վստահուած շրջանը շատ սահմանափակ է բաղդատաբար Նապաայի «տաք կէտ»երուն, եւ այդ սահմանէն է որ վերջին 16 ամիսներու ընթացքին Նապաայի բնակչութիւնը ապահովուած է սննդեղէնով, դեղորայքով և մարդկային ու ընկերային ամէն կարգի ծառայութիւններով:

Ցիշեալ գիծերէն դուրս գտնուող այլ ճակատներու վրայ տեղի ունեցող եւ այս օրերուն շարունակող զինեալ բախումներուն մէջ, Հայերը ոչ մէկ դերակատարութիւն ունեցած են եւ, հետեւաբար, անհիմն են այդ ուղղութեամբ եղած վերագրումները, որոնք կը ծառայեն միմիայն գրգռութիւն սերմանելու, եւ ոչ թէ վերահաստատելու բարի դրացնութեան այն յարաբերութիւնները, որոնցմով դրոշմուած են եղած միշտ երկու շրջաններու կապերը:

4.— Հայ կուսակցութիւններու կողմէ 16 ամիսներէ ի վեր որդեգրուած դրական չէզոքութեան քաղաքականութիւնը փոխուած չէ եւ փոփոխութիւն պիտի չկրէ որեւէ պարուակով, որովհետեւ անիկա կը բխի լիբանանեան հայրենիքի գերագոյն շահերու նկատմամբ իրենց ունեցած խորունկ գիտակցութենէն:

Հայկական Կուսակցութեանց Համակարգիչ Մարմինը օրերէ ի վեր ճիգի մէջ է արդէն անպայմանօրէն իրագործելու զինադուլի այն համաձայնութիւնը, որ Եասէր Արաֆաթի նախագահութեամբ, Ուրբաթ 23 Յուլիսի գիշերը, կայացաւ Պաղեստինեան Դիմադրութեան եւ Ազգային ու Յառաջդիմական Ճակատի Միացեալ Հրամանատարութեան հետ:

Կոչ կ'ընենք բոլորին դադրեցնելու մամուլի, ձայնասփիւռի եւ պատկերասփիւռի կայաններու ճամբով մղուող պայքարը, որպէսզի յաջողութեամբ պսակուին կնքուած զինադուլի գործադրութեան համար թափուած ճիգերը եւ երկուստեք վերահաստատուին փոխադարձ վստահութիւնն ու բարեկամութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉ ՄԱՐՄԻՆ

25 Յուլիս 1976

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԶԱԱԹԱՐԻ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻԼ

ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԸ՝ 91 ՀՈԳԻ
ԲԱՑԻ ՈՉԻՆՉ ԼՈՒԾՈՒԱԾ Է

— o —

Աշխարհ շունչ առաւ եւ խիղճերը քիչ մը հանդարտեցան: Արդարեւ, վերջապէս կարելի եղած էր համաձայնութիւն մը ստեղծել -հրադադարի մը համար, պարպելու համար Թէլ-էլ Զաաթարի դըժոխքը: Կարմիր Խաչը իրաւունք չունեցաւ դաղթակայանէն (որ բերդաքաղաքի վերածուած էր) ներս մտնելու այլ փութպոլի մերձաւոր դաշտին վրայ սպասեց որ վիրաւորները բերուին պատգարակներու վրայ: Առաջին օրը կարելի եղաւ 91 վիրաւոր փոխադրել, վիրաւորներ այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ Կարմիր Խաչի կամաւոր մը կ'ըսէր՝ «Այս երախաներն, այրերն ու կիները այնպիսի վիճակի մը մէջ են, որ կը վախնայինք թէ ճամբան մեռնին»: Սարսափահար մանուկներ, իրենց փոքրիկ մարմինները փտած կանկուէնէն, որ չեն հասկնար: Ի՞նչպէս հասկնան, ի՞նչ հասկնան: Հայ որբերն ալ չեն հասկցած ու եղած չափահաս, դեռ չեն հասկնար:

Բայց ոչինչ կը կարգադրուի այսքանով, քանի կը բաւէ որ վիրաւորներն հեռանան արպէսզի ռումբերը կրկին տեղան նոյն կատաղութեամբ: Կը կարծուի որ կայանին մէջ 4.000 ծանր վիրաւոր կայ եւ 1.400ը արդէն մեռած են:

Կողմերը անշուշտ մէկը միւսին վրայ կը թողու գազանութեան ծայրայեղութիւնները բայց կը թուի որ մէկը միւսէն նախանձելու որեւէ պատճառ չունի: Եթէ քրիստոնեան այսօր կը ջարդէ, «կ'արդարացնէ» իր ոչ-քրիստոնէական արարքը ցոյց տալով փոսերու մէջ դիզուած դիակները, ցոյց տալով Տամուրը որ բաց գերեզման մըն է:

Զորեքշաբթի օր Իմանիթէի թղթակիցը Ժաք Քուպար կը ծանրանայ միայն խաչուած համայնավարներուն վրայ, ու կը գրէ.— «Այսօր, Փաղանգաւորները կառքի մը ետին քաշքշեցին Ուրբաթ օր սպաննուած համայնավար ղեկավարի մը, Հրաչ Գազանճեանի անդամահատուած դիակը: Ֆաշիստները գլուխը, ձեռքերն ու սրունքները կտրած էին: 35 տարեկան էր: Լիբանանեան համայնավար կուսակցութեան անդամ էր 20 տարիէ ի վեր: Նոյն Ուրբաթը, Նապաայի մէջ, Գէորգ Գազանճեան սպաննուած էր: 45 տարեկան էր, 25 տարիէ համայնավար շարքային: Խաչուեցաւ եւ իր թաղին բնակչութեան առջեւ տարուեցաւ: Անդամ էին հայ քրիստոնեայ ընտանիքներու: Այս 2 բանուորները, պատերազմին սկիզբէն, ապահովված էին Նապաայի մօտ ապրող հայ գաղութին պատենաւորումը...»: Եւ դըժբախտաբար, ասոնք առանձին պարագաներ չեն, նոյնն է պատկերը միւս ճակատին վրայ, աջ թէ ձախ, կարեւոր ալ չէ այլեւս, երբ մարդ արարածը կը հասնի վայրագութեան այս աստիճանին ու իր կենդանական բնազդներուն այս սանձարձակ ազատութիւնը կուտայ, ոչինչ կը մընայ մխիթարական եթէ ոչ Կարմիր Խաչի կամ Ֆրանսական բժշկական առաքելութեան սա կամաւորները, որոնք տունտեղ ձգած կը փորձեն կեանքեր փրկել հոն ուր միայն մահ կը սփռուի:

Լուծում մը գտնուեցաւ, առ այժմ Թէլէլ-Զաաթարի համար, որ սակայն լուծում չէ Լիբանանի համար:

Քանի մը տողով

ՖՐԻՑ ԼԱՆԿ շարժանկարի մեծ դէմքերէն մէկը, բեմադիրը Մետրոպոլիսի, մեռաւ 86 տարեկանին:

ԿՈՏՐՈՂ - ԹԱՓՈՂՆԵՐՈՒ կանկ մը Թալանի տուած է առջի օր ամբողջ տուն մը, ուր 5 միլիոնի վնաս կայ: Ասիկա նոր ոչինչ պիտի բերէր անշուշտ եթէ չյիշէինք թէ կանկի անդամներն են չորս աղջնակներ, որոնց ամէնէն մեծը՝ 7 տարեկան է եւ մէկ տղեկ՝ 3 տարեկան: Ասոնք որոշեր են այս արշաւանքը վրէժ լուծելու համար 5 տարու խաղընկերէ մը, որ մերժած էր իրենց խաղալիք մը փոխ տալ:

ՓԵՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ մէկ հիւանդանոցը արդէն 21 հոգի մեռած է եւ 100 հիւանդ կայ, բայց ամէնէն ծանրակշիռ պարագան այն է որ բժիշկները չեն հասկնար թէ ի՞նչ հիւանդութիւն է: Ասոնք բոլորն ալ նախկին ռազմիկներ են որ համագումարի մը մասնակցած են Ֆիլատելֆիա 2 շաբաթ առաջ: Վախ կայ որ Կոխի փորսիքնի համաճարակ մը ըլլայ, որմէ 20 միլիոն հոգի մեռած է 1918ին:

Fonds A.R.A.M

«ԴՈՒ ԱՆՄԵՂ ԵՍ…»

Գրեց՝ ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Դու անմեղ ես, քո աչերն են մեղաւոր,
Իմ հոգու հետ դու խաղում ես ամէն օր.
Ցոյս ես տալիս քո հայեացքով ամէնուն,
Մէկ կանչում ես, մէկ էլ փախչում
մոլորուն:
Դու անմեղ ես, քո աչերն են մեղաւոր:

Եթէ հարց տաք դրող կամ գրասէր բարեկամներու թէ ո՞վ է վերոյիշեալ բանաստեղծութեան, երգին հեղինակը, պատասխանը ամենայն հաւանականութեամբ պիտի ըլլայ՝ Վահան Տէրեան:

Սխալ այս վերագրումը, որուն թելադրանքը կուգայ թերեւս մթնոլորտային խաբուսիկ նմանութենէ մը, այնքան արմատ նետած է՝ որ արտասահմանեան մէկ–երկու հրատարակիչներ զայն նոյնիսկ առած են Տէրեանի «Հատընտիր»ներուն մէջ:

Տարիներ առաջ նոյն հարցումը անձամբ տուած եմ Պէյրութի մէջ 10 դրող–խմբագիր բարեկամներու.— Ո՞վ է «Դու անմեղ ես»ին հեղինակը:

Իններն անվարան պատասխանը եղած է՝ «Վահան Տէրեան»: Միայն Տիկին Սեդան էր, որ պահ մը մտածելէ ետք՝

— Տէրեան պիտի ըսէի՝ բայց Տէրեան չի կրնար ըլլալ, ըսած է, որովհետեւ Տէրեան երբեք այսքան չեչտակի, յստակ չէ: Մշուշային, տարտամ բան մը կայ անոր արտայայտած ապրումներուն, զգացումներուն մէջ:

Աւելորդ է ըսել թէ սկիզբները զայն Տէրեանին վերագրողներուն մէջ էի նաեւ ես՝ մինչեւ որ օր մը, ասկէ ճիշդ 19 տարի առաջ, խնդիրը պարզուեցաւ, այնպէս, պատահաբար:

Շաւարշ Մակարեան անունով պատուական հայորդի մը կար Պէյրութի մէջ այն օրերուն: Միս մինակ մարդ մը: Տնօրէն էր Պուրճ Համուտի ազգային վարժարաններէն մէկուն: Հայ կեանքով թրծուած, ողջմիտ, իր հայութիւնը ամէն րոպէ ապրող կրթական վաստակաւոր մշակ մը: Երիտասարդական տարիներուն մէկ մասը անցուցած էր Հայաստան: Ատկէ՛ ալ լեզուին մէջ դեռ դիմացող հետքերը արեւելահայերէնին: Քսանական թուականներու սկիզբը Հայաստանէն Փրակա ղրկուած երիտասարդներու խումբէն:

Մակարեան տարօրինակ ձեւ մը ունէր ամառուան իր արձակուրդը անցընելու: Պէյրութի կեդրոնը գտնուող հայկական պանդոկի մը մէջ — ուր կ՚իջեւանէի նաեւ ես այդ օրերուն — սենեակ մը կը վարձէր – ցերեկով – եւ հազիւ 5 – 6 քիլոմեթր անդին գտնուող Պուրճ Համուտի իր բնակարանէն կը փոխադրուէր այնտեղ՝ չնայած Օգոստոսեան խոնաւ տաքին: Փոփոխութիւն մը կը սեպէր ատիկա՝ նոր, արտասահմանէն եկած Հայերու կը հանդիպէր այնտեղ, մօտ կ՚ըլլար քաղաքի բարեկամներուն, ընկերներուն՝ որոնց կ՚այցելէր օրուան ընթացքին, սուրճ մը կ՚առնէր ու կը խօսէր ազգային – կուսակցական խնդիրներէ՝ պահիկ մը հոգին զովացնելով: Յետոյ, երեկոյեան դէմ, երբ բարեկամները քաշուէին լեռ՝ իրենց ամարանոցի բնակարանները, Մակարեան իր անհատական կեանքը Պէյրութի փողոցներուն խոնաւութեան մէջ կամաց – կամաց քարշ տալէն կը վերադառնար պանդոկ, եթէ բացառաբար հրաւիրուած չըլլար բարեկամներէ՝ գիշերը միասին անցընելու:

Իր մեծագոյն հաճոյքներէն մէկն էր խօսակցութիւնը, մանաւանդ եթէ յարմար խօսակից մը գտնէր. այսինքն մէկը՝ որ քիչ մը հետաքրքրութիւն ունենար, ցոյց տար հայ կեանքին, մեր պատմութեան, անմիջական անցեալին ու ներկային հանդէպ: Կը խօսէր հատիկ հատիկ ու ամէնէն անկարեւոր բառերն անգամ շրթներէն կը կաթէին վար նոյն հանդիսաւորութեամբ:

Մեր երկուքէն՝ աւելի ուշ պանդոկ վերադարձողը ե՛ս կ՚ըլլայի սովորաբար: Ինք նստած կ՚ըլլար սրահին նոյն անկիւնը, մինակ, սիկարէթը շրթունքէն կախ:

— Գիտե՞ս, յարեց գիշեր մը՝ երբ «Բարի երեկո» արտասանելէս ետք կը պատրաստուէի նստիլ կողքի աթոռին. գիտե՞ս, ըսաւ, Երեւանի ռատիոյէն քիչ առաջ Արարատ Ղարիբեանը խօսեցաւ հայերէն լեզուի կազմութեան մասին: Հմտալից, շատ հետաքրքրական դասախօսութիւն էր: Մարդը կարգին գիտնական է դարձել, ակադեմիկոս:

Այդ օրերուն դեռ ցանցառ էին կապերը Հայրենիքին հետ:

— Կը ճանչնա՞ք զինք, հարցուցի:

— Եւ ինչպէ՛ս, պատասխանեց, ձայնին մէջ չեչտը թանկարժէք կորուստի մը ցաւին: Դասընկերներ ենք եղել, շրջան մը նոյնիսկ բնակել ենք միեւնոյն սենեակում:

Անցեալն ու իր անշուք, մինակ այսօրը դէմ դիմաց պահ մը կարծես խռովեցուցի՛ն ալ աչքերը: Շուտով սակայն ոտքերը դրաւ նորէն գետին.

– Ի՛նչ կայ – չկայ տեսնենք, ինչ նորութիւն ես բերել այսօր:

Խօսեցանք օրուան քաղաքական անցուդարձերէն, տեղական մեր թերթերուն մէջ երեւցածներուն մասին ու կէս գիշերին քաշուեցանք մեր սենեակները:

Երկու օր վերջ երբ գիշերը վերադարձայ՝ ինք նստած թուղթ կը խաղար պարսկահայ զոյգի մը եւ ճաղատ գլուխով պոլսեցիի մը հետ: Բարեւեցի ու նստայ պահ մը շունչ առնելու: Եւ որովհետեւ համ չէի առներ խաղէն, ձանձրոյթս փարատելու համար քիթիս տակէն անգիտակցաբար սկսայ մրթմրթալ հազիւ ինծի լսելի ձայնով մը.— «Դու անմեղ ես, քո աչերն են մեղաւոր»ին եղանակը:

— Գիտե՞ս ումն են այդ երգին բառերը, յարեց Մակարեան՝ առանց աչքերը խաղաթուղթերուն վրայէն վերցնելու:

— Տէրեան՝ պատասխանեցի ինքնավստահ:

Թեթեւ բայց յաղթական ժպիտ մը սահեցաւ դէմքին վրայէն:

— Պիտի զարմանաս՝ բայց –Արարատ Ղարիբեանն է, ըսաւ:

— Կարելի չէ, պատասխանեցի անմիջապէս:

Այդ օրերուն ես ալ քիչ մը «բանաստեղծ» տղայ, չէի կրնար ըմբռնել թէ ինչպէ՞ս բանասիրական, լեզուական «չոր» գիտութիւններու մէջ թաղուած գիտնական այդ մարդը, Ակադեմիկո՛ս ան ալ, կրնար նման զգացական, նուրբ տողերու հեղինակը ըլլալ:

— Պատմեմ, ըսաւ: Վերջ տուաւ թղթախաղին ու դարձաւ իմ կողմ:

Պարսկահայ զոյգն ու պոլսեցին բարի գիշեր մաղթեցին ու անցան իրենց սենեակները: Խօսակցութիւնը այլեւս չէր հետաքրքրեր զիրենք:

— Հանրապետութեան օրերն էին Հայաստանի մէջ: Ուսանող էինք եւ չորս ընկերներով բնակում էինք նոյն սենեակում. Արարատ Ղարիբեանը, Համբիկ Ենկիպարեանը, Սոփոփայ Նաւասարդեանն ու ես: Արարատը, երիտասարդ տղայ այն օրերուն, սիրահարուել էր մի սիրուն աղջկայ վրայ: Օր մը եկաւ թէ մի բանաստեղծութիւն եմ գրել: Կարդաց: Կարդացինք: Լաւն էր: Համբիկ Ենկիպարեանը՝ որ երաժշտութեան ուսանող էր, էնքա՛ն հաւանեց՝ որ երկու – երեք օր ետք արդէն եղանակաւորել էր զայն՝ մասնաւորաբար երգիչ Սոփոփայի պարիթօն ձայնը նկատի ունենալով: Եւ շատ չանցած «Դու անմեղ ես»ը տարածուեց նախ ուսանողական՝ եւ ապա նաեւ մեծերի կողմէ կազմակերպուած հանդէսներում: Տեսնելու էիր մեր հպարտութիւնը երբ բեմերից յայտարարում էին.— «Խօսք՝ Արարատ Ղարիբեանի, երաժշտութիւն՝ Համբիկ Ենկիպարեանի, կ՚երգի՝ Սոփոփայ Նաւասարդեանը: Այո, Արարատը հիմա Հայրենիքում յայտնի Ակադեմիկոս է դարձել, իսկ մենք արտասահմանում մնացինք մեր երազների հետ՝ մի աղքատիկ նախակրթարանի համեստ տնօրէն, որ իր տարեկան արձակուրդը կարող է հազիւ էս հիւրանոցում անցկացնել:

×

— Ամէն անգամ որ գալիս էք Հայաստան ձեր ժամանակը անցկացնում էք հիմնարկները, ինստիտուտները, պաշտօնական հաստատութիւնները այցելելով: Եկէք ձեր ծրագրում փոփոխութիւն մտցնենք մի քիչ: Դասաւորենք եւ փոքրիկ խմբով գնանք մեր գիւղը, Այգեզարդ: Պէտք է տեսնէք նաեւ թէ մարդիկ ինչպէ՞ս են ապրում Հայաստանի գիւղերում:

Առջի տարի էր: Ակադեմիայի իր դրասենեակին մէջ ութսունամեայ Ակադեմիկոս Արարատ Ղարիբեանն էր խօսողը: Ժամ մը պտըտած էինք շէնքին զանազան բաժինները ու ինք, երիտասարդական անսպառ խանդավառութեամբ, ինծի ցոյց տուած էր հայկական քարտարանն ու այն հսկայ աշխատանքը որ իր ղեկավարութեամբ առաջ կը տարուէր այնտեղ՝ հայկական համաբարբառները կազմելու:

Հինգշաբթի կէսօրին տասը հոգինոց խումբով մը Այգեզարդ կը հասնինք: Ճանապարհին Պրոֆ. Ղարիբեան կը պատմէ թէ ինչպէս կամաց կամաց հայացուած են մեր գիւղերուն գրեթէ բոլոր օտար, յաճախ թրքահոտ անունները: Այո, Այգեզարդը, ուր մինչեւ այսօր կը բնակին մեզ ազնուօրէն հիւրասիրող իր քոյրն ու միւս ազգականները, այգիներով հարուստ իր ծննդավայրին տրուած նոր անունն է: Հոգնիլ չգիտցող Ակադեմիկոսը կը պատմէ տակաւին Հայաստանի այսօրուան գիւղերուն կրթական, մշակութային, տնտեսական, արդիւնաբերական կեանքին՝ ու անոնց ձեռք բերած յաջողութիւններուն մասին: Մաքուր, սիրուն, հանդարտ գիւղ մըն է:

Ցոյց տրուած ջերմ հիւրասիրութիւնը մեզ հարազատներու վերածած է իսկոյն: Կ՚առաջարկուի առանց ժամանակ կորսնցնելու տեղաւորուիլ սարքուած երկու երկար սեղաններուն շուրջ: Տնեցիները զբաղած են դուրսը բակի թոնիրին մէջ լման ոչխար մը խորովելով:

— Այդ խոշոր ոչխարը ո՞վ պիտի ուտէ, կը հարցնեմ երբ ցոյց կուտան թոնիրին մէջ կախուած անասունը:

— Ճիշդ դրա համար ենք եկել, կը ձայնէ անդիէն երեւանցի սեղանակիցներէն մէկը:

Երկու բաժակ կոնեակ եւ արդէն… կը լուսաւորուի ամէն բան:

Ակադեմիկոս Ղարիբեանը որ դիմացս է նստած՝ երջանիկ է յայտնապէս, իր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԾՈՒՌ ՎՈՒՍԿՈՒՆԸ

— Ամուսնանանք պիտի, — սառնութեամբ պատասխանեց Սուրէնը: — Կ՚ամուսնանանք:

— Հա, մեռնեմ քէ, բայց ե՞րբ…

— Հիմակ ու հիմակ քանի մը կարեւոր գործեր ունիմ, վերջացնեմ…

— Ոտքդ պագեմ, Սուրէն, մի ուշացնի, պսակուէք, քանի դեռ… —Ալմաստի ձայնը դողաց, եւ աչքերը լցուեցին լացով: — Վուսկուհատս մեղք ի, գիշեր – ցերեկ կուլայ, կը մղկտայ…

— Ալ երկար ընելու հարկ չկայ, — դժգոհած վրայ բերեց Սուրէնն ու վեր կացաւ գնալու, — ըսինք՝ կ՚ամուսնանանք:

Երիտասարդի եզրափակիչ այդ պատասխանը ոչ միայն յոյս չներշնչեց Ալմաստին, այլեւ սարսափեցրեց նրան:

×

Սուրէնը դադարեցրեց իր այցելութիւնները:

Ամէն ինչ պարզ էր, հասկանալի…

Մայր ու աղջիկ անասելի տագնապի մէջ էին, չգիտէին ինչ անել. ո՞ւմ դիմել, ի՞նչպէս ազատուել մօտալուտ աղէտից…

— Ի՛նչ արի, Աստուած իմ, ես այս ի՛նչ արի, — կրկնում էր Վուսկունն անվերջ ու լալիս դառնապէս:

Ալմաստն աղջկայ աչքերին նայել չէր կարողանում, չէր կարող լսել նրա յուսահատ հառաչանքներն ու սրտակտուր լացը: Խղճահարութիւնից սաստիկ տանջւում էր: Չէ՞ որ ինքն էր մեղաւոր, ինքը… Խոսրովն ամէն ինչ ասաց, հասկացրեց, չեղաւ, չլսեց մարդուն… Հիմա ի՞նչ ասի նրան, ի՞նչպէս ասի: Խեղճ Խոսրով…:

×

Ալմաստն, այնուամենայնիւ, որոշեց ահաւոր իրողութիւնը յայտնել ամուսնուն: Պահելն ի՞նչ օգուտ… Բացի այդ, մտածում էր նա, գուցէ ամուսինը մի ելք ցոյց կը տայ, մի ճար ու հնար կ՚անի…

— Խոսրով, — մի երեկոյ, երբ մարդ ու կին սենեակում առանձին էին, դիմեց նրան Ալմաստը ընկճուած ձայնով, — ապա չե՞ս ասէ, աղջիկն էրեխով ի:

— Ի՞նչ աղջիկ, — զարմացաւ Խոսրովը: — Ի՞նչ ի կ՚ասես:

— Վուսկունը… էրեխով ի, կ՚ասեմ:

Խոսրովին թուաց, թէ պատերը երերում են, գնում-գալիս, եւ առաստաղն իջնում է գլխին:

— Ի՞նչ, ինչ ասի՞ր, — սաստիկ գունատուած՝ գոռաց նա կնոջ վրայ: — Ասա, մէկ էլ ասա՝ Վուսկունն ինչի՞…

Ալմաստը զղջաց յայտնելու համար, բայց արդէն ուշ էր:

— Ասի…

— Ասիր, հասկացայ, — տնքաց Խոսրովը: — Ապրես, շատ ապրես: Շնորհակալ եմ աչքալոյս տալուդ համար… Քո աչքն էլ լոյս լինի…

– Սեւ աչքալոյս, կապոտ աչքալոյս…

— Ինչի՞, ուրախ չե՞ս, էդ չէ՞ր ուզածդ, ապուշ կնիկ, ապո՛ւշ:

Ալմաստն ամուսնու զայրոյթը մեղմելու նպատակով լացակումած դիմեց նրա կարեկցութեանը.

— Իմ դարդն ինձ հերիք չի, դու էլ կը բռաս վէրէս…

— Բռալը քիչ ի, — որոտաց Խոսրովը, — գլուխդ պէտք է ջարդել, գլո՛ւխդ:

— Ինչի՞, քա, փորձանք ի, պատահեր ի:

— Փորձանք ի, պատահեր ի… պակասամիտ կնիկ: Ես շաբաթներով դուրս իմ գործին, իմ աշխատանքին, ինչ իմանամ՝ դուք էստեղ տանը մէր, աղջիկ ի՞նչ ապուրներ կ՚ուտէք: Հիմա էլեր ես՝ աղջիկն էրեխով ի, Խոսրով… Խոսրովն ի՞նչ հող տայ իր գլխին, Խոսրովն ի՞նչ անի, ասա…

— Կ՚ասեմ մէկ հատ գնա Սուրէնին տես, խօսի հետը, բալքի…

— Բալքի ի՞նչ, առնի՞, աղջկադ, պըսակուի՞ հետը… պսակուող լինէր… յիմար կնիկ, յիմա՛ր:

— Ապա ի՞նչ անենք, մարդ, ի՞նչպէս կը լինի:

— Գնա անամօթ աղջկադ հետ մասլահաթ արա, թէ ինչ պիտի անէք: Ես ի՞նչ եմ, ես ո՞վ եմ…

Խոսրովն այդ գիշեր աչք չփակեց: Անկողնում նստած՝ ծխախոտ – ծխախոտի ետեւից ծխում էր անդադար ու հառաչում անվերջ:

×

Ծովն ընկնողը օձից էլ կը բռնի:

Մի առաւօտ Ալմաստը գնաց Սառաֆխանենց տուն:

— Կատիկ խաթուն… — եղելութիւնը երկու խօսքով պատմեց նա Սուրէնի մօրը եւ ապա դիմելով նրա կանացի գթասրտութեանը, աւելացրեց արտասուալից: — Քո բախտն եմ ընկէ, խաթուն, փրկի, ազատի մեզ խայտառակուելուց: Մի մաս մեղր կ՚ելնենք քաղքի մէջ, ամէնքի բերնին ծամոն կը դառնանք…

ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆԵԱՆ

(Շար. – 14)

Fonds A.R.A.M

ՊԱՅՐԷՕԹ՝

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

«Պայրէօթ կ'երթանք ինչպէս որ կ'ուզենք, ոտքով, ձիով, կառքով, հեծանիւով, երկաթուղիով, բայց ճշմարիտ ուխտաւորը պէտք է երթայ՝ ծնրադիր», կը գրէ 1897ին Ալպէր Լավինեաք, որ միւս կողմէ, կը նախընտրէ չոգեկառքը: Իր «Պայրէօթի ուղեւորութիւն ի Պայ-րէօթ»ի 582 էջերուն մէջ, բարեպաշտ ... Աւետարանը կուտայ ... ամէն տեսակի օգտակար մանրամասնութիւններ ժամանակը հաճելի կերպով անցընելու Նանսիի, Սթրազպուրկի, Նիւրէնպերկի, Ռոթէնպուրկի եւ Նիւրէնպերկի շրջակայքերուն:

Հիմա որ ամէն ինչ արագ կ'ընթանայ եւ այնքան ալ հետաքրքրութիւն չունինք Գերմանիոյ մը համար, որ կորսնցուցած է քիչ մը իր վիպապաշտութենէն, կը բաւէ օդանաւի արագ փոխադրութիւն մը Ֆրանքֆորթ, երկինքէն իջնելու համար, յետոյ վարկեան յետոյ, Պայրէօթի օդակայանը:

Սակայն, հոս, գրեթէ ոչինչ փոխուած է: Միշտ պէտք է իջեւանիլ տեղացիին մօտ (չմուշկներ ջնարակուած տախտակամածներուն վրայ, կրկնակ պատուհաններ, կարծր անկողին փետրավերմակով...), յետ միջօրէին իսկ փողկապ դընել, արեւուն տակ բռնել «ներշնչուած բլրան» ուղին, սպասել փոքրիկ չեփորախումբին, որ կը հնչէ ճակատի պատշգամէն, խուժելու համար ժամը ճիշդ չորսին «Ֆեսթշփիլհաուզ»ի մէջ եւ դուրս ելլել միայն միջնարարներուն գարեջուրի յորձանքներու եւ անխուսափելի խճուղներու համար այսօր «փլասթիք»է ծածկուած... Ասկէ դուրս կրկին կը կարդանք օրուան օփերայի գրքոյկը, չահագրգիռ շրջանակներու մէջ կը վիճաբանինք նախօրեակի ներկայացումին շուրջ, Մարկրավինի հին թատրոնէն (ուր վարպետը ղեկավարած է Պեթհովէնի «Իններորդ համանուագը», տօնախմբելու համար իր տաճարին հիմնարկէքը, հոգեգալստեան օրը՝ 1872ին) կ'երթանք մինչեւ Վանդրիտի չքեղ ամարանոցը, «hոն, ուր ցնորքս իր հանգիստը գտաւ», այս ամբողջը, առանց երբեք լքելու Վակնէրի ամէնուրեք ներկայ յիշատակը: Որովհետեւ, հարիւր տարի առաջ, երգուող թատերգութեան ողջ Աստուածը, հոս ընդհատեց պատմութեան ժամացոյցը:

Իր երկերը ներկայացնելու գաղափարը «անփոփոխ վայրի մը մէջ եւ յատուկ պայմաններու տակ», կը ծնի իր մէջ 1836էն սկսեալ: Կը ճշդէ զայն «Նիպելունկընի օղակ»ին յառաջաբանին մէջ՝ 1862ին:

Հակառակ Լուտովիկոս Բ.ի հետ քէնոտութեան եւ Վակնէրի յամառութեան՝ հիմնելու օփերայի իր «Մէքքէն», Միւնիխէն կարելի եղածին չափ հեռու (կը մըտածէ նոյնիսկ Միացեալ Նահանգներուն), կրկին խնամակալ թագաւորն է, միշտ սիրահար, որ իր անհատական գանձէն պիտի հանէ 75 հազար մարքեր որ կը պակսին իր ծրագիրը գործադրելու համար:

Որովհետեւ հիմնադիր – բաժնորդներու հազար բաժնեթուղթերը յատկապէս հրապարակ ելած, պարագայական ապսպրանքները լայնօրէն վճարուած, չահաբեր համերգները ամբողջ Եւրոպայի մէջ, վակնէրեան ընկերութիւններու հանգանակութիւնը աշխարհի տասը երկիրներու մէջ եւ նոյնիսկ գերման դրամատան տէրերու օժանդակութիւնը չեն բաւեր:

Կօթֆրիտ Սէմբեռի հսկայական մաքէթները տեղ տուին բացարձակապէս տրամաբանօրէն գործածելի չէնքի մը զոր կառուցին Ռունքվլեց եւ Պրիւքվալտ երկու ճարտարապետները, բոլորովին ենթակայ վարպետի կամքին: Ֆեսթշփիլհաուզը, այնպէս ինչպէս որ դեռ այսօր կ'օգտագործուի, աւելի կը նմանի ճարտարարուեստական ղարագլուխի մռայլ աշխատանոցի մը քան երազի, մշակոյթի, տօնախմբութեան վայրի մը: Սակայն, ներսը, ամփիթատրոնի ձեւի տակ իր հազար հինգ հարիւր տեղերով, օթեակներով («լիչխաններ»ու), վերնատուններով, բոլորը բեմին դիմաց, իր հրաշալի ձայնաբանութեամբ, շնորհիւ մանաւանդ նըւագախումբի սանդղամատ փոսի մը եւ մասամբ ծածկուած («խորհրդաւոր անդունդը»), իր անսահման բեմով, խորունկ, ազատ, իր վերնաբեմերով եւ վարի մասերով ուր կրնան աներեւութանալ լըման բեմայարդարումներ, այս տիպար թատրոնը, դարուն համար յեղափոխական, մնացած է նոյնութեամբ մինչեւ այսօր: Կը շարունակենք միշտ ապրիլ իտալական ձեւի թատրոնով, մինչ Վակնէր տուած է հոս, դար մը առաջ, հին ժամանակներու վերադարձի օրինակը աւելի լաւ նետուելու համար ապագային մէջ:

×

1876 Օգոստոս 13ին, ուրեմն վարագոյրը կը բարձրանայ «Հռենոսի ոսկի»ին վրայ, քառամաս թատերախաղին «Նիպըլունկընի օղակը» չորս օրերուն առաջինը («Վալքիրին»ի, «Սիկֆրիտ»ի եւ «Աստուածներու վերջալոյս»ին հետ): Վակնէր նոր վերջացուցած է իր վերջին երկի, այս աննախընթաց երաժշտական կոթողի նըւագախումբի վերածումը: Երգիչներու եւ նուագողներու մեծ մասը, որ եկած է ամբողջ Գերմանիայէն եւ ամիսէ մը աւելի է որ կ'աշխատի տեղւոյն վրայ, պիտի չվճարուին: Բնածուխէ ելեկտրական կանթեղները շատ վստահելի չեն: Մեքենաները կ'ապստամբին՝ ճիշդ ներկայացումի ընթացքին Հռենոսի անկողինը կը մերժէ իր տեղը ձգել: Վալհալայի մեքենական վիշապը, Լոնտոնի եւ Պայրէօթի միջեւ, կորսնցուցած է իր ծամծմուած թուղթէ վիզը:

Ի վերջոյ, թատերական յայտնութիւնը բոլորովին չի համապատասխաներ իր երաժշտական յայտնութեան բարձրութեան:: Վերջաւորութեան, վարագոյրին առջեւ, Վակնէր հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Լուտովիկոս Բ.ին «ընկեր և գործակից յաւիտենական երկին», բայց կացութեան եղերականութիւնը չի վրիպիր Նիցչէին և Զայքովսքի կը նկատէ որ հասարակութիւնը կը գանգատի, մանաւանդ վեց ժամուան անօթութենէն և ծարաւէն:

Իր մահէն առաջ, 1883ին, Ռիշառ Վակնէր Պայրէօթի երկու փառատօն միայն պիտի տեսնէ: 1886էն 1906, իր այրին, Գոզիմա՝ Լիցթի աղջիկը, մեծ մարդուն յիշատակին հաւատարմութեան պատրուակին տակ, գրեթէ ամէն ինչ ծայրէն կը վերսկսի.«Պէտք է մերժել ամէն իրապաշտ տարր, պայմանադրական եւ հասարակ նկարագրով, ի նպաստ գերազանց պայմանագրութեան մը, որ է՝ ոճը»:

Իրենց տղան՝ Սիկֆրիտ, որ նաեւ երգահան ըլլալու դժբախտութիւնը ունի, շարունակութիւնը կ'առնէ 1908էն 1930, ինք կը ղեկավարէ եւ կը բեմադրէ, սակայն բարեդէպ նախաձեռնութիւնը կ'ունենայ հրաւիրելու Թոսքանինի (իտալացի մը): Սիկֆրիտի այրին, Վինիֆրիտ Վակնէր, կը սատանձնէ դժուար շրջանը 1931էն 1944, եւ կը գտնէ Հիթլէրի մէջ, համոզուած վակնէրեան մը, հաւատարիմ, վեհանձն եւ որուն համար կը շարունակէ պնդել այսօր իսկ թէ հաճելի բարեկամ մըն էր..:

«Նոր Պայրէօթ»ը կը յայտնաբերէ, 1951ին, Վիլանտի անհատականութիւնը, Սիկֆրիտի եւ Վինիֆրիտի տղան, որ մինչեւ իր վաղահաս մահը, 1966ին, պիտի վերանորոգէ, վերցնելով քնարերգական բեմադրութեան ամբողջ աւանդութիւնը: Անկէ ի վեր, իր եղբայրը, Վօլֆկանկ, կը ջանայ գտնել ու պարտադրել ոճ մը: Ծարահատ, հարիւրամեակի փառատօնին կը հրաւիրէ երկու յանդուգն ֆրանսացի. վարպետներ՝ Փիէռ Պուլէզ եւ Փաթրիս Շէռօ:

Նախատեսուածը կը պատահի եւ մամուլը արձագանգ եղաւ արդէն «Գայթակղութեան»: Նոր բեմադրութիւնը զայրացուց ոմանք: Ուրիշներ հիացան: Պայրէօթ մնաց հաւատարիմ ինքն իրեն:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ ԴԱՒԻԹ ՄԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

— o —

Երեւանի մէջ մեռած է դերասան Դաւիթ Մալեան: Ծնած է 1904ին՝ Ատրպէջանի Զաքաթալա քաղաքին մէջ: Նախնական կրթութիւնը ստացած է ծննդավայրին մէջ եւ կանուխէն մաս կազմած՝ հայկական եւ վրացական թատերական խումբերուն: Մասնագիտական ուսումը առած է Թիֆլիսի մէջ: 1937էն իվեր Դաւիթ Մալեան Գ. Սունդուկեան թատրոնի դերասաններէն էր: Բազմաթիւ դերեր ստանձնած է շարժանկարի եւ թատրոններու մէջ: Ցիշատակութեան արժանի է իր ստեղծած կերպարները՝ Թուսեան («Սպաննուած աղաւնի»), Լոպախին («Բալենու այգին»), Սմբատ («Քաոս») եւայլն: Մեծապէս գընահատած են Դաւիթ Մալեանի դերասանական արուեստը Մոսկուայի, Թիֆլիսի Բաքուի եւ Երեւանի հանդիսատեսները: Պարգեւատրուած էր շքանշաններով եւ մետալներով:

...եղ ամէն ինչ արագ կ'ընթանայ ... ծննդավայրին մէջ, հարազատներով, բարեկամներով շրջապատուած:

Մի քանի բաժակաճառեր խօսած են ... երբ յանկարծ, ուրկէ ո՛ր, միտքը կուգան հանգուցեալ Շաւարշ Մակարեանն ու ... «Դու անմեղ ես»ը:

— Կը յիշէ՞ք Շաւարշ Մակարեանը, կը հարցնեմ Պրոֆ. Ղարիբեանին:

— Ինչպէ՜ս թէ, կը պատասխանէ գըլուխը օրօրելով ու կ'աւելցնէ, ուրտե՞ղ է Շաւարշը հիմա:

Կ'ըսեմ թէ մահացած է արդէն՝ բայց թէ կրմէ լսած եմ «Դու անմեղ ես»ին.. պատմութիւնը:

— Ճի՞շդ է ուրեմն որ դուք էք հեղինակը:

Աչքերը կը փայլին յանկարծ երիտասարդական աւիւնովը ա՜յն շրջանին՝ երբ սիրահարուել էր մի սիրուն աղջկայ վըրայ»:

— Այո, ճիշդ է, բայց դուք ո՞րտեղից ծանօթ էք էտ բոլորին:

Կ'ըսեմ թէ արտասահմանի ծանօթ եր–գերէն է այլեւս, թէ «սիրուն աղջիկներու վրայ սիրահարուող» նոր տղաք կ'երգեն զայն որպէս... Տէրեանի բանաստեղծութիւնը: Ցետոյ կ'արտասանեմ ինծի ծանօթ երկու տուները:

— Մի քանի տուն եւս կայ, դիտել կուտայ Ակադեմիկոսը ու կը շարունակէ ի՛նք այս անգամ:

Խօսակցութիւնները կը դադրին ու կոնեակով լեցուն բաժակները վար կը դրուին ձեռքերէն: Լուռ մտիկ կ'ընենք: Արտասահմանցիներէս աւելի՝ զարմացողը ներկայ հայաստանցիներն են՝ որոնց համար նոր յայտնութիւն է եղածը:

Չեմ անիծեմ, բայց ինչպիսի անէծքով,
Չէ՛, անմեղ ես, քո աչե՛րն են մեղաւոր:

Հալէպ, 1976

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (151)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐ

Այս տուեալներով յատակագիծ մը պատրաստեց:

Կեանքը որ պահ մը առաջ այնքան դառն երեւցած էր իրեն, կրնար տակաւին անուշնալ կամ գոնէ տանելի դառնալ...: Եթէ Ռոլան Վենետիկէն մեկնելու ըլլար, Լէօնօր անցած դարձածէն անտեղեակ մընալով թերեւս օր մը ամէն բան մոռնար:

Այսպէս մտածելով, քիչ մը հանդարտեցաւ եւ հրաման տուաւ որ ծերունի Ֆիլիփը ներս մտցնեն:

— Էհ, ըսէ նայիմ, յարմար մէկը գըտա՞ր, հարցուց Տանտօլօ իր սպասաւորին:

— Այո՛, Տէր իմ, պատասխանեց Ֆիլիփ:

— Ծախէ ուրեմն, ի՞նչ կեցեր ես: Ո՞վ է յաճախորդը:

— Օտարական մը որ գիս ալ իմ պաշտօնիս մէջ պիտի պահէ, Տէր իմ, պատասխանեց Ֆիլիփ: Եթէ տէրս արտօնութիւն տայ...

— Դուն քու գործիդ նայէ, Ֆիլիփ, ուզածդ ընելու ազատ ես:

— Տէր իմ, ուզածս ծնած տանս մէջ շունչս փչել է:

— Լաւ, լաւ, բայց դեռ կանուխ է: Գինի մասին համաձայնեցա՞ր:

— Ձեր ըսած գինը վճարեց, Տէր իմ:

— Ուրեմն ծախէ երթայ:

— Այսօր պիտի ծախեմ, Տէր իմ: Օտարականը այս գիշեր գալով դրամները պիտի բերէ, իր գալէն ժամ մը վերջն ալ դրամը ես ձեզի կը բերեմ:

— Աւ, քսան հազար ղուրուշը քեզի պարգեւ:

— Շնորհակալ եմ, Տէր իմ, շատ ազնիւ էք, ձեր ըրածը բնաւ պիտի չմոռնամ, գոչեց ծերունին խոնարհելով: Ահա փոխանցման պայմանագրութիւնը բերած եմ, ձեր ստորագրութիւնը կը պակսի միայն:

Այս ըսելով, Ֆիլիփ մագաղաթ մը երկարեց զոր աւագ հաւատաքննիչը ստորագրեց:

Ապա, հետաքրքրութենէ մղուած, տունը ծախու առնել ուզողին ով ըլլալը հասկնալու համար աչք մը պտըտցուց պայմանագրին վրայ եւ տեսնելով որ գնորդին անունը դեռ չէր գրուած, ըսաւ.

— Ո՞ւր է, հոս գնորդին անունը չկայ:

— Տէր իմ, իմ գիրս մաքուր չէ, ատոր համար ես չգրեցի վախցայ որ սխալ մը կ'ընեմ, բայց գնորդին անունը հետս բերի, ահա՛: Եթէ կը բարեհաճիք, դուք ձեր ձեռքով գրեցէք:

Այս ըսելով, ծերունի սպասաւորը ձեռքի թուղթը Տանտօլոյի երկարեց:

Տանտօլօ թուղթին վրայ աչքը հազիւ պտըտցուցած դէպի դեղին կտրեցաւ:

— Ա՛ն է, ա՛ն է, փսփսաց սոսկ կըտրած: Ճակատագիրը միշտ այսպէս գլխս պիտի հալածէ՞...: Սարսափելի՛ բան...:

Ցետոյ, շուարած, դողդողալով, հիփնոսացած, չկրցաւ աչքերը թուղթէն զատել:

— Ժան տի Լօրէնցօ, կարդաց բնադաւար:

Ժան տի Լօրէնցօ՛... այսինքն Ռոլան Քանտիանօ՛:

Տանտօլոյի տունը գնել ուզողը խորհրդաւոր Ռոլան Քանտիանօն էր...: Աւագ հաւատաքննիչը պաղատական նայուածքի նմանող նայուածքով մը ծերունի Ֆիլիփին նայեցաւ, բայց յետոյ չուզելով ինքզինքը մատնել կմկմաց.

— Այդ մարդը ժամը քանի՞ն պիտի գայ:

— Այս իրիկուն ժամը եօթնէն ութը, Տէր իմ:

— Լաւ ,այս պայմանագրութիւնը ինծի ձգէ եւ երկու ժամէն եկուր առ:

Ծերունի Ֆիլիփ խոնարհելով դուրս ելաւ:

×

Հետեւինք Իմբէրիայի:

Ինչպէս որ գիտենք, ան հրամայած էր իր նաւավարին Վենետիկի զօրաց ընդհանուր հրամանատարին պալատը երթալ:

Ի՞նչ էր արդեօք Իմբէրիայի միտքը որ այսպէս յանկարծ Տանտօլոյի տունը Ալթիէրիի կ'երթար:

Հիմա պիտի հասկնանք:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Ովսաննա Քիւրճեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Քիւրճեան, Տէր եւ Տիկ. Ժան – Քլօտ Քնոպլոք եւ աղջիկը, Այրի Տիկին Հայկազ Քիւրճօղլու եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հաճի Քիւրճօղլու եւ զաւակները, Այրի Տիկին Յովհ. Քիւրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հաճիկճօղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Ժաք Քուրխանճ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Պաղտիկեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, տագրոջ, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ՔԻՒՐՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 2ին, 76 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Օգոստ. 6, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մանմորանսիի գերեզմանատունը ժամը 16ին ատեն–ները:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հասցէ.—

KNOBLOCH
3, rue de la Chataigneraie
95160 Montmorency

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Արձակուրդի առթիւ կամ վերջնական կերպով կատարուելիք հասցէի փոփոխութիւններուն համար, մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց դիմումը կատարել փոփոխութեան թուականէն առնուազն ՀԻՆԳ օր առաջ, անպայման կցելով նոր հասցէին նաեւ հինը: «Յառաջ»ի առաքումը կը կատարուի Ֆրանսական մասնագէտ ընկերութեան մը կողմէ (մեքենաներով) եւ այս պայմանաժամը անհրաժեշտ է, որպէսզի յարգուի մեր բաժանորդներուն տուած թուականները (արձակուրդի պարագային՝ մեկնումի եւ վերադարձի համար):

Այս փոփոխութեանց ծախքն է 5 ֆր. (դրոշմաթուղթ):

Արձակուրդի համար հասցէի փոփոխութիւն չենք ընդունիր Իտալիոյ համար, տրուած ըլլալով որ թղթատարական անկանոնութիւնները թոյլ չեն տար որ բաժանորդները կանոնաւորապէս թերթը ստանան Իտալիա:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ե. ՑԱՆԿ

Միրոյեան Վարդգէս (Փարիզ) 400 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հագիմեան Մ. (Շաթընէ) 300, Տիկին Միրոյեան (Պանէօ) 300, Լեւոն Տօնիկեան 100, Վահագն Տէմիրճեան 200, Շաւիլի Հերոսներու Օրուան առթիւ հաւաքուած 1.100, Ոմն 100, Ալպէր Պօղոսեան 500, Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթ. 300, Կապ. Խաչ Արնուվիլ 300, Տիկին Ս. Պետիկեան 500 ֆրանք:

Գումար	4.100
Նախորդ ցանկերու գումար	10.250
Ընդհ. գումար	14.350

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամի Վարչութիւնը կը հաղորդէ իր անդամներուն եւ համակիրներուն թէ Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան դաշտահանդէսը որ տեղի պիտի ունենար Սեպտեմբեր 12ին, զանազան պատճառներով յետաձգուած է:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ

2650 ՖՐ.

ՕԳՈՍՏՈՍ — ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ 14 ՕՐ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — ՆՈՅԵՄԲԵՐ

2400 ՖՐ.

ԳԻՆԻՆ ՄԷՋ ԵՆ.— Օդանաւային փոխադրութիւնը — ամբողջական փանսիոն — Ա. կարգի պանդոկ — Այցելութիւններ եւ շրջապտոյտ — Ընկերացող սպասարկութիւն — Առաջնորդ

Renseignements et inscriptions dès maintenant auprès de :

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

AU SECRETARIAT DE L'EGLISE ARMENIENNE, 15 Rue Jean-Goujon, 75008 PARIS — Tél. : 359-67-03

A LYON Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր

SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES
(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)
Alt. 700 mètres
Tél. : 13 ou 79
« LE RELAIS DES GOURMETS »

Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն

Parc-calme

Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սեմինէրի եւն.

Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հանելի մթնոլորտի մը մէջ

ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը:

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ կը մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին, տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան

11 Սքուար Ալպոնի
Երթեւեկի համար իջնել Մէթրօ Փասի Փարիզ 16րդ:

Restaurant

LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

reste

ouverte pendant le mois d'août

avec ses attractions

Il est nécessaire de réserver sa table pour le diner.

Fermé le Lundi

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ

ՕԳՈՍՏՈՍ 10

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ին

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
11
MERCREDI
11 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար.	170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման Տար.	200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.658 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.658

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԺԱՄԱՆՑԵԼԻՆ

(Սեւրի 56րդ տարեդարձին առթիւ)

— Օ —

Բ.

ՍԵՒՐԸ ԿԸ ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾԷՐ ԱՆԿԱԽ ԵՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

— Օ —

Առաջին աշխարհամարտը ճակատագրական դարձակէտ մը հանդիսացաւ Հայութեան ժամանակակից պատմութեան մէջ: «Հայութիւն» ըսելով կը հասկնանք այսկոյս եւ յայնկոյս սահմանին ապրող բոլոր Հայերը, — արեւելահայ թէ արեւմտահայ:

Չարաբաստիկ աստղի տակ ծնած Հայութիւնը՝ կորուսած արտաքին աշխարհէն՝ պիտի տառապէր օսմանեան թէ ռուսական հողերուն վրայ, առաւել կամ նուազ սաստկութեամբ: Ցեղասպան Թուրքը տարագրութեան եւ կոտորածի վայրագ միջոցներով իր հայրենի բոյներէն արմատախիլ պիտի ընէր արեւմտահայութիւնը, որ պիտի սփռէր իր մէկուկէս միլիոն նահատակները:

Հայկական նահանգները գրաւող ռուսական բանակները 1917ի բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ետք պիտի հեռանային «դէպի տուն» իրենց բախտին լքելով հայութեան մնացորդացն ու հայ կամաւորական գունդերը:

Թուրքերը դաւադրաբար խզելով Երզնկայի 1917 Դեկտեմբերի Զինադադարը, 1918 Յունուարի վերջերը գերակշիռ ուժերով կը յարձակէին Հայերուն վրայ: Կամաւորները Երզնկայէն ու Էրզրումէն մինչեւ Կովկաս գերմարդկային կռիւներ կը մղէին դարաւոր դահիճի բանակներուն դէմ, իրենց պաշտպանութեամբ ապահով վայրեր փոխադրելով ջարդերէն ու տարագրութենէն ճողոպրած հայ կանանց ու երախաներու բեկորները:

Ցեղասպանը կը սպառնար նաեւ արեւելեան Հայաստանի հայութեան: 1918 Մայիսի վերջերուն կռիւները փոխադրուած էին արարատեան դաշտը, ուր Սարդարապատի դիւցազնամարտը, հրաշիւք իմն, …անցուց արիւնռուշտ թշնամին եւ ոսկեղրուագ էջ մը արձանագրեց հայ ազատագրական շարժումներու տարեգրութեանց մէջ:

Ստեղծուեցաւ անկախ Հայաստան, «իր քաջ որդւոց սուրբ արիւնով»:

Բոլոր ճակատներու վրայ պարտուած՝ 1918 Հոկտ. 30ին Թուրքերը Մուտրոսի Զինադադարով անձնատուր եղան յաղթական դաշնակիցներուն, որոնց շարքին էին Հայերը, իբրեւ «փոքրիկ դաշնակից»:

Հայկական ջարդերը ցնցած էին քաղաքակիրթ մարդկութեան խիղճը Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ: Հնչած էր հաշուեյարդարի ժամը, երբ Թուրքն ալ պիտի կրէր իր արժանի պատիժը, ինչպէս իր զինակիցները, որոնք նոյնպէս պարտուած էին:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը Փարիզ ղրկած էր իր Պատուիրակութիւնը, որ Խաղաղութեան Խորհրդաժողովին առջեւ պիտի պաշտպանէր հայ անկախ պետութեան շահերը:

Խորհրդաժողովը արդար հատուցում ըրաւ Հայութեան, որ իր համրանքին կէսը զոհած էր դաշնակիցներու դատին:

200.000 զինուոր էր տուած ռուսական բանակներուն, տասնեակ հազարաւոր կամաւորներ կովկասեան ճակատին՝ ընդդէմ Թուրքերուն, հազարաւոր լեգէոնականներ Արեւելեան (ետքէն Հայկական) Լեգէոնին՝ ֆրանսական դրօշի տակ ու կամաւորներ ֆրանսական բանակին՝ գերմանական ճակատին վրայ:

1920 Օգոստոս 10ին ստորագրուեցաւ Սեւրի դաշնագիրը՝ յախճապակիներու թանգարանին մէջ՝ յաղթական դաշնակիցներու եւ պարտուած օսմանեան կայսրութեան պատուիրակներուն միջեւ: Հայերն ալ ունեցան իրենց պատուոյ աթոռը մեծ դաշնակիցներու կողքին: Հ. Հ. Պատուիրակութեան Նախագահ ողբացեալ Աւետիս Ահարոնեան ստորագրեց դաշնագիրը՝ յանուն Հայաստանի Հանրապետութեան:

1920 Օգոստոս 10 յաղթանակի տօն էր հայութեան համար, որ այդ օրը կը ստանար իր դարերու տառապանքին արդար հատուցումը:

Սեւրի դաշնագիրը իր 88րդ յօդուածով կը նուիրագործէր Հայաստանը իբրեւ անկախ պետութիւն: Իսկ 89րդը հիմը կը դնէր միացեալին: Անկախ Հայաստանի հողերուն վրայ կ'աւելցնէր Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի նահանգներուն որոշ մասերը, Սեւ Ծովի վրայ ելքով մը: Նախագահ Ուիլսընի կը յանձնուէր վերջնական սահմանագծումը Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ:

Նախագահը 22 Նոյ. 1920ին դաշնակիցներու խորհրդաժողովին ներկայացուց իր իրաւարարական վճիռը: Սակայն շատ ուշ էր: Քէմալական Թուրքերը յարձակած էին Հայաստանի վրայ, մեղսակցութեամբ Մոսկուայի: Տասը օր վերջ կարմիր պատմուճան պիտի հագնէր Հայաստան, որուն պատմական հողերը պիտի բաժնուէին հարաւի թշնամիին եւ հիւսիսի բարեկամին միջեւ: Պիտի կրճատուէին Հայաստանի Հանրապետութեան սահմանները: Թուրքին բաժին պիտի իյնային Կարսն եւ Արտահանը: Իսկ խօսք չէր կրնար ըլլալ արեւելեան սահմաններուն մասին:

Սեւրը 56 տարի առաջ նուիրագործեց Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանը: Դժբախտ պարագաներ արգելք հանդիսացան անոր վաւերացման՝ նոյնինքն զայն ստորագրող դաշնակիցներուն կողմէ, որոնք 1923 Յուլիս 23ին Լօզանի լիճի ջուրերուն մէջ փորձեցին թաղել Հայկ. Դատը:

Հակառակ բոլոր ուրացումներուն և մոռացումներուն, հայութիւնը հայրենիքի մէջ թէ ի սփիւռս աշխարհի չի մոռնար իր արդար դատը: Պահանջատէր է իր պապենական պատմական հողերուն, որ ցարդ բռնագրուած կը մնան հայութեան դարաւոր թշնամի ցեղասպան Թուրքին կողմէ:

Սեւրի դաշնագիրը անժամանցելի միջազգային մուրհակ մըն է, որ ուշ կամ կանուխ պէտք է վճարուի, իբրեւ արդար հատուցում հայ ազգի թափած հեղեղանման արեան՝ յանուն իր ազատութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԳԷԱԿԱՆԻ ՔԱՐԻՒՂԸ

ԱԹԷՆՔ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԿԸ ԴԻՄԷ

— Օ —

ՅՈՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԱԶՄ ՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ

Կացութիւնը հոս ալ բարդացաւ եւ Յունաստան, Երեքշաբթի օր Ապահովութեան Խորհուրդին դիմեց: Մինչ այդ երկու երկիրներն ալ զինուորական պատրաստութիւն տեսած են ու կազմուպատրաստ կը սպասեն: Բայց ի՞նչ բանի կը ծառայէ Ապահովութեան Խորհուրդը, եթէ ոչ անօգուտ բանաձեւեր քուէարկելու, որոնք չեն գործադրուիր իսկ: Աթէնք նաեւ երկրորդ բողոք մը ներկայացուց Թուրքիոյ, որուն շատ հոգը չէ անշուշտ: Տէմիրէլ յայտարարած է «իրար անցնելու բան չըկայ» մամուլի թղթակիցներուն, Պոլսոյ մէջ, ուր արձակուրդի է: Արտաքին նախարար՝ Չաղլայանկիլն ալ, կը հանգչի Պոլսոյ մօտ ծովափ մը, մինչ Պաշտպանութեան Նախարարը՝ Մելէն, ընտրական այցելութիւն մը կը կատարէ Վան: Մնաց որ Տէմիրէլ յստակ է իր յայտարարութեանց մէջ.— «Եգէականը յունական լիճ մը չէ: Մեր իրաւունքն է հետազօտութիւններ ընել այդ շրջանը եւ այդ իրաւունքը պիտի գործածենք»: Աւելցուցած է թէ Թուրքիա մերժած է նաեւ յունական երկրորդ բողոքը:

Յունաստան քանիցս առաջարկած է հարցը տանիլ Լա Հէյի Միջազգային Ատեանին, բայց նախ ընդունելէ ետք, Անգարա մերժեց ձախերու ճնշումին տակ:

Այս ամբողջին բուն յանցաւորը անշուշտ կրկին քարիւղն է, քանի Թրքական Հօրա (մկրտուած նաեւ Սիսմիք 1) նաւը այդ նպատակով է որ կը շրջի ջուրերու մէջ, որոնք իրը չեն: Անկարելի չէ նաեւ որ զինեալ բախումի մը պարագային (ծայրայեղները ճնշում կը բանեցնեն Գարամանլիսի վրայ, որպէսզի ուժ գործածէ), Թուրքիա ամբողջացնէ նախ Կիպրոսի գրաւումը, անցնելէ առաջ յունական կղզիներու գրաւման:

Թուրքիոյ առարկութիւնը պարզ է: Չէ ստորագրած Ժընեւի 1958ի պայմանագրութիւնը, որ կը ճշդէ Եգէականի կղզիներուն շրջանի յունական բնոյթը: Ըստ իրեն, քանի որ Թուրքիոյ մօտ են, կարգ մը կղզիներ «բնական շարունակութիւնն են Անատոլեան բարձրաւանդակին»: Այսքան «տրամաբանական» բացատրութիւն մը խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ անշուշտ եւ եթէ Անգարա չուզեր Լա Հէյի Ատեանի իրաւարարութիւնը, պատճառն այն է որ շատ վստահութիւն չունի եղեր «Արեւմտեան դատաւորներուն» վրայ: Մընաց որ կան մարդիկ որ իբրեւ միակ լուծում կը տեսնեն Եգէականի հաւասար օգտագործումը երկու երկիրներուն կողմէ, գործակցութեամբ: Բայց Անգարա սովորութիւն չունի որեւէ բան բաժնելու եւ Յոյներուն ալ կը մնայ, Կիպրոսի կորսուած հողերէն ետք, աղաղակել այս անգամ.— «մե՛ր ջուրերը, մե՛ր ջուրերը»:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՋԱԱԹԱՐԻ ՀԱՄԱՐ՝ 3 ՕՐ ՀՐԱԴԱԴԱՐ

— Օ —

Նոր լուրերու համաձայն, Զաաթարի կռիւները վերջացած են, 3.000 հոգի, որոնց մէջ պաղեստինցի ղեկավարները յանձնուած են քրիստոնեաներուն: Երկուքին միջեւ ստորագրուած է նոր հրադադար մը, 3 օրուան, պարպելու համար Զաաթարի վիրաւորները: Երեքշաբթի առտու կը հաղորդուէր սակայն թէ շատեր քոլերայէ վարակուած են արդէն:

Զաաթար աւելի քան որեւէ բան խորհրդանիշ մը դարձաւ շաբաթներու ընթացքին, խորհրդանիշը՝ պաղեստինեան դիմադրութեան: Պահպանողականներուն համար Զաաթար «լիբանանեան հող է, կը յարձակինք որովհետեւ լիբանանեան հողը պէտք է պատկանի Լիբանանցիներուն»: Ու ուրիշ լիբանանցի քրիստոնեայ մը կ'ըսէ.— «յանձնաւորի զգացումներ չունինք: Պաղեստինցիները չհրաւիրեցինք, եկան, ինչո՞ւ Սուրիա, Եգիպտոս կամ դժոխք չգացին»:

Ձախ պարագլուխ Քամալ Ճումպլաթ յայտարարեց «վճռած ենք շարունակել կռուիլ ցուշափ Սուրիացիք Լիբանան են: Պատրաստուած ենք երկար պատերազմի մը»:

× Ֆրանսա հերքեց որ զէնք կամ թընդանօթ ծախած ըլլայ Ֆալանժիստներուն:

× Յոյն-Կիպրական նաւ մը Աթէնա պայթած է նաւահանգիստին մէջ: Կ'ըսուի թէ զէնք բերած էր Պաղեստինցիներուն, 500 հազար տոլար արժէքով:

Քանի մը տողով

ՀՌՈՄ համայնավար քաղաքապետ մը ունի:

ԺԻՍՔԱՐ տ'ԷՍԹԷՆ Կապոնէն Զայիր անցաւ, ուր վայրի կենդանի պիտի որսայ եւ 10 օր արձակուրդ անցընէ: Կինը Փարիզ վերադարձաւ:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ կրկին լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ:

ՔԻՍԻՆԿԵՐ հերքեց թէ ճնշում բանեցուցած ըլլայ Փաքիստանի վրայ, սպառնալով դրամ չտալ այլեւս եթէ Փաքիստան չհրաժարի հիւլէական հաստատութեան շինութեան Ֆրանսացիներուն կողմէ: Արտաքին նախարարը քանի մը օրուան համար Տօքիօ եկած է:

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԽՈՒՄԲ ՄԸ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐ նամակ մը ղրկած են Պապին, ուր կը յայտնեն իրենց յուզումը Գերպ. Լըֆեվրի դէմ ձեռք առնուած պատժական միջոցին համար: Կը զարմանան որ անպատիժ կը մընան «տարօրինակ» շատ մը պատարագներ մատուցողներ մինչ կը պատժուի աւանդական պատարագը (լատիներէն) եւ եկեղեցին բաց կ'ըլլայ մահմետականներուն, Հրեաներուն, Բուդդայականներուն եւ միայն սքեմ հագած քահանաներուն առջեւ կը գոցուի՞:

ՓՐՈՖ. ՌՈՊԷՐ ԺԻՒՏԷ աշխարհահռչակ մասնագէտ վիրաբոյժը (մարմնուղղումի) պիտի չկարենայ այլեւս դասաւանդել համալսարանը: Դատապարտուած էր տարի մը բանտարկութեան (յետաձգումով) 3 միլիոն ֆրանքի զեղծումի համար 1971-1972ի տուրքերու յայտարարութեան մէջ: Նման դատապարտումի մը հետեւանքն է նաեւ որ ենթական կը զրկուի պետական պաշտօնի իրաւունքէ: Բայց, ինչ որ անսպասելի էր, փրոֆ. Ժիւտէ պարզապէս ճամբու դրուեցաւ Կոշէն հիւանդանոցէն նաեւ իբրեւ բժիշկ: Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ պատիժը համեմատական չէ եղածին եւ արդար ալ չէ հիւանդները պատժել, զիրենք զրկելով այսքան վարպետ վիրաբոյժէ մը, որուն շնորհիւ այնքան յառաջդիմութիւն արձանագրուած է գլխաւորաբար ոսկրային փրոթէզի մէջ:

ԹՐՈՔԱՏԷՐՕՅԻ կայարանը առջի գիշեր հսկող մը, որ ոստիկանութեան չէր պատկաներ այլ մեթրոյի զինեալ պահակներուն, երկու թունուզցի քննած ատենը, զէնքով սպառնացած է, ապա ատրճանակը պարպած երկու պահակազօրքի վրայ, որոնցմէ մէկը տեղնուտեղը մեռած է, միւսն ալ փոխադարձած է ու սպաննած այս տարօրինակ հսկիչը, որ ինչպէս հաստատուեցաւ, գինով էր:

Fonds A.R.A.M

ՎԵՆԵՏԻԿ

ԵՒ ԻՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

Հակառակ իր աննշան ծագումին՝ որ տխուր է միանգամայն, Վենետիկ եղական ու հմայիչ է իր դիրքով, բնութեան եւ արուեստի հրաշակերտներով, որոնք այնքան շռայլօրէն առատ են հոն եւ այնքան մօտիկ:

Ադրիականի հիւսիսային խորշին մէջ, ուր վերջապէս այդ ծովին ջուրը կը խորտակուին ամբարտակի ձեւով կղզիներէ եւ թումբերէ եւ կ'երթան կը կորսուին, կը լճանան ցամաքի քղանցքին, ահա այդ ճախճախուտներուն մէջ է որ սկսած է կանգնիլ Վենետիկ Ե. դարուն, Ատթիլասի արշաւանքներուն պարհուրանքի օրերուն՝ ցամաքէն փախած եւ հոն ապաստանած վենետներու կողմէն, որոնք ցիցերու ցանցերու վրայ յօրինեցին իրենց առաջին տնակները:

Փիւնիկեցիներու և Յոյներու պէս, որոնք իրենց մեծութեան մեծ մասը ծովուն կը պարտին, Վենետիկն ալ բարբարոսներու անկումէն յետոյ զգաց իր նպաստաւոր դիրքին առաւելութիւնը: Ազատօրէն նաւեց այդ ծովուն վրայէն, դիմեց հեռաւոր աշխարհներ ու մեծափարթամ արեւելքէն բերաւ արծաթ, ոսկի, մարգարիտ, եւ հարստութեան հետ գաղափար եւ արուեստ, ու հետզհետէ իր ձկնորսի հիւղակները փոխուեցան շքեղ պալատներու, եւ մատուռները լուսեղէն տաճարներու:

Իր ջուրերու հմայքը, արշալոյսի եւ վերջալոյսի աննման գոյներն ու թրթռացումները, արեւելքի առասպելական պերճութեան հետ ձուլուած՝ մղեցին տեղացիին հոգին եւ անկից ծնաւ այնպիսի գեղարուեստ մը՝ որ ամբողջ Վենետիկը թանգարան դարձաւ խօսուն արձաններու եւ ամբաւ նկարներու, գոյներու եւ ներդաշնակութեան յարաճուն փայլով 1300-1700: Գեղեցկութեան ոստանը զէնքի յաղթանակներով ընդարձակ պետութիւն մը եւս դարձաւ ցամաքէն մինչեւ Ալպեաններ, եւ ծովերու վրայով մինչեւ Դաղմատիա, Յունաստան, Կոստանդնուպոլիս եւ մինչեւ Միջերկրականի հեռաւոր կղզիներու վրայ կանգնելով իր տիրապետութեան դրօշը՝ ընկճելով նախ Բիւզանդիոնի խարխուլ կայսրութիւնը եւ յետոյ սարսափը դառնալով Օսմանեան հզօր Պետութեան, տանելով ամէնուրեք կրօնքի պաշտամունքը եւ քաղաքակրթութեան բարիքները:

Աւելի քան 1600 տարիներու հնութիւն ունեցող այս քաղաքը, շքեղ թանգարանի մը պէս գուրգուրանքի եւ գնահատութեան առարկայ է իր բնիկ տէրերուն՝ ինչպէս համաշխարհիկ օտարականին:

Հարիւրաւոր կղզիները ու չէնցած ճախճախուտները իրարու կը հաղորդակցին անթիւ կամուրջներով՝ որոնք իրենց կարգին արուեստի շնորհը կը ցոլացնեն: Եւ ահա քաղաքը, միակը այս աշխարհին վրայ, ուր փոշոտ կամ սալարկուած փողոցներու տեղ կը տեսնես ջուրի ղանդուածը, որ գալարուն օձի պէս կը սողոսկի ամէն կողմ, որ ընտանի է բոլոր տուներու իր նազանքովն ու համբոյրներով: Եւ ալ աւելի գրաւիչ կը դառնայ ծփուն պողոտաներու տեսիլը՝ երբ անոնց վրայ տեսնես անցուդարձը բարձրավիզ, թեթեւ ու ողորկամարմին կոնտոլաներու, որոնց ընթացքը հեշտօրէն՝ աւելի սիրուն է քան կարապներունը՝ անդորր լճի երեսին:

Քաղաքին սիրտը բաբախուն՝ Ս. Մարկոսի տաճարն է, հրապարակը, կ. Պոլսի Ս. Սոփիայէն, որ թէեւ աւելի փոքր, բայց նոյնքան եւ աւելի շքեղ իր ոսկեձեղուն միւսխոնազարդ գմբէթներով, ուր իրարու կը խառնուին զարմանալի ներդաշնակութեամբ արեւելքի պերճութիւնը, բիւզանդական արուեստը նորագոյն շընորհքով մը օծուն՝ ամէն ինչ զգայուն եւ հրապուրիչ դարձնելով այնտեղ: Արտաքինն ու ներքինը միանգամայն այն տաճարին արդէն հոգին կը գրաւէ, եւ այդ տպաւորութեան տակ կը նուաղին հոգւոյդ մէջ իրենց բոլոր հոյակապ շքեղութեամբ եգիպտական ու ասորեստանեան հինաւուրց կառուցուածքները, հռոմէական ամփիթատրոններն ու տաճարները եւ նոյնինքն Պրամանթէի եւ Միքելանճելոյի վեհապանծ Ս. Պետրոսը Վատիկանեան:

Տաճարին առընթեր կը գտնես տոժական պալատը, որ նրբահիւս ժանեակի մը պատրանքը կուտայ իր վսեմ ու շնորհալի կեցուածքով, ճակատը դէպի արեւելք՝ կարծես դեռ կը դիտէ երազկոտ իր փառաւոր անցեալը, հեռու աշխարհներէն յաղթական վերադարձը իր նաւատորմին՝ բեռնաբարձ հարստութեամբ ու փառքերով: Իսկ տաճարին հանդիպակաց կը տարածուի հրապարակը՝ երկու կողմէն պարսպուած Հասարակապետութեան պաշտօնարանը կազմող պալատներու երկայնաձիգ շէնքէն, սորբեւ կամարաձեւ ճեմելիքներով, ուր կը վխտայ վենետկեցիին հետ համաշխարհիկ օտարականը ուրոյն տարազով եւ բարբառով, եւ հոն երթեւեկ մըն է անդադրում գիշեր ու ցերեկ, լոյսի եւ պերճութեան մէջ շողշողուն, ուր ցուցադրուած են Վենետկոյ նրբարուեստ գործերը, ժանեակներ, միւսխոններ, ապակեղէններ, ուլունք եւ բոժոժ, ամէնքն ալ սիրուած ու փնտռուած օտարականներէն:

Վենետկոյ դիւթական հմայքն զգալու համար հարկ է դուն ալ մտնես կոնտոլա մը, դուն ալ օրօրուիս այս ալիքներուն հետ վերջալոյսի բեկբեկումներուն մէջ բազմագունեան, եւ հեզաճկուն նազանքով յառաջես մեծ ջրանցքէն ներս՝ որուն երկու կողմը հինաւուրց ապարանքներ վենետկեան ազնուականութեան, մին միւսէն հոյակապ ու շքեղ, գոթական - վենետկեան արուեստի գծերով շողշողուն՝ քեզի պիտի պատմեն իրենց լռութեան մէջ փառաւոր անցեալ մը, եւ արդէն կոնտոլավարը՝ որ բան մը կը հասկնայ ամէն լեզուէ, կը թոթովէ կարծես ամէն լեզու, քեզի կը թուէ մի առ մի անունները վենետկեան տոժերուն պատրիկներուն, եւ կարկառուն ընտանիքներուն՝ որոնց բնակավայրն եղած են անոնք, եւ ներկայիս շատերուն անհետացումով՝ պալատները՝ պանդոկի, պետական պաշտօնարանի կամ թանգարանի են վերածուած:

Պալատներէն աւելի հոյակապ ու շըքեղ սփռուած են այնտեղ անթիւ տաճարներ, որոնց մէջ կը փայլի ակնախտիղ ոսկին ու ակունքը՝ գեղարուեստական նկարներու եւ քանդակներու ծովուն մէջ, վկայ եղական քաղաքին հաւատքին ու բարեպաշտութեան: Ս. Մարկոսէն զատ դեռ ո՛րքան անուանի տաճարներ, ինչպէս Սալութէ եւ Այիփրարի Աստուածամօր նուիրուած, եւ անդին Ս. Յովհաննէս Պօղոս, Ս. Զաքարիա, Փրկիչ եւ ուրիշներ: Այդ տաճարներուն եւ մանաւանդ դքսական պալատին եւ պատկերներու թանգարանին մէջ է (Աքքատեմիա) որ կը պահուի ամբաւ հարստութիւն մը արձան - քանդակներու՝ ինչպէս Ալեսսանտրոյ Վիթթորիայի, Քանովայի, եւ մանաւանդ զմայլելի նկարներու աշխարհ մը՝ ուր կը մրցին վրձինները վենետկեան հանճարներու, Վիվարինիները բիւզանդական բարեպաշտիկ գծերով, Պելլինին մեղրակաթ շնորհքով, Թինթորեթթոն գերազգայուն թափով, Թիցիանոն վեհափառ, Վերոնեզէն գոյներու թովչութեամբ եւ յետին դարերու մօտը Թիէփոլոյ:

Ամէն Հայ անշուշտ պարծանքով մը պիտի յիշէ թէ այդ քաղաքին հնագոյն տաճարը կանգնած է յանուն Ս. Թէոդորոսի՝ Զ. դարուն՝ բիւզանդական կայսրութեան անուանի զօրավարը Ներսէս Պատրիկ, սարսափը Գոթերուն եւ անոնց ջախջախիչը, ու դեռ Վենետկոյ սրտին մօտ, տոժերու պալատին մօտ կը տեսնուի հըսկայ սիւնի մը վրայ հայազուն Ս. Թէոդորոսի արձանը վիշապը ջախջախելու դիրքով: Անոր քով կը սաւառնի նաեւ ուրիշ կոթող մը յաղթական առիւծով. ատիկա Ս. Մարկոս աւետարանիչին նշանն է, որ Վենետկոյ վրայ սաւառնեցաւ թեւաւոր այն օրէն՝ երբ Վենետիկ յաջողեցաւ Աղեքսանդրիայէն փախցնել այդ Սուրբ աւետարանիչին մարմինը. ու սուրբին նըշանը՝ Առիւծը՝ դարձաւ վինանշանը վենետկեան հանրապետութեան, եւ անոր զօրութեան ու պաշտպանութեան շնորհիւ դարձաւ տէր ծովերու եւ աշխարհներու:

Զարմանալի ճակատագրով Հայու բախտը մասամբ շարունակուած է այդ քաղաքին մէջ ապրիլ ցանկալի եւ ազնիւ ապրնջականութեամբ. եւ արդարեւ 1300-1700 ծաղկեալ հայ գաղութներ հոն իրարու կը յաջորդեն, նախ Կիլիկեան յետոյ Ջուղայեան, այնքան նպաստաւորութիւն և պատիւ գտնելով Հասարակապետութենէն իրենց կատարած առեւտրական շարժումով, միշտ աւելի կենդանի պահելով կապը արեւելքին արեւմուտքի հետ:

Այդ անցեալին, աւա՜ղ, յիշատակը միայն կ'ապրի քանի մը շէնքի եւ ճամբաներու վրայ քանդակուած եւ «Սուրբ Խաչ» տաճարին մէջ, ուր այնքան խունկ եւ աղօթք սփռած են պանդուխտ բարեհամբաւ Հայեր իրենց հեռաւոր եղբայրներուն համար, եւ որոնց ոսկրոտին դեռ կը հանգչի հոն կարօտով հայրենի ազատութեան: Աննշան փառք մը չէ դարձեալ Վենետկոյ՝ որ Հայերուս տուած է իր ծոցէն Մեղապարտ Յակոբ հայուն ձեռքով առաջին հայ գիրքը կիւթեմպերկեան տպագրութեամբ 1512ին:

Վերջին կապ մը ահա եւ փառք Հայութեան ու Վենետկոյ՝ որ սակայն կենդանի է ու կենսունակ: Շուրջ երկուքուկէս դար առաջ, նորագոյն բարբարոսներէն հալածուած փոքրիկ խումբ մը, այս անգամ արեւելքի պանդուխտ Հայերէ կազմուած, կը թափառի ծովէ ծով եւ հուսկ իր հանգիստը կը գտնէ Վենետկեան լճակի ճախճախուտներուն մէջ կորսուած կղզեակի մը վրայ: Ս. Ղազարն է ատիկա, ուր բոյն դրաւ Մեծն Մխիթար եւ հոն հիմնեց Տաճարը հայ մտքի վերածնունդին եւ այդ հեռաւոր ափէն դէպի հայ աշխարհ սփռուեցան իր զաւակները՝ առաջնորդներ հայ նոր կեանքին եւ իրենց հրատարակութիւնները՝ հայ ազգի լուսաւորութեան դատին անշէջ ջահեր:

×

Ահա քաղաքը բնութեան հմայքով ժըպտուն եւ արուեստի յղացումներով գեղուն, համակ լոյս եւ երանգ, երգ ու թրթռացում եւ բեկբեկում, ուր յետին քաղաքացին անգամ գեղարուեստի ըմբռնումով տոգորուած՝ կարծես բանաստեղծ ու երաժիշտ է միանգամայն: Ատոր համար միջին եւ նոր դարերու բոլոր հանճարներու ուխտավայր եղած է եւ կը մնայ դեռ Վենետիկը՝ ներշնչումի աղբիւր, միակը եւ աննմանը հազար եւ բիւր գեղեցիկներու եւ աննմաններու մէջ:

Հ. Ե. ՓԷՔԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԾՈՒԽԸ ՎՈՒՍԿՈՅՆԸ

— Գետին մտած փուչ-փեզավանգ...

Հասնելով տուն, Ալմաստը տատմօրն առաջնորդեց ծննդկանի մօտ: Երկունքի վերջին րոպէներն էին:

— Սպասելու ժամանակ չկայ, շուտ արա, շուտ, ձեռ-ոտ արա, — շտապեցրեց տատմէրն Ալմաստին մի քանի կարեւոր յանձնարարութիւններ անելով եւ արագ-արագ գործի անցաւ:

— Ընգա՛յ, ընգա՛յ, — քիչ յետոյ տատմօր ձեռքերի մէջ հնչեց աշխարհ ժամանած նորածին ճիչը, — ընգա՛յ...

— Սուս, սրտամեռ, — սաստեց Թառիկ խաթունը մանկանը, փաթաթելով նրա փափուկ մերկութիւնը լաթերի մէջ: — Տես ինչ կը ճչայ, աղջիկ ի, էº...

— Շուտ - մուտ հող, լաճն էլ, աղջիկն էլ: Երկուսն էլ մէկ փոս — քրթմընջաց Ալմաստը ու չանչեց երեխային, որը անտարբեր բոլորովին, թէ ինչպէս են ընդունում իրեն, շարունակում էր ճչալ.

— Ընգա՛յ, ընգա՛յ ընգա՛յ...

Վուսկոյնը մանկան այդ ճիչը կարծես լսեց երազի մէջ, սիրտը ճխաց մէկէն, լցուեց լիուլի մինչեւ այդ անծանօթ մի քաղցրութեամբ ու ժպիտ թրթռաց թեթեւակի նրա տանջահար դէմքին, որ ծածկուած էր քրտինքի մանրիկ կաթիլներով:

×

Երկունքն անցել էր, ու ցաւերը թէեւ մեղմացել էին, բայց ծանր մի թմրութիւն էր եկել Վուսկոյնի վրայ, եւ այդ պատճառով նա չլսեց մօր եւ մանկաբարձուհու խորհրդաւոր շշնջիւնը:

Աքաղաղների երրորդ կանչին Թառիկ խաթունը՝ թեւի տակ փոքրիկ մի ծրար, դուրս եկաւ Խոտիմկանց տնից եւ ուղեւորուեց դէպի Սառաֆխանեանների տունը:

— Թառօ, էդպէս վաղ ո՞ւր: Զէնի՞ թէ նորից մարդ կը բերեն աշխարհ...

Գոռտոյի Ախանէսն էր, առաւօտ վաղ, աղօթարանի հետ վեր կացել, միս էր անում դրան առաջ, ամէն կողմից գիշեբաշրջիկ շներին ու կատուներին շուրջը հաւաքած, որոնց ի զուր էր ջանում վռընտել սաստող իր գոռոցներով ու թեւերն աջ ու ձախ թափահարելով:

— Կանչեր են, Ախանէս ախպէր, — պատասխանեց պառաւն ու քթի տակ փնթփնթաց՝ դժգոհ այդ անախորժ հանդիպման համար:

— Վո՞վ ի կանչէ, — հետաքրքրուեց մսագործը: — Վի՞ր տուն կ'երթաս:

— Դու քո միսն արա, Ախանէս ախպէր: քո միսն արա, — խուսափողաբար պատասխանեց Թառօն ու քայլերն արագացրեց քթի տակ մռմռալով: — Քո ի՞նչ գործ, թէ ղոր կ'երթամ, թաժամեռել...

Շատ չանցած, վերադարձաւ առանց ծրարի:

Վուսկոյնը քնած էր:

Ալմաստն անխօս, հարցական նայեց տատմօրը, որը գլխով դրական շարժում արեց ու շշնջաց կամացուկ՝ յանձնարարութիւնը ճշդիւ կատարած մարդու ինքնաբաւական ժպիտը դէմքին:

— Դարբար խալվաթ էր, դրի դրան առաջ, եկայ:

Ալմաստը մի մէջիդիյէ դրեց նրա բուռը եւ կրկին ու կրկին անգամ խնդրելով, որ լուռ մնայ ամէն ինչի համար, շնորհակալութեամբ ճանապարհ դրեց նրան:

×

Լուսաբացի հետ Վուսկոյնը բացեց աչքերն ու յիշելով երեխային, որի ճիչը իր ականջում էր դեռ, դէմքով շուռ եկաւ դէպի կողքը, ուր դրուած պիտի լինէր մանկան բարուրը, բայց չգտնելով այն, ձայն տուեց մօրը.

— Մա, երեխէն ղո՞ր ի:

Ալմաստը սարսափով լսեց այդ հարցը, որին սիրտ ի դող սպասում էր ամէն վայրկեան ու վրայ բերեց հազիւ լսելի դողացող ձայնով.

— Ի՞նչ երեխայ, աղջի, ի՞նչ ի կ'ասես:

«Ի՞նչպէս թէ ինչ երեխայ... — Վուսկոյնը վեհերոտ զարմանքով նայեց մօրը: — Այն ո՞վ էր հապա, պոկուեց իրենից ու ճչաց այնպէս, օգնութիւն կանչող ձայնով, որ մաքրեց մէկէն իր սրտում ամիսներով կուտակուած դառնութեան տիղմը, վերցրեց խկոյն իր կուրծքը ճնշող ահագին քարը... Այդ քարը դարձաւ փոքրիկ ու փոքրիկ փխրուն մի մարմին, կենդանի էակ ու ձայն հանեց. «Ընգա՛յ, ընգա՛յ»... Այդ ձայնը, որ լսեց նա պարզ, գալիս էր իր կրծքի տակից, իր մայրական կաթով լցուող ստինքների միջից էր գալիս այն... Ի՞նչպէս թէ ինչ երեխայ... Կատա՞կ է անում մայրը»...

— Իմ աղջիկը, մա: Տուր տեսնեմ...

— Սուս կաց, սո՛ւս, աղջի, ամօթ ի, ամչցի...

ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆԵԱՆ

(18 - Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

ԽՄԲ.— Գրագէտներ, մտաւորականներ ...ջան յաճախ Հայաստանի մէջ կը մատ–...մաշնեն մայրենիքի աղարտումը օտար, –...ն՝ ռուսերէն, — բառերու, դարձ–...ածներու անհարկի գործածութեամբ: «Յառաջ»ի հիմնական առաջադրութիւն-...երէն մէկն ըլլալով մեր ոսկեղէնիկին ա–...նդծ պահպանութիւնը՝ միշտ արձագանգ ...նդիպած է այս ուղղութեամբ կա–...տարուած սրտցաւ արտայայտութիւնն–...րուն՝ Հայաստան թէ Սփիւռք: Ստորեւ ...այրենի ուսուցչի մը խօսքը «Սով. Դըպ–...րոց» շաբաթաթերթի մէջ (Յուլիս 22):

Վերջերս պատեհ առիթով ներկայ ե–...յ մի հիւրընկալ հայ ընտանիքում հա–...ճելի հայերէնով սաւլիսի, կատակների ու զուարճութիւնների: Առանձին բաւա–...կանութիւն պատճառեցին ընտանիքի երե–...խաները, որոնք ծնողներին դիմում էին «հայրիկ» եւ «մայրիկ»ով, իսկ ծնող-...ները՝ «որդեակ», «դստրիկ» բառերով: Այս երղութիւնը խորհրդածելու տե–...ղիք տուեց: Իսկապէս, որքան հաճելի, գեղեցիկ ու իմաստալից են «հայրիկն» ու «մայրիկը»․ սակայն սրանց մէջ զգում ենք սիրելի հայրենիքի եւ նոյնքան սիրելի մայրենիի բոյրն ու քաղցրութիւնը:

Արեւմուտքից թափանցած մի շարք բառեր, արտայայտութիւններ ու տերմիններ մտել են շատ – շատերի կենցաղը, որոնց փոխարէն մենք ունենք աւելի յարմար ու գեղեցիկ համանիշներ․ ինչո՞ւ ...կեցա եւ ոչ գործընկեր, դիրեկտոր եւ ոչ տնօրէն, ատելեէ եւ ոչ արհեստանոց, ...ռմա եւ ոչ մասնաբաժին, չուլկի, նասկի եւ ոչ գուլպայ, կիսագուլպայ եւ այսպէս շարունակ՝ մագնիտոֆոն, պրակտիկա, կոմպլիմենտ, չուլան, պրեաշկա, ...երվանտ, ռոզետկա, սերվիզ, մատչ, վա–...ա, կոմպոզիցիա, տոտա, դեադեա, վան–...ա, անալիզ, կաֆել, պարկետ, սուխարի ...այլն: Մի՞թէ չի կարելի գրաւոր ու բանաւոր խօսքի մէջ օգտագործել ձայնագրիչ, գործնական, հաճոյախօսութիւն, ...րդանոց, ճարմանդ, սպասքապահարան, վարդակ, սպասք, մրցախաղ, արբուարդի ապրանք, սկահակ, կառուցուածք, զգեստապահարան, համերգասրահ, հօրաքոյր, մօրեղբայր, քեռի, լուծման, վերլուծութիւն, եւայլն:

Բառերի մուտքն ու պայքարը

Նայում ես չուրջդ եւ ունկնդիր դառնում որոշ մարդկանց խօսք ու զրոյցին՝ երբեմն կարդում ես պաշտօնական գրութիւններ, ազդագրեր, յայտարարութիւններ, լսում վաճառասեղանների ետեւում կանգնածներին ու հանդիպում ես աչք ծակող, ականջ խլացնող, նեարդեր աղոցող, հայերէնի հետ ոչ մի առընչութիւն չունեցող բազմաթիւ օտարամուտ բառերի, արտայայտութիւնների: Կտորեղէնի խանութում լսում ես՝ կլետկաներով, պալասատի, գլադկի, օրանժուի, կօշիկի խանութում՝ կաբլուկաւոր, պրեաշկայով, մի այլ տեղ՝ պերչատկա, բամբաներկա, շտեպսել, շնուր, վիլկա, սոկ, մարոժնի եւայլն եւայլն:

Լեզուաշինութեան մէջ մենք բնաւ պահպանողական չենք: Կասկած չկայ, որ պէտք է վերցնենք այն, ինչը չունենք, որի համարժէքը, փոխարինողը չկայ հայերէնում, եւ որոնք գերազանցապէս միջազգային ճանաչում են գտել:

Լեզուական փոխառութիւնները երբեք պէտք չէ շփոթել ներմուծուող ապրանքների՝ մեքենաների, հագուստեղէնի, սննդամթերքի հետ: Հէնց այդ շըփոթութեան հետեւանքով քեռին դարձել է դեադեա (ձեաձեա), մօրաքոյր – հօրաքոյրը՝ տոտա (ծեօծեա):

Քսանական թուականներին իրար դէմ մարտնչում էին հեռախօսն ու տելեֆոնը, հեծանիւն ու վելոսիպեդը, սապոնն ու օճառը, ծխախոտն ու պապիրոսը, երեսունական թուականներին՝ կոլտնտեսութիւնն ու կոլխոզը, վաթսունական թուականներին՝ հեռուստացոյցն ու տելեվիզորը: Այդ պայքարում յաղթանակ տարան հեռախօսը, հեծանիւը, ծխախոտը, իսկ կոլտնտեսութեան - կոլխոզի, հեռուստացոյցի – տելեվիզորի ճակատամարտը շարունակւում է, յուսանք, որ նրանք եւս կը յաղթեն:

Ժառգոնային ձեւեր

Խորթ ու օտարի են հնչում եւ բանուորի, եւ ուսանողի, եւ դերասանի, եւ գործակատարի, եւ պատասխանատու որոշ աշխատողների շուրթերից լսուող «զանգ տուր», «զանգիր» աղաւաղումները:

Յայտնի է, որ հայերէնի բայերի մի մասը կազմւում է գոյականներից՝ թեյել, չարել, կարել, ծիծաղել, քնել, գամել եւայլն: Սակայն զանգ գոյականով բայ չի կազմւում, ունենք զանգահարել բայը: Ինչի՞ նման կը լինի, եթէ ասենք՝ հացել, հագուստել, կօշիկել, կաթել (կաթ խմել):

Ցանկալի է, որ դասագրքերն ու յանձնարարուող ստեղծագործութիւնները գեղարուեստական կատարելութիւնից բացի ունենան լեզուական անաղարտութեան՝ հնարաւորութեան սահմաններում զերծ բարբառներից: Պարբերական մամուլը, ռադիօ, հեռուստատեսային հաղորդումները եւս լեզուական տեսակէտից պէտք է լինեն անթերի:

Ողջունելի են հեռուստացոյցով անգլերէն, ֆրանսերէն դասերի վարումները, ակադ. Գ. Սեւակի ուսանելի ելոյթները: Էլ աւելի ողջունելի կը լինի, եթէ համապատասխան ընկերներն իրենց աշխատանքային գործունէութեան մէջ տեղ տան լեզուական մշակոյթի հարցերին՝ գեղեցիկ, պատկերաւոր խօսքի, ոճի, ճարտասանական հմտութիւնների ուսուցմանն ու զարգացմանը:

Ի վերջոյ, մեր կարծիքով, տերմինաբանական կոմիտէն պէտք չէ միայն որոշումներ կայացնի․ նա պէտք է հետեւի նաեւ պարբերականների եւ հրատարակուող գրականութեան լեզուին, ուղղութիւն տայ եւ սխալները կանխելու համար դիմի կոնկրետ միջոցների:

Բ. ԱԶԻԶԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

"ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ"Ը

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»).—

Արդարեւ, սփիւռքի ամբողջ տարածքին վրայ, բոլոր հայաշատ գաղութներու մէջ, Խանասորի արշաւանքի տարեդարձը այնքան շքեղօրէն, խանդավառութեան մէջ եւ բազմահազար ժողովուրդով ոգեկոչուած չէ որքան Մարսէյլի մէջ:

Եւ այս գեղեցիկ աւանդութիւնը կը շարունակուի:

1976ը ոչինչով ստորադաս է անցեալ եւ նախանցեալ տարիներէն:

Առարկայականութիւնը պահելու համար, ինչ որ միշտ այս թերթին մտահոգութիւնը, գիծը եղած է, կուտանք Մարսէյլի «Լը Փրովանսալ» օրաթերթի, Երկուշաբթի Օգոստ. 2ի թիւին մէջ, երրորդ էջին վրայ լոյս տեսած երկու մեծ գլխէներու եւ սիւնակ մը թղթակցութեան վըրայ զետեղուած խորագիրը՝ «Շուրջ հինգ հազար հոգի Մարսէյլի հայութեան աւանդական տօնին»:

Այո՛, վաղ առաւօտէն մինչեւ երեկոյեան ուշ ժամերուն ժողովուրդը՝ մանուկ, երախայ, անչափահաս թէ չափահաս, երիտասարդ թէ տարեց գունդագունդ արշաւեց եւ գրաւեց Վալապրի անտառի բարձրունքները, զառիվարները և անշուշտ տափարակները փնտռելով վեհագեղեցիկ կաղնիներու շուքէն աւելի հովէն ապաստան մը քանի «միսթրալը» վճռած էր հովանաւորել այս տօնախմբութիւնը:

Չխօսինք կառքերու անծայրածիր շըղթային որ ըստ ոստիկանութեան կ՚երկարէր մօտ երեք քիլոմեթրի վրայ եւ բռնելով ճամբուն երկու եզերքները:

Ու դեռ շատ կարելի է խօսիլ բազմութեան վրայ: Վարի տափարակը, բեմին չորս կողմերը եւ մուտքի ծառուղին դիզուած բարձրունքներէն կը նմանէր գլուխներու ալեկոծ ծովու մը:

Ամէն հայ, ոչ միայն Մարսէյլաբնակ, անգամ մը գոնէ տեսած ու վայելած պէտք է ըլլայ այս Օրը, Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան Օրը, Հերոսներու Օրը:

Այո, տարուած այս նկարագրութենէն, կ՚անդրադառնամ որ դեռ չեմ նշած օրուան տօնակատարութեան նիւթը՝ Խանասորի արշաւանքի 79րդ տարեդարձը: Հերոսներու Օրը:

Բայց կազմակերպիչ մարմինը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջանային Կոմիտէն ամէն ինչ դասաւորած է:

Ցանկարծ ժամը 10ին բարձրախօսը կը սփռէ «Խանասորի արշաւանքի այս տօնակատարութիւնը կը յաւերժացնէ անմոռանալի յիշատակը մեր անձնուրաց եւ քաջարի հերոսներուն: Փա՜ռք անոնց որոնք ինկան հայրենիքի ծառայութեան ճամբուն վրայ»... եւ կը սկսի հերոսներու յիշատակին ձօնուած պատարագը, մատուցուած անշուշտ բացօթեայ: Տպաւորիչ է տեսարանը: Նշան քհնյ. Գուլումճեան՝ պատարագիչը, Մակար քհնյ. Նաճարեան՝ սպասարկողը, Շահան քհնյ. Տէտէեան՝ դպրապետի դերին մէջ եւ շրջապատուած այլ սպասարկողներէ եւ դպիրներէ կը տարածեն դաշտին չորս անկիւնները հայկական շարականներու ու սաղմոսներու հոգեզմայլ եղանակները մինչ աւելի քան հազար հոգի (առաւօտեան 10ին) երկիւղածութեամբ կը հետեւին պատարագին:

Կէսօրէ ետք, ժամը 16ին, կը սկսէր պաշտօնական յայտագիրը Կարպիս Յարութիւնեանի ղեկավարութեամբ:

Մարսէյլի Նոր Սերունդի խումբերը, միասնաբար, թնդացուցին «կարկուտ տեղաց»ը եւ օրուան նախագահը՝ Կարօ Փօլատեան շեշտելէ յետոյ այս դաշտահանդէսին, ուխտագնացութեան բացառիկ յաջողութիւնը, շքեղութիւնը որ այլեւս դարձած է աւանդական, բնորոշեց Խանասորը յատկապէս վեր առնելով 2 հիմնական գաղափարներ՝ Կրակի մկրտութիւն և հիմ մեր ազատագրութեան պայքարին: Նաեւ յարգելի նախագահը դիտել տուաւ որ Խանասորը տեղի ունեցաւ, Դաշնակցութիւնը կազմակերպեց զայն մազրիկ ցեղին դէմ, մրցակից կուսակցութեան մը, Հնչակեան կուսակցութեան վրէժը լուծելու համար: Ահաւասիկ ազգային սուր գիտակցութեան աքանչելի օրինակ մը: Օրուան բանախօսը, ընկեր Արա Գրիգորեան ընդհանուր պատմական ակնարկէ մը յետոյ քաղեց Խանասորէն եւ մեր ազատագրական՝ այլ պայքարներէն դասեր որոնք միշտ հրամայականօրէն պէտք է առաջնորդեն մեր քայլերը, այսօր եւ վաղը: Գեղարուեստական բաժինը ի գոհունակութիւն եւ ի ցընծութիւն բոլորին ստանձնած էին Վիգէն եւ Ցարուժ, երկու լիբանանահայ համակրելի երգիչները, որոնց ազգային, ժողովրդական եւ յեղափոխական երգերու յայտագիրը կը համապատասխանէ նման ժողովրդական դաշտահանդէսի մը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (155)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐ

Էմբէրիա ետին դառնալով ինքզինքը քօղարկուած կնոջ մը առջեւ գտաւ:

— Եկո՛ւր, հրամայեց, քօղարկուած կինը տկար ձայնով մը:

Էմբէրիա պահ մը տատամսելով շուրջը կասկածոտ նայուածք մը պտըտցուց: Բայց անծանօթ կինը անոր թեւէն բռնելով զայն քաշեց սենեակ մը տարաւ:

Հոն քօղը երեսէն հանեց:

— Լէօնօ՛րը, փսփսաց պերճազինը խեղդուկ ձայնով մը:

Այո՛, քօղարկուած կինը Լէօնօրն էր:

Ի՞նչպէս Էմբէրիայի ճամբուն վրայ կը գտնուէր ան. ի՞նչ կուզէր անկէ. բացատրենք: —

Լէօնօր ամէն օրուան պէս այն օրն ալ տանին գործերով անցուցած էր օրը: Ինչպէս որ Ալթիէրի ըսած էր անկէ առաջ, Լէօնօր տիպար տանտիկին մը եղած էր. հակառակ բազմաթիւ սպասաւորներ եւ սպասուհիներ ունենալուն, տունին բոլոր գործերը ինքն իր ձեռքովը կը տեսնէր: Իր սրտին սուգը մոռնալու համար անխոնջ աշխատանքի նուիրած էր ինքզինքը:

Երբ գիշեր ըլլար եւ երբ իր ննջասենեակը առանձնանար, այն ատեն միայն կը սկսէր լալ առանձնութեան ու մութին մէջ:

Երբեմն, երբ սիրտը պայթելու աստիճան լենար, երբ դառն բաժակը յորդելու աստիճանին հասնէր, գաղտնի կերպով պալատէն դուրս ելլելով Օլիվօլօ կզզին կ՚երթար եւ կը նստէր ան շօճիին տակ ուր Ռոլան երդում ըրած էր իրեն մինչեւ մահը հաւատարիմ մնալ իր սէրին մէջ:

Կէս գիշերին կը մեկնէր հոնկէ եթէ ոչ յուսալից, գոնէ ամրապնդուած զինքը կրծող սէրին դէմ:

Այն առաւօտուն ճերմակեղէններու սենեակը կը գտնուէր ան: Այս սենեակը պալատին երկրորդ յարկը կը գտնուէր:

Ճերմակեղէններու զետեղման եւ դասաւորման գործը լմնցնելէ յետոյ, Լէօնօր ուզելով ցրուել իր դառն մտածումները, եկաւ պատուհանին առջեւ կեցաւ, ուր սկսաւ Մեծ Ջրանցքին մէջ երթեւեկող խայտաբղէտ տափանաւերը դիտել:

Ժամէ մը ի վեր հոն էր ան, ջրանցքը դիտող պատուհանին առջեւ, ուր հրատոչոր ճակատը ապակիին փակցուցած, վենետիկեան սպիտակաթեւ խատուտիկ աղաւնիները կը դիտէր, որոնք երբեմն զոյգ զոյգ եւ երբմն ալ խմբովին կը թռչկոտէին տափանաւէ տափանաւ:

Լէօնօր անտարբեր նայուածքով մը ինքնաբերաբար կը հետեւէր զոյգ մը աղաւնիներու, որոնք իրար կտցելէ յետոյ կ՚երթային կը թառէին տափանաւի մը վրանին եզերքը ուր կը սկսէին իրար համբուրել:

Այդ տափանաւը իր երկու սպիտակաթեւ թռչուններով ահա կուգար կը կենար իրենց պալատին առջեւ: Կին մը դուրս կ՚ելլէր նաւէն, արագ քայլերով քարափէն կ՚անցնէր եւ առանց կանգ առնելու պալատէն ներս կը մտնէր:

Հակառակ անոր որ այդ կինը քօղարկուած էր, Լէօնօր դարձեալ ճանչցաւ զայն...:

Ալթիէրիի կինը երբ զայն ճանչցաւ, սարսուռ մը զգաց, պատուհանին առջեւէն ետ քաշուեցաւ եւ սրտին հարուած մը կերած մէկու մը պէս ձեռքը կուրծքին տարաւ:

Արդէն դէմքը գունաթափ էր, բայց այս անգամ դեփ դեղին կտրեցաւ: Ապա, մեծ ճիգով մը զսպեց հոգիին մէջ շղթայազերծ եղող խռովքը:

Առանց մէկէ մը տեսնուելու գետնայարկ իջաւ, սենեակ մը մտաւ, ուր սկսաւ մտիկ ընել քովի սենեակին մէջ տեղի ունեցող խօսակցութիւնը:

Կնոջ մը ձայնը եկաւ ականջին. Էմբէրիայի ձայնն էր որ կ՚ըսէր.

— Ռոլան Քանտիանօն Վենետիկ կը գտնուի:

Հարուածը ուժգին էր: Լէօնօր խեղդուկ ճիչ մը արձակելով մարած գետին փռուեցաւ:

Երբ սթափելով ինքզինքը գտաւ, իր կամքի ուժն ու կորովը ի մի խմբելով ուղեղէն ներս խուժող հարցումները իրմէն հեռացնել ջանաց եւ ճիգով մը փորձեց մտիկ ընել քովի սենեակին մէջ տեղի ունեցող խօսակցութիւնը:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Վալպարէլ) — Այրի Տիկ. Արաքսի Կէտիկեան և զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Նահապետեան և զաւակները Տէր եւ Տիկին բժիշկ Ժորժ Թադոյեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ մեծհօր,

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿԷՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի 15 Օգոստոս յաւարտ պատարագի, Սէն Լու Կրան-Բէնի Հայոց Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ:

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը շնորհակալու-թեամբ ստացած է (Սիմոն Աւտոյեանի ձեռամբ Թեհրանի իր այցելութեան առթիւ) Պ. Աւետիս եւ Տիկին Անուշ Պուլուզեանէ (Թեհրան) իրենց զաւկին ողբացեալ Զարեհ Պուլուզեանի մահուան տարելիցի առ- «Վասպուրական սրահ»ի ֆոնտին 1000 դումար:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

36ՐԴ ՑԱՆԿ

Պ. Յակոբ Պօղոսեան (Լիոն) 200, Տիկին Մարիամ Ռէիզեան 50, Մխճեան ընտանիք 50, Պ. Ղազարոս Ղարիպեան 50, Տիկ. Նազելի Մխճեան 50, Պ. Ժան - Ժաք Ղարիպեան 100, Պ. Լուտեր Տէր Պօղոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Խաչատուրեան 20,

Ի յիշատակ Մարինոս Տէր Մկրտիչեանի՝ Պ. Տէր Մկրտիչեան 50, Տիկին Շաքէ Կորնեան 100,

Ի յիշատակ Պարսամ Յակոբեանի՝ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թիւթէլեան 40, ի յիշատակ Հայկ Աբբոյեանի՝ Դարբինեան ընտանիք 200, ի յիշատակ Բարունակ Սիմիթեանի՝ Տէր եւ Տիկին Ա. Մօրուքեան 50, Տիկին Հ. Շալճեան 50, Պօյաճեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Ե. Տօրումեան 30, Իյիշատակ Նշան Զուէֆալեանի՝ Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Աղասեան 40 փրանք:

Գումար	1·280
Նախկին գումար	162·570
Ընդհ. գումար	163·850

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1976 — 1977

Կ'ընդունուին աշակերտներ որոնք իրենց տարիքին համաձայն ունին նաեւ ուսումնական աստիճան: Պետական ծրագրին հետ կ'աւանդուի հայ մշակոյթը եօթներորդ դասարանէն մինչեւ աւարտական դասարան (classe terminale).

Դիմել՝

Direction du Collège Arménien
26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-68-28

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Վատիկանի ձայնասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կը կատարէ իտալիոյ ամառնային ժամով 20·15ին:

Կարճ ալիք՝ 25,61 մեթր — 31,17 մեթր — 41,93 մեթր:

Միջակ ալիք՝ Հռոմի համար 238 մեթր:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20:

Փակ է Կիրակի օրերը:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Օգոստոս 15 տօն է Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի եպիսկոպոսական պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.

Գերշ. Եպս. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին.

Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 16, Յիշատակ է Մեռելոց:

Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ Ս. Պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ մերազն ժողովուրդին թէ Օգոստոս 15 Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ կը կատարուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնէք:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան 8·30 Ս. Պատարագ 10. Քարոզ 11 Խաղողօրհնէք 11·40ին:

ԼԱՍԻՕԹԱ

Օգոստոս 16 Երկուշաբթի Ս. Կարապետ մատրան մէջ 30 Րիւ Լըտրիւ Ռոլէն, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

ՍԷՆ-ԼՈՒ

Սէն-Լու Կրան Բէնի հայոց եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնէք Կիրակի 15 Օգոստոս:

Կը պատարագէ՝ ՇԱՀԱՆ ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի 15 Օգոստոս Ս. Աստուածածին, եկեղեցւոյս անուանակոչման տօնին առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ. աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

ՎԱԼԱՆՍ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ եւ Խաղողօրհնութիւն 15 Օգոստոս Կիրակի առաւօտեան:

ՇԱՎԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ եւ խաղողօրհնէք::

ՊՕՄՕՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, պատարագ, ժամը 11ին՝ խաղողօրհնէք. Կը պատարագէ Մակար Քհնյ. Նաճարեան:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք

ՐԱՖՖԻ-ի

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ
(13 հատոր)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ .

Դիմել.—
Congrégation Mekhitariste
Mekhitaristengasse 4
1070 Vienne Autriche

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր

SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES
(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)
Alt. 700 mètres
Tél. : 13 ou 79
« LE RELAIS DES GOURMETS »

Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն
Parc-calme

Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սէմինէրի եւն.

Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հաճելի մթնոլորտի մը մէջ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ
ԱՄՐԱՆ ՈՒ ԱՇՈՒՆԻՆ

TRANSTOURS organise

1976 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10էն 25 — ՄՈՍԿՈՒԱ-ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2850 ֆ.

1976 ՀՈԿՏ. 8էն 23 — ՄՈՍԿՈՒԱ-ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2450 փրանք

ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ և ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ԽՈՒՄԲԵՐ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Երթուղարձ օդանաւով: «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպասարկութեամբ:

Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 rue du 4Septembre — 75002 PARIS — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin — SAINT-JULIEN — Tél. 93-04-90 et 08-31-55

ՎԱԼԱՆՍ՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ին

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
12

JEUDI
12 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52Ր ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.659

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.659

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ Արմէնփրես, Յուլիս 30 Օգոստ. 2

«ՀԱՅ ՀԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

«... Հայ ժողովուրդին պատմութիւնը ամէնէն ճիշտ ձեւով Խորենացին է, որ գրած է: Ինչպէս ծանօթ է, ան Հայաստանի պատմութիւնը բաժնած չէ «ոչ հայկական» եւ «հայկական» շրջաններու: Բիայնայի Թագաւորութեան ժամանակաշրջանը ան ամբողջովին ու խոր կերպով ընդունած է իբրեւ հայկական ցեղերու ու անոնց պետութեան մէկ ժամանակաշրջանը: Այս եզրակացութեան յանգած է անուանի գրականագէտ փրոֆ Մ. Մկրեան իր «Հայ հին գրականութեան պատմութիւն» աշխատութեան առաջին մասին մէջ՝ վերլուծելէ ետք պատմական, ազգագրական ու հնագիտական նիւթերը: Այս հատորը անգամ մը եւս հաստատած է այն իրողութիւնը, թէ հայ հին գրականութեան պատմութիւնը կը պարզէ ու կը պատկերացնէ հայկական լեռնաշխարհի մէջ ծաղկած ու բուռն զարգացում մը արձանագրած քաղաքակրթական ամէնէն հին օճախներէն մէկուն հարուստ եւ արժէքաւոր մշակոյթը:

Գիրքը, որ հինգ հազար տպաքանակով վերջերս լոյս տեսած է Երեւանի Համալսարանի հրատարակչութեան կողմէ, ամբողջացումն է փրոֆէսորին 1938էն ցայսօր գրած յօդուածներուն եւ ուսումնասիրութիւններուն, մասնաւորապէս «Մովսէս Խորենացի» եւ «Գրիգոր Նարեկացի» արժէքաւոր մենագրութիւններուն:

Ե - Ժ. դարերու հայ գրականութեան ուսումնասիրութեամբ զբաղած են բազմաթիւ հայ եւ օտար անուանի հայագէտբանասէրներ. ասոնք հարուստ բովանդակութեամբ հետազօտութիւններ կատարած ու երբեմն հակադիր կարծիքներ յայտնած են, որոնց հետեւանքով վէճեր ու տարակարծութիւններ ծայր տուած են, յատկապէս, չհիմնաւորուած դասակարգումներու առթիւ:

Փրոֆ. Մ. Մկրեան հետեւելով իր ուսուցչին՝ ակադ. Մանուկ Աբեղեանի հաւաքական բնոյթի առողջ տեսակէտներուն, հայ հին գրականութեան պատմութիւնը նկատած է ոչ թէ մատենագրութեան կամ դպրութեան հին շրջանի պատմութիւն մը ընդհանրապէս, այլ՝ գեղարուեստական գրականութեան եւ գրական - գեղարուեստական անվիճելի արժէքներ ունեցող ստեղծագործութիւններու պատմութիւն:

Մինչեւ Ե. դար երկարող ժամանակաշրջանի գրականութեան, ժողովրդական հարուստ բանահիւսութեան ուսումնասիրութեան նուիրուած բաժիններուն մէջ հեղինակը ներկայացուցած է նոր փաստեր, որոնք աներկբայ դարձուցած են ծագումն մշակոյթի ժառանգորդներուն արժանիքներն ու ընդունակութիւնները՝ պահելու ըմբռնելու եւ իւրացնելու մարդկին ներս:

Համաշխարհային գրականութեան նուաճումները համադրելով, ինչպէս նաեւ վերլուծելով հայ գրականութեան մեծերու արժէքաւոր ժառանգութիւնը, հեղինակը այն ճիշդ եզրակացութեան եկած է, թէ յանձին հայ գրականութեան, մարդկութեան գրական մշակոյթը ունի ամէնէն աւելի ինքնատիպ եւ բարձրարուեստ դէմքեր, ինչպէս Մովսէս Խորենացի, Գրիգոր Նարեկացի եւ հայ գրականութեան միւս գագաթները:

×

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբերի վերջերը Պուէնոս - Այրէսի մէջ բացումը պիտի կատարուի Խորհ. Միութեան առեւտուրի ու արդիւնաբերութեան տօնավաճառին, որուն մէջ իր յատուկ տեղը պիտի ունենայ Հայաստան: Արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու արտադրած ապրանքներու նմոյշներու կողքին տեղ պիտի գրաւեն Հայաստանի գեղարուեստական ձեռնարկութեան ինքնատիպ արտադրութիւնները: Հայ արուեստագէտներու կողմէ նախագծուած ու ձեռնարկութեան մէջ պատրաստուած 22 զարդեր եւ յուշանուէրներ ընտրուած են ներկայացման համար: Ասոնց կարգին են հին հայկական ազգային ոճով պատրաստուած ապարանջաններ, բազմատեսակ սրճամաններ, «Սասունցի Դաւիթ», «Էջմիածին», «Մայրութիւն» դրուագումները մետաղի վրայ, արոյրէ սկուտեղներ եւայլն: Տօնավաճառին ծախելու համար 4200 յուշանուէրներ պիտի ղրկուին:

×

ՔԱՐՀԱՏ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

Լենինականի այն գործատունը, որ մասնագիտացած է քարահանքերու յատուկ մեքենաներու արտադրութեան մէջ, քար կտրող 3 նոր մեքենաներ պատրաստած է իբրև փորձի նմոյշ: Ասոնցմէ առաջինը ժամը 160 մթ. տուֆ կրնայ կտրել այսինքն՝ 16 տոկոս աւելի ցայսօր օգտագործուածներէն: Միւսը նախատեսուած է երկայնքի վրայ կտրելու համար ժամը 15 - 20 խորանարդ մեթր քար: Երրորդը ստորերկրեայ գոց հանքերու մէջ կարելի է օգտագործել ժամը 1 խորանարդ մեթր քար կտրելով: Երեքն ալ ինքնաշխատ սարքեր ունին եւ նախորդներէն աւելի արագընթաց են: Ուղարկուած են Խրիմ, որպէսզի տեղւոյն հանքերուն մէջ փորձի ենթարկուին:

×

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Թոքիոյի մէջ առեւտրական պայմանագիր մը ստորագրուած է Խորհ. Միութեան եւ Ճափոնի միջեւ: Պայմանագրին համաձայն Ճափոն աւելի քան 450 միլիոն տոլարի վարկ պիտի բանայ Խորհ. Միութեան եւ հատուցումը պիտի կատարուի երկար ժամանակամիջոցի ընթացքին: Այդ վարկով Խորհ. Միութիւն Ճափոնէ պիտի ստանայ կերպընկալ ձգախէժ ու կաղ մըշակող գործատուներ: Կերպընկալ ձգախէժի գործատուն մը՝ տարեկան 50.000 թոն տարողութեամբ, պիտի հաստատուի Երեւան:

×

ՄԵՂՐՈՒՏԻ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ

Մեղրուտի գիւղատնտեսական ուսումնարանը միայն պտղաբուծութեան բաժին եւ 70 ուսանող ունէր, երբ հիմնուեցաւ յիսուն տարի առաջ: Կէս դար ետք անիկա դարձած է Հայաստանի ճանչցուած ուսումնարաններէն մէկը՝ գիւղատնտեսութեան ճիւղին մէջ: Տարիներու ընթացքին բացուեցան պտուղի - բանջարեղէնի բուծութեան, անտառային տնտեսութեան, հողաքիմիական եւ այլ բաժիններ: Ուսանողներու այժմու թիւն է՝ 600, մէկ մասը թղթակցութեամբ դասընթացքներուն հետեւող է: Հիմնադրութեան օրէն մինչեւ այսօր Հայաստանի գիւղատնտեսութեան տրամադրութեան տակ դրած է աւելի քան երեք հազար մասնագէտ:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵԳԷԱԿԱՆ

ԱՐԴԱՐ ԴԱՏԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

— O —

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ ԱԼ ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Պոլսոյ մէջ, Տէմիրէլ Թրքական ասպնդական ամբարտաւանութեամբ սպառնալ կը կարդայ Յունաստանի և հանդարտօրէն ըսելէ ետք թէ չի կարծեր որ Աթէնք զինեալ բախումի դիմէ, կ'աւելցնէ.— «Եթէ փորձեն պէտք կը պատասխանենք: Ի՞նչ կ'ուզեն ընել կռուելով: Խենթութիւն կ'ըլլայ եւ ծանր հակազդեցութեանց կը հանդիպին»:

Մարդուն ըսածը պարզ է եւ Թուրքիա չի խուսափիր անշուշտ զինեալ բախումէ մը: Շատ լաւ գիտէ եւ դեռ Կիպրոսի փաստը հեռու չէ, որ զէնքը աւելի օգտակար է քան Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւ մը: Եւ որովհետեւ Թուրքիա ընդհանրապէս բանաձեւի կամ համաձայնագրի կարեւորութիւն չի տար, մասնաւորաբար յուզուելու հարկ չի տեսներ Յունաստանի բռնած դիրքէն: Լաւ գիտէ թէ Աթէնք կը խուսափի զինեալ բախումէ եւ կը գոհանայ ՄԱԿի կամ Լա Հէյի Ատեանին դիմելէ: Աթէնք գիտէ որ իր դատը արդար է եւ դեռ կը հաւատայ որ կը բաւէ: Համոզուած է նաեւ որ ըլլայ Ապահովութեան Խորհուրդը, ըլլայ Լա Հէ իրեն ի նպաստ վճիռ կուտան: Ասիկա, Տէմիրէլ ալ գիտէ բայց շատ հոգը չէ քանի մէկը բանաձեւ մը պիտի քուէարկէ եւ դարակը պիտի դրուի (ոչ առաջինը կ'ըլլայ, ոչ ալ անշուշտ վերջինը) միւսն ալ վճիռ մը պիտի տայ բայց ո՞վ գործադրել պիտի տայ այդ վճիռը: 1958ի Ժընեւի պայմանագիրը (Անգարա թէեւ չէ ստորագրած) յստակ է: Յունաստանի իրաւունքն է հետազօտութիւն ընել եւ շահագործել Եգէականի այդ շրջանը, նաեւ այն մասը որ Թրքական ցամաքամասին բաշերը կը գտնուի: Անգարա համաձայն չէ և եթէ մերժեց ոչ-յարձակողական դաշինք մը ստորագրել Աթէնքի հետ, յետին մտքեր ունի անշուշտ:

Ձեւ մը կ'ուզէ գտնել ըստ իրեն աւելի «արդար» բաշխում ընելու Եգէականի հանքային հարստութեանց: Ներկայ դրութեամբ, Թուրքիոյ պատկանող ջուրերը ծովին (Եգէական) 9 % կը կազմեն մինչ Յունաստան 35 % ունի:

Այս լարուած մթնոլորտը իբրեւ հետեւանք կ'ունենայ նաեւ Կիպրոսի կացութեան վատթարացումը: Նիկոսիոյ լաւատեղեակ աղբիւրներուն համաձայն Թրքական զինեալ ուժերը կազմ ու պատրաստ են Կիպրոսի հիւսիսը եւ ամրապնդած են իրենց դիրքերը զինադուլի սահմանագծին վրայ, որ կը բաժնէ երկու գօտիները: Գարամանլիս դատապարտած է Թուրքիոյ «կամայական կեցուածքը, որ կրնայ արկածախնդրութեան մը տանիլ»:

Ամէն պարագայի մէջ, Թուրքիոյ դիրքը պարզ է: Գիտցածը կ'ընէ, քաջ գիտնալով, տարիներու փորձառութեամբ, թէ իր «կատարած իրողութիւնները» միշտ արդիւնաւոր եղած են:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԻՇՏ ՁԱԱԹԱՐԸ

— O —

ՄԱՌՇԷԻ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎԸ

Կռիւները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ եւ ըստ հասած լուրերու աջերը կը զօրացնեն իրենց ճնշումը: Հակառակ նախապէս հասած լուրերու կը թուի թէ դուրս թէ եւ անկարելի չի նկատուիր որ ցած, թէեւ հազարաւորներ յանձնուած են: Ասոնց մէկ մասը վարակուած է հիւանդութեամբ եւ անկարելի չի նկատուիր որ քոլերա ըլլայ: Աջերը որոնք տէրն են կացութեան, այլեւս հրադադարի իբրեւ նախապայման կը դնեն որ պաղեստինցի հայդուկները հեռանան նաեւ Լիբանանեան լեռներէն, Պէյրութի արեւելքը: Պաղեստինցի բամբեր մը յայտարարած է թէ աջերը ռազմագիտական բլուր մը դրաւած են Զաաթարի վրայ: Կռիւներ կան Այէյ եւ Տրիպոլիսի շրջանը:

Փարիզի մէջ, Ժորժ Մառշէ հանրաժողով մը կազմակերպած էր իբրեւ բարեկամութեան արտայայտութիւն Լիբանանի նկատմամբ: Բեմին վրայ ներկայ էր Լիբանանի Համայնավար կուսակցութեան մէկ պատուիրակութիւնը: Ճառ խօսած է Մառշէ չեշտելով թէ ներկայ կռիւները յառաջդիմական եւ աշխարհակալ ուժերու միջեւ կռիւներ են: Պէտք է Ջարդը դադրի կ'ըսէ Մառշէ (բայց միա՞յն մէկ կողմն է ջարդողը...) եւ կը դատապարտէ Սուրիական զօրքին միջամտութիւնը: Հաւաքոյթի վերջաւորութեան բանաձեւ մը քուէարկուած է ի նպաստ Պաղեստինի եւ Լիբանանի բարեկամ ժողովուրդներուն, ուր կը պահանջուի սուրիական զօրքի անմիջական քաշուիլը: Մառշէ նամակ մըն ալ ղրկած է Շիրաքի, ուր կը պահանջէ որ Ֆրանսա ճշդէ իր քաղաքականութիւնը Լիբանանի նկատմամբ:

Քանի մը տողով

ՌՈՏԵԶԻՈՅ ԵՒ ՄՈԶԱՆՊԻՔԻ միջեւ սահմանային բախումներ եղած են: Ռոտեզեան ուժեր սահմանը անցած են եւ սեւ ազգայնականներու կայանի մը վրայ յարձակած են սպաննելով 340 հոգի: Այս գործողութիւնը կատարուած է իբրեւ պատասխան սեւ հայդուկներու մէկ յարձակման ռոտեզեան սահմանային կայանի մը վրայ:

ԶՕՐ. ՍՓԻՆՈԼԱ Լիզպոն վերադարձաւ, 17 ամիս «աքսորական» կեանք մը վարելէ ետք, 1975 Մարտին պետական հարուած մը պատրաստած ըլլալուն համար: Ձերբակալուած է եւ կը հարցաքննուի, հաւանական է որ դատուի: Մարդը որ 65 տարեկան է ապագայ չունի բայց անցեալը կայ:

ՌՈՒ ՌՕՇԸՇՈՒԱՐի (Փարիզ 9րդ) թիւ 6ի պանդոկը հրոյ ճարակ եղած է Չորեքշաբթի առտու 2ին: 11 մեռեալ կայ եւ 9 վիրաւոր (4ը՝ ծանր):

Fonds A.R.A.M

ՆԱԽԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Գրական թերթ»ի մէջ Վ. Դոլուխանեան «Գրականութիւն եւ սոցիոլոգիա» ընդհանուր խորագիրին եւ «Ո՞ւմ են նախընտրում» վերնագիրին տակ, երկար յօդուածով մը հետաքրքրական հարցախուզութեան մը արդիւնքները ներկայացուցած է՝ համապատասխան եզրակացութիւններով: Յօդուածագիրը այցելած է ձեռնարկութիւն մը, որ բաւական մեծ ու իւրայատուկ է՝ «կոնստրուկտորական բիւրօ», ուր կը նախագծուին եւ կը շինուին ինքնաշխատ սարքեր քիմիական արդիւնաբերութեան ու գունաւոր մետաղագործութեան համար: Հարցախուզողները՝ 155 հոգի, պարզած են իրենց նախասիրութիւնները, ունեցած հետաքրքրութիւններն ու ծանօթութիւնները արուեստի այլեւայլ ճիւղերու, արուեստագէտներու, գրագէտներու ու գրական ստեղծագործութիւններու մասին: «Տուեալ դէպքում մենք հետամուտ էինք ուսումնասիրելու աշխատակիցների հէնց այն հոգեւոր կապերը, որոնք դուրս են գալիս աշխատանքային առօրեայի սահմաններից եւ նրանց հաղորդակցում համամարդկային փորձին: Մեզ հետաքրքրում էր կուլտուրայի հետ այդ հաղորդակցութեան աստիճանը եւ բնոյթը»:

Հարցախուզողը նախ նկատած է, որ տրուած պատասխաններուն մէկ մասը ձեւական բնոյթ կրած է, զուրկ հետաքրքրութենէ. դժբախտաբար, այդ բնոյթի պատասխաններու տոկոսը բարձր է: Նըկատելի երկրորդ կէտն այն է, որ պատասխանները շատ յաճախ ծանօթութիւններու վրայ հիմնուած չեն, այլ պարզապէս ընդհանրացած, տարածուած կարծիքներ կամ խօսքեր են: Օրինակ, երբ այդպիսիներէն խնդրած է յիշատակել Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութիւններէն մէկն ու մէկը՝ շփոթութիւնը ակներեւ դարձած է:

Ձեռնարկութեան ղեկավար տարրը աւելի շատ ռուս կամ այլ օտար հեղինակներու գործեր կը կարդայ, քան հայ գրագէտներու ստեղծագործութիւններ: Արուեստի եւ գրականութեան հետ հաստատուած շփումը հետեւեալ կարգով կը ներկայանայ՝ շարժանկար, թատրոն, ռուս եւ այլ օտար հեղինակներու գործերու ընթերցում, նկարչութիւն եւ երաժշտութիւն. վերջին տեղը կը գրաւէ հայ հեղինակներու ստեղծագործութիւններու ընթերցումը: Մօտաւորապէս նոյն պատկերը կը տեսնուի մասնագէտներու եւ պաշտօնեաներու շրջանակին մէջ: Բոլորովին այլ է պատկերը բանուորներու շրջանակին մէջ: Որակաւորում չունեցող կամ ցած աստիճանի որակաւորում ունեցող բանուորներուն վրայ իրենց ազդեցութեամբ առաջին տեղը կը գրաւեն հայ գրագէտները: Առաւելաբար արուեստի ազգային ձեւերն ու արտայայտութիւնները կը գնահատեն եւ, սակայն, դիտել տուած է յօդուածագիրը, որոշ չափով պայմանաւորուած է կրթական մակարդակով:

Նո՛յն հայ գրագէտներն են, որ նախընտրութեան կարգով առաջին դիրքը կը գրաւեն ըլլա՛յ այսպէս կոչուած «ինժեներատեխնիկական» աշխատողներու, ըլլա՛յ բանուորներուն շրջանակին մէջ: Իւրայատուկ «քուէարկութեան» արդիւնքով Ա. տեղը կը գրաւեն Սեւակ, Շիրազ, Րաֆֆի, Չարենց, Թումանեան, Իսահակեան, Տէրեան. կարգի տարբերութիւնը աննշան է մէկ դասէն միւսը. ղեկավար տարրը առաջնութեան կարգով կը մատնանշէ Սեւակ, Շիրազ եւ Րաֆֆի. մասնագէտները՝ Սեւակ, Տէրեան, Իսահակեան: Բանուորները Սեւակի փոխարէն կը նախընտրեն Շիրազը: Զարմանալի է, որ որակեալ բանուորները անցեալի դասականներու կողքին կը դասեն Դեմիրճեան, Բակունց, Ս. Խանզադեան, Ա. Ստեփանեան: Ձայներու երեք տոկոսը կը ստանայ Պետրոս Դուրեան, իսկ Սեւակ ու Շիրազ՝ 53 եւ 40 համապատասխան կարգով:

Ընդհանուր գիծերով պատկերը հետեւեալ ձեւով կը ներկայանայ.— Պ. Սեւակ, Յ. Շիրազ, Վ. Տէրեան, Ա. Իսահակեան, Յ. Թումանեան, Ս. Կապուտիկեան, Ե. Չարենց, Րաֆֆի, Ա. Սահակեան, Ս. Խանզադեան, Ա. Շիրվանզադէ, Մուրացան, Գ. Սարեան, Ն Զարեան, Հ. Սահեան, Բակունց, Դեմիրճեան, Նար-Դոս, Գ. Էմին, Ս. Զօրեան, Աբովեան, Յ. Յակոբեան, Ա. Ստեփանեան, Ա. Սեկոյեան, Մ. Նալբանդեան, Ղ. Աղայեան:

«Ի՞նչի մասին է վկայում այս ցուցակը», հարցին պատասխանած է յօդուածագիրը նախ դիտել տալով, թէ ակներեւ է «անինքնուրոյնութիւնը, որն արդիւնք է իւրաքանչիւր անուան շուրջը եղած գրական ռեկլամի, այսուհանդերձ, ընդհանուր առմամբ՝ իւրաքանչիւր հեղինակ ճանաչման է հասնում գլխաւորապէս շնորհիւ իր տաղանդի ուժին»: Պատահական ձեւով կազմուած այս ցուցակը, ըստ Վ. Դոլուխանեանի, մտահոգիչ երես մը ունի. արդարեւ, յիշատակուած 26 անուններուն 70 տոկոսը անցեալ դարու դասականներ են կամ մեր դարու առաջին կէսի հեղինակներ, «չափազանց քիչ են ժամանակակից սովետահայ գրողների բաւական բազմամարդ ընտանիքը կազմող անունները»:

Յօդուածագիրը չէ նկատած կամ չէ ուզած նկատել «տագնապ յարուցող» այլ շատ կարեւոր կէտ մը: Վերոյիշեալ 26 գրագէտներուն մէջ ու կամ անոնց կարգին չկայ ոեւէ արեւմտահայ գրագէտ, նոյնիսկ՝ դասական: Ձեռնարկութեան ղեկավար, մասնագէտ, պաշտօնեայ եւ բանուոր անձնակազմին մէջ չկա՞ն Վարուժան, Մեծարենց, Թէքէեան եւ այլ արեւմտահայ անուանի բանաստեղծներ, արձակագիրներ կարդացողներ ու սիրողներ: Յիշատակեցինք քանի մը մեծերու անուններ, որոնց բանաստեղծութիւններու հաւաքածոները բազմաթիւ հրատարակութիւններու արժանացած են Հայաստանի մէջ: Մենագրութիւններ գրուած ու լոյս տեսած են անոնց մասին:

Շատ կարեւոր էր, որ իբրեւ «սոցիոլոգիական» երեւոյթ յօդուածագիրը բացատրէր ասոր պատճառը:

Մասնագէտներն են, որ ամէնէն լայն հետաքրքրութիւնը ցոյց կուտան օտար գրական գործերու հանդէպ: Այս վերջիններուն համար առաջին տեղը կը գրաւէ Լենին, երկրորդ տեղը՝ Լ. Տոլստոյ եւ Ռ. Ռոժդեստվենսկի, երրորդ տեղը՝ Շէյքսփիր, Ռ. Համզադով, Պուշկին, Ժ. Լոկ: Ղեկավար տարրին համար առաջին երեք տեղերը կը գրաւեն Տրայզէր, Պալզաք, Հէմինկուէյ, իսկ բանուորները կարգով հետեւեալ անունները կը մատնանշեն՝ Պուշկին, Շոլոխով, Լենին, Ճ. Լոնտոն, Գորկի: Այս վերջինները նոր, քիչ ծանօթ անուններ չեն յիշատակեր:

Երբ խօսքը նկարիչներու, երգահաններու մասին եղած է, բոլորն ալ, առանց բացառութեան, առաջին տեղերը յատկացուցած են Սարեանի, Այվազովսկիի, Խաչատրեանի, Բաբաջանեանի: Մտաւոր աշխատանք կատարողները առաւելաբար կը սիրեն դասականները և դասական արուեստը: Բանուորները թէեւ քիչ անուններ տուած են, սակայն յիշած են Կոջոյեան, Ռընուար:

Բոլոր կարգի աշխատողները «Անոյշ» օփերան դասած են առաջինը: «Սպարտակ» պալէն ղեկավար դասին գնահատանքին կ'արժանանայ: Վերջիններուն անուանած օփերաներէն են «Մանոն Լեսկօ», «Արշակ Բ.», «Սայաթ Նովա», պալէներն են՝ «Սպարտակ», «Տօն Քիշոտ»:

Վ. Դուլուխանեան այնուհետեւ ներկայացուցած է իր քննութիւններուն արդիւնքը շարժանկարի մասին: Աւելորդ կը նկատենք յիշատակութիւնը այն ժապաւէններուն, որոնք նախասիրութեան կարգով մատնանշուած են, քանի որ Ֆրանսա ապրող Հայուն համար շատեր ծանօթ չեն ո՛չ իրենց անուններով, ոչ իրենց բովանդակութեամբ եւ ոչ ալ իրենց արուեստի, թեքնիքի արժէքով:

Յօդուածին վերջաւորութեան Վ. Դոլուխանեան դիտել տուած է, թէ իր հարցաքննութիւնը, որ հետազօտութեան մը բնոյթ ունի, թէեւ նեղ շրջանակի մը մէջ կատարուած է, սակայն ընդհանուր ձեւով ընդհանրական պատկեր մը կը պարզէ: Առ ի տեղեկութիւն յիշատակենք, որ Վ. Դոլուխանեանի այս հարցաքննութիւնը խիստ քննադատութեան արժանացած է վերջերս Հայաստանի Գրողներու Միութեան Վարչութեան Քարտուղարութեան ընդլայնած նիստին մէջ. հիմնական քննադատութիւնը այն է, թէ սակայն մակերեսային բնոյթ ունի: Վ. Դոլուխանեան քննադատուած է, ապահովաբար, այն պատճառով, որ իր քննութեան արդիւնքը փայլուն պատկեր մը չի պարզեր՝ բազմաթիւ երեսներու մէջ:

Ժ. Մ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԷՔՍԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

— o —

Ամէն ամառ, հարաւային Ֆրանսայի փառատօներուն թիւը կ'աւելնայ: Ոմանք արդէն վաւերական համբաւ ունին՝ ինչպէս Էքսի, Աւինեոնի, Մանթօնի, Սէնթ Մաքսիմի, Օռանժի փառատօները, որոնք իրենք զիրենք կը պահեն բարձր մակարդակի վրայ, ուրիշներ կը զարգանան եւ երթալով կ'ամրապնդուին երբ իրենց նիւթական հրամայականները նպաստաւոր արդիւնք գտնեն:

Էքս-Ան Փրովանսի փառատօնը որ երեք տարի է, Պերնար Լըֆորի ղեկավարութեան տակ երգի փառատօն մը եղած է, այս տարի երեք օփերա ներկայացուց՝ Տօն Ճիովաննի, Թրավիաթան, Մէտէա:

«Տօն Ճիովաննի»ին միշտ կապուած եղած է Էքսի փառատօնի կեանքին, քանի ան առաջին անգամ բեմադրուեցաւ 1948ին Էքսի առաջին փառատօնին: Առաջնակարգ երգիչներ իրարու յաջորդեցին Թէաթր տը լ'Արշըվէշէի մէջ: Եւ այս տարի, տխրութեամբ է որ տեսանք խեղճուկ միջակ ու ձանձրացուցիչ Տօն Ճիովաննի մը: Ինչու:

Նախ՝ Ժեզիւ Լօփէզ – Գորբոսի դըպրոցական եւ անկենդան ղեկավարութեան պատճառաւ որուն Թուլուզի Գափիթոլի Նուագախումբը իր կարելիութիւններէն շատ վար պատասխանեց:

Յետոյ՝ Փաթրիս Քոշըրթիէի, Ժան Տոթըրմէյի եւ Ժան – Փիէռ Վէնսանի շատ մերկացած եւ նոյնքան թերի բեմադրութեան պատճառաւ:

Զոհելով մեծ եւոյթներու այժմէականութեան, որոնք թելադրուած են ժողովրդավար մտահոգութենէ մը որ գործ չունի Մոցարթի օփերային հետ, զայն անզգամահատած են իր ամբողջ հարստութենէն եւ ամբողջ յուզականութենէն:

Վերջապէս «Տօն Ճիովաննի» բայց Սթէֆըրս Տինէն, տուժեց շատ միջակ դերակատարումէ: Կիներու կողմը՝ չհամոզուած ձայներ. Եասուքօ Հայաշիի ճըկուն եւ ծաւալուն ձայնը որեւէ յուզականութիւն չտուաւ Տոնն Աննայի: Էլենա Մօթի – Նունցիաթայի Տոնն Էլվիրան շատ յարձակողական յայտնուեցաւ, սրաձայնի մէջ՝ պոռչկտող ու շատ ուժ տուած ձայնով մը: Գալով Սիլվիա Լինտենսթրանտի ընտրութեանը՝ Ցերլինի դերին համար կ'արդարանայ միայն բաղդատմամբ Փրակայի մեկնաբանութեան զոր ուզած են վերահաստատել Էքս:

Արդիւնք. Մեծծօ ծանր ձայն մը գրեթէ շատ «սեւ», վերակոչելու համար այն գիւղացի աղջիկը որ ամբողջ բնազդ է ու կենսունակութիւն: Այս վերապահում-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԾՈՒՌ ՎՈՒՍԿՈՒՆԸ

— Ամօթն ամօթից անցել է, մարէ, էլ նոր ի՞նչ ամչնամ, — պատասխանեց Վուսկունն ընկճուած ձայնով: — Բեր, երեխային բեր մօտս…

— Դո՞ր ի, որ բերեմ, — կմկմաց Ալմաստը: — Տամէրը տարաւ:

— Տամէրն ո՞ւր տարաւ…

— Տուի, տարաւ հօր տուն: Ապա ի՞նչ, մենք ինոնց եթիմ պահո՞ղն ենք…

— Ի՞նչ հէր, ի՞նչ եթիմ, — կիսանստելով անկողնում, նուաղկոտ ձայնով գոռաց Վուսկունը մօր վրայ: — Տուէք, ինձ տուէք իմ երեխային, տուէք…

— Աղջի, դու ծռա՞ր..

— Կը ծռիմ, ապա ի՞նչ կ'էլնեմ: Իմ տեղ ո՞վ էլներ՝ չէր ծռի: Խելքս մտար, սիրեցրիր ինձ սրիկային վերէն, օրս սեւ արիր, հիմա էլ երեխա՞յին կը խլես ինձնից…

×

Խօսրովը գլխիկոր քայլում էր սենեակում, գնում, գալիս մռայլ ու մտահոգ, երբ դուռը բացուեց ու նախաճաշի պարագաներով ծանրաբեռնուած մատուցարանը ձեռքին ներս մտաւ կինը:

Խօսրովը չբարձրացրեց գլուխն ու չնայեց նրան:

Ալմաստն ակնկոր առաջ անցաւ ու մատուցարանը դնելով սեղանին՝ ասաց անվստահ ձայնով.

— Արի հաց կեր, արի:

Խօսրովը խռովայոյզ դարձաւ դէպի նա եւ ատելութեամբ լեցուն մի հայեացք նետելով նրան, մռլտաց.

— Փիշն ի՞նչ արիք, փիշը:

Ալմաստն այդ հարցին չէր սպասում: Չգիտէր ինչ պատասխանի:

— Ի՞նչ ես պապանձուէլ, — գոռաց Խօսրովը: — Փիշն ի՞նչ արիք, կ'ասեմ: Տամէրը գիշերով ո՞ւր գնաց, եկաւ: — Խօսրովը պատուհանից տեսել էր մանկաբարձուհու դուրս գնալը՝ թեւի տակ անսովոր կապոց, ու գլխի էր ընկել:

— Կոնդախը տուի, տարաւ Սարաֆանենց տուն… Թող տէր էլնին իրենց եթմուն…, — կմկմաց Ալմաստը:

— Ինչի՞ պիտի տէր էլնեն, տըւմար կընիկ:

— Իրենց տղի վաստակն ի, տէր չէլնեն… — տրամաբանեց Ալմաստը, — Աղջըկան տէր չ'ելան երեխուն էլնեն…

— Կ'էլնեն, ապա չե՞ն էլնէ, խանում, — վրայ բերեց Խօսրովը դառնութեամբ: — Խաղք ու խայտառակ եղանք քաղաքի մէջ… Ցիսուն տարուայ մաքուր անունս կեղտոտեցիք մէր ու աղջիկ.. Նամուսս գետնով տուիք: Գետինը մտնէք, գետինը…

Ալմաստը գլխիկոր դուրս եկաւ սենեակից:

×

Կատիկ խաթունը առաւօտ վաղ քահրեզից ջուր վերցնելու համար բացեց փողոցի դուռը ու տեղնուտեղը քարացաւ:

— Ցիսո՛ւս – Քրիստոս, Ցիսո՛ւս – Քըրիստոս, — զարմացած խաչ հանեց երեսին, բայց եւ անմիջապէս գլխի ընկելով՝ կծեց շրթունքները: Արագ աչք ածելով շուրջը, թէ արդեօք, տեսնող չկա՞յ, վերցրեց բարուրն իսկոյն ու ներս տարաւ: Ի՞նչ անի, Աստուած… Գլուխը կորցրած մտաւ ննջասենեակ՝ ամուսնու հետ խորհրդակցելու:

Թումաս աղան անկողնում նստած ծըխում էր:

— Էդ ի՞նչ ի, Կատիկ, որ ծերութեան նոր օյի՞ն, — գոչեց նա կէս կատակ, կէս զարմացած: — Էդ ի՞նչ կոնդախ ի…

— Թոռդ ի, Թումաս աղա:

— Ի՞նչ թոռ, կնիկ, ի՞նչ ի կ'ասես…

— Թազա թոռ ես ունեցէ, աչքդ լոյս, — պատասխանեց կինը ու բարուրը պարզեց նրան: — Ա՛ռ:

— Տար էն կողմ, — գժգժնեց Թումաս աղա: — Հանաքի սիրտ չունեմ:

— Ես շա՞տ սիրտ ունեմ, – վրայ բերեց կինը, բարուրը դնելով աթոռակի վըրայ եւ ինքը խաչած՝ նստեց ամուսնու անկողնակալի ծայրին: — Սուրէնը սի՞րտ թողեց: Ինքը գլուխն առաւ, փախաւ Պոլիս, մեզ թողեց կրակի մէջ…

Թումաս աղան հարցական նայեց նըրան:

— Խոտիմկանց տնից են ուղարկէ, — պատասխանեց կինը նրա այդ հայեացքին: — Տղիդ վաստակն ի..

Թումաս աղան, որ ծանօթ էր պատմութեանը, բայց չէր սպասում այդպիսի վախճանի, որդու դէմ սրտմտած, գլուխն օրօրեց հանդիմանաբար ու մռայլամած ընկաւ մտքերի մէջ:

ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆԵԱՆ

(Շար. – 19)

Fonds A.R.A.M

նրը սակայն ոչինչով կրցան նսեմացնել այդ երիտասարդ երգչուհիին հմայքը: Այրերու կողմը՝ հրաշալի Լըփորէլլօ մը, յանձին Սթէֆըրտ Տինի: Ձայն մը առ– յգուն, հարուստ խաղարկութիւնը կենսա– յորդ, բեմական վարժութեամբ, միակը անխախտ որ խակապէս իր տեղն էր այս բեմին վրայ:

«Տոն Ճիովաննի»ն՝ Ռիչարտ Շթիլվէլն էր, յաճ եւ նման Ա. Տիմայի վէպերէն դուրս եկած սուսերամարտիկ հերոսի մը, որ չունի սակայն անոր ոչ փայլը, ոչ վաթար կողմը, ոչ ներկայութիւնը հա– կառակ անառարկելի ձայնի մը: Մարթին Նըմպէրկի՝ Տոն Օթավիօն՝ խղճալի թեք– նիք անբաւարարութեամբ, յաճախ թե – յգող ճշգրտութեամբ եւ բեմական անա– րինութեամբ: Ընտրութիւնը անհասկը – նալի կը մնայ: Մինչ հաւատարիմ Փրա– կայի ձեւին Ռոպերթ Լօյտ՝ Մազէթթօ եւ Քոմանտօրը կ'երգէր:

«Տոն Ճիովաննի»ին ճ ի շ դ հակա– ռակը «Թրավիաթա»ն բոլորին վաւե – րացումով վերջապէ՛ս հոյակապ ներ – կայացում մը, արժանի այս համբաւն ու– նեցող փառատօնի մը: Անվիճելի յաջո– ղութիւն մը, Եօրկէ Լավելլիի բեմադ – րութիւնը՝ մշտնջենական թովչութիւն մըն է յուզումի եւ իմացականութեան:

Հաւատարիմ Վերտիի հիանալի ձայնա– նօտերին, ան չեշտը դրաւ Վիոլեթթայի ոչ՝ փայլուն բայց չինծու ընկերութեան մը, առանձնութեան եւ բարոյական ու ֆիզիքական դանդաղ հոգեվարքին:

Մաքս Պիկնէսի բեմայարդարումներն ու զգեստները նուրբ ճաշակին կը միաց– նեն լիքը: Երկար կեղծամեր, շքեղ չըր– ... զգեստները եւ գոհարեղէնները հիանա– լի կերպով կը տեղաւորուին Լավելլիի ու– զած ամբողջութեան մէջ:

20ամեայ, երիտասարդ հունգարուհի մը Սիլվիա Սաս, Վիոլեթթայի դերը կ'եր – գէր: Իր կարողութիւնը բեմին վրայ, իր գեղեցկութիւնը, ձայնին փայլը հակառակ քանի մը սեղմուած սրաձայններու, իր քըն– քշութիւնը զոր շատ շնորհով կը գոր – ծածէ, վինքը դասեցին անմիջապէս դե – րին լաւագոյն մեկնաբաններու մակար – դակին վրայ:

Իր կողքին Ալֆրետոյի եւ Ճերմոնթի դերերուն մէջ Ճուլա Լիթայ եւ Եուրի Մազուրոք հրաշալի էին, ինչպէս երգ – չախումբն եւ Թուլուզի Գափիթօլի նը– ւագախումբը որ վերադառձ էին իրենց ղեկավար Միշէլ Փլասոնի վարպետ ձըռ– քին:

Հաճելի է ըսէն Աոլ երթալ պայմանաւ որ մխիթրալը ուժգին չըլլայ:: Այդ եղաւ յարագան Քերուպինիի «Մէտէա»ի ներ– կայացումին: Այս օփերան քաջողական ... մը չունի: Լաւ շարադրուած գործ է որ հանճարեղ չէ, կը ձանձրացնէ ա– ռանց երբեմն արթնցնելու քիչ մը սա ի– մաստալանութիւնը որու համար ցաւալի կերպով ժլատ եղած է Քերուպինի:

Այս ներկայացումին ամէնէն հրաշալին էր, բեմադրութիւնը Տինօ Եանոփուլոսի, որ կրցած էր լաւագոյնը քաղել Աոլի Ան– թիք Թատրոնէն, որ սակայն աւելի յար– մար կը թուի ըլլալ թատերական կամ պա– րի ներկայացման մը քան օփերայի:

Լէոնի Ռիզանեքն էր «Մետէ»: Անոր հնչեղ ձայնը քիչ մը վայրենի, ուժգնօ – րէն դէմ դրաւ մխիթրալին: Դժուարին է հետաքրքրուիլ Մէտէի անձով: Լէոնի Ռի– զանէք համոզիչ չէր, մանաւորաբար ձայ– նը յաճախ սխալ դուրս կ'ելլէր:

Եւ հոյլը յանձաւոր չէր քանի անցեալ տարի Օռանժի ափին նոյն թերիներն ու– նէր:

Միւս մենակատարներու մէջ, պար – կեշտ բայց ոչ աւելի, պէտք է զատել Նա– տին Տընիզ՝ հրաշալի կերպով ղեկավար– ուած ձայն, զօրաւոր և կլոր: Լաւ օժանդա– կութիւն մը բերաւ Լիոնի Նուագախումբը Սէրժ Պոտոյի խնամուած ղեկավարութեան տակ:

ԵՏՈՒԱՐ ԷՔՍԵՐԺԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇՐՋԱՆԱԻԱՐՏՆԵՐ ԳՈՐԾԻ ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԸ ՄՏՆԵՆ

Տասնեակ հազարաւոր պատանիներ եւ աղջիկներ հրաժեշտ տուած են դպրոցին: Անոնց մէկ մասը կրթութիւնը պիտի շարունակէ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ, միւս մասն ալ պիտի մտնէ գործի ասպարէզի մէջ:

Հայաստանի արդիւնաբերական ձեռնարկներու, շինարարութիւններու, պետական եւ խմբային տնտեսութիւններու մէջ գործի պիտի մտնեն շուրջ 30 հազար շրջանաւարտներ, որոնք վարպետ – դաստիարակներու հսկողութեան տակ պիտի սորվին զանազան մասնագիտութիւններ, դառնալու համար խառատներ, ջուլհակներ, փականագործներ, որմնադիրներ, քարտաշներ, այգեգործներ, անասնապահներ: Հանրակրթական դպրոցներու հաւրիւրաւոր շրջանաւարտներ պիտի մեկնին հայկական հիւլէակայանը, Զօդի հանքային գործատունը, Ալավերդիի լեռնային մետաղագործական գործատունը, Թալինի խոզաբուծական համադրոյթը եւ այլուր: Բանուորական վարիչներու կարիք կայ նաեւ գիւղատնտեսութեան, կենցաղային սպասարկութեան, առեւտուրի ասպարէզին, թեթեւ եւ սնունդի արդիւնաբերութեան մէջ: Խորհրդային Միութեան մէջ երիտասարդներու համար արտօնուած պայմաններ կան: Մինչեւ 15 տարեկան պատանիները օրական 4 ժամ կ'աշխատին, իսկ մինչեւ 18 տարեկաններ 6 ժամ: Բանուորական մասնագիտութեան տիրապետելու շրջանին անոնց աշակերտական թօշակ կը տրուի, իսկ որակուելէ ետք՝ կը վարձատրուին համապատասխան վճարումով:

×

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀ» ԳՐՔՈՅԿԸ ԵՒ ՔԱՐՏԷՍԸ

Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է «Հայկական լեռնաշխարհ» գրքոյկը եւ քարտէսը, որուն հեղինակը՝ Արմէն Ոսկանեան, աւելի քան երկու տասնամեակ աշխատած է հայկական լեռնաշխարհի ազգային տեղանունները ի յայտ բերելու համար: Ծանօթ է որ օտար տիրապետութեան բազմաթիւ դարերու ընթացքին այդ անունները աղաւաղուած են եւ այսօր անոնց վերականգնումը գիտական մեծ արժէք ունի: Հեղինակը ուսումնասիրած է Հայաստանի դիրքը, երկրաբանական կառոյցը, կլիման, հողը, բուսական ու կենդանական աշխարհը, բնական հարստութիւնները եւ համառօտ ակնարկով տուած է անոնց պատկերը և կազմած՝ քարտէսը:

×

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՀԻՒՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստան այցելած է Միացեալ Նահանգներու խաղաղութեան ֆոնտի նախագահ Նիկոլաս Նիարի եւ հանդիպում ունեցած Հայաստանի իր պաշտօնակիցներուն հետ: Ան այցելած է Մատենադարան եւ հայկական ճարտարապետութեան յուշարձանները:

×

ՍԵՒ ԼԻՃԻՆ ՄԷՋ ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆԸ ՍԿՍԱԾ Է

Գորիսի մէջ, ծովու մակերեսէն 2400 մեթր բարձրութեան վրայ գտնուող Սեւ Լիճին մէջ սկսած է ձկնորսութիւնը: Գորիսի ձկնաբուծական գործատունը քանի մը օրուան մէջ շրջանի առեւտրական կազմակերպութիւններուն ղրկած է աւելի քան 1000 քիլօ «իշխան»: Այս տարի նախատեսուած է որսալ եւ ծախել 5 թօն ձուկ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

"ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ"Ը

— o —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զմռնանք յիշել Կարտանի քաղաքապետ՝ Պ. Լիէօթոյի համակրական խօսքերը: Ապա եւ մինչեւ ուշ գիշեր բեմը գրաւեցին նուագախումբերը, մանաւորապէս Քոչարի նուագախումբը եւ ժողովուրդը, մեծ թէ պզտիկ, կուշտ կուշտ պարեց հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Օրուան յայտագրին մաս կը կազմեն նաեւ երախաներու յատուկ խաղերը: Երեքէն, չորս, մինչեւ ութ, ինը տարեկան տղաք ու աղջիկներ, ի հաճոյք ծնողքներուն, մեծերուն, կը մրցին պարկերու վազքին մէջ, վարունգ ուտելու, լափելու մէջ, չուան քաշելու մէջ... Ինչպէս նաեւ հայերէն լեզուով երգերու եւ արտասանութիւններու մէջ: Աւելորդ է ըսել որ յաղթող եւ յաղթուած կը քաջալերուին ու կը գնահատուին նոյն ծափահարութիւններու մէջ ստանալով մէկ մէկ նուէր: Նոյնպէս պուլի մրցումը ատանդական է: Խաղերը, մանաւանդ աւարտական խաղը կը համախմբեն մեծ թիւով դիտողներ: Շատ անգամ կը պատահին արտասովոր յատուկ տեսարաններ որոնք կը կազմեն պուլի մրցումներու փոլքլորը: Զմռնանք որ կը գտնուինք «փեթանքի» երկիրը:

Վերջաւորութեան պահեցինք մուտքի ծառուղիին վրայ լարուած սթաններու նկարագրութիւնը:

Առաջինը կը պատկանի Նոր Սերունդին: Հայաստանի լայնածաւալ քարտէս մը, գծագրուած ձեռամբ երիտասարդներու եւ անոր շուրջ նկարներ, թերթեր կամ հանդէսներ Նոր Սերունդի զանազան զործունէութիւնները վկայող: Իսկ վաճառքի համար սալեր, հայկական զգեստներով պատրաստուած պուպրիկներ, Նոր Սերունդի զինանշանը կրող Թի–ՇԸՐԹեր: Ապա, Դաշնակցութեան սթանտը: Ձախին Դաշնակցութեան Առաջին Մանիֆեստը շրջապատուած Լիբանանի դէպքերէն առնուած նկարներով: Աջին, Խանասորի քաջերուն երդման խօսքերը, հրամանատարներուն խրախուսիչ ճառերը իրենց լուսանկարներով, անհատական թէ խմբական: Իսկ վաճառքի համար գիրքեր, հայերէն թէ ֆրանսերէն, չօշափոխ այլազան նիւթեր:

Ճակատէն, Դաշնակցութեան զինանշանը, ազատութիւն կամ մահ, նշանաբանով:

Եւ երրորդը, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան սթանտը, պատրաստուած «Անիմասիոնի» յանձնախումբին կողմէ: Ճաշակով պատրաստուած այս սթանտը մանաւորապէս կը ցուցադրէր երախաներու աշխատանքները որոնք ամբողջ Յուլիս ամսուան ընթացքին մշակոյթի տան մէջ հետեւած են իրենց յատուկ «զանազան գործունէութիւններու աշխատանքներուն»: Գծագրութիւններ, փորագրութիւններ, պարզ արարկաներու յօրինուածքներ... կը կազմէին այս ցուցադրութիւնը: Աւելցնենք որ երախաները հպարտութեամբ իրենց աշխատանքները ցոյց կուտային ծնողքներուն:

Արդե՞օք ամբողջութեամբ եւ հարազատութեամբ արձագանգը եղանք Օգոստ 1ի այս օրուան: Ամէն պարագայի նախ փորձեցինք:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (156)

ՀՌՈՒԱՇԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐ

Բայց դրան մը բացուելուն ու գոցուելուն ձայնը լսեց միայն: Հասկցաւ եղելութիւնը: Էմբէրիա իր գործը լմնցուցած ըլլալով մեկնելու կը պատրաստուէր...: Ուշ մնացած էր...: Խելագարի մը պէս դրդոց մը բանալով քօղի նմանող լաթի կտոր մը քաշեց մէջէն եւ գլխուն անցընելով նրբանցք խոյացաւ...:

Եւ ահա այժմ երկու կիները իրարու դէմ կը գտնուէին...:

Զերբակալութեան գիշերէն ի վեր իրար չէին տեսած... մօտաւորապէս եօթը տարի անցած էր...:

Այնպիսի սպառնական նայուածքով մը իրարու նայեցան անոնք որ, կարծես թէ Ռօլանի ձերբակալման օրն էր այն օրը:

Երկուքն ալ ոտքի կեցած կը հեւային:

Միեւնոյն մտածումը կ'անցնէր իրենց միտքէն:

Առաջին խօսողը Էմբէրիա եղաւ.

— Ի՞նչ կուզէք ինծմէ, ըսաւ ան:

— Ճշմարտութիւնը, իրականութիւնը, պատասխանեց Լէօնոր:

— Ո՞ր ճշմարտութիւնը:

— Այն ինչ որ գիտէք Ռօլանի վրայ: Ահա ինչ որ լսեցի ես իր մասին. բանտէն փախած միջոցին մեռած է եղեր: Բայց վստահ եմ թէ սուտ էր լսածս եւ ճշմարտութիւնը ձեր բերնէն է որ պիտի լսեմ: Խօսեցէ՛ք:

— Իսկ եթէ չխօսիմ, ի՞նչ պիտի ընէք:

— Պիտի սպաննեմ քեզ:

Էմբէրիա ահռելի քրքիջ մը արձակեց:

Բայց Լէօնոր կուրծքէն փոքր դաշոյն մը քաշելով ըսաւ.

— Սիրոյս վրայ երդում կ'ընեմ որ եթէ ճշմարտութիւնը չխօսիս, քեզ պիտի մորթեմ:

Էմբէրիա շուրջը նայուածք մը պտըտցուց: Պատուհան չկար սենեակին մէջ: Էմբէրիա ուժով կին մըն էր, հասակը երկայն էր, եւ բազուկները մսեղ ու ջըղուտ: Լէօնոր նրբակազմ էր եւ թարմ ծիւղի մը պէս դիւրաթեք ու ճկուն: Մին հռովմէական գեղեցկութեան տիպարն էր, միւսը՝ Վենետիկեան, իրարու հակոտնեայ երկու գեղեցկութիւններ, մին հաստատուն կազմ մը ունէր, իսկ միւսը՝ նուրբ այլ ճկուն:

Պերճազիճը յանկարծական շարժումով մը մէկ կողմ նետեց կոնակի վերարկուն, որուն տակէն իր յոխորտ հասակն ուլեցուն եւ զօրաւոր զիստերը երեւան ելան: Ապա, ձեռքի մէկ շարժումով իրանակալը քակելով եւ ստինքները մերկացնելով, երկու ծիծերուն մէջտեղէն խոշոր դաշոյն մը դուրս քաշեց եւ ուսերը ցցուելով ըսաւ.

— Կը մեղքնամ ձեր վրայ, Տիկին: Ինչպէ՞ս միտքերնուդ կ'անցընէք թէ Էմբէրիան Ալթիէրիներու տունը առանց զէնքի եկած կ'ըլլայ: Օ՛ն, ճամբայ բացէք, ապա թէ ոչ մեռնողը դուք պիտի ըլլաք...:

Լէօնոր առանց պատասխան տալու ձեռքը ետին երկարելով դուռը կղպեց:

Յետոյ, երկու կիները իրարու դէմ անցան, երկու մենամարտողներու պէս դաշոյն ի ձեռին, դէմ դիմաց անցած եւ աչք աչքի մէջ:

Սպառնական եւ մահացու լռութիւն մը տիրեց, որու միջոցին երկուքն ալ անխօս իրարու հրաւէր կարդացին:

Իւրաքանչիւր ոք իր կարգին հասկցաւ որ իրենցմէ մին մարդասպան կամ մեռած պիտի ըլլար պահ մը յետոյ այդ սենեակին մէջ:

Երկուքն ալ մեռելի գոյն առած, արձանի մը պէս պրկուած ու ձգտուած, դէպի իրար մէյ մէկ քայլ առին եւ վայրագօրէն իրարու վրայ յարձակելու պատրաստուեցան:

Ցանկարծ պերճազիճը թեւը վեր վերցուց, զէնքը շաչելով վար ինկաւ: Կինը մռնչիւն մը արձակեց: Նոյն վայրկեանին ձեռքը երկաթէ ճանկի մը մէջ եղածին պէս անշարժեցաւ մնաց:

Լէօնոր անոր ձեռքին վար իջած միջոցին, արհամարհելով հարուածը, ձեռքը բռնած էր: Ուրկէ՞ գտաւ այդ հուժկու բազուկը բռնել ու զսպելու ուժը եւ ինչպէս իր նուրբ ու ճկուն մատներովը կըրցաւ անշարժութեան մատնել իր թշնամին, տակաւ անըմբռնելի մնաց...:

Էբբէրիա ցաւատանջ ճիչ մը արձակեց եւ զէնքը ձեռքէն թռաւ... իսկ ինքը, դողդղալով, սկսաւ ետ ետ քաշուիլ:

Էմբէրիա ցաւատանջ ճիչ մը արձակ – քըր դաշոյնը անոր կոկորդին դպցուց:

Այս բոլորը կայծակի արագութեամբ տեղի ունեցած էին...:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Վալպարէլ) — Այրի Տիկ. Արաքսի Կէտիկեան և զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Նահապետեան և զաւակները Տէր եւ Տիկին բժիշկ Ժորժ Թաղոյեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ մեծհօր,

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿԷՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով, այս Կիրակի 15 Օգոստոս յաւարտ պատարագի, Սէն Լու Կրան-Բէնի Հայոց Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ։

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Զապէլ Սարաֆեանի, Սարաֆեան ընտանիքին եւ բոլոր պարագաներու, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին Օննիկ Սարաֆեանի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Աստղիկ Ճանիկեան 30 Ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան նորոգութեան (տանձալ «Յառաջ»ին)։

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ
եօթը հոգինոց իր խումբով
ԵՒ
JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը։
ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Օգոստոս 15 տօն է Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի եպիսկոպոսական պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.
Գերշ. Եպս. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին.
Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, Օգոստոս 16, Յիշատակ է Մեռելոց։

Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ Ս. Պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

6 ter, Rue Charlot — Paris

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, պատարագ եւ խաղողօրհնէք։

Կը պատարագէ ՆԻԿՈՂՈՍ Ծ. Վ. Թ. ՔԷՀԵԱՅԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ մերազն ժողովուրդին թէ Օգոստոս 15 Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ կը կատարուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնէք։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30 Ս. Պատարագ 10. Քարոզ 11 Խաղողօրհնէք 11.40ին։

ԼԱՍԻՕԹԱ

Օգոստոս 16 Երկուշաբթի Ս. Կարապետ մատրան մէջ 30 Րիւ Լըոբիւ Ռուշէն, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի 15 Օգոստոս Ս. Աստուածածին, եկեղեցւոյս անուանակոչման տօնին առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ. աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք։

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւով պատարագ եւ Խաղողօրհնութիւն 15 Օգոստոս Կիրակի առաւօտեան։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ եւ խաղողօրհնէք։։

ՊՈՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, պատարագ, ժամը 11ին՝ խաղողօրհնէք. կը պատարագէ Մակար Քհնյ. Նաճարեան։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի 15 Օգոստոսին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի նորընտիր հոգեւոր հովիւ՝
ԴԱՒԻԹ Ծ. Վրդ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30ին։ Պատարագ ժամը 10ին, եւ խաղողօրհնէք 11.45ին։

ՍԷՆ-ԼՈՒ

Սէն-Լու Կրան Բէնի հայոց եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնէք Կիրակի 15 Օգոստոս։

Կը պատարագէ՝ ՇԱՀԷՆ ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Այս Կիրակի, ամբողջ օրը։
Առաւօտեան՝ խաղողօրհնէք
Կէսօրէ ետք ժամը 15ին՝ պաշտօնական հանդիսութիւն
Հասցէ.— Պելֆոնթէն (Ժիւրա)

PRIX EXCEPTIONNEL
2650 F
AOUT SEPTEMBRE

VOYAGES en ARMENIE

Au départ de Marseille 14 jours

OCTOBRE — NOVEMBRE

2400 F.

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ère classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN	Madeleine BENNEYAN
VOYAGES WASTEELS	HAVAS-VOYAGES
87, La Canebière	12, bd. Général De-Gaulle
13001 - MARSEILLE	26000 - VALENCE
tél. (91) 50.89.12	tél. (75) 43.06.06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1976 – 1977

Յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Այն ծնողքները որոնք կը փափաքին իրենց զաւակներուն ֆրանսական զարգացումին հետ տալ նաեւ հայեցի դաստիարակութիւն, կրնան զանոնք անվարան յանձնել մեր վարժարանին։

Արտասահմանէն եկող աշակերտուհիները ֆրանսերէն լեզուին վարժեցնելու համար վարժարանը մասնաւոր դիւրութիւններ կ'ընծայէ։

Դիմում կատարել հետեւեալ հասցէին.—

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 LE RAINCY
(FRANCE)
Tél. 927-01-72

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking: 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
13
VENDREDI
13 AOUT
1976

LE NUMERO 1,20 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.660 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.660

«ՋԱՐ՛Կ, ԲԱՅՑ ԼՍ՛Է»

———— Օ ————

ԽՄԲ.— Մոնտի Օգոստ. 12ի թիւին մէջ «Միջազգային բեմ» գլուխին տակ հրատարակուած է Լիբանանի Հանրապետութեան նախկին նախագահ՝ Շառլ Հելուի այս շահեկան վերլուծումը, զոր կու տանք թարգմանաբար.—

Արեւմտեան երկիրները, որոնք չնչին քաղաքացիութիւններէ զատ, աւելի քան քառորդ դարէ ի վեր խուլ մնացին պաղեստինեան ժողովուրդին ի նպաստ մեր կոչերուն, այսօր եկած կը ձեւացնեն կամ կը փորձեն չհասկնալ լիբանանեան մեր սեփական ողբերգութիւնը. ողբերգութիւնը երկրի մը՝ որ ինքն իր դէմ բաժնուած, փեթթեռուած, արիւնլուայ է՝ պարզապէս պաղեստինեան ճակատ ճակտի է ապստամբութեան վերածուած պաղեստինեան ընդդիմադրութեան հետ:

Այն ինչ որ Արեւմուտքի «քրիստոնէաութիւն» կը կոչենք, կը ձերբազատէ ամէն կարելի մեղքէ իր խայթէ— ներէն: Հրեաներուն հանդէպ անցեալի իր մեղքերէն ձեռքերը լուացած էր Իսրայէլի ստեղծումով ու ժողովուրդին զոհելով պաղեստինցի ժողովուրդը: Այսօր, իրենց տարածքէն քշուած Պաղեստինցիներուն ինքնիշխանութիւն մը կամ վնասուց հատուցում պէս բան մը կը ցուցաբերէ գործադրելով, քանի հնդ տարիներու տարբերութեամբ նոյն անտարբերութիւնն ու միջնադարեան վերաբերումը Լիբանանի եւ իր բնակչութեան կէսը կազմող քրիստոնեաներուն հանդէպ:

Թէ Լիբանանցիները ակներեւ ենթականերն են քանդումի եւ տիրակալութեան քաղաքական չարժման մը՝ մղուած միաժամանակ ներսէն թէ դուրսէն, այնքան ալ յայտնի չէ: Պիտի ներկայացուին իբրեւ ...ը խենթ անձնապանութեան մը: Պիտի նկատուին քաղաքացիական պատերազմի մը իբրեւ յանցաւորներ ու զոհեր: Թէ երբեք քաղաքացիական այս պատերազմին իրենց դէմ ցցուող քաղաքական, գաղափարախօսական եւ կրօնական դիրքորոշումներէն եւք քրիստոնեաները եւս, իրենց կարգին, զէնք բարձրացնեն, պիտի ըլլան «պահպանողական» եւ նախայարձակ: Պիտի ամբաստանուին զանազան յետին նպատակներով, յատկապէս ...միական առաջին իսկ բախումներէն երկիրը բաժնելու խենթ ու արիւնոտ իրենց նախաձեռնութեամբ՝ կեթթոյի մը մէջ փակուելու համար: Գիտենք թէ թիւով նուազագոյնն են, նուազ կարող՝ նոգելու գործօն անձնակազմը, խաղաղութեամբ կայունութեան պահպանմամբ, իրենց երկրի բարգաւաճութեամբ ամէնէն շահագրգռուածները, բարգաւաճութիւն՝ որով ամբաստանուած են իբրեւ սեփականատէր: Եւ սակայն իրենց է որ դիւրութեամբ կը վերագրուին վայրագութիւններու նախաձեռնութիւնն ու բախումներու վերսկիզբը:

Եւ աճապարէկ առանցնացած են իրենց երկրի անբաւարար մէկ մասին մէջ, ուր ... հետապնդուած, յարձակումի ենթարկուած են ոչ — Լիբանանցիներու կողմէ, որոնք Լիբանանի մէջ ինքզինքնին «հալածուած» կը կոչեն, որոնք կ'ընդդիմանան օտար որեւէ միջամտութեան, նոյնիսկ Ապահովութեան Խորհուրդի ենթադրեալ միջամտութեան մը: Լիբանանցի պաշտօնեաները եւ կը մղեն, ըստ կարելւոյն, զիրենք շրջապատող դուռերը: Իրենց սահմաններուն մէջ է որ կը մեռնին: Բայց եւ այնպէս նուազ յանցաւոր չեն իրենց ըրածով ու եղածով:

Լիբանանի ամբողջ մէկ մասը համր է՝ որովհետեւ նամակատուն, հեռաձայն, հեռագիր օրինական իշխանութիւններու ձեռքէն ելած են: Բայց միւս մասն է որ երկարօրէն կ'արտայայտուի: Զէնքը գըրաւողներն են, եկած ամէն կողմէ, նոյնիսկ ոչ արաբական երկիրներէ, որ կուտան կամ կը պարտադրեն դէպքերու իրենց մեկնութիւնը, որ կը տարածուի, կը մեկնաբանուի, կըպատկերազարդուի:

Միւս լռութեան բաժնին մէջն է որ պիտի մտնեմ այսօր, որովհետեւ իրապէս ամէն Լիբանանցի տեղաւուած է (դեռ մինչեւ ե՞րբ արդեօք). երկու բաժիններէն մէկուն մէջ ապրիլ: Մոնտին այս կոչը, Կիպրոսի փոքրիկ նաւահանգիստէ մը ուղղուած, մեկնումի պահուն, շիշի մը պէս է՝ ծովուն մէջ:

Շատոնց, միշտ մերժած եմ Լիբանանցիներու միջեւ որեւէ խտրականութիւն, ըլլան անոնք մահմետական, քրիստոնեայ կամ հրեայ, հաւատացեալ թէ անհաւատ: Դեռ աւելին մարդուն համար ինչ ալ ըլլայ, մարդկային իր պայմաններու մեծութեան թէ թշուառութեան մէջ, զգացած եմ միայն ու միայն վշտակցութիւն:

Ամբաստանագիր մը չէ որ կը կատարեմ, այլ ճչում մը: Եւ խնդրանք մը՝ ի շահ խաղաղութեան: Քանի որ մեր ողբերգութիւնը հեռուէն կը գլէ կ'անցնի մեր երկիրն ու մեր ժողովուրդը, քանի որ Լիբանանցիներու միջեւ որեւէ համաձայնութիւն ի վիճակի չէ խաղաղութիւնը վերահաստատելու, զինուորական ապաքինումով է որ, արաբական կամ միջազգային բարձր ատեաններու հովանիին ներքեւ, պէտք է նախաձեռնել որեւէ լուծումի: Առկէ է որ պէտք սկսուի, — կըռուողներու բաժանումով՝ որ «ապրելակերպ» մը սեղծէ Լիբանանցիներու միջեւ, ապա Լիբանանցիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ, մղուած այն գաղափարէն՝ թէ պաղեստինեան կազմակերպութիւններուն գործը չէ ոչ բարեփոխել և ոչ ազատագրել Լիբանանը, և թէ կոչ ընելով խլամ զանգուածներուն՝ քրիստոնեայ բնակչութիւնը ինքնաբերաբար արդար ինքնապաշտպանութեան վիճակին կը դնեն եւ ամբողջ Լիբանանը (եւ պաղեստինեան դատը ինքնին՝ որուն երկար ատեն զօրավիգ հանդիսացանք) մահուան վտանգին կ'առաջնորդեն:

Ծովուն այս կողմը տակաւին բախտ ունիմ ձայնս լսելի դարձնելու: Ամէն անոնց որոնք կուրօրէն կամ յատուկ հաշիւներով, մեր կորուստին մեղսակից կը հանդիսանան, պէտք է ըսել թէ չկայ երկիր, փոքր կամ մեծ, որուն չի սպառնար վտանգը, օր մը չէ օր մը, ուեւէ մէկուն Լիբանանը ըլլալու: Աշխարհի ամէնէն զօրաւոր մարդոց իսկ կրնամ կրկնել վտանգուած Ցոյնին խօսքը.— «Զա՛րկ, բայց լսէ՛»:

Լիբանանով արդարութեան եւ ճշմարտութեան դատն է որ կը պաշտպանեմ: Կը հաւատամ թէ արդարութիւնն ու իրականութիւնը մտացածին չեն, այլ իրականութիւն մը՝ միշտ կենդանի «ինչ որ տեսանք, կը վկայէ Ս. Յովհաննէս, ինչ որ մեր աչքերը դիտեցին, ինչ որ մեր ձեռքերը շօշափեցին»:

ՃՇԴՈՒՄ.— Անխուսափելի են թուականներու, յատուկ անուններու եւ տըպագրութեան սխալները, յաճախ սրբագրելի՝ ընթերցողին կողմէ: Զենք ուզեր ճշդում կատարել ամէն անգամ: Բացառաբար կը ճշդենք Օգոստոս 10ի եւ 11ի թիւերուն մէջ սպրդած քանի մը վրիպումներ:

Պերլինի դաշնագրին Հայերու վերաբերեալ յօդուածն է 61րդը: Սան Ստեֆանոյի դաշնագրին թուականն է 19 Փետր./ 3 Մարտ 1878: Լօզանի դաշնագիրը՝ 24 Յուլիս 1923: Օգոստոս 11ի խմբագրականին 3րդ սիւնակին առաջին հատուածին վերջին տողը կարդալ Ռիպլըճեան սահմաններ (տպուած էր արեւլեան):

Հ. Ս.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԹԷԼ-ԷԼ-ԶԱԱԹԱՐԻ ՀՈԳԵՎԱՐՔԸ ԿԸ ՏԵՒԷ

———— Օ ————

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔ՝ ՊՈԼՍՈՅ ՕԴԱԿԱՅԱՆԸ

Մինչ Թէլ – էլ – Զաաթարի հոգեվարքը կը քաշքշուի Պոլսոյ Եշիլքէօյի օդակայանը պաղեստինեան ահաբեկչական արարքի մը թատերաբեմը եղած է Չորեքշաբթի գիշեր: Հինգշաբթի առտու դեռ յստակ չէր թէ ի՞նչպէս եղած է պայթումը: Կ'ըսուէր թէ պայուսակներու քննութեան ատեն է որ պայուսակի մը մէջ գտնուող ռումբ մը պայթած է եւ այն ատեն ահաբեկիչին ընկերացող երեք միւս ահաբեկիչներն ալ գնդացիր սկսած են պարպել սրահին ճամբորդներուն վրայ ու նաեւ ձեռնառումբեր նետած են: Բայց ըստ ուրիշ լուրերու, ահաբեկիչները, թիւով 4, թրանզիթի սրահին մէջ ձեռնառումբեր նետած են Էլ – Ալի (Իսրայէլեան օդանաւին ճամբորդներուն վրայ: Թրքական ոստիկանութիւնը անմիջապէս հաղորդած է 6 մեռեալ կայ եւ 25 վիրաւոր, մեռեալներէն չորսը՝ ճամբորդներ են (մէկ Սպանացի, մէկ Ճափոն եւ երկու Իսրայէլացի) իսկ երկուքը՝ ահաբեկիչ: Միւս երկու ահաբեկիչները ձերբակալուած են եւ կը յայտնէին թէ կը պատկանին պաղեստինեան ծայրայեղ չարժումին՝ Ժորժ Հապաշի: Կը ճամբորդէին քուէյթեան անցագրով, 22 եւ 27 տարեկան են: Պահ մը նոյնիսկ երկու Թուրք կին ոստիկան պատանդ բռնած են եւ այն ատեն է որ Թրքական ոստիկանութիւնը յարձակած է ու երկուքը սպաննուած են, երկուքն ալ ձերբակալուած: Էլ – Ալի օդանաւը չէ վնասուած եւ կրցած է Թէլ–Ավիվ երթալ: վիրաւորներու մեծ մասը հրեայ է: Իսրայէլի վարչապետը ըսած է թէ չի զարմանար եւ թէ ենթէպպէյի եղածէն ի վեր կը սպասէին նման բանի մը:

×

Պէյրութ միշտ կռիւները կը շարունակուին: Եւ ով որ Չորեքշաբթի իրիկուն տեսաւ հեռատեսիլի ԱՆԹԷՆ 2ի ցոյց տուած երբեմնի եւ այսօրուան Պէյրութը, կը հասկնայ որ իսկական խելագարութիւն մըն է որ վարակած է բոլորը: Զաաթար մէկ ժամէն միւսը իյնալու վրայ է, քրիստոնեաներու յարձակումները շատ բուռն ըլլալով: Պաշտպանողները հազիւ 10 չէնքնոց գօտի մը ունին իրենց ձեռքը: Քաղաքական գետնի վրայ, նոյն անել կացութիւնն է:

×

Օգոստ. 12ի Մոնտի մէջ իբրեւ «Նամակագրութիւն» թերթը արձագանգ հանդիսացած էր երկու նամակներու (Տիկին Միշէլ Վարդանեան մը եւ Պ. Սերժ Քիլիճեան մը) որոնք կարծիք յայտնած են Յուլիս 24ի Մոնտի լուրերուն, ինչ կը վերաբերի Նապայի վրայ յարձակման դաշնակ ուժերու կողմէ (այս մասին լայն մանրամասնութիւններ եւ ճշդումներ լոյս տեսան «Յառաջ»ի մէջ): Անշուշտ նախընտրելի կ'ըլլար որ ամէն ոք հարկ չի սեպեր Փարիզ նստած «քաղաքական տեսակէտ» յայտնել երբ տեղւոյն վրայ կան պատասխանատու մարմիններ, որոնք 16 ամիս է իրենց «դրական չէզոքութեամբ» կը փրկեն 250 հազարնոց գաղութ մը: Մնաց որ հոսկէ, մեր խելքը շատ բանի ալ չի հասնիր:

Քանի մը տողով

ՋՈՐ. ՊԱՐՁԱՆԻ Ուաշինկթընի մէջ ամերիկեան օժանդակութիւն ուզեց Իրաքի Քիւրտերը պաշտպանելու համար: Պարզանի առողջական պատճառներով Ամերիկա կը գտնուի ուր կը խնամուի քաղցկեղի համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարապետը բոլորովին մերժեց Քիսինկէրի երրեակ ժողովի առաջարկը (Ֆրանսա, Ամերիկա, Փաքիստան) լուծելու համար ֆրանսական հիւլէական կառոյցին հարցը Փաքիստանի մէջ: Շիրաք ներքին գործերու միջամտութիւն կը նկատէ եղածը:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ իշխանութիւնները ազատ արձակեցին զօր. Սփինոլան: Կը կարծուի որ աւելա բաւական աղմուկ պիտի հանէ:

ԹՈՒՐՔԻԱ փոխանակ պատասխանելու յունական բողոքներուն, ինք կը բողոքէ Աթէնքի կառավարութեան, եւ կը դըժգոհի որ Յոյները կը հալածեն իրենց նաւը Օգոստ. 6էն ի վեր: Լա Հէյի Ատեանին ուղղած իր դիմումին մէջ, Յունաստան կ'ուզէ որ ճշգրտօրէն գծուին Եգէականի իր սահմանները: Մթնոլորտը ծանր է բայց Քիսինկէր, որ Տօվիլէն Ամսթերտամ անցած է յոյս յայտնած է որ զինեալ բախում չպատահի, ինչ որ «մեծ դժբախտութիւն»մը կ'ըլլայ Ատլանտեան Ուխտին համար:

ՍԵՎԵԶՕ իտալական այն գիւղը որու բնակիչները թունաւորուած են մերձաւոր գործատան գործածած տիօքսինէն, պէտք է հիմնայատակ ըլլայ: Բնակիչները շատ վտանգաւոր վիճակի մէջ են եւ յղի կիներն ալ կրնան հրէշային ծնունդներ ունենալ:

ՄՈՍԿՈՒԱ ի պատասխան արեւմտեան բողոքներուն ինչ կը վերաբերի իր մէկ մարտանաւին Կիեւի անցքին Վոսփորէն, ըսաւ թէ իր իրաւունքն է Վոսփորէն անցնիլ երբ որ ուզէ: Այս առթիւ խորհրդային փորձագէտ մը առաջին կարգի ծովակալ Վալանթէն Սերխով կ'ըսէ յօդուածով մը թէ Վոսփորէն անցնիլը Մոնթրէօյի (1936) տարին հետ հակասութեան մէջ չէ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՕԴԱՓՈԽԻՉՆԵՐ ԿԻՆԷԻ ՀԱՄԱՐ

«Հայէլեկտրաշարժիչ» գործատան Գորիսի ճիւղը Կինէ ղրկած է «Զանգեզուր» մկրտուած օդափոխիչներու առաջին օրինակները: Աւելի քան 30 երկիրներ «Հայէլեկտրաշարժիչի» արտադրութիւններ կը ստանան:

Fonds A.R.A.M

50ԱՄԵԱԿ ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆԻ

ԳՈՅԱՊԱՅՔԱՐԻ ՓՈՂՀԱՐԸ

ԽՄԲ.— Հայաստանի մամուլը լայնօրէն արձագանգ հանդիսացաւ, Յուլիսի ընթացքին, սփիւռքի ծանօթ եւ սիրուած գրագէտ՝ Վահրամ Մավեանի յիսնամեակին: Այս առթիւ, «Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէ»-ին յատուկ շնորհաւորագիրը լոյս տեսած է «Հայրենիքի Ձայն»ին մէջ եւ որու միացած են *Հայրենիքի Ձայնի եւ Սովետական Հայաստան* (ամսաթերթի) խմբագրութիւնները: Յուլիս 2ի «Գրական թերթի» մէջ ալ լոյս տեսած է ստորեւ տրուած յօդուածին հետ, շնորհաւորագիր մը, զոր ստորագրած է Գրողներու Միութեան վարչութեան դիւանը եւ որու կը ձայնակցի *Գրական Թերթի* խմբագրութիւնը:

Այս ողջոյնին մէջ, կը շեշտուի.—«Դուք սիրուած ու ճանաչուած գրող էք ոչ միայն սփիւռքում այլեւ մայր հայրենիքում, ուր շուտով կը հրատարակուի ձեր նոր «Մխացող Հոգիներ» գիրքը: Սիրելի Վահրամ Մավեան, ամբողջ սրտով ցանկանում ենք ձեզ քաջառողջութիւն, երջանկութիւն եւ ստեղծագործական նոր յղացումներ՝ ի շահ մեր ողջ ժողովուրդի, ի շահ մայրենի գրականութեան»:

Սփիւռքահայ գրող Վահրամ Մավեանն ապրում է հայաշատ գաղութներից հեռու, Փորթուկալիայի մայրաքաղաքում: Սակայն աշխատանքի բերումով նա այսօր Սուրիայում եւ Լիբանանում է, վաղը՝ Իրանում կամ մի այլ երկրում, նաեւ Խորհ. Հայաստանում: Լայն է նախկին մանկավարժի մշակութային – հասարակական գործունէութեան ընդգրկումը:

Սրտով, հոգու լարերով նա ապրում է հայ ժողովուրդի տարագիր հատուածի ցաւն ու տառապանքը: Դրա վկայութիւնը նրա ողջ ստեղծագործութիւնն է:

Անոնց՝ որ բացին հայու խոր, աղուոր
Աչքերը իրենց
Երկնքին այս խորթ, հողին այս օտար
Եւ սպասեցին
Մեծ այգաբացին
Հաւատքով անշէջ, կարօտով անմար:

Այսպէս է գրել Մավեանը 1956ին Երուսաղէմում լոյս ընծայած իր առաջին գրքի՝ «Ցամեցող վերադարձ» բանաստեղծութիւններու ժողովածուի «Ձօն»ում:

Իր կոչումին, դերին նուիրուած գրող է Մավեանը: Նրա բանաստեղծութիւններում, ակնարկներում եւ յօդուածներում ապրում, յուզւում ու պայքարում է աւանդական Հայութիւնը, բարբառում է հեռաւոր մայր երկրի վերածննդի ճառագայթումով ոգեշնչող նրա սիրտը:

Այս է այն հիմնական տպաւորութիւնը, որ ընթերցողի վրայ թողնում են Մավեանի չորս գրքերը՝ վերը յիշատակուած բանաստեղծութիւնների «Ցամեցող վերադարձ», պատմուածքների, պատումների եւ ակնարկների «Հայու բեկորներ», «Անկապ օրագիր» ժողովածուներն ու 1967ի «Հայաստան» հրատարակչութեան լոյս ընծայած միհատորեակը, որ կազմուած է նախորդ երկու ժողովածուներու լաւագոյն էջերից: Այժմ էլ «Հայաստան» հրատարակչութիւնը տպագրութեան է պատրաստում Մավեանի նոր գիրքը:

Նշուած գործերը, ինչպէս նաեւ մամուլում լոյս տեսնող նրա պատմուածքներն ու ակնարկները վկայում են, որ Մավեանը ուշադիր հետեւում է սփիւռքահայութեան կեանքում կատարուող երեւոյթներին. Նրան մշտապէս մտահոգում է մեծ վտանգը՝ տասնամեակներ շարունակ սփիւռքահայութեան սպառնացող ուծացումը, որի դէմ պայքարում է նա՝ հայեացքը յառած վերածնուած Հայաստանին:

Լիզպոնում Փրանսուհի կնոջ, Փրանսացի զաւակների շրջապատում ապրող մենաւոր Հայի՝ իր էութեանը հաւատարիմ Երամեանի հոգեկան տառապանքի վերաարտադրութիւնն է «Կուսեցէ՛ք, տղերք... կուսեցէ՛ք քաջ, քաջ» խորագրով պատմուածքը: «Զատիկին երթալէդ վերջ հայկական դրօշակ մը կարել տուի եւ տունը փռեցի սեղանի վրայ: — Տղաքս եւ աղջիկս վրաս խնդացին, ա՛ս անճաշակ լաթի կտորը մէջտեղէն վերցուր, ըսին: Տունը իմ տունս է, ըսի, դուք խօսելու իրաւունք չունիք: Հիմա ամէն անգամ, որ տուն մտնեմ, աւելի զօրաւոր կը զգամ, կարծես քի մինակ չեմ ալ..» — շեշտում է Երամեանը ինքնութեան համար պայքարը շարունակելու վճռականութեամբ:

Նոյն ողբերգութիւնն է ապրում նաեւ Մավեանի «Կապուելիք խենթը» պատմուածքի հերոսը՝ նախկին մի առեւտրական, որը երեք որդիներին ապահովել, ամուսնացրել է, բայց, այնուամենայնիւ, հոգեպէս տառապում է, որովհետեւ թոռները «մէկ բառ հայերէն չեն գիտեր», իսկ որդիներն ասում են.

— Քու հայութիւնդ երկիրը մնաց, տէ՛տէ մոռցիր ալ:

Եւ նա կարօտելով հայութիւնը, հայ մթնոլորտն ու հայոց լեզուն, Ամերիկայից գալիս է Արեւելք, որեւէ գիւղի հայկական դպրոցում «Կապուելիք խենթի» նըւիրումով անվճար ուսուցչութիւն անելու հայ երեխաներին հայկական այբուբէնը սովորեցնելու:

Մավեանի ձգտումն ամփոփում է՝ հայ ոգու եւ հայրենասիրութեան պահպանումը: Գրողն իր այդ նպատակին հասնելու համար դիմում է տարբեր ճանապարհների՝ նաեւ ձաղկելով շողոքորթին ու կեղծաւորին, պարտազանցին ու վաճառուածին: Նրա ստեղծագործած կերպարների բազմազանութիւնը, նրա պարզ ու անմիջական պատմելաձեւը գրաւում, համոզում են ընթերցողին, տոգորում են նըրանց սեւեռուն ձգտումով՝ հաւատարիմ մնալ հայ ժողովրդի դարաւոր արժէքներին, նրա էութեանը:

Առողջ եւ տրամաբանական հիմք ունի Մավեանի միտումը: Նա գիտէ, որ սփիւռքի հայութեան պահպանման ուժեղագոյն ազդակը հայրենի հողն է, վերածնուած Հայաստանն իր ստեղծագործական առօրեայով:

Թերեւս իր բանաստեղծութիւնների ժողովածուում Մավեանը երազել է ունենալ «տուն սեփական, նայող գալիք դարերուն» «հողին վրայ հայրենի»:

Խորհ. Հայաստանի՝ աշխարհասփիւռ հայութեան համար ունեցած փրկարար դերի գիտակցութիւնը տարիների ընթացքում աւելի է հասունացել, ընդգծուել Մավեանի ստեղծագործութիւններում: Այդ գաղափարն իր գեղարուեստական համոզիչ արտայայտութիւնն է գտել նրա պատմուածքներում եւ ակնարկներում:

«Քաղաքը, որ կ'ապրի իր մեռելներով» պատմուածքում Սկիւտարի գերեզմանատան ծեր պահակը, որ Խարբերդից Պոլիս է գնացել՝ «Օտարին ողջերուն հետ ապրելէն» նախընտրելով «մեր մեռելներուն հետ ապրիլ», հպարտ է, որ զաւակներին ու թոռներին հայերէն գրել – կարդալ է սովորեցրել, արտասանում է Պետրոս Դուրեան, Մատթէոս Զարիֆեան: Խօսակիցներին նա հարցնում է.«Դո՞ւք ալ Հայաստան կ'երթաք կոր: Երանի ձեզի: Օր մը մեզի ալ նասիբ կ'ըլլա՞յ, արդեօք: Մենք ինչ որ է, մեր ժամանակը անցած է ալ,դոնէ չոճուխները փրկէինք»:

Հայրենիքը սփիւռքի հայութեան փըրկութեան հիմքն է. այս միտքն անցնում Մավեանի պատմուածքների ու ակնարկների, կարճ պատումների ու օրագրային էջերի միջով: Ամէն տեղ նա իր ժողովրդի գրողն է՝ դիտող, մտածող: Պէտք չէ ենթադրել, սակայն, որ նա ազգային նեղմըտութեամբ է տառապում: Նրա ստեղծագործութիւններում ընթերցողն զգում է այն խոր ակնածանքը, որով նա խօսում է համամարդկային արժէքների մասին: Դա էլ ինքնաճանաչման ու ինքնահաստատման վկայութիւն է:

Գոհունակութեամբ ենք մտածում, որ Վահրամ Մավեանը նոր է միայն բոլորում իր կեանքի առաջին կէս դարը: Ուրեմն, հայրենասիրութեանը ,հայ ոգու արժէքների պահպանմանը զինուորագրուած գրողը դեռ շատ ու շատ անգամներ իր տուրքը կը տայ հայ գիրին ու գրականութեան:

ՇԱՀԷ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՍԿԶԲՆԱՔԱՅԼԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԻ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Ա.

Վերոյիշեալ վերնագրով ուսումնասիրական գիրք մը լոյս տեսաւ Վենետիկի Մխիթարեան վանքի տպարանէն: Հեղինակն է նոյն վանքի միաբաններէն Հ. Լեւոն վրդ. Զէքիեան, որ 55 էջերու մէջ խտացուցած է Հայ Թատրոնի պատմութեան յատկապէս վերջին երեք դարերու շարժումը հայկական գաղութներու մէջ:

Թէեւ գիրքին խորագրին մէջ տեղ գտած է «Հայ Թատրոնի սկզբնաքայլերը» արտայայտութիւնը, սակայն հեղինակը Հայ Թատրոնի սկզբնական շրջաններուն վերաբերեալ տուեալներու արմատական հետազօտութիւն մը չէ որ ըրած է, նկատի ունենալով այն պարագան որ մինչեւ այսօր կատարուած պրպտումներու եւ հրատարակութիւններու շնորհիւ բաւականաչափ լուսաբանուած են Հայ Թատրոնի յայտնութեան պարագաներն ու հանգրուանները: Հետեւաբար, ինչպէս հեղինակը իր գիրքին «Ներածութիւն» բաժնին մէջ դիտել կուտայ, ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է հարցի մը վրայ. «այն է, – կը գրէ ան, — Հայ Թատրոնին աըննչութիւնը գաղափարախօսական գետնի վրայ ԺԸ. դարուն ծայր տուած Հայ մըշակութային Վերածնունդի ընդհանուր շարժումին հետ, ուրիշ ասութեամբ՝ ԺԹ. դարու կէսերէն առղին Հայ գաղութներու մէջ ալիքի նման ծաւալող թատերական շարժումին դերը՝ Վերածննունդի գաղափարախօսական ընդհանուր շրջածիրին մէջ»:

Հ. Լեւոն Զէքիեան գիրքը բաժնած է հինգ մասերու, հետեւեալ գլուխներով՝ «Թատրոնը Հայաստանի մէջ՝ հին եւ միջին դարերուն», «Լվովի փորձը», «Ս. Ղազարի Մխիթարեան Թատրոնը», «Մխիթարեան Թատրոնին ծաւալումը» եւ «Թատրոնը՝ Հայ Վերածնունդի իրականութեան մէջ»:

Առաջին մասին մէջ հեղինակը դիտել կուտայ որ մեր դասական ու միջնադարեան գրականութեան մէջ՝ յունական ըմբռնումով Թատրոն գոյութիւն ունեցած չէ, այլ՝ Թատրոնը կը ներկայանայ հիմնապէս իբրեւ միութրումը հետեւեալ տարրերուն: Ա. Գրաւոր խաղ մը: Բ. Զայն ներկայացնելիք դերակատարներ: Գ. Բեմ եւ բեմական սարքաւորում: Դ. Հանդիսականներ: Այս ըմբռնումով Թատրոնի թէեւ չենք հանդիպիր հայ մատենագրութեան մէջ, սակայն վկայութիւններ կան, որոնց համաձայն յունական Թատրոնը օտար չէ եղած Հայու ոգիին: Յոյն գրագէտ Պլուտարքոս (50 – 125 յ.Ք.) իր «Զուգակշիռք»ին մէջ, զոր հայերէնի թարգմանած է Հ. Եղիա Թովմաճեան, խօսելով Արտաւազդ Բ. Թագաւորի մասին (56-30 Ն.Ք.) կ'ըսէ թէ «Հեղինակ է ողբերգութիւններու, գրած է ճառեր եւ պատմու-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՒԽՈ ՎՈՒՍԿՈՒՆԸ

Մտահոգ մարդ ու կնոջ միջեւ լռութիւն տիրեց մի պահ, որը խզեց յանկարծ աթոռակին դրուած բարուրն իր նուաղկոտ լացով:

— Զոր քէ, չան ցինած, գեհիր ու զամբարա, — չանչելով երեխային, չարութեամբ մռմռաց Կատիկ խաթունն ու դարձաւ ամուսնուն: — Իսոր հետ հիմա ի՞նչ անենք, մարդ, էս թուքն ու մուրը ինչպէ՞ս ետ տանք...

Թումաս աղան լուռ էր:

— Քեզ հետ եմ, Թումաս աղա, էս կոնդախն ի՞նչ անենք, կ'ասեմ:

— Ի՞նչ պիտի անենք, — դրեթէ գոռաց Թումաս աղան: — Թող մնայ մինչեւ իրիկուն, մութ ըկի, կուտաս մշկու ձեռ՝ ետ կ'ուղարկես:

Կիլը տարակուսած նայեց նրան:

— Կ'էլնի՞, – հարցրեց նա: — Ապա որ ինոնք էլ վերցնեն նորից եւ ուղարկեն մե՞զ... Ինոնք մեզ, մենք ինոնց, յետո՞յ...

— Չեն ուղարկի, չէ, ետ չեն ուղարկի, — վստահաբար վրայ բերեց Թումաս աղան: — Երկու հատ դեղին դիր հետը՝ կ'ընդունին:

— Կ'ընդունի՞ն որ ... — կասկած յայտնեց կինը:

— Խաղալով: Բերաններն էլ դեռ կը փակեն:

— Կը փակե՞ն, կ'ասես...

— Կը փակեն: Ոսկին զօրաւոր ի, կնիկ, ոսկին ամէն ինչ կ'անի: Ոսկով կարող ես ամէն տեսակ թուք ու մուր սրբել քո վրայից ու մաքուր դուրս գալ, — ասաց Թումաս աղան ու ժիլետի գրպանից հանելով երկու ոսկի ու տալով կնոջը, աւելցրեց խնդաձայն: — Էս դեղին հաբերը հրաշագործ են, Կատիկ, ամէն դըժուարամարս կերակուր կը մարսեցնեն, մի՛ մտածի..

×

Ուշ երեկոյեան խոտմկանց դուռը անսովոր կերպով, վրայ – վրայ բախեցին:

«Էդ ո՞վ է էգպէս» — զարմացաւ Ալմաստն ու գնաց դէպի դուռը:

— Ո՞վ ի:

— Բաց, — պատասխանեց դրսից անծանօթ մի ձայն:

Ալմաստը բացեց դուռն ու, առջեւը տեսնելով գիւղացու տեսքով գմփոշիկ մի պատանու, ծանօթ կապոցը գրկած, հասկացաւ իսկոյն ամէն ինչ:

— Առէք, — ասաց տղան, կապոցը պարզելով նրան:

— Էդ ի՞նչ ի, — այնուամենայնիւ, հարցրեց Ալմաստը: — Ո՞վ ի ուղարկէ:

— Խանումը տուեց, որ բերեմ տամ ձեզ:

— Խանումիդ էլ խորեմ, քեզ էլ հետը, — նեղսրտած վրայ բերեց Ալմաստը: — Ինչպէս բերեր ես, էնպէս էլ ետ տար, տուր խանումիդ...

— Ձէք առնի, կը դնեմ էստեղ, կ'երթամ, — ձայնը բարձրացրեց տղան, — Ես ձեր խաղալիքը չեմ..

Վախենալով, թէ դուռ ու դրկից կարող են լսել եւ իմանալ ամէն ինչ, ու մէկ էլ Վուսկունին մեղք գալով, որ ամբողջ օրը խեւքը կորցրած՝ ողբացել անվերջ ու երեխային էր պահանջել, Ալմաստը բարուրն առաւ տղայի ձեռքից ու փակելով դուռը, վերադարձաւ տանտուն:

— Երեխայ, հա՛ երեխայ ... ա՛ռ, առ, փառաւորուիր, — գնալով դէպի ծնընդկանը, ասաց նա նեղսիրտ, նախատալից ձայնով:

— Գիտես թէ դրախտ պիտի տանի քեզ, ա՛ռ...

Վուսկունը չպատասխանեց մօրը: Նըտեելով անկողնում, բարուրն առաւ նըրանից, դրեց գոգն ու խանդաղատալից ժըպիտը դէմքին՝ սկսեց կապերն արձակել՝ երեխայի երեսը տեսնելու համար: Բաց անելով բարուրի արանքում դրուած փոքրիկ մի փաթոյթ, զարմացած դարձաւ նա մօրը.

— Մա չէս ի՞նչ ոսկիներ են...

— Ի՞նչ ոսկի, որտե՞ղ...

— Էս շորի մէջ փաթաթած, ահա, երկու հատ:

Ալմաստը վերցնելով փաթոյթն ու նայելով ոսկիներին, գոչեց բարկացած.

— Ումուտդ մեռնի, ումուտդ, անամօթ կնիկ...

— Կնիկն ո՞վ ի, մա, — ասաց Վուսկունը: — Էդ վի՞րն ի կ'անիծես:

— Աստուածն անիծի, Աստուած բալէն տայ էդ սեւսիրտ սրտամեռին... իր սըրիկայ տղի համար պատանացու առնի էդ ոսկիներով, հոգու հաց տայ մարդուն, ի՞նչ ասեմ..., — չէր հանգստանում Ալմաստը:

ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆԵԱՆ

(20 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

թեան հատորներ, որոնցմէ մաս մը մին-չեւ այսօր կը մնան»: Դժբախտաբար այդ հեղինակութիւններէն ոչ մէկը հասած է մեր ձեռքը, ուստի Պլուտարքոսի վկայութիւնը մեծ արժէք կը ներկայացնէ:

Հեղինակը ընդհանուր ակնարկ մը նետելէ ետք Հայ Թատրոնի պատմութեան յետագայ դարերու հոլովոյթին վրայ, կանգ կ'առնէ մեր հին մշակոյթին մէջ գոյութիւն ունեցող թատերական տարրերուն վրայ:

Այս առթիւ հեղինակը կը գրէ. «Լայն առումով թատերական տարրեր ներկայ են ըլլա՛յ մեր կրօնական մշակոյթին, ըլլա՛յ մեր ժողովրդական սովորոյթներուն եւ բանահիւսութեան մէջ: Հայ Եկեղեցւոյ մէջ՝ պաշտամունքի երկու հիմնական ձեւերը, որ են Պատարագ եւ Ժամերգութիւն, ունին շատ ցայտուն բեմական կառուցուածք մը»:

Հ. Լեւոն Ջէքիեան իր գիրքի երկրորդ մասին մէջ կը ներկայացնէ հայկ. թատերական շարժումը Լվովի մէջ: Ինչպէս ծանօթ է, հայերէն եւ բուն իմաստով թատերական առաջին ներկայացումը տեղի ունեցած է Լեհաստանի հայաշատ Լվով քաղաքին մէջ՝ 1668 Ապրիլ 9ին: Ներկայացումը «Մարտիրոսութիւն Սրբոյն Հռիփսիմէ»ի ողբերգութիւնն էր: Բանասէր վարդապետը հիմնուելով թատերական երկի բնագրին վրայ, որ հրատարակուած է «Բազմավէպ»ի մէջ 1884—1886 տարիներուն, գիտել կուտայ որ ողբերգութիւնը «գրուած է գրաբար ու տաղաչափեալ, եւ ձօնուած՝ Լեհահայոց առաջնորդ Նիկողայոս Արք. Թորոսովիչի: Կը բաղկանայ համեմատաբար կարճ հինգ արարներէ, զորս հեղինակը «Ներգործութիւն» կը կոչէ: Գործող անձերն են տասնըվեց հոգի, որոնց անունները ու ծննդավայրերն ալ նշանակուած են բնագրի ճակատին: Ներկայացումը կատարուած է Լվովի Թէաթինեան կրօնաւորներու վարժարանին հայ աշակերտներուն կողմէ: Հեղինակն է վարժարանին տեսուչը՝ Թէաթինեան հայ կրօնաւոր մը, Ալոյսիոս (Ալոյսիանոս) Մարիա Պիդու»: Հոս հետաքրքրական է նշել Ա. Կարինեանի մէկ կարծիքը յիշեալ ներկայացման մասին: Հեղինակը, «Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան» խորագրով իր գիրքին մէջ, անդրադառնալով «Հռիփսիմէ» ողբերգութեան Լվովի մէջ ներկայացման, ի մէջ այլոց կ'ըսէ. «Կար նոյնիսկ երաժշտական իլլիւստրացիա» (էջ 83):

Լվովի փորձէն ետք՝ մինչեւ հիմա թատերական ներկայացումներու յիշատակութեան հանդիպած էինք 1760ին, ըստ Վենետիկի Մխիթարեան վանքի՝ Ս. Ղազարի անտիպ ժամանակագրութեան:

Սակայն Հ. Լեւոն Ջէքիեան նոր պրպտումներ կատարելով Ս. Ղազարի դիւանին մէջ երեւան հանած է վանքի հնագոյն մէկ ժամանակագրութիւնը, փոքրադիր, ուր 1730ական թուականներու թատերական ներկայացումներու մասին վըկայութիւններ կան: Խորանալով իր պրպտումներուն մէջ հեղինակը կը ճշդէ Մխիթարեան թատրոնի սկզբնաւորութեան թուականը, հիմնուելով 1730ի յիշատակութեան խմբագրութեան մէջ գրուած հետեւեալ տողերուն վրայ. «Ցայժմ ամի սկսաւ նորընծայքն ի չորս աւուրս Բարեկենդանին խաղալ զզարմանալի խաղսն պայոսիկ, որք գրեալ կան ի Թուղթսն խաղից»: Այնուհետեւ հեղինակը մանրամասն անունները կուտայ թատերական երկերու, որոնք ներկայացուած են բեմերու վրայ, միաժամանակ ամբողջացնելով Հ. Բ. Սարգիսեանի «Երկհարիւրամեայ գրական գործունէութիւն եւ նշանաւոր գործիչներ Վենետկոյ Մխիթարեան Միաբանութեան» (1905) գործին մէջ ներկայացուած ցանկը:

Անդրադառնալով Մխիթարեաններու թատերական խաղացանկին՝ ըստ սեռի, Հ. Լեւոն Ջէքիեան կը գրէ. «Մխիթարեաններու խաղացանկին մէջ՝ ողբերգութիւններու եւ զաւեշտներու քով՝ դրամները չնչին համեմատութիւն մը կը կազմեն, ընդամէնը եօթը հատ՝ Սարգիսեանի ցանկին համաձայն, մինչ յիշուած ողբերգութիւններու թիւն է յիսունմէկ: Զաւեշտներու ռամկական եւ յաճախ խառն լեզուին փոխարէն՝ դրամներու լեզուն ընդհանրապէս միակերպ է, այսինքն՝ ամբողջութեամբ գրաբար, աշխարհաբար կամ թուրքերէն»:

Թատերախաղերուն ստուար մեծամասնութիւնը ինքնագիր արտադրութիւններ են Մխիթարեան Միաբաններու, կան նաեւ տասնըմէկ թարգմանութիւններ եւ բաւական թիւով ալ թարգմանաբար կամ հետեւողաբար յօրինումներ, որոնց ցանկը ներկայացուած է գրախօսուող գիրքին մէջ: Ներկայացումները տեղի կ'ունենային ընդհանրապէս Բարեկենդանի եւ Ծնունդի շրջաններուն՝ Ս. Ղազարի վանքին մէջ: «Իբրեւ թատերասրահ կը գործածուէր վանքին ընդարձակ ճաշարանը եւ կամ նորընծայարանի հանդիսասրահը» կը գրէ հեղինակը: Հանդիսատեսները կը բաղկանային Մխիթարեան Միաբաններէ, Վենետիկ բնակող Հայերէ, որոնք բաւական թիւ մը կը կազմէին այդ թուականներուն, ինչպէս նաեւ Փատովայի, Պոլոնիայի եւ Փիզայի մէջ ուսանող հայ երիտասարդներ: Մխիթարեան թատրոնին նկարագրին եւ հիմնական ուղղութիւններուն անդրադառնալով կ'ըսէ. «Ան նըպատակ չունի լոկ ժամանց մը ըլլալու, միայն զուարճացնելու կամ յուզելու, այլ կ'ուզէ միեւնոյն ատեն կրթել, պարզել մարդկային կեանքի վերաբերեալ իրականութիւններ, ներշնչել որոշ գաղափարականներ»:

Գիրքին երրորդ մասին մէջ ներկայացնելէ ետք Մխիթարեան թատրոնի ծագումը, զարգացումը, նկարագիրը եւ աւելի քան հարիւրամեայ պատմութիւնը, Հ. Լեւոն Ջէքիեան չորրորդ մասին կ'անդրադառնայ այդ թատրոնի ունեցած ազդեցութեան՝ արեւմտահայ ընդհանուր թատերական շարժումին վրայ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն եւ Նախարարներու Խորհուրդը Յունիսի կէսերուն քննութեան առնելով Հանրապետութեան մարզական կեանքին ներկայ վիճակը, այն եզրակացութեան եկած էր, թէ պարզուած պատկերը շատ տխուր էր: Իբրեւ փաստ այս իրողութեան ցոյց տրուած է Հայաստանի հաւաքական խումբին ձեռք ձգած արդիւնքը (14րդ տեղը) Խորհ. Միութեան Երդ «սպարտակիադային» մէջ:

«Սով. Հայաստան» օրաթերթի մէջ Ռ. Նազարեան վերոյիշեալ իրողութիւնը մատնանշելով դիտել տուած է, թէ «ասիկա շատ հեռու է Հանրապետութիւնում ֆիզկուլտուրայի եւ սպորտի զարգացման համար տրամադրուող միջոցներից ու ստեղծուած հնարաւորութիւններից»: Համաձայն յօդուածագրին՝ տխուր պատկերին պատճառները բազմազան են: Ռ. Նազարեան անդրադարձած է պատճառներէն մէկուն միայն:

Ի տարբերութիւն Խորհ. Միութեան այլ վայրերու մէջ կիրարկուող սովորութեան, Հայաստանի փորձառու եւ անուանի մարզիկները չեն զբաղիր նորերու պատրաստութեամբ. «Բանը հասել է այնտեղ, որ առանձին մարզիկներ, բարձր նուաճումներ ի տիրելուց եւ ակտիւ սպորտը թողնելուց յետոյ բացառապէս վարչական աշխատանքի են ձգտում, իսկ մարզական վերադաս կազմակերպութիւններն ընդառաջում են նրանց: Մինչդեռ հէնց այդ մասնագէտներն են, որ իրենց փորձն ու հմտութիւնները պէտք է հաղորդեն պատանիներին ու աղջիկներին: Ցաւօք, երբեմն վարչական աշխատանքի անցած մասնագէտն այլեւս խուսափում է նոյնիսկ մարզասրահներն ու մարզադաշտերը մտնելուց, չի մասնակցում խմբերի մարզումներին»:

Յօդուածագիրը մատնանշած է այդ ախոյեաններու անունները. «օրինակ, ինչո՞վ բացատրել այն, որ բռնցքամարտի գծով Հայկական ՍՍՀ վաստակաւոր մարզիչներ Կ. Զաներեանը, Շ. Երթեւցեանը, Ժ. Յովհաննիսեանը, Ռ. Անտոնեանը հեռու են կանգնել պատանեկան խմբերից: Ժամանակակից հնգամարտի վիճակն այսօր բարւոք չէ Հանրապետութիւնում: Բայց ի՞նչ անուն տալ այն փաստին, որ ՍՍՀՄ վաստակաւոր մարզիչ Եդ. Աւագեանը տարիներ շարունակ չի զբաղւում մարզչական աշխատանքով նոյնիսկ իր սիրած մրցաձեւում՝ սուսերամարտում: Մարմնամարզութեան մեր անուանի մասնագէտներ Ս. Ղարագէօզեանի, Հ. Շահինեանի, Ա. Ազարեանի, Վ. Ցակոբեանի, Ա. Ազնաւուրեանի մարզչական բարձր մակարդակը յայտնի է ոչ միայն Սով. Միութիւնում, այլեւ արտասահմանում: Բայց արի ու տես, որ անցնելով վարչական աշխատանքի, նրանք խուսափում են տանը մեր պատանիներին ու աղջիկներին մարզելուց, իսկ մարմնամարզութեան վիճակը Հանրապետութիւնում, ինչպէս ցոյց են տալիս վերջին տարիների համամիութենական մրցումները, դարձել է աննախանձելի»:

Ներկայիս Հայաստանի մէջ կան մօտ 100 մասնագիտացած դպրոցներ մարզանքի համար: Ասոնք կոչուած են ապագայ մարզիկներ պատրաստելու: Այսուհանդերձ, համաձայն յօդուածագրին, ասոնց մեծ մասին գործունէութիւնը գոհացուցիչ չէ: «Ունենք մարզադպրոցներ (Արթիկ, Ապարան, Արովեան, Արտաշատ, Անի, Ախուրեան, Էջմիածին, Դիլիջան, Սեւան, Կալինինօ, Թումանեան, Մեղրի եւայլն) որոնք տասնեակ տարիների գործունէութեան ընթացքում նոյնիսկ Հանրապետութեան պատանեկան հաւաքականների թեկնածուներ չեն պատրաստել»: Մինչդեռ պատկերը տարբեր է օտար երկիրներու մէջ, ինչպէս, Պալթեան Հանրապետութիւններ, Բելոռուսիա, Վրաստան, Ուզբեկիստան:

ԴԷՊՔԵՐ ԴԷՄՔԵՐ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Ս. Յակոբայ վանքը վախճանած է Սուրէն արք. Քէմհաճեան: Բնիկ Սամաթիացի, շուրջ 90 տարեկան, ծերունազարդ հոգեւորականը 70 տարի ծառայած է իբրեւ միաբան Երուսաղէմի պատրիարքարանը:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ յետ անողոք հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է օփերայի ծանօթ երգիչ՝ Պետրոս Գույումճեան: 47 տարեկան, ողբացեալը դեռ պատանեկութեան, տարիներով եղած է անդամ Զուարթնոց Երգչախումբին նախքան մտնելը պետական օփերա, ուր փըլնտռուած եւ գնահատուած երգիչ մըն էր:

ՆԻՒ ՃԸՐԶԻԻ (Միացեալ Նահանգներ) մէջ, Յուլիս 31ին եւ Օգոստ. 1ին տեղի ունեցած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ամերիկայի արեւելեան շրջանի եւ Գանատայի մէջ — մասնաճիւղային 8րդ խաղերը: Փակման հանդիսութեան ներկայ եղած են աւելի քան 1500 հոգի: Նոյն երեկոն կատարուած է նաեւ բաժակներու բաշխումը: Առիւծի բաժինը առած է Մոնրէալի մասնաճիւղը: Ոտնագնդակի ախոյեան հանդիսացած է Թորոնթոյի մասնաճիւղը:

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐ

Պերճաղիճը կը նահանջէր, իսկ Լէօնոր անոր վրայ կը քալէր:

Ցանկարծ Էմբէրիա երերաց եւ ծունկերուն վրայ ինկաւ:

Լէօնոր անոր վրայ քալեց եւ իր դաշոյնին ծայրը առանց քաշուելու անոր միսը մխեց...: Դաշոյնին ծայրը կաթիլ մը արիւն նշմարուեցաւ որ յակինթի մը կտորի պէս պլորուելով կաթած միջոցին Էմբէրիայի մարմարակերտ բումբերուն վըրայ իյնալով բիծ մը յօրինեց:

Էմբէրիա, խելագար, զինաթափ, գետին փռուած սկսաւ խորդալ:

Լէօնոր մէկ ծունկը անոր վրայ դրած եւ մէկ ձեռքովն զայն բռնած, միւս ձեռքովը դաշոյնը անոր կոկորդը մխելու կը պատրաստուէր:

— Շնո՛րհ, մռնչեց պերճաղիճը:

— Պիտի խօսի՞ս իրողութիւնը, պիտի խոստովանի՞ս, մռնչեց Լէօնոր ինքնիրմէն ելած:

— Այո՛, խորդաց Էմբէրիա:

Դաշոյնը իր գործը կիսատ ձգած միսէն դուրս ելաւ: Վայրկեան մը Լէօնոր այնպէս կարծեց թէ յանկարծ ուժաթափ պիտի ըլլար, բայց իր ջիղերուն վրայ իշխելով պրկուեցաւ եւ առաջուանէն աւելի սպառնական ձայնով մը գոչեց.

— Խօսէ՛, ըսէ, Ռոլանը ո՞ւր է:

— Վենետիկ պատասխանեց պերճաղիճը: Ժան տի Լորէնցօ անունին տակ ծածկուած:

— Երբէ՞ն ի վեր:

— Կարծեմ փախչելէն ի վեր:

— Ո՞ւրկէ փախչելէն:

— Հօրմէրէն:

— Հօրմերուն մէ՞ջն էր:

— Այո՛:

— Երբէ՞ն ի վեր:

— Ձերբակալուելէն ի վեր:

— Ե՞րբ բախած է:

— Մօտաւորապէս վեց ամիս առաջ:

— Ինչո՞ւ հոս եկաւ:

— Եղելութիւնը Ալթիէրիի պատմելու համար:

— Անկէ ուրիշ մարդու լուր տուի՞ր:

— Այո՛:

— Որո՞ւն:

— Տանտօլոյին:

— Հօ՞րս:

— Այո՛:

— Ի՞նչ որոշեցին:

— Զինքը ձերբակալել:

— Ե՞րբ.

— Կարելի եղածին չափ շուտ:

— Անկէ ուրիշ բան չե՞ս գիտեր:

— Ո՛չ:

Էմբէրիա այս բառերը խորդիւնի մը մէջ արտասանեց: Ուժաթափ եղած էր: Կատաղութիւնը, զայրոյթը, ատելութիւնը եւ վախը կազմալուծած էին այդ ոճրեղ կազմուածքը: Նուաղեցաւ:

Լէօնոր ոտքի ելլելով շուրջը նայուածք մը պտըտցուց:

Մեքենայաբար, հանդարտօրէն եւ թուաբանական ճշդութեամբ Լէօնոր ուղղուեցաւ պատէն կախուած վարագոյրի մը զօր վար քաշելով իր կապերէն ազատեց, ապա ձեռքի դաշոյնովը կապերը կտրեց, յետոյ, Էմբէրիայի քով դառնալով անոր ձեռքերն ու ոտքերը կապեց, բարակ քօղ մը առնելով բերանը թխեց որ չկարենայ պոռալ եւ անոր երկու ուսերէն բռնելով ուրիշ սենեակ մը տարաւ, վրայէն դուռը կղպեց եւ առաջուան սենեակը դառնալով ինքզինքը թիկնաթոռի մը վրայ նետեց:

Բայց անմիջապէս ոտքի ցատկեց, ձեռքը ճակտին տարաւ եւ կակազեց.

— Ո՛չ, ո՛չ: Այժմ պէտք չէ որ մեռնիմ: Այսօր պէտք չէ որ խենթենամ...:

Այդ վիճակին մէջ, ժամ մը ամբողջ հոն մնաց բայց այնպէս կարծեց թէ հազիւ վայրկեան մը անցած էր:

Վերջապէս կրցաւ ոտքի ելլել:

Դանդաղ ու ծանրացած քայլերով խոհանոց մտաւ: Խոհարարապետը տեսաւ որ Տիկինը ըմպելեաց մառանին մօտենալով դուռը կը բանար եւ ամէնէն ազնիւ ըմպելիքներէն շիշ մը առնելով գաւաթ մը կը լեցնէր եւ մէկ ումպով գաւաթը կը պարպէր:

Այտերը կաս կարմիր կտրեցան եւ կուրծքը այրիլ սկսաւ:

Ասոր վրայ, իր յարկաբաժինը ելաւ, հագնելով լաթերը հագաւ, վար իջաւ եւ դուրս ելաւ պալատէն:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվար – Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան։

Պայծառ Վարդանեանի Թաղման առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Աշոտ Վարդանեան 50 Ֆր, Սիմոն Սամուէլեանի մահուան առթիւ Սեդրակ Սամուէլեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Սամուէլեան, Միքայէլեան ընտանիք, Յարութիւն Ժամկոչեան, Պ. Ժամկոչեան 100ական, Առաքէլ Տուտուսեան 50, Ստեփան Քէօմիւրեանի Թաղման առթիւ Սէֆէրեան եղբայրներ 50, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Խոզիկեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչեան, Մկրտիչ Քէօմիւրեան 20ական, Այրի Տիկին Տօնիկեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ճնտոյեան, Տէր եւ Տիկին Մանասէլեան, Պ. Քիւփէլեան 10ական, Ծաղկազարդի առթիւ Մանուկեան 20 Ֆր. դպրոցին։

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Պետիկեան (Ալֆորվիլ) 100 Ֆր. կը նուիրէ։

Կ. Սէմէրճեան (Նիս) 50 Ֆր.

Տիկ. Եղէկելեան (Սէն-Ժերմէն ան Լէյ) 50 Ֆր.

Պ. Շմաւոն Պալեան (Շաւիլ) 80 Ֆր.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Այս Կիրակի, ամբողջ օրը։
Առաւօտեան՝ խաղողօրհնէք
Կէսօրէ ետք ժամը 15ին՝ պաշտօնական հանդիսութիւն
Հասցէ.– Պելֆոնթէն (Ժիւրա)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻՆ
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Grande Fête Champêtre

DIMANCHE 15 AOUT

ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

Գեղարուեստական բաժին, հաճելի ժամանց

Colonie St. André route de Bessan 34500 Béziers

RESTAURANT

Le Samovar

cuisine et spécialités russes

animé tous les soirs par

André Chestopoloff

14 rue Sauval 75001 Paris
métro Louvre
fermé le dimanche

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Օգոստոս 15 տօն է Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի եպիսկոպոսական պարտարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.

Գերշ. Եպս. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին.

Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, Օգոստոս 16, Յիշատակ է Մեռելոց։

Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ Ս. Պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

6 ter, Rue Charlot — Paris

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, պատարագ եւ խաղողօրհնէք։

Կը պատարագէ ՆԻԿՈՂՈՍ Ծ. Վ. Թ. ՔԷՀԵԱՅԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ մերազն ժողովուրդին թէ Օգոստոս 15 Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ կը կատարուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնէք։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30 Ս. Պատարագ 10. Քարոզ 11 Խաղողօրհնէք 11.40ին։

ԼԱՍԻՕԹԱ

Օգոստոս 16 Երկուշաբթի Ս. Կարապետ մատրան մէջ 30 Րիւ Լըտրիւ Ռոլէն, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի 15 Օգոստոս Ս. Աստուածածին, եկեղեցւոյս անուանակոչման տօնին առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ. աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք։

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւով պատարագ եւ Խաղողօրհնութիւն 15 Օգոստոս Կիրակի առաւօտեան։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ եւ խաղողօրհնէք։։

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, պատարագ, ժամը 11ին՝ խաղողօրհնէք. կը պատարագէ Մակար Քհնյ. Նաճարեան։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի 15 Օգոստոսին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի նորընտիր հոգեւոր հովիւ՝

ԴԱՒԻԹ Ծ. Վրդ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30ին։

Պատարագ ժամը 10ին, եւ խաղողօրհնէք 11.45ին։

ՍԷՆ-ԼՈՒ

Սէն-Լու Կրան Բէնի հայոց եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնէք Կիրակի 15 Օգոստոս։

Կը պատարագէ՝ ՇԱՀԱՆ ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ
2650 ՖՐ.

ՕԳՈՍՏՈՍ — ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ 14 ՕՐ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — ՆՈՅԵՄԲԵՐ

2400 ՖՐ.

ԳԻՆԻՆ ՄԷՋ ԵՆ.— Օդանաւային փոխադրութիւնը — ամբողջական փանսիոն — Ա. կարգի պանդոկ — Այցելութիւններ եւ շրջապտոյտ — Ընկերացող սպասարկութիւն — Առաջնորդ

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001 - MARSEILLE
tél. (91) 50. 89. 12

Madeleine BENNEYAN
HAVAS - VOYAGES
12, bd. Général De-Gaulle
26000 - VALENCE
tél. (75) 43. 06. 06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՑԱՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏ. 8ԷՆ 23

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Երեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր – մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
14-15
SAMEDI-DIMANCHE
14-15 AOUT
1976

LE NUMERO 1,20 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C.C.P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.661

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — № 13.661

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԹԷԼ-ԷԼ-ԶԱԱԹԱՐ՝ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ԼԻԲԱՆԱՆ ԱՅԼԵՒՍ ԵՐԿՈՒՔԻ ԲԱԺՆՈՒԱԾ Է

52 օրուան արիւնալի կռիւներէ ետք, որոնք ամէնէն կատաղիները կը նկատուին Լիբանանի պատերազմին, որուն կարելի ալ չէ «քաղաքացիական» որակումը տալ, Թէլ-էլ-Զաաթար ինկաւ: Քրիստոնեայ գօտիին մէջ, պաղեստինեան երբեմնի այս գաղթակայանը, որ բերդաքաղաքի վերածուած էր, չկայ այլեւս եւ այս ձեւով Լիբանանի երկուքի բաժանումը աւելի կատարուած իրողութիւն է: Արեւելքը՝ քրիստոնեայ, արեւմուտքը՝ մահմետական – յառաջդիմական: Նախքան վերջնական անկումը շուրջ 12 հազար հոգի կրցած են հեռանալ եւ փորձել ապաստանիլ արեւմտեան կողմը, մինչ 6000 հոգի կը յանձնուէին քրիստոնեաներուն: Վերջին օրը՝ Հինգշաբթի, 400 մեռեալ կար: Այս վախճանը, անշուշտ, ծանր հարուած մըն է պաղեստինեան դիմադրութեան եւ Արաֆաթի համար, տեսակ մը նոր «Սեւ Սեպտեմբեր», այսինքն պարտութիւնը նոյնքան ծանր է որքան Յորդանանի մէջ երբ 1970 Սեպտեմբերին Հիւսէյն թագաւորը իր երկիրը մաքրեց Պաղեստինցիներէն: Եւ ի վերջոյ, Պաղեստինցիք կրնան մէկ կարեւոր հաստատում ընել թէ առաւելաբար զիրենք մաքրագործողները՝ Արաբները եղած են:

Ըստ արաբական Լիկայի ներկայացուցիչ՝ տոքթ. Հասան Խոլիի Զաաթարի 12 հազար հոգիին մէջ 9000 Պաղեստինցի կար, 3000ը Լիբանանցի ու նաեւ ուրիշներ շուրջ՝ 100 Սուրիացի եւ 12 Եգիպտացի: Գալով այն 6.000ներուն, որոնք յանձնուած են, ոչ ոք գիտէ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ անոնց ճակատագիրը: Ամէն ձեւով յայտարարած է թէ «պատերազմական գերի» պիտի նկատուին անոնք որ կռուող էին եւ հրաւիրած է Միջազգային Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչները, որ այցելեն:

Պաղեստինցիք առաւելաբար Սուրիան կը մեղադրեն այս վախճանին համար եւ պաղեստինեան Ջալնաափիւռն ալ ամբաստանագիր մը կարդաց ետք, մաղթած է որ «Սուրիացիք դժոխքին մէջ այրին ասոր համար»:

Պարզ է որ յաղթանակը կարեւոր է քրիստոնեաներուն համար, որոնք այս ձեւով զօրացուցին քրիստոնեայ շրջանը եւ այսօր փաստօրէն կան 2 Լիբանաններ: Քրիստոնեայ գօտիին մայրաքաղն է՝ Ճիւնիէն:

Ֆիկառոյի մէջ Հայր Ռիքէ շատ հետաքրքրական վերլուծում մը կ'ընէ Լիբանանի կացութեան, շեշտելով թէ նախ պէտք է պատմութեան անդրադառնալ եւ այդքան նախնական ձեւով չխօսիլ աջի եւ ձախի, քրիստոնեայի եւ մահմետականի մասին: Անուրանալի իրողութիւն է որ Պաղեստինցիք Լիբանանը վերածեցին իրենց գործողութեանց խարիսխին: Ու Հայր Ռիքէ կ'աւելցնէ թէ պաղեստինեան կազմակերպութեանց միջոցաւ բուն նպատակն է իրագործել յեղափոխութիւն մը, որ ոչ միայն Լիբանան, այլ Պաղեստին այլեւ ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ, մէջն ըլլալով քարիւղի իշխանապետութիւններ, պիտի հաստատէ ընկերային եւ քաղաքական վարչակարգ մը, որ քիչ թէ շատ նման ըլլայ Խորհ. Միութեան կամ Չինաստանի: Ու աւել է որ յօդուածագիրը կը բացատրէ Ժորժ Մաշէի հոգածութիւնը Լիբանանի նկատմամբ: Հ. Ռիքէ կ'ըսէ նաեւ թէ 1969էն ի վեր Լիբանան գտնուող պաղեստինեան գաղթակայանները զէնքի եւ զինամթերքի պահեստանոցներու վերածուած էին:

× Ժորժ Մաշէ 2րդ նամակ մը ղրկած է Շիրաքի, քանի առաջինին պատասխանը չստացաւ: Կ'ուզէ որ Ֆրանսա դիրք ճշդէ եւ թէ յանուն Ֆրանսայի, կառավարութիւնը հիմնական երեք սկզբունք յայտնէ. Ա) Սուրիական զօրքի քաշուիլը, Բ) Անդամահատումի ընդդիմութիւնը, Գ) Պաղեստինցի ժողովուրդի ազգային իրաւունքներու ճանաչում: Հարցն հոն է որ դեռ շատ չըներ որ նոյն Ժորժ Մաշէն «երկրի մը ներքին գործերու միջամտութիւն» կը նկատէր, Ֆրանսայի նախագահին առաջարկը, ձեւ մը փնտռելու (կլոր սեղան եւլն.) լուծում գտնելու համար Լիբանանի ողբերգութեան:

×

Պոլսոյ մէջ բռնուած այն երկու ահաբեկիչները, յայտարարած են թէ իրենց հրահանգուած էր «հրեայ սպաննել որքան որ կարենան», իբրեւ պատասխան Ուկանտայի Յուլիս 4ի հրէական արարքին: Ըստ Թրքական ոստիկանութեան, 26 վիրաւոր կայ: Հիւրբիէթի համաձայն, ահաբեկիչներու նպատակն էր Էլ – Ալ-ի օդանաւին վրայ յարձակիլ բայց ձախողած են, պայուսակներու քննութեան պատճառով:

Քանի մը տողով

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԸԼԸՃԵԱՆ անունով մէկը գտնուած է ուխ Ռոչըշուարի պանդոկի հրդեհին մեռեալներուն մէջ: Բազմաթիւ դիակներու ինքնութիւնը կարելի չէ եղած ճշդել:

ՖՐԱՆՔԸ շարունակեց իր անկումը Հինգշաբթի երբ աւելի քան 5 Ֆր. պէտք էր մէկ տոլարի համար: Պանք տը Ֆրանսը ստիպուեցաւ քանի մը անգամ միջամտել, ինչ որ չէր ըրած վերջերս:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ կը շարունակէ իր զինեալ պատրաստութիւնները, ցամաքային, ծովային թէ օդային: Թեթեւ ռմբակոծիչ եւ հալածիչ օդանաւեր Քոմոթինի, Գավալա, Սելանիկ եւ Հռոդոս հասած են: Յոյն Արտաքին Նախարարը Նիւ Եորք գացած է բացատրելու համար թէ «Թուրքիոյ կամայական արարքները Եգէականի մէջ վտանգ մըն են այդ շրջանի ապահովութեան եւ խաղաղութեան համար»: Թուրքիոյ համար այն հաստատումը որ Եգէականի այդ շրջանը Յունաստանի կը պատկանի «չի բաւեր իրաւականօրէն գերիշխանութեան իրաւունք մը հաստատելու»:

ՀԱՐԱՒԻ ԱՓՐԻԿԷԻ մէջ, կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ: Նոր բախումներէ 27 հոգի մեռած է՝ Քափ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ բնակիչներու թիւը 1976ի սկիզբը 3 միլիոն 493 հազար էր:

ՓԵՍՄՔԷ որ հաւանաբար մեծագոյն մարդասպանն է Լանտրիւէն եւ Փըթիոյէն ի վեր, նոր դիակ մը պիտի աւելցնէր իր հաւաքածոյին վրայ առջի գիշեր: Բանտէն փախուստ տալու ատեն, փորձած է խեղդել կառքին վարորդը եւ փախիլ բայց չէ յաջողած: Այս «տիպար քաղաքացին» ինչպէս կը վկայեն իր դրացիները, ցարդ 6 հոգի սպաննած է բայց վախ կայ որ ցանկը վերջնական չըլլայ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, –Արմէնփրես, Օգոստ. 3 – 4

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ԽԱՂԱՑԱՆԿԸ՝ ԱՇՆԱՆ

Հաստատուած է Խորհ. Միութեան 39րդ ախոյենութեան (աշնան եղանակի) խաղացանկը: «Արարատ» եօթը մրցումներ պիտի ունենայ իր սեփական դաշտին վրայ, իսկ ութ մրցումներ ալ՝ մրցակից խումբերու մարզադաշտը: Երեւանի մէջ պիտի խաղան Լվովի «Կարպատները», Կույբիշեւի «Կռիլյա Սովետովը», Մոսկուայի «Սպարտակը», Դոնեցկի «Շախտեօրը», Օդեսայի «Չերնոմորեցը», Մոսկուայի Բանակայիններն ու Տորպեդոյականները: Հայ մարզիկները պիտի ընդունուին հետեւեալ խումբերու կողմէ.— Վորոշիլովգրադի «Զարեա», Մինսկի, Կիեւի, Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի Դինամօները, Դնեպրոպետրովսկի «Դնեպր», Մոսկուայի «Լոկոմոտիվ» եւ Լենինգրադի «Զէնիթ»:

Մրցումները տեղի պիտի ունենան Օգոստոս 13էն մինչեւ Նոյեմբեր 13:

×

ԱՇՆԱՆԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ ՍԵՄԻՆ

Արարատի մարզիկները Ծաղկաձորի մէջ երկու շաբաթ հանգստանալէ եւ նախապատրաստական փորձեր կատարելէ ետք Երեւան վերադարձած են: Փորձերը կը շարունակեն այս անգամ Ձորաղբիւրի եւ «Հրազդան» մարզադաշտին մէջ:

Խումբին աւագ մարզիչը՝ Եդ. Մարգարով «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին յայտարարած է, թէ իրենք ներկայիս կը ձգտին զօրացնել խումբին կիսապաշտպան գիծը, քանի որ այդ օղակը թոյլ խաղարկութիւն մը ի յայտ բերաւ գարնան եղանակի մրցումներուն ժամանակ: Կը մտածեն լաւագոյնս օգտագործել կեդրոնի պաշտպանները՝ Արմէն Սարգսեան, Ալեքսանդր Միրզոյեան եւ Արամ Փարսադանեան:

Աւագ մարզիչը մտահոգուած է փորձառու բերդապահ Ալեօշա Աբրահամեանի վիճակով: Վիրաւորուած ըլլալով ձեռքէն՝ այս վերջինը ի վիճակի չէ եղած մինչեւ հիմա մարզուելու: Այժմ փոխարինուած է Աւետիս Յովսէփեանով:

×

ԵՐԵՒԱՆՑԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՇՔԱՆՇԱՆՆԵՐԸ

Լվովի մէջ տեղի ունեցած է դպրոցականներու համամիութենական 14րդ «սպարտակիադը»: Հայաստանի պատանի մարզիկները ձեռք ձգած են 16 ոսկի, 4 արծաթեայ եւ 5 պրոնզէ շքանշաններ: Համամիութենական մրցանիշ մը հաստատած է Լենինականէն հրաձիգ Աշոտ Մկրտչեան:

×

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓՈՔՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Տասներորդ հնգամեակին՝ 1976 – 1980, Հայաստանի քարտէսին վրայ ի յայտ պիտի գան աւելի քան 40 մեծ ձեռնարկութիւններ, բոլորն ալ արդիւնաբերական բնոյթի: Կառավարութեան որոշումով անոնցմէ 29ը պիտի հաստատուի փոքր քաղաքներու մէջ, որու հետեւանքով հնգամեակին այս քաղաքներուն արդիւնաբերութեան արտադրութեան աճը պիտի հասնի 75 տոկոսի, երբ Հանրապետութեան ամբողջ աճը, ըստ ծրագրի, 43 – 47 սահմանուած է: Նորակառոյցներուն մէջ պիտի աշխատին մօտ 35.000 բանուորներ:

×

ՀԻՆԱՒՈՒՐՑ ՊԱՐԵՐՈՒ ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՑՈՒՄԸ

Պատմական գիտութիւններու տոքթոր Սրբուհի Լիսիցեան հաւաքած է շուրջ 2000 հայկական պարեր՝ հնագոյն ժամանակներէ մինչեւ մեր օրերը: «Հայկական հինաւուրց պարեր եւ թատերական ներկայացումներ» խորագրուած անոր քառահատոր աշխատութիւնը, որուն 4րդ հատորը լոյս տեսած է վերջերս, արուեստաբանին բազմամեայ հետազօտութիւններուն արդիւնքը կը ներկայացնէ: Աշխատութեան մէջ ան ցոյց տուած է հայկական պարերու ծագումին բնոյթը՝ պարերու շարժումները արձանագրելու ինքնատիպ եղանակով մը: Ազգագրագէտը կազմած է յատուկ «այբուբեն» մը, կազմուած 34 գծանշաններով: Ասոնցմով կարելի է արձանագրել ոչ միայն պարին շարժումները, այլեւ թատերական ներկայացումներու դերակատարներուն խաղը, մարդոց իւրաքանչիւր շարժումը, նոյնիսկ՝ դիմախաղը:

Ս. Լիսիցեան իր գիրքին մէջ զետեղած է ոչ միայն պարերու շարժումները, այլեւ անոնց երաժշտութիւնը, ինչպէս նաեւ այն երգերը, որոնք յաճախ ընկերակցած են պարերուն: Նկարագրած է նաեւ տարազները, աւանդական դիմակները:

Մասնագէտներու հաստատումով այս աշխատութիւնը պարի եւ թատրոնի հանրագիտարան մըն է, որուն օգնութեամբ կարելի կը դառնայ մոռացութեան դատապարտուած պարերու վերակենդանացումը:

Ս. Լիսիցեան պատմութեան եւ ազգագրութեան վերաբերեալ 50 աշխատութիւններ հրապարակած է. թարգմանութիւններ ալ կատարած է: Ռուսերէնի թարգմանած է Րաֆֆիի, Ա. Իսահակեանի, Լեւոն Շանթի եւ այլ հայ հեղինակներու գրական գործեր:

Fonds A.R.A.M

"ՕՐՀՆԵՍՑԻ ԵՒ ՍՐԲԵՍՑԻ..."

(ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԻ ԻՄԱՍՏԸ)

ԽՄԲ. — Գարեգին արք. Սարգիսեան «Յառաջ»ի ղրկած է իր այս յօդուածին պատճէնը: Թէեւ ուղղուած Ամերիկահայութեան, կը խորհինք որ ան նոյնքան շահեկան է Ֆրանսահայութեան համար:

Հայց. Առաքելական Եկեղեցին, քրիստոնէական ընդհանուր տօներու կողքին, որոնք հասարակաց են նաեւ այլ եկեղեցիներուն, ունի յատկապէս տօներ, որոնք հայ ժողովուրդի կեանքի պայմաններէն, դրուագներէն եւ սովորութիւններէն ծնունդ առած են քրիստոնէական հաւատքի որպէս հայկական արտայայտութիւններ, հայ ազգի դարաւոր պատմութեան հետ շաղախուած վկայութիւններ: Այդ հայադրոշմ կրօնական աւանդութիւններու շարքին մէջ ամէնէն ժողովրդական բնոյթ կրող արարողութիւններէն մէկն է խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Մասնաւորաբար այստեղ, Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, խաղողօրհնէքի արարողութիւնը, որ համաձայն Հայց. Եկեղեցւոյ ընդհանուր աւանդութեան՝ կը կատարուի Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առիթով, իւրայատուկ նկարագիր եւ նշանակութիւն ստացած է այն հանգամանքով որ առհասարակ կը կատարուի տարեկան դաշտագնացութեան հետ առընչաբար, ստեղծելով ժողովրդական համախմբումի գեղեցիկ առիթ մը, ամառնային արձակուրդի այս շրջանին: Հայաստան Քէմփի կամ այլ ծառախիտ եւ հովանուտ դաշտավայրերու մէջ Հայց. Եկեղեցւոյ զաւակներ քով-քովի կուգան եւ իրարու աչքերուն մէջ իրենց համայնական հայկական ինքնութիւնը կը կարդան, իրարմով կ'ուրախանան եւ կը զօրանան, ազգային միասնութեան ոգին ամրապնդելով իրենց սրտերուն եւ հոգիներուն մէջ: Տոհմիկ սովորութիւններ, հայկական նըւագներ ու պարեր թարմ շունչ կը ստանան, զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծելով մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ:

Այս տարի յարմար եւ օգտակար համարեցայ ամփոփ ձեւով եւ կարելի յստակութեամբ մեր հաւատացեալ ժողովուրդին բացատրել խաղողօրհնէքի իմաստը: Անցեալ տարի, նման գրութեամբ մը ջանացեր էի բացատրել իմաստը Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին, վեր առնելով Ս. Աստուածածնի անձին հանդէպ Ս. Եկեղեցւոյ կողմէ մատուցուած յարգանքին եւ պաշտամունքին պատճառներն ու անոնց նշանակութիւնը մեր կեանքին համար:

×

Հնագոյն ժամանակներէն սկսեալ մարդէակը բնութեան բարիքներուն մէջ ըմբռնած է Արարիչ Աստուծոյ սէրն ու հոգածութիւնը առ մարդիկ: Բնութեան արտադրութիւնը եղող բուսական բարիքները — արմտիք, պտուղներ, բանջարեղէններ — աստուածագործ սիրոյն եւ հայրախնամ հոգածութեան բնական արտայայտութիւններն են, ինչպէս ճառագայթները բնական եւ ինքնածին արտաբխումն են արեւին...: Մարդու կեանքը անքակտելիօրէն շաղկապուած է տիեզերքի բնութեան: Բնութիւնը կենսական է, նուիրական եւ գեղեցիկ՝ մարդուն համար: Մանաւանդ ճարտարարուեստականութեամբ եւ մեքենականութեամբ տիրապետուած արդի կեանքին մէջ, բնութեան պակասը խոշոր բաց մը կը ստեղծէ եւ այլասերող ազդեցութեամբ մը կը ներգործէ մարդու կեանքին մէջ: Այսօր, աւելի քան երբեք, մարդը պէտք է գիտնայ արժեւորել եւ յարգել բնութիւնը եւ արտայայտել իր շնորհակալութեան եւ երախտիքի զգացումը բնութեան բարիքներուն համար Բարերար Աղբիւր Երկնաւոր Հօր եւ Արարչին Տիեզերքի:

Քրիստոնէական եկեղեցին, ուրիշ կըրօնքներու շարքին, մասնաւոր արարողութիւններով վեր կը բարձրացնէ բընութեան բարիքներուն այս կենսականութեան գաղափարը, աստուածային սիրոյն եւ օրհնութեան զեղումն ըլլալու հանգամանքը եւ մարդու կողմէ այդ գաղափարին եւ հանգամանքին երախտագիտօրէն ճանաչման անհրաժեշտութիւնը:

Հունձքի տօներ են սահմանուած, որոնց ընթացքին եկեղեցին մէկ կողմէ փառաբանութիւն է մատուցած Աստուծոյ իր անսահման եւ անխտրական բարիքներուն համար, եւ միւս կողմէ, բարձրացուցած է արժէքը մարդկային աշխատանքին՝ բնութեան բարիքները ձեռք բերելու եւ առատացնելու համար, ուրիշ խօսքով՝ բնութիւնը իր իսկական իմաստին եւ նըպատակին մէջ արժեւորելու համար:

Հայաստանի հողին արտադրութեանց մէջ ամէնէն ընտիրը նկատուած է խաղողը: Գինին նուիրուածհայկական երգերը այնքան պերճախօս են այս տեսակէտէն...: Ինչպէս բազմատաղանդ գրագէտ Կոստան Զարեան կ'ըսէ. «Խաղողը Հայաստանի երգն» է:

Խաղողը նաեւ կրօնական տեսակէտով գրաւիչ առանձնայատկութիւն մը ունի: Պատարագի գինին խաղողէն ծնունդ կ'առնէ: Յիսուս ինքզինք նմանցուց խաղողի տունկին. «Ես եմ որթ և դուք ուռ. որ հաստատեալ է յիս եւ ես ի նա, նա բերէ պըտուղ յոյժ. զի առանց իմ ոչինչ կարէք առնել» (Յովհ., ԺԵ. 5):

Հետեւաբար, բնութեան բարիքներուն մէջ որպէս ամէնէն հայկականը՝ խաղողն է ընդունուած յատուկ օրհնութեան համար, ծիսական մասնաւոր արարողութեամբ, մեր Ս. Եկեղեցւոյ Հայրերուն կողմէ: Խաղողին մէջ պէտք չէ տեսնել սոսկ խաղող, այլ խորհրդանշաբար Հայաստանի ամբողջ պտղաբերութիւնը, բերքը հայ հողին եւ հողին հետ խառնուած աշխատանքը հայ ժողովուրդին:

Նոյնքան իմաստալից պիտի ըլլար օրհնութիւնը ցորենին, որովհետեւ ցորենը աղբիւրն է հացին եւ հացը՝ գերազանց անհրաժեշտութիւնն է կեանքին համար: Ինչքա՜ն խորիմաստ են Աստուածամօր սեղանին ձօնուած Դանիէլ Վարուժանի սա սրտահիւս եւ առհաւական դրուագութեամբ օծուն բառերը քաղուած «Խաչբուռ» քերթուածէն.—

«Քեզ կը բերեմ, Մա՛յր, հունձքերուս
նախընծան:
Զոհագործէ՛ սեղանիդ վրայ՝ ուր,
դարե՛ր,
փեթակներուս մեղրամոմերը դեղձան
Լոյս ու արցունք են հոսեր:

Դուն, սուրբ պաշտպան հայրենական
հողերուս,
Որոնց տուիր անմահութիւնը դրախտի:
Ծիլը ծաղիկ ըրիր, յոյսը՝ արշալոյս,
Որ խրճիթիս կը ժպտի:

Դուն խաչբուռն այս, զոր իմ ձեռքով եմ
հիւսեր,
Ընդունէ՛, Մա՛յր:

.

Մա՛յր, խաչբուռն այս օրհնէ՛. եւ տուր
արտերուս
Ամառն՝ ոսկի, ինչպէս գարունը՝
մարգրիտ.
Որքան ամբարքըս լի ըլլան՝ ջահեր լոյս
Պիտի տան քու խորանիդ:

Ըրէ այնպէս՝ որ – նըման հի՛ն օրերուն –
Երբ դաշտերէ դաշտ ժուռ գալու դուն
ելլես՝
Փուշեր չըզգան ոտքերուդ տակ՝ այլ
սարսուռն
Կակաչներ՝ մեր սրտին պէս:

×

Հայց. Եկեղեցին խաղողօրհնէքը սահմանած է Աստուածածնի տօնին, որովհետեւ Օգոստոս ամսուն խաղողը կը հասուննայ Հայաստանի մէջ: [illegible] դուրթիւնն է որ կը շարունակէ [illegible] մեր Հայց. Եկեղեցւոյ մէջ [illegible]: Ես կը յիշեմ որ մեր հայրենի գիւղին մէջ ընտանիքներ իրենց այգիներէն փոքրիկ սակառներով խաղող կը բերէին եկեղեցին եւ երախտագիտութեամբ կը մօտենային խորանին եւ բեմին վրայ կը դըտեղէին զանոնք գունագեղ տեսարան մը պարզելով խորանին առջեւ եւ բնութեան հոգեկից շունչը խառնելով կարծես խունկի ծուխերուն մէջ:

Գեղջկական ընկերութեան յատուկ սովորութիւն էր այդ: Իմաստը, սակայն ընդհանրական հանգամանք եւ արժէք ունի, — Աստուծոյ ընծայել ինչ որ Աստուծոյ տուրքն է մեզի, բայց մեր մարդկային ճիգերով քաղուած, մեր քրտինքով շահուած: Մարդու առ Աստուած երախտագիտութեան զգացումին արտայայտութիւնն է այդ:

Այսօր, մեզմէ շատերը կ'ապրին հեռու գիւղական կեանքի շրջագծէն ու պայմաններէն: Խաղողն ու ցորենը մեր արտադրութիւնը չեն անպայման: Գործարաններու մէջ կ'աշխատինք: Գրասենեակներու մէջ կը գործենք: Թուղթով, գիրով, հեռախօսով, մեքենաներով ու գործիքներով կ'իրագործենք մեր աշխատանքը: Ճարտարարուեստական ընկերութեան մը կեանքի պայմաններուն մէջ, սակայն, պէտք չէ մոռնալ որ Աստուծոյ նոյն բարիքները կը վայելենք: Նոր ձեւերով պէտք է արտայայտենք մեր երախտագիտութիւնը առ Աստուած: Երբ նոր գործի մը կը ձեռնարկենք, գրասենեակ մը կը բանանք, տուն մը կամ յարկաբաժին մը կը գնենք, գործարան մըկը հաստատենք, անհրաժեշտ է որ Աստուծոյ օրհնութեան առարկայ ընենք զանոնք խնդրելով աղօթքը քահանային, եւ որպէս երախտագիտութեան գործնական արտայայտութիւն՝ մեր գործի արդիւնքին երախտիքը, մեր Նոր տեսակի «Խաչբուռ»ը, առաջին բարիքը, ընծայենք Աստուծոյ իր սուրբ եկեղեցին [illegible] յաջողելով զայն: (*)

Եւ ի՞նչ է արդէն կրօնական զգացումը մարդու հոգիին մէջ եթէ ոչ կապը մարդու եւ Աստուծոյ միջեւ, [illegible] Աստուծոյ եւ Աստուածայինին հետ:

Մեր եկեղեցական – ազգային աւանդութիւնները պէտք չէ նկատել [illegible] [illegible]

[illegible]

«Օրհնեսցի՛ եւ սրբեսցի...»

[illegible]

«Օրհնեսցի՛ եւ պահպանեսցի եւ ողորմեսցի պահեսցի...»

[illegible] «բնդ միոյ երեսուն եւ ընդ միոյ վաթսուն, եւ ընդ միոյ հարիւր...»

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔԵՊ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(*) [illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՒՐ ՎՈՒՍԿՈՒՆԸ

Վուսկունը հասկացաւ ամէն ինչ. սիրտը դանակ խրեցին կարծես, եւ նա բարուրը գրկած՝ երկար ժամանակ հեկեկում էր:

×

Ալմաստը չգիտէր ինչ անէր այդ ոսկիները, որոնք չիկացած ածուխների պէս այրում էին նրա ձեռքը, եւ նա ստիպուեց այդ մասին տեղեակ պահել ամուսնուն:

— Ապրուստը հեռն են դրէ, ի՞նչ կ'ուզես, — պատասխանեց Խոսրովը դառը խնդալով, զայրոյթը հազիւ զսպած:

— Իրենց գլուխն ուտի, — փնթփնթաց Ալմաստը: — Ինձ պէտք չի իրենց փարէն:

— Քեզ պէտք չի, տուր ինձ: Ինձ պէտք ի:

Ալմաստը զարմացած նայեց ամուսնուն:

— Ինչի՞ կը նայես էդպէս, — ասաց Խոսրովը: — Էն դու չէի՞ր, որ կ'ասէի՞ր աշխարհը ոսկու վրայ ի: Ահա, ոսկի չեն իտոնք...

Կինը անխօս նայում էր նրան — Տուր էստեղ, տուր, — Խոսրովը կնոջից ոսկիներն առաւ ու դրեց ժիլետի գրպանը:

— Խոսրո՞վ...

— Գնա գործիդ, գնա, — գոռաց Խոսրովը: Զքուիր աչքիցս, եալլա...

×

Գիշերն ինքն իրեն հետ երկար տալուց – առնելուց յետոյ Խոսրովը առաւօտ վաղ վեր կացաւ, հագաւ կիրակնօրեայ շորերն ու առանց նախաճաշելու դուրս եկաւ տնից:

— Անօթի ո՞ւր կ'երթաս, — ձայնեց Ալմաստը նրա ետեւից, — արի երկու բրտուճ հաց կեր, նոր գնա:

Խոսրովը ետ չդարձաւ ու չպատասխանեց:

Փողոցը կարեց–անցաւ արագաքայլ, գործի գնացող մարդու շտապողականութեամբ: Գլուխը չէր բարձրացնում, չէր նայում աջ ու ձախ, որ բարեւ չտայ ու բարեւ չ'առնի: Նրան թւում էր, թէ պա[illegible]

[illegible]

— Հօրդ հետ գործ ունիմ, — պատասխանեց նա [illegible]

— Հայրս ուշ կը գայ:

— Վնաս չունի, ես կը սպասեմ:

ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆԵԱՆ

(21 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՍԿԶԲՆԱՔԱՅԼԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԻ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ սկսած այս թատերական շարժումը կը սկսի ծաւալիլ այլ գաղութներու մէջ քանի մը միջոցներու եւ կապերու շնորհիւ: Նախ՝ զանազան գաղութներէ եկող հայ հանդիսականներու միջոցով, որոնք, բնականաբար, իրենց վերադարձին կը պատմէին թատերական ներկայացումներու մասին եւ ապա՝ Մխիթարեան Հայրերու ունեցած կապերու շնորհիւ տարբեր հայկական գաղութներու: Այս իրողութիւններու գծով Ս. Ղազարի թատրոնին համբաւն ու ազդեցութիւնը կը հասնի մինչեւ Պոլիս եւ Հնդկաստան: Հետաքրքրական է 1828 Դեկտեմբեր 20ին հնդկահայ Յովհաննէս Աղալեանի գրած մէկ նամակը Աբբահայր Սուքիաս Սոմալի. «Վարդանեան ողբերգութիւնն յօրինեալ մեծի բանաստեղծին մերոյ՝ Հայր Ղուկաս վարդապետի Ինճիճեան՝ զարթուցեալ է աստ զհուր իմն ջերմեռանդութեան և հայրենասիրութեան ի սիրտս հայկազուն ընթերցողաց: Արժանի է երկնաձիր բանաստեղծին մերոյ պարապել յօրինուածս այնպիսի ողբերգութեանց, որոց գործն կամ առարկայքն […]անին յիշատակեալ յաղետալի անցս պատմութեան մերոյ»: Մխիթարեաններու յարաբերութիւնները այնքան կը սերտանան Հնդկահայերու հետ որ այս վերջինները հիմնադիրները կը հանդիսանան Մխիթարեան երկու մեծագոյն վարժարաններու:

Մխիթարեան վարդապետներ Հնդկաստան կը մեկնին, Վենետիկէն տպուածներով գիրքեր կը ղրկուին Հնդկաստան, ուր հայ գաղութը կը սկսի ուրացնել Վենետիկի մշակութային ազդեցութիւնը, 1821ին Կալկաթայի մէջ լոյս կը տեսնէ կատակերգութիւն մը «Խորագիմայ դըրժողութեան», սկիզբ կ'առնէ թատրոնի հանդէպ սկզբնական խանդավառութիւն մը: Հնդկաստանէն նաեւ՝ ռուսահայ իրականութեան մէջ, Հ. Մինաս Բժշկեանն է որ Խարասու Բազարի մէջ (Խրիմ) Մխիթարեան վարժարան մը հիմնելով կը սկսի թատրոնի կազմակերպութեան: Նոյն վարդապետն է նաեւ որ Պոլսոյ մէջ կը կազմակերպէ թատերական առաջին ներկայացումը: Այս առթիւ, ներկայացման ներկաներէն Գէորգ Օղուլուխեան հետեւեալը կը գրէ Աբբահայր Ստեփանոս Ագոնցի (1810 Մարտ 8ին). «Բարեկենդանին Հ. Մինաս վարդապետը իւր դպրատանը մէջ տղոցը Արտաշէսի պատմութիւնը խաղցուց. որչափ մարդ կար՝ ամէնքը զարմացան, թէ Հայոց մէջ ասանկ բան կ'ըլլայ մի եղեր. եւ ճշմարիտ, նոր բան մը տեսան»: Թատերական նախափորձերը կը տարածուին մինչեւ Վասպուրական: Պոլսոյ մէջ իրարու կը յաջորդեն ներկայացումները՝ Հասգիւղ, Օրթագիւղ, Քուզկունճուք հայաշատ թաղամասերուն մէջ:

Գրախօսուող աշխատութեան հեղինակը՝ արեւմտահայ թատրոնի ծագումն ու կազմաւորումը Վենետիկի Մխիթարեան թատրոնի ազդեցութեան կապելով, կը շեշտէ նաեւ այն իրողութիւնը որ Պոլսոյ հայ թատրոնի շատ մը վաստակաւոր դէմքեր՝ Պետրոս Ադամեան, Յովհաննէս Աճէմեան, Արմէն Արմէնեան եւ ուրիշներ Մխիթարեան սաներ եղած են: Թատերագիրներէն Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Սրապիոն Հէքիմեան, Թովմաս Թէրզեան, Մատթէոս Մամուրեան, Խորէն արք. Նարպէյ եւ ուրիշներ դարձեալ Մխիթարեան սաներ են, որոնք թատրոնի սէրը փոխանցած են հայաշատ թաղամասերուն մէջ:

Հ. Լեւոն Զէքիեան, իր գիրքին հինգերորդ եւ վերջին մասին մէջ՝ «Թատրոնը հայ վերածնունդի իրականութեան մէջ» խորագրին տակ, կարճ ակնարկով մը կ'անդրադառնայ զանազան հեղինակներու տարբեր արտայայտութիւններուն՝ վերածնունդի իրողութեան և տարողութեան նկատմամբ: Այս առթիւ ան դիտել կուտայ թէ մինչ շատեր՝ Մխիթարի եւ անոր հետեւորդներուն մէջ կ'ուզեն տեսնել գլխաւոր գործիչները Հայ Վերածնունդի ուրիշներ կը պնդեն թէ «Մխիթարին գործը նպաստաւոր արդիւնքներ տալով հանդերձ՝ իրական վերածնութիւն մը չեղաւ, ու մնաց միշտ թէեւ արդիւնաւոր՝ բայց քովլնոտ աշխատանք մը մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ»: Իսկ ուրիշներ՝ ընդունելով հանդերձ թէ «Արդի հայ գրականութեան երեքդարեան բազմաճիւղ հոսանքներուն մէջ, ուրիշ ոչ մէկ շարժում այնքան ուշագրաւ ու հաստատուն եղած է՝ որքան Մխիթարեան առաքելութիւնը, որպէս կազմակերպուած կրթական ու գրական գործունէութեան, կը համարին թէ Մխիթարեաններու գործը «ամբողջական ու կառուցողական» աշխատանք մը ըլլալէ աւելի եղած է լոկ «բեկորային ու քննադատական բանահաւաքութիւն»մը եւ թէ «Մխիթարեանները մնացած են միշտ հայ ժողովուրդի կեանքին լուսանցքին վրայ»: Այս բազմազան տեսակէտներու յիշատակութենէն ետք հեղինակը՝ հակասութեանց անդրադառնալով, տրամաբանօրէն կ'եզրակացնէ թէ –լուսանցքի վրայ մնացող գործունէութիւն մը չէր կրնար երեքդարեան բազմաճիւղ հոսանքներու ամէնէն ուշագրաւն ու հաստատունը ըլլալ»:

Այնուհետեւ հեղինակը կը ներկայացնէ հայ գրողներու արտայայտած կարծիքները Մխիթարեան թատրոնի մասին, որոնց մէջ անդրադառնալով անոնց որոնք վերապահութիւններ կը պարունակեն յիշեալ թատրոնի յառաջդիմական ոգիին նկատմամբ, իբրեւ թէ Մխիթարեանները թատրոնը գործածած են իբրեւ միջոց մը «կաթոլիկական պրոպագանդայի», թատրոնը նկատած են միշտ կրօնաբարոյական պահանջներու առընչութեամբ եւ չեն ունեցած արուեստի ազատ եւ անկախ ըմբռնում մը կամ ընդդիմացած են կնոջ բեմ ելլելուն եւայլն, փաստացի տուեալներով եւ օրինակներով կը հերքէ այդպիսի վերագրումները եւ կը բնորոշէ Մխիթարեաններու գործունէութեան հիմնական յատկանիշը հետեւեալ տողերուն մէջ.— «Մխիթարեաններու գործունէութեան հիմնական յատկանիշը եղած է ամէն ինչ ուղղել իրենց առաքելութիւնը բնորոշող մարդկային, հայկ. ու քրիստոնէական գաղափարականին գործադրութեան: Այս իմաստով, գրականութիւնը, գիտութիւնը եւ արուեստն ալ նկատած են առաւելապէս իբրեւ միջոցներ՝ որոնց նպատակը պէտք է ըլլայ անհատին եւ ընկերութեան կրթութիւնը»:

Հ. Լեւոն վրդ. Զէքիեան հայ թատրոնի սկզբնաքայլերը եւ գաղութներու մէջ տարածումն ու զարգացումը ներկայացուցած է հիմնուելով Ս. Ղազարի Մխիթարեան վանքի դիւաններուն, հայ մատենագրութեան, արդի հայ բանասիրական երկերու, գերմաներէն, ֆրանսերէն աղբիւրներու, ինչպէս նաեւ հայ պարբերական մամուլի մէջ սփռուած յօդուածներու վրայ: Բծախնդրօրէն ուսումնասիրելով այդ բոլորը ան, կարելի առարկայականութեամբ, տուած է հարազատ պատկերը իր շօշափած նիւթին, յաճախ նոր եւ հետաքրքրական տուեալներ երեւան հանելով: Ան կարդացած է նոյնիսկ Թուրք Թատրոնի քննադատ փրոֆ. Մեթին Անտի 1972ին հրատարակած աւելի քան 400 էջնոց ուսումնասիրութեան հատորը՝ «Թուրք Թատրոնը Բարեկարգումի եւ Բռնատիրութեան շրջաններուն» խորագրով: Յիշեալ հատորի գրեթէ երկու երրորդ մասին մէջ հեղինակը անդրադարձած է Թրքական Թատրոնի ծագումին մէջ հայ թատրոնի կատարած դերին:

Շահեկան լուրջ ու բծախնդիր աշխատանք մը կատարած է Հ. Լեւոն Զէքիեան, որ վեր է ամէն գնահատանքէ:

ՀՐԱՆԴ ԱԾԷՄԵԱՆ

ՕՌԱՆԺԻ ՆՈՐ "ՔՈՒԷԺԻ"ՆԵՐԸ(*)

Այն օրէն ի վեր որ Ժաք Պուրժուա եւ Ժան Տաուէլ ձեռք առին Օռանժի նոր «Քուէժ»ներու ուղղութիւնը՝ Անթիք Թատրոնը, տարին քանի մը օր եռանդուն գործունէութիւն մը կը ցուցաբերէ: Միշտ շատցող հասարակութեան մը ներկայութիւնը՝ կուգայ հաստատել տակաւ զօրացող հետաքրքրութիւն մը քնարերգակ արուեստին հանդէպ: Ահաւասիկ Քուէժիներու 1976ի յայտագիրը.— Պեթհովէնի 9րդ Համանուագը, Վերտիի «Այտա»ն եւ Վակների Լոհենկրինը:

Այս շքեղ ծիրին մէջ է որ պէտք է պայ-
թէր 9րդ Համանուագը: Ի՜նչ յուսախաբութիւն: Մթիսլաւ Ռոսթրոբովիչ թաւջութակի հիանալի իր կնդկնոտը փոխարինած էր ղեկավարի ձողուին հետ: Բոլորովին մարած Ազգային Նուագախումբին, Լոնտոնի միշտ կատարեալ Նոր Ֆիլարմոնիայի Երգչախումբերուն եւ չորս մեկնարկուներուն դիմաց Ռոսթրոբովիչ մնաց մէս-մինակ: Հակառակ իր տենդին՝ երբեք չխանդավառեց: Գ. շարժումը, Ատաճիօ Քանթապիլէ երկար քաշքըշուեցաւ՝ աւելի աշխոյժ թեմփօ մը պակասէն: Աւարտականը ծանր եւ ոչ վեհաշուք, ընթացաւ իբրեւ համանուագային որեւէ հասարակ էջ: Ազգային Նուագախումբը, յատկապէս լարային բաժինը, փայլեցաւ իր տժգունութեամբ: Չորս մեկնարկուները, Կալինա Վիշնեւսկայա՝ իրապէս անբաւարար, Ժոսըլին Թայօն՝ խըղդուկ, Ճէյմս Քինկ՝ խլացուցիչ եւ Ճոն Մեքքըրտին՝ բացակայ,— ձեւական ներկայութիւն մը եղաւ միայն:

Աւելին կ'ակնկալուէր «Այտա»յէն: Վերտիի այս օփերան՝ երաժշտութեամբ նըւազ յաջող քան շատ մը ուրիշներ, կրնայ ինքզինք պարտադրել միայն հոյլփառեան արտադրութեան մը մէջ:

Եթէ Սանդրօ Սէքուիի բեմադրութիւնը կրցաւ ցուցաբերել Ամներիսի ուժն ու «Այտա»յի ծառայականութիւնը — թէեւ հուսկ ողջ դերեզմանումը ամբողջութեամբ խանգարուած է — ընդհակառակն, Փիէռ-Լուիճի Փիցցիի բեմական յարդարանքը միշտ ալ արդարանալի չհանդիսացաւ:

Սահող դռներով նման լաբիւրինթոս անբաւարար ձեւով միայն կրնայ ոգեկոչել եգիպտական այդ պալատին անթափանցելի ամրութիւնը: Ժաք Կարնիէի «Պալէ»ները տարրական մարմնամարզանքի հրահանգներ, ստացան իրենց արժանի վայլչները: Ձայնի տեսակէտով, Կրէյս Պըմպրի իշխեց բոլոր դերակատարներուն վրայ շնորհիւ իր ուժեղ եւ արտայայտիչ հնչականութեան ճոխութեան: Թէեւ չըկրցաւ մոռցնել տալ Մոնսերրա Քապալլէն, ժիլտա Քրուզ-Ռոմօ խիզախօրէն պաշտպանեց սակայն «Այտա»յի իր դերը. հիանալի ձայն, գիլ բայց յստակ ու լայնարձակ: Քարանձաւային Ռումֆիս Ակոսթինօ Ֆերրինի մը եւ միջակ Ռատամէս Փիթըր Կոււալովի մը կողքին, Ինկվար Ուիքսըլ Ամոնասրօյի դերին տուաւ ուշագրաւ ջերմութիւն ու ձայնական ներկայութիւն մը:

Անհաւասարօրէն գնահատուած աշխոյժով մը Թոմա Շիֆըրս ղեկավարեց Թորինոյի երգչախումբն ու քնարական Նըւագախումբը՝ երկուքն ալ ջանադիր:

ԷՏՈՒԱՐ ԷՖՍԵՐՃԵԱՆ

(*) ԽՄԲ.— Նախընտրաբար չթարգմանեցինք այս նոր բառը ծագած քուէժ-էն: Հին Աթէնքի մէջ առոնք քաղաքացիներ էին որոնք իրենց հաշւոյն կը կազմակերպէին երաժշտական մրցումներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (158)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

Ձգենք Լէօնօրը որ անձնատուր եղած իր վերացման՝ խորհրդաւոր նպատակին քալէ եւ դառնանք աւագ հաւատաքննիչին սենեակը:

Այթէլերի մեկնելէն յետոյ Տանտօլօ ահաւոր ժամ մը անցուց: Զանազան ծրագիրներ իրարու ետեւէ իր երեւակայութեան առջեւէն կ'անցնէին, եւ որոնց ոչ մէկին կայուն կրցաւ տալ:

Անձնասպան ըլլալ մտածեց, աղջիկը սպաննել մտածեց: Յիմարական նոպայի մը մէջ անանկ կարծեց թէ աղջիկը սպաննելով պիտի կրնար ինքզինքը սփոփել:

Բայց արդար ըլլալու համար ըսենք թէ այս մտածումը շուտ հեռացուց իրմէն:

Յանկարծ հանդարտեցաւ: Ճշմարիտ եւ արդար լուծում մը գտած էր:

Ո՛չ ինքը պիտի մեռնէր եւ ոչ ալ Լէօնօրը..:

Մեռնելիք անձը Ռոլանը պիտի ըլլար...

Այո, եւ մարդասպանութեան գործողութիւնը կարելի եղածին չափ շուտ տեղի ունենալու էր:

Ո՛չ, ո՛չ ձեռբակալութեան գործողութիւն մը յարմար պիտի չըլլար... պէտք էր սպաննել զայն:

Եւ ահա յանկարծ անուն մը ինկաւ միտքը.

— Սանտրիկօ՛..., մըլտաց ակռաներուն տակէն:

Քարափին վրայ նայող պատուհանին մօտեցաւ. հոնկէ տեսաւ նաւավար մը որ տափանաւի մը մէջ նստած պալատին կողմը կը նայէր եւ այնպէս ցոյց կուտար որ կը քնանար:

Աւագ հաւատաքննիչը նշան մը ըրաւ:

Նաւավարը ցամաք ելլելով պատուհանին տակը եկաւ կեցաւ:

Տանտօլօ պատուհանէն վար կախուելով ըսաւ.

— Սանտրիկօ:

Մարդը նշանով մը հասկցնելէ յետոյ որ հասկցած էր, արագօրէն հեռացաւ:

Քսան վայրկեան յետոյ աւազակը աւագ հաւատաքննիչին դէմն էր:

— Խօսքս բռնեցի, տեսա՞ր, խօսք առաւ Տանտօլօ:

— Ռոլանի հետքը երեւան հանեցի՞ք, հարցուց աւազակը սարսռալով:

— Այո, պատասխանեց աւագ հաւատաքննիչը խորունկ ձայնով մը:

— Ուրեմն ե՞րբ պիտի բռնենք զինքը, հարցուց Սանտրիկօ:

— Այս գիշեր: Ժամը տասնին Օլիվօլօ կղզին եղիր:

— Կղզիին ո՞ր կողմը:

— Եկեղեցիին մօտ:

— Շատ լաւ, ժամը ճիշդ տասնին Սուրբ Մարիամ եկեղեցիին մեծ դրան առջեւ պիտի սպասեմ:

— Ես կուգամ հոնկէ քեզ կ'առնեմ:

— Բայց ձերբակալութեան գործը ինծի պիտի ձգէ՞ք, հարցուց աւազակը խեղդուկ ձայնով մը:

— Այնպէս համաձայնած չէի՞նք: Ես խօսքս բռնող մարդ եմ:

— Շատ լաւ: Ահա մէկը բռնեցինք, հիմա կը մնայ Սքալապրինօ: Ուրեմն ժամը տասնին պիտի գամ:

— Բայց շատ հեռուները չերթաք դիտել տուաւ աւագ հաւատաքննիչը ձեռքը անոր ուսին դնելով:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք Տէր իմ, մըլտաց Սանտրիկօ:

— Այսինքն ատելութենէդ մղուած չելլաս զինքը մեռցնես: Պէտք է զայն ողջ բռնենք, հասկցա՞ր: Խօսք կուտա՞ս:

Սանտրիկօ չկրցաւ պատասխանել: Ձեռքը դաշոյնին վրայ, աչքերը հրացայտ, պահ մը իր խօսակցին աչքերուն մէջ նայեցաւ:

Յետոյ, քիչ մը կակուղնալով ըսաւ.

— Կ'երդնում որ իրաւունքէս դուրս գործ պիտի չտեսնեմ:

Եւ դուրս ելաւ...:

Երբ Տանտօլօ առանձին մնաց, ակռաներուն տակէն անլսելի ձայնով մը մըլտաց.

— Այս չարագործը Ռոլանը այնքան կ'ատէ որ այս գիշեր անպայման պիտի սպաննէ զայն: Ազատեցանք:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Օգոստոս 15 տօն է Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի եպիսկոպոսական պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.

Գրիգոր Եպս. ՆԱՊԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին.

Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 16, Յիշատակ է Մեռելոց:

Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ Ս. Պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

6 ter, Rue Charlot — Paris

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

Կը պատարագէ ՆԻԿՈՂՈՍ Ծ. Վ. Թ. ՔԻՀԵԱՅԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ մերազն ժողովուրդին թէ Օգոստոս 15 Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ կը կատարուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնէք:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30 Ս. Պատարագ 10. Քարոզ 11 Խաղողօրհնէք 11.40ին:

ԼԱՍԻՕԹԱ

Օգոստոս 16 Երկուշաբթի Ս. Կարապետ մատրան մէջ 30 Րիւ Լըրրիւ Ռոլէն, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, պատարագ, ժամը 11ին՝ խաղողօրհնէք. կը պատարագէ Մակար Քհնյ. Նաճարեան:

ՍԷՆ-ԼՈՒ

Սէն-Լու Կրան Բէնի հայոց եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնէք Կիրակի 15 Օգոստոս:

Կը պատարագէ՝ ՇԱՀԱՆ ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի 15 Օգոստոս Ս. Աստուածածին, եկեղեցւոյս անուանակոչման տօնին առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ. աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւով պատարագ եւ Խաղողօրհնութիւն 15 Օգոստոս Կիրակի առաւօտեան:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի 15 Օգոստոսին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի նորընտիր հոգեւոր հովիւ՝

ԴԱՒԻԹ Ծ. Վրդ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30ին:
Պատարագ ժամը 10ին, եւ խաղողօրհնէք 11.45ին:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ եւ խաղողօրհնէք::

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը Սուքիաս Մկրտիչեանի մահուան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Յակոբ Այանեանէ 150 եւ Այրի Տիկին Վերոնիք Գատէքեանէ 50 ֆրանք:

Նոյն տխուր առթիւ Տիկին Վերոնիք Գատէքեան 50 ֆր. կը նուիրէ Լիբանանի աղէտեալներուն: Այս վերջինը ստանալ «Յառաջ»էն:

Նոյնպէս Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը Զարմուհի Փափազեանի մահուան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մանուկեանէ 100 եւ Տէր եւ Տիկին Գալուստ Մինասեանէ, Այրի Տիկին Սրբուհի Տէր Գալուստեանէ եւ զաւակներէ, Այրի Տիկին Լիւսի Օհանեանէ եւ զաւակներէ, եւ Յարութիւն եւ Ռուբէն Տէր Գալուստեան եղբայրներէ 50ական ֆրանք, նոյնպէս այս տխուր առթիւ Այրի Տիկին Սրբուհի Տէր Գալուստեան եւ Այրի Տիկին Լիւսի Օհանեան ընտանիքները 50ական ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Մշակոյթի Տան: Այս վերջինը ստանալ «Յառաջ»էն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվար — Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան:

Տէր եւ Տիկին Դանիէլեան 20, Վերոնիք Յարութիւնեանի հոգեհանգստեան առթիւ Այրի Տիկին Վարդերեսեան 50, Այրի Տիկին Գազանճեան, Տէր եւ Տիկին Վաամ Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Տէփոյեան 20ական, Մկրտիչ Աբրահամեան 50, Ովսաննա Գարապաճաքեանի թաղման առթիւ Նշան Թօփալեան 70, Պօղոս Ազարեան 50, Տէր եւ Տիկին Սէֆէրեան, Սարգիս Խոզիկեան 20ական, Արամ Արմաղանեանի մահուան տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ Այրի Տիկին Փարիզ Արմաղանեան եւ զաւակները՝ Պօզոյեան, Ասլանեան եւ Ռուլֆ ընտանիքները 30, Այրի Տիկին Արաքսի Սուքիասեան 10, Ստեփան Քէօմիւրեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Պերճ Քէօմիւրեան 100, Այրի Տիկին Մարիամ Քէօմիւրեան 50, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Քէօմիւրեան 30, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սէֆէրեան, Մկրտիչ Քէօմիւրեան 20ական, Պ. Պ. Յակոբ Քէօմիւրեան, Պետրոս Քէօմիւրեան 10ական, Անդրանիկ Խաչատուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ Յարութիւն Սիրունեան 100, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ճնտոյեան 15 ֆր. «Յառաջ»ին:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Այս Կիրակի, ամբողջ օրը:
Առաւօտեան՝ խաղողօրհնէք
Կէսօրէ ետք ժամը 15ին՝ պաշտօնական հանդիսութիւն
Հասցէ.- Պելֆոնթէն (Ժիւրա)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻՆ
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Grande Fête Champêtre

DIMANCHE 15 AOUT
ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

Գեղարուեստական բաժին, հաճելի ժամանց

Colonie St. André route de Bessan 34500 Béziers

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, Նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20:
Փակ է Կիրակի օրերը:

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Réduction Spéciale :
Aux personnes agées de 60 ans et plus, et aux familles de 4 personnes au moins, s'incrivant ensemble.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Licence Voyages : A. 721.

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
17
MARDI
17 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

- Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.662 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.662

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ.— ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏ. 5 – 9

«ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ (*) ԵՒ ԻՐ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԱՇԱԿԵՐՏԸ»

Առաջին անգամ է որ Հայաստանի մէջ հնչեցին Մեծն Կոմիտասի գործերը, Սի – փան – Կոմիտաս Երգչախումբի կատա – րումով։ Հայաստանի երաժշտասէր ունկնդիրները՝ իրենց գեղարուեստական անսահման հաճոյքին համար, շնորհա – կալութիւններ կը յայտնեն ֆրանսահայ պարեկամներուն (**), որոնք հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի հաղորդումներու կոմի– տէի գլխաւոր խմբագրութեան հասցէին, ղրկեցին Սիփան – Կոմիտասի՝ վերջերս լոյս տեսած երկու սալերը։

Խմբագրութիւնը տասնեակ նամակներ ստացած է, կ'ըսէ բաժնի տնօրէնը, հայ երաժշտութեան քաջ գիտակ եւ տեսաբան՝ Անդրանիկ Զալզուշեան։ Նամակագիր – ները կը խնդրեն վերստին լսել ձայնաս – փիւռէն անմահ Կոմիտասի գործերու ու մշակումներու այս նոր մեկնաբանու – թիւնը։ Միաժամանակ, անոնք երախտա – գիտութեան խօսքեր ունին երգչախումբի հայազգի եւ օտար անդամներուն, որոնք օրուան անհրաժեշտ աշխատանքէն զուրս, իրենց ազատ ժամանակին՝ շաբաթական երկու օր, կը նուիրեն Հայ Երգի զար – գացման եւ տարածման։ Ունկնդիրները ջերմօրէն կը խնդրեն իրենց շնորհակալու– թիւնները հաղորդել երգչախումբին ղե – կավար Կարպիս Աֆրիկեանի։

«Ուսուցիչը եւ իր հաւատարիմ աշա – կերտը» ալպոմը, երաժշտասէրներուն հաճոյքի գեղեցիկ վայրկեաններ պարգե– ւեց։ Ուսուցիչը Մեծն Կոմիտասն է, աշա– կերտը՝ վաստակաւոր երգահան Բարսեղ Կանաչեանը։

Մեղեդին զգայական ու խորունկ, մե – ղեդին պարզ, զուլալ, հայեցի, մեղեդին հոգիներ կ'ապրեցնէ իր կենսաշատ, հա – մապարփակ էութեամբ։ Երաժշտական բարձրարժէք այս երկը կ'ամբողջացնէ բը– նաշխարհիկ հայկական մեղեդիի բիւրե – ղացած արտայայտչականութեամբ։ Միջ– նադարեան արտայայտութեան հարուստ ձեւերը ձայնի գունեղ երանգաւորում – ները կը յայտնեն գեղեցիկի, վեհի ան – զուգական զգացումը։ Գերերկրային պա – հուն բերկրանքը կը հասնի կատարելու – թեան, յուզելով ունկնդրին էութիւնը։ Ղեկավար Կարպիս Աֆրիկեանի վա – րած երգչախումբը անառարկելիօրէն օժ– տուած է կատարողական բարձր վարպե – տութեամբ. արուեստը նուրբ է, յղկուած։ Զափազանցութիւն չէ։ Ապացոյց է նաեւ Ժընեւի «Լա Միւզ» թերթը որ տուած է երգչախումբին Զուիցերիա տուած հա – մերգներու առթիւ գրած է. «Բացառիկ համերգ, ուր այնքան լաւ ներկայացուած էին հոգեւոր եւ գեղջական Փոլքլորը, շը– նորհիւ երգչախումբին անդամներու սըխ– րանքին։ Ճաշակի եւ հեշտութեան նկա – տմամբ ոչ մէկ վիճողութիւն։ Գրեթէ ա– նիրական գեղեցկութեան հասնող պատ – կերաւոր երաժշտութիւն»։

Առանձնապէս ուշագրաւ է մենակատա – րուհի Սոնա Նիկողոսեանի (մեցցօ – սոփ– րանօ) «Սիրտ իմ սասանի» տաղը։ Նոր մեկնաբանութեամբ, մեղեդիի արտակարգ նրբին զգացողութիւն եւ արտաբերում, գեղեցիկ ձայն եւ ճշգրիտ հայեցի կատա– րում։ Առանց պաճուճանքներու, հնչեղ

Լուրերու շար.ը կարդալ էջ Դ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ՃԱԿԱՏ ՄԸ.— ԼԵՌՆԵՐԸ

Թէլ – էլ – Զաաթարէն ետք, մինչ մահ– մետական – յառաջդիմական – Պաղես – տինցիները փոխ–վրէժի դիմեցին եւ ծանր ռմբակոծութիւններ ըրին քրիստոնեայ շրջանին վրայ, Ֆալանժները որոշած են կուիները լեռ փոխադրել եւ հոնկէ ալ քը– շել Պաղեստինցիները։ Թէեւ թիւ չի տըր– ուիր, բայց կ'ըսուի թէ քրիստոնեայ թա– ղերուն վրայ ռմբակոծութիւնները շատ զոհեր խլած են բնակչութեան մէջ։ Ընդ– հանրապէս դիրքերը աւելի կարծրացած են եւ Ճումպլաթ կ'ըսէ թէ ներկայիս խօ– սակցութեանց շրջանը անցած է այլեւս եւ կոչ կ'ընէ «ժողովրդական զօրակոչի» մը, որպէսզի պայքարը շարունակուի մինչեւ ծայրը։ Մեծահարուստ կալուածա– տէրը, լենինեան մրցանակաւոր Ճումպ– լաթ կ'ամբաստանէ նաեւ Սուրիան, որուն միջամտութիւնը թոյլ տուած է «Մարոնի ցեղապաշտ ազգային օճախներուն» որ ձեւ առնեն եւ զօրացնեն իրենց դիրքերը։

Միւս ճակատին վրայ, Ֆալանժներու պետը՝ Ճէմայէլ ըսած է.— «Կը մերժենք որ Միջազգային Ձախը, Լիբանանի իր քանի մը գործակալներուն միջոցաւ մահ– մետականներուն տեղը գրաւէ Լիբանանի կառոյցին մէջ։ Այդ պատճառով կը դի – մենք մահմետական ղեկավարներուն եւ միայն անոնց... մահմետական – քրիս – տոնեայ համակեցութեան վերահաստա – տումը իսլամ – քրիստոնեայ զրոյց մըն է եւ ոչ՝ Աջի եւ Ձախի միջեւ խօսակցու – թիւն մը»։ Ճէմայէլ նախատեսել տուած է նաեւ թէ ի՞նչ կառոյցով կրնայ վերա– կանգնիլ վաղուան Լիբանանը։ Նախ քրիս– տոնեաները պէտք է իրենք զիրենք ապա– հով զգան եւ տեսակ մը ինքնորոշման իրաւունք ունենան իրենց շրջաններուն մէջ։ Գաւառներու դրութիւն մը, նման Զուիցերիոյ կրնայ նախատեսուիլ։ Քա – ղաքական պարագլուխին համար, անհրա– ժեշտ է վերարծարծել իսլամ – քրիստոն – եայ համակեցութիւնը «գաւառականա – ցում»ի մը հիման վրայ, որ թոյլ տայ նախ ազատիլ «Պաղեստինեան քաոսէն եւ Միջազգային Ձախին նպատակներէն»։

Պարզ է որ, ցարդ ոչինչ լուծուած է եւ զոհերն ալ չեն պակսիր։ Դեռ շատ զոհեր պիտի ըլլան հաւանաբար մինչեւ որ մար– դիկ խելքի գան ու լուծումը հիմնականէ գտնեն սեղանի մը շուրջ փոխանակ զայն փնտռելու աւելի ուշ երբ միակ տարբե – րութիւնը այն պիտի ըլլայ որ մեռելնե– րու եւ հաշմանդամներու թիւը աւելցած կ'ըլլայ եւ Պէյրութը քիչ մը աւելի կը քանդուի։ Ներկայիս կ'ըսուի թէ չորս միլիառ տոլար պէտք է վերաշինելու հա– մար Լիբանանը...։

Քանի մը տողով

ԹՈՒՐՔԻԱ կ'առաջարկէ որ Յունաս – տանի հետ խօսակցութիւններ ըլլան «բարձրադոյն աստիճանին» վրայ Եգէա – կանի շուրջ։ Այս եզրակացութեան հա– սած են Թուրքերը առջին օր երբ Արտա– քին Նախարարը՝ Զաղլայանկիլ տեսնուած է Քիսինկէրի հետ։

ՆԱՄԱԿ ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ

ԴԺՈԽՔԷՆ

— o —

ԽՄԲ.— Ահաւասիկ նոր նամակ մը Շահանդուխտէն, նոյն ողբերգութիւնն է միշտ որ կը պարզուի, որ վերջին շաբաթներուն մեր կորուստները շատցած են։ Յիշենք, եթէ պէտք է, որ Շահանդուխտ, ուսուցչուհի, բանաստեղծուհի եւ ժամանակ մը խմբագրուհի *Այգ* օրաթերթի (մինչեւ փակուիլը) ներկարիս կ'աշխատակցի *Ազդակ*ի։

ՊԷՅՐՈՒԹ, Օգոստ. 6

ՍԻՐԵԼԻ «ՅԱՌԱՋ»,

Մօտ ամիս մը առաջ քեզի նամակ մը գրած էի (*)։ Վստահ եմ ստացար մին– չեւ հիմա։ «Բաց Նամակ» մըն ալ ղըր – կած էի նոյն պահարանին մէջ։ Արդեօ՞ք լոյս տեսաւ։ Շատ կարեւոր էր մեզի հա– մար։

Ուրեմն ամիս մը եւս անցաւ ու մեր կա– ցութիւնը կը մնայ անփոփոխ։ Սակայն զինուորական – պատերազմական գետնի վրայ, կամուրջին տակէն շատ ջուրեր ան– ցան։ Թէլ – Զաաթար կոչուած գաղթա – կայան – ռազմակայանը (պաղեստինեան) որ հայահոծ Պուրճ Համուտէն հազիւ 3 քիլոմեթր հեռու կը գտնուի, ի՜նչ փոր – ձանքներ բերաւ մեր գլխուն։ Ռմբակո – ծումները սաստկացան, սա կը նշանակէ, որ սովումը, մահերը, աղէտը սաստ – կացան։ Յունիս 22էն սկսած այս ոգեւոր– կանին եկաւ միանալու Նապաա կոչուած թաղամաս–շրջանին ճակատամարտը։ Նա– պաան Պուրճ Համուտին փակած թաղամաս մըն է, ուր կան բազմաթիւ հայ ընտա– նիքներ, որոնք փախան խուճապահար եւ մեր թաղերը եկան։ Ժողովուրդը վրայ վրայի կը բնակի, նեղ ըրան, տեղ ըրան, որպէսզի մահուան վտանգէն քիչ մը զերծ մնան։ Գրելով կարելի չէ բացատրել սեղծուած ահն ու սարսափը, տեսակ մը տեղահանութիւն, մեր բնակած երկրին մէջ, թաղէ–թաղ, տունէ–տուն։ Կողո – պուտը, ըսես ահաւոր համեմատութիւն– ներու հասաւ։ Եթէ անապահովութեան պատճառով տունէդ ելլես, այդ տունը այ– լեւս քուկդ չէ։ Ամբողջ պարունակութիւ– նը կը կողոպտուի կռուող աւազակներու կողմէ։ Անհաւատալի բաներ։ Ու այս ան– լուր վայրենութեան դիմաց դեռ կը ջա – նանք տոկալ։ Նապաայի գրաւումը սկսե– լէն ի վեր (Օգոստ. 3) մեր մղձաւանջը անտանելի դարձաւ։ Ահարկու հրթիռներ ինկան մեր թաղերուն վրայ (ամէն մէկ հրթիռ կրնայ քանի մը տուն քանդել)։ Սպասեցինք մահուան մեր կարգին։ 30– 40 քմ. տարածութիւններէ կ'արձակուին այս հրթիռները, որոնք ի՜նչ զոհեր խլեցին։ Երէկ եւ այս գիշեր հրթիռներէն մահացան եօթը հայ երիտասարդներ, ո– րոնցմէ չորսը՝ զինեալ պահակ, երեք ծա– նըր վիրաւոր ունինք։ Ծանր վիրաւոր երբ ըսենք, պէտք է հասկնալ՝ կամ ոտքը կորսնցուցած կամ գանկը ճաթած – բաց– ուած կամ բազուկը՝ «թռած» եւ կամ կուրցած.... ինչե՜ր, ինչե՜ր։ Ու ըսել թէ հայ ժողովուրդը իմաստուն գտնուեցաւ եւ կռիւի չմասնակցեցաւ։ Ինչե՛ր ըրին ապերախտ Պաղեստինցիներ, մեր տունե– րուն վրայ եւս յարձակեցան, մեր ժողո– վուրդը սպաննելու։ Քաղաքակրթութեան այս դարուն, այսքան վայրագութիւն...։

Ֆրանսական կարգ մը թերթեր ալ ի՜նչ սխալ տեղեկութիւններ կուտան, երբ թէ անկողմնակա՛լ են, կը դատեն «իրատե – սութեամբ»։ Այդ լրագրողները մեր մէջ թող գան եւ տեսնեն ճշմարտութիւնը։

×

Իսկ գա՛ղթը։ Կը գաղթեն, կը գաղ – թեն։ Ձենք գիտեր ի՛նչ կ'ընեն գացող – ները։ Իսկ Ազգային Խորհուրդը, որ այս պատերազմական պարագային ստեղծուե– ցաւ եւ որուն մաս կը կազմեմ, ազգ. մեր ղեկավար մարմիններուն հետ, հերոսա – կան ճիգ կը թափէ ցաւերը մեղմելու, տը– նահան եղողներուն բնակարան կարգադ – րելու, անօթիներուն հարցով կը զբաղի։ Գլխապտոյտ պատճառող ծախքեր ունինք։ Բարեբախտաբար քանի մը նուիրեալ հայ բժիշկներ մնացած են, որոնք կ'օգնեն մեր վիրաւորները դարմանելու։ Իսկ մեր զին– եալ տղաքը... ուղղակի մէյ–մէկ հերոս, կէսկուշտ, կէս–անօթի, գիշեր ցերեկ մեր փողոցները կը պահեն, մահուան դիմաց։ Ու անոնք են որ շատ կը մեռնին, որով– հետեւ պահուըտած չեն ապահով տու – ներու մէջ։ Այս է ողբողութիւնը։ Իսկ փախչողնե՞րը։ Այո, դժուար է դիմա – նալ, շատ դժուար, Սիրելի «Յառաջ», բայց ո՞վ պիտի պաշտպանէ ժողովուրդը, աղքատ դասակարգը, որ դրամ չունի գաղ– թելու, փախչելու։ Մեր ժողովուրդին այն զաւակները, որոնք հոս մնացին, արժանի են դափնեպսակներու, պատուանշաննե – րու։ Բայց մենք ոչինչ ունինք զիրենք պատուելու համար։ Նոյնիսկ չենք կրնար քանի մը ղրուշ տալ իրենց, տարրական կարիքի համար։ Ի՜նչ անուշիկ տղաքներ վիզերնին ծռած են...։

Արդեօ՞ք գլուխդ ցաւցուցի։ Որքան որ գրեմ սակայն, չեմ կրնար լրիւ պատ – կերը տալ մեր վիճակին։ Եթէ խաղաղու– թիւն ըլլայ, պիտի անդրադառնամ այս «Ապրուած Օրեր»ու մասին։

Ուրեմն, Սիրելի «Յառաջ», մենք եւ Աստուած, ուրիշ ճար չմնաց։ Ես շատ կ'աղօթեմ (կը հաւատամ Աստուծոյ զօ – րութեան), որ փրկուինք այս աղէտէն, որ շատ երկար տեւեց։ Եթէ մեր Եկեղեցւոյ մարդոց հետ կապ ունիս, ըսէ՛ անոնց, որ մասնաւոր աղօթք – հսկում կատարեն Լի– բանահայութեան համար։

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

(*) ԽՄԲ— Իր նամակը լոյս տեսաւ «Յառաջ» Օգոստ. 7 – 8 թիւին մէջ, «բաց նամակ»նալ, ուղղուած Ամերիկահայու – թեան, ղրկեցինք «Հայրենիք»ին, ինչպէս յայտնած էինք նոյն թիւին մէջ։

ՀԱՆԳԻՍՏ

ՍՈՒՐԷՆ ՔՀՆՑ. ԲԱԲԱԽԵԱՆԻ

— o —

Ցաւով կ'իմանանք թէ Օգոստ. 9ին, Տիթրոյթի մէջ, վախճանած է Սուրէն քհնյ. Բաբախեան։

Շրջանաւարտ Պոլսոյ Պէրպէրեան վար– ժարանէն, ողբացեալը իր ամբողջ կեանքի ընթացքին ուսուցչական թէ հովուական պաշտօններ վարած է Պոլսէն մինչեւ Ամե– րիկա, միշտ նոյն նուիրումով։

Արժանաւոր հոգեւորական մըն է որ կ'անհետի իր վախճանումով։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգոստ. 14ին։

Fonds A.R.A.M

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿԻ ՏԱԿ

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԸՆ ԵՐԷՑ

(ՃԱՆՉՆԱ՛ՆՔ ԶԻՆՔ՝ ԻՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ԸՆԴՄԷՋԷՆ)

Ա.

Քանի մը ամիս առաջ, երբ Մայքըլ Արլըն Կրտսերի անունն ու գործը Ամերիկահայ գաղութը կը յուզէին, անդրադարձայ թէ որչա՛փ քիչ բան գիտէի անոր հօր մասին։ Վստահ էի որ մեծեր, որոնք 1920ական թուականներուն խանդավառութեամբ կամ գոնէ հետաքրքրութեամբ կարդացած պիտի ըլլային հայր Մայքըլ Արլընի «Կանաչ Գլխարկը», աւելի ծանօթութիւն պիտի կարենային տալ ինծի։

Գաղափար չունէի նաեւ այն մասին թէ ուրիշ ի՞նչ գրած է այս գրագէտը. ի՞նչ պատահած է իրեն՝ իր այդ ակնառու հաջողութենէն առաջ եւ վերջ, նոյնիսկ՝ թէ ճիշդ երբ մեռած է ան։ Բայց երբ քանի մը տարեց բարեկամներ հարցուփորձեցի, հաստատեցի թէ ամէնէն սուր յիշողութիւն ունեցողներն անգամ տարտամ եւ անորոշ տեղեկութիւններ միայն կրցան տալ ինծի, ինչ որ հետաքրքրութիւնս չբաւարարեց։

Լծուեցայ փնտռտուքի։ Կարդացի Մայքըլ Արլըն Կրտսերի յուշերէն մաս մը, ինչպէս նաեւ անգլեւամերիկեան քննադատական մամուլին մէջ տեղ գտած յօդուածներ, որոնք, 1920ական թուականներու գրականութեան ակնարկելով, կը խօսէին ի միջի այլոց Արլընի մասին։ Հաւաքած տեղեկութիւններս կը պատրաստուէի յօդուածի մը մէջ համադրել, երբ հրապարակուեցաւ գիրք մը՝ որ ոչ միայն գործս դիւրացուց, այլ նաեւ սահմանափակ տարողութեամբ ձեռնարկիս ընդլայնումին պատճառ եղաւ։ Այդ գիրքն է «Մայքըլ Արլըն», հեղինակը՝ փրոֆէսօր Հարրի Քէյիշեան, որ անգլիական գրականութեան ուսուցիչ է Նիւ Ճըրզիի Ֆէրլի – Տիքինսըն համալսարանին մէջ եւ հաւանաբար ծանօթ է Նիւ Եորքի մէջ հրատարակուող անգլիատառ «Արարատ» պարբերականի ընթերցողներուն, քանի որ յարգելի փրոֆէսօրը կ'աշխատակցի անոր, հայ ծնունդով ամերիկացի գրագէտներու մասին յօդուածներով։

Համալսարանական որեւէ ուսանող, եթէ ապագային լծուի Մայքըլ Արլընի գործին շուրջ ուսումնասիրութեան՝ անպայման պիտի ստիպուի այս գիրքը նկատել սկզբնակէտ։ Ուրեմն՝ իմ ներկայ մակերեսային աշխատանքը եւս շատ բան կը պարտի Փրոֆ. Քէյիշեանի գործին։

×

1892 թուականին, Գույումճեան ընտանիքը կը լքէ Օսմանեան կայսրութեան սահմանները եւ կը հաստատուի Պուլկարիոյ գլխաւոր քաղաքներէն Փլովտիվի մէջ։ Սարգիս Գույումճեան, ընտանիքին երէց անդամը, գաղթելէ առաջ ունեցած էր երեք մանչ զաւակ, — Թագւոր, Գրիգոր եւ Ռուբէն, ու մէկ աղջիկ՝ Աղաւնի։ 16 Նոյեմբեր 1895ին, Պուլկարիոյ Ռուսճուք քաղաքին մէջ կը ծնի Տիգրան՝ ապագայ հայր Արլընը։ Վեց տարեկանին ծնողքը կը տեղափոխուին Անգլիա, նախ Սաութփորթ, ապա ճարտարարուեստական եւ վաճառականական մեծ կեդրոն՝ Մանչեսթըր, ուր կը հաստատուին։

Գույումճեանները այստեղ կը զբաղին վաճառականական զանազան գործերով, եւ իրենց հաստատութիւնը կը ճիւղաւորուի մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա։

Բարեկեցիկ այս ընտանիքը կ'ակընկալէր իր բոլոր այր անդամներէն՝ որ լծուին ընտանեկան – առեւտրական գործին։ Ինչպէս որ հայրենական գիւղի մը պապենական արտերը կը պատկանէին նահապետական տոհմին, այդպէս ալ այս հաստատութիւնը կը պատկանէր բոլոր Գույումճեաններուն։

Տարիներ ետք, Արլըն խօսած ու նոյնիսկ գրած է այս մասին՝ կրկնելով գանգատ մը, զոր, անկասկած, գրական տաղանդ ունեցող ուրիշ հայեր ալ առիթ ունեցած են ընելու...։ — «Ընտանիքիս կարծիքով ըսած է Արլըն, այն մարդը որ վաճառական չէ՝ իր ժամանակը կը վատնէ։»։

Կրնանք ենթադրել որ Արլընի ապագայ «փախուստը» հայ ժողովուրդէն՝ մասամբ կապ ունէր իր ընտանիքի խանութպանային այս մտածելակերպին հետ, թէեւ պէտք է աւելցնել՝ որ, հակառակ իր այս «առեւտրական» կեցուածքին, երիտասարդ Գույումճեանի շատ բարեկեցիկ ընտանիքը միշտ զօրավիգ կանգնած է իրեն, իր արձանագրած գրական մեծ յաջողութենէն առաջ։ Պէտք է աւելցնել նաեւ, որ գրագէտին օտարամոլութիւնը եւս, մանաւանդ իր անգլիապաշտութիւնը, կրնան պատճառ եղած ըլլալ հայութենէ իր խուսափումին։

Անգլիական ազնուական դասակարգը կ'արհամարհէր հայ թէ օտար վաճառականը. եւ այս արհամարհանքին զոհերը շատ անգամ կ'ուրանային իրենց ազգային կամ դասակարգային ծագումը, ինչպէս նաեւ ճակտի քրտինքով շահած իրենց հարստութեան սկզբնաղբիւրները, – այնքա՛ն մեծ էր 1914ի պատերազմէն առաջ մանաւանդ Անգլիոյ ազնուական դասակարգի ուժն ու հրապոյրը։

Գույումճեան ընտանիքը շուտով կը սկսի զգալ դասակարգային տարբերութիւններու ազդեցութիւնը, երբ մանաւանդ կը հասնի երիտասարդ Տիգրանը դպրոց ղրկելու առենը։ Նոյնիսկ այսօր՝ Անգլիոյ մասնաւոր եւ հանրային դպրոցները բաժնող խրամատը շատ մեծ է. իսկ այդ օրերուն՝ գրեթէ անանցանելի էր այդ խրամատը։ Անշուշտ Գույումճեան ընտանիքը, ունեւոր ըլլալով, կը յաջողի կըրտսերագոյն իր անդամը մասնաւոր դպրոց մը տեղաւորել, սակայն այս դպրոցը (Մալվըրն Գոլէճ), Ուսթըրշիրի շրջանին մէջ, ծանօթ էր իբրեւ լաւ մարզիկներու դպրոց եւ չունէր ընկերային բարձրագոյն շրջանակներէն ուսանողներ, ոչ ալ համբաւ կը վայելէր իբրեւ մտաւորական կեդրոն մը։ Նոյնիսկ այս տեսակ դպրոցի մը մէջ՝ Գույումճեան ինքզինք խտրականութեան զոհ զգալու պատճառ կ'ունենայ։ Հակառակ անոր որ ընդունակ կը դառնայ իր շրջանակին շեշտով խօսելու, աւելի բարձր դասակարգի պատկանողները կը քաշքշեն զինք։ Իր անունը ո՛չ ճիշդ հնչել կը կարենան, ո՛չ ալ կը փորձեն սորվիլ։ Գույում–ճոն, Կիմ – ճըն, նոյնիսկ Գաուճան կը կոչեն զինք։

Պատանութեան օրերու այս վէրքերը միշտ կ'արիւնին։ Տարինե՛ր ետք, Արլըն կը յիշէ այդ դէպքերը։ Օր մը, ճաշի ատեն դպրոցական մը՝ որ բարկացած է երիտասարդ Տիգրանին՝ տարբեր հայհոյանք չի գտներ ընելու, բայց եթէ պոռալ.— «Արմենիըն ժուիվ», այսինքն՝ հայ հրեա՛յ։ Կատղած, Տիգրան ձեռքը եկած առաջին տարկան — որ անուշի աման մըն էր — կը վերցնէ եւ հարուած մը կ'իջեցնէ զինք ծաղրողի գլխուն, որուն համար ալ երկու պատիժ կը ստանայ, — գաւազանի վեց հարուած եւ... լատինական չափով ոտանաւոր մը գրել։

Երկրորդական վարժարանը կ'աւարտէ եւ կը մեկնի Էտինպուրկի (Սկովտիա) բժշկական համալսարանը։ Փրոֆ. Քէյիշեան կը գրէ՝ թէ տարինե՛ր ետք Արլըն ինքզինք նկարագրած է հետեւեալ պատկերով. «Անգլիական պաւլըր գլխարկով մը, զայրագին դէմքով եւ յամառ մարդու մը արտայայտութեամբ, գացի խենթ սըխալ մը գործելու»...

Բժիշկ ըլլալու սահմանուած չէր ան, եւ, ինչպէս կ'ըսէ տեղ մը, «միակ շահս ա՛յն էր՝ որ բժշկութիւն ուսած ատենս անդրադարձայ, որ երբեք պիտի չկարենայի բանաստեղծ ըլլալ։ Ընդհանրապէս անօգուտ մէկն էի, շատ գարեջուր կը խմէի եւ յարատեւութիւն չունէի որեւէ նիւթ հետապնդելու»։ Յայտնի է, որ բաւական համբերատար եղած է ծնողքը՝ այս օրերուն։

Երբ դպրոցը կը ձգէ, անոնց դրամով արձակուրդ մը կ'անցընէ Զուիցերիոյ մէջ եւ յետոյ կը վերադառնայ Լոնտոն, ուր կը սկսի ապրիլ շաբաթը երկու անգլիական ոսկիով, զոր ծնողքը իբր «թոշակ» կը համաձայնի ղրկել իրեն։ Թէեւ մեծ գումար մը չէր ասիկա 1913ի Լոնտոնի մէջ, սակայն կարելի էր ուսանողական հանգիստ կեանք մը ապրիլ անով։

Առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին՝ Լոնտոն ո՛չ միայն բրիտանական կայսրութեան կեդրոնն էր, այլեւ, կարելի է ըսել, աշխարհի ամենամեծ քաղաքը։ 1920ին գրած իր մէկ փոքր գիրքին մէջ «Թիը Լանտըն Վէնդըր», Արլըն կը խօսի իր դառնութեան մասին, կը նկարագրէ ինքզինք իբրեւ կորուսեալ մը, մեծ մայրաքաղաքի փայլէն շլացած։ «Մինչեւ հիմա դառնացած եմ, կ'ըսէ ան, եւ դիւրաւ պիտի չկարենամ ներել Լոնտոնին՝ հոն անցուցած այդ առաջին ամիսներուս համար։ Եթէ երիտասարդ օրերէն բարեկամ մը ինծի սկսի պատմել թէ ի՛նչ աղուոր օրեր էին անոնք, երբ մարդկութեան ծովին մէջ կորսուած էինք, եւ թէ ի՛նչ լաւ բան էր աննպատակ ձեւով փողոցները չափել՝ ապուշ պիտի կոչէի զինք։ Այդ պայմաններուն մէջ՝ հայ մը շուտով կը համոզուի թէ իր ազգութիւնը ֆօ փա (ընկերային սխալ քայլ, սայթաքում) կը սեպուի եւ կը սկսի հարց տալ ինքն իրեն թէ ինչո՞ւ իր հայրը Հայաստանը լքեց։ Աւելի լաւ պիտի չըլլա՞ր սպաննուած իշխան մը ըլլալ Հայաստանի մէջ՝ քան թէ ապրող թափառական մը Լոնտոնի մէջ»։

Երիտասարդ Տիգրանի կեանքը ա՛լ աւելի կը դժուարանայ 1914էն ետք, երբ, իբրեւ Պուլկարահպատակ, թէ հեռու կը պահուի զինուորագրութենէ եւ թէ, իբրեւ թշնամի երկրի մը քաղաքացի, կը ստիպուի թափառիլ Լոնտոնի փողոցներուն մէջ առանց զինուորական համազգեստի, եւ կասկածելի կը թուի տեղւոյն ժողովուրդին։ Բարեբախտաբար՝ կը սկսի բարեկամութիւններ ստեղծել Լոնտոնի պոհեմ շրջանակին մէջ, ուր արուեստագէտներ, ազնուական դասակարգէն արուեստասէրներ եւ ամէն կարգի տարօրինակ տիպեր կը ծանօթանան իրարու։ Տարիներ ետք, ան կը պատմէ թէ ինչպէս անդադար թէյ խմելով, կիներ հետապնդելով եւ փիլիսոփայութիւն ու հոգեբանութիւն «ծամելով» կ'անցընէր իր օրերը, ու կ'աւելցնէ՝ թէ թէեւ մինակ ըլլալէ լաւ էր խմբական այդ կեանքը, սակայն մեծ հաճոյք չէր իրեն համար յարկաբաժնի մը մէջ «աղտոտ գետնի մը վրայ երկարիլ եւ մոմերէն կաթող իւղով ծածկուիլ»։

Այս շրջանակին մէջ է որ ան կը ծանօթանայ Տ. Հ. Լորընսի եւ Ալտըս Հաքսլիի, որոնք մեծահամբաւ անգլիացի գրագէտներ եղան աւելի ուշ։ Աւելի՛ կարեւորը, հոս կը ծանօթանայ Նէնսի Քիւնարտի՝ միլիոնատէր Քիւնարտ ընտանիքէն (տէր՝ մինչեւ այսօր, նաւային ճամբորդութեան մեծ ընկերութեան, որ Քուին Էլիզապէթ նաւերու շարքը շինել տուաւ։) Երիտասարդ, հանրածանօթ եւ արկածախնդիր այս օրիորդը եղած է այն տիպարը, որուն վրայ ստեղծած է ան «Կանաչ Գլխարկ»ի հերոսուհին, Այրիս։

Հետաքրքրական է այն, որ երիտասարդ Գույումճեան ինչպէ՞ս տպաւորած է իր անգլիացի բարեկամները։

Տ. Հ. Լորընս, որուն ամբողջական նամականին տպուեցաւ 1962ին, կը գրէ իր մէկ բարեկամին. «Ան այսինքն Գույումճեանը — Խ. Թ.) քիչ մը անփափկանկատ է, որովհետեւ շատ օտար է, թէեւ ինք չի գիտեր թէ այդպէ՛ս է ինք։ Մեր անգլիական կեանքը իրեն համար տակաւին խորթ շրջանակ մըն է, որուն դեռ լաւ չէ պատշաճած։ Բայց՝ խորքով շատ լաւ է։ Պէտք է իր քիչ մը դժուար վարուելակերպին հանդուրժել եւ համբերել, ու իր հիմնական պարկեշտութիւնը յարգել։ Փտած չէ՝ ինչպէս մեր քաղաքակիրթ երիտասարդութեան մեծամասնութիւնը»...։

Աւելի ետք, երբ Արլըն կը նկարագրէ իր երիտասարդութեան օրերը, կը տեսնէ ինքզինք այնպէս, ինչպէս որ Լորընս տեսած էր զինք. «Կ'ուզէի խելացի մարդոց ու կիներու բարեկամութիւնը, սակայն այնքան զգոյշ ու ինքնագրաւ էի՝ որ հըմայք չունէի եւ չէի զգար թէ իմ վարուելակերպս պէտք եղածը չէր»։

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԷԼԵԱՆ

(Շար. 1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԾՈՒՌ ՎՈՒՍԿՈՒՆԸ

Սահակն ու գործակատարը տարակուսանքով նայեցին իրար եւ ապա դարձեալ շարունակեցին զբաղուիլ իրենց գործով։

Քիչ յետոյ կառքով ժամանեց Թումաս աղան։ Մտնելով խանութ ու Խոսրովին տեսնելով այնտեղ նստած, սաստիկ տհաճութիւն զգաց, բայց տիրապետեց իրեն ու պատրաստուեց դիմագրաւել վերահաս փոթորիկը։

— Ուստա Խոսրո՞վ, դու ես, — ցուրտ մի ժպիտով ուշադրութեան արժանացրեց նա անհաճոյ հիւրին։

— Ես եմ, Թումաս աղա, — պատասխանեց Խոսրովը առանց տեղից շարժուելու։ — Քու գալուն կը սպասէի, — Եւ աթոռ ցոյց տալով, աւելցրեց։ — Նըստիր։

— Թումաս աղան խոժոռադէմ խնդաց քթի տակ՝ իր խանութում իրեն հրամեցէք անելու համար, բայց այդ րոպէին դա կարեւոր չէր, ուստի, կեղծ հանդստութեամբ նստեց։

Մի րոպէ խորին լռութիւն տիրեց նրանց միջեւ, փոթորկին նախորդող լռութիւն, որը, խզեց Թումաս աղան իր թաւ ձայնով.

— Ուստա Խոսրո՛վ, սաս տեսնենք ի՞նչ կայ, խեր էլնի...

— Խեր ի, Թումաս աղա։ Եկել եմ, որ աւետիս տամ քեզ։

— Աւետի՞ս, ի՞նչ աւետիս..

— Մեծ հայրիկ ես դարձէ, մարդ աստծու, վերէդ խաբար չկայ։

— Գիշեր հօ թարս չես քնէ, Խոսրով...

— Թումաս աղան առայժմ պահում էր իր պաղարիւնութիւնը։ – Թէ՞ երազ ես տեսնէ...

— Երկու գիշեր ի՝ չեմ քնէ, ոչ թարս, ոչ շիտակ։ Աչքս փա՞կեր եմ, որ երազ տեսնեմ..

— Ապա ինչե՞ր կը խօսես։

— Ճշմարտութիւն, Թումաս աղա, զուտ ճշմարտութիւն։ Պապ ես դարձէ, — Խոսրովի շունչը կտրւում էր, ձայնը դողդողում։ — Դու պապ, ես՝ քեռապա ... Եկել եմ, որ աչքալոյս ասենք իրար, թաս – թափ խփենք, ուրախանանք...

— Խմեր ես՝ գնա տունդ պառկի, — ձայնը բարձրացրեց Թումաս աղան։ — Գլուխդ տաքացրել, չգիտես ինչ կը խօսես...

— Գլուխս տաքացրել եմ, հա՞, չգիտեմ ինչ կը խօսեմ, հա՞,— Խոսրովն էլ իր ձայնը բարձրացրեց։ — Գիտեմ, շատ լաւ գիտեմ, Թումաս աղա։ Թոռ իմ ունեցէ թոռ... չխմեմ ապա, չուրախանա՞մ, ի՞նչ կ'ասես...

— Գնա տունդ ու կնկանդ հետ ինչքան կ'ուզես խմի – ուրախացի։

— Տղամարդ տղամարդու հետ կը խմի, Թումաս աղա։ Եկել եմ քեզ մօտ, որ մէկտեղ խմենք, միասին ուրախանանք..

— Հալլա՛, հալլա՛, — գոչեց սրտնեղած Թումաս աղան։ — Տէ՛ր, դու համբերութիւն տաս։

Սահակը, որ մինչ այդ ձեռնպահ էր մնում, չկամենալով խառնուել հօր գործերին, տեսնելով, որ բանը վատ է վերջանալու, շտապեց միջամտել, ըստ որում, խոհեմութեամբ, որպէսզի աւելի եւս չգրգռի Խոսրովին։ Ուստի, մօտենալով նրան, ձեռքը դրեց նրա ուսին եւ ասաց մեղմ ձայնով.

— Գնա ուստա Խոսրով, գնա հանգստացիր։

ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆԵԱՆ

(22 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՈՉ ՖՐԱՆՔՕ, ՈՉ ԼԵՆԻՆ

— Օ —

Մատրիտ ի մօտոյ պիտի որոշէ, թէ Սպանիոյ Համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը՝ Սանթիակօ Քարիլլօ, կրնա՞յ թէ ոչ Սպանիա վերադառնալ օրինական ճամբով: Ասիկա իրեն համար գործուած է վերջերս, երբ ընդհանուր քարտուղարը պաշտօնական դիմում կատարած է Փարիզի մէջ՝ սպանական անցագիր ձեռք ձգելու համար: Շատ պատրաստ ձեւով ընդունուած է Սպանիոյ դեսպանին կողմէ, հակառակ այն իրողութեան, որ թէ՛ ինք թէ՛ իր կուսակցութիւնը դեռ օրէնքէ դուրս կը մնան, այլ խօսքով՝ իրենց ներկայութիւնն ու գործունէութիւնը հակօրինական կը նկատուին երկրին մէջ:

Պաշտօնապէս Սպանիա մուտք գործելու եւ հոն հաստատուելու դիմումը չի նշանակեր, թէ Քարիլլօ ցարդ հնաւորութիւն չէ ունեցած, կամ չի կրնար այսուհետեւ ունենալ երկիր անցնելու գաղտնի ճամբով: Ծանօթ իրողութիւն է, որ Յունուարէն ի վեր ան գաղտնի շրջագայած ու խորհրդակցած է քաղաքական զանազան կուսակցութիւններու հետ, Սպանիա: Յունուարէն ցայսօր երկու առիթներով դուրս ելած է երկրէն՝ առաջին անգամ, որպէսզի մասնակցի Եւրոպայի Համայնավար կուսակցութեանց խորհրդաժողովին, Արեւելեան Պերլին, երկրորդ անգամ՝ մասնակցելու համար Սպանիոյ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի նիստին, Հռոմ: Հարցն այն է, ուրեմն, որ Քարիլլօ այժմ կը փափաքի պաշտօնապէս եւ բացայայտ ձեւով Սպանիա գտնուիլ:

Սանթիակօ Քարիլլօ օրինական պայմաններու տակ վերջին անգամ Սպանիա գտնուած է մինչեւ 1939, այսինքն՝ քաղաքացիական կռիւներու աւարտին: Անկէ ետք հաստատուած է Ֆրանսա փոքր ընդմիջումներով: Այսպէս՝ վեց ամիս գտնուած է Խորհ. Միութիւն, վեց ամիս Մ. Նահանգներ եւ 3 տարի ալ, Ֆրանսայի պրաման շրջանին՝ լատին ամերիկեան երկիրներ: 1964էն ի վեր գործած է Ֆրանսայի անցնագիր:

Համաձայն Քարիլլոյի՝ կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի (Պոլիթբիւրօ) 35 անդամներէն 34ը Սպանիոյ մէջ կը գործեն գաղտնի: Միայն կուսակցութեան նախագահուհին է (ասիկա, առաւելաբար, պատուոյ կոչում մըն է) անուանի Տոլորէսը (Փասիոնարիան), որ բացակայ է երկրէն:

Երկար խօսակցութեան մը ընթացքին, ամերիկացի լրագրող Սըլծպըրկէրի հետ, Քարիլլօ պարզած է իր կուսակցութեան առաջադրութիւններն ու գործելակերպի ուղիները. հինգ գլխաւոր կէտերու մէջ կարելի է ամփոփել զանոնք:

1.— Եթէ համայնավարները պատահաբար ընդունուին քոալիսիոն դահլիճի մը մէջ՝ «պատրաստ ենք հրաժարելու, ինչպէս որեւէ այլ կուսակցութիւն, եթէ կորսնցնենք ընտրութիւնները: Երբ ժողովրդավարութիւն կ'ըսեմ, կ'ըմբռնեմ Արեւմտեան ժողովրդավարութիւնը: Քունէարկութիւնը կը նկատեմ չափանիշ: Ասիկա յստակ ըսի Բրեժնեւի առջեւ: Ուժի վրայ հիմնուած իշխանութիւն չենք ուզեր:: Ես սպանացի եմ, ոչ թէ ռուս: Բացարձակապէս չեմ ուզեր նոր Ֆրանքօ մը դառնալ, սակայն անկարելի է նաեւ, որ Լենին մը ըլլամ: Կը հաւատամ, որ գաղափարախօսութիւնները վերջնապէս կը միաձուլուին: Արեւմուտքը պէտք է առնել ընկերվարական դառնայ, սակայն Արեւելքն ալ պէտք է դառնայ ժողովրդավար»:

2.— «Մենք՝ համայնավարներս, համոզուած ենք, թէ Թագաւորը իբրեւ երկրին գլուխը գտնուող անձ, պէտք է շարունակէ իր պաշտօնը վարել, մինչեւ որ Սահմանադիր ժողով մը իր վերջնական որոշումը տայ: Եթէ մեծամասնութիւնը որոշէ միապետութիւն՝ ժողովրդավար Սպանիոյ համար, կ'ենթարկուինք, թէեւ, անկեղծօրէն, կը նախընտրենք Հանրապետութիւն մը»:

3.— Քարիլլօ համաձայն է, որ ամերիկեան զինուորական կայաններ գործեն Սպանիոյ մէջ, ինչպէս նաեւ ի զօրու մնայ երկուստեք հաստատուած դաշնակցութիւնը .ասիկա այնքան ատեն, որ չէ կնքուած միջազգային համաձայնագիր մը վերջ տալու համար օտար կայաններու գոյութեան Եւրոպայի մէջ: Պայման է, սակայն, որ Ուաշինկթըն չմիջամտէ Սպանիոյ ներքին գործերուն: «Երբ Ռուսերը պարպեն Չեխոսլովաքիոյ իրենց կայանները, Մ. Նահանգները պէտք է նոյնը ընեն Սպանիոյ մէջ»: Քարիլլօ Չեխոսլովաքիոյ պարագան իբրեւ օրինակ յիշած է:

4.— Քարիլլօ բոլորովին համակարծիք է Սպանիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային: «Պէտք է մաս կազմենք. կը պատկանինք Եւրոպայի եւ, երբ Եւրոպա կ'ըսեմ կը հասկնամ Արեւմտեանը: Սպանիա չի կրնար անդամակցիլ Քոմեքոնի»:

5.— Ան համաձայն է նոյնպէս, որ Սպանիա դիմումնագրով անդամ դառնայ Ատլանտեան Ուխտի, «պայմանով սակայն, որ այս վերջինը չփորձէ իր վեթոյով արգիլել համայնավարներու մուտքը Սպանիոյ կառավարութեան կազմին մէջ, կամ փորձէ միջամտել մեր ներքին հարցերուն: Ատլանտեան Ուխտը պէտք է փոխէ իր քաղաքական ըմբռնումը ու մնայ միայն իր հիմնական դերին մէջ, այսինքն՝ արեւմտեան զինուորական պաշտպանութեան կազմակերպութիւն: Կը կարծեմ, թէ այս գետնի վրայ դիրքս նման է Պէրլինկէրի առաջադրած ուղեգիծին»:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՊԷՅՔՕԶԻ Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյ շինութեան 200ամեակին առթիւ, Կիրակի Օգոստ. 8ին հոգեւոր եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են Պոլսոյ Պատրիարքին նախագահութեան ներքեւ: Պատարագած է Շահան եպիսկ. Սվաճեան: Արարողութեան աւարտին հոգեւորական դասը եւ մարմիններու ներկայացուցիչները հաւաքուած են սիրոյ սեղանի մը շուրջ: Գողթան երգչախումբի ատենապետը՝ Վարուժան Քէօսէեան յանուն Թաղական խորհուրդին ողջունած է ներկաները եւ հրաւիրած Թաղական խորհուրդը, որ կարդայ իր տեղեկագիրը: Խօսք առնուած է Պ. Յակոբ Սվասլեանի, որ շեշտած է ի մէջ այլոց.— «Յաճախ կը խորհինք, թէ իբրեւ հայ հաւաքականութիւն մեր ինքնութիւնը պահելու համար, ինչ որ գոյութիւն ունի՝ եկեղեցի, կրթարան, հանրային հաստատութիւններ ,մամուլ, եւ մշակութային հիմնարկներ, հազիւ կրնան տոկալ, հինգ, տասը կամ քսան տարի եւս ու դժուար է կանխել այս սեւ ճակատագիրը: Մենք կը խորհինք թէ աշխարհացրիւ զանգուածները միշտ ունեցած են այս մտահոգութիւնները: Օրինակի համար անտարակոյս 2 հարիւր տարի առաջ այս սրբատեղին կառուցողները և անոնց յաջորդ սերունդները, տասը տարի, քսան տարի, յիսուն կամ հարիւր տարի առաջ ալ ունեցած պէտք է ըլլան նոյն մտահոգութիւնը, բայց կը տեսնենք թէ կան ու կը մնան մեր այս բոլոր հարստութիւնները, իբրեւ ազդակներ մեր հաւաքականութեան գոյատեւումին: Կրնան առաւել յուետեսներ ու աւելի լաւատեսներ գտնուիլ այս խորհելակերպին մէջ: Մենք ոչ մէկէն եւ ոչ ալ միւսէն ենք:

«Բայց վստահ ենք թէ զօրաւոր կերպով կապուած մեր հաւատքին ու մեր անցեալին, իրատես ուղիով եւ խելացի ու ծրագրուած աշխատանքով պիտի կարենանք դեռ երկար ատեն տոկալ, անվթար պահել մեր մտաւոր ու բարոյական արժէքները ,ինչպէս նաեւ նիւթական կառոյցը մեր պապենական հաստատութիւններուն:

«Այս պարագան պիտի շարունակուի այնքան ժամանակ, որքան մեզ մօտ պիտի չպակսի ժողովուրդին ծառայելու ճիգը եւ պիտի չվարակուինք յուսալքութեան վարակիչ ախտէն»:

Պ. Յակոբ Սվասլեան, մատնանշելով նաեւ այն որոշումը, զոր տուած է տեղւոյն Թաղական Խորհուրդը օրուան ամբողջ հասոյթը կրթական աշխատանքներուն տրամադրելու ուղղութեամբ, գնահատեց այս ոգին, մաղթելով որ այս հեռաւոր թաղին մատակարարութեան առողջ մտածելակերպը օրինակ ըլլայ ուրիշ շատ մը թաղերու եւ յատկապէս հարուստ մատակարարութիւններուն:

Սիրոյ Սեղանի աւարտին, նախագահ Պատրիարք Հայրը արտասանեց իր օրհնութեան խօսքը, գովեց այս եկեղեցւոյ շուրջ կատարուած աշխատանքները եւ Թաղական Խորհուրդի ջանքերը պայծառ պահելու համար այս հեռաւոր թաղի եկեղեցին:

Պատրիարքը մէջբերաւ գեղեցիկ օրինակ մը ,յիշելով թէ անցեալ տարի նոյն սիրոյ սեղանը շատ աննպաստ օդի մը մէջ անձրեւի տակ կատարուած էր անձրեւանոցներու հովանիին տակ, իսկ այսօր պայծառ ու արեւոտ օդով կը կատարուի հանդիսութիւնը:

— Մեր ժողովուրդին կեանքն ալ այսպէս է ըսաւ Պատրիարքը, ունեցած ենք ամենատխուր օրեր, մթացած օրեր, այսուհանդերձ ունեցած ենք ժամանակներ ալ, շրջաններ ալ, ուր Աստուծոյ արեւը, արդարութեան եւ խաղաղութեան արեւը լուսաւորած, պայծառացուցած է մեզ, այնպէս ինչպէս այսօր հոս մեր եկեղեցւոյ շուքին տակ կենսունակ ու ոգեւորուած մթնոլորտի մը մէջ կը կատարենք սրբատեղիի մը հիմնարկութեան երկուհարիւրամեայ տօնակատարութիւնը:

Պատրիարքը անդրադառնալով նաեւ համայնական կարգ մը դժուարութիւններու մասին, շեշտեց իրականութիւններ, բայց յայտնեց թէ երբեք չենք կորսնցուցած զանոնք իրականացած տեսնելու մեր յոյսը:

ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՐԸ ՀԻՍԱՐ ԱՅՑԵԼԵՑ

Պատրիարք Հայրը, Պէյքօզի հանդիսութիւններէն վերջ անցաւ Հիսարի կողմը եւ այցելութիւն մը տալով Հիսարի Ս. Սանդուխտ եկեղեցւոյ, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թաղական Խորհուրդի անդամներուն հետ եւ բացատրութիւններ ստացաւ եկեղեցիին մօտակայ նորոգութիւններուն մասին:

Պատրիարք Հայրը գոհունակութիւն յայտնեց վերջերս ստացուած նորոգութեան արտօնութեան համար եւ կատարելի գործերու մասին ալ թելադրութիւններ ըրաւ:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (159)

ՀԱՒԱՏԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

. .

Ռոլան կմբէրիայի տունէն ելլելուն պէս Արամթիմոսի պալատը գնաց:

— Ես ալ անհամբերութեամբ ձեզի կը սպասէի, Տէր իմ, խօսք առաւ բանաստեղծը:

— Դուքսին պալատը գացի՞ք, հարցուց Ռոլան:

— Այո, Պէմպոյին հետ: Բայց այդ սըրիկան պիտի գար զիս գտնէր, զարմանալի է, ինչո՞ւ չեկաւ:

Ռոլան Թիկնաթոռի մը մէջ տեղաւորուելէ յետոյ, խօսքին վերջին հատուածը չլսելու զարնելով շարունակեց.

— Պատմէ նայինք, ի՞նչ պատահեցաւ: Վստահ եմ որ հետաքրքրական խօսքեր տեղի ունեցած են Դուքսին եւ բանաստեղծին միջեւ, հէ՞...:

Արամթիմոս սկսաւ մտածել: Երկու կողմէն գալիք շահերը կշռելով զբաղած էր. մէկ կողմը Ռոլանը կար որ իրեն մեծ ծառայութիւններ մատուցած էր եւ դեռ պիտի մատուցանէր, միւս կողմը Դուքսը կար՝ որմէ մեծ շահեր կ'ակնկալէր:

Գաղտագողի անոր երեսը նայելով եւ տեսնելով որ ան կը ժպտէր, ըսաւ.

— Աննշան այցելութիւն մը որ իր մէջ շահեկան բան մը չունի:

— Զարմանալի՛ բան, ես ալ անանկ կը կարծէի թէ քու եւ Դուքսին միջեւ լուրջ խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են: Ըսել է խաբուեր եմ:

— Դուքսին հետ խօսած ըլլալս իմացա՞ք:

—Օհօ՛, ոչ միայն Դուքսին հետ խօսած ըլլալդ իմացայ, այլ նաեւ ուրիշ շատ մը բաներ:

— Ո՛հ, Տէր իմ, իրաւ որ դուք կամ կախարդ էք եւ կամ մարգարէ:

— Ո՛չ բարեկամս, ես ո՛չ կախարդ եմ, ո՛չ ալ մարգարէ: Իմ գիտութիւնս շատ հասկնալի գիտութիւն մըն է եւ իր մէջ ոեւէ գաղտնիք չունի: Քիչ մը առաջ Պէմպօն հարցուցիր ինծի, սիրելի բարեկամդ, եւ իր չգալուն վրայ մտահոգուիլ սկսար:

— Այո՛, իրեն կը սպասէի: Ձեզի ալ խոստացած էի զինքը տունս հրաւիրել եւ ձեզ ալ հրաւիրել որպէսզի միասին ճաշէք:

— Ատոր պէտք չմնաց: Ես Պէմպօն իմ դղեակս հրաւիրեցի, քանի մը օր հիւրաբար իմ քովս պիտի մնայ: Այս վայրկեանին դղեակս է արդէն: Ինքն էր ինծի ըսողը թէ Ֆօսքարին ձեզ ընդունած էր եւ...

— Պէմպօ՞ն ըսաւ, Պէմպօ՞ն, իրա՞ւ, մրմնջեց Արամթիմոս ապշահար:

Ռոլան ժպտելով, գլխովը հաստատական նշան մը ըրաւ:

— Քանի որ ամէն բան ձեզի պատմած է, ի՞նչ պէտք կայ զիս հարցուփորձելու, ըսաւ Արամթիմոս:

Ռոլան լուրջ դէմք մը առնելով ոտքի ելաւ եւ ուղղակի Արամթիմոսի վրայ քալելով ձեռքը անոր ուսին դրաւ եւ ըսաւ.

— Վարպետ, ինծի անանկ կուգայ որ մեր միջեւ կնքուած պայմանագրութիւնը մոռցեր ես:

Բանաստեղծը Ռոլանի երեսը նայեցաւ: Կ'երեւի թէ անոր դէմքը իրեն վախ տուած էր որ այսպէս կակազեց.

— Տէր իմ պատրաստ եմ ձեր հարցումներուն մէկիկ մէկիկ պատասխանելու: Հրամայեցէք:

— Փառք Աստուծոյ, խօսք հասկցողին շատ բարեւ, գոչեց Ռոլան թիկնաթոռին մէջ դարձեալ տարածուելով: Սիրելի բանաստեղծս, քիչ մը առաջ ըսիր որ մեր շնորհազարդ բարեկամ Պէմպօն քեզ Դուքսին քով առաջնորդեց, եւ Դուքսն ալ իր կարգին ջերմ ընդունելութիւն մը ըրաւ քեզի:

— Եւ այնպիսի պատուաբեր ընդունելութիւն մը որուն վրայ որքան ալ պարծենամ քիչ է: Դուքսը զիս մեծարեց իր վստահութեամբը, իր սիրտն ու միտքը ինծի բացաւ եւ զիս դեսպան կարգեց:

— Դեսպա՞ն: Վա՛յ խեղճ անիծածս: Դեսպա՞ն: Էհ, էհ, կը շնորհաւորեմ, վարպետ, ի բոլոր սրտէ կը խնդակցիմ: Է ո՞ւր պիտի երթաս նայինք, որո՞ւ պիտի ներկայանաս:

Ժան տը Մէտիչիսի:

— Աւագ Սաղայէլի՞ն:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Երուանդ Աժտերեան եւ զաւակները՝ Հիւկէթ եւ Տէր եւ Տիկին Ժան-Ժաք Աժտերեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, Կիրակի Օգոստ. 22, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍԻՐԱՐՓԻ ԱԺՏԵՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Այրի Տիկին Մառի Իփրանոսեանի մահուան առթիւ Սէն Ժէռմէի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.—

Յովհ. Թաթարեան 50, Տէր եւ Տիկին Նուպար Տէր-Մինասեան 25, Տիկ. Մեսճեան Հայկանոյշ 10, Այրի Տիկին Սըրբուհի Պետրոսեան 10, Այրի Տիկին Պիպէռեան 10 Ֆրանք, եւ դպրոցին՝ Մինասեան եղբարք 20, Տէր եւ Տիկին Ենովքեան 20, Տէր եւ Տիկին Նուպար Տէր-Մինասեան 25 Ֆրանք:

Այս առթիւ Թաղականութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալին ընտանիքին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերանթօն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1976 — 1977

Կ'ընդունուին աշակերտներ որոնք իրենց տարիքին համաձայն ունին նաեւ ուսումնական ստիճան: Պետական ծրագրին հետ կ'աւանդուի հայ մշակոյթը եօթներորդ դասարանէն մինչեւ աւարտական դասարան (classe terminale).

Դիմել՝

Direction du Collège Arménien
26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-68-28

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Restaurant

LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

reste

ouverte pendant le mois d'août

avec ses attractions

Il est nécessaire de réserver sa table pour le dîner.

Fermé le Lundi

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Odyssée d'un enfant arménien

par KHOREN MARGOSSIAN

Ed. La Pensée Universelle

Prix 26 F. 50

En vente dans toutes les librairies, ainsi qu'à la Librairie Samuelian
51, Rue Mr. le Prince, Paris 6e
et Palouyan, 9 Rue de Trévise, 75009 Paris

RESTAURANT

Le Samovar

cuisine et spécialités russes

animé tous les soirs par

André Chestopoloff

14 rue Sauval 75001 Paris
métro Louvre
fermé le dimanche

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ — ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ այս տարի՝ Օգոստոս 2էն Սեպտեմբեր 1:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք

ՐԱՖՖԻ-Ի

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ
(13 հատոր)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ .

Դիմել.—
Congrégation Mekhitariste
Mekhitaristengasse 4
1070 Vienne Autriche

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20:
Փակ է Կիրակի օրերը:

Շարունակութիւն Ա. էջէն

մեղեդին գտած է լաւագոյն կատարողներէն մէկը՝ յանձին Սոնա Նիկողոսեանի:

Առաջին սալին վրայ, «Խորհուրդ խորին», «Այսօր տօն է», «Մեծացուցէ», «Գովեա Երուսաղեմ», «Ով է որպէս», «Սուրբ – սուրբ», «Հայր մեր», «Միայն սուրբ», Տէր ողորմեա», «Քրիստոս պատարագեալ», «Ամէն եղիցի» եւ «Սիրտ իմ սասանի», միջնադարեան տաղերը: Կոմիտասի մշակումներուն իբրպէս լաւ կատարումներ են:

Երկրորդ սալը կ'ամփոփէ Բարսեղ Կանաչեանի «Նանօր», «Դալէլօ», «Մթենակ», «Ուռին», «Վարդերի հետ» ստեղծագործութիւնները: Իւրայատուկ գեղեցիկ ստեղծագործութիւն է «Նանօր»ը, որ կերտուած է Մշոյ ժողովրդական տօնախմբութիւններու երաժշտական պատկերներու բոյլով: Բացի երաժշտական բարձր արժէքէն, այն, նաեւ ազգագրական կըշիռ ունեցող երկ մըն է, եւ բանահիւսութեան մէջ մեծ հետաքրքրութիւն ներկայացնող: Կը մեներգեն Սոնա Նիկողոսեան, Ռընէ Մարթայեան (թենոր), Մկրտիչ Պօղոսեան (թենոր), Մարիս Հանիոտիս (պաս): Երգեհոնահար Ժորժ Գուրլարտի վարպետ նուագը մեծապէս կը սատարէ յիշեալ գոհարներուն ճշգրիտ մեկնաբանութեան, կատարումներու լրացումին, դարձնելով աւելի հոգեթով եւ գիւթիչ:

(*) ԽՄԲ.— Նախընտրաբար՝ «Վարպետը եւ ...»

(**) Սալը անցեալ ամիս Երեւան տարաւ Պ. Գրիգոր Փափազեան:

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Է Ջ Մ Ի Ա Ծ Ի Ն

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ին

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
18
MERCREDI
18 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.663 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.663

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ.— ԱՐՄԷՆՓՐԵՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 5 – 9

ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ ՄԱՐՏՈՒՆԻ ՇՐՋԱՆԸ

Զոլաքար գիւղին արեւմուտքը՝ դաշտին մէջ, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտական ջոկատը վերջերս յայտնաբերած է Ք. Ա. երկրորդ հազարամեակին պատկանող քանի մը դամբարաններ, որոնք յաւելեալ ծանօթութիւններ կուտան անագապղինձի ժամանակաշրջանի տեղացիներու կենցաղին եւ մշակոյթի մասին: Դամբարաններու մէջ յայտնաբերուած սեւ՝ ճերմակով ընդելուզուած կաւամանները եւ կարմրափայլ սեւ նախշազարդեր կրող թասերը աչքի կը զարնեն իրենց գեղարուեստական նուրբ ճաշակով ու մշակման վարպետութեամբ: Ոսկեղէնէ զատ, դամբարաններուն մէջ կմախքներու հետ գտնուած են անագապղինձէ դաշոյններ, ապարանջաններ, մատանիներ, օղեր եւ յուլունքներ: Զոլաքարի դամբարանները մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն նաեւ մեր նախնիքներուն թաղման սովորութիւնները ու ծէսերը լուսաբանելու տեսակէտէն:

Ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուած է, թէ բացի կենդանիներու զոհաբերութենէն, գոյութիւն ունեցած է նոյնպէս մարդկային զոհաբերութեան սովորութիւնը: Դամբարանի մը մէջ թաղուած մարդոցմէն մէկը սպաննուած է: Կողքին մէջ մխրճուած է երկաթեայ դաշոյնին սուր ծայրը: Այս երեւոյթը, հաւանաբար, կապ ունեցած է ստրուկը կամ սպասաւորը իր տիրոջ հետ թաղելու սովորութեան հետ:

×

ԾԱՌԱՍՏԱՆ՝ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄՕՏ

Ջրվէժ եւ Ողջաբերդ աւաններու միջեւ տնկուած է 250 հեկտար տարածութեամբ ծառաստան մը: Տունկերը բերուած են Ստեփանաւանէ, Կիրովականէ, Դիլիջանէ: Ծառերը տնկուած են ոչ թէ պատահական ձեւով, այլ՝ մեծ խումբերով եւ համաձայն իրենց տեսակին: Ուղիղ շարքերով վեր կը խոյանան բարդիները, մատղաշ շոճիները եւայլն. աւելի քան 200 տեսակ թուփ եւ ծառ կ'աճի այստեղ: Արդէն այլ եւ այլ թռչուններ իրենց բոյները հիւսած են: Երբեմնի ամայի վայրը, այժմ կանաչով պատած է եւ մօտակայ տարիներուն ասիկա պիտի դառնայ Երեւանցիներու հանգիստի վայրերէն մէկը:

×

ՔԱՋԱՐԱՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Տասներորդ հնգամեակին պիտի վերակառուցուի եւ մեծցուի Քաջարանի պղնձի եւ մոլիբդէնի գործարանը, որպէսզի աւելի լայն կերպով օգտագործուի հանքանիւթը, վերամշակման ենթարկուին աղքատ հանքաքարերը եւ ձեռք ձգուին օգտակար բաղադրիչները:

×

ՄՐՑԱՆԱԿ՝ ԱՆԻ ՊԱՆԴՈԿԻՆ

Երեւանի Անի պանդոկը համամիութենական երրորդ մրցանակին արժանացած է, զբօսաշրջիկութեան ասպարէզին մէջ իր կատարած օգտակար դերին համար:

×

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մոսկուայի մէջ ռուսերէն լոյս տեսած է «Արա Բեքարեան» խորագրուած չքեղ ալպոմը, որուն յառաջաբանը գրած է արուեստաբան Մանեա Ղազարեան համառօտ տեղեկութիւններ տալով նկարիչին կեանքին եւ արուեստին մասին: Ցեղասպանութեան տարիներուն է, որ սկսած է նկարել ան. Ա. Բեքարեանի մեծաթիւ բնանկարները հայրենի երկրին գեղեցկութիւնները հարազատ գիծերու մէջ կը պատկերացնեն. դիտողը կը փոխադրուի հէքեաթային բնաշխարհին այս կամ այն անկիւնը: Սովորական աչքի համար անտեսանելի հրաշալիքներ ակնառու կը դառնան: Արա Բեքարեան նկարած ու ձեւաւորած է նաեւ գիրքեր, ինչպէս «Մեծապատիւ մուրացկաններ»ը, «Քաջ Նազար»ը, «Երկիր Նայիրի»ն, եւայլն: Նկարազարդումները անխզելի կապ կը ստեղծեն գրագէտներուն լուսաւոր գաղափարներուն հետ:

×

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԵՐ

Տարեվերջին վերակառուցուած պիտի ըլլայ Երեւանի «տնաշինական կոմբինատ»ը: Նոյն ձեւի աւելի մեծ գործատուն մը պիտի կառուցուի Շահումեան շրջանի Սպանդարեան գիւղին մօտերը: Այս վերջին գործատան տարեկան արտադրութիւնը պիտի հասնի 140.000 քառակուսի մեթր մակերեսով բնակելի շէնքերու կառուցման ծառայող երկաթբետոնէ պատերու, սիւներու: Ներկայ հնգամեակի աւարտին այս ճիւղին արտադրութեան տարողութիւնը Հայաստանի մէջ, արդիւնաբերական շինարարութեան նախարարութեան ենթակայ գործատուներու միջոցով, պիտի աւելնայ 4 – 5 անգամ: Աբովեանի համապատասխան արտադրութեան գործատուներ, որուն տարեկան տարողութիւնը 140.000 քառակուսի մեթր պիտի ըլլայ, Երեւանի բնակարաններու շինութեան պիտի տրամադրուի 50 տոկոսով: Մնացեալ 50 տոկոսը պիտի յատկացուի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու: Նմանօրինակ գործատուներ պիտի շինուին նաեւ Լենինական, Կիրովական, Հրազդան քաղաքները,

Մեծ չափեր ընդգրկող երկաթապետոնէ կառոյցներու արտադրութիւնը Հայաստանի մէջ զարգացած չէ: Այս պատճառով է, որ որոշում տրուած է յառաջիկայ տարիներուն նոր գործատուներ հաստատել: Բոլոր կառոյցներն ալ, ըստ ծրագիրին, գործատուներու մէջ պիտի պատրաստուին, որպէսզի յետագային դաւնոք ծեփելու աշխատանքները բոլորովին վերնան: Արդարեւ, պատերը հարթ պիտի ըլլան եւ ունենան անհրաժեշտ մեկուսացումները: Նոյնիսկ աւելի ուշ կարելի պիտի ըլլայ երեսապատել դաւնոք սենեակներու ներսի կողմէն: Այս ձեւով հարկ պիտի չըլլայ ներկելու դաւնոք: Կառոյցներուն մէկ մասը պիտի պատրաստուի պեռլիտի կրաղիւսէ: Ասոնք աւելի թեթեւ եւ դիմացկուն պիտի ըլլան բաղդատմամբ երկաթպետոնէ եւ քարէ պատերուն:

×

ՆՈՐ ՋՐԱՄԲԱՐՆԵՐ

Հայաստանի մէջ յատուկ ջրամբարներ կը կառուցուին, որպէսզի ամբարեն ամէն տարի Արաքս եւ Դեբեդ գետերու միջոցով կասպից ծով թափող Հայաստանի լեռնային գետերու ջուրերուն երկու երրորդը: Վերջերս ջուրով լեցուեցաւ այդ ջրամբարներէն մէկը՝ Ազատը, որուն ծաւալը 70 միլիոն խորանարդ մեթր է:

Գիւղատնտեսութեան եւ արդիւնաբերութեան յարաճուն պահանջները բաւարարելու մտադրութեամբ նախատեսուած մեծ ջրապահեստներու շինարարութիւնը (ընդհանուր տարողութիւնը պիտի ըլլայ 2,5 միլիառ խորանարդ մեթր) Հայաստանի ջրային աղբիւրներու բաշխումին ծառայող գլխաւոր նախագիծին երկրորդ փուլն է. նախատեսուած է երկրորդ փուլը իրականութիւն դարձնել մինչեւ 2000 թուականը: Առաջին փուլը եղած է ջրաթեքնիկ այն կառոյցը, որ Երեւանի գործատուները, ձեռնարկութիւնները կ'ապահովէ Արարատեան դաշտավայրի ստորերկրեայ ջուրով: Քաղաքը կրցած է փաստօրէն կրկնապատկել ջուրի օգտագործումը, շնորհիւ արտէզեան անսպառ պաշարներուն:

×

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԻ ՎՐԱՅ

Մօտ վաթսուն պատանիներ Մ. Նահանգներու, Ֆրանսայի, Քանատայի, Յորդանանի, Լիբանանի, Իրաքի եւ Եգիպտոսի հայ գաղութներէն, իրենց արձակուրդը կ'անցընեն մայր հայրենիքի մէջ: Իրենց տրամադրուած մեծ ճամբարը կը գտնուի Կիրովականի գեղատեսիլ Վանաձորի մէջ՝ Մայմեխ լերան լանջերուն: Այս ճամբարը հիմնուած է երեսունական թուականներուն եւ ամէն տարի քանի մը տասնեակ հազար երախաներ, պատանիներ Հայաստանէն, Խորհ. Միութեան այլեւայլ վայրերէ ու նաեւ արտասահմանէ հաճելի շաբաթներ կ'անցընեն հանգստանալով ու զուարճանալով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԼԵՌՆԵՐՈՒ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

— O —

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ Կ'ՕԳՆԷ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒՆ

— O —

Ամբողջացնելու համար քրիստոնեայ գօտին ծովէն մինչեւ Սուրիա, քրիստոնեաները կռիւները լեռ փոխադրեցին, ուրկէ կ'ուզեն քշել Պաղեստինցիները, որոնք բերդաքաղաքի վերածած են Մթէյնն եւ Այնթուրան: Ըստ երեւոյթին նոյնիսկ թէ սուրիական զօրքը գրաւած է Համմանան բայց յառաջդիմական ձայնասփիւռը կը հերքէ: Ամէն պարագայի մէջ յստակ է որ քրիստոնեայ կողմը կ'ուզէ վերջնապէս վերջ տալ Պաղեստինցիներու զինեալ միջամտութեանց Լիբանանի մէջ: Ըստ սակայն յառաջդիմական ձայնասփիւռին (լուսած Նիկոսիա) պահպանողական ծրագիր մը կայ: Շամուն եւ Ճէմայէլ եւ այլ քրիստոնեայ համախմբումներ միտք ունին լիբանանեան դաշնակցային Պետութիւն մը հռչակելու (Կիպրոսի պէս բան մը) Սեպտ. 23էն առաջ, երբ նախագահ Ֆրէնճիէ իր պաշտօնը պիտի փոխանցէ Իլիաս Սարգիսի: Գալով Ֆրէնճիէի կոչ մը ըրաւ առջի օր, «փաղուան Լիբանանը կառուցանելու համար» եւ այդ առթիւ չեշտեց թէ ատոր համար բոլոր Լիբանանցիները — քրիստոնեայ թէ մահմետական — պէտք է համախմբուին նորընտիր նախագահ՝ Սարգիսի շուրջ: Ֆրէնճիէ նոր հրադադար մը կ'ուզէ (56րդ, 57րդ) եւ կ'ըսէ թէ պէտք է պաղեստինեան կեռիլլաները վերադառնան իրենց դաղթակայանները: Եթէ մերժեն, կ'ըսէ Ֆրէնճիէ, կը նշանակէ թէ Պաղեստինցիք վճռած են շարունակել դաւը Լիբանանի դէմ: Իր նախագահութեան 6րդ տարեդարձի առթիւ արտասանած այս ճառը տեսակ մը վերջնագրի բնոյթ ալ ունէր Ձախ-լիբանանեան եւ պաղեստինեան կեռիլլաներու զինակցութեան դէմ: Ֆրէնճիէ շատ դառնացած էր Պաղեստինցիներու դէմ, որոնք «հիւրեր են Լիբանան, որոնք կը փորձեն սպաննել զիրենք հիւրասիրողները»:

×

Ամէն կողմէ կը շարունակուին նաեւ խաղաղութիւնը վերահաստատելու կոչերը: Սաուտի Արաբիա, Քուէյթ արաբ ղեկավարներուն կ'առաջարկեն ժողով մը գումարել վերջ դնելու համար Լիբանանի արիւնահոսութեան:

Քանի մը տողով

ՔՈԼՈՄՊՈՅԻ մէջ (Նախկին Սէյլանի մայրաքաղաքը), բացուած է ոչ-ուղեկից երկիրներու համաժողովը: Պատուիրակները կը ներկայացնեն 85 երկիր եւ 2 միլիառ հոգի: Ներկայ է նաեւ պաղեստինեան ազատագրութեան կազմակերպութիւնը: Առաջին նիստին խօսք առնելով Պումետիէն դատապարտած է «Աշխարհակալութեան կարելիութիւնները՝ պահպանելու համար իր գերիշխանութիւնը» ակնարկելով Սուրիոյ, Մաւրիտանիոյ եւ Մարոքի: Վալտհայմ, որ հիւր էր, խուսափած է խօսելէ Լիբանանի մասին:

ՍԱՏԱԹ – ՔԱՏԱՖԻ յարաբերութիւնները երթալով կը վատթարանան: Եգիպտոս համոզուած է որ Լիբիա ջանք չի խնայեր տապալելու համար Սատաթի վարչակարգը եւ այդ նպատակով մէկ միլիոն տոլար բաժնած է մարդոց որոնց գործն էր դաւ մը կազմակերպել Սատաթի դէմ:

ԿՈՒԱՏԸԼՈՒՓԻ Լա Սուֆրիէռ հրաբուխը Երկուշաբթի գիշեր քանի մը պայթումներ ունեցաւ բայց Երեքշաբթի առտու դեռ չէր պատահած այն մեծ ժայթքումը որու կը սպասուի եւ որու պատճառաւ հեռացուած են 72 հազար հոգի:

ՔԱՆՍԱՍ ՍԻԹԻԻ մէջ ներկայիս տեղի կ'ունենայ հանրապետական համաժողովը, որ պիտի ընտրէ իր թեկնածուն Ֆորտի եւ Ռիկընի միջեւ: Այս միջոցին եթէ նախագահական ընտրութիւն ըլլար կ'ըսուի թէ Քարթըր կ'ընտրուէր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բնակչութեան թիւն է 52 միլիոն 655.802, Օգոստ 14ի Պաշտօնաթերթին մէջ տպուած արդիւնքներու համաձայն:

ՖՐԱՆՍ – ՍՈՒԱՌ լոյս չտեսաւ Երեքշաբթի օր, թերթին լրագրողները համաձայն չըլլալով նոր տիրոջ հետ, որ բաժնեթուղթերուն 50 առ հարիւրը կը ծախէ Հերսանի: Այս վերջինը որ վերջերս գնեց Ֆիկառօն, Ֆրանս – Սուառով 11 օրաթերթի վրայ «աչք կ'ունենայ» եւ մամուլի շրջանակները կ'ուզեն պայքարիլ այս կայսրութեան սկզբունքին իսկ դէմ: Այդ պատճառով Ֆրանս – Սուառի լրագրողները գործադուլի դիմեցին:

Fonds A.R.A.M

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿԻ ՏԱԿ

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԸՆ ԵՐԷՑ

(ՃԱՆՁՆԱ՛ՆՔ ԶԻՆՔ՝ ԻՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ԸՆԹՄԷՋԷՆ)

Բ.

Այնպէս՝ ինչպէս անօթի լակոտ մը քիթը մեծ ճաշարաններու պատուհաններուն փակցուցած՝ ներսը ճաշողները կը դիտէ, Գույումճեան խոր ցանկութեամբ եւ տառապանքով կը դիտէր անգլիացի ազնուական դասակարգի կեանքը: Այս մարմաջը, իր մէջ, կը բացայայտուէր հագուստ – կապուստէն որ այնքա՛ն չքեղ եղած է, հակառակ իր երկու ոսկինոց չաբաթականին: Նէնսի Քունարտ կը քաշքշէ զինք «տիը պարըն» վերադիրով:(Բառախաղ՝ հայերէնի պարոն բառին ու անոր անգլիերէն իմաստին վրայ հիմնուած ուր «պարոն»ը դուքսէն քիչ մը ցած, ազնուականի մակդիր է): Նոյն այս տենչը յայտնի կ՚ըլլայ օր մը, երբ Տիգրան եւ իր նոյնքան համեստ բարեկամներէն մէկը՝ կ՚երթան մեծահամբաւ ճաշարան մը: Երբ ճաշարանատէրը կ՚արգիլէ երկու անկուտիներուն որ մտնեն, բարկացած՝ Տիգրան կ՚ըսէ որ «օր մը շատ ուրախ պիտի ըլլաս, եթէ համ հոս ճաշելու· եւ պիտի գամ ամէնէն մեծ Րոլզ–Րոյս ինքնաշարժով»...

Տղայական իր այս երգումը տարիներ ետք կ՚իրականացնէ սակայն, երբ դեղձան գոյնով հսկայ Րոլզով մը կը սկսի պտըտիլ...

1916ին Լոնտոնի մէջ կը սկսի հրատարակուիլ Արարատ է սրչլայթ օն Արմէնիըն» թերթը, որուն նպատակն էր հայ ժողովուրդն ու իր դատը ներկայացնել բրիտանական կայսրութեան: 1916ի Յուլիսին Գույումճեան կը սկսի աշխատակցիլ այս թերթին եւ կը հրատարակէ յօդուած մը՝ որ ըստ երեւոյթին իր առաջին գործն է, անշուշտ անգլիերէնով: Յօդուածին վերնագիրն է «էն էփիլ թու սէնս» (կոչ՝ Ողջմտութեան): Տպաւորիչ է անոր բռնած դիրքը· ո՛չ լալկան է· ոչ ալ կը փորձէ Հայուն թշուառ վիճակովը տպաւորել անգլիացի ընթերցողը, որուն հոգերը եւս շա՛տ էին այդ օրերուն, երբ ամէն օր հազարաւոր երիտասարդ Անգլիացիներ կ՚իյնային Եւրոպայի խրամատներուն մէջ: Կռուող Հա՛յն է որ կը ներկայացնէ երիտասարդ գրագէտը: Յատկանշական են մանաւանդ իր հետեւեալ տողերը·

— «Յօդուածնե՛ր, գրքոյկներ ու գիրքե՛ր կը ներկայացնեն իմ հայրենակիցներս անգլիացիին, իբրեւ տեսակ մը մուրացկան, ցնցոտիներ հագած, աչքերը լալէ կարմրած, ձեռքերը երկարած՝ աղաչանքի շարժումով· տկար, անօգնական, ազգութիւնը կորսնցուցած արաբածներու պէս, որոնք իրենք զիրենք յարգել չեն գիտեր: Ասիկա՝ փոքր չափով մը ճիշդ է, սակայն շատը՝ կամ սխալ է կամ ձեւափոխուած: Հայը տկար, անօգնական այդ վախկոտը չէ, որ կը թելադրուի ձեզի (այսինքն՝ անգլիացի ընթերցողին – Խ. Թ.) թէ՛ իր բարեկամներուն եւ թէ իր թշնամիներուն կողմէ: Ժամանակին եղած է շատ յաջող արձակագէն, փետայի յեղափոխական, քանի որ անցեալ քսանըհինգ դարերուն բաւական պայքարած է իր թշնամիներուն դէմ: Բոլոր հայրենասէրներուն, ըմբոստներուն եւ աքսորեալներուն նախահայրն է Հայը»: — Ամբողջական յօդուածը կը գտնուի Արարատի չորրորդ թիւին մէջ (Լոնտոն, 1916 Յուլիս, էջ 22):

Նոյն թերթի 1916 Օգոստոսի թիւին մէջ՝ «Երիտասարդ Հայը» խորագրով յօդուած մը կը հրատարակէ Տիգրան, որուն մէջ իր տարեկիցներուն վրայ կը յարձակի: Հետաքրքրական է որ այդ օրերուն իսկ իր ազգութիւնը մէկ կողմէ «անէծք» կը նկատէր, միւս կողմէ՝ զայն կը պաշտպանէր ու կ՚ընդունէր: Կը գրէ որ Լոնտոնցի հայ երիտասարդը երեւակայութիւն չունի (արուեստագէտի յատուկ գանգատ), շատ զգոյշ, հասարակ ու գործնամիտ է, բայց մանաւանդ անոր «գլխաւոր նպատակը իր ազգային ծագումը կարելի եղածին չափ գաղտնի պահել է: Ազգութիւնը անէծք մըն է, բայց որքա՛ն ալ փորձենք անգլիացի կամ փինիցի ձեւացնել մենք զմեզ՝ Հա՛յ ենք»:

×

Թէ այս երիտասարդը ինչո՛ւ կոնակը տուած է Հայութեան՝ միշտ կրնայ անհասկնալի թուիլ մեզի· սակայն ես կը կարծեմ որ Հայուն գրականութեան հանդէպ ի յայտ բերած դիրքը շա՛տ կարեւոր ազդակ մը եղած է զինք դառնացնելու համար:

Արարատի 1916 Սեպտեմբերի թիւին մէջ «Շատ լուրջ Հայը» խորագրուած յօդուածով մը, արհաւիրքի այդ օրերուն Տիգրան կը գրէ այն նիւթի մասին, որ միշտ զբաղեցուցած է զինք: Ժամանակակից Հայը, կ՚ըսէ ան, չի հասկնար որ «ինչո՞ւ գրականութիւն ընելով և թուղթ մրոտելով կը փորձեն ապրուստ մը հանել որոշ մարդիկ, երբ նոյն բանը ընելով շատ աւելի լաւ գումար մը կրնան շահիլ գրասենեակի մը մէջ: Հայ ժողովուրդը պիտի չունենայ գրագէտ մը՝ որ կարենայ աշխարհը ոտքի հանել՝ մինչեւ ա՛յն ատեն,, երբ այդպիսի գրագէտ մը ուզելո՛վ ,անոր պահա՛նջը զգալով, արժանի ըլլայ անոր»: Նոյն այդ օրերուն, երիտասարդ, սկսնակ գրագէտը կը սկսի տեսնել նախ՝ որ չկայ հայ ընթերցող հասարակութիւն մը, ապա նաեւ այն՝ որ հայ ժողովուրդը միշտ պիտի նախընտրէ յաջողած վաճառականը՝ յաջողած գրագէտէն, եւ վերջապէս՝ որ, եթէ նոյնիսկ հայ ընթերցողներ գոյութիւն ունենան՝ պիտի չկարենան զինք հարստացնել եւ համբաւ ապահովել իրեն, մինչդեռ անգլիացի ազնուականը՝ որ կըրնայ քաղքենի, նոր–հարուստ վաճառականը արհամարհել, սիրո՛վ իր հիւրասենեակին մէջ կ՚ընդունի յաջող եւ նոր հարստացած գրագէտ մը: Տիգրան Գույումճեանի եւ հայ ժողովուրդին միջեւ բացուած անջրպետը, գրագէտի մը եւ զինք յուսախաբ ընող հասարակութեան միջեւ բացուած անջրպետ մըն է: Արարատի յօդուածէն քանի մը տարի ետք, 1920ին, Գույումճեան կը նկարագրէ թէ ինչպէ՛ս իր անգլիացի մէկ բարեկամին պարզած է այն յոյսը՝ որ իր գործով պիտի կարենայ ստեղծել կամուրջ մը՝ հայ եւ արեւմտեան իրականութիւններուն միջեւ: «Բայց արեւելքը աւերա՛կ մըն է միայն», կ՚ըսէ բարեկամը, եւ Տիգրան յանկարծ կ՚ընդունի որ «իմ համբաւի համար ունեցած յոյսերս պիտի հիմնուէին նոր սեփականացուած ինքնութեանս վըրայ, ա՛յն ինքնութեան՝ զոր անգլիական դպրոցի մը մէջ գտած էի», եւ ուրեմն՝ ոչ իր հայութեան վրայ:

Համաշխարհային Ա. պատերազմի օրերուն՝ երբ Տիգրան Գույումճեան կ՚աշխատակցէր «Արարատ»ի, յաճախ կ՚այցելէր անգլիական գրատուն մը, Տիը Պոմպ Շոփ, ուր բարեկամացած էր զանազան գրողներու հետ: Անոնցմէ մէկը կը համակրի երիտասարդ Հայուն, որ գրագէտ ըլլալու տենչը ունէր, եւ զայն կը ներկայացնէ Ալֆրըտ Օրաժ անուն ծանօթ հրապարակագրին:

Օրաժի շաբաթաթերթը՝ Տիը Նիւ էյճ՝ (Նոր Դար), թէեւ փոքրածաւալ էր եւ ոչ շատ ժողովրդական, սակայն եւ այնպէս մեծ վարկ կը վայելէր ազդեցիկ որոշ շըրջանակի մը մէջ, որովհետեւ սոցիալիստ Ֆապեաններու դրամով կը տպուէր, առանց անոնց պաշտօնական մամուլին մաս կազմելու:

Ֆապեան սոցիալիստները մեծ համակրանք վայելեցին Անգլիոյ մէջ՝ 1890 – 1920 տարիներուն, մասամբ այն պատճառով որ համբաւաւոր թատերագիր Ճորճ Պերնարտ Շօ անոնց շարքերուն կը պատկանէր:

Օրաժին ծանօթանալով՝ Գույումճեան կրնար ուրեմն յաճախել խմբագրատուն մը, որ ոչ միայն գործատեղի էր, այլեւ ակումբ ու ժամադրավայր:

Հոս հանդիպած է ան այդ օրերու գրական համաստեղութեան, — Ճ. Պ. Շօ, վիպագիր Հ. Ճ. Ուէլզ, Չէսթըրթն՝ որ կը գրէր ամէն նիւթի մասին (գաղտնի ոստիկանական վէպին մինչեւ աստուածաբանական վէճ), Պէլօք՝ կէս – ֆրանսացի եւ կէս անգլիացի բանաստեղծը, որ միաժամանակ մեծ ազդեցութիւն ունէր հըրատարակչական զանազան հաստատութիւններուն վրայ, Հեւլըք Էլլիս՝ Անգլիոյ առաջին գրագէտ–հոգեբոյժը, վիպասան Արնըլտ Պէնըթ ու նաեւ երիտասարդ այն սերունդ՛ը՝ որ Անգլիոյ գրական ապագան կը ներկայացնէր, — Մէնսֆիլտ, Րիտ, Ալտինկթըն եւ վերջապէս էզրա Փաունտ, արդի անգլեւամերիկեան բանաստեղծութեան ռահվիրան:

Այս շրջանակին մէջ, նախ շլացած, յետոյ աւելի ինքնավստահ, Գույումճեան արուեստագէտի աչքով կը դիտէ ամէն ինչ եւ կը յիշէ ամէն բան: Ապագային, կանաչ Գլխարկին մէջ կը նկարագրէ Հորթըն անուն հրապարակագիր մը, որուն տիպարը եղած է Օրաժ, ճի՛շդ այնպէս, ինչպէս Նանսի Քունարտը կ՚ըլլար Այրիսի տիպարը:

Յիշողութիւնը միայն անցեալի յուշը եղած չէ Գույումճեանի համար (ինչպէս եղած է առհասարակ շատ մը գրագէտներու համար) այլեւ հում նիւթ ու աղբիւր՝ իր գործին եւ արուեստին համար:

1913ին, անգլիացի արեւելագէտ մը՝ Փեքթհոլ, «Նիւ էյճ»ի մէջ տպագրած էր Թուրքը գովաբանող երկար յօդուած մը:

Հմուտ իսլամագէտ, որ յետագային հանրածանօթ պիտի դառնար Քուրանի իր թարգմանութեամբ, Փեքթհոլ անհաւատալի թրքասէր մը եղած է:

Աւելի ուշ, ան յօդուածի մը մէջ կ՚ըսէ թէ «Թուրքը պարապ բաներով չի անցըներ իր ժամանակը, այլ՝ կենսական բաներու մասին կը խօսի, — օրինակ՝ թէ ի՛նչ է կեանքի ակն ու աղբիւրը, ի՛նչ է այն արագընթաց ու վաղանցիկ զգացումը՝ զոր սէր կը կոչենք, ի՞նչ է մահը: Թուրքին կեանքը բանաստեղծական գեղեցկութիւնով լեցուն է»...

(« Նիւ էյճ», Մայիս 1, 1919, թիւ 25, էջ 15):

Երեւակայե՛լ, որ այս գեղումը թուրքին յանձնուած է առաջին համաշխարհային պատերազմէն եւ հայկական ցեղասպանութենէն տարի մը ետք, Անգլիացիի մը կողմէ՝ որուն պետական բանակները չորս տարի Թուրքին դէմ կռուած են: Կրնանք երեւակայել նաեւ թէ ինչե՛ր գըրած ըլլալու է պատերազմէն առաջ՝ 1913ին...:

1916ին, Օրաժ կը յիշէ երեք տարի առաջ հրատարակուած «հինցած» յօդուածը եւ Տիգրան Գույումճեանը կը հրաւիրէ «պատասխանելու» Փեքթհոլի:

Իբրեւ պատասխան, կը վերհրատարակուի Գույումճեանի կողմէ Արարատի մէջ նախապէս տպագրուած «Կոչ Ողջմտութեան» յօդուածը, որուն ակնարկած ենք:

Ուշագրաւ է որ Գույումճեան նոր բան չի գրեր ի պատասխան Փեքթհոլի, այլ իր հին յօդուածը կ՚օգտագործէ, աւելի լայն ընթերցող հասարակութեան մը ներկայացնելով զայն: Չի գրեր, որովհետեւ՝ ոգեւորուած իրեն ներկայացուած առիթէն՝ տենդով մխրճուած էր ստեղծագործական կեանքի մէջ եւ կ՚ուզէր ամէնէն ինքզինք ներկայացնել անգլիացի ընթերցողին:

Կը սկսի աշխատիլ կարգ մը գործերու վրայ, — փորձեր, կարճ թատերախաղեր, նոյնիսկ յօդուածներ՝ որոնք հոգեկան իր տառապանքը կը ներկայացնեն, եւ որոնց կը մտածէ տալ «Երիտասարդ Հայ մը իր ինքնութեան խնդիրները լուծել կը փորձէ հասարակութեան աչքին տակ» վերնագիրը: Կը թուի, որ բոլորն ալ այս կամ այն պատճառով ձախողած կտորներ էին, որոնցմէ միայն քանի մը կտորներու մասին գաղափար ունինք: Անոնց մէջ ամէնէն աւելի ծանօթ է «Տիը փանք՚ըն օֆ Օտակըրս» (Դաշոյններու դերը)՝ զոր Օրաժ հրատարակած է Նիւ էյճի Յունուար 11, 1917ի թիւին մէջ:

Այս գործը կիսով ոչ – երեւակայական, կիսով ալ երեւակայական, փորձ մըն է, պատմուածքի նման բան մը: Կը բացուի ներքնաշ առնուած տեսարանով մը:—

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷԵԱՆ

(Շար. 2)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԾՈՒՌ ՎՈՒՍԿՈՒՆԸ

— Հանգստանա՞մ, ինչպէ՞ս հանգստանամ..., — Խոր հոգոց հանեց Խոսրովը: — Խօսելիք ունեմ աղա հօրդ հետ:

— Յետոյ, ուստա Խոսրով, յետոյ կը խօսես:

— Էստեղ էդ խօսակցութեան տեղ չի, ուստա Խոսրով, — օգնութեան հասաւ Սահակին գործակատարը: – Էստեղ խանութ ի, վաճառատուն:

— Վաճառատո՞ւն, — կրկնեց Խոսրովը կերկերաձայն: — Սա էլ, – ցոյց տուեց նա Թումաս աղային, — ճոչ վաճառական ի, գիտեմ.., — ապա դառնալով երիտասարդներին: — Գնացէ՛ք ձեր գործին, — ասաց: — Դուք մէք խառնուի..

— Ուստա Խոսրով...

— Տօ ի՞նչ խաթրով կը խօսէք էդ սարխոշի հետ, — Թնդաց Թումաս աղան: — Թեւից բռնէք, թալէք դուրս: Հերիք տակծէր խօսի, ափեղ – ցփեղ դուրս տայ փեղավանքը ...:

— Փեզավանգ, հա՞, ես քո..., — Հայհոյեց Խոսրովը և բռունցքը բարկութեամբ խփելով սեղանին՝ ելաւ կանգնեց սպառնագին: — Տղէդ դո՞ր ի, տղէդ, պատուական տղէդ, Սուրէնը, աֆ կ՚անես, Սուրէն էֆէնդին: Փախեր ի Պոլիս, հա՞, փախցուցէր ես...

Թումաս աղան, որի դեփ – դեղին կլոռած դէմքի վրայ մկանները ցնցւում էին ջղաձգօրէն, ընդոստ ելաւ ոտքի ու դիմելով խանութի դռան առաջ կանգնած մարդկանց, որոնք ագմուկի վրայ հաւաքուել ու հետրքրքրութեամբ հանդիսատես էին լինում, գոչեց խզուած ձայնով·

— Ի՞նչ էք կանգնել անտարբեր ու թամաշա կանէք: Տարէք, դուրս տարէք էսա սարխոշին, էստեղ վաճառատուն ի, վաճառատուն, մէյխանա չի...

— Խոսրով, այ ուստա Խոսրով...

Միջամտողներն ի զուր էին ջանում հանգստացնել նրան:

— Առ, ա՛ռ, ուղարկեր տղիդ, — Խոսրովը ժիլետի գրպանից հանեց երկու ոսկին ու շպրտեց վաճառականի երեսին: — Ուղարկիր, թող էնտէղ բոզերանց հետ ուտի–խմի, չնանայ չունը, ա՛ռ...

— Խոսրով, ուստա Խոսրով.

Մի քանիսն էլ քծնաբար ջանում էին վաճառականին հանգստացնել.

— Կարեւորութիւն մի տայ, ջանըմ, Թումաս աղա:

— Խմուկ ի, չգիտէ ինչ կը խօսի:

— Վնաս չունի, վնաս չունի, համբերի, ջանըմ: Խելքդ մի դնի նրա խելքին: Դու ո՞վ, նա ո՞վ...

— Տարէք, դուրս տարէք էդ փեզավանգին, — գոռաւոր մեծ թաշկինակով սրբելով քրտնամած դէմքն ու հաստ պարանոցը, կրկնում էր անվերջ Թումաս աղան. — Տարէ՛ք...

— Կ՚երթամ, թողէք, կ՚երթամ..., — Խոսրովը այս ու այն կողմ հրեց իրեն բռնողներին ու թքելով Թումաս աղայի երեսին՝ դուրս եկաւ խանութից:

Նոյն օրը երեկոյեան Խոսրովին ձերբակալեցին:

ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆԵԱՆ

(Շար. – 23)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Fonds A.R.A.M

ՄԵԶԻ՛ Ի՞ՆՉ

Թերթերու մէջ յաճախ կը կարդանք մէկ կամ միւս հայ բժիշկին, հայ ճարտարագէտին, հայ առեւտրականին կամ ազատ ասպարէզի տէր մարդուն յաջողութեան մասին։

Իբրեւ լուր կը հաղորդուի ընթերցողներուն թէ հայանուն այդ բժիշկը, ճարտարագէտը, առեւտրականը կամ ազատ ասպարէզի տէր անձը այսինչ կամ այնինչ հիւանդանոցին, պետական կամ մասնաւոր հաստատութեան մէջ կարեւոր պաշտօնի մը կոչուած, հասած է պատուաբեր դիրքերու կամ գրաւած է պատասխանատու աթոռներ։

Առհասարակ մասնաւոր յիշատակութեան կ'արժանանայ անոնց այս կամ այն տիտղոսն ալ, – «վիրաբուժապետ», «փրոֆեսոր», «պատասխանատու վարիչ», «ընդհանուր տնօրէն», եւայլն։

Մեզի՛ ի՞նչ։

Եթէ նախակրթարանէ մը կամ երկրորդական վարժարանէ մը ընթացաւարտութեան առթիւ յիշատակուած ըլլային աշակերտին կամ ուսանողին մասնաւոր յաջողութիւնները, հաւանօրէն չընդվզէի, վերագրելով այդ հաղորդագրութիւնը ծնողական միամիտ հպարտութեան։ Կան ծնողքներ՝ որոնք պարտք կը զգան հայ մամուլի միջոցով ընթերցող հասարակութիւնը մասնակից ընել իրենց ուրախութեան՝ նոյնիսկ երբ իրենց զաւակը մանկապարտէզ կը վերջացնէ։

Սակայն բժիշկի մը կամ տարբեր մարզերու մէջ յայտնի՝ ազատ ասպարէզի տէր անձերու պարագային՝ չենք կրնար նոյնանման մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց առարկել։ Անոնցմէ՝ աւելի գիտակցութիւն կ'ակնկալուի։

Նախ՝ ըսենք որ բժշկութեան, ճարտարապետութեան կամ տարբեր ասպարէզի յատուկ վկայական մը ձեռք ձգելու համար հանճարեղ միտքի պէտք չկայ։ Միջակ կարողութիւն ունեցող մը կրնայ այդ վկայականները ստանալ, պայմանով որ յանձն առնէ, չորս կամ հինգ տարուան համար, համալսարանի ուսումնական յարատեւ աշխատանք։

Սիկմա Սայ եւ Ալֆա Օմեկա Ալֆա պատուոյ ընկերութիւններուն անդամ ըլլալն ու արտասովոր բան մը չէ։

Այս բոլորը զմեզ չեն հետաքրքրեր։ Բժիշկ եղեր է, մասնագէտ եղեր է, Ալֆա Օմեկա Ալֆա ընկերութեան անդամ եղեր է։ Մեզի՛ ի՞նչ։

Մեզ հետաքրքրողը հետեւեալն է. Հայութեամբ կը հետաքրքրուի՞, Հայոց համար ի՞նչ ըրեր է, ո՞ր հայ կազմակերպութեան կը պատկանի։ Ա՛յս է միակ չափանիշը՝ իբրեւ Հայու մը արժէքը չափելու համար։ Ա՛յս է միակ նժարը իբրեւ Հայու մը արժանիքը կշռելու համար։ Ա՛յս է միակ փորձաքարը իբրեւ Հայու մը ոգին ստուգելու համար։

Հազարներո՛վ հայազգի մասնագէտներ ունինք։ Բայց ի՞նչ ընենք անոնց մասնագիտութիւնը, եթէ հայութեամբ չեն հետաքրքրուիր, եթէ Հայութեան չեն ծառայեր։

Ունինք նաեւ հազարաւոր ճարտարապետներ, ճարտարագէտներ, տնտեսագէտներ, փաստաբաններ, ուսուցչապետներ, արուեստագէտներ... որոնք չեն հետաքրքրուիր հայութիւնով։

Ուրեմն, մեզի՛ ի՞նչ իրենց ձեռք ձգած յաջողութիւնը՝ եթէ այդ յաջողութենէն բաժին պիտի չստանայ Հայութիւնը։

Ամէնքս պարտական ենք ազգին։ Հայրենասիրութիւնը առաքինութիւն է։ Հայ ազգը այն արգաւանդ հողն է՝ որ մեզի կը հայթայթէ սնունդ։

Ազգին կը պարտինք, ազգէն կ'առնենք։ Ազգ եւ Հայրենիք տուող են մեզի հանդէպ, եւ այդ պատճառով՝ իրաւունք ունին, իրենց կարգին, մեզմէ պահանջելու։

Ասիկա պէտք չէ մոռնալ։

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ԺՊԻՏ

Զափազանց հարուստ մարդ մը կը մեռնի։ Թաղումին շատ մարդ կայ։ Բոլոր ներկաներուն մէջ, մէկը կուլայ սրտաճմլիկ կերպով։ Լացը չի վերջանար եւ կը տեւէ նոյնիսկ թաղումէն ետք։ Գթասէր մէկը կը մօտենայ.— «Խնդրեմ, ինքզինքնիդ զսպէք։ Կը հասկնամ ձեր ցաւը։ Ընտանիքէն է՞ք։

— Ոչ, կը պատասխանէ մարդը եւ ճիշդ ատոր համար է որ կուլամ։

«ԴԱՐ ՄԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»

ԳՈՐԾԻ ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Հետաքրքրուողներու ուշադրութեան)

Սփիւռքեան մամուլի միջոցաւ հայ գրողներու եւ հայ գրականութեան բարեկամներու ուղղեալ մեր խնդրանքին ընդառաջելով՝ հարիւրէ աւելի արձակագիրներ ու քերթողներ մեզի հասցուցած են իրենց գործերէն օրինակներ, ինչպէս նաեւ կենսագրական ծանօթութիւններ ու լուսանկարներ։

Առանձնապէս, հայ գրականութեան բարեկամներէ ստացած ենք օգտագործելի կարգ մը աղբիւրներ։

Ամէն մէկուն անջատաբար պատասխանելու անկարելիութեան հետեւանքով՝ բոլորին կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնները, խնդրելով, անգամ մը եւս, որ ցարդ պատասխանելու հնարաւորութիւնը չունեցողներ նկատի ունենան ծանօթ մեր խնդրանքը եւ փութացնեն իրենց ամփոփ կենսագրականներն ու լուսանկարները՝ մեզի։

Մեզի ուղղուած կարգ մը նամակներ կը հարկադրեն, այս առթիւ, տալ հետեւեալ բացատրութիւնները.

1.— «Դար մը գրականութիւն» անունը անփոփոխ պահելով հանդերձ՝ մեր 1954–1956 տարիներու գործին նոր տպագրութիւնը պիտի ուզենք վերածել 1850 - 1975 Հարիւրքսանհինգամեակը ընդգրկող գրապատմական աշխատասիրութեան մը, — գրական շրջաններու եւ մենագրային նշմարներու յատկացուած ուրոյն բաժիններով (1850 – 1884, 1884 – 1900, 1900 – 1920, 1920 – 1950 եւ 1950 – 1975՝ սփիւռքեան եւ հայրենական ճիւղաւորումներով)։

Մեր նախատեսութիւնը եղած է 700 - ական էջերէ բաղկացած երկու հատորներով գոհանալ, սակայն անհաւանական չէ տախպողութիւնը ձեռնարկելու երրորդ հատորի մը պատրաստութեան, արժանի խորացումով տալու համար համապատկերը մինչեւ մեր օրերու սփիւռքեան եւ հայրենական գրականութեան։

2.— Առաջին հատորը յանձնուած է արդէն գրաշարութեան՝ Պոսթընի մէջ, մինչեւ տարեվերջ լրացնելու առաջադրանքով։ Կը ծրագրուի 1977ին հրատարակել Բ. հատորը, եւ, ի հարկին, Գ. հատոր մը՝ 1978ին։ Գործին գլխաւոր նախաձեռնարկ հաստատութիւնն է Վիէնն. Մխիթարեաններու Մեծ. Պոսթընի վանատունը, յանձին գեր. Հ. Ղուկաս վրդ. Առաքելեանի։ Հետեւաբար, հրատարակութեան աջակցելու տրամադիր բարեկամներէ եւ ազգայիններէ կը խնդրենք նկատի ունենալ հետեւեալ հասցէն.

Fr. Luc Arakelian
98 Mount Auburn Street,
Cambridge, Mass. 02138

3.— Հայ մամուլի միջոցաւ քանի մը ամիս առաջ հայ գրողներու եւ գրականութեան բարեկամներու ուղղեալ մեր կոչ – խնդրանքը որոշ թիւրիմացութեան առիթ տուած ըլլալով, կ'ուզենք ճշդել թէ «Դար մը գրականութիւն»ը գրագէտներու եւ գրականութեան միայն յատուկ գործ է. տարբեր խօսքով՝ գրական իրենց ստեղծագործութիւններով յայտնի անուններ միայն տեղ պիտի գտնեն հոն։ Ցուցադրային, հայրենակցական – պատմագրային, հանրային – հասարակական կեանքի եւ այլ նիւթերու հետ կապ ունեցող գրքոյկներ կամ հատորներ նկատի չեն առնուիր։

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

8 Concord Road
Watertown, Ma. 02172
USA

Պոսթըն, 4 Օգոստ. 1976

ԶԱՆԳԵՐ ԳԱՀԻՐԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԿԱՄ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

ՎԻԷՆ.— Դարձեալ Ժեմանի դաշտին պուրակն ենք։ Ժամը 14է, օդը քմայքոտ եւ քիչ մըն ալ ցուրտ։ Ներկաներուն թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ եւ անոնք սեղաններու շուրջ խմբուած, հայկական տոհմիկ երգեր կ'ունկնդրեն։

Ժամը 4, 5, 6 եւ սակայն պաշտօնական ոչ մէկ խօսք Խանասորի տարեդարձին մասին Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի կողմէ։ Ժամը 6.30 եղաւ, ու ներկաները սկսան մէկը միւսին՝ հարցական նայուածքներ ուղղել, արդարեւ քանի որ դաշտահանդէսը կազմակերպուած էր Խանասորի պատմական արշաւանքին տարեդարձին առթիւ, ներկաները, կ'ակնկալէին, որ օրուան նշանակութեան մասին, պաշտօնական գէթ քանի մը խօսքով, անդրադառնար գոնէ կոմիտէին ներկայացուցիչը։ Սակայն, ի զո՜ւր։ Ժամերը սահեցան, օրը իրիկուն եղաւ առանց պաշտօնական խօսք լսելու... Յուլիս 25ին, հակառակ մամուլի մէջ եղած ուռուցիկ յայտարարութեանց (զանազան միութեանց մասնակցութեան գեղարուեստական ճոխ բաժինին...)։

Ներկաները յուսախաբ սկսան մեկնիլ մինչ Անի կոմիտէի վարչական մեքենան զբաղած էր միայն... խորովածի պատրաստութեամբ, եւ գեղարուեստական բաժնի որեւէ գործադրում չեղաւ։ Արդարեւ, ի՞նչպէս մեկնել եւ ի՞նչի վերագրել այսքան անտարբեր կեցուածք մը։

Եւ կը խորհինք որ անցած ժամանակը բան չէ փոխած քանի այսօր ալ երբ աչք կը նետենք աշխարհի չորս կողմ Խանասորի առթիւ կիրառուած ոգին չէ որ կը տեսնենք միթէ՞. այսինքն «Ակն ընդական, ատամ ընդ ատաման»։ Խանասորը մեր օրերուն այնքան այժմէական նմանութիւններ ունի, որ երբեք ներելի չէ այսքան անփութութիւն։

Գուցէ առարկուի թէ՝ կազմակերպիչները ժամանակ չունեցան դուրսէն բանախօս մը հրաւիրելու։ Սակայն, 86 տարիներէ ի վեր, ազատատենչ մամուլի սիւնակները կը յորդին հերոսապատումներու նուիրուած էջերով։ Այնքան դժուար չէր դիւցազնամարտին նուիրուած յօդուած մը առնել եւ բարձրախօսէն ոգեկոչել յիշատակը Խանասորի մասնակցողներու, ինչպէս նաեւ իրենցմէ առաջ եւ իրենցմէ յետոյ, մեծ կամ փոքր հերոսամարտերու մասնակցող հերոսներուն որոնք իրենց կեանքը տուին ազատութեան բագինին։

Բ. Ճ.

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

— Այո՛։ Ինծի պաշտօն յանձնուած է անոր հետ բանակցութեան մտնելու։ Գաղտնի առաջարկներ պիտի տանիմ։

— Գաղտնի՞։ Այո՛, ուրիշներու համար, բայց ո՛չ թէ ինծի։

Արամթիմոսի գոյնը նետեց։ Ապա գոչեց.

— Հարցուցէք, Տէր իմ, եւ ձեր հարցումներուն պիտի պատասխանեմ։

— Բոլոր հարցումներուս պատասխանը պիտի տա՞ս։

— Այո՛։ Միայն թէ ինծի վստահուած պաշտօնին դէմ չեմ կրնար դաւաճանել։

— Լաւ ուրեմն։ Պատրաստուէ՛։ Ամէն բանէ առաջ կեանքդ կը պահանջեմ։

— Կեա՞նքս, թոթովեց Արամթիմոս դողալ սկսելով։

— Ես չէ՞ի աւազակներուն ձեռքէն կեանքդ ազատողը, ահա այդ կեանքը ինծի պիտի տաս։

Զղջացի ըրածիս վրայ։ Ձեռքերդ ոտքերդ պիտի կապեմ եւ պիտի տանիմ քեզ յանձնեմ այն աւազակներուն որոնց ձեռքէն գողցայ քեզ...։

— Զի՞ս, զիս անոնց ձեռքէն գողցա՞ք, գոչեց Արամթիմոս մեռելի գոյն առնելով։ Եւ հիմա դարձեալ զիս անոնց ձե՞ռքը պիտի յանձնէք։

— Ատիկա քու ձեռքդ է, բարեկամս։ Ահա ես կը մեկնիմ, դուն ալ քու տեղդ գտնելու պատրաստուէ, Սեւ-Քարայրը։ Եւ եթէ Դուքսը այդքան զօրաւոր կը կարծես, վազէ անոր քով ապաստանէ, որովհետեւ, հիմակուընէ ըսեմ քեզի որ մութը չկոխած ոտքերդ ու ձեռքերդ կապուած վիճակի մէջ պիտի թողնեն քեզ հոտ կէ, իսկ վաղը Բիալէի կիրճերուն մէջ պիտի գտնես ինքզինքդ։

Այս ըսելով, Ռոլան երեք քայլ առաւ։

— Կեցէք, Տէր իմ, կեցէք, գոչեց Արամթիմոս ինքզինքէն դուրս ելած։

— Պիտի խօսի՞ս։

— Ամէն բան, Տէր իմ, ամէ՛ն բան։

— Ուրեմն նախ ըսէ թէ դեսպանութեան պաշտօնիդ համար քանի՞ ղուրուշ պիտի վճարուէր քեզի։

— Հինգ հարիւր հազար ղուրուշ, ուրուն կէսը կանխիկ առած եմ։

— Շատ լաւ, այս գիշեր ես քեզի հինգ հարիւր հազար ղուրուշ պիտի ղրկեմ, երկու հարիւր յիսուն հազար ալ Դուքսէն առեր ես եղաւ եօթը հարիւր յիսուն հազար։ Գո՞հ ես, վարպետ։

— Ո՛հ, Տէր իմ, չեմ գիտեր թէ ի՞նչպէս շնորհակալութիւնս պիտի կրնամ յայտնել ձեզ..։

— Դուն չես գիտեր, բայց ես գիտեմ։ Խօսէ՛, պատմէ՛ նայինք։ Սա ալ ըսեմ որ ամէն անգամ Ջիղերս այսքան հանդարտ եւ զիս ալ այսքան համբերատար պիտի չկրնաս գտնել...։ Մենք իրարու հետ դաշնակցած էինք, ես իմ խոստումս բռնեցի, դուն ալ պէտք է քու խոստումդ յարգես։ Եթէ ուրիշ անգամ այս տեսակ դէպք մը պատահի, գիտցած ըլլաս որ չեմ խնայեր...։

Արամթիմոս, դեղի դեղին եղած, անձնատուր ըլլալը հասկցնող նշան մը ըրաւ։

— Եւ այժմ քեզ մտիկ կ'ընեմ, ըսաւ Ռոլան կտրուկ եղանակով մը։

Արամթիմոս սկսաւ բառ առ բառ պատմել իր եւ Ֆօսքարի միջեւ տեղի ունեցող խօսակցութիւնը։

Երբ բանաստեղծը խօսքը լմնցուց, Ռոլան սա մտածումը ունեցաւ։

— Բնաւ ըսելիք չկայ, Ֆօսքարին լաւագոյն դիւանագէտը գտեր է։

Իսկ Արամթիմոս իր կարգին այսպէս կը մտածէր։

— Ես այս մարդուն ձեռքէն ազատելիք չունիմ, ատոր համար, պէտք չէ որ իրեն դէմ գործեմ, իմ բախտս անոր բախտին կապուած է։ Զինքը չեմ ճանչնար, ով ըլլալը չեմ գիտեր, բայց իմ ինչո՞ւս պէտք, կը բաւէ որ ինծի օգտակար կ'ըլլայ։ Նախ մէկ մը կեանքս ազատեց, յետոյ հինգ հարիւր հազար ղուրուշ շահեցայ։ Դուքսէն աւելի հարուստ, աւելի առատաձեռն եւ աւելի զօրաւոր է, լայնախոհ եւ խելացի ալ է։ Ես թղթաւորները կը գողցնեմ, ան ալ զիս կը դողացնէ... եւ ... մուկի մը պէս։

Ապա բարձրաձայն աւելցուց.

— Էհ, ի՞նչ որոշեցիք, Տէր իմ։ Դուքսին յանձնած պաշտօնը պիտի կատարե՞մ թէ տեղս պիտի նստիմ։

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Երուանդ Աժտէրեան եւ զաւակները՝ Հիւկէթ եւ Տէր եւ Տիկին Ժան-Ժաք Աժտէրեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, Կիրակի Օգոստ. 22, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍԻՐԱՐՓԻ ԱԺՏԷՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Վատիկանի ձայնասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կը կատարէ Իտալիոյ ամառնային ժամով 20·15ին:

Կարճ ալիք՝ 25,61 մեթր — 31,17 մեթր — 41,93 մեթր:

Միջակ ալիք՝ Հռոմի համար 238 մեթր:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

37ՐԴ ՑԱՆԿ

Պետրոսեան ընտանիք (Փարիզ) 5·000, Մասիս Աբրահամեան (Գաշան) 1000, Առլէն Փափազեան 500, Պ. Ժաք Գլօրա 1000, Տիկին Ռօզ Եավերեան 200, Տէր եւ Տիկին Մօրուքեան 100, Պ. Ա. Յակոբեան 75, Ոմն 1000, Պ. Ժորժ Գրիգորեան 100, Ի յիշատակ Ե. Սահաթճեանի՝ Տիկ. Անահիտ Խաչատուրեան 30, Ի յիշատակ Կարապետ Սիմիթեանի՝ Տէր եւ Տիկ. Տօրաքեան 50, Տիկին Հ. Շալճեան 100, Պօյաճեան ընտանիք 100, Պ. Հէլվաճեան՝ Թոռնիկին ծննդեան առթիւ՝ 50, Ի յիշատակ Հ. Հայթաեանի՝ Գինոսեան ընտանիք 20 ֆրանք:

Գումար	9·325
Նախկին գումար	163·850
Ընդհ. գումար	173·175

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ
2650 ՖՐ.

ՕԳՈՍՏՈՍ — ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ 14 ՕՐ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — ՆՈՅԵՄԲԵՐ

2400 ՖՐ.

ԳԻՆԻՆ ՄԷՋ ԵՆ.— Օդանաւային փոխադրութիւնը — ամբողջական փանսիոն — Ա. կարգի պանդոկ — Այցելութիւններ եւ շրջապտոյտ — Ընկերացող սպասարկութիւն — Առաջնորդ

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001 - MARSEILLE
tél. (91) 50. 89. 12

Madeleine BENNEYAN
HAVAS - VOYAGES
12, bd. Général De-Gaulle
26000 - VALENCE
tél. (75) 43. 06. 06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԷՊԻ
ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ ՄԵՐ ՆՈՐ ԲՈՅՆԸ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կազմակերպած է
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
հայրենակիցներուն եւ փափաքող բարեկամներուն համար Հոկտ. 8էն 23
բարեկամական գին՝ 2450 ֆր.
դրկել՝ անցագիր եւ չորս նկար
առ հաշիւ՝ 500 ֆրանք
ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ, ԱՌԻԹԸ ԵԶԱԿԻ Է
Ուխտագնացութիւն՝ Նոր Կեսարիա, հրաւիրուած ենք հանդիսաւոր բացման Թալաս Պողոտայի: Այցելութիւն Սուրբ Էջմիածին: Այցելութիւն՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը
Արձանագրութեան համար ամէնէն ուշը դիմել մինչեւ Սեպտեմբեր 15՝
Յակոբ Վէքիլեանի՝
84, rue A. Guyot, 92270 BoisColombes
Tél. 242-14-81
Գէորգ Սաաթէճեանի
18 rue de Picardie, Paris 75003
Tél. : 887-99-06

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր
SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES
(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)
Alt. 700 mètres
Tél. : 13 ou 79
« LE RELAIS DES GOURMETS »
Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն
Parc-calme
Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սէմինէրի եւն.
Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հաճելի մթնոլորտի մը մէջ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը:

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ կը մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին, տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11 Սքուար Ալպոնի
Երթեւեկի համար իջնել Մէթրօ Փասի
Փարիզ 16րդ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Tél. : 13 ou 79
Commission Paritaire : N° 55935

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20:
Փակ է Կիրակի օրերը:

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

COMPRENANT
— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1976 - 1977

Յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Այն ծնողքները որոնք կը փափաքին իրենց զաւակներուն ֆրանսական զարգացումին հետ տալ նաեւ հայեցի դաստիարակութիւն, կրնան զանոնք անվարան յանձնել մեր վարժարանին:

Արտասահմանէն եկող աշակերտուհիները ֆրանսերէն լեզուին վարժեցնելու համար վարժարանը մասնաւոր դիւրութիւններ կ'ընծայէ:

Դիմում կատարել հետեւեալ հասցէին.—

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 LE RAINCY
(FRANCE)
Tél. 927-01-72

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ — ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ այս տարի՝ Օգոստոս 2էն Սեպտեմբեր 1:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

Բարձրագոյն Մեծաւորաց հրահանգով եւ պատկան իշխանութեանց հաւանութեամբ՝ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի կողմէ հիմնուած Լիոնի

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սեպտեմբեր ամսոյն իր դռները պիտի բանայ այն հայ պատանիներուն որոնք կ'ու[illegible]ն օր մը օգտակար հանդիսանալ հայ ազգին եւ հայ եկեղեցւոյ:

Նարեկեան հիմնարկութեան նպատակն է՝ Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր՝ ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը:

— Մանկապարտէզ մը, յանձնուած Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու հոգածութեան, Մոնդեսորի արդիական մեթոտին համաձայն:

— Նախակրթարան եւ միջնակարգ (մինչեւ երրորդ դասարան):

— Նախընծայարանի բաժին:

Ֆրանսական յայտագրի դասերուն համար, նախակրթարանի եւ միջնակարգի աշակերտները պիտի յաճախեն Լիոնի լաւագոյն դպրոցը. իսկ հայ լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան դասերը պիտի աւանդուին Նարեկեան վարժարանի յարկին տակ:

Արձանագրութեանց եւ լուսաբանութեանց համար դիմել Նարեկեան վարժարանի տեսուչ՝ Գէորգ Վրդ. Զապպարեան

Père Georges Zabbarian
Collège St. Grégoire de Narek
38 route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Lyon — Tél. : 47-28-65

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
19
JEUDI
19 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.664
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.664

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՖՐԵՍ ՕԳՈՍՏ. 10 – 12)

Ն. ՉԱՈՒՇԵՍՔՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ռումանիոյ նախագահը եւ Ռումէն Համայնավար կուսակցութեան գլխաւոր քարտուղարը՝ Ն. Չաուշեսքու, ինչպէս նաեւ իր կինը ու կեդր. կոմիտէի քարտուղարը՝ Շտեֆան Անդրէյ, Օգոստ. 11ին Հայաստան ժամանեցին եւ նոյն օրը տեսակցութիւններ ունեցան Հանրապետութեան ղեկավարներու հետ: Թէ՛ Կարէն Դեմիրճեան, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի Ա. քարտուղարը, թէ՛ Ն. Չաուշեսքու իրենց ճառերու ընթացքին ընդծեցին իրենց երկիրներու ձեռք ձգած յաջողութիւնները վերջին տարիներուն:

×

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի պետական գրադարանին մէջ բացումը կատարուեցաւ ռումէն գիրքերու ցուցահանդէսին: Ներկայացուած են գիրքեր Ռումանիոյ տնտեսութեան, մշակոյթին, գրականութեան եւ արուեստին մասին: Ցոյց տրուած են նաեւ ռուսերէն եւ հայերէն թարգմանուած ռումէն գրագէտներու երկերը:

×

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան սրահին մէջ հայկական, ռուսական, ուկրանական, վրացական, ինչպէս նաեւ ամերիկեան ու ժամանակակից ամերիկեան պարեր ներկայացուց «Քոլոմպըս» պարախումբը: Ամերիկեան պարախումբը առաջին անգամ պարեց հայկական ժողովրդական «Որսորդներու պարը»: Պարախումբը չորսամեայ կեանք ունի եւ կազմուած է Քէմպրիճի (Մասաչուսեթ նահանգ) Պրաունս եւ Նիքոլս դպրոցի աշակերտներէ:

×

ՆՈՐԱՇԷՆ, ԳԵՂԵՑԻԿ ՄՈՒՇՏԱԿՆԵՐ

Արուեստական երկարամազ մորթով կարուած մուշտակները գնահատուեցան միութենական տօնավաճառներու մէջ: Կրասնոյարսկի, Ֆրունզէի, Տաշքենդի, Խաբարովսկի, Օմսկի, Վլադիվոստոկի եւ այլ քաղաքներու առեւտրական մարմիններ պայմանագիրներ կնքեցին Կիրովականի գործատան հետ, որպէսզի այդ մուշտակները ստանան:

Լաւ ընդունելութիւն պիտի գտնեն նաեւ գործատան արտադրելիք այր մարդու եւ կնոջական կիսավերարկուները, նոյնպէս պատրաստուած արուեստական մորթով:

×

ԱՐԱՐԱՏԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՏՐԷՍՏԷՆԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՀԵՏ

Տրէզտէնի Տինամօ ոտնագնդակի խումբը, որ Արեւելեան Գերմանիոյ ախոյեանն է եւ ներկայիս կը շրջագայի Խորհ. Միութիւն, Երեւանի մէջ Օգոստ. 10ին մրցում մը ունեցաւ Արարատի հետ: Խաղը վերջ գտաւ հաւասար արդիւնքով՝ 2 — 2:

Այս անգամ եւս Երեւանցիներու աւագ մարզիչը՝ Եդ. Մարգարով փորձեց կիրարկել խաղացողներու նոր դասաւորման ձեւը: Դաշտ հանեց երիտասարդներ: Միրզոյեան, որ ստանձնած էր պաշտպանի ու կիսապաշտպանի պարտականութիւնները, յաճախակի յարձակումներ կատարեց հեռուէն հարուածելով բերդը: 14րդ վայրկեանին ան արագօրէն վազելով եւ երկու մրցակիցներու մէջէն անցնելով անսպասելի կերպով 30 մեթրէն հարուածեց: Բերդապահը սխալեցաւ եւ գնդակը բերդէն ներս խուժեց: Մինչեւ ընդմիջում Արարատցիները շարունակեցին հեռուէն հարուածել:

Երկրորդ կիսախաղին Արարատի մարզիչը դաշտ հանեց փորձառու խաղացողներ Անդրէասեանն ու Ղազարեանը: 51րդ վայրկեանին Անդրէասեան վարպետ խաղարկութեամբ գնդակը փոխանցեց Ղազարեանի. այս վերջինը բերդին առջեւ վար ինկաւ մրցակիցներու հարուածին հետեւանքով: Պետրոսեան կոլ նշանակեց տուգանքի հրապարակէն: Մինչեւ խաղին վերջին տասը վայրկեանները Երեւանցիները անընդհատ յարձակեցան: Նոյնիսկ եղան պահեր, երբ բերդը պարապ էր: Նախորդ մրցումներու նման այս անգամ եւս Արարատցիները խաղի վերջաւորութեան թուլցուցին իրենց յարձակման թափը: Ասիկա առիթ տուաւ մրցակից խումբին բուռն հակայարձակումի անցնելու: Երկու վայրկեանի մէջ, 81րդ եւ 82րդ վայրկեաններուն այսպէս կոչուած երկուորեակ կոլեր արձանագրեցին Գերմանացիք:

×

ԱՄԷՆԷՆ ՏԱՔ ՕՐԵՐԸ

Օգոստոսի առաջին տասը օրերուն Հայաստանի մէջ չոր ու տաք կլիման տիրապետեց: Օդի միջին ջերմաստիճանը սովորականէն բարձր եղաւ 4–6 աստիճան: Արեւադարձային չոր ու տաք օդը խուժեց Հայաստան: Յատկապէս տաք եղաւ արարատեան դաշտին մէջ: Երեւանի մէջ Օգոստոս 7ին ջերմաչափը ցոյց տուաւ 40,8 աստիճան տաքութիւն, յաջորդ օրը 0,5 աւելի բարձրացաւ եւ արձանագրուեցաւ 41,3 աստիճան: Վերջին 90 տարիներու ամէնէն բարձր ցուցանիշն էր ասիկա Երեւանի մէջ:

×

ԳԻՐՔԵՐԸ՝ ՊԱՍՏԱՌԻ ՎՐԱՅ

Գիւղի վերափոխութեան նուիրուած է «Բովտուն» խորագրուած ժապաւէնը, որուն նկարահանման ձեռնարկած է Հայֆիլմը: Գիրքին հեղինակն է Մուշեղ Գալշոյեան: Այդ գիրքին համար հեղինակը արժանացած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան Ա. մրցանակին: Տիպարներուն դիմագիծերն ու նկարագիրները առնուած են Արտենի սովխոզի հիմնադիրներէն. անոնց հետ քանի մը տարի աշխատած է գրագէտը:

Հայֆիլմը պատրաստելու վրայ է նաեւ Հրանտ Մաթեւոսեանի «Օգոստոս» եւ «Մայր գնում է տղային ամուսնացնելու» վիպակներուն, Ստ. Զօրեանի «Ցեղկոմի նախագահը» երկին հիման վրայ նկարահանուելիք ժապաւէնները:

×

ԽԱՂՈՂԻ ՆՈՐ ՏԵՍԱԿ

Հայաստանի խաղողագործութեան, գինեգործութեան եւ պտղաբուծութեան գիտահետազօտական հիմնարկութեան մասնագէտները մշակած են խաղողի նոր տեսակ մը՝ «Մեծամօր»: Փորձի պիտի ենթարկուի աճեցումի համար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԾԱՅՐԸ ՉԻ ՏԵՍՆՈՒԻՐ

— o —

ԼԵՌՆԱՄԱՐՏԸ ԿՐՆԱՅ ԵՐԿԱՐ ՏԵՒԵԼ

52 օր տեւեց Թէլ–էլ–Զաաթարի ճակատամարտը ու կը թուի թէ լեռնամարտը, որու ձեռնարկեցին քրիստոնեաները կրնայ աւելի իսկ տեւել: Եւ ի նախատեսութիւն այդ երկար կռիւներուն, կողմերը կը շարունակեն զինուիլ, քան քիլոմեթր ճակատի մը վրայ որ կ'երկարի հարաւ – արեւելեան Պէյրութէն հիւսիս–արեւելեան Պէյրութ: Ինչպէս պարզուեցաւ քրիստոնեաներուն նպատակն է մաքրել Այնթուրան եւ Մթէյնը, Զահլէի ճամբուն վրայ որոնք պաղեստինեան ամրոցներ են, կարենալ աւելի «զուտ» քրիստոնեայ շրջան մը ապահովելու, որ տարածուի ծովէն Սուրիա: Կարելի չէ եղած ճշդել թէ ի վերջոյ Սուրիացիք գրաւա՞ծ են Համմանան թէ ոչ: Պահպանողականները կը հաստատեն, պաղեստինեան ձայնասփիւռը կը հերքէ իսկ ականատեսներ ալ կը յայտնեն թէ Սուրիացի չկայ այդ կողմերը:

Քոլոմպոյի մէջ, կը շարունակուի ոչ–ուղեկից երկիրներու համաժողովը, խօսք առած է Սուրիոյ նախագահը՝ Ասատ, արդարացնելով իր միջամտութիւնը Լիբանանի եւ վստահեցնելով թէ Սուրիա ամէն ինչ կ'ընէ վերջ տալու համար կռիւներուն: Ամէն մարդ գոհ չէ անշուշտ Սուրիոյ միջամտութենէն եւ գուցէ մինչեւ այսօր ալ այնքան պարզ չէ սուրիական քաղաքականութեան յեղաշրջումը: Դամասկոս ընդհանրապէս ամէնէն մեծ պաշտպանն էր պաղեստինեան դատին ու յանկարծ դարձաւ քրիստոնեայ աջին զինակիցը: Եւ նոյնիսկ սուրիական համայնավար կուսակցութիւնը համաձայն է այս դիրքորոշման եւ կ'արդարացնէ Ասատի միջամտութիւնը: Սուրիոյ դահլիճին վերջին փոփոխութեան առթիւ արդէն, չփոխուեցան երկու համայնավար նախարարները: Այս դիրքը արդէն քննադատուեցաւ նաեւ Ժորժ Մաոշէի կողմէ, որ ըսաւ թէ թէեւ ի'ր գործը չէ այլ Իւմանիթէի տնօրէնութեան, բայց հաւանական է որ Սուրիոյ համայնավար կուսակցութիւնը չհրաւիրուի Իւմանիթէի Սեպտեմբերեան դաշտահանդէսին:

Ամէն պարագայի մէջ, Խորհ. Միութիւնը ապահովութիւն տուած է Պաղեստինցիներուն եւ յառաջդիմականներուն, որ ճնշում կը բանեցնէ Դամասկոսի վրայ, որպէսզի «վերաքննէ» իր քաղաքականութիւնը: Միաժամանակ, Մոսկուա գիր մը ղրկած է Ուաշինկթընի Լիբանանի մասին եւ գլխաւորաբար ծովային պլոքիւսի մը մասին յառաջդիմականներու դէմ: Այս միջոցին, լիբանանեան համայնավար կուսակցութեան պատուիրակութիւն մը, զոր կը գլխաւորէ Շաուի, հանդիպում ունի խորհրդային համայնավար կուսակցութեան հետ:

× Ջախը եւ Պաղեստինցիք բոլորովին եւ իր ամբողջութեան մէջ, մերժած են Ֆրէնճիէի առաջարկները:

× Ծումպլաթ լեռները պտըտելով կը շարունակէ կնկնել «պիտի մնանք լեռներուն մէջ, ամէն կողմ պիտի կռուինք պաշտպանելու համար մեր հողը, մեր գիւղերը, մեր ընտանիքները, մեր պատիւը եւ մեր ազգ. ինքնութիւնը»:

Եւ ըսել թէ ամէն ոք նոյն բաներուն համար կը կռուի ու իրարու դէմ...:

Քանի մը տողով

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆՆԵՐՈՒ մէջ շատ ուժեղ երկրաշարժ մը պատահած է եւ առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 3000 մեռեալ կայ, 2000 անհետացած եւ հսկայ վնասներ: Տարւոյն սկիզբէն ի վեր, երկրաշարժները զօրաւոր եղած են եւ զոհերն ալ՝ շատ, ամէն կողմ:

ՓԱՐԻԶԻ Սոսիէթէ Ժենեռալ դրամատան մէկ գրասենեակն է կրկին (Սէն–Լուի ան լ'Իլ) որ Օգոստ. 15ի շաբաթավերջին ընդունած է գողերու այցելութիւնը: Ճիշդ նիսի գործողութիւնն է որ կրկնուած է եւ կրկին կոյուղիներու ճամբով է որ եկած են «այցելուները» եւ պարպած 130 դրամարկղ: Կը թուի թէ հսկողութիւնը բաւական թոյլ էր եւ անհաւատալի ապիկարութիւններ եղած են: Մամուլն իսկ հիւմուրի կը դիմէ այլեւս եւ Քոթիտիէն տը Փարի կը խորագրէ «Բոլոր կոյուղիները Սոսիէթէ Ժեներալ կը տանին»:

ԹՐՔԱԿԱՆ Հօրա նաւը (Սիսմիք 1) հետազօտական իր երրորդ ծովապտոյտին սկսաւ ձեռնարկել ինչ որ նոր ձգտումներու առիթ պիտի տայ Յոյներուն հետ: Երեք օրէ խարիսխ նետած էր Իզմիր եւ ողջունուած որպէս յաղթական մարտանաւ մը: Ծեր Թուրք մը նոյնիսկ նաւահանգիստ գացած է յունական հին հրացան մը ի ձեռին, զոր Յոյնէ մը առեր է 1922ի կռիւներու ատեն: Թուրքիոյ ապահովութեան ազգ. խորհուրդը 6 ժամ նիստ գումարած է այս նոր «պտոյտէն» առաջ: Նաւը շատ մօտէն պիտի անցնի յունական քիոս կղզիին, մտնելէ առաջ ճիշդ այն գօտին, որ խնդրոյ առարկայ է:

ՖՐԱՆՍ – ՍՈՒԱՌ Զորեքշաբթի ալ լոյս չտեսաւ եւ լրագրողները տեղի տալու միտք չունին: Նոյնիսկ դատական միջամտութեան կը դիմեն: Ծանօթ է որ Ֆրանս – Սուառի նոր տէրը՝ Փօլ Վինքլէր Հերսանի ծախած է թերթին կէսը եւ թերթին խմբագիրները համոզուած չեն որ Հերսան միայն տնտեսական մասսակարարումով պիտի զբաղի: Ընդհանուր բողոքը այս կեդրոնացման դէմ է, քանի Ֆիկառօ–էն ետք, Ֆրանս – Սուառն ալ գնելով, Հերսան 12 օրաթերթ կ'ունենայ եւ ունի նաեւ շուրջ 30 ամսաթերթ եւ պարբերաթերթ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ յիմարանոցները փոխադրուած են 5 հոգի եւս իրենց քաղաքական կամ կրօնական գաղափարներուն համար, ըստ Էմնըսթի Ինթըրնէշընըլի:

ԺԻՍՔԱՐ տ'ԷՍԹԷՆ Ափրիկէէն վերադարձին քանի մը օր ալ Պրեկանսոն կ'երթայ:

ՖՈՒՐՔԱՏ «մտահոգիչ բայց ոչ՝ ողբերգական» կը նկատէ Ֆրանքին վիճակը, որ կը փորձէ «տոկալ»: Երեքշաբթի օր տոլարին նկատմամբ աւելի դիմացկուն էր բայց ոչ՝ գերմանական մառքին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազրկութիւնը քիչ մը պակսած է Յուլիսի ընթացքին:

Fonds A.R.A.M

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿԻ ՏԱԿ

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԸՆ ԵՐԷՑ

(ՃԱՆՉՆԱՆՔ ԶԻՆՔ՝ ԻՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ԸՆԴՄԷՋԷՆ)

Ո՞վ կրնայ մեղադրել Արլընը: Ո՛չ ես: Հայութիւնը լքելու իր ձեւը, օտարանալու իր ոճը իր Հա՛յ ըլլալուն ամենախոր եւ ամենահաստատ փաստն է:

(Գ. եւ վերջին մաս)

Երիտասարդ Տիգրան նուէր մը կը փնտռէ՝ բարեկամի մը համար, եւ վերջապէս կ'որոշէ տալ դաշոյն մը, որ ժամանակին Հօրը պատկանած էր. դաշոյն մը՝ որ ո՛չ յատուկ եղած է, ո՛չ ալ զարդ, — սուր եւ վտանգաւոր է, այնքան՝ որ պատանի տարիքին արգիլուած էր իրեն անով խաղալ: Տիգրան կը դիտէ դաշոյնը եւ կը խոկայ. կը մտածէ թէ ի՛նչ ուժեղ կիրքով, կրակոտ մարդիկ եղած են իր նախահայրերը: (Անշուշտ հօս ցեղին նախահայրերն են ինկապէս կատաղի մարդիկը: Որքան գիտենք, Տիգրանի ընտանիքը չափազանց զգոյշ, քաղքենի, հաւանաբար բաւական վախկոտ, ճարպոտած վաճառականներ եղած են, եւ ո՛չ կռուող մարդիկ):

Սեւեռելով դաշոյնին, Տիգրան կը յիշէ արեան եւ մահուան պատմութիւններ. օրինակ՝ թէ ինչպէ՞ս հայ ահաբեկիչ մը ռուս փոխարքայ մը կը սպաննէ: Վերջապէս, կարծես թէ կ'արթննայ երազէ մը եւ տունէն կ'ելլէ՝ բարեկամին բնակարանը երթալու համար: Ճամբան՝ օտար մը, որ կ'աճապարէր, կը հրմշտկէ զինք մայթին վրայ, կոպիտ ձեւով, ո՛չ իսկ ներողութիւն կը խնդրէ եւ կը շարունակէ ճամբան: Հայ երիտասարդը անտեսուած եւ անարգուած մարդու մը կատաղութիւնը կը զգայ իր մէջ, ու, չի գիտեր ինչպէս, կը տեսնէ որ ձեռքին մէջ դաշոյն բռնած է: Կը մտածէ. «Եթէ միայն կարենայի՜ բարձրացնել այս դաշոյնը եւ փայն մխրճել այդ գազանին մսոտ մարմնին մէջ: Հի՛մա կը զգամ տրամաբանութեան հիւանդութիւնը եւ անոր ցաւը՝ որ կուգայ ինծի, երբ կը դիմադրեմ հարուածելու բնազդիս. երբ տրամաբանութիւնը կը հեռացնէ զիս սա անցորդէն՝ որ չի գիտեր նոյնիսկ թէ երկվայրկեան մը մահուան մօտ էր»:

Այս ցաւն ու ծանօթ զգացումը անշուշտ նախ մարդկային է, քանի որ ամէնքս ալ, երբ կը ստիպուինք մենք զմեզ զսպել եւ նահանջել, կը զգանք այս նոյն կատաղութիւնը: Բայց յատկանշական է ա՛յն, որ մանաւանդ Հայուն յատուկ եղած է այս տեսակի նահանջներու ցաւը:

Գույումճեան երբեք Հայուն ենթարկուած անարգանքներուն մասին չի խօսիր հօս, քանի որ կ'ուզէ իր գրածը ընդհանրացնել, եւ գիտէ որ միայն Հայը չէ որ իր բնազդն ու ընդվզումը կը ստիպուի զսպել՝ օրէնքի կամ բիրտ ուժի վախէն. բայց եւ այնպէս, նիւթը ներկայացնելու իր ձեւը, մանաւանդ հայ ահաբեկիչը յիշելը, կը մղէ մեզ ենթադրելու թէ ազգային իր անցեալն ու պատկանելիութեան զգացումը զօրաւոր էին երիտասարդ գրագէտին մէջ. անցեալ և պատկանելիութի՛ւն՝ զոր կը պատրաստուէր լքել, համբաւի ճամբուն վրայ:

Այս կտորին հրատարակութենէն ետք, Տիգրանի բարեկամները կը թելադրեն իրեն՝ որ տարբեր գրական ոճ մը որդեգրէ. ոճ մը, կը վստահեցնեն իրեն, որ գրական իր արուեստը շատ հաճելի եւ մատչելի պիտի ընէր Անգլիոյ ընթերցասէր հասարակութեան:

Հմուտ եւ խորամանկ Օրաժը, որ Նոր Զելանտայէն ներգաղթող եւ ապագային համբաւաւոր գրագիտուհի Քեթրին Մանսֆիլտի թելադրած էր որ բնական եւ իրապաշտ ոճով գրէ, Գույումճեանին (որ անգլեւսաքսոն չէ՝ այլ աշխարհաքաղաքացի եւ արմատախիլ հայ) կը թելադրէր որ շատ աւելի արուեստագիտական եւ գեղապաշտ ոճով գրէ...

Ուրիշ երկու գրագէտ բարեկամներ, Ճորճ Մուր եւ մեծահամբաւ Տ. Հ. Լորընս, կը թելադրեն իրեն ստեղծել նոր ոճ մը, պատուաստելով ռոմանթիքը արուեստագիտականին վրայ: Ահա այս կարծիքներու խումումէն եւ խառնուրդէն է որ կը ծնի նոր գրագէտը, յաջողութիւն ու համբաւ հետապնդող Գույումճեանը:

Օգոստոս 9, 1917ին «Նիւ Էյճ»ի մէջ Օրաժ կը հրատարակէ «Մայքըլ Արլըն Վէպէ մը հատուած» խորագրով պատմուածքը: Նիւթը հինցած, ռոմանթիք քլիշէ մըն է:— Երիտասարդ գրագէտ մըն է հերոսը, աղքատ, տարօրինակ ու լքուած տիպար մը, զոր կը նկարագրէ Գույումճեան, իբրեւ «արուեստագէտ մը՝ այնքա՜ն գեղապաշտ, որ այս աշխարհի մէջ (ուր գեղեցկութիւն չկայ – Խ. Թ.) կ'ապրէր ա՛յնպէս, ինչպէս որ Վանահայր մը պիտի ապրէր՝ առանց վանքի»: Արլընի տիպարը կը հակադրուի Պէն անունով համեստ, հաւատացեալ պահակի մը, որուն պարզ բայց զօրաւոր նկարագիրը հնարաւորութիւն կուտայ իրեն գոհունակ ապրելու աշխարհի մէջ, մինչ գեղապաշտ արուեստագէտը կը մեռնի...

Հետաքրքրական է փրոֆ. Քէյիշեանի ենթադրութիւնը՝ այս պատմութեան մասին: Առանց խրթին եւ անվստահելի հոգեբանական վերլուծումներու, ան մղուած է եզրակացնելու թէ երեւակայուած տիպարը՝ Արլընը, որ գեղեցկութիւններ եւ կատարելութիւններ պաշտելով անօթի կը մեռնի, կը ներկայացնէ այն արուեստագէտը՝ զոր զինք ստեղծող Տիգրան Գույումճեան կ'ուզէր ըլլալ սակայն սկսած էր հաւատալ որ պիտի չըլլայ, որովհետեւ՝ եթէ նոյնիսկ յաջողէր ըլլալ՝ հարստութեան եւ համբաւի ճամբան չէր այդ գեղապաշտ նուիրումը:

Այսպէս, Գույումճեան այդ երեւակայուած արուեստագէտը պատմուածքին մէջ «մեռցնելով» (կ'ենթադրէ փրոֆ. Քէյիշեան) կը սպաննէր իր մէկ երազը եւ միաժամանակ կը յայտարարէր որ պիտի շարունակէ գրել, վասն յաջողութեան եւ դրամի:

Ապագան ցոյց պիտի տար որ Գույումճեան չէր սխալած: Լքելով Հայութիւնն ու արուեստագիտական գեղապաշտութիւնը, գտած էր գրագիտական հմուտ արհեստի, բայց նաեւ յաջողութեան ճամբան:

Օգոստոս 15, 1918ին Օրաժ կը սկսի տպել «Լոնտոնեան Թուղթեր» (Լանտըն Բէյփըրս) խորագրուած շարքը մը, որուն մէջ Գույումճեան կը պատմէ դրուագներ դպրոցականի իր կեանքէն կամ Լոնտոնի մէջ Թափառումներէն, եւ ուր կը ստեղծէ առաջինը այն գեղեցկուհիներուն եւ յաւիտենական ռոմանթիքներուն, որոնք ապագային ալ իր համբաւին հիմնաքարերը պիտի կազմէին: Ժողովրդական այս կտորները, հաճելի, հետաքրքրական ու մատչելի, ձիրքով եթէ ոչ տաղանդով ստեղծուած, համաշխարհային պատերազմի ահռելի սարսափները մոռնալ ուզող հասարակութեան մը համար իտէալ էին, եւ այնքա՛ն յաջող՝ որ, երբ շարքը կը վերջանայ, Գույումճեան՝ քաջալերուած կը դիմէ Հայնըմանի հրատարակչական տան: Կը ստորագրէ համաձայնութիւն մը, որ կը խոստանայ դրուագ — պատմուածքներու շարքը տպել հատորի մը մէջ, «Լանտըն Վէնչըր» անունով:

Հայնըման մէկ պայման կ'աւելցնէ: Կ'ըսէ՝ որ գրագէտը պէտք է ունենայ անուն մը, զոր իր ընթերցողները պիտի կարենային հնչել... Անվարան՝ Տիգրան Գույումճեան կը դառնայ... Մայքըլ Արլըն, սրամտութեամբ մը: «Կը յուսամ», կ'ըսէ գրագէտը, որ անունս փոխելով ընթերցողներու ձեռքէն առած կ'ըլլամ ինծի համբաւ զլանալու վերջին պատրուակը»:

Ինչպէս իր կեանքի մարզին մէջ, նոյնպէս գրքի տեսլական աշխարհին մէջ Արլըն (Գույումճեան) իր հրաժեշտի զանազան դրդապատճառները կը բացատրէ, միաժամանակ ինքզինք արդարացնելով:

Պատմուածքներուն մէջ խօսող պատմողը Տիգրան անունը կը կրէ, (մինչ գրքին հեղինակը Արլըն անունը ունի ալլեւս): Գիրքին մէջ անմականուն Տիգրանը կը զգայ թէ որբ մինակ եւ մարդկութենէն հեռացած կը զգայ ինքզինք:

«Չեմ կրնար դիմանալ», կ'ըսէ, այն գաղափարին՝ որ ամբողջ կեանքս իբր սահմանափակ բայց ինքնագոհ Հայ մը պիտի ապրիմ... Երբ յիսուն տարեկան ըլլամ, գիրքերս պատմէ մը պիտի ըլլան՝ որոնք զիս ալ՝ աւելի պիտի բաժնեն մարդոցմէ, եւ ես բարկացոտ ծերուկ մը պիտի ըլլամ, առանց նոյնիսկ ունենալու այն քաջութիւնը՝ որ պիտի կարելի ընէր գիրք — գրադարան լքելու եւ Արեւելք երթալու, նախահօրս՝ Հայկի հողը տեսնելու համար»:

Միաժամանակ, գրքին անգլիացի հերոսուհին (անշուշտ հարուստ, ռոմանթիք և գեղեցիկ) կ'ըսէ Տիգրանին. «Հակառակ բոլոր նոր սորված ձեւերուդ, միշտ խեղճուկ օտարական մը պիտի ըլլաս, կորսուած՝ այս երկրին մէջ, ուր դռներ փակ պիտի գտնես ամէն տեղ, քու առջեւ, եւ դուն՝ գրպանիդ մէջ այդ դռներուն բանալին պիտի փնտռես՝ առանց գտնելու»:

Կասկած չի մնար այս տողերը կարդացողին մտքին, թէ ի՞նչ էր Գույումճեանի հոգեվիճակը եւ նպատակը, այս տողերը գրած ատեն:

Անոնք կ'արտայայտեն իր ահռելի երկուութիւնը: (Գիտէր՝ թէ հայ հասարակութիւն չկայ Անգլիոյ մէջ, որ պիտի արտօնէր իրեն հայ գրագէտ ըլլալ, ո՛ւր մնայ հարուստ եւ համբաւի տէր գրագէտ): Չեմ ուզեր «սահմանափակ բայց ինքնագոհ» Հայ մը ըլլալ, — հաւանաբար ըսել կ'ուզէ վաճառական իր ընտանիքի միւս անդամներուն պէս Հայ մը, որոնք անկասկած լաւ բայց առանց տենչի, ճապաղած, իրենց հարստութենէն գոհ մարդիկ էին: Սակայն այս նոյն Գույումճեանը գիտէ նաեւ, որ իբրեւ Գույումճեան չէր կրնար յաջողիլ այլամերժ Անգլիոյ մէջ, ո՛չ իբրեւ Հայ, ոչ ալ իբրեւ գեղապաշտ արուեստագէտ: Գոնէ չէր կրնար յաջողիլ այնպէս, ինչպէս որ կ'ուզէր, եւ յայտնի է որ պիտի չբաւականանար գըրական այն համեստ յաջողութեամբ, զոր արձանագրեցին իր բարեկամներէն շատեր, — Ջէսթըրթըն, Ալտենկթըն, Մուր, եւայլն:

Այնպէս՝ ինչպէս ուրիշ վիճակի մը մէջ վրէժ կրնար ուզել, դրամի եւ համբաւի յաջողութեան մը պապակը կը զգայ ան, որովհետեւ այդ ալ «վրէժ» մըն է եղած միշտ Թափառական Հայուն համար, ապտակ մը՝ «ազնուական» եւ բարձրաստիճան այն օտարին երեսին, որ միայն այդ կ'ընդունի, իբրեւ բարձրագոյն չափանիշ եւ իբր մեծութեան փաստ:

Ո՞վ կրնայ մեղադրել Գույումճեանը:
Ո՛չ ես:

Հայութիւնը լքելու իր ձեւը, օտարանալու իր ոճը իր Հայ ըլլալուն ամենախոր եւ ամենահաստատ փաստն է:

Նո՛յն ձեւով, նո՛յն պատճառներով, թէեւ առանց նոյն յաջողութեան, հազարնե՛ր լքեցին Հայութիւնը, եւ անոնք՝ որ այդ նոյն ճնշումներուն ու պապակը զգալով հանդերձ մնացին Հայ, վճարեցին ահռելի գին մը, արիւն ու քրտինք լալին, Սփիւռքի ողբերգութիւնը երգելով:

Նիկողոս Սարաֆեան, Շահան Շահնուր, Հրաչ Զարդարեան՝ ասոնք, երբ Հայութեան արեւին դարձած՝ երբեմն ետ նայեցան, անկասկած տեսան որ իրենց շուքին ստուերագիծն ալ շատ չէ՛ր տարբեր Մայքըլ Արլընէն, — բայց շուքն էր միայն, եւ ոչ մարմինն ու հոգին:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԷԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԾՈՒՌ ՎՈՒՍԿՈՒՆԸ

×

Խոսրովը բանտում երկար չմնաց, մի շաբաթ յետոյ ազատուեց ու տուն եկաւ:

— Խոսրովին ինչպէս որ բանտ դնել տըւիր, էնպէս էլ բանտից հանել կուտաս, թէ չէ..., – մի երեկոյ վաճառատնից տուն վերադառնալիս, ճանապարհին, Թումաս աղայի կառքը կանգնեցրել, կալմէջ էին արել Միսակը եւ իր ընկերները:

— Հրեշտակի պէս աղջկան անբախտացրիք, երեխայի հետ միասին Թողիք երեսի վրայ, վերջն էլ խեղճ մարդուն բանտարկե՞լ տուիր... Ազատել կուտաս, թէ չէ դեւրան – դարդեահը գլխիդ փուլ կը բերենք...

Թումաս աղան, կառքի մէջ կուչ եկած, փոքրացել, մի բուռ էր դարձել՝ բռունցներն իր վրայ Թափահարող դալիկանցիներով շրջապատուած, ու հազիւ գլուխն ազատել էր, խոստանալով կատարել նրանց պահանջը:

Ոչ միայն Միսակի եւ նրա ընկերների սպառնալիքից ահաբեկուած, այլեւ համաքաղաքացիների խիղճն իր դէմ չհանելու եւ վաճառականի իր վարկը չվտանգելու համար Թումաս աղան նոյն այդ երեկոյեան անյապաղ շտապել էր ոստիկանապետի մօտ:

— Սարխոշ էր, բէյ էֆէնդըմ, բայց Թողէք, երթայ իր գործին, մեղք է...

— Բաշըմ ուսթա, Թումաս էֆէնդի:

Թումաս աղան Խոսրովից ետ ստացած երկու ոսկին դրել էր ոստիկանապետի բուռը:

×

Խոսրովը դուրս եկաւ բանտից, բայց բոլորովին փոխուած: Երբեմնի հանգիստ, հանդարտաբարոյ մարդը դարձել էր կըռուարար, դիւրագրգիռ: Կնոջ հետ անվերջ վէճի մէջ էր:

Ալմաստը, չկարողանալով տանել ամուսնու ամէնօրեայ նախատալից երեստուանքները, ինչպէս նաեւ հարեւանուհիների իրենից երես դարձնելն ու չարախինդ քչփչոցները, մկնդեղ ընդունելով՝ վերջ տուեց իր կեանքին:

Կնոջ մահից յետոյ Խոսրովն իրեն խմելու տուեց ամբողջովին, դարձաւ կապինոյի մշտական յաճախորդ, որտեղից ողջ օրը դուրս չէր գալիս: Տուն էր վերադառնում ուշ երեկոյեան, յաճախ կէսգիշերն անց, երբ փողոցներում անցուդարձն արդէն դադարած էր լինում: Հարբածի երերուն, անկանոն քայլուածքով, ղլինկելով պատէպատ եւ ինքն իրեն հետ խօսելով – խորհրդածելով բարձրաձայն, մի կերպ հասնում էր իրենց տան դռանը եւ ուռնակն ափ առած՝ հնչեցնում մերթ ընդհատ – ընդհատ ու մերթ վրայ – վրայ: Վուսկունը, որ արթուն նստած՝ սպասում էր հօրը, գնում, բաց էր անում դուռը ու ներս առնում նրան: Խոսրովը մռայլամած, անխօս մտնում էր իր սենեակն ու փլւում սաքի վրայ, իսկ Վուսկունն շտապում էր ընթրիք տանել նրան:

— Պէտք չի, չեմ ուզի, — մերժում էր ընթրիք ընդունել հայրը: — Տար ետ տար, կուշտ եմ...

— Հայրիկ

ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆԵԱՆ

(Շար. – 24)

Կարդացէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը տարածեցէ՛ք

Fonds A.R.A.M

ԼԻԹՈՒԱՆԻԱ՝ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՕՃԱԽ

Կիրակի առաւօտները Լիթուանիոյ մայրաքաղաքին՝ Վիլնիուսի եկեղեցիները լեցուն են հաւատացեալներով: Ծեր թէ երիտասարդ խմբուած կ'աղօթեն, կ'երգեն, կը հաղորդուին ու կը խոստովանին: Այս ձեւով ժողովուրդ մը բացայայտ կերպով կ'արտայայտէ իր հաւատքը (կաթողիկէ): Երեք միլիոն բնակչութիւն ունեցող այս Պալթեան Հանրապետութեան ժողովուրդին առնուազն կէսը իր հաւատքը ակներեւ կը դարձնէ, հակառակ խորհրդային վարչակարգի յարուցած արգելքներուն հրապարակ դրած խոչընդոտներուն (եկեղեցիներու, դպրեվանքներու, վանքերու փակում, պետական պաշտօններ վարելու կարելիութենէ զրկում կրօնական զգացումներու տէր անձերու):

Խորհ. Միութեան կցուելէն ցայսօր Լիթուանիա, պալթեան երեք երկիրներէն ամէնէն ըմբոստն է Մոսկուայի նկատմամբ: Ռուսերը, որոնք բնակչութեան շուրջ 9 տոկոսը կը ներկայացնեն, յաճախ ականատես կ'ըլլան հակառուս արտայայտութիւններու:

Ազգային լեզուն, բաղդատմամբ Էստոնիոյ Լատվիոյ, շատ աւելի չեշտուած ձեւով կը տիրապետէ: Արդարեւ, ոչ միայն ամէնօրեայ գործածական լեզուն է բոլոր Լիթուանացիներուն համար, այլեւ գործածական կը մնայ վարչական – պետական մեքենային մէջ եւս, նոյնիսկ բաւական բարձր աստիճաններու շրջագիծին մէջ: Ռուսերէնը կը նկատուի միայն պաշտօնական լեզու՝ «պարտիայի լեզուն», ինչպէս կ'ըսեն Լիթուանացիք: Եւ, սակայն հակառակ այն իրողութեան, որ բնակչութեան 35 տոկոսը գիտէ ռուսերէն եւ դպրոցներու մէջ ալ ասոր դասաւանդումը պարտադիր է:

Այսպէս, ուրեմն, կրօնական զօրաւոր զգացումով զինուած, ազգային լեզուով զօրացած եւ վառ մնացած բարքերով զօրակցուած՝ Լիթուանացիք մնայուն պայքար կը մղեն Մոսկուայի դէմ, որ անոնց խոստովանելու կը ձգտի երկիրը ռուսացնել:

1972 Մայիսին ուսանող մը, որ միեւնոյն ատեն անդամ էր համայնավար երիտասարդական կազմակերպութեան, ինքզինք այրեց Կոնասի (*) հրապարակը՝ բողոքելու համար խորհրդային իշխանութիւններու յարուցած արգելքներուն դէմ, կրօնական մարզէ ներս: Տասնեակ հազար երիտասարդներ հետեւեցան ուսանողին [...]նակին: Տեղի ունեցան բուռն ցոյցեր «կեցցէ ազատ Լիթուանիա» բացագանչութիւններով: Կարգը վերահաստատելու համար Մոսկուա ապահովութեան յատուկ ուժեր ստիպուեցաւ ղրկել:

Երկու տարի առաջ 17.059 ստորագրութիւններ կրող խնդրագիր մը ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին ձեռքը անցաւ: Ստորագրողները խղճի կատարեալ ազատութիւն կը պահանջէին:

Լիթուանիոյ մայրաքաղաքը այցելող օտար զբօսաշրջիկին ուշադրութիւնը կը գրաւէ անմիջապէս Լիթուանացիներու, յատկապէս երիտասարդներու, արեւմըտեան կենցաղը: Ասոր բացատրութիւնը պէտք է փնտռել արտասահմանի մէջ: Արդարեւ, 1939էն 1940, այսինքն խորհրդային բանակներու խուժումի նախօրէին, շուրջ 200.000 Լիթուանացի հեռացաւ երկրէն, մեծ մասամբ հաստատուելով Մ. Նահանգներ: Ասոնք, հակառակ կիրարկուած խիստ հսկողութեան ու քննութեան, կը յաջողին այս կամ այն ձեւով հագուստեղէն, գիրքեր, արեւմտեան թերթեր ղրկել իրենց հարազատներուն, բարեկամներուն: Աւելին՝ աւանդաբար բաղմաթիւ կապեր ունենալով Լեհաստանի հետ, Լիթուանացիք կը շարունակեն կապ պահել վերոյիշեալ երկրին հետ, որ ամէնէն ազատախոհը կը նկատուի խորհրդային ծիրէն ներս: Լեհաստանի արտադրութիւնները շատ գործածական են եւ շատեր կը նախընտրեն հետեւիլ Վարշաւայի ձայն – պատկերասփիւռին, փոխանակ՝ Խորհ Միութեան:

Հակախորհրդային գաղտնի գրականութիւն մը միշտ գոյութիւն ունի, հակառակ խորհրդային ապահովութեան մարմիններու ճիգերուն: Այդ գրականութիւնը ժողովուրդի մը ազգային կրօնական չեշտուած ձգտումները կ'արտայայտէ: «Ժամանակագրութիւն լիթուան, կաթողիկէ եկեղեցւոյ» գաղտնի հրատարակութիւնը ամէնէն բուռն է տրամադրութիւններու արտայայտութեան տեսակէտով:

Էստոնիոյ եւ Լատվիոյ նման Ռուսերը նեղ կացութեան կը մատնուին, երբ անհրաժեշտ կ'ըլլայ բացատրել պալթեան այս Հանրապետութեան կցումը Խորհ. Միութեան: Մանաւանդ, որ.ի տարբերութիւն միւս երկու քոյր Հանրապետութիւններուն, Լիթուանիա իր պատմութեան ընթացքին ռուսական ազդեցութեան ենթակայ չէ եղած: Սակայն կամայական մեկնաբանութիւնները չեն պակսիր: Երբ հարցնէք պաշտօնատարի մը, թէ ի՞նչ պատահեցաւ 1940ին՝ պատասխանը պարզ ու բացորոշ կ'ըլլայ.— Հարկ է յետադարձ ակնարկով 1919 թուականը մտաբերել. գիւղացիներու եւ բանուորներու խորհուրդները (սովետներ) երբ ամիս շարունակ իրենց հակակշիռը հաստատած էին բազմաթիւ քաղաքներու եւ, յատկապէս, Վիլնիուսի մէջ: Ասոնք թէեւ վտարուեցան Գերմանացիներու դաշնակից քաղքենի – ազգայնականներու կողմէ, սակայն շարունակեցին պայքարը. 1940ին յաղթանակեցին…»

Խորհրդային բանակներու մուտքի մասին երբեք խօսք չըլլար: Զբօսաշրջիկներու յատկացուած գրքոյկները աւելի ժլատ են բացատրութեան մէջ: Կը գոհանան մատնանշելով, թէ «Լիթուանիա 1940ին ընկերվարութեան ճամբան ընտրեց…»

Պարզ է, որ այդպէս չեն մտածեր Լիթուանացիք:

Թ. Ա. Թ.

(*) Երկրին երկրորդ մեծ քաղաքն է, անցեալին անկախ Լիթուանիոյ մայրաքաղաքը եղած էր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐԻՑ ԽՆԴՐՒՈՒՄ Է

Սփիւռքահայ գրականութիւնը աւելի խոր եւ համակողմանի ուսումնասիրելու, հայրենիքի եւ սփիւռքի գրական կապերն աւելի ամրապնդելու եւ ընդհանրապէս, սփիւռքահայ գրականութեան հետ տարուող աշխատանքներն աւելի լուրջ ու ծանրակշիռ հիմքերի վրայ դնելու համար, Հայաստանի Գրողների Միութիւնը կազմակերպել է սփիւռքահայ գրականութեան կենտրոնացուած գրադարան: Գրադարանի նպատակն է հաւաքել սփիւռքահայ գրողների գրքերը, նրանց վերաբերեալ կենսագրական տեղեկութիւններ, լուսանկարներ եւ նրանց գրական գործունէութեանն առընչուող զանազան տուեալներ: Գրողների Միութեան այս նախաձեռնութեանն արդէն արձագանքել են Բենիամին Նուրիկեանը, Զարեհ Որբունին, Վահրամ Մավեանը, Հրանդ Գույումճեանը, Ս. Ք. Ջանդուն, Ատրինէ Տատրեան, Ստեփան Շահպազը, Հրաչ Զարդարեանը: Նարեկացուց և Քուչակից կատարած իր թարգմանութիւններն է ուղարկել Վահէ Կոտեյը: Հ. Գ. Մ. վարչութեան քարտուղարութիւնը խորին շնորհակալութիւն է յայտնում վերոյիշեալ գրողներին:

Յոյս ունինք, որ սփիւռքահայ բոլոր գրողները եւ գրական գործիչները կ'արձագանքեն այս նախաձեռնութեանը եւ Հ. Գ. Մ. հասցէով կ'ուղարկեն իրենց ստեղծագործութիւնները, լուսանկարները եւ կենսագրական տեղեկութիւնները:

Սփիւռքահայ թերթերին խնդրում ենք արտատպել այս յայտարարութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՓԻ — ՍԵՒԱՆ

Օգոստոսէնեւս ցած ցուցանիշներ արձանագրուած են Արփի – Սեւան ջրատարի աշխատանքներուն մէջ: Անցնող եօթը ամիսներուն՝ Յունուարէն Յուլիս փորուած է 423 մեթր փապուղի, որ կը ներկայացնէ մօտ 36 տոկոսը նախատեսուած ծրագրին: Յուլիսին պեթոնապատումի աշխատանքները նոյնպէս ծրագրէն շատ քիչ եղած են: Ամսուան ընթացքին 188 մեթր կրաղիւսապատում կատարուած է ամբողջ ջրատարի երկարութեամբ, երբ նախատեսուած էր 180 – 200 մեթր աշխատանք. փապուղիներէն իւրաքանչիւրին մէջ 11 փապուղի կայ:

Օգոստոս 1ի հաշուով ջրատարին երկարութիւնը հասած է 46.697 մեթրի:

×

ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Ղափանի մէջ բացուած է երկրաբանական թանգարան մը, ուր ներկայացուած է շուրջ 2700 ցուցանմուշ: Ցուցադրուած առարկաները, լուսանկարները եւ այլ նիւթեր նուիրուած են Ղափանի շրջանի մարդկային կեանքի զարգացման պատմութեան՝ քարէ դարէն մինչեւ մեր օրերը: Ցուցանմոյշներու մէջ կը գտնուին նաեւ Ղափանի շրջանին մէջ յայտնաբերուած կարգ մը հնադարեան առարկաներ, որոնք կը պատկանին Ն. Ք. 7 – 6րդ հազարամեակներուն:

×

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Էջմիածնի շրջանի Ներքին Ջէյվա գիւղին մէջ կառուցուած է արդիական մանկապարտէզ մը 140 աշակերտներ ընդունելու կարողութեամբ: 1976 – 1980 թուականներուն, շրջանի ընկերային զարգացման ծրագրի կարեւոր հարցերէն մէկն է բոլոր գիւղերու մէջ մշակոյթի տուներու եւ ակումբներու կառուցումը: Այսպէս, հնգամեակի տարիներուն մշակոյթի տուներ պիտի կառուցուին Մրգաստան, Մերձաւան, Աղջաղալա գիւղերուն մէջ, իսկ Հայկաշէնի եւ Հայթաղի մէջ դպրոցական նոր շէնքեր գործածութեան պիտի յանձնուին: Էջմիածնի մէջ ալ իրենց դուռները պիտի բանան մշակոյթի պալատը, նորակառոյց շարժանկարի սրահը, պիոներ – դպրոցականներու պալատը: Բնակչութիւնը կարելիութիւն պիտի ունենայ օգտուելու ծածկուած շուկայի, կենցաղային բազմաթիւ նոր հիմնարկութիւններու սպասարկութիւններէն:

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

Այս հարցումը, որ Արաթիմոսի հնարամտութիւնը եւ անձնասէր ըլլալը կը յայտնէր, Ռոլանի շրթունքներուն աղօտ ժպիտ մը պարզեց:

— Ցօդքարին կը սխալի, ըսաւ ան: Վենետիկը միշտ Վենետիկ պիտի մնայ: Վենետիկը Իտալիայէն դուրս կառուցուած է, ան աշխարհի միւս նաւահանգիստներուն կցուած է, ան ջուրերու քաղաքը պիտի մնայ միշտ: Ծովէն է որ ստացած է ան իր փառքը եւ ծովուն պէտք է դառնայ ան եւ ո՛չ թէ ցամաքին:

— Ի՞նչու: Տէր իմ, գոչեց Արաթիմոս: Իմ դրչէս ելած քերթուած մը որքան որ շահագրգռական է, ձեր բերնէն ինկած բարձր քաղաքականութեան դաս մը նոյնքան հետաքրքրական է:

— Քաղաքականութիւնը բառ մըն է, բարեկամս, ո՛չ բարձր քաղաքականութիւն գոյութիւն ունի եւ ո՛չ ալ ցած,, ըսաւ Ռոլան: Մէկ կողմը իշխող մարդիկը կան որոնք իշխանութիւնը իրարու ձեռքէ խլելու եռեւէ են, այսինքն իրարու հետ կռուելով ուրիշները կեղեքելու իրաւունքը իրարու ձեռքէ կորզել կը ճգնին, միւս կողմէ կան խաւարի ու տգիտութեան մէջ մնացած խուժաններ, որոնք մինչեւ որ ազատութեան գաղափարին իմաստը չըմբռնեն իրարու դէմ պատերազմող բռնապետներուն ձեռքը գործիք պիտի նման եւ ջարդուին անոնց հաշւոյն:

— Ազատութի՛ւն, մարդկային ընկերութեան յեղաշրջո՛ւմը, գաղափարներու յեղափոխութի՛ւն մրմնջեց Արաթիմոս ականածօք:

— Վենետիկը Իտալիոյ Աթէնքն է, շարունակեց Ռոլան: Վենետիկի ճակատագիրը մեզ կ'առաջնորդէ դէպի արուեստի, բանաստեղծութեան եւ գիտութեան ապագան: Վենետիկցիները թեթեւամիտ են, սկեպտիկ են, երկմիտ են, բայց ազատութեան համար շատ բան կրնան ընել: Այն օրը որ Աթէնք Յունաստանի նուաճել մտադրեց, այն օրն իսկ իր գերեզմանը փորած եղաւ: Ա՛յն վայրկեանէն որ Վենետիկ դադրի ծովային քաղաք ըլլալէ, նոյն վայրկեանին իսկ ինքզինքը ընաջինջ ըրած պիտի ըլլայ: Վենետիկցին ուշիմ եւ հանճարեղ է, գեղարուեստը կը սիրէ, վաճառականութեան մէջ յառաջդէմ է: Այո՛, Վենետիկը կրնայ աշխարհի բարի օրինակ դառնալ, կրնայ ցոյց տալ աշխարհի թէ ժողովուրդ մը ի՞նչպէս կ'ազատէ ինքզինքը իր արիւնը ծծող բռնակալներէն, աշխարհակալներէն, քաղաքականութեան բարձր խոտերուն մէջ դարանակալող թունաւոր գազաններէն եւ մարդկային արիւնով սնանող անօգուտ մսակերներէն: Երբ ժողովուրդ մը հասկնայ, գիտնայ թէ մարդս իր նմաններուն վրայ իշխելով չէ՛ որ փառքի կը տիրանայ՝ այլ անոնց օգտակար ըլլալով, երբ գիտնայ թէ իր դրացիներուն բարի օրինակ ըլլալով է որ կը փառաւորուի եւ ո՛չ թէ զայն նուաճելով, այդպիսի ժողովուրդ մը մեծ գործեր տեսնելու ընդունակ կը դառնայ: Ահա թէ որպէսզի գործ մը կը մաղթեմ ես Վենետիկի, վարպետ Արաթիմոս:

Ոտքի ելաւ եւ գրգռուած վիճակի մէջ սկսաւ պտըտիլ եւ աւելցուց:

— Ահա այն օրը այլեւս բանտեր գոյութիւն պիտի չունենան, որովհետեւ ոչ ոք չարիք ընելու մէջ ուեւէ շահ պիտի ունենայ. այլեւս Տասներու Խորհուրդ եւ հաւատաքննութիւն պիտի չմնայ, որովհետեւ պատժուելիք մարդիկ պիտի չմնան. բռնակալներ պիտի չմնան, որովհետեւ ժողովուրդը թանկագին գանձի մը պէս պիտի պահպանէ իր ազատութիւնը, հօրերու խորը մեռնելու դատապարտուած մահապարտներ պիտի չմնան. ստախօսութիւն եւ կեղծաւորութեան դաս տուող քահանաներ պիտի չմնան, որովհետեւ միակ կրօնքը մարդկային հաւատամքի կրօնքը պիտի ըլլայ, այսինքն մարդկային իմացականութեան, սրտին եւ հոգիին միջոցաւ. մարդուս մէջ բարութեան զգացումը զարգանալու գործը: Ի՞նչ է, չհասկցա՞ք ըսածներս:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՈՂԲԵՐԱՆԳԻՍՏ

Պ. Երուանդ Աժտէրեան եւ զաւակները՝ Հիւկէթ եւ Տէր եւ Տիկին Ժան-Ժաք Աժտէրեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, կիրակի Օգոստ. 22, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍԻՐԱՐՓԻ ԱԺՏԷՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը կը փնտռէ, 1976 – 1977 տարեշրջանին համար, փորձառու եւ հայախօս հսկիչներ։

Դիմել.—

26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-68-28

ԿՈՉ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբս ձեռնարկած է ընդհանուր նորոգութեան եւ բարեզարդման աշխատանքներու, աւելի գրաւիչ կեդրոնի մը վերածելու համար մեր Տունը։

Բազմաթիւ միութիւններու ներկայութիւնը շէնքին ներս, պարախումբի եւ երգչախումբի փորձերուն համար անհրաժեշտ սարքաւորումով սրահներու կարիքը, գրադարանի վերակազմութիւնը եւ դասախօսութեանց սրահի մը կահաւորումը կը պահանջեն կարեւոր գումարներ։

Յանձնախումբս կոչ կ'ընէ բոլորին որպէսզի բերեն իրենց լիառատ օժանդակութիւնը Հայ Մշակոյթի Տան, գիտակցելով անոր կարեւոր դերին՝ մեր գաղութէն ներս։

Տունը կը պատկանի բոլորին. անոր ծաղկումը բարիք միայն կրնայ ըլլալ բոլորին։

Ի դիմաց Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան
Յանձնախումբի
Նախագահ ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ
Գանձապահ ԱԶԱՏ ԽԱԶԻԿԵԱՆ

Յ. Գ. Կը խնդրուի նուէրները կատարել հետեւեալ հասցէին.—

Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue — 75009 PARIS
CCP 5460.11 Paris
ou chèque bancaire établi à l'ordre de la Maison de la Culture Arménienne

Արտասահմանի հայ թերթերէն կը խընդրուի արտատպել։

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Վատիկանի ձայնասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կը կատարէ Իտալիոյ ամառնային ժամով 20.15ին։

Կարճ ալիք՝ 25,61 մեթր — 31,17 մեթր — 41,93 մեթր։

Միջակ ալիք՝ Հռոմի համար 238 մեթր։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հաճինոտարեան ընտանիքը իրենց քըրոջ՝ Արուսեակ Հաճինոտարեանի մահուան քառասունքին առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի (50ական նուիրուած է Ս. Մինասեան Ընթակոմիտէին եւ Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին։

ՆՈՒԷՐ

Ի նպաստ Իսի Լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ շինութեան.

Ժ. ՑԱՆԿ

Պ. Նուրհան Ֆրէնկեան 50.000, Կիւլպէնկեան Հաստատութիւն 29.120, Տիկ. Արտէմիս Թեւանեան 10.000, Զանազաններէ 4.357, Պ. Հրանտ Սամուէլ 2.000, Առնուվիլի եկեղեցւոյ երգչախումբի կողմէ 1.150, Տիկին Աղաւնի Թորոսեան 1000, Տիկ. Վան Մոլ-Գալուստեան 1000, Պ. Զատիկ Ղազարեան (Լիոնէն) 1000, Պ. Մորիս Ղազարեան (Լիոնէն) 1000, Մի Ոմն 1000, Պ. Յակոբ Թօփալեան (Իտալիա) 1000, Պ. Ստեփանեան 500, Տիկին Ալիս Ֆուսադ 500, Տիկին Սրբուհի Հայրապետեան 500, Տիկին Հայկուհի Տամլամեան 500, Պ. Սարգիս Մկրտիչեան 300, Տիկ. Տէրտէրեան 250, Պ. Օննիկ Վարդանեան 200, Պ. Մկրտիչեան 200 Ֆրանք։

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԱՄՐԱՆ ՈՒ ԱՇՈՒՆԻՆ

TRANSTOURS organise

1976 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10էն 25 — ՄՈՍԿՈՒԱ–ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2850 ֆ.

1976 ՀՈԿՏ. 8էն 23 — ՄՈՍԿՈՒԱԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2450 ֆրանք

ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ և ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ԽՈՒՄԲԵՐ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Երթուդարձ օդանաւով։ «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպասարկութեամբ։

Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 rue du 4Septembre — 75002 PARIS — Tél. 742-77-40 ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18։

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin — SAINT-JULIEN — Tél. 93-04-90 et 08-31-55

ՎԱԼԱՆՍ՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20։

Փակ է Կիրակի օրերը։

PRIX EXCEPTIONNEL
2650 F
AOUT SEPTEMBRE

VOYAGES en ARMENIE

Au départ de Marseille 14 jours

OCTOBRE — NOVEMBRE
2400 F.

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ère classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001 - MARSEILLE
tél. (91) 50. 89. 12

Madeleine BENNEYAN
HAVAS - VOYAGES
12, bd. Général De-Gaulle
26000 - VALENCE
tél. (75) 43. 06. 06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական Ժողովը ներկայիւս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գըտնուելու 63րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 16, 1976, առաւօտեան ժամը 10ին, Առաջնորդարանի Կիւլպապի Կիւլպէնկեան Մշակութային Կեդրոնի Գավուքճեան սրահին մէջ, 630 Սեքընտ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե., ԱՄՆ.։

Ներկայ 63րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է։ Կը խընդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս Ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թըւականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սպտեմբեր 21, 1976, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնին, կամ ղանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
628 Second Avenue, New York, N.Y.10016

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1975 տարեշրջանի ընդհ. տեղեկագրի։
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1975 տարեշրջանի ընդհ. հաշուետուութեան։
3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդր. Վարչական Ժողովի։
4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի։
5. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ։
6. Գնահատանքի բանաձեւեր։

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի
Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Ատենապետ
Ր. Ք. ԿՐԵԿԸՐԻ Ատենադպիր

Մայիս 17, 1976, Նիւ Եորք, Ն. Ե.

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը։

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերանթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ այլ ազդերու համար, մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking: 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
20
VENDREDI
20 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.665
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.665

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ — (ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 16)

ԱՐԱՐԱՏ - ԿԱՐՊԱՏՆԵՐ ՀԱՒԱՍԱՐ (2–2)

...որհ. Միութեան ֆութպոլի 39րդ ա-...յնութեան չրջանի պաշտօնական բա-...մը տեղի ունեցած է Երեւանի Հրազդան ...արզադաշտին մէջ, ուր դէմ դիմաց ...ած են Արարատի տղաքը եւ Լվովի Կար-...տները: Առաջին կիսախաղին հիւրերը ...լղութիւն արձանագրած են: Երեւան-...երու կեդրոնական պաշտպանը Արամ ...արապանեան փորձած է եռ մղել գըն-...կը սակայն վրիպած է եւ Կարպատ — ...երու կեդրոնական յարձակողը առանձին ...մացած է բերդին առջեւ Ալեքսիս Ցով-...կիեանի հետ եւ նշանակած է առաջին ...լը: Մինչեւ կիսախաղին վերջաւորու-...իւնը. Երեւանցիները ունեցած են ...ետ նշանակելու հիանալի առիթներ, ...յց Անդրէասեանի ուղիղ հարուածէն ...ետք գնդակը զարկած է ձողին: Երկրորդ կի-...սախաղին Կարպատներու տղաքը յաջողած ...ն ընել իրենց առաւելութիւնը եւ 68րդ ...վայրկեանին նշանակած են երկրորդ ...կոլը:

...այց երբ այլեւս կը թուէր թէ պար-...ութիւնը անխուսափելի է, Երեւանցի-...ները կազմակերպած են չատ ուժեղ յար-...ձակումներ, որոնցմէ երկուքը կէտ նչա-...նակելով վերջ գտած են: Եւ 74րդ ու 86րդ ...վայրկեաններուն Նազար Պետրոսեան կըր-...ցած է հաւասարացնել արդիւնքը:

×

...որհ. Միութեան ֆութպոլի 39րդ ա-...յնութիւնը կը տեւէ երեք ամիս եւ կը ...աւարտի Նոյեմբեր 13ին, Արարատ — Տոր-...փետօ, Դինամօ (Թիֆլիզ) — Դինամօ (Մոս-...կուա) հանդիպումներով:

...Առաջնութիւն չահողները կը պարգե-...ւատրուին մետալներով եւ կրնան մաս-...նակցիլ ֆութպոլի Եւրոպական Ակումբ-...ներու մրցաշարքին: Իսկ վերջին երկու ...ըները գրաւողները կը քաշուին բարձ-...րագոյն լիկայէն:

...Սեպտեմբերին Կիեւի եւ Մոսկուայի ...Սպարտակները, Դոնեցկի Շախտերը եւ ...Խորհ. Միութեան բաժակակիրը (որ ...Սեպտ. 3ին) կը մասնակցին ...եւրոպական մրցաշարքերուն:

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

...Ն. Չաուչեսքու որ Երեւան ժամանած ...էր Օգոստ. 11ին, Օգոստ. 12ին կը վերա-...դառնար Պուքրէշ: Այս առթիւ Ռումանիոյ ...Համայնավար կուսակցութեան Ա. քար-...տուղարը, որու կ'ընկերանային ռումէն ...կուսակցական անձնաւորութիւններ, այ-...ցելած է Մաշտոց Մատենադարանը, եւ ...ծանօթացած նաեւ ձեռագիրներու, որոնք ...առնչուած են Ռումանիոյ: Ներկայիս ...Մատենադարանի գիտական աշխատակից-...ները կը պատրաստեն հայ եւ ռումէն ժո-...ղովուրդներու դարաւոր կապերու մասին ...ուսումնասիրութիւններ: Մատեանին ...մէջ Չաուչեսքու հետեւեալ արձա-...նագրութիւնը թողած է.— «Մեզ վրայ ...մեծ տպաւորութիւն գործեցին այն ...ձեռագիրները, որոնք կը վկայեն հայ մչա-...կոյթի պատմութիւնը եւ մեզի կը յի-...շեցնեն ռումէն եւ հայ ժողովուրդներու ...բարեկամական կապերը»:

...Չաուչեսքու այցելած է նաեւ մաթե-...մատիկական մեքենաներու գիտահետա-...զօտական Հիմնարկը, Անդրկովկասի առա-...ջին հայկական ելեկտրակայանի շինա-...րարութիւնները, Հայկական ժողովրդա-...կան տնտեսութեան նուաճումներու ցու-...ցահանդէսը, Ա. Մնջոյեան քիմիայի Հիմ-...նարկը: Ապա, պտոյտ մը կատարած է ...դէպի Սեւանայ լիճ, Էջմիածին եւ ներ-...կայ եղած է Սպենտիարեան Օփերայի բե-...մադրած մէկ ներկայացման:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿՌՈՒՆԵՐ ԲԱՑԻ ՆԱԵՒ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քրիստոնեաները առաջարկներ ներկա-յացուցած են յառաջդիմական — պաղես-տինեան ղեկավարութեանց նոր հրադա-դար մը հաստատելու համար: Այդ նպա-տակով Սուրիացիք քաշուած են Համտա-նայի չրջանէն, պայմանաժամ մը տալու համար Պաղեստինցիներուն, որպէսզի խաղաղութեամբ պարպեն լեռնային իրենց դիրքերը:

Կը թուի թէ բանակցութիւնները չեն խզուած քրիստոնեաներու եւ Յառաջդի-մական — Պաղեստինցիներու միջեւ եւ դեռ յոյս կայ որ ձեւ մը գտնուի: Քոլոմպոյի մէջ, ուր տեղի կ'ունենայ ոչ-ուղեկից եր-կիրներու ժողովը, Սատամ Յայտարարած է Գահիրէ վերադարձի պահուն թէ արա-բական Լիկայի նոր ժողով մը պիտի գու-մարուի Լիբանանի համար: Միւս կողմէ, «Մարոնի Լիկայի» պետը Ապուսէյման ը-սած է «Այս օրերուն Պաղեստինցիները պիտի մեկնին լեռնէն: Իրենցմէ չատ ա-ւելի զօրաւոր նուաճողներ ալ Լիբանան եկած եւ ետ գացած են, լեռը լիբանան-եան մնացած է»:

Ներքին եւ Արտաքին նախարարը Քամիլ Շամուն ալ, Քոլոմպօ հաւաքուած ոչ-ուղեկիցներուն ըսած է որ «Հրահանգեն պաղեստինեան կազմակերպութեան, որ պէտք է քաշուի Լիբանանէն, որովհետեւ այդ երկիրը ի՛րը չէ»:

Քանի մը տողով

ՖՈՐՏ թեթեւ յաղթանակ մը տանելով Ռիկընի վրայ, Քանսաս Սիթիի համա-գումարին, որ ինչպէս ամերիկեան ընտրու-թիւններու սովորութիւնն է, աւելի տօ-նավաճառի կը նմանի քան լուրջ հաւա-քոյթի, Հանրապետականներու թեկնա-ծուն դարձաւ: Կը մնայ իրեն յաղթել նա-եւ Քարթըրի, ինչ, որ չատ ապահով չէ:

ՖՐԱՆՍ — ՍՈՒԱՌ Հինգշաբթի ալ լոյս չտեսաւ եւ լոյս պիտի չտեսնէ նաեւ Ուր-բաթ: Լրագրողները, որ որոշած էին վե-րսկսիլ աշխատանքը մինչեւ Հինգշաբթի (Օգոստոս 26), փոխեցին իրենց միտքը Հերսանի մէկ յայտարարութենէն ետք, զոր վիրաւորական նկատեցին: Հերսան կը բացատրէ թէ ինք լաւ մատակարար է եւ կը «փրկէ» թերթերը սնանկութենէ: Փրկած է Ֆիկառօն, կը փրկէ Ֆրանս — Սուառը (որպէսզի նաեւ իրիկունները ա-պարէզը միայն Մոնտին չմնայ) եւ թէ մնացեալը՝ ֆոլքլոր է:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

— ՄԱՀՈՒԱՆ Բ. ՏԱՐԵԼԻՑ —

Ի յուշ իր մահուան Բ. տարելիցին (1974, Օգոստ. 20) «Յառաջ»ի ներսի էջերը նուիրուած են Շահան Շահնուրի եւ Արմէն Լիւպէնի:

Ի մէկ հին, բայց չհինցած էջին հետ, կուտանք նամակներ՝ իրմէ կամ իրեն ուղ-ղուած: Այս առթիւ պարտք կը համարենք մասնաւոր չնորհակալութիւններ յայտնել փրոֆ. Սիրարփի Տէր — Ներսէսեանի, որ իբրեւ մտերիմը ողբացեալ Լուիզ Սեր — վիչէնի, մեզի յանձնեց այն նամակները, զորս Շահան Շահնուր գրած էր, տարի-ներու ընթացքին, Թոմաս Մանի անզու-գական թարգմանիչին:

Ամառ, 1970, Սէն – Ռաֆայէլի ծովափը

Շահան Շահնուր մեծ յարգանք ու հիա-ցում ունէր Լուիզ Սերվիչէնի հանդէպ, որ մեռաւ անցեալ աչնան, ինչպէս ապրած էր՝ սուսիկ – փուսիկ:

Ժամանակ մը, իր մօրը գործակցու-թեամբ, ապա՝ առանձին, Լուիզ Սեր-վիչէն լաւագոյն թարգմանիչը կը նկատ-ուի գերման մեծ գրագէտին: Սիրելի է մեզի, այս առթիւ, ոգեկոչել նաեւ իր յի-չատակը: Ընտրած ենք նաեւ նամակ մը Մաքս Ժաքոպէն, որու ծննդեան հա-րիւրամեակը կ'ոգեկոչուի այս տարի: Իսկ Ժաք Պրէննէր, գրագէտ եւ քննադատ, ամէնէն մեծ հիացողներէն մէկն եղած է Արմէն Լիւպէն՝ բանաստեղծին: Բնագրին լեզուով թէ թարգմանաբար կը ներ-կայացնենք այն երկու քերթուածները, որոնց կ'ակնարկէ Պրէննէր, իր նամակին մէջ:

×

Այս Բ. տարելիցին առթիւ, մենք նոր ըսելիք մը չունինք սփիւռքի մեր ամէնէն հարազատ գրագէտին մասին: Կը խոր-հինք լաւագոյնս ոգեկոչած ըլլալ իր յի-չատակը, առաւելաբար գինքը խօսեցնել տալով, ոչ միայն իբրեւ հայ գրագէտ կամ Ֆրանսագիր բանաստեղծ, այլեւ՝ իբրեւ նամակագիր:

Մենք կը պահենք միշտ, մեր սրտին խորը, այս կսկիծը զոր կը դրոշմէ բացա-կայութիւնը սիրելիի մը: Բացակայու-թիւնը, մանաւա՛նդ այն եզակի գրագէ-տին, որ եղաւ Շահնուր:

Les chevaux de renfort

A Philippe Jaccottet.

La jeunesse du sana abandonnait la lutte,
A peine si elle jouait de la petite flûte
Avec un seul doigt, rarement avec deux,
Lentement moisissaient les bottes de sept lieues.

Et les maux étaient là, tous les maux et le reste,
Quand le soleil aux routes brusquement célestes
Dévoilait les Pyrénées zone après zone,
Ayant défié les sept dagues et les sept poisons.

Ayant défié la montagne à double pente,
Le vent encourageait les jeunes qui arrachent leur tente,
Et son souffle me pénétrait si bien et si fort
Qu'une fille me ramenait deux chevaux de renfort : —

Une chanson enfantine, une autre haletante,
Lancées au galop, toutes crinières flottantes,
Alors que le printemps passait en contrebande,
Sa route devenait sentier invisible, énigme, légende.

Օգնական ձիեր

Բուժարանի երիտասարդութիւնը կը մերժէր պայքարիլ,
Եւ իբրեւ թէ փոքրիկ սրինգ մը նուագէր
Մէկ մատովը միայն, քիչ անգամ երկուքով,
Կը մգլէին հանդարտ մուճակները արշաւի:

Եւ ցաւերն հոն էին, ցաւերն ու մնացեալն,
Երբ արեւը ճամբու յեղակարծ երկնային
Կը բանար Փիրէնեան գօտիներն մի առ մի,
Արհամարհելով եօթնապատիկ դաշոյններ ու թոյներ:

Արհամարհելով լեռները կրկնօրէն զառիթափ,
Քամին էր զօրավիգ զինաթափ երիտասարդներուն,
Իր շունչը կուրծքիս մէջ այնքան լաւ էր ու թունդ՝
Աղջիկ մ'ինծի կուտար օգնական երկու ձի:

Պարերգ մը մանկական, եւ ուրիշ մը հեւքոտ,
Սլացած քառարշաւ՝ համակ բաշը ծածան,
Մինչ գարունը կ'անցնէր գողունի, իր ճամբան
Արահետ մ'էր անտես, առեղծուած ու հէքեաթ:

Fonds A.R.A.M

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՀԻՆ ԷՋ ՄԸ

ՎԷՊԻՆ ՇՈՒՐՋ

Համատարած է մեր մէջ սովորութիւնը՝ ընդհանուր խօսքեր ընելու։ Կը ճախ-րենք միշտ տարտամին, անորոշին եւ հարեւանցիին մէջ, խուսափելով օրինակ-ներէ։ Խուսափելով կեանքի հակակշռէն։ Տարտամը զուրկ է արիւնէ, զուրկ է խակական սնունդէ։ Բառարանն իսկ առանց օրինակի կմախք մըն է։ Տեսէք թէ ինչպէ՛ս «կ'ընդհանրացնէ» նոյնիսկ Օշական մը․

«Ֆրանսական վէպը կառուցուած ըլ-լու թերութիւն մը ունի, երբ զայն բաղդատես ռուսականին հետ։ Այս վերջինն՝ անհամաչափ, խորտուբորդ, ամբողջո-վին կը հպատակի կեանքին մեծ աններ-դաշնակութեան։ Քաոսային բայց խռո-վիչ՝ անիկա անտառն է վայրի ու խոր-հրդաւոր, որուն մէջ կրնաս մոլորիլ, բայց որուն մէջ նոր բան մը գտնելու յոյսն ու առոր կապուած վայելքը կը քալեն քեզի հետ։ Միւսն՝ ընթացիկ պարտէզն է գիւղին կամ ղղեակին, կոկիկ, յարդարուն, որուն ճամբաները գծուած են դաշնաւորութեան դասական օրէնքներով, ուր կրնաս յոգնութիւն առնել, բայց որուն մէջ չապրիր խորհուրդին ահն ու գեղեցկութիւնը»։

Ահա մտածում մը, որուն իւրաքան-չի՛ւր բառը պիտի ջնջէր Օշական՝ եթէ երկու մատ վար իջնար եթերային ճախ-րանքներէ եւ իր ըսածները հաստատող օրինակ պահանջէր։ Եթէ իրաւ է որ ռուս վէպը անհամաչափ է, ուրեմն արուեստի երկ չէ ան։ Եթէ աններդաշնակ է, ուրեմն գեղեցիկ չէ ան։ Ինչպէ՞ս կարելի է ըսել թէ ան «ամբողջութեամբ կը հպատակի կեանքին»։ Եթէ մէկը միւսին հպատա-կէր, իրարու հետ չփոթուելով միա՛կ բան մը պիտի կազմէին։ Մինչդեռ մենք գիտենք որ կեանք եւ արուեստ տարբեր բաներ են։ «Վէպին հանճարը կ'ապրեցնէ ինչ որ կարելի է։ Ան չի վերապրեցներ ինչ որ իրական է։ — Թիպօտէ»։ Եւ դեռ ի՞նչպէս կարելի է ըսե՛լ թէ ֆրանս․ վէպը «դաշնաւորութեան դասական օրէնքնե-րով» գծուած է։Ո՞ւր նետեցինք Պալզաքը, Փրուստը։ Իրա՞ւ է թէ անոնց մէջ «չապ-րիր խորհուրդին ահն ու գեղեցկութիւ-նը»։ Հապա ի՞նչ կ'ապրի։ Միայն դաշ-նաւորութեամբ գծուած ճամբա՞ն։ Բայց այն ատեն ո՞ւր նետել անոնք որոնք կ'ը-սեն․— «Ձեմ ուզեր որ վէպս կապուի։ Այլ կ'ուզեմ որ ան տարտղնուի եւ քակուի» (Ժիտ)։

Կը կրկնեմ՝ Օշականի մտածումէն միակ բառ մը իսկ ոտքի չի մնար եթէ զայն քննութեան ենթարկենք։ (Աւելորդ չըլլայ ըսել թէ ,ըստ իս, իր մեծագոյն սխալը հետեւեալն է․— Ֆրանսացւոց մէջ միայն ձեւական գեղեցկութիւն կը տեսնէ։ Որով-հետեւ հայ գրագէտը մանաւանդ ձեւո՛վ գրագէտ է)։ Կը կարծէ որ ազուո՛ր լե-զուն, փնտռուած ոճը, գեղեցիկ պատկերը բաւական են գրականութեան մէջ։ Բայց քանի որ այս տեսակ սխալներ կը գոր-ծեն մեր բոլո՛ր քննադատները, աւելորդ չըլլայ թերեւս քանի մը խորհրդածու-թիւններ ընել, ճամբու ընթացքին զբա-ղելով նաեւ Օշականով։

Ճիշդ է թէ Ֆրանսական վէպը կառուց-ուած ըլլալու թերութիւն մը ունի։ Այ-սինքն, գաղափարը աւելի առաջ քշելով, ճիշդ է թէ Ֆրանսական միտքը խոր հա-կում մը ունի դէպի մաթեմաթիքը, դէ-պի անշարժ ձեւը։ Տէքարթի հայրենիքն է Ֆրանսան, Ենօքլիտի տեսութիւնը վե-րըստին հնարող Փասքալի հայրենիքն է Ֆրանսան, որուն հողին վրայէն անցեր է պարտէզներու ճարտարապետ մը՝ Լը Նօթռ։ Այո՛, ֆրանսական միտքը կը փըն-ռէ ճշգրիտը, յստակը, որոշը։ Կը փնտռէ կարգն ու կանոնը, արդիւնքն ու պատ-ճառը, պարտականութիւնն ու պատաս-խանատուութիւնը։ Զմոռնանք՝ Ֆրանսա-ցի մըն է, Պօալէօ, որ Եւրոպա մտցուց այն գերմաթէմաթիկոսը որ կը կոչուի Նիկոլա Փօ։

Բայց պարագան նոյնը պէտք է ըլլայ Ռուսերուն համար։ Ով որ ռուս ժողո-վուրդը կը ճանչնայ, գիտէ թէ ան ան-խուսափելի մագնիսականութեամբ մը կը նետուի միշտ դէպի ծայրայեղականներ։ Կ'ըլլայ յայտնութենական (աբօքալիբթիք) կամ ոչնչական (նիհիլիսթ)։Կ'ըլլայ թունդ հաւատացեալ կամ հակաստուածեան հա-մայնավար, որովհետեւ մէկը միւսին հա-կադրեցութիւնն է, պատճառն է, մէկը միւսին գոյութեան ապացոյցն է։ Որով նաեւ Ռուսը անպայման պիտի երթար ձեւի բացարձակ ռիժիտիթէն։ Գացած է։

Կառուցումի շատ մեծ վարպետ մըն է Թուրկէնիէֆ։ Այդ հարցին մէջ այն-քան բծախնդիր է ան որքան Ֆլօպէռ։ Եւ արդէն երկու հռչակաւոր վիպասանները մէկզմէկու կապող պատճառներէն մէկն ալ, այդ ձեւական նմանութիւնները չէ՞ին (երկրորդը ըլլալով յոռետեսութիւնը)։ Ձեւական կ'ըսենք քանի որ Թուրկէնիէֆ իր վէպերուն տուած ըլլալով աւելի կա-տարեալ կենդանութիւն մը քան Ֆլօպէռ, կրցած է ծածկել, հալեցնել՝ կառուց-ուածքին խիստ որոշ գիծերը։ Մինչդեռ Ֆլօպէռի «գրականութիւնը գրականու-թիւն կը հոտի», իր ինչ ինչ գործերը իս-կապէս մեռեալ տառ են այսօր, որով նա-եւ աւելի ակներեւ է կառուցումը։ Բայց այս պարագան պէտք չէ որ մեզ խաբէ։ Իսկ եթէ Թուրկէնիէֆ պիտի նկատուի շատ «ֆրանսացած», հապա ի՞նչ ըսել Չէխովի կամ Տոսթոյեվսքիի համար։ Այս վերջինը հանճար մըն է ինչպէս շատ մը բաներու, նոյնպէս կառուցածքի մէջ։ Մանուկ տարիքիս ես առաջին անգամ ափ ի բերան մնացած եմ Եօժէն Սիւի Լէ Միսթէռ տը Փարիի կառուցուածքէն, իսկ երկրորդ ապշութիւնս կը պարտիմ Քոիմ է Շաթիմանի։ Կա՞յ ոստիկանական վէպ մը որ կարենայ մրցիլ այս վերջինին կա-ռուցուածքին հետ։ Կը մերժեմ հաւա-տալ։ Պէտք է ըսել աւելի՛ն։ Տոսթո-յեվսքի ոչ միայն կատարեալ կառուցում ունի, այլ անբնականօրէն կատարեալ կա-ռուցում ունի։ Ընթերցողը պիտի ըսէ ան-պայման․

— «Կեանքի մէջ կարելի չէ որ այսքան շատ դէպքեր, բոլորն ալ աննպաստ, այս-պէս յաջորդեն իրարու եւ Ռասքոլնիքօֆը մղեն դէպի անդունդ։ Մենք գիտենք թէ կեանքը, ինչպէս կը վկայէ նոյն ինքն Օշական, աններդաշնակ է, խառնակ է, եւ անպայման պիտի գտնուի մէկ պարա-գայ մը որ ի նպաստ ըլլայ հերոսին։ Չկայ։ Այս դէպքերը այսպէս կը պատա-հին, որովհետեւ Տոսթոյեվսքի ուզեց որ պատահին։ Եւ Տոսթոյեվսքի ուզեց՝ որով-հետեւ իր հերոսը ապրող էակ մը ըլլալէ աւելի՝ գաղափար մըն է»։ Ինչպէս կ'երե-ւայ, այս խորհրդածութիւնը ճշդիւ կը յիշեցնէ անհաւատին (կամ թերահաւա-տին) տրամաբանութիւնը որ Աւետարան-ները կարդալէ վերջ կը վճռէ թէ Քրիստո-սի արարքները ուզուած են։ Որովհետեւ Հին կտակարանը այդպէս նախագուշակեց, զայն ստախօս չհանելու համար անծանօթ գրիչ մը վերագրեց Քրիստոսի։ Եւ վերագ-րեց՝ որովհետեւ Քրիստոս գաղափար մըն է։ Արդ՝ Օշական կը գրէ ,անշուշտ Տոսթո-յեվսքին ունենալով աչքին առջեւ — «Քա-ոսային բայց խռովիչ՝ անիկա անտառն է վայրի ուր կրնաս մոլորիլ»։ Բայց քա-նի որ Տոսթոյեվսքի «քաոսային» չէ եր-բեք, անկարելի բան է անոր մէջ մոլո-րիլ։ Իր կառուցուածքը պարզութերօրէն որոշ է, ծանօթ է։ Իսկ ինչ որ ծանօթ է՝ չի կրնար խռովիչ ըլլալ։ Փասքալ կ'ըսէ․— «Այս անսահման տարածութիւններուն լը-ռութիւնը զիս կ'ահաբեկէ»։ Այո՛, լռու-թիւնը կ'ահաբեկէ՝ բայց ո՛չ ձայնը։։ Ան-չօշափելին՝ բայց ո՛չ շօշափելին։ Ան-կարգը՝ բայց երբե՛ք կարգը։ Եւ սակայն Օշական իրաւունք ունի խռովելու, տագ-նապելու, բայց տարբեր պատճառ մըն է որ կը խռովէ զինք, ինչպէս ցոյց պիտի տանք։

Նախ քան այդ, անցնինք Ֆրանսական վէպին։ Ինչպէ՛ս ընդունիլ թէ Սթանտալ եւ Պալզաք կառուցուած ըլլալու թերու-թիւնը ունին։ Եւ եթէ վէպի այս երկու մեծագոյն ներկայացուցիչները դուրս կ'իյնան այդ մեղադրանքէն, ինչպէ՛ս վճռել թէ Ֆրանսական վէպը կառուցուած է։ Լա Քոմէտի Իւմէնի գրեթէ բոլոր հատորները (բացի Բէռ Կոռիօյէ) տպաւո-րութիւնը կը թողուն հապճեպով աւար-տած ըլլալու, կամ անտեղիօրէն երկարե-լու, մէկ խօսքով ձեւի սիզըլէ կատարե-լութիւնը չեն պահած բնաւ (ինչպէս Մէ-ռիմէ)։ Ի զուր չէ որ Պալզաքը կոչեր են շատախօս (ուրիշ հարց թէ այդ շատախօ-սութիւնը սիրելի է)։ Ինչպէս Ժիտն ալ կը վկայէ իր վերջին գիրքին մէջ (Փաժ տը Ժուռնալ) ամբողջութիւն մը գտնելու համար պէտք է առնել շա՛րքը։ Իսկ եթէ հեռանանք վարպետներէն ու մօտենանք մեր օրերուն, նոյնպէս անկարող պիտի ըլլանք շատ կառուցուած ըլլալու մե-ղադրանքը ընել օրինակ Փրուստի, Ռա-միւզի, կամ հրաշալի Լը Կռան Մօլնի, Սէլինի Վուայաժ օ պու տը լա նիւիին, եւայլն։ Մեր մտածումը աւելի առաջ տա-նելով կը համարձակինք ըսել թէ «կա-ռուցուած» Մոփասանը գրած է բազմա-թիւ Մոնսիէօ Բառաններ։

Խմբելով․— Կառուցումը ռիժիտ է այն վէպին մէջ ուրկէ մաս չեն կրնար հանել կամ աւելցնել։ Պալզաքէն կամ Սթան-տալէն շատ մը մասեր կարելի է զեղ-չել։ (Բնաւ չենք ըսեր անշուշտ թէ ա-նոնք նուազ արժէք ունին (*)։ Տոսթո-յեվսքիէն կարելի չէ։ Ոչ իսկ Լէ բօվռը Ժանէն։

Բայց այս բոլորը կառուցուածք է, այ-սինքն շէմա է, այսինքն երկրաչափական ձեւ է։ Եւ երկրաչափական ձեւը անշարժ է։ Մանուկն Փասքալ երբ ինքն իր գըլ-խուն վերստին կը հնարէր երկրաչափա-կան անշարժ օրէնքները՝ գետնի քարե-րուն վրայ ծռած, օր մը բերուեցաւ նաեւ հնարել ռուլէթը։ Եւ ռուլէթը կը շարժի։ Եւ շարժում է հոգեկան աշխարհը, շար-ժում է մեր ներքին աշխարհը։ Ահա այդ ներքին աշխարհն է որ պիտի ջանայ տալ գրագէտը։ Կամ աւելի ճիշդ ըսելով՝ այդ ներքին աշխարհն է միայն որ կրնայ տալ գրագէտը։ Անոր մէջ միայն պիտի որոնէ լոյսը, միայն զայն ըլլալ պիտի ջանայ։ Եւ քանի որ այդ իսկ պատճառաւ մենք զինքը պիտի ունենանք ինքն ի՛ր մէջ, անտարակոյս որ տեսակէտով մը աւելորդ աշխատանք է մէկուն աշխարհը բաղդատել ուրիշ գրագէտի մը աշխարհին հետ։ Տեսակէտով մը աւելորդ աշխատանք է բաժանում կատարել, եւ անջատաբար առնել ձեւականն ու հոգեկանը, երբ այնքան անուրանալի են այդ երկուքին միջեւ գտնուող ներքնուղիները, այնքան ամուր են զանոնք միացնող կապերը։

Բայց մենք կը խորհինք որ Օշական այս ներքին աշխարհն ալ ունի իր աչքին առ-ջեւ երբ կ'արձանագրէ կառուցուած բա-ռը։ Այդ բառը չերթար միայն ձեւական կառուցումին, վէպերու գործողութեան թելին (թռամ), ինչպէս մենք երեւոյթը ունեցանք հասկնալու։ Օշական պարզա-պէս կ'ըսէ թէ Ֆրանսական վէպը թերու-թիւն մը ունի կառուցուած ըլլալու իր-րեւ ներքին կեանք (հերոսներու) եւ իրրեւ թռամ դէպքերու։ Իսկ եթէ երբեք մենք սկիզբէն այս իմաստով չառինք կառու-ցումը, պատճառն այն է որ փորձեցինք ձեւականին մասին յայտնուած կարծիքը մերժելով, մերժած ըլլալ գոնէ մասամբ՝ հոգեկանին մասին յայտնուածը։ Ֆրան-սական վէպը չի կրնար խռովիչ չըլլալ։

Շար․ը կարդալ էջ Դ․

(*) Նկատել նաեւ որ իրենք անտեղ-եակ չեն։ Նամակի մը մէջ երբ Պալզաք կը մատնանշէր Շառթռէօզի սկզբնաւո-րութեան երկարութիւնները, Սթանտալ կը պատասխանէր․— J'avais trop de plaisir de parler de ces temps heureux de ma jeunesse.

Amour de Paris

L'année de mon premier, de mon grand amour
Ce fut l'année même des horloges lumineuses.
Ce fut cette année-là que dans nos carrefours
On les dressa avec un grand feu intérieur
Et Paris ne fut qu'une clarté radieuse,
Clarté qui m'était due.

Par la suite il a plu trois jours sur trois
Dans l'humide et l'obscur on marcha
On marcha, on marcha le long de la Seine
Mais s'il est des heures dont je me souviens
Ce sont celles qui furent gravées par le dedans
Avec du noir sur du blanc légendaire,
Avec du noir à ne pas dire.

Փարիզի սէր

Իմ առաջին սիրոյ, իմ մեծ սիրոյ տարին,
Եղաւ տարին նոյնինքն լուսաւոր ժամացոյցներու։
Տարին իսկ՝ երբ որ քառուղիներուն մէջ մեր
Բարձրացուցին զանոնք նշոյլով մը ներքին,
Եւ Փարիզը համակ դարձաւ լոյս մը զուարթ,
Լոյս՝ խոստացուած ինծի։

Ու անձրեւեց երեք օր երեքի վրայ,
Ու քալեցինք ընդմէջ տամկութեան ու մութին,
Քալեցինք, քալեցինք Սէնի երկայնքն ի վեր,
Բայց եթէ կան ժամեր որ կը յիշեմ դեռեւս
Այն ժամերն են՝ որոնք քանդակուեցան ներսէն
Սեւով՝ հրաշագան սպիտակին վրայ,
Սեւով մը՝ զոր պատմել կարելի չէ։

Fonds A.R.A.M

Armen Lubin
correspondance

NDLR.— Pour commémorer le second anniversaire de la mort du poète français Armen Lubin, qui fut d'abord et resta jusqu'à sa mort le grand écrivain arménien, que l'on sait, nous publions dans ce numéro, deux lettres de lui, adressées à l'incomparable traductrice de Thomas Mann: Louise Servicen, ainsi que trois autres lettres, qui lui sont adressées. Ce ne sont là que quelques unes des centaines de lettres, où des écrivains français lui ont témoigné leur admiration, leur estime, leur amitié. Nous publions les deux poèmes, auxquels fait allusion Jacques Brenner (avec, aussi, leur adaptation en arménien). Avec son souvenir nous aurons aussi rappelé à notre mémoire celui de Louise Servicen, qui disparût l'automne dernier et celui de Max Jacob, dont c'est le centenaire. Quant à Jacques Brenner, il fut l'un des plus fidèles amis de Lubin.

le 17 septembre 1956

Chère Mlle Servicen,

Vos cartes jumelées m'ont été comme une délivrance, puisqu'elles me permettaient enfin de vous écrire, en me libérant des entraves que nous impose le sentiment de notre culpabilité. Oui, je me sentais coupable envers vous, depuis le jour où Arpik Missakian m'avait appris qu'elle vous avait vendu un de mes livres arméniens, au lieu de vous l'offrir. Elle croyait que vous étiez une inconnue pour moi, comme moi-même je vous imaginais en dehors du « domaine » arménien. Aucune allusion dans vos lettres ne m'avait permis de penser différemment. La gentille Arpik (que je ne connais que depuis un an) était aussi navrée que moi par ce malentendu, et ne cessait de me dire «si j'avais su, je n'aurais rien dit». Tout cela aurait été peu de chose, si seulement nous avions pu trouver un moyen de réparer notre maladresse. Mais nous n'avons rien trouvé du tout.

Je suis curieux de connaitre l'impression que vous ont laissé mes contes de jeunesse. Il y a plus de vingt ans que je n'ai pas ouvert ce recueil — qu'on vient de rééditer à Beyrouth, sans ma permission et sans droit d'auteur évidemment. Je vous avoue que je n'aime guère ouvrir mes livres arméniens auxquels s'attachent des souvenirs trop pénibles.

Oui, j'ai pris connaissance de l'article de Haïg Berberian dans l'Encyclopédie de la Pleïade. Chef-d'œuvre, mon roman? peut-être, si on le compare aux romans arméniens; mais il fait piètre figure — oh! combien — auprès des chefs-d'œuve authentiques que vous savez.

Moi-même j'ai grand'envie de vous rencontrer, mais je ne sais quand il me sera possible de monter à Paris avec une permission de quatre jours. Les obstacles à surmonter sont grands pour moi, qui suis aussi maladroit que patraque. Je désire également faire plus ample connaissance avec les écrivains de *Saisons*. Celui d'entre eux que je connaisse bien — et depuis 14 ans — c'est Henri Thomas. Il est le plus cher de mes amis.

Le vaillant Brenner va sans doute me redemander quelques pages pour la Revue. Si le petit poème ci-joint ne vous déplait pas, j'aimerais pouvoir vous le dédier. Il me restent des écrits meilleurs que celui-ci, mais ils se rapportent tous à la vie misérable des malades. Les écarter de vous, c'est un moyen comme un autre de maintenir les amis loin de la tragédie. L'idée de l'amitié fait naître en moi un beau soleil doré dans un parc immense. Le parc du sana est nettement exigu et son soleil hésitant. Puissent-ils ne pas vous décevoir trop.

croyez-moi bien vôtre
Armen LUBIN

L'heure grave

à Louise Servicen

L'écureuil bondit, l'écureuil s'accroche,
Tout heureux d'avoir reçu son argent de poche.
Fortune aérienne, lente dérive des nuages,
Et votre mystère, ô bois profond qui m'engage
A prendre en main la nature et la méditer,
Alors que mes pensées graves, dans l'allée du parc,
Au même rythme que mes pas s'assourdissent et crac !
Un bruit. Je m'arrête. Que s'est-il passé ?
C'est toute ma gravité qui est décontenancée
A cause d'un écureuil qui me montre son museau,
D'un ragard qui me chatouille de ses pinceaux.
Et voilà le vieux monde dans une étrange tenue,
Comme chez le tailleur, il est à moitié nu,
Par la faute d'une coupure survenue au moment
Où j'essayais au monde le pourquoi du comment.
Ainsi le museau joue avec moi au cache-cache,
Et déployant son panache,
L'écureuil bondit, l'écureuil s'accroche,
Allégeant ma tête dont il a fait les poches.

le 18 janvier 1960

Chère Amie,

Jamais boîte de fruits ne m'avait fait autant de plaisir que celle-ci, qui avait deux cases. L'une réservée à la rémission de mes fautes, et l'autre à la succulence des fruits confits. Je savais que votre gentillesse pouvait se montrer plus grande que ma grande faute — celle-ci réellement involontaire. Il ne me reste plus qu'à vous remercier pour les deux cases. Le savez-vous ? L'idée que je suis sur le point de perdre un ami, à la suite de quelque maladresse, m'est comme une brûlure intolérable dans le cœur.

A propos de feux dévorants qui finissent bien, comme ci-dessus, écoutez l'histoire suivante : Paul Claudel occupe la place d'honneur d'une table, lors d'un diner parisien. Un des convives, notoirement connu pour ses instincts sanguinaires, ose y lancer le nom de Gide. Claudel rentre sa tête épaisse dans ses épaules, comme une tortue de mer. Son poing se crispe dangereusement et publiquement. Mais en s'emparant d'une fourchette, et la maniant comme Neptune maniait le trident, Claudel pique une crêpe encore flambante, il la brandit, et déclare :

— C'est ainsi que Gide va brûler en Enfer!...

Un de mes amis lui répond, au péril de sa vie :

— C'est ainsi qu'il va devenir meilleur, je veux dire plus savoureux. Goûtez-y, Monsieur Claudel, pendant qu'il est chaud.

× Pour combler le vide saisonnier de St. Raphaël, la neige est venue nous rendre visite, et en grand apparat. La petite ville, qui reste continuellement verdoyante par ses arbres résineux, ses plantes grasses, ses palmiers et ses innombrables mimosas, était devenue féerique sous la neige. Personne dans les rues. J'étais seul au bord de la mer fumante, avec, tout près, deux jeunes filles échappées d'une page d'*Elle*. Comme elles sont agréables à voir ces petites diablesses, dans leur toilette d'hiver ! Mais pas de sentimentalisme, n'est-ce-pas ? Mieux vaut les bombarder de boules de neige — si on est jeune.

Presque le même jour, trois revues (NRF, Saisons et Cahiers de Pataphysique) m'ont apporté des textes de moi. C'est plutôt drôle pour un homme qui n'a plus envie d'écrire, ni surtout de publier. Les pages en question ne sont pas importantes, ni bien présentées. Que voulez-vous ! on ne me montre pas les épreuves. Je vous prie donc de lire avec beaucoup d'indulgence le Dossier de Pataphysique que je vous envoie. Mon conte s'y trouve dans un état piteux, lamentable, tout plein de coquilles et de fautes. Il a besoin d'un grand coup de peigne.

Je dois ajouter aussi que, je n'ai rien d'un pataphysicien. Comme ces Messieurs me faisaient le service de la revue, depuis des années, et qu'ils me demandaient toujours quelques pages, j'ai eu la faiblesse de leur envoyer ce conte, en guise de remerciement. Mal m'en a pris, puisqu'ils m'ont bombardé « Régent ». C'est un peu idiot.

Je suis sorti de ma coquille pour la première fois, en me lançant dans une expédition incroyable, qui m'a mené jusqu'à Sanary sur Mer. J'y ai retrouvé le vieux André Salmon, que je n'avais pas vu depuis vingt ans (depuis 39). A Paris nous étions voisins (lui, Rue N-D-des champs, moi Rue Bréa). Vous savez peut-être que c'est lui, Salmon, qui m'avait introduit dans *Mesures* de Paulhan, et que ce dernier m'avait dirigé vers la NRF. Vous n'êtes certainement pas de ceux qui jugent et condamnent Salmon d'après sa poésie. L'homme est des plus intéressants. Causeur brillant et intarissable, ayant beaucoup vu et voyagé, il vous tient sous le charme de sa parole. En voilà un qui a bien connu Apollinaire, Max Jacob, Picasso. A 80 ans, il n'a rien perdu de sa vitalité. En plus de cela, ses derniers livres de prose sont vraiment remarquables. Connaissez-vous ses *Souvenirs sans Fin* ? Bref, j'ai passé une journée inoubliable chez lui, dans sa villa merveilleuse qui dominait le golfe de Sanary-Bandol.

Ah, il ne faut pas que j'oublie. Si le mot de Claudel, rapporté plus haut, doit être considéré comme historiquement vrai, la réplique de *mon ami* mérite des ménagements. Il est des jours où j'ai la faiblesse de me considérer comme mon propre ami. N'est-ce pas que c'est là une faiblesse ?

bien amicalement vôtre
A. LUBIN

Je vous demanderai des livres, oui ! mais plus tard. Merci d'avoir pensé à cela.

Paris, le 16 avril 1970

Cher Ami,

Quelle rare fortune, d'être un écrivain de talent en deux langues! J'ai lu avec le plus vif intérêt, comme tout ce qui sort de votre plume, les deux essais, *Ազատն Կոմիտաս*, (cet homme admirable! Nous l'avons connu) et *Վաղը*, émaillés de si savoureuses réflexions, et je viens dire un grand merci à *Շահան Շահնուր*, avec mon souvenir admiratif et cordial, pour lui et Armen Lubin.

Louise SERVICEN

4 avril 1968

Cher Armen

J'ai passé toute ma soirée de hier avec vous. J'avais eu dans l'après-midi un exemplaire de *Feux contre Feux*, tout bleu et de bonne allure. C'est un livre magnifique: je parle maintenant du contenu. C'est *votre livre*. Non plus une plaquette de beaux poèmes, comme vos précédents recueils, mais une œuvre importante, une somme, un sommet de la poésie française.

Je n'ai d'ailleurs pas retrouvé tous les poèmes de vous que je sais par cœur, et ceux qui sont là ont parfois beaucoup changé. Ainsi *Amonr de Paris*. J'aimais beaucoup la première version. La nouvelle est incomparablement supérieure.

Dans *Les chevaux de renfort*, chef-d'œuvre parmi les chefs-d'œuvre, je regrette le vent debout, mais la modification du dernier vers est très heureuse.

L'ensemble est solidement organisé. L'ordre dans lequel les poèmes se succèdent ne doit rien au hasard, ni le regroupement en sept sections. Je suis frappé comme je ne l'avais jamais été par la variété de vos thèmes et l'étendue de vos moyens: il y a ici un vaste espace, toutes dimensions.

Ma (ou mon) «prière d'insérer» a été amputée des deux tiers, de sorte qu'il était inutile d'y laisser ma signature. Mais cela est sans importance.

J'ai déjeuné chez les Freustié dimanche. Vous allez les revoir à Saint-Raphaël pour les fêtes de Pâques. Ah! que ne puis-je les accompagner...

Affectueusement à vous
Jacques BRENNER

Vous me direz que j'avais eu le manuscrit en main. Certes, et mon admiration ne date pas d'hier: mais un livre imprimé est autre chose qu'une dactylographie. Quand un ouvrage est imprimé, l'auteur lui-même le lit d'un regard **neuf** et comme s'il s'agissait de l'œuvre **d'un** autre. Vous-même allez être épaté par *Feux contre Feux*, que pourtant vous vous devez bien connaître.

31 juillet 42

Cher poète

Quelle joie de trouver sous la pluie de recueils poétiques abondants, quelques pages qui reposent sur des réalités senties. Au lieu du monde imperturbable de l'abstrait du mot.

En toute fanchise, j'aime vos définitions d'objets, de gens mêlés aux objets et de températures mêlées aux gens. Vous avez le sens du tableau vivant, du mannequin vivant avec un ensemble, vous définissez sans définir comme les peintres qui modèlent le vide pour arrêter les objets, on dirait un jeu d'artiste surréaliste(?) et pas du tout, il ne s'agit pas d'un jeu, il s'agit de toute une humanité sortant de son trou d'obus ou y entrant, entrant dans son trou de volcan... Et *l'immense mal du pays!* Vous voyez? Vous regardez, plutôt! Vous regardez avec un œil de choix, de choisir... Vous regardez à travers une larme et c'est cette larme que je vois à travers vous.

Merci!
Max JACOB

Livre à mettre avec ce qu'on relira avec plaisir (c'est rare!).

NDLR. La date de la lettre indique qu'il s'agit du premier recueil d'Armen Lubin Fouiller avec Rien *(Editions René Debresse, 1942)*

Fonds A.R.A.M

ՎԵՊԻՆ ՇՈՒՐՋ

Շար. Բ. էջէն

Ամէն արուեստի երկ, որով նաեւ ամէն վէպ, անպայման պիտի ըլլայ «կառուցուած»: Կեանքը ինքնին իմաստ չունի: Գրագէտն է որ իմաստ մը պիտի տայ, գրագէտն է որ իմաստ մը պիտի հանէ, պիտի ձգտի ներդաշնակութիւն մը ստեղծել, կեցնել շարժումը:

Պօտըլէռ կ՚ըսէ.

Կ՚ատեմ շարժումը որ գիծերը կը տեղափոխէ:

Իսկ ուրիշ մը, Վալէռի, կը խոստովանի թէ ճարտարապետութեան պաշտամունքն է մանաւանդ որ զինքը գրաւած է միշտ, եւ թէ «կառուցումի գաղափարն իր մէջ դրոշմուած է իբրեւ տիպարն իսկ այն գեղեցկագոյն եւ կատարելագոյն արարքներուն՝ զոր մարդս կրնայ ինքն իրեն իբրեւ նպատակակէտ ընտրել»:

Նմանապէս Օշական կ՚որոնէ կառուցումը, անշարժը (ստատուածութիւն), քանի որ շարժումը զինքը կը խռովէ: Կը գրէ.

«Քաոսային բայց խռովիչ՝ անիկա անտառն է վայրի ու խորհրդաւոր, որուն մէջ կրնաս մոլորիլ»:

Պարզ ընթերցող մը ռուս. ինչ ինչ վէպերու մէջ կը մոլորի երբ գետվէպ է ան, որովհետեւ դէմքերը, դէպքերը, եւ անկիւնադարձերը բազմաթիւ են, որովհետեւ Տոսթոյեվսքի մանաւանդ ջղի գրագէտ է, ջիղերու սարսումը ահաւոր եւ աննախընթաց է, որովհետեւ տառապանքը անցած է երեւակալելի սահմանները, եւայլն: Իսկ աւելի խելամուտ (ինախիէ) ընթերցող մը կը մոլորի այն իմաստով որ Տոսթոյեվսքի այս ճամբորդութենէն յետոյ զինքը կը լքէ առանց վճիռ արձակելու: Յստակօրէն չի յայտներ իր գաղափարները, եւ գուն առանձին՝ կը մոլորիս: Չի՞ յայտներ իր գաղափարը: Ո՛չ, կը յայտնէ հրաշակերտներով, կը յայտնէ վիպասանի աննախընթաց հանճարով, բայց այդ գաղափարը մէկն է այն գաղափարներէն որոնք մարդս կը թողուն անապահովութեան մէջ: Տոսթոյեվսքի կ՚ըսէ.— «Դուն դուն չես. քու մէջդ ուրիշներ կան»: Եւայլն: Ինչե՛ր կան եւ ինչե՞ր կրնան ըլլալ իմ մէջս, ներքին աշխարհիս հեռաւոր անկիւններուն մէջը, անկիւններ զոր կամ կ՚անգիտանայի, կամ թէ նուազարժէք կը նկատէի: Կ՚երթաս այդ ամենահեռաւոր անկիւնները եթէ կրնաս, կ՚երթաս ուրիշներու օգնութեամբ կամ առանձին, կերթաս ու կը վերադառնաս ձեռքերդ լեցուն կամ թէ ձեռնունայն՝ բայց պիտի ըսես անպայման եթէ այս ճամբորդութենէն առիր ամենատարրական դասը: Պիտի ըսես.— Այս ճամբորդութիւնը վերջ չունի: Տեսայ անհունը: Գլխագի՛ր պէտք է գրել Անհունը, որովհետեւ ա՛ն է, ասկէ առաջ մեզի ըսուածը: Այդ Անհունը մե՛ր մէջն է, միմիայն մե՛ր մէջն է որ գոյութիւն ունի եւ ոչ թէ աստղերէն ու կամարներէն անդին: Ու չխռովի՞լ:

Բայց ի զուր չէ որ Սթանտալ նկատուած է հոգեբանական վէպին հայրը: Ինքն ըլլայ թէ Փրուսթը, իրենց մեծութիւնը կը պարտին այդ Անհունին մէջ կատարած նուաճումներուն, հանճարեղ որոնումներուն: Ու երբեք կարելի չէ ըսել թէ ֆրանսական վէպը «ընթացիկ պարտէզն է գիւղին կամ դղեակին, կոկիկ, յարդարուն, որուն ճամբաները գծուած են դաշնաւորութեան դասական օրէնքներով, ուր կրնաս յոգնութիւն առնել, բայց որուն մէջ չապրիր խորհուրդին ահն ու գեղեցկութիւնը»: Անկարելի է ուրանալ վերոյիշեալ վիպագիրներուն եւ դեռ ուրիշներու նուաճումները հոգեբանութեան մէջ, որով նաեւ անկարելի է մերժել անոնց «խռովիչ» հանգամանքը:

Բացարձակապէս անտեղի է նաեւ հոս ըսել «դասական օրէնք», քանի որ վերոյիշեալ վիպագիրները արդէն շատոնց հրաժարած են մարդու վրայ աշխատելէ, այլ կ՚աշխատին մարդու ՄԸ վրայ: Եւ յետոյ, իրենց նուաճումներովն իսկ հեռացած են արդէն մշակուած հողերէ, Պօտըլէռի նման իջած են վարի հողերը (թէռ պաս) ուր վտանգ կայ, ուր բուսականութեան առատութեան պատճառաւ հերկը դժնդակ է, ուր նոր քաշուած ջուրերը հրապարակը յանձնած են վայրի անասուններու, եւայլն: (Լա թէօրի տր Քառէյ – Ժիտ): Անոնք իջած են խորը, գացած են հոգիին ամենամութ անկիւնները եւ այդ իսկ պատճառաւ այլեւս բան մը չեն ըսեր, այլ շատ բաներ կը թելադրեն: Եւ որովհետեւ բան մը չեն ըսեր, ոչ միայն կը խռովեն ընթերցողը, այլ նաեւ ոստանը որ ըսուած ու ընդունուած բանի մը վրայ հիմնուած է: Ոստանը, այսինքն պետութիւնն ու հանրային կարծիքը պիտի ծառանան անոր դէմ որ բան մը չըսեր այլ շատ մը բաներ կը թելադրէ: Ոչ ոք պիտի կարենայ ըսել թէ մեզ ուր կ՚առաջնորդէ Տոսթոյեվսքի: Իր աննախընթաց եւ անմոռանալի շարժումը մեզ չի պահեր ոչ երկրի վրայ եւ ոչ ալ միայն երկինքի մէջ: Ատոր համար է որ զինքը կը կոչեն տէմոնիաք(*): Կարելի չէ չվճռել թէ ան ռուսական յեղափոխութիւնը կը պատրաստէր: (Ինչպէս որ կարելի չէ ըսել թէ Անսիքլօփէտիսթ-ները ուղղակի Ֆրանսականը պատրաստեցին): Դէպի վանք, դէպի հպատակութիւն կրնայ առաջնորդել ան, բայց կրնայ նաեւ առաջնորդել դէպի ռեւէ յեղափոխական կուսակցութիւն: Եւ ռամբ նետել կուտայ մեծ պողոտային պզտիկ անկիւնը: Բան մը չըսեր ան, ինչպէս որ բան մը չըսաւ Յիսուս: Պարպիւս իր Ժէզիւով Նազովրեցիին «վարդապետութիւնը» կրնայ կապել համայնավարութեան, քանի որ կարելի է: Բայց թունդ ազգայնամոլներ եւ կրօնամոլներ նոյնքան կարելիութեամբ պիտի վճռեն թէ իրե՛նք են Քրիստոսի ճշմարիտ հետեւորդները: Եւ իրենք ըլլան թէ Պարպիւսը ըլլայ, պիտի պաշտեն Քրիստոս:

Միայն թէ հեռուէն:

Պէտք է յիշել Քարամազօֆ Եղբայրներու այն հոյակապ էջը ուր կը վտարուի Նազովրեցին: Պէտք է յիշել Պղատոնը որ իր Հանրապետութենէն կը վտարէ բանաստեղծները: Այսինքն միակ յեղափոխականները:

Շ. Շ.

«Ապագայ» 23 Փետր. 1936

(*)

— Quelle est la puissance du démon ?
— Elle interprète et rapporte les choses humaines aux dieux et les choses divines aux hommes. *Platon Le Banquet*

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պրոնէն՝ Կարապետ Յովակիմեան 100 Ֆրանք կը նուիրէ «իր սիրելի օրաթերթին 51րդ տարեդարձին առթիւ»:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Տիգրան Արմենակի Տէօքմէճեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Լեւոն Արմենակի Տէօքմէճեան, ծնած Լենինական 1918ին, 1946էն մինչեւ 1949 ապրած է Մարսէյլ քաղաքը, ապա փոխադրուած է Լիոն: Լուր ունեցողներէն եւ ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Ալեքսանդր Վարպետեանին, 68 ռիւ Լօնկ տէ Քափիւսին Մարսէյլ 1

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

×

ԱՂՔԱՏԱՍԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերանթօն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՆՈՒԷՐ

Ի նպաստ Իսի Լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ շինութեան.

Ժ. ՑԱՆԿ

Տիկին Էսաեան, Տէր եւ Տիկին Ազապէկ Ղարիպեան, Մի Ոմն (Պուա Քոլոմպ), Տիկին Եվգինեան, Պ. Թօփսագալեան 200ական, Պ. Սուրէն Փափազեան 150, Պ. Բամպուքճեան, Պ. Թումայեան, Տէր եւ Տիկին Զատիկ Խաչիկեան, Տիկին Շուշանիկ Արիստակէսեան, Տիկին Գրալեան, Պ. Գրիգոր Պապիկեան, Տիկին Բերրոն Քիրէմիթճեան, Տիկին Պապիկեան, Պ. Եդուարդ Արսլանեան, Տիկ. Տալտամեան, Տիկին Նուարդ Աճէմեան, Բարեպաշտ մը, Բարեպաշտուհին մը 100ական, Պ. Պալեան, Պ. Գալայճեան, Տիկին Զարուհի Թորոսեան, Տիկին Մանթար Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Իսրայէլեան, Տիկին Հայրապետեան, Պ. Վարուժան Իսրայէլեան 50ական, Տիկին Նուարդ Թօփալեան – Պարսամեան 30, Տիկին Աստղիկ Ճանիկեան 20 ֆրանք, Աժիօ 779.42

	Գումար	109.406,42
	Նախկին գումար	762.339,99
6	Ընդհանուր գումար	871.746,41

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը կը փնտռէ, 1976 – 1977 տարեշրջանին համար, փորձառու եւ հայախօս հսկիչներ:

Դիմել.—
26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-68-28

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz
6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

COMPRENANT
— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

SUPER THOMLAC
PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES
POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS
DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS
Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU
Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային:

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
21-22
SAMEDI-DIMANCHE
21-22 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման Տար.	200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.666

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.666

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԴԷՄ ԴԻՄԻ

Ախորժակը ուտելով կը բացուի կ'ըսէ ժողովրդական իմաստութիւնը:

Իսկ անհերքելի, բացայայտ ճշմարտութիւն մըն է, որ Թուրքին ախորժակը բաց է միշտ՝ յափշտակելու, կլլելու համար ուրիշին արդար սեփականութիւնը:

Վկայ՝ Օսմանեան Կայսրութեան պատմութիւնը՝ իր հիմնադրութենէն մինչեւ մեր օրերը:

Վերջին օրինակը՝ Կիպրոսի բռնագրաւումը 1974 Յուլիսին՝ ծովային օդանաւային եւ ցամաքային գերակշիռ ուժերով եւ զէնքերով, սեփականութիւն Օթանի:

Հանրապետակա՛ն Թուրքիոյ բանակները կղզին գրաւելէ, յունական տուները կողոպտելէ, բռնաբարումի եւ այլ բարբարոսութեան ամէնէն այպանելի արարքները գործելէ ետք, աւելի քան երկու տարիէ ի վեր գաղթական են դարձուցեր իրենց հայրենի բոյներէն վտարուած երկու հարիւր հազար քրիստոնեաներ: Բռնագրաւուած տուներու մէջ կը տեղաւորեն Անատոլուէն բերուած Թուրքեր, բարձրացնելու համար կղզիի Թուրք բնակչութեան տոկոսը Յոյներու համեմատութեամբ: Յուսալով օր մըն ալ մեծամասնութիւն կազմել:

Եւ այս անիրաւութիւնները տեղի կ'ունենան օր ցերեկով, անտարբեր, չըսելու համար մեղսակից աչքերուն առջեւ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան, որուն անդամ է Կիպրոսի Հանրապետութիւնը:

Քաջալերուած տիրող անտարբերութենէն՝ Թուրքերը ատենէ մը ի վեր կը փորձեն նոր աւար մը ձեռք բերել, դարձեալ Յոյներուն վրայ փորձելով իրենց ուժը:

Եգէական ծովու արեւելեան կողմի ցամաքային ջուրերու, մանաւանդ յատակի հանքային – քարիւղի – հարստութեանց հարցն է այդ: Վերջին շաբաթներու ընթացքին Թրքական Հորա կամ Սիսմիք 1 կոչուած խուզարկիչ նաւը հետազօտութիւններ կը կատարէ արեւելեան Եգէականի մէջ քարիւղ գտնելու համար, ի հեճուկս հելլէն կառավարութեան խիստ ազդարարութեանց:

Թուրքիոյ ներքին քաղաքականութեան համար մրցակցութեան հրատապ հարց է Եգէականի այս անտեղի եւ անժամանակ պատմութիւնը: Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի Ազգային Ճակատի կառավարութեան իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր Հալք կուսակցութիւնը քունը փախցուցած է եւ ամէն առիթ կ'օգտագործէ վարկաբեկելու համար զայն:

Հալքի նախագահ Պիւլէնտ Էճէվիտն է, որ երբ վարչապետ էր, 1974 Յուլիսին հրամայեց Կիպրոսի բռնագրաւումը եւ հեռացաւ: Սիւլէյման Տէմիրէլ իր կարգին կ'ուզէ հերոսանալ՝ Էճէվիտէն վար չմնալու համար ու կը կարծէ թէ դիւրին որս մըն է Յունաստան, զոր կարելի է անդամահատել՝ առանց մեծ արգելքի հանդիպելու: Թրքական բանակը ամէն կերպով գերակշիռ է հելլենականէն: Այդ է պատճառը, որ Թուրքիոյ քաղաքային ու զինուորական պատասխանատու վարիչները կը յոխորտան եւ ասպարէզ կը կարդան Յունաստանի, զգուշացնելով զայն զէնքի դիմելէ:

Մթնոլորտը ելեկտրականացած էր վերջերս երկու երկիրներու մէջ ալ, ուր ազգայնամոլ տարրեր սկսեր էին զինեալ բախումի մասին խօսիլ, իբրեւ միակ միջոց վէճը կարգադրելու:

Յունաստանի վարչապետ Քարամանլիս խաղաղասէր է եւ մեծ դժուարութեամբ կը զսպէ իր երկրի պատերազմի կողմնակիցները:

Երկուստեք զինուորական պատրաստութիւնները առաջ կը տարուին: Թուրքերը Կիպրոսի գրաւման չորրորդ բանակէն զատ կազմ ու պատրաստ վիճակի մէջ են դրած Իզմիրի եւ արեւելեան Թրակիոյ իրենց զինուորական ուժերը: Յունաստան նոյնպէս պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առած է՝ Թրքական յարձակման մը պարագային անակնկալի չգալու համար:

Պատերազմը աղէտ մը պիտի ըլլայ Յունաստանի համար, որ ի վիճակի չէ 1922ի Իզմիրի զարհուրելի ողբերգութեան եւ Լօզանի չարաշուք դաշնագրի վրէժը լուծելու:

Արդարութիւնը իր կողմն է: Կը յուսայ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին եւ Լա Հէյի իրաւարարական Միջազգային Ատեանին միջոցաւ կարգադրել իր նոր վէճը Թուրքիոյ հետ:

Պիտի յաջողի՞...:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍՊԱՍՈՂԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԲՆԱԿԵԼԻ ԹԱՂԱՄԱՍԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ըստ երեւոյթին ձախ եւ աջ սպասողական վիճակի մէջ են լեռներուն մէջ եւ քրիստոնեաները պատրաստութիւններ կը տեսնեն ձեռնարկելու համար իրենց լեռնային ծաւալուն ճակատամարտի: Մինչ այդ, սակայն, Պէյրութի բնակելի թաղամասերը կը շարունակեն թիրախ ըլլալ ռմբակոծութիւններու եւ ռումբերը կ'իյնան «կուրօրէն» հոս ու հոն: Փողոցներու մէջ ալ հրացանաձգութիւնը չէ դադրած եւ Հինգշաբթի օր 28 հոգի մեռած էր կորսուած ռումբերէ եւ 55 հոգի ալ՝ վիրաւորուած, իսկ նախորդ օրը, մեռեալներու թիւն էր՝ 140 եւ վիրաւորներու թիւը՝ 200:

Պաղեստինեան եւ ձախ աղբիւրները կը յայտնեն թէ խզած են բանակցութիւնները Սուրիոյ հետ երբ տեսած են որ Դամասկոս կը պնդէ սուրիասէր խմբակներու պարագլուխներու մասնակցութեան վրայ որեւէ ձախ պատուիրակութեան մէջ: «Այս կը նշանակէ, կ'ըսեն ձախերը, որ Յուլիս 30ին Սուրիոյ եւ Պաղեստինի Ազգ. կազմակերպութեան կողմէ ստորագրուած համաձայնագիրը մեռեալ տառ է»:

Կ'ըսուի նաեւ թէ Արաֆաթ հաւանութիւն տուած է Քաթայէպին (փալանժ) նոր հրադադարի մը համար, բայց բազմաթիւ նախապայմաններ կան եւ Արաբական Լիկայի ու Պաղեստինցիներու բանբերները ըսած են թէ հրադադարի մը շուրջ համաձայնութիւնը անմիջական չէ:

× Քատաֆի Թոլոմպոյի մէջ, ուր տեղի կ'ունենայ ոչ – ուղեկիցներու ժողովը, մամուլի ասուլիս մը տուած է եւ հերքած թէ Լիբիա առաջարկած ըլլայ իր միջամտութիւնը Սուրիոյ եւ Պաղեստինցիներու միջեւ Լիբանանի հարցը լուծելու համար, քանի կը շեշտէ Քատաֆի.– «Լիբանանի կացութիւնը ներքին հարց մըն է, որովհետեւ Լիբանանցիներն են որ զիրար կը սպաննեն»: Նոյն ատեն եւ նոյն տեղը, ՊԱԿի (Պաղեստինեան Ազատագրութեան կազմակերպութիւն) ներկայացուցիչը՝ Խատումի, որ պետն է քաղաքական բաժնին ըսած է թէ ՊԱԿը յանձնառու է յարգելու 1969ի համաձայնագիրը, ստորագրուած Լիբանանի եւ իր միջեւ եւ շեշտած է «Պաղեստինցիք նըպաստաւոր են լիբանանեան հողային ամբողջականութեան եւ միութեան »ինչ որ կը հակասէ Քատաֆիի յայտարարութեան եւ կը փաստէ թէ Պաղեստինցիք իրենց խօսքն ունին ըսելիք Լիբանանի մասին, կամ գոնէ այդ «իրաւունքը» տուած են իրենք իրենց:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ, ՕԳՈՍՏ. 13–16)

ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԹԱՂԱՄԱՍ

Ճարտարապետներ Գէորգ Մուշեղեան եւ Կարլէն Մարտիրոսեան բակ – թաղամասերու ձեւով նախագծած են «Աւան –3» թաղին առաջին շրջանը: Թաղամասերը պիտի կրեն Գրիգոր Նարեկացի, Նահապետ Քուչակ, Յովհ. Թումանեան, Աւ. Իսահակեան, Դ. Վարուժան եւ Սիամանթօ անունները: Բակ – թաղամասերէն առաջինը, որ կը կրէ Իսահակեանի անունը, շուտով պիտի ընդունի իր բնակիչները: Արդարեւ, աւարտած է ինը յարկանի 11 շէնքերու կառուցումը. Ներկայ եռամսեայի աւարտին 522 ընտանիքներ պիտի հաստատուին: Թաղամասը պիտի ամբողջանայ 16 յարկանի շէնքով մը:

Ճարտարապետ Գ. Մուշեղեան բացատրած է իրենց հետապնդած նպատակը. «Երեւանի մէջ մարդիկ ապրած են գոց, կանաչապատ բակերու մէջ: Բոլորն ալ ծանօթներ դարձած են քիչ ատենէն եւ բաժնած են ուրախութիւններն ու վիշտերը իրարու հետ: Այս լաւագոյն աւանդութիւնները պահպանելու նպատակով ստեղծած ենք բակ – թաղամասեր, սակայն ոչ հիներուն նման, այլ աւելի գեցեցիկ եւ արդիական յարմարութիւններով: Օգտուած ենք ժամանակակից ճարտարապետութեան նուաճումներէն, միեւնոյն ատեն ստեղծած ենք ազգային լաւագոյն սովորութիւնները պահպանելու պայմանները:

«Նորակառոյց բակերուն մէջ պիտի հաստատուին հանգիստի, ընթերցանութեան, ճատրակի, նարդիի տեղեր, խաղաղաշտեր, նոյնիսկ խորոված ընելու վայրեր: Ամէն բակ պիտի ունենայ իր անունը կրող բանաստեղծին արձանը կամ կիսանդրին, քարերու վրայ պիտի փորագրուին անոնց կարեւոր խօսքերը, միտքերը»:

«Իսահակեան» թաղի դրացին պիտի ըլլայ «Թումանեան»ը, որուն շինութիւնը վերջ պիտի գտնէ այս տարի: Մինչեւ տարեվերջ վերոյիշեալ թաղերը պիտի հաստատուին մօտ 1300 ընտանիքներ:

Նախագծուած են նաեւ «Վարուժան», «Սիամանթօ» եւ «Նարեկացի» բակ – թաղամասերը, յայտարարած է ճարտարապետ Կ. Մարտիրոսեան: Ջանանք ձեւաւորելու ժամանակ նկատի առած ենք վայրին իւրայատուկ դիմագիծը եւ այնպէս ըրած ենք, որ մէկը միւսին կրկնութիւնը չըլլայ: Ուշագրաւ է յատկապէս Հայկական Վերածնութեան հսկային՝ Նարեկացիի անունը կրող բակ - թաղամասը: Ասիկա բլուրի մը վրայ պիտի հաստատուի, շրջանին ամէնէն բարձր տեղը. պիտի բաղկանայ 9 – 16 յարկանի շէնքերէ:

Թաղամասը պիտի ունենայ իր կենցաղի, մշակոյթի ու այլ բնոյթի օճախները: Իսկ շուկան նոյնը պիտի ըլլայ ընդհանուրին հայար:

«Աւան»ը տարիներ ետք 130.000 բնակչութեամբ ողողուած պիտի ըլլայ:

ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐ

Գուգարաց աշխարհի նախնիքներուն կենցաղին մասին յատուկ պատկերացում կարելի է ունենալ այցելելով Կիրովականի թանգարանը: Նորայայտ իրերը յայտնաբերուած են թանգարանի աշխատակիցներուն կողմէ՝ Ս. Մեսրոպեանի ղեկավարութեամբ: Եղեգնուտ գիւղին մօտակայ Բերդ կոչուած բլուրին վրայ անոնք գտած են Աղօրիք, խեցեղէն իրեր եւ այլ առարկաներ, որոնք կը պատկանին Ք. Ա. 3րդ հազարամեակին: Թանգարանը պիտի ունենայ ազգագրութեան բաժին մը: Արդէն հաւաքուած են մեծ թիւով պղինձէ սպասներ, լամբեր, արդուզարդի իրեր, կարպետներ, խուրջիններ, ձեռարուեստի այլ իրեր:

ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ԲԱՌԱՐԱՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան լոյս ընծայեց «Յովհ. Թումանեանի գեղարուեստական երկերի »բառարանը ,կազմուած լեզուի հիմնարկութեան մասնագէտներէն Լիդիա Պետրոսեանի կողմէ: Բառացանկը կազմուած է շուրջ 9 հազար բառերէ: Իւրաքանչիւրը ներկայացուած է հետեւեալ ձեւով ու կարգով. բառին իմաստը համառօտ գիծերով, այնուհետեւ ներկայացուած են օրինակներ բնագիրէն, ցոյց տրուած են այն էջերը, ուր գործածուած է բառը տուեալ իմաստով: Նկատի առնուած են քերականական տարբերակները, բառին վերջաւորութեան տրուած են դարձուածաբանական արտայայտութիւններ, կապակցութիւններ, միասնութիւններ, կրճատումներ:

Քանի մը տողով

ՖՈՐՏ նշանակեց իր ցանկակիցը, այսինքն փոխ – նախագահը, որ Ռոպըրթ Տոլ անուն, ծերակուտական մըն է, անծանօթ բայց չափաւոր նկատուած:

ԼԱ ՀԷՅԻ Միջազգային Ատեանը Օգոստ. 25ին պիտի քննէ Յունաստանի բողոքը Թուրքիոյ դէմ, Եգէականի վէճին առթիւ:

ՔՈԼՈՄՊՈՅԻ ժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց, որու համաձայն քարիւղային ամպարկոյի պիտի ենթարկուին Իսրայէլ եւ Ֆրանսա, որոնք զէնք կը ծախեն Հարաւի Ափրիկէի: Շատ վախ չկայ սակայն որ Ֆրանսա քարիւղէ զրկուի:

ԿՈՒԱՏԸԼՈՒՓԻ Լա Սուֆրիէռ հրաբուխը ,ըստ երեւոյթին, որոշած է «սուտ հանել» այն բոլոր գիտնականներն ու հրաբխագէտները ,որոնք կիրակիէն ի վեր աղէտալի ժայթքումը «անմիջական» կը նկատէին եւ 72 հազար հոգի տեղահան ըրին այդ պատճառով: Ուրբաթ օր հրաբուխը ըմբոստութեան ոչ մէկ նշան ցոյց կուտար եւ եթէ շարունակէ իր խաղաղ «քունը», անգամ մըն ալ կը հաստատուի թէ մարդուն խելքը շատ բանի չի հասնիր երբ հարցը կը վերաբերի բնութեան գաղտնիքներուն:

Fonds A.R.A.M

ՀՐԱՏ ԵՒ ՎԻՔԻՆԿ

— o —

Մեր ընթերցողները, որոնք պիտի կարդան յետագայ տողերը, երբեք չկարծեն թէ կ'ուզենք աստղագիտական մեկնաբանութիւններ կատարել :

Աստղագիտութիւնը կատարեալ մասնագէտի գործ է եւ քիչ է թիւը անոնց, որոնք կրնան հեղինակաւոր կարծիքներ յայտնել, եւ այդ ալ միշտ թէական արտայայտութեամբ, այսինքն՝ վերապահութեամբ :

Սակայն այսօր Հրատ կը պատկանի այժմէականութեան : Թերթերը եւ հանդէսները, մասնագիտական կամ ոչ, մանաւանդ այս վերջինները, արձագանգ կը հանդիսանան, փորձելով ժողովրդականացնել եղած հետազօտութիւնները, փորձերը :

Մեր կարգին, արտայայտուած կարծիքներու եւ ձեռք բերուած արդիւնքներու լոյսին տակ, այժմէական այս հարցը կ'ուզենք քիչ մը ծանօթացնել մեր ընթերցողներուն :

Այս ծանօթութիւնները կուգան, նախ, շնորհիւ երկրէն եղած աստղաբաշխական հետազօտութիւններուն եւ գննութիւններուն, նոյնպէս ամերիկեան եւ ռուսական խորաչափերու տեղեկութիւններուն եւ արդիւնքներուն որոնք քննած են շատ աւելի մօտէն, Թափանցիկ տարածութեան ընդմէջէն, եւ անշուշտ, վերջապէս, շնորհիւ Վիքինկի՝ որ ոտք դրաւ հոն :

Վիքինկի ղրկած առաջին նկարները ուսումնասիրելով, երիտասարդ գիտնական Կարլ Սական որ կը վարէ այս գործը, Հրատի մասին ըրած է հետեւեալ մատնանշումը, որ եթէ ուղղուէր կամ ձօնուէր կնոջ մը, պիտի նմանէր սիրոյ յայտարարութեան մը, «Բաւական նման է մեր մոլորակին՝ հրապուրիչ ըլլալու եւ բաւական տարբեր՝ հետաքրքրական ըլլալու համար» : Նոյն գիտնականը կ'աւելցնէ նաեւ.— «Հետաքրքրական ապառաժներ կան այնտեղ» :

Առաջին լուրերուն, եզրակացութիւններու համաձայն, Վիքինկ կը հաստատէ որ Հրատ կը թուի ըլլալ կարմիր՝ արիւնի եւ հրդեհի գոյներով :

Գիտնականները, աւելի պարզօրէն, կը մտածեն թէ այդ տիրող գոյնը կուգայ հանածոյի թթուածակիզումէն, որ կը գտնուի հողի մակերեսին եւ պէտք է ըլլայ աւելի «ժանգ»ի գոյն՝ քան կարմիր :

Այո՛, մերձաւոր ապագայի մը մէջ, հաւանաբար կը ստուգուի շնորհիւ հաւաքուած նկարներու համադրութեան եւ Հրատի հողի զանազան նմոյշներու տարրաբանական քննութեան եւ վերլուծումին : Առ այժմ, գուցէ միայն առաջին «տեղական» տպաւորութիւն մըն է, որ պէտք չէ ընդհանրացնել :

Սակայն ամէնէն կարեւոր հարցը, կեանքի կարելիութեան մը հարցն է :

Վիքինկի կատարած երկու փորձերու առաջին արդիւնքները ,ինչպէս նաեւ, անցեալ շաբթուան, երրորդ փորձի արդիւնքները ենթադրել կուտան որ Հրատի վրայ կրնայ ըլլալ կեանքի ձեւ մը :

Այս ենթադրութիւնները արդիւնք են հետեւեալ տուեալներուն. կը յայտնուի որ Հրատէն առնուած հողի նմոյշներ, յետ համապատասխան փորձերու, ծծած են են բնածուխ. ինչպէս համանման պայմաններու մէջ, երկրային բոյսեր «քլորոֆիլ» կը ծծեն : Ասկէ մեկնելով, պէտք է եզրակացնել որ կեանք կայ Հրատի վրայ : Նման եզրակացութիւն մը կանխահաս է : Վիքինկ կը շարունակէ իր հետազօտութիւնները Հրատի զանազան երկրամասերու վրայ, որոնք կը ներկայացնեն տարբեր տարբեր կլիմաներ եւ ուր կեանքը կրնայ ըլլալ առաւել կամ նուազ նպաստաւոր : Այս ուղղութեամբ, գուցէ, զանազան արդիւնքներու եւ եզրակացութիւններու համադրութեամբ յաջորդող օրերն ու շաբաթները թափանցեն Հրատ մոլորակին գաղտնիքին խորհուրդին :

Մինչ այդ, Հրատ կը ներկայանայ մեզի, հաստատուած այլ հետաքրքրական յատկանիշներով :

Հրատ կը նմանի, նոյն ատեն, մեր մոլորակին եւ լուսնին : Մեր մոլորակէն չունի սակայն, դժբախտաբար, բարեխառն մեղմութիւնը, ճոխ խոնաւութիւնը, պարփակող թանձր մթնոլորտը : Ջունի Լուսնին անապատային, գունատ ու մեռեալ երեւոյթը : Ունի թեթեւ մթնոլորտ մը, որ 1015 միլիպառ կշռելու փոխարէն, ինչպէս մեր մոլորակին վրայ՝ ծովու մակարդակին, կը կշռէ միայն 6 միլիպառ, այսինքն մօտաւորապէս 150 անգամ նուազ : Այս ստորադոյն ճնշումին տակ, ջուրը կարելի չէ գտնել հեղուկ վիճակի մէջ : Երկու բեւեռները սառած չոգիի եւ բնածխային կազի երկու հսկայ «Սորպէ»ներ են :

Մեկնելով աստղագիտական քանի մը պարզ օրէնքներէ, կարելի է բացատրել նաեւ որոշ այլ արտառոցութիւններ : Օրինակի համար, Հրատի տրամագիծը մօտաւորապէս մեր մոլորակին կէսն է, հետեւաբար ունի ութ անգամ նուազ ծաւալ : Եթէ օր մը տրուի մեզի շրջագայիլ Հրատի վրայ, իր բաւականաչափ կլոր հորիզոնին ներքեւ, բնակավայրի նուազագոյն ցցուածքները (լեռ, հովիտ, եւայլն) պիտի երեւին երկու անգամ աւելի մեծ ու տպաւորիչ՝ քան մեր մոլորակին վրայ : Արդարեւ, լեռներն ու հովիտները, մեզի անծանօթ, վիթխարի համեմատութիւններ ունին : Մառինէր Թ.ի նկարած հրաբուխը՝ Իքս Օլէմփիքա աներեւակայելի, ցնորական չափեր ունի, զոնէ մեզի համար :

Բարձրութիւնը կ'անցնի 23 քիլոմեթր, խառնարանին տրամագիծը 500 քիլոմեթր : Այսքանը բաւարար չըլլալով, հրաբուխը կը հանդչի պատուանդանի մը վրայ, որ կը վերջանայ մէկ քիլոմեթր բարձրութիւն ունեցող գահավէժ խարակով մը :

Հետաքրքրական եւ տարօրինակ թուող երեւոյթներէն մէկն ալ այն է որ մեր մոլորակէն Հրատի վրայ պտոյտի գացող մէկը կը կորսնցնէ իր ծանրութեան մէկ երրորդը :

Նոյնպէս արտակարգ, Հրատ ունի երկու փայլուն լուսիններ՝ Ֆոպոս եւ Տէյմոս :

Հրատեան տարին կը հաշուէ 687 օր : Եղանակները 4 են, սակայն իւրաքանչիւրը ունի կրկնակի տեւողութիւն : Միջին ջերմութիւնը զերօյէն 23 աստիճան վար է, հոս, ինչպէս գիտենք, մօտաւոր կերպով 22 աստիճան է (զերօյէն վար անշուշտ) : Հրատեան ժամը 33 վայրկեան աւելի տեւողութիւն ունի քան երկրային ժամը : Աւելցնենք որ այս պարագան դժուարութիւններ կը յարուցանէ Վիքինկի եւ Փասատենայի 750 մասնագէտներու եւ գիտնականներու յարաբերութեանց միջեւ :

Այդ, արդեօ՞ք այս անհիւրընկալ «հողին» վրայ շատ համեստ էակներ սկսած են աճիլ, շնորհիւ շատ աննշան քանակով ջուրի, բնածուխի եւ ազոթի պարունակութեան : Ի՞նչ ձեւ, ի՞նչ կերպարանք, ի՞նչ համեմատութիւններ ունին անոնք : Գուցէ, ինչպէս ըսինք, Վիքինկ պիտի վերառնէ քօղէն անկիւն մը : Ամէն պարագայի մէջ, գիտնականները, իրենք, կը յուսան եւ այդ յոյսով կը շարունակեն :

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՊԷԶԻԷ 76

ՊԷԶԻԷ («Յառաջ» Օգոստ. 14)

Շաբաթ Յուլիս 31ի առաւօտէն սկսեալ, Փարիզի օթօքարին ժամանումով, կը բացուէր Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի բանակումը, Պէզիէի մերձակայ ծանօթ մենաստանի շէնքերու սրահներին : Փարիզցիներու հետ միաժամանակ կամ յաջորդող 2–3 օրերու ընթացքին իրարու ետեւէ կը հասնէին խմբակներ Ֆրանսայի բոլոր շրջաններէ Լիոն, Տեսին, Վիէն, Վալանս, Էքս, Մարսէյլ եւայլն :

Սկզբնական աշխատանքները, արդէն գրեթէ լրիւ կատարուած նախապատրաստող խմբակին անձնուէր ճիգերով պսակուեցաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ : Ցիսունով սկսած Օգոստ. 1ին, բանակողներու թիւը շուտով բարձրացաւ 100ի, ապա, ամսու 10էն սկսեալ՝ 120ի, որոնց մէջ յիսնեակ մը Նոր Սերնդականներ :

Նախապատրաստական աշխատանքներու լրումէն ետք, Երեքշաբթի 3 Օգոստոս, առաւօտեան ժամը 10ին, տեղի ունեցան բանակումի պաշտօնական բացումը եւ դրօշակի արարողութիւնը : Ողջոյնի խօսքերով Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութեան եւ 12 հոգինոց ղեկավար կազմին կողմէ բանակողներուն Ֆրանսերէնով բարի գալուստ մաղթեց բանակումի երիտասարդ տնօրէն Յակոբ Մկրտիչեան, որ, պարզելէ ետք բանակումի ժամանց – զուարճութեան նախնական անվիճելի բնոյթը, ընդգծեց անոր խոր նպատակը, որ հայկական համայնական կեանքի մը վերստեղծումն է, միմիսեայ բանակումի մը տեւողութեան. կեանք մը՝ ներշնչուած՝ ազգային աւանդութիւններէ եւ արժէքներէ : Իրմէ ետք խօսք առաւ, Ֆրանսերէնով եւ Հայերէնով, բանակումի դասախօս Յարութիւն Քիւրքճեան, որ հետապնդելով վերը զարգացուած մտածումները, ներկայացուց Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի բնոյթը եւ անոր առաքելութիւնը՝ ընկերական, համայնական, մշակութային և քաղաքական յաջորդական եւ աստիճանաբար բարձրացող չորս մակարդակներու վրայ : Ան ընդգծեց մանաւանդ վերջին՝ քաղաքական մակարդակը, որուն վրայ է որ իրագործման կը ձգտին Հայութեան ամենախոր մղումները՝ ազգային վերստեղծման — «պահպանում»էն անդին — եւ ազատագրական պայքարի ուժերը :

Ապա, Նոր Սերնդական զոյգի մը ձեռքերով, ձողին գագաթը բարձրացան հայկական եւ Ֆրանսական զոյգ եռագոյնները, մինչ բանակողները օդը կը թնդացնէին «Մշակ բանուոր»ով :

×

Բանակումի առաջին շաբաթը նշուեցաւ գլխաւորաբար՝ մէկ կողմէ բանակողներու ընտելացումովը հաւաքական կեանքի այս նոր ձեւին (եւ այդ նպատակով իրագործուած ձեռնարկներով) — երեկոյեան ընկերախաղերու եւ թատերախաղերու կազմակերպում, ծովապտոյտներ), ինչպէս նաեւ դասախօսական ծրագրի գործադրութեամբ : Այս վերջինին մաս կը կազմէին դասախօսութիւն մը, կլոր – սեղան մը եւ հոգեհրամային երեկոյ մը, երեքն ալ սփիւռքեան շրջանի (1920էն ասդին) եւ սփիւռքեան հարցերու յատկացուած, եւ որոնք խմբեցին բանակողներու կարեւոր թիւ մը (ասոնց շարքին բոլոր Նոր Սերնդականները, որոնք պաշտօնական բացումէն անմիջապէս ետք գումարուած ժողովի մը ընթացքին, ընդունած էին դասախօսին ներկայացուցած ամսական ծրագիրը, եւ պատրաստակամութիւն յայտնած՝ լրիւ կազմով մասնակցելու անոր գործադրութեան) : Հայերէնի դասերը տեղի ունեցան երկու մակարդակի վրայ — սկսնակներ եւ յառաջացեալներ —, առաջիններու պարագային այբուբենի աստիճանական իւրացումով եւ տարրական խօսակցութեան կենդանի վարժութիւններով. իսկ երկրորդներու պարագային, հայ գրականութենէն առնուած կտորներու ընթերցումով ու բացատրութեամբ, ինչպէս նաեւ ուղղագրական – քերականական կանոններու աւանդումով : Դասերը խմբեցին շուրջ 25 – 30 աշակերտներ :

Խիտ եւ այլազան գործունէութեամբ լեցուն այս օրերուն կը յաջորդէին խանդավառ երեկոներ, ուր հայկական եւ եւրոպական երգն ու պարը կը մրցէին իրարու հետ, ուր Քոչարին ու թանկօ, Սամբա հետ, ուր Քոչարին ու թանկօ, Սամբայ – Նովան եւ Ալեմաւուրը կը յաջորդեն իրարու : Իսկապէս գնահատելի են

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԾՈՒԽ ՎՈՒՍԿՈՒՆԸ

Հայրը կիսակոյցած աչքերով նայում էր աղջկան ու ժպտում տխուր.

— Հայրիկ... Թող, Աստուած սիրես, ես ի՞նչ հայրիկ եմ... գնա քնի, գնա : Հայրիկ... — Նրա հայեացքի ու ձայնի մէջ ե՛ւ վիշտ կար, ե՛ւ կարեկցանք աղջըկայ նկատմամբ, ե՛ւ նախատինք :

Վուսկունը գլխիկոր հեռանում էր, գըտնում իր սենեակը, նստում օրօրոցի մօտ ու հեկեկում երկար :

×

Մօր եղերական մահն ու հօր ողորմելի վիճակը առաւել եւս խորացրել էին Վուսկունի վիշտը : Աշխարհը մթնել էր նրա գլխին : Շուրջը խաւար էր ամէնուրեք, եւ այդ համատարած խաւարի մէջ հազիւ մի լոյս էր պլպլում, լոյսի փոքրիկ – փոքրիկ մի կէտ՝ իր աղջիկը...

Բայց շուտով մարեց եւ այդ մէկ հատիկ լոյսը, եւ աշխարհ մթնեց մէկէն, դատարկուեց բոլորովին :

Խօսրովն այդ գիշեր լսեց Վուսկունի խելայեղ ճիչը ու վրայ հասաւ իսկոյն, բայց աղջկան փրկել չկարողացաւ : Կըտրուել էր Վուսկունին կեանքի եւ աշխարհի հետ կապող վերջին բարակ թելն էլ, եւ նա գահավէժ գլորւում էր անդունդ...

Աղջկայ խելագարութեան վրայ Խօսրովը երկար չապրեց : Ձմրան մի գիշեր, ուշ ժամանակ, կազինոյից դուրս գալիս, դեռ տուն չհասած, ընկաւ մի ծառի տակ ու քնեց ձեան վրայ : Առաւօտեան գտան նրան սառած ու անկենդան :

×

Անցան տարիներ :

Խօսրովենց տան երդիկից ծուխ չէր ելնում այլեւս : Օջախ – կրակ անողն ո՞վ էր :

Վուսկունն էր միայն գիշերում այնտեղ, այդ տուն – գերեզմանում՝ անկրակ ու անճրագ :

Ցաճախ օրերով դուրս չէր գալիս նա, մարդկանց աչքին չէր երեւում, ու մոռանում էին նրա գոյութիւնը : Գթասիրտ դրացուհիք էին միայն մէկ – մէկ մտաբերում թշուառին եւ հաց ու ջուր տանում :

Պատահում էր նաեւ (խելքին ի՞նչ էր փչում յանկարծ), որ դուրս գալով տնից, ուրուականի պէս ընկնում էր փողոցները : Գլխաբաց, գիսախռիւ, հնամաշ հագուստներով, որոնք հազիւ էին ծածկում նրա մերկութիւնը, չափչփում էր Այգեստանի փողոցները : Մերթ ընթանում էր դանդաղ, մտամոլոր, հայեացքը տխուր՝ գետնին յառած, մի կորուստ փնտրողի պէս, եւ մերթ արագացնելով քայլերը, վազում խենթի տարօրինակ շարժուձեւերով : Ինչ որ թշնամանք եւ ատելութիւն ունէր նա դէպի եւրոպական տարազով կոկիկ հագնուած մարդիկ : Այդպիսիների հանդիպելիս մօտենում էր կողքանց կամ դէմ առ դէմ, դէմքին ծամածռած մի ժպիտ եւ երկու ձեռքով, մատները չռած՝ ճիտ հանում նրանց երեսին ու փախչում :

— Ծուռ Վուսկունը էկա՛ւ, ծուռ Վուսկունը էկա՛ւ, — ձայն էին տալիս իրար փողոցում խաղացող երեխաներն ու բացականչում : — Ծուռ Վուսկո՛ւն, ծուռ Վուսկո՛ւն...

ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆԵԱՆ

(25 եւ վերջ)

Fonds A.R.A.M

…ժամեցի յանձնախումբի նախաձեռնու – …թիւնները, որոնք կը ստեղծեն այս խան… …գավառ մթնոլորտը, այնքան յատուկ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բանակումներուն:

Անկողն չէ խօսիլ կարգապահութեան, …մատակարարման (որուն անձնուէր աշ – …խատանքով կը գործակցի խոհանոցի պա – …տասխանատու Տիկ. Ա. Մօզեան), Նոր Սե… …րունդի տեղեկատու գրասենեակի (որ բա – …նակողներու տրամադրութեան տակ դր… …ած է միութեան երկլեզու գրադարանը …յատուկ ընթերցարանով, եւ բանակա – …վայրը զարդարուած՝ ազգաշունչ կար – …գախօսներով) եւ մարզախաղերու յանձ – …նախումբերու մասին: Բացօթեայ ճաշա – …րան – ըմպելարանը (պառ) շրջապատ… …ուած է ցուցատախտակներով, որոնք կը …վայրին բանակավայրի եռուն գործունէ – …ութեան շուրջ: Յատուկ ցուցատախտակ …մը յատկացուած է շաբաթական ծրագ… …րին, որու կողքին լայն տեղ կը գրաւէ …ֆրանսահայութեան համար այնքան կեն… …սական՝ Լիբանանեան անձկալի այժմէու… …թեան յատկացուած ցուցատախտակը, ուր …կարելի է կարդալ ֆրանսական ու հայ – …կական («Յառաջ» ամէն օր կը հասնի …բանակավայր) մամուլի նորութիւնները …այս մասին եւ զանոնք ամէնօրեայ հար… …ցազրման նիւթ դարձնել: Ղեկավար կազ… …մի պարբերական ժողովները կը վարեն …եւ կը համադրեն ամէնօրեայ այս եռուն …կեանքը:

×

…քանի մը տող ալ՝ բանակումի երկ – …րորդ ՝ընթացիկ շաբթուան մասին, որ …յատկացուած Ողիմպիական խաղերու կազ – …մակերպութեամբ, մարզական յանձնա – …խումբի յատուկ նախաձեռնութեամբ: …Մարզախաղերուն (լողարշաւ, վազք, …ոտնագնդակ, եւայլն) եւ ոտնագնդակի, ցան… …ցագնդակի (վոլէ) ու փիկփոնկի մրցում… …ներու մէջ ճակատեցան երեք խումբեր — …«Հիւսիս» (Փարիզ), «Կեդրոն – հարաւ» …(Լիոն – Մարսէյլ) եւ «Ղեկավարներ»: …Նախաթավերջին՝ «Հիւսիս»ը յաղթա – …կան դուրս եկաւ, «Կեդրոն – հարաւ»ի …վրայ թեթեւ առաւելութեամբ մը: Հարկ …է յիշել, նաեւ, որ որոշ թիւով բանա – …կողներ կը հետեւէին առագաստանաւոր – …ութեան ու ձիարշաւի վարժութիւննե – …րու, մասնաւոր կեդրոններու մէջ:

…Առաջին շաբաթը «Սփիւռքեան հարցերու» …յատկացնելէ ետք, դաստիարակչական …ծրագիրը երկրորդ շաբաթը կեդրոնա – …ցուց հայ ազատագրական շարժումներու …եւ ազգային անկախութեան շրջանին վր… …այ (1820 – 1920): Ինչպէս առաջին շաբ… …թուն՝ հոս եւս տեղի ունեցան դասա – …խօսութիւն մը, կլոր – սեղան – վրոյց մը …այս վերջինը, աւելի մասնաւոր, Հ. Յ. …Դաշնակցութեան ներկայ դերին մասին՝ …մինչեւ Հայ Դատին եւ իր ընկերվա – …րական կոչումին), ինչպէս նաեւ երեկոյ՝ …ցուցադրուած լուսապատկերներու (տխա – …րագիրթիվ) ցուցադրութեան (Արեւմտեան …եւ Խորհ Հայաստաններէ, ինչպէս նաեւ Եղեռնէն ու Լիբանահայութեան կազմակերպած քայլարշաւներու տեսարաններէ), որ յուզումի ու հպարտութեան պահեր ներշնչեց բանակողներուն:

Նշելի է նաեւ, Հիգշաբթի նախամի – ջօրէին, այցելութիւնը «Միտի – Լիպր»ի թղթակիցներուն, որոնք տեսակցեցան բանակումի տնօրէնին հետ, եւ այցելեցին հայերէնի ուսուցման դասարանները:

×

Բանակումը հասած է իր կէսին. Օգոստոս 15ի դաշտահանդէս – տօնակատարութեան նախօրեակին, ան կը խոստանար ըլլալ բազմակողմանի բաւական ճոխ, հաճելի ու միայնդամայն դաստիարակիչ այն ձեռնարկը, որ երբեք յուսադար չէ ըրած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իր ակնկալութիւններուն մէջ, նոյնիսկ եթէ անոր չա՛տ ժողովրդական, փոլքլորային նկարագիրը որոշ չափով կը սահմանափակէ, ըստ մեզի, մշակութային – քաղաքական աշխատանքի կարելիութիւնները անոր ծիրէն ներս:

Յ. ՔԻՐՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ ՏՈՒՆ–ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Փարւանա գետի ափին, երկու գեղատեսիլ լիճերու միջեւ փռուած է Գանձա գիւղը: Գանձա ծանօթ է իր պատմական յուշարձաններով եւ սառնորակ ջուրերով: «Օրթայի աղբիւր»ին վերը 1882էն ցայսօր կանգնած է Սուքիաս Տէր – Գրիգորեան քահանայի հողածածկ տունը: Այս խրճիթին մէջ 1885, Փետրուար 10ին, ծնած է հայ մեծ բանաստեղծը՝ Վահան Տէրեան:

1957ին կազմակերպուած է «Վահան Տէրեան տուն – թանգարանը», որուն բակին մէջ դրուած է բանաստեղծին կիսանդրին, ձեռակերտը՝ քանդակագործ Հայկ Սաչլեանի:

1973ին տան կողքին կառուցուած է շէնք մը, ուր զետեղուած են բանաստեղծին կեանքին եւ արուեստին վերաբերեալ նիւթեր՝ մնայուն կերպով: Ցուցահանդէսին բաժիններն են՝ «մանկութիւն», «ուսանողական տարիներ», «Ոստիկանութեան հսկողութեան տակ», «յեղափոխական ու պետական գործունէութիւն», «գրական գործունէութիւն»:

Բանաստեղծին հայրը ունեցած է ութ զաւակ: Վահան եօթներորդը եղած է: Եղբայրներէն երեքը զարգացած էին: Ղազար (Ջավախեցի) գրագէտ եղած է, Արամ աւարտած է Թիֆլիզի գիմնազիան, Դորպատի եւ Պետերբուրգի համալսարանները, իսկ Ներսէս՝ Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցը: Հայրը, որ երրորդ դասարանի կրթութիւն ձեռք ձգած է, սիրած է ընթերցանութիւնը: 52 տարեկանին սորված է ռուսերէն, ետքն ալ՝ ֆրանսերէն:

Ներկայացուած նիւթերը ցոյց կուտան թէ Վահան յաճախած է Գանձայի եւ Ախալքալակի դպրոցները, աւարտած է Լազարեան ճեմարանը, սորված է Մոսկուայի եւ Պետերբուրգի համալսարանները, ուսումնասիրած է բազմաթիւ լեզուներ՝ լատիներէն, յունարէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արաբերէն, վրացերէն, քրտերէն, պարսկերէն: Սիրած գրագէտներն են եղած Ռուսթավելի եւ Պուշկին, Լերմոնտով եւ Դուրեան, Թակոր եւ Ուայլտ, Րաֆֆի, Պոտլէր, Հայնէ, Բրիւսով եւ ուրիշներ:

«Ուսանողական տարիներ՝ բաժնին մէջ ցուցադրուած են բանաստեղծին ընկերներուն, ուսուցիչներուն, սիրած հեղինակներուն լուսանկարները, դպրոցական տետրակները եւ փաստաթուղթերը:

1908ին Թիֆլիսի մէջ լոյս տեսած է Տէրեանի բանաստեղծութիւններուն անդրանիկ հաւաքածոն «Մթնշաղի անուրջները», որ արտակարգ ընդունելութեան արժանացած է: «Պահ մի մոռացուեցին մեր անուանի բանաստեղները, — գրած է Ստ. Զօրեան, — ամէնուրեք՝ գրական երեկոյթներում, ընտանիքներում, ընկերական շրջաններում արտասանում էին Տէրեանի սոնետները եւ էլեգիաները: Սկսուել էր պարզապէս տէրեանական շրջան, Տէրեանի էպոխա: Օդը լի՜քն էր Տէրեանով»:

Տէրեան բարեկամական կապեր հաստատած է ռուս գրագէտներու հետ, ինչպէս Բրիւսով եւ Մաքսիմ Գորկի: Առաջինին օգնած է դասախօսութիւններ տալու հայ գրականութեան մասին, որոշ նիւթեր թարգմանած է այս վերջինոյն կազմած «Հայաստանի չափածոն» հաւաքածոյին համար: 1915ին Գորկիի հետ հրատարակած է «Հայ գրականութեան հաւաքածոն»: 1

1914ին Տէրեան ներկայ գտնուած է վրացի անուանի բանաստեղծ Ակակի Ծերեթելիի նուիրուած երեկոյթին, որմէ կրած տպաւորութիւնը մեծ եղած է. այդ ազդեցութեան տակ յօդուած մը գրած է ու թարգմանած է վրացի բանաստեղծին «Մի կլնաո եմ դարդիման» բանաստեղծութիւնը: 1915ին սկսած է թարգմանել Ռուսթավելիի «Ընձենաւորը» պոէմին նախերգանքը, որ արժանացած է գրականութեան եւ արուեստի շատ մը անուանի մասնագէտներու, որոնց շարքին իր ուսուցչին՝ Ն. Մառի բարձր գնահատութեան: Տէրեան թարգմանութիւններ կատարած է նաեւ Օ. Ուայլտէ, Սաֆոյէ, Վերլէնէ, Պոտլերէ, Վերհարնէ, Բրիւսովէ եւ ուրիշներէ: Ցուցահանդէսին մէջ ներկայացուած են վերոյիշեալ թարգմանութիւններուն նմոյշները, զանազան լուսանկարներ:

Գանձա գիւղի միջնակարգ դպրոցը, ուր յաճախած է Վահան Տէրեան, կոչուած է բանաստեղծին անունով: Յիշեալ դպրոցի 100ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է, որու ընթացքին համայնավար կուսակցութեան շրջանային կոմիտէի Ա. քարտուղարը՝ Միքայէլ Մաքսոյեան, խօսք առնելով, յայտարարած է թէ Վրաստանի կառավարութիւնը որոշած է քաղաքի թիւ 1 դպրոցը կոչել «Վահան Տէրեան»: Հանդիսութեան ներկայ եղած են Վրաստանի Գրողներու Միութեան պատուիրակութիւնը՝ նախագահ Գրիգոլ Աբաշիձէի եւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան պատուիրակութիւնը՝ Ա. քարտուղար Վարդգէս Պետրոսեանի գլխաւորութեամբ: Ներկայ եղած են նաեւ Յովհաննէս Թումանեանի աղջիկը՝ Թամար, Վահան Տէրեանի աղջիկը՝ Նուարդ եւ թոռները: Հայ եւ վրացի ժողովուրդներու եւ անոնց գրականութիւններու կապերուն մասին խօսած է Սիլվա Կապուտիկեան:

×

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վաւերացուած է Երեւանի տարածքին գտնուող պատմական յուշարձաններու պահպանման գլխաւոր յատակագիծը՝ մշակուած «Երեւաննախագիծ» հիմնարկութեան կողմէ:

Յատակագիծին վրայ կարմիր շրջանակներով ճշդուած են թէ՛ Կարմիր Բլուրի Թեյշէբայինի ամրոց – քաղաքը, թէ՛ Հրազդանի ու Գետառի երկու միջնադարեան կամուրջները, թէ՛ հին Կոնդի առանձին հատուածները եւ թէ՛ հին քարէ դարու քարայրները Երեւանեան լիճի ափերուն, որոնք նախնադարեան շրջաններուն իբրեւ կայարան օգտագործուած են մարդոց կողմէ:

Սահմաններու ընդլայնումով առանձնայատուկ կարեւորութիւն ձեռք ձգած էր պատմական յուշարձաններու պահպանութեան խնդիրը, անոնց ներդաշնակ շաղկապումը նոր, արդիական շինութիւններու հետ: Անցեալին, Երեւանի վերակառուցման ու զարգացման ընթացքին, պատմական բազմաթիւ յուշարձաններ կարեւոր փոփոխութիւններու ենթարկուած էին եւ, նոյնիսկ, ոմանք քանդըւած էին, որովհետեւ պատշաճ ուշադրութիւն չէր դարձուած անոնց:

Արդ, այսուհետեւ, նոր շինութիւններու կամ վերանորոգումներու պարագային, պէտք է անպայման պահպանուին պատմական, ճարտարապետական արժէք ներկայացնող յուշարձանները:

Նախագիծին գլխաւոր ճարտարապետը՝ Ա. Գրիգորեան, բացատրած է իրենց հետապնդման նպատակը «Արմէնփրէսի» թղթակիցին.— Երեւան, որ ունի գրեթէ 2760ամեայ պատմութիւն, Խորհ. Միութեան ամէնէն հին քաղաքներէն մէկն է, միաժամանակ նաեւ նոր քաղաք է՝ իր պարզորոշ ճարտարապետական – գեղարուեստական դիմագիծով: Ուստի մեր նախագիծին նպատակն է ի յայտ բերել եւ յատակագիծին վրայ հաստատել հնագիտական ու ճարտարապետական բոլոր հետաքրքրական յուշարձաններն ու վայրերը, պահպանելով անոնց գեղագիտական տեսքը: Շինարարական աշխատանքներու ժամանակ պիտի ստեղծուին միջավայրը յատկանշող տարածութիւններ ու անոնց մէջ հինն ու նորը իրենց առաւել արտայայտութիւնը պիտի գտնեն: Այսպէս, Աւանի բնակելի շրջանի նախագիծը կը նախատեսէ պահպանել պատմական յուշարձաններու ամբողջութիւն մը՝ Կաթողիկոսին պալատը (Զ. դար), մատուռը (ԺԳ. դար) եւ հազուագիւտ խաչքարերը: Ասոնցմէ ամէն մէկը ունի ինքնատիպ կառոյց եւ զարդանախշ:

Հայաստան, որ հարուստ է հնամեայ յուշարձաններով, իրաւամբ կոչուած է բացօթեայ թանգարան: Նոր նախագիծին իրագործումով աւելի ամբողջական ձեւով երեւան կ՚ելլէ Երեւան քաղաքին ազգագրական, ճարտարապետական ինքնատիպ նկարագիրը, ինչպէս նաեւ անոր գունագեղութիւնը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (162)

ՀՌՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

Ցանկարծ լռեց, յետոյ ցուրտ եղանակով մը շարունակեց.

— Վարպետ Արաթիմոս, ձեր պաշտօնը ե՛ս պիտի կատարեմ: Ե՛ս պիտի երթամ ժան տը Մէտիչիսի եւ վերադարձին Աւագ Սաղայէլին տուած պատասխանը պիտի հաղորդեմ ձեզի: Իսկ դուք ալ այդ միջոցին ձեր պալատին մէջ պիտի պահուըտիք:

Արաթիմոս չափէն աւելի յուզուած, Ռօլանի առջեւ երկիւղածութեամբ խոնարհեցաւ:

Ռօլան դառնօրէն մտածեց որ բանտերու խաւարին, տառապանքներու գեհենին մէջ փթթած ու կերպարանք ստացած այդ երազը գործադրութեան դնելու ժամանակ պիտի չունենար, մտածեց թէ իր կեանքը ուրիշ երազով մը պիտի մաշէր, մութ ու ահաւոր երազով մը, վրիժառութեան երազովը…:

Ապահով ըլլալէ վերջ Արաթիմոսի հընազանդութեան վրայ դուրս ելլելով պալատէն, մտաւ այն փլփլած խրճիթը ուր առենին կը բնակէր Ճուանա եւ ուր հոգին աւանդած էր իր մայրը:

Ամէն անգամ որ երկմտութեան մէջ իյնար, ամէն անգամ որ դառն փորձութեան մը մատնուէր եւ յուսահատութեան ալիքներէն տատանիլ սկսէր, հոն կուգար ան:

Ոչ մէկ բան փոխուած էր երկու սենեակներուն մէջ: Այն մահճակալը որուն մէջ մեռած էր Դքսուհին, հոն անկիւնը կեցած էր: Այն օրէն անդին ոչ ոք պառկած էր անոր վրայ:

Ռօլան պատառ մը հաց ուտելէ յետոյ գլուխը ձեռքերուն մէջ առնելով սկսաւ մտածել: Մտածեց թէ քանի մը ժամ վերջը հարիւր հազար ղուրուշը առնելով Օլիվօլօ կղզին պիտի երթար որպէսզի տունին գինը վճարէր Ֆիլիփի:

Գիշերը նոր գնած տունին մէջ անցընել որոշեց: Ատ ալ նոր փորձութիւն մըն էր որուն անհամբերութեամբ կը սպասէր եւ մէկ կողմէն կը փախչէր.

— Պէմպօն պատժուեցաւ, Իմբէրիան պատժուեցաւ, Ֆօսքարին, Ալթիէրին քիչ առենէն պիտի հասկնան իրենց գլխուն գալիքը… համբերութի՜ւն… բայց … բայց ա՞ն…: Ո՛հ…: Ո՛վ Լէօնոր, դուն ես գիս ամէնէն շատ տառապեցնողը, դուն ես ամէնէն մեծ յանցաւորը, որովհետեւ աշխարհի մէջ միայն քեզի հաւատացած էի, լոյսս ու կեանքս քու վրադ դրած էի..

Լէօնորի մասին ռեւէ որոշում չտուաւ: Բայց ինքզինքին դէմ զայրացաւ…: Ինչո՞ւ սէրը իր մէջ աւելի զօրաւոր էր քան թէ ատելութիւնը… Ատե՛լ կ՚ուզէր զայն, ատե՛լ, մահու չափ ատել…: Պիտի կըրնա՞ր…: Այո՛, բայց ատելութեան նոր կայծեր պէտք էին իրեն եւ այդ մահացու կայծերը միայն Տանտօլոյի տան մէջ պիտի կրնար գտնել…:

Կամաց կամաց իրիկուն եղաւ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Այրի Տիկին Բրաբիոն Քոսթիէ իր եղբօր Յակոբ Խոլաքեանի ապաքինման առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Տիգրան Արմենակի Տէօքմէճեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Լեւոն Արմենակի Տէօքմէճեան, ծնած Լենինական 1918ին, 1946էն մինչեւ 1949 ապրած է Մարսէյլ քաղաքը, ապա փոխադրուած է Լիոն։ Լուր ունեցողներէն եւ ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Ալեքսանդր Վարպետեանին, 68 ռիւ Լօնկ տէ Քափիւսին Մարսէյլ 1

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տնական փոքր գործերու համար, կին մը կը փնտռուի որ նաեւ գաղափար ունենայ քոնֆէքսիոնի մասին։

Դիմել.—

Mme NIGOGHOSSIAN
14, av. César-Collaveri
93190 Livry-Gargan
Tél. 937-69-55

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE

AGENCE DES INVALIDES

2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, անհատական թէ հաւաքական,

մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր
ԱՆԱՀԻՏ ՊՈՅԱՃԵԱՆ
լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը կը փնտռէ, 1976 - 1977 տարեշրջանին համար, փորձառու եւ հայախօս հսկիչներ։

Դիմել.—

26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-68-28

Restaurant

LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

reste

ouverte pendant le mois d'août

avec ses attractions

Il est nécessaire de réserver sa table pour le dîner.

Fermé le Lundi

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի
90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ
եօթը հոգինոց իր խումբով
ԵՒ
JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)
ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը։
ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային։

A R M É N I E 1 9 7 6

Départs chaque mois :

du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Réduction Spéciale :
Aux personnes agées de 60 ans et plus, et aux familles de 4 personnes au moins, s'incrivant ensemble.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Licence Voyages : A. 721.

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը։

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ կը մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին, տարեկան արձակուրդի առիթով։

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11 Սքուար Ալպոնի
Երթեւեկի համար իջնել Մէթրօ Փասի Փարիզ 16րդ։

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք

ՐԱՖՖԻ-ի

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ
(13 հատոր)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ .

Դիմել.—

Congrégation Mekhitariste
Mekhitaristengasse 4
1070 Vienne Autriche

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Վատիկանի ձայնասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կը կատարէ Իտալիոյ ամառնային ժամով 20.15ին։

Կարճ ալիք՝ 25,61 մեթր — 31,17 մեթր — 41,93 մեթր։

Միջակ ալիք՝ Հռոմի համար 238 մեթր։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ։

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերանթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ — ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ այս տարի՝ Օգոստոս 2էն Սեպտեմբեր 1։

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20։

Փակ է Կիրակի օրերը։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
1976 — 1977

Կ'ընդունուին աշակերտներ որոնք իրենց տարիքին համաձայն ունին նաեւ ուսումնական ստորիճան։ Պետական ծրագրին հետ կ'աւանդուի հայ մշակոյթը եօթներորդ դասարանէն մինչեւ աւարտական դասարան (classe terminale).

Դիմել՝

Direction du Collège Arménien
26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-68-28

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
6
VENDREDI
6 AOUT
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·655 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.655

ՊՈՒՐՃ-ՀԱՄՈՒՏԻ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐՈՒ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

———— Օ ————

Ստորեւ կուտանք Պուրճ – Համուտի միջադէպերու մանրամասնութիւնները, լոյս տեսած Յուլիս 22ի Ազդակի մէջ: Նոյն շրջանին վերաբերեալ այլ լուրեր կու – տանք ժամանակագրական կարգով, մեր յաջորդական թիւերուն մէջ:

×

Պուրճ Համուտի շրջանին մէջ Երկուշաբթի օր սկսած լարուածութիւնը երէկ վերստին պայթեցաւ, երբ Նապաայի զինեալ տարրեր անտեղի գրգռութիւններով եւ թշնամական ոտնձգութիւններով խանգարեցին հայահոծ թաղերու անդորրութիւնը:

Հակառակ անոր որ Երկուշաբթի (Յուլիս 19) օրուան սահմանափակ բախումներէն ետք կարելի եղած էր զինադուլի համաձայնութեան մը յանգիլ եւ թիւրիմացութիւնները հարթելու որոշում տալ, այսուհանդերձ յանկարծ Թրատի շրջանին մէջ Պաղեստինի Ազատագրութեան Ժողովրդավարական Ճակատը շարունակեց խախտել զինադուլը: Երեքշաբթի օր, կէսօրէ ետք 5·10ին մինչ հաշտարար խառն յանձնախումբը ժողով կը գումարէր Հ· Յ· Դ· Նիկոլ Դուման Ակումբին մէջ, յիշեալ կազմակերպութեան զինեալ տարրերը գրգռիչ ելոյթներ ունեցան Ակումբի շրջապատին մէջ վիրաւորելով ընկեր մը: Մեր տղերքը անմիջապէս հակադարձեցին: Մէկ ժամ տեւող ընդհարումէ մը ետք, կարելի եղաւ զինադուլը վերահաստատել: Հայկական ճակատը ունեցաւ 4 թեթեւ վիրաւոր:

Այս միջադէպը թունաւորեց մթնոլորտը, որ լարուած մնաց այսուհետեւ մինչեւ Չորեքշաբթի յետմիջօրէ, երբ ժամը 3·45ին նոր գրգռութիւն մը եկաւ կացութեան ծանրակշիռ բնոյթ տալու:

Արդարեւ, յիշեալ ժամուն Հ·Յ·Դ Նիկոլ Դուման Ակումբը թիրախ դարձաւ Նապաայէն արձակուած Էր· Փէ· Ժէ· հրթիռներու: Բնականաբար, ինքնապաշտպանութեան նպատակով, հայկական դիրքերը հակազդեցին:

Նախայարձակ կողմի ղեկավարութիւնը անխոհեմութեամբ շարժեցաւ եւ չզսպեց իր զինեալները, ինչ որ պատճառ դարձաւ բոլոր ճակատներուն միաժամանակ բռնկումին: Պուրճ Համուտի երկաթուղագծին ամբողջ տարածքին գտնուող հայկական դիրքերուն վրայ բացուած բուռն կրակոցները անպատասխան չմնացին:

Երբ այս բախումները տեղի կ'ունենային, Նապաայի ճակատը յարձակումի անցաւ թէ՛ Սիսի Հ· Յ· Դ· Ազիրեան եւ թէ Արագածի Հ· Յ· Դ· Դրօ Ակումբներուն վրայ, առաջինին պատը քանդել փորձելով:

Այս կացութեան դիմաց, Դրօ եւ Ազիրեան Ակումբներու իրենց ընկերներուն օգնութեան փութալու մտահոգութեամբ, մեր զինեալ տղաքը անցան յարձակողականի:

Ժամեր տեւող ընդհարումներէ ետք, որոնց ընթացքին հայ տղաքը ցուցաբերեցին դիմադրական բացառիկ կորով, կարելի եղաւ յիշեալ հայահոծ շրջաններն ու ակումբները պաշտպանել եւ ձախողութեան մատնել գրոհները բոլոր ճակատներուն վրայ: Շրջանի հայ բնակչութեան տէր կանգնելու եւ հայկական ակումբներու արժանապատուութիւնը փրկելու նախանձախնդրութեամբ, մեր տղաքը, Հայու վայել խիզախութեամբ արհամարհեցին մահը եւ արիութեամբ ետ մղեցին ներխուժողները:

Նոյն միջոցին զինադուլ կնքելու դիմում կատարուեցաւ Հայկական Կազմակերպութեանց Համակարգիչ Մարմնին: Կէս գիշերուան ժամը 12ին զինադուլի համաձայնութիւն մը գործադրութեան յանձնուեցաւ: Իսկ ժամը 2ին, Հ· Յ· Դ· Նիկոլ Դուման Ակումբին մէջ Համակարգիչ Մարմինը ժողովի հրաւիրեց կողմերը միջքաղաքացիական այս անտեղի գրգռութիւններուն եւ հայահոծ թաղերու ապահովութեան հարցին արմատական լուծում մը գտնելու դիտաւորութեամբ:

Անկեղծ մթնոլորտի մը մէջ ժողովը տեւեց մինչեւ առաւօտեան ժամը 4, որու ընթացքին ներկաները որոշեցին ամէն ճիգ թափել իրենց բարեկամական փոխադարձ զգացումները ամրապնդելու եւ անկարգ տարրերու գրգռութեանց առաջքը առնելու համար:

Միւս կողմէ, բախումներու ընթացքին Թրատի շրջանէն խումբ ընտանիքներ ապաստանեցան Նիկոլ Դուման Ակումբ բոլորն կրակոցներուն զոհ չերթալու համար: Իսկ զինադուլի համաձայնութենէն ետք, երբ Նապաայի կազմակերպութիւնները պահանջեցին անոնց վերադարձը՝ կարգ մը ընտանիքներ նախընտրեցին գիշերել մեր Ակումբին մէջ, խոր երախտագիտութիւն յայտնելով իրենց հանդէպ ցուցաբերուած գուրգուրանքին համար:

Երէկուան բախումներուն, հակառակ կացութեան սաստկութեան, մեր տղաքը ունեցան միայն 6 վիրաւոր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

54 ՐԴ ՀՐԱԴԱԴԱՐ ՄԸ

———— Օ ————

243 ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՒՍ ՊԱՐՊՈՒԵՑԱՒ ԶԱԱԹԱՐԷՆ

———— Օ ————

Նկարագրութիւններէն իսկ կը պարզուի որ Կարմիր Խաչի նուիրեալներու աշխատանքը հերոսական է Լիբանանի մէջ եւ մասնաւորաբար այս օրերուն՝ Թէլ–էլ – Զաաթար: Բոլորը կ'ընդունին որ շնորհիւ զուիցերիացի այդ ղեկավարին յամառութեան է որ կարելի եղաւ ի վերջոյ ձեռք ձգել համաձայնութիւն մը կողմերու միջեւ: Եւ ներկայիս, Հէօֆլինկէր, օրը օրին կը վերանորոգէ հրադադարները: Երեքշաբթի 91 եւ Չորեքշաբթի 243 վիրաւոր փոխադրուեցան, շատ դժուարին պայմաններու մէջ, հիւանդարար կառք մը նոյնիսկ ռմբակոծուած է բայց նոր վնաս չեն հասցուցած: Ամէն պարագայի մէջ, վիրաւորները «ընտրելու» հարցն ալ փափուկ ու պատասխանատու հարց մըն է, Կարմիր Խաչի բժիշկներէն մին տօքթ· Կրեւիթի կ'ըսէ թէ փոխադրուելիք վիրաւորները 800էն 1000 են եւ կարելի չէ «լաւ ընտրութիւն» մը ընել եւ վիրաւորները յուսահատած են ու վախ ունին որ յանկարծ պարպումը դադրի: Արդէն Կարմիր Խաչը որոշեց Ուրբաթի յետաձգել փոխադրութեան շարունակութիւնը, պատահած միջադէպին պատճառով: Մինչ այդ արաբական ուժերու հրամանատարը՝ Մոհամետ Ղընէյմ լաւատես կը մնայ եւ կը վստահեցնէ թէ ամբողջական հրադադարը կարելի է: Ատիկա պիտի ըլլայ 54րդը եւ ի զօրու դարձաւ Հինգշաբթի 7ին: Քաղաքական մթնոլորտը սակայն յստակ չէ եւ Ռաշիտ Քարամէ որ վարչապետ է, չմասնակցեցաւ Նախարարաց Խորհուրդի ժողովին, զոր հրաւիրած էր նախագահ Ֆրէնճիէ: Քարամէ կ'առարկէ թէ այդ ժողովը ծանրակշիռ բաներ կը ծածկէր եւ թէ ըստ Սահմանադրութեան, իրեն կ'իյնար ժողովին օրակարգը ճշդել: Ֆրէնճիէի կը վերագրուի նաեւ Շամունը կառավարութեան գլուխ բերելու ծրագիրը: Հոս ու հոն կռիւները կը շարունակուին եւ Չորեքշաբթի իրիկուն Լը Մոնտ արձագանգ կը հանդիսանար «Տեղեկատուութեան Ազգ· Գործակալութեան» (որ յառաջդիմական հակակշռի տակ է) մէկ լուրին ըստ որուն՝ «Պահպանողականները զզուելի ջարդերու ձեռնարկած են Պատաուիի հայկական թաղամասին մէջ, Պէյրութի արեւելքը»: Ըստ նոյն աղբիւրէն, Ֆալանժիստները և ազատական ազգ· կուսակցութեան քաղաքագործքերը թաղամասը գրաւած են սպաննելով կարգ մը բնակիչները եւ կողոպտելով անոնց տուները: Բայց պահպանողական շրջանակները ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած են որեւէ միջադէպի այդ շրջանը: Լուրը, պարզ է, կուտանք վերապահութեամբ, քաջ գիտնալով, թէ մանաւա՛նդ Լիբանանի պարագային շատ զգոյշ պէտք է ըլլալ, տրուած ըլլալով որ ըստ կողմերուն, չափազանցուած եւ խեղաթիւրուած լուրեր չեն պակսիր:

Լուծումը, անգամ մը եւս կը սպասուի Դամասկոսէն: Հոս ալ հակասութիւնները չեն պակսիր: Սաատթ ճառի մը ընթացքին, առջի իրիկուն, ըսած է թէ Իսրայէլ ազատ թողուց Սուրիան որպէսզի մաքրագործէ Պաղեստինեան դիմադրութիւնը եւ յստակ է ըսածէ Սաատթ որ «Սուրիացիք աւելի անողոք կերպով մը մաքրագործած են Պաղեստինցիները քան Իսրայէլացիք ըրին»: Ալ – Սաֆիր օրաթերթը միւս կողմէ կ'ըսէ թէ Ամերիկա ազդարարութիւն մը ըրած է Սուրիոյ, յանձնարարելով որ սուրիական – պաղեստինեան համաձայնութիւնը պէտք է 3 կէտեր նկատի առնէ: Ա) Համաձայնիլ Սաուտի Արաբիոյ եւ Եգիպտոսի հետ ինչ կը վերաբերի Լիբանանի եւ պաղեստինեան դիմադրութեան ապագային: Բ) Իսրայէլի ընդդիմութիւնը ֆետայիներու գործունէութեան իրեն դէմ, լիբանանեան հողամասէն: Գ) Միացեալ – Նահանգներու պարտաւորութիւնը նկատի առնելու Եգիպտոսի, Սաուտի Արաբիոյ եւ Իսրայէլի տեսակէտները:

× Փարիզի մէջ Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութեան կցորդը՝ Սայիտ Կամալ տեսնուեցաւ Սովանեարկի հետ եւ յայտնեց թէ Ֆրանսա կրնայ քաղաքական կարեւոր դեր մը խաղալ:

Քանի մը տողով

ՀՐԱՏԻ վրայ շատ յոյս չկայ որ կեանք ըլլայ, ըստ Վիքինկի տուած լուրերու թթուածինը կը պակսի:

ՋՕՐ ՊԻԺԱՐ բանակներու ենթանախարարը իր հրաժարականը տուաւ: Կ'ըսուի թէ քաղաքական դրդապատճառներ չկան այլ, ըստ իրեն այլեւս «անելիք չունի»:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ, կնոջը հետ, չորս օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Կապոն:

ՄՈՒՍԱ ՊԵՆՋԱՀՐԱ, Նախկին հարքի մը որ մահուան դատապարտուած էր 83 տարեկան կին մը սպաննած ըլլալուն համար, արժանացաւ Նախագահին ներման ինչ որ կրկին կը քննադատուի: Պարզ է որ դժուար էր Ժիսքարի վիճակը: Բայց երբ ութ օր առաջ կը մերժէ ներումը 22 տարեկան տղու մը ու կը շնորհէ 44 տարեկան լիրբ ոճրագործի մը երբ 2 ոճիրները նոյնքան զզուելի են, դժուար կը դառնայ հասկնալ իր որոշումը: Կը կարծուի որ հարքիի իր անցեալը դեր ունեցած է: Ամէն պարագայի մահապատիժը շատ կնճռոտ հարց մըն է եւ հին վարչակարգէն մնացած Նախագահին ներման իրաւունքն ալ՝ խնդրոյ առարկայ:

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ 81 ընդդիմադիրներ գնդակահարուեցան, պետական հարուածի մը դաւին իբրեւ մասնակից:

ԱՆՏՐԷՈԹԹԻ փոքրամասնութեան իր դահլիճով Խորհրդարանին կը ներկայանայ: Առաջին անգամ ըլլալով համայնավարները որոշեցին ձեռնպահ մնալ այսինքն դէմ չքուէարկել: Վարչապետին գործը շատ դիւրին չէ: Իտալիա անգործութիւն եւ տնտեսական ծանր տագնապ ունի: Ֆրանսա առաջարկեց օգնել:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՄԱՀԱԶԴՆԵՐ

Պէյրութի դժոխքին մէջ, կանոնաւոր կերպով կը շարունակէ լոյս տեսնել «Ազդակ», կ'երեւակայենք ի՛նչ պայմաններու մէջ: Բայց գիտակից՝ թէ հայրենէն օրաթերթը աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է յուսահատութեան դուռը հասած հայ գաղութին, գիտակից՝ իր առաքելութեան, մեր պաշտօնակիցը կը մնայ պատնէշին վրայ: Նոր ստացանք վերջին թիւերը Յուլիս 16 – 30 – ուր լոյս տեսած մահազդներէն կը քաղենք, սրտի սեղմումով, հետեւեալ հայ զոհերու անունները ․–

ՌԱԶՄԻԿ ՊՕԼԵԱՆ, մեռած Յուլիս 18ին, զոհ հրթիռի մը պայթումին:

ՍԻՄՈՆ ՄԱՐՍՈՒՊԵԱՆ, մեռած Յուլիս 22ին, ռումբի մը պայթումէն:

ՍԱՐԳԻՍ ԱԲՐԱՀԱՄ ՖՈՒՃՈՒՐԵԱՆ, 32 տարեկան, մեռած Յուլիս 22ին, Նապաայի շրջանը, հայկ· թաղերու պաշտպանութեան պարտականութեան ճամբուն վրայ:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՕԳՆԱՅԵԱՆ, 50 տարեկան, մեռած Յուլիս 23ին իր բնակարանը, հրթիռի մը պայթումէն:

ՎԱՐԴԱՆ ՊՕՂԱՐԵԱՆ, 29 տարեկան, մեռած Յուլիս 25ին պարտականութեան ճամբուն վրայ:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԹՈՒԼՈՒՄՃԵԱՆ, 31 տարեկան, մեռած Յուլիս 25ին, Նոր – Սիս թաղին մէջ, պարտականութեան ճամբուն վրայ:

ԴԱՆԻԷԼ ՇԱՏԱՐԵՒԵԱՆ, 23 տարեկան, մեռած Յուլիս 24ին, կորսուած փամփուշտի մը հետեւանքով:

ԱԻԱԳ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ, 64 տարեկան, մեռած Յուլիս 26ին, արձակազէնի մը փամփուշտով:

Fonds A.R.A.M

ԺԱՄԱՆՑԻ ՏՈՂԵՐ

ՕԴԵՐԵՒՈՒԹԱԲԱՆԱԿԱՆ

Երկարատեւ ժամանակով, մայրաքաղաքիս երկինքը — ինչպէս ուրիշ վայրերուն — արտակարգօրէն անփոփոխ՝ կապտագեղ պատմուճան մը պիտի զգենուր, ոսկեճաճանչ արեգակով մը պճնազարդուած, նոյնիսկ նախանձը գրգռելով Ափրիկեան ափերուն: Բայց փարիզցին, այնքան ծարաւի, այլոց նման, երկնի ջինջ կապոյտին եւ իր արեւին, ակամայօրէն պիտի չգնահատէր, բազում օրերով իր հորիզոնին վրայ սփռեալ այդ գուարթատեսիլ գեղանկարը. Ինչո՞ւ. որովհետեւ կիզիչ տօթ մը յամառօրէն կ'ընկերանար անոր, հեղձուցիչ մթնոլորտ մը ստեղծելով, որ մոռցնել պիտի տար երկնակամարին այդ բացառիկ գեղեցկութիւնը: Ու մինչ, երբ պատահած է որ մէկէ աւելի անգամներ, գարուն ու ամառ հանդէս են եկած բոլորովին աշնանաշունչ գիմագիծով, անձրեւ, պաղ եւ խոնաւութիւն սփռելով եւ ուր մարդիկ անձկութեամբ կը ցանկային տաքին ու արեւին, այդ տաքի շրջանին անոնց գոյութիւնը կը դառնար այնքան սովորական որ նոյնիսկ, հեռատեսիլի լրատուները առժամապէս դարակին մէջ էին գետեղած, իւրաքանչիւր չաբաթավերջի իրենց բերնի ծամոց դարձուցած սա յանկերգը՝ փարիզցիները կը մեկնին դէպի լեռ կամ ծով, արեւը գտնելու:

Ալ չկար խօսքը այդ արեւին եւ ոչ ալ «արեւուն կառուղիին», քանի արեւը այնքան շռայլօրէն իր ցոլքերը կը բաշխէր Սէնի ափերուն ալ վրայ, եւ այդպէսով, լուծեան մատնելով ոմանց ալ կրկնաբանութիւնը...: Բայց ամէնէն աննախընթացը Փարիզի հաւատարիմ յաճախորդը՝ անձրեւը բաձարցակապէս խզած էր իր յարաբերութիւնը իր երդուեալ մըտերմին հետ, այսպէս շաբաթներ էին սահած եւ ան դեռ կը դժկամակէր իր կաթիլները շնորհելու եւ իր հետ բերելու այս անգամ այնքան տենչացուած զովութիւնը:

Տաքի այդ սաստկաշունչ օրերուն, յատկանշական երեւոյթ մը նաեւ, երբ Եւայի շնորհալի թոռնուհիները, որոնք յափըշտակութեամբ խւրացուցած էին տարբեր սեռի մը խնչքն ու իրաւունքը՝ կոչեցեալ տաբատ, ժամանակաւորապէս հրաժեշտ կուտային անոր, այնքա՜ն կը նեղուէին լեղձերը այդպէս սեղմուած — բայց միթէ ո՞ր ատեն չեն նեղուիր կիները, ասացէ՛ք խնդրեմ — ու կը դիմէին իրենց հարազատին՝ հանդստաւէտ եւ «օդաւէտ» շրջազգեստին եւ այդ ձեւով անոնք կ'իգականային վերստին:

Ուրիշ ոչ նուազ աչքառու տեսարան մը, տաքի այդ օրերուն, ամբոխին խուժումը վաճառանոցներէն ներս, ամէն բանէ առաջ, ապահովելու համար հանքային ջուրը, որ յանկարծապէս բոլոր տեսակի ըմպելիներուն հերոսը կը դառնար, իր ետին թողելով երկրիս թագաւոր — խըմիչքը՝ գինիի շիշերը, որոնք կը մնային դիզուած, մինչ յաճախ կը պատահէր որ երբ կարողանայիր շիշ մը ձեռք ձգել այդ օրհնեալ ջուրէն, կարծես գանձ մը գտած ըլլայիր, այնքան արագ՝ անոնց սպառումը: Ճշմարիտ չէ՞ նաեւ որ երբ ապրանք մը կը պակսի, մեքենաբար ան կը դառնայ իր արժէքէն աւելի թանկարժէք. նոյնը չէ՞ նաեւ սէրը, որքան բնական կը թուի ան, երբ առատօրէն քեզի իր հեշտանքը կ'ընծայէ, եւ դուն սովորական կը գտնես զայն, բայց երբ պատահի որ ան դառնայ ժլատ ու անդութ ու նուազի, այն ատեն ան, քեզ կը տանջէ, կը խռովէ, իր բացակայութեամբը անողոք...:

Եւ առաւօտ մը, այն օրը եւ այն ժամերուն, երբ Շանզէլիզէի հրապարակին վրայ Յուլիս 14ի տողանցքը կը կատարուէր, օրհնեալ անձրեւը կը սկսէր պօռալով կերպով տեղալ: Լէոն Զիթրոն, որ նկարագրականը կ'ընէր նոյն տողանցքին, կ'աղաղակէր՝ «ի՜նչ անբախտութիւն», իրաւ է որ անհամբեր եւ կարօտով կը սպասէինք անձրեւին, բայց ժամանակը չէր հիմա որ ան տեղար այս պահուս. նոյն երեկոյեան, հեռատեսիլի առաջին շղթային լուրերու բանբերը՝ Ռոժէ Ժիքէլ ուրախ թէ սրամտութեամբ՝ կը գոչէր, — տողանցքի պահուն անձրեւին ակնարկելով — «Աստուած Հանրապետական չէ»: Ինչ փոյթ որ երկուքն ալ — եւ ուրիշներ — բացարձակապէս կը սըխալէին. ընդհակառակն, ճիշդ այդ ժամերուն անձրեւին տեղալը խորունկ նշանակութիւն մը կ'արտաբերէր. չէ՞ որ, Հանրապետութեան Նախագահը, քանի մը օրեր առաջ, ակնարկելով երաշտին, կ'ըսէր՝ երաշտը ազգային աղէտ մըն է: Ուրեմն, տարրական եւ տրամաբանական եզրակացութիւնը սա էր թէ, անձրեւը՝ մին բնութեան մեծաւորներէն, երկար օրերով բանտարկուած քարացած երկինքի մը մէջ, ճիշտ այն պահուն երբ մարդիկ ազատութիւնը կ'անմահացնէին երկրի վրայ այդ շքեղ տօնակատարութեամբ. ինքն ալ առատապէս շաղալով, բնութեան մասնակցութիւնը կը բերէր, այսինքն մայրաքաղաքի երկնին եղբայրութիւնը միասնաբար ցամաքին:

Աղետաւոր երաշտին խորտակումն էր այդ... այս էր ահա այդ օրուան տեղատարափ անձրեւին իմաստը, մեղաւորիս մտածողութեամբը...:

Փիլիսոփայական այս փոքր գրօսնումը սակայն, չի կրնար մոռցնել տալ ինծի, այն երեկոն, երբ տուն կը վերադառնայի, բիւրաւորներու նման քրտնաթաթախ, դռնապանուհիս ինծի կ'երկարէր «Յառաջ 50»ը: Երանելի զուլութիւն մը հոգիս կ'ողողէր հրճուանքով:

Ներողամիտ եղիր, պահիկ մը, սիրելի խմբագրուհի, համեստութիւնդ վիրաւորելու, որպէսզի յայտնեմ ի խորոց սրտի, եւ ամենայն անկեղծութեամբ, որ ախոյենուհի մըն ես դուն ալ, քու կարգիդ, քու կալուածիդ մէջ, երբ ամենօրեայ թերթը լոյս ընծայելու դժուարին աշխատանքիդ զուգահեռ, հնարաւորութիւնը ստեղծած ես լոյս աշխարհ բերելու նաեւ այդ հաստկեկ հատորը, պրպտելով, հաւաքելով եւ վերստին փորձերու աշխատանքով:

Երիցս կեցցէ՛ս: Եւ ես, երբ առաջին հերթին, աճապարանքով կը թղթատէի անոր էջերը, մեծ յուզումով կը դիտէի որ մեծագոյն մասը ստորագրեալներէն, յաւէտ բաժնուած է աւաղ այս աշխարհէն: Ու յիշեցի բանաստեղծին սա տողերը՝ յարդը գնում է, ցորենը է մնում. եւ ես, տեսակ մը նմանութեամբ, ուզեցի աւելցնել հետեւեալը՝ գրողը գնում է, գրուածքը է մնում...:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՍԵԲԱՍՏԻԱ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Ա.

Անցեալը իբրեւ պատմութիւն, ազգագրութիւն, մշակոյթ, բարք ու կենցաղ վերակենդանացնելու ամէն աշխատանք այլապէս կարեւոր է եւ, հետեւաբար, գնահատանքի արժանի: Մասնաւորաբար, երբ աշխատանքին նպատակն է էջերու միջոցաւ վերստին ծաղկեցնել երբեմնի հայկական մեծ ու փոքր օճախները Արեւմտ. Հայաստանի եւ յարակից շրջաններու: Այս ճամբով առնուազն կորուստէ կը փրկուին ոչ միայն անցեալի կարեւոր թէ երկրորդական իրադարձութիւնները, դէմքեր, հաւաքական կեանքի մը պատկերը, այլեւ մշակութային հարստութիւններ, ինչպէս, օրինակ, շրջաններու բարբառներով յօրինուած երգեր, ասացուածքներ եւայլն: Երբեմնի կենցաղի պատկերացումը ինքնին մեծ նպաստ մըն է ազգագրութեան համար:

Այսպէս թէ այնպէս արտասահմանի հայութեան վիճակուեցաւ Եղեռնէն ցայսօր, պատմագիրք – յուշամատեաններու յաջորդական հրատարակութիւններով, վերակերտելու կորսուած Հայաշխարհը Արաքսէն Արեւմուտք: Միայն վերջին տասնամեակին հրապարակ հանուած մեծ ու փոքր պատմագիրքեր արդէն յայտուն կը դարձնեն կատարուած աշխատանքին սարողութիւնը. ներկայացնենք քանի մը խորագիրներ՝ անցողակի.— Պատմագիրք Չմշկածագի, Պատմութիւն Հայկական Պոնտոսի, Յուշամատեան Պոնտական Ամասիոյ, Պատմութիւն Բալահովիտի, Յիշատակարան Խլէրէկ – Ֆէնէսէի, Հարք – Խնուս, Եդեսիա եւ դեռ շատ շատեր:

«Պատմագիրք – Յուշամատեան Սեբաստիոյ եւ գաւառի հայութեան» Ա. հատորով (*) կարեւոր բաց մըն է, որ վերջապէս կը գոցուի, քանի ցարդ պակսած օղակ մը կը հիւսուի Արեւմտ. Հայաստանի երբեմնի շրջաններու, քաղաքներու պատմութեանց արձանագրութեան մէջ: Այս աշխատանքին նախաձեռնութիւնը, որ աւելորդ է ըսել գնահատելի է, կը պարտինք, ինչպէս կը յիշատակուի գիրքին յառաջաբանին մէջ, Համասեբաստահայ Վերաշինաց Միութեան, որ այս ձեւով կ'իրականացնէ վաղեմի ծրագիր մը: Բըծախնդիր աշխատանք կատարած է աշխատասիրողը (Առաքել Պատրիկ**) որ իր տրամադրութեան տակ դրուած հարուստ նիւթերը հմտօրէն ուսումնասիրած, զանոնք լայնօրէն օգտագործած ու ընդհանուր յայտարարի է դրած հատորի մը մէջ: Միեւնոյն ատեն, այս պատասխանատու ձեռնարկին իր նիւթական ու բարոյական կարեւոր օժանդակութիւնը բերած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Հնագիտութեան եւ Ազգագրութեան Հիմնարկութիւնը՝ գլխաւորութեամբ փրոֆ. Բաբկէն Առաքելեանի: Պատմագիրքի պատրաստութեան ձեռնարկըն ալ հովանաւորած է ակադ. Հրաչեայ Բունաթեան՝ վարիչը Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Կենսաքիմիաբանութեան Հիմնարկութեան:

Շօշափուած նիւթը շատ հարուստ է, քանի կը վերաբերի Փոքր Հայքի եւ անոր երբեմնի մայրաքաղաքի Սեբաստիոյ ու շրջաններու բնութագրման նախ իբրեւ աշխարհամաս, բնակավայր, կլիմայ եւայլն. ապա՝ շրջանի պատմութիւնը Հռոմի, Բիւզանդիոնի, արաբական, սելճուք – թաթարական տիրապետութեան ժամանակաշրջաններէն մինչեւ Օսմանեան ու Իթթիհատական բռնակալութեանց թըւականները: Այս շրջագիծին մէջ կը մըտնեն Սեբաստիոյ եւ իր յարակից վայրերու հայ կեանքը իր բոլոր երեսներով մինչեւ Եղեռն ու Սեբաստիոյ «Հայերու հեռասականը», այսինքն այն դիմագըրութիւնը, որ ցոյց տրուած է Ապրիլեան օրերուն:

Առաքել Պատրիկըմբռնելով, թէ քաղաքի եւ շրջանի անցեալը բազմաթիւ թելերով ամուր օղակուած է Հռոմի եւ, յատկապէս, Բիւզանդիոնի հետ, լայն գիծերով կը պատկերացնէ ոչ միայն այսպէս կոչուած զուտ պատմական անցուդարձերը՝ կապուած ասոնց հետ, այլեւ այս վերջիններուն քաղաքականութիւնը ընդհանրապէս Փոքր Հայքի եւ, մասնաւորապէս, Մեծ Հայքի հայ բնակչութեան հանդէպ: Ծանօթ են Բիւզանդիոնի վա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԾՈՒՌ ՎՈՒՍԿՈՒՆԸ

— Աղջիկդ պիտի իրեն ծանր պահէր, իրեն չթալէր տղի վէրէն: Ես ի՞նչ անեմ:

— Խաբուեր ի, խաթուն, խաբուեր ի:

— Թող չխաբուէր: Ինչի՞ պիտի խաբուէր...

— Սուրէն էֆէնդին խօսք էր տուէ, թէ կ'առնի, կը պսակուէն: Էն էլ ջահել աղջիկ, անփորձ...

— Դու էլ հօ ջահել չէիր, դու էլ հօ անփորձ չէիր... Աչք չորս արած պիտի հսկէիր: Բամբակը որ կրակի մօտ դնես՝ պիտի վառուի, ապա ի՞նչ գիտես: Մէր ես, մտածիր: Հիմա բանը բանից անցնելուց յետոյ վեր ես կացէ, իկէ ինձ մօտ, որ ի՞նչ անեմ, ի՞նչ կանամ անէ, իմ ձեռ ի՞նչ կայ...

— Թող առնի աղջկաս, խաթուն, — ասաց Ալմաստը վեհերոտ ձայնով, թախանձագին, — Թող պսակուէն, քանի դեռ ամէն բան ալանի չի եղել...

Այդ ասելն իմացաւ նա, Կատիկ խաթունը փրփրեց.

— Դէ, դէ, իմացի ինչ կը խօսես, քո չափը ճանաչի, Ալմաստ, եօրղանիդ գէօրայ ոտդ պարզի: Դո՞ւք ով, մենք ով, Սառաֆխանենք ո՞ւր, Խոտիմկանք ուր: Սուս կաց, սո՛ւս:

Ու մինչ Ալմաստը անխօս, գլուխը կախել ու կուլ էր տալիս կոկորդը խեղդող դառն արցունքները, Կատիկ խաթունը ոտքի վրայ, չափելով սենեակի լայնքն ու երկայնքը, խօսում էր ինքն իրեն.

— Տղէս որ պսակուելու լինի, հազար – հազար տեղէ խնդրող կայ: Կափամաջոնց, Թարզիբաշոնց, Զիդաջոնց ու մէկէլներին թողած՝ Խոտիմկանց հե՞տ պիտի խնամի լինենք, քա, մեղայ Աստծու, մեղա՛յ...

— Հիմա ես ի՞նչ անեմ, – վեր կացաւ Ալմաստը խորին յուսահատութեան մատնուած: Ի՞նչ պատասխանեմ աղջկաս, ի՞նչ ասեմ սեւաւորին, ի՞նչ...

— Ասա, որ իմ տղէն ինոր առնողը չի, — ամենայն սառնասրտութեամբ եւ անկարեկիր վրայ բերեց տիկին Սառաֆխանեանը: — Թող իր գլխի ճարն անի, հասկացա՞ր...

×

Վուսկունի յղիութիւնը շուտով յայտնի դարձաւ շատերին, ու սկսեցին խօսել այդ մասին շշուկով ու բարձրաձայն: Ոմանք տղայից աւելի աղջկան մեղադրելով հանդերձ՝ մեղքանում էին նրան.

— Խեղճ աղջիկ...

Քիչ չէին նաեւ չարախնդացողները:

Լուրը Սարաջոնց Խուռիկ խաթունի ականջն էլ ընկաւ, եւ նա Ալմաստի դէմ լցուած՝ դառնացած սրտով մեղադրում էր նրան եւ անիծում.

— Խեր-բարի չտեսնաս Ալմաստ, գէօզալըմ աղջկանդ մեղքը մտար, անբախտացրիր: «Ես իմ աղջկան չէն տուն հարս պիտի տամ, որ էրթայ բախտաւորուի»: Տուեցիր, բախտաւորուեցաւ, դէ կեր: աՍառաֆխանեց տղէն կ'առնի աղջկադ, ապա չէ՛. կ'առնի ու դու էլ կ'ուրախանաս: Պատուական տղիս ի՞նչ անուն դըրիր, սեւսիրտ, որ սիրտը կոտրեցիր խեղճի: Քեզ էլ լաւ էլնի, — մօրը թողնելով դառնում էր նա աղջկան, — քո սիրտն էլ էնտեղ սեւնայ, ինչ սեւացաւ, Վուսկուն: Էն ալաֆրանկի քռավաթի՞ն խաբուար, ահաթ – քաստակին, հա՞ թէ բաստոնին ... Դէ, մկա նստի տուն, խալխի եթիմ չահի – պահի, որ խելքդ գլուխդ գայ, լէյթի-լաքաթա...

Միսակը, սակայն, այդպէս չէր դատում, չէր դատապարտում Վուսկունին: «Մայրն է մեղաւոր, — մտածում էր նա, — թէ չէ Վուսկունը...»:

×

Վերջին ժամանակները Միսակն ընկերներին հանդիպելուց խուսափում էր եւ կամ զանազան պատճառաբանութեամբ ու պատրուակներ յօրինելով՝ չէր մասնակցում նրանց հաւաքոյթներին ու քէֆերին:

— Որոշել ենք վաղը գնալ Վարագ, Միսակ, — ասում էին ընկերները: — Դու էլ արի, ման կը գանք մի քիչ, կ'ուրախանանք, սրտներս կը բացուէն:

— Դուք գնացէք, տղերք, ես գործ ունեմ:

— Արի, ջանըմ, արի երթանք:

— Չէ, տղերք, սիրտ չունեմ...

— Սիրտդ կոտրողի գլուխը կը կոտրենք մենք, Միսակ, գլուխը: Սպասիր դու: — Գլուխ կոտրելով ի՞նչ օգուտ... — տխուր ժպտում էր Միսակը:

×

Մի Կիրակի օր, ընկերներից մէկի տանը նստած, տղաներն ուտում – խմում ուրախանում էին: Ուրախ էին մանաւանդ այն պատճառով, որ կարողացել էին Միսակին էլ մասնակից դարձնել իրենց կերուխումին: Սակայն Միսակն անտրամադիր էր. չէր ասում – խօսում, չէր կատակում, լուռ էր:

ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆԵԱՆ

(Շար. – 15)

Fonds A.R.A.M

...րած ձուլման քաղաքականութեան ծալքերը, որոնք նոյնիսկ Հայաստանը իր բնիկ տարրէն պարպելու ձգտումն են ունեցած: Յաջորդական շարքով եւ միշտ պատմութեան հոլովոյթը պահպանելով աշխատասիրողը մանրամասն գիծերով կը ներկայացնէ սելճուքեան, անոր շարունակութիւնը հանդիսացած թաթարական արշաւանքները, սելճուքեան, դանիշմենտեան իշխանութիւնները, օսմանեան եւ իթթիհատական վարչակարգերու ժամանակաշրջանները: Իրադարձութիւններու շրջագիծին մէջ հիմնական տեղը կը գրաւէ քաղաքի ու շրջակայքի հայ կեանքը իր բոլոր երեսներով: Նկատելի է, որ աշխատասիրողը չի սահմանափակուիր Փոքր Հայքով: Արդարեւ, պարզելու համար քաղաքական անցքերու պատճառները, յետադարձ ակնարկներով եւ ընդհանուր նկարագրութեանց ճամբով կը ներկայացնէ ամբողջ Հայաստանի եւ շատ անգամ դրացի երկիրներու տուեալ ժամանակաշրջանի պատմութիւնը: Այսպէս, օրինակ, սելճուք Թուրքերու արշաւանքներու, դանիշմենտեան իշխանութեան բնութագրման համար միայն հիմնակէտ չունենար Սեբաստիոյ նահանգը, այլեւ համապարփակ ձեւով կ'անդրադառնայ Թուրք ցեղերու անցեալին: Այլ օրինակ, ներկայացնելու համար շրջանի հնադարեան բնակչութիւնը՝ լայն մէջբերումներ կը կատարէ ակադ. Ս. Երեմեանի «Հայ ժողովուրդի կազմաւորման ընթացքը» յօդուածէն, հրատարակուած «Պատմա – բանասիրական հանդէս»ի մէջ, 1970ին: Այս ձեւով ընթերցողը լայն հորիզոնով մը կը ծանօթանայ Սեբաստիոյ նահանգի անցեալին:

Պատմագիրք – յուշամատեաններու գըլխաւոր առաւելութիւնը, այնուամենայնիւ, կը մնայ պատկերացումը տուեալ շրջանի, քաղաքի ազգային կեանքին, այս տարազը առնելով համապարփակ իմաստով: Արդարեւ, հետապնդուած նպատակն է գլխաւորաբար կորուստէ փրկել այն ինչ որ իրագործուած է մշակութային մարզէն ներս, այն ինչ որ եղած է տարազ, արհեստ, կենցաղ, բարք, ժողովրդական բառ ու բան, ազգային վարչական [illegible]՝ կրօնական թէ աշխարհական հաստատութիւններու վրայ եւայլն: Ու որքան հարուստ եւ փաստացի ըլլան այս նիւթերը, այնքան արժէքաւոր կը դառնան պատմագիրքերը: Այս իմաստով ճոխ է հատորը, քանի հարիւրաւոր էջերու վրայ կը տարածուին Սեբաստիոյ վանքերուն, մշակութային միութիւններուն, տպարաններուն եւ մամուլին, Թատերական ու կըրթական կեանքին, առեւտուրին, արհեստներուն, գիւղատնտեսութեան բնոյթին եւ այլ յարակից երեսներու մանրամասն ու տուեալներու վրայ հիմնուած նկարագրութիւնները: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել Սեբաստիոյ հայ կեանքին նկարագրութիւնը ԺԹ. դարէն մինչեւ 1915: Ըսուեցաւ արդէն, թէ աշխատասիրողը լայնօրէն օգտագործած է իր տրամադրութեան տակ դրուած այլազան նիւթերը:

Ասոնցմէ են շատ արժէքաւոր ուսումնասիրութիւնը Կ. Գաբիկեանի, որ 1913ին նկարագրած է «Սեբաստիոյ Վանորայքը», հայ եւ օտար հեղինակներու ուղեգրութիւնները, ինչպէս, օրինակ, Սիմէոն Դպիր Լեհացիի, Էվլիա Չէլէպիի, Գաբրիէլ վրդ. Սրուանձտեանցի, Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան անդամներէն Հ. Եփրեմ Վ. Պօղոսեանի «Պատմութիւն հայ մշակութային ընկերութիւններու» հատորը եւայլն:

Առաքել Պատրիկ ամբողջութեամբ կը մէջբերէ ասոնց եւ այլ հեղինակներու գրութիւնները Սեբաստիոյ եւ շրջանի մասին, իւրաքանչիւրը իր չօշափած նիւթին սահմաններով:

Յատուկ շահեկանութիւն կը ներկայացնեն զանազան թուականներու Սեբաստիոյ եւ շրջագայքի հայ գիւղերու բնակչութեան թիւը ներկայացնող աղիւսակներն ու վիճակագրական տուեալները, 15 քարտէսները, որոնք տեղ կը գրաւեն հատորին մէջ, ինչպէս նաեւ անձնանուններու, տեղանուններու հարուստ ցանկերը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Լոյս տեսած Պէյրութ, տպ. «Մշակ» 1974. 880 էջ, 16 էջը անգլերէն նիւթին ամփոփ պատկերացումով:

(*) Առաքել Պատրիկ (Պատրիարքեան) 1946ին Գահիրէ լոյս ընծայած էր «Համայնապատկեր հայ մշակոյթի» խորագրուած հատորը, իսկ Երեւանի մէջ, ուր հաստատուած է՝ «Դանիէլ Վարուժանն իմ յուշերում» եւ «Հայկական Տարազը»:

“ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ”Ը ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

— O —

Այս տարի եւս, 49րդ անգամ ըլլալով տօնեցինք «Հերոսներու Օր»ը, Շաւիլի մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ: Արդարեւ, 1927էն ի վեր, երբ հիմնուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շաւիլի «Արղութեան» խումբը, առանց բացառութեան, ամէն տարի, պարագաներու բերումով երբեմն շատ թոյլ եւ երբեմն ալ շատ փառաւոր, միշտ տօնած ենք այս «Օր»ը, սկիզբը՝ «Խանասորի Արշաւանքի Օր» անունով, յետոյ՝ ողբացեալ մեր սիրելի ընկերոջ Շաւարշ Միսաքեանի իրաւացի խորհուրդով, կոչած ենք «Հերոսներու Օր»: Մեր նախկին հաւատաւոր ընկերներու անվերադարձ մեկնումէն ետք՝ անոնց գործը շարունակող երկսեռ երիտասարդութիւն մը ներկայ էր այդ օր, նո՛յն հաւատքով եւ նո՛յն նուիրումով:

Կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին բազմութեամբ գացինք հանդիսավայրին մօտիկը գըտնուող Շաւիլի գերեզմանատունը՝ մեր բոլոր հերոսներու իր խորհրդանշան Խանասորի արշաւանքի կազմակերպիչ եւ հրամանատար Իշխան եւ Իշխանուհի Յովսէփ եւ Սաթենիկ Արղութեանի շիրիմին: Խօսք առաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ ընկ. Յակոբ Պալեան, որ կարգով յիշատակեց մեր բոլոր հերոսամարտերը՝ 90ական թուականներէն ու անկէ առաջ, Խանասորէն մինչեւ Սարդարապատ, Ղարաքիլիսա եւ Բաշ – Աբարան եւ թելադրեց շարունակել անոնց գործը, որ կիսատ մնացած է:

Հանդիսավայրին մէջ ծածանող զոյգ եռագոյններու ներքեւ, նուագախումբի ընկերակցութեամբ, մինչեւ ուշ երեկոյ շարունակուեցաւ տօնակատարութիւնը երգերով եւ պարերով. Խանդավառ մթնոլորտի մէջ ներկայ ժողովուրդը սրտաբուխ նուիրատուութիւն կատարեց ի նըպաստ Փարիզի հայ Մշակոյթի Տան նորոգութեան:

×

Նոյն օրը, բժիշկ Ռուբէն Տէր Դաւթեան, իր եղբօր եւ ընտանեկան պարագաներու խնդրանքով, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Տիկին Արփինէ Արղութեանի մահուան քառասունքին առթիւ եւ Արղութեան եւ Տէր Դաւթեան ընտանիքներու յիշատակին:

Օրուան պատարագիչ քահանան Շաւիլի գերեզմանատան մէջ օրհնեց շիրիմները Յովսէփ եւ Սաթենիկ Տէր Դաւթեանի եւ Արփինէ Արղութեանի:

Գ. ԿԻՒԼԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Սկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ Յուլիս 25ին տեղի ունեցած է Վարդավառի աւանդական տօնախմբութիւնը: Շնորհք պատրիարք պատարագած եւ հանդիսութեանց նախագահած է: Պատարագին ներկայ եղած են Գալֆայեան Տան Քոյրերը, խնամակալներ, զանազան Թաղային Խորհուրդներու եւ այլ մարմիններու ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ արտասահմանէն բազմաթիւ Հայեր: Եկեղեցական արարողութենէն ետք, ներկաները հաւաքուած են Եկեղեցւոյ սրահին մէջ սարքուած սիրոյ սեղանին շուրջ, որուն եւս նախագահած է Պատրիարքը: Հանդիսութեան խօսնակը՝ Յակոբ Սվազլեան, Վարդավառի տօնախմբութիւնը յատկանշող խօսքերով բացած է հանդիսութիւնը, գոհունակութիւնը յայտնելով եկեղեցւոյ շուրջ կատարուած շինարար աշխատանքներուն հանդէպ եւ շեշտած է թէ Պոլսոյ հայ ժողովուրդին այս պատմական տաճարը, իբրեւ հայ հաւատքի կարեւոր մէկ աւանդութիւնը յատկանշող, դեռ երկար ժամանակ կանգուն պիտի մնայ շնորհիւ մեր պատուական ժողովուրդին: Ապա, Թաղական Խորհուրդին կողմէ Նիկողոս Աթմաճեան ընդարձակ տեղեկագրով մը ներկայացուցած է իրենց աշխատանքի միամեայ գործունէութիւնը: Այնուհետեւ, գեղարուեստական յայտագրի մը գործադրութենէն ետք, Շնորհք պատրիարք խօսք առած է եւ շեշտած՝ Վարդավառի տօնախմբութեան իմաստը, բացատրած է անոր կարեւորութիւնը մեր եկեղեցական կեանքին մէջ, հեթանոսական շրջանէն քրիստոնէական կեանք անցնելու օրերուն եւ խօսած է Մշոյ Ս. Կարապետի մասին: Շնորհք պատրիարք իր խօսքը վերջացուցած է գոհունակութեամբ յիշատակելով թէ այդ պատմական տաճարի անմոռանալի անցեալը կ'ապրի այսօր, հոն, Սկիւտարի մէջ, մեր ժողովուրդին այդ աղօթատեղիին տուած կարեւորութեամբ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԻԿԻՏԱ ՍԻՄՈՆԵԱՆ «ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՄԱՍԻՆ

— O —

Ոտնագնդակի անուանի մասնագէտ Նիկիտա Սիմոնեան, որու ղեկավարութեամբ 1973ին «Արարատ» արժանացաւ Խորհ. Միութեան ախոյեանի կոչումին եւ շահեցաւ բաժակը, «Ֆութբոլ – Հոկէյ» շաբաթաթերթին մէջ յօդուած մը գրած է՝ «Լաւատեսութեան աստիճանը» խորագրով, որուն մէջ անդրադարձած է Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի գարնանային ախոյեանութեան մրցումներուն Արարատի ձեռք բերած արդիւնքներուն: Երեւանի Արարատը, – գրած է Նիկիտա Սիմոնեան, — երկար ժամանակ առաջին էր եւ շատերու կարծիքով յաղթական պիտի ըլլար: Արծաթէ մետալներն ալ ակումբի անվիճելի յաջողութիւնն են: Չմոռնանք որ վերջերս «Արարատ» զրկուեցաւ վարպետ խաղացողներէ՝ Իշտոյեան, Զանազանեան, Բոնդարենկօ, Կովալենկօ, Մարգարով: Այս պայմաններու տակ, «Արարատ» կրցաւ յաջող արդիւնքներ ձեռք բերել: Խումբին նոր մարզիչը՝ Էդուարդ Մարգարով, կրցաւ գտնել արժանի փոխարինողներ եւ լաւ նախապատրաստեց խումբը ախոյեանութեան եւ բաժակի խաղերուն (Երեւանցիներու կէս–աւարտականին հասնիլը նոյնպէս յաջողութիւն է): Այժմ Արարատցիները ցոյց կուտան գեղարուեստական խաղ մը, մի՛ թէքնիքով եւ ստեղծագործելու ձգտումով:

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (152)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐ

Երբ սպայի մը կողմէ առաջնորդուելով Խմբէրիա Ալթիէրիի ներկայութեան հանուեցաւ, այս վերջինը երեսները կախելով աթոռ մը ցոյց տալէ յետոյ գոչեց.

— Տիկին, անշուշտ ծանրակշիռ դէպք մը պատահած է որ այսպէս ցերեկ աչքով հոս կուգաք…: Այս տեսակ այցելութիւն մը գիտէ՞ք սակայն թէ [illegible] կրնայ տեղի տալ…: Մենք իրարու մէջ համաձայնած էինք այն գիշերը որ անգամ մըն ալ իրար պիտի չտեսնէինք:

— Ռոլանը մատնած գիշերնիս, այնպէս չէ՞, Պարոն:

— Լռութի՛ւն, Տիկին, չեմ ուզեր որ այս տեսակ խօսակցութիւն մը ուրիշները լսեն, ըսաւ Ալթիէրի չորս կողմը նայուածք մը պտըտցնելով:

— Ո՞վ պիտի լսէ: Զինուորնե՞րը…: Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի:

— Ո՛չ… բայց կրնայ ըլլալ որ կին մը…:

— Լէօնօ՞րը, փսփսաց Խմբէրիա խուլ ձայնով մը…:

— Շնո՛րհ, Տիկին, հոս գալերնուդ պատճառը ըսէք եւ կարճ կապեցէք, ըսաւ Ալթիէրի անհամբերութիւն ցոյց տալով:

— Կարճ կապելու համար պէտք է ըսեմ թէ Ռոլան Քանտիանօ Վենետիկ կը գըտնուի:

Այս միջոցին վարագոյրի մը ետեւէն խեղդուկ ճիչ մը լսուեցաւ, բայց ո՛չ Խմբէրիա եւ ոչ ալ Ալթիէրի կրցան լսել զայն…: Երկուքին ալ սիրտն ու միտքը այնքան խռոված էր որ, ականջնին վըռնչել սկսած էր եւ դուրսէն եկած անլսելի աղմուկները չէին կրնար լսել:

— Հոս գալուս լա՞ւ ըրեր եմ թէ գէշ, զօրավար, հարցուց Խմբէրիա:

— Բայց պէտք էր նախ հաւատաքննիչին քով վազէիք, եղելութիւնը անոր իմաց տայիք… Թոթովեց Ալթիէրի ծայր աստիճան խռովութեան մատնուած:

— Իմաց տուած եմ:

— Ոստիկանութիւնը ոտքի հանելու էր…

— Այդ գործն ալ եղած է…

— Դուքսին իմաց տալու ենք…:

— Ատիկա ձեր գործն է…:

— Պատրիարք Պէմպօն ալ տեղեակ պահելու ենք անցուդարձին:

— Պատրիարք Պէմպօն մեռած է:

— Մեռա՞ծ…: Պէմպօ՞ն…: Մեռա՞ծ..

— Այո՛, սպաննուած…:

— Որո՞ւ կողմէ…:

— Յարութիւն առնող մահապարտին կողմէ…:

— Ռոլան Քանտիանօ՞ն, ա՞ն սպաննած է ծերունաւորը…

— Այո՛, զօրավար…:

Ալթիէրի ոտքի ելաւ, գնաց պատէն կախուած երկու տարճանակ առաւ, լեցուց եւ այդպէս լեցուն վիճակի մէջ զանոնք բերաւ իր սեղանին վրայ դրաւ: Յետոյ, զրահապատ շապիկը հագած ըլլալը հասկնալու համար կուրծքը շօշափեց. ապա երթալ դուռը բանալով աչքը չորս կողմը պտըտցուց: Գաւիթին մէջ բազմաթիւ սպաներ իր դուրս ելլելուն կը սպասէին:

Այս անգամ զօրավարը ինքզինքը ապահով զգալով եկաւ իր նախկին տեղը նըստաւ, ճակտին քրտինքը սրբեց եւ խեղդուկ ձայնով մը յայտարարեց.

— Ամէն բան ըսէք ինծի, ամէն բան, բնաւ բան մը չմոռնաք … եթէ պըզտիկ սխալ քայլ մը առնենք, ամէնքս ալ կորսուած ենք…: Ես Ռոլանը կը ճանչնամ, եթէ մենք զինքը չսպաննենք, ինքը մեզ պիտի սպաննէ…: Քինախնդիր տըղայ է… եւ իր վրէժը ահռելի պիտի ըլլայ, ահռելի՜…:

— Ահռելի եղաւ, գոչեց Խմբէրիա: Պէմպոյէն եւ ինձմէ վրէժը առաւ արդէն…:

— Ձենէ՞ ալ…: Բայց ի՞նչպէս…:

— Աղջիկս խլեց ձեռքէս…: Այսինքն սիրտս սպաննեց. ինչպէս որ ճրագ մը կը մարեն, այնպէս ալ հոգիիս հուրը մարեց, զիս կեանքէ, լոյսէ եւ սէրէ զուրկ մարմինի մը վերածեց…: Պէմպօն սպաննուեցաւ, բայց ե՞ս, ես կենդանի մեռեալ մըն եմ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ կրօնական Ընկ. Վարչութիւնը՝ շնորհակալութեամբ ստացած է սրահի շինութեան եւ փոխան ծաղկեպսակի Ե. Պ. Հեռեւեալ նուէրները.—

Ստեփան – Քրիստեան Ճերմակեանի մըկրտութեան առթիւ Տիկին Ա. Շահում, Ճերմակեան եւ Որբերեան ընտանիք 100-ական: Շարլ Ասլանեանի ընդ. օր. Վիվեան Գալուստեանի ամուսնութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գալուստեան 100: Օր. Լիլեան Տարագճեան իր ընդ. Պ. Ալվարօի ամուսնութեան առթիւ 100: Տիկիններ Վ. Աճէմեան, Գ. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Կիւզալեան եւ Տէր Խորէնեան 50ական: Տարաբախտ Սանդուխտ Ահարոնեանի (ծնեալ Գանտիլեան) թաղման առթիւ Ոմն 1000 Ֆր. սրահի շինութեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Մանուկեան ընտանիք սրահին 500, Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւն դպրոցին500, Մայր Եկոյ. Տ. Մ. սրահին 300, Հ.Բ.Ը.Մ. արանց եւ տիկնանց մասնաճիւղեր սրահին 300, Տէր եւ Տիկին Գ. Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Զառուկեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Ահարոնեան եւ Օր. Սիլվիա Ահարոնեան սրահին 300ական Ֆր, Տէր եւ Տիկին Ա. Ջրբաշեան, Տէր եւ Լ. Մարիկեան, Պ. Ա. Հօլօփիկեան, Պ. Ս. Գասպարեան ընտանիք 100ական Ֆր, Տէր եւ Տիկին Հ. Միսիրեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Մկրտիչեան 50ական, Ա. Սարաֆեան, Ո. Միքօլեան 30, Տէր եւ Տիկին Զ. Ալէքսանեան, Տէր եւ Տիկին Օ. Պօտուրեան, Ֆ. Սահակեան 20ական ,Տէր եւ Տիկին Ե. Պապոյեան 50 Ֆրանք:

Գեղարուեստական փառատօն

կազմակերպուած

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

THEATRE DES CHAMPS-ELYSES
PARIS

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ

2650 ՖՐ.

ՕԳՈՍՏՈՍ — ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ 14 ՕՐ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — ՆՈՅԵՄԲԵՐ

2400 ՖՐ.

ԳԻՆԻՆ ՄԷՋ ԷՆ.— Օդանաւային փոխադրութիւնը — ամբողջական փանսիոն — Ա. կարգի պանդոկ — Այցելութիւններ եւ շրջապտոյտ — Ընկերացող սպասարկութիւն — Առաջնորդ

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001 - MARSEILLE
tél. (91) 50. 89. 12

Madeleine BENNEYAN
HAVAS - VOYAGES
12, bd. Général De-Gaulle
26000 - VALENCE
tél. (75) 43. 06. 06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի

90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16:

Բարձրագոյն Մեծաւորաց հրահանգով եւ պատկան իշխանութեանց հաւանութեամբ՝ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի կողմէ հիմնուած Լիոնի

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սեպտեմբեր ամսոյն իր դռները պիտի բանայ այն հայ պատանիներուն որոնք կ'ուզեն օր մը օգտակար հանդիսանալ հայ ազգին եւ հայ եկեղեցւոյ:

Նարեկեան հիմնարկութեան նպատակն է՝ Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր՝ ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը:

— Մանկապարտէզ մը, յանձնուած Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու հոգածութեան, Մոնդեսօրի արդիական մեթոտին համաձայն:

— Նախակրթարան եւ միջնակարգ (մինչեւ երրորդ դասարան):

— Նախընծայարանի բաժին:

Ֆրանսական յայտագրի դասերուն համար, նախակրթարանի եւ միջնակարգի աշակերտները պիտի յաճախեն Լիոնի լաւագոյն դպրոցը. իսկ հայ լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան դասերը պիտի աւանդուին Նարեկեան վարժարանի յարկին տակ:

Արձանագրութեանց եւ լուսաբանութեանց համար դիմել Նարեկեան վարժարանի տեսուչ՝ Գէորգ Վրդ. Զապպարեան

Père Georges Zabbarian
Collège St. Grégoire de Narek
38 route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Lyon — Tél. : 47-28-65

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ

ՕԳՈՍՏՈՍ 10

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

RESTAURANT

Le Samovar

cuisine et spécialités russes

animé tous les soirs par
André Chestopoloff

14 rue Sauval 75001 Paris
métro Louvre
fermé le dimanche

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԷՊԻ

ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ ՄԵՐ ՆՈՐ ԲՈՅՆԸ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կազմակերպած է

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

հայրենակիցներուն եւ փափաքող բարեկամներուն համար Հոկտ. 8էն 23

բարեկամական գին՝ 2450 ֆր.

ղրկել՝ անցագիր եւ չորս նկար

առ. հաշիւ՝ 500 ֆրանք

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ, ԱՌԻԹԸ ԵԶԱԿԻ Է

Ուխտագնացութիւն՝ Նոր Կեսարիա, հրաւիրուած ենք հանդիսաւոր բացման Թալաս Պողոտայի: Այցելութիւն Սուրբ Էջմիածին: Այցելութիւն՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը

Արձանագրութեան համար ամէնէն ուշը դիմել մինչեւ Սեպտեմբեր 15՝

Յակոբ Վէզիրեանի՝
84, rue A. Guyot, 92270 BoisColombes
Tél. 242-14-81

Գէորգ Սաատէթեանի
18 rue de Picardie, Paris 75003
Tél. : 887-99-06

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Վատիկանի ձայնասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կը կատարէ իտալիոյ ամառնային ժամով 20.15ին:

Կարճ ալիք՝ 25,61 մեթր — 31,17 մեթր — 41,93 մեթր:

Միջակ ալիք՝ Հռոմի համար 238 մեթր:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ — ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ այս տարի՝ Օգոստոս 2էն Սեպտեմբեր 1:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Odyssée d'un enfant arménien

par KHOREN MARGOSSIAN
Ed. La Pensée Universelle
Prix 26 F. 50
En vente dans toutes les librairies, ainsi qu'à la Librairie Samuelian
51, Rue Mr. le Prince, Paris 6e
et Palouyan, 9 Rue de Trévise, 75009 Paris

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ին

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
7-8
SAMEDI-DIMANCHE
7-8 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման Տար.	200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.656
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.656

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՂԸ՝ ՈՒՇ Է

Կրկին սովը, թշուառութիւնը: Լացող մանուկներ ու ճարահատ մայրեր: Կրկին արիւն: Ու կրկին՝ մահ:

Մենք նստած ենք խաղաղ քաղաքներու մէջ: Մեր օրերը իրիկուն կ'ընենք պարապ հոգերով ու գիշերները՝ կը քնանանք:

Մեզմէ շատեր արձակուրդի են: Ի՜նչ գեղեցիկ են Միջերկրականի ափերը, Պրըթանիի ժայռերը ու Լա Պօլի ծովափը: Ի՜նչ գեղեցիկ է Քոսթա Պրավան, Ալպեաններու սառ բարձրունքը ու Լամարթինի երգած սա լիճը: Մենք կուշտ ենք ու խաղաղ: Ցաւ չունինք, փամփուշտներու թէ ռումբերու ձայները մեզ չեն նեղեր: Օգոստոսեան արեւը կը ժպտի մեզի:

Բայց յանկարծ այս ամբողջը կը խանգարուի ու մեր հոգիները կը խռովին: Կը բաւէ որ նամակ մը հասնի Լիբանանի դըժոխքէն (Տե՛ս Բ. էջ): Գրողը Շահան–գուխտ է ու ինչ որ կ'ըսէ ահաւոր է:

Ամիսները ամիսներուն յաջորդեցին ու «վարժուեցանք» լիբանանեան կռիւներուն: Մեր խղճերը հանգստացնելու համար հանգանակութիւններ ըրինք, բայց չկրցանք հասկնալ թէ ի՛նչ կ'ապրի Լիբանանի մեր գաղութը: Ինչ, որ ալ ըսուեցաւ, ինչ, որ ալ գրուեցաւ, չկրցանք երեւակայել: Սրտցաւ բարեկամ մը կ'ըսէր առջի օր թէ պէտք է թելադրուէր ֆրանսահայ գաղութին, այս ամառ գըրկուիլ արձակուրդէ: Բայց ի՞նչ պիտի փոխուէր Լիբանանի հայութեան համար եթէ Տօվիլ երթալու փոխարէն Փարիզ նստէինք: Ոչինչ, քանի լուծումները պէտք է գրական ըլլան: Կը պարզուի, որ ինչ որ ալ ըրինք, քիչ էր, ինչ որ տուինք, քիչ էր:

Հոն, երբեմնի սիրասուն Փիւնիկեան երկիրը, հայութիւն մը կը տոչորուի ու մենք կը մնանք՝ հանդիսատես: Չենք գիտեր իսկ թէ ինչ կը կատարուի, նման այն Եւրոպացիներուն, որոնք հոգեհաճ ճառերով, կը հետեւէին 1915ի մեր ողբերգութեան:

Հո՛ն, երբեմնի խաղաղ Փիւնիկեան երկիրը, հայ տղաք կը մեռնին: Վասնզի մենք պէտք է չարունակենք մեռնիլ՝ հողերու համար, որ մերը չեն, դատերու համար, որ մերը չեն: Ու հայութիւն մը կը հիւծի, կը մաշի, կ'սպառի, կ'արիւնի եւ հիւանդանոցները կը լեցուին ու թաղումները կը շատնան: Հայ մայրերը կըրկին սեւ հագած են ու իրենց աչքերը խոնաւ են:

Բայց հարկ է դիմանալ, հարկ է տոկալ քանի իմաստուն է խօսքը որ կ'ըսէ .– մահը իր ճամբով, կեանքը՝ իր ճամբով:

Ու լիբանանահայութիւնը պէտք է վերապրի, վաղուան համար, որքան ալ անորոշ ըլլայ այդ վաղը, ու որպէսզի վերապրի, պէտք է, որ չմնայ իր առանձնութեան մէջ: Յուսահատութիւնը պէտք չէ որ համակէ բոլորը ու օր մը, մենք ալ ապրինք իբրեւ յանցաւորներ:

Յանցաւոր՝ մեր անտարբերութեան համար, յանցաւոր մեր հանգստաւէտ կեանքին համար, յանցաւոր՝ մեր ապրելուն համար:

Չենք ուրանար: Ֆրանսահայութիւնը տուաւ: Տուաւ մէկ միլիոն Ֆ.: Կրնայ տալ աւելին, բան չի պակսիր իրմէ:

Ի՞նչ ըսել աւելի: Կը բաւէ կարդալ, կրկին ու կրկին Շահանդուխտի նամակը: Աւելին՝ աւելի է: Կը բաւէ գիտակցիլ թէ իրաւունք չունինք տեղաւորուելու հանգստաւէտ կրաւորականութեան մը մէջ: Կը բաւէ գիտակցիլ, որ լիբանանահայութիւնը պէտք է կարենայ տոկալ:

Ու, ա՛յսօր, պիտի ընենք ինչ որ պէտք է ընենք: Վաղը՝ ուշ է:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱՆԿԱՐԵԼԻ ԶԻՆԱԴՈՒԼԸ

54ՐԴ (?) ԱԼ ԽԱԽՏԵՑԱՒ ՈՒ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁԻ ԺՈՂՈՎԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ

— O —

Այլեւս նոր բան կարելի չէ ըսել լիբանանեան հրադադարներու համար: Երբ 53 հատ ստորագրուած է ու չէ յարգուած ինչո՞ւ յարգուի 54րդ մը, որ բընագրին մէջ նոր բան չի բերեր: Որոշումներ գրի կ'առնուին՝ պատնէշները պէտք է քանդուին, արաբական խաղաղապահ ուժերը պէտք է բաժնեն պատերազմիկ կողմերը, տեղաւորուելով Պէյրութի արեւմտեան եւ արեւելեան գօտիները եւլնեւլն: Այս կարգադրութիւնները նախատեսող հրադադարը պէտք է գործադրուէր Հինգշաբթի առտու ժամը 7ին: Իրականին մէջ ,կը տեւէր քանի մը ժամ եւ ցնոր տնօրինութիւն կը յետաձգուէր Սոֆարի պաղեստինեան – սուրիական – լիբանանեան (ձախ եւ աջ) հանդիպումը, իբրեւ հետեւանք Ներքին եւ Արտաքին Նախարար՝ Քամիյլ Շամունի մէկ յայտարարութեան, ըստ որուն Իրաքի զինուորներ կը կռուին Պաղեստինցիներու կողքին: Շամուն կ'ըսէ թէ Իրաքի ժողովրդական Բանակի երկու զինուոր գերի ինկած են առջի գիշեր, Այն – էլ – Ռումանէհ, քրիստոնեայ թաղ մը: Կ'ըսէ թէ անոնք խոստովանած են որ մաս կը կազմեն իրաքեան ուժի մը որ քանի մը օր առաջ Լիբանան հասած է ծովիճամբով, Եգիպտոսի վրայով: Ասիկա պատճառ եղաւ ուրեմն որ այնքան ակնկալուած ժողովը յետաձգուի: Ամէն անգամ արդէն պատճառ մը կայ որ զէնքերը չլռեն եւ ատելութիւնն ու վայրագութիւնը այն աստիճանի հասած են որ դժուար կարելի է երեւակայել թէ ի՞նչպէս անոնք կրնան հանդարտիլ:

Կը բաւէր Հինգշաբթի իրիկուն դիտել հեռատեսիլէն Թէլ–էլ–Զաաթարի պաշարումին հսկող պատերազմիկներու աչքերուն արտայայտութիւնը, կը բաւէր կարդալ նոյն իրիկուան Ֆրանս–Սուառի մէջ Տիկին Սարգիսի մը պատմածները, համոզելու համար թէ մարդիկ խելագարած են: Այլեւս արդէն ոչ ոք կը յիշէ թէ ինչո՞ւ կը կռուին, ծումպլաթ իսկ հաւանաբար մոռցած է սահմանադրական եւ ընկերային բարեփոխումները զորս կ'ուզէր եւ ներկայիս բոլորովին տարբեր բընոյթ առած են կռիւները: Այսօր աջ քըրիստոնեաներ կ'ուզեն «մաքրել» Լիբանանը Պաղեստինցիներէն, իրենց կ'օգնէ Պաղեստինցիներու Դատի երբեմնի պաշտպան՝ Սուրիա մինչ անդին Պաղեստինցիներուն կ'օգնեն Լիբանանի մահմետական ձախ ուժերը:

Զաաթարի պարպումը սկզբունքով պիտի վերսկսէր Ուրբաթ: Հոն ալ Կարմիր Խաչի նուիրեալները իրենց անկարելին կ'ընեն: Ֆալանժիստները անպայման կ'ուզեն քննել վիրաւորները փոխադրող բեռնակառքերը, որովհետեւ կը խորհին թէ ողջառողջ Պաղեստինցիներ այդ ձեւով կը հեռանան Զաաթարի դժոխքէն, ճէմայէլ անձամբ փորձած է խօսք հասկցնել իր չարքերուն:

Անդին կը թուի հաստատուիլ որ Պատաւի թաղը, «ուր կ'ապրին, կը գրէ Լը Մոնտը, համայնավար ձգտում ունեցող Հայեր, մաքրագործման ենթակայ է Մարոնիներու կողմէ»: Ուրեմն կրկին հայկական արիւնը կը վազէ եւ եթէ օտար մամուլը կը սիրէ մկրտել Հայերը՝ համայնավար կամ ...ֆաշիստ, մեզի համար անշուշտ բան չի փոխուիր: Հայը՝ հայ է: Գալով Իւմանիթէի, կը գրէր Ուրբաթ առտու Նապաայի շրջանի կռիւներուն համար «Հոս, ֆաշիստները (ըսել կ'ուզէ քրիստոնեայ աջը) իբրեւ զինակից գտած են ծայրայեղ աջ հայկ. կուսակցութիւն մը՝ «Դաշնակը» (ինչո՞ւ ակնկալել որ Իւմանիթէ աւելի պարկեշտ ըլլայ քան... «Աշխարհ»):

ՊՈՒՐՃ-ՀԱՄՄՈՒՏԻ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐՈՒ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— O —

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, յաջորդաբար եւ ժամանակագրական կերպով, կը շարունակենք տալ Պուրճ–Համմուտի միջադէպերուն մանրամասնութիւնները: Ստորեւ Յուլիս 23ի եւ Յուլիս 24ի «Ազդակ»ներու տեղեկատուութիւնները.—

ՅՈՒԼԻՍ 23

Յուլիս 21ի բուռն բախումներէն ետք, Պուրճ Համուտի հայկական շրջանը Յուլիս 23ին ճանչցաւ յարաբերական անդորրութեան մթնոլորտ մը: Թէեւ՝ կէսօրէ ետք շրջանին վրայ հեռուէն թէ մօտէն նետուած հրթիռներն ու ռումբերը, ինչպէս նաեւ արձակազէններու փամփուշտները լսեցին նոր զոհեր:

Լարուածութեան այս յարաբերական մեղմացումը արդիւնքն էր այն ջանքերուն, որոնց լծուեցան երկու կողմերու պատասխանատուները, բաց նիստի մէջ մնալով եւ գրգռիչ շարժումներու առաջքը առնելով: Արդարեւ, յաջորդաբար Հ. Յ. Դ. «Ն. Դուման» եւ «Դրօ» ակումբներուն մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները, Հայկական Կուսակցութեանց Համակարգիչ Մարմնի անդամները եւ Նապաայի կազմակերպութեանց պատասխանատուները մէկտեղուեցան ու քննեցին զինադուլի համաձայնութեան յարգումին կապուած դժուարութիւնները: Կողմերը որոշեցին վերջ տալ հանդիպակաց պատնէշներու երեւոյթին, որպէսզի զինեալները ամէնօրեայ հակադրութեան մէջ չըլլան իրարու հետ:

×

ՅՈՒԼԻՍ 24

Լարուածութիւնը սակայն շարունակուեցաւ կռուի գիծին վրայ. հակառակ անոր որ դիրքային բախումներ տեղի չունեցան, այսուհանդերձ՝ մարդորսութիւնն ու ռմբակոծումը կանգ չառին մինչեւ երեկոյեան ժամը 7, երբ զինադուլի նոր համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ կողմերուն միջեւ:

Հայահոծ շրջանը վտանգուեցաւ նաեւ այլապէս, որովհետեւ, «Լիբանանեան Ուժերը» Պուրճ Համուտը եզերող անցքերէն ձեռնարկեցին զօրաւոր յարձակողականի մը՝ Նապաայի ուղղութեամբ ,ինչ որ աւելի վատթարացուց շրջանի արդէն իսկ լարուած կացութիւնը:

Մարաշ – Արագած – Սիս – Թրատ – Ամանոս թաղերը ենթարկուեցան բուռն ռմբակոծումի: Մանաւանդ Պուրճ Համուտի Հ.Յ. Դաշնակցութեան ժողովրդային Տան շրջակայքը թիրախ դարձաւ կեդրոնացած ռմբակոծումի: Աւելի քան ութ ծանր ռումբեր ինկան Սարդարապատ Ակումբը շրջապատող շէնքերուն վրայ, ամբողջովին աւերելով կարգ մը յարկաբաժինները: Պուրճ Համուտի վրայ կատարուած այս բուռն ռմբակոծումներուն հայութիւնը մէկ մեռեալ (եօթը տարեկան տղեկ մը), մէկ ծանր վիրաւոր եւ երեսուներեք վիրաւորներ տուաւ:

Միւս կողմէ, հայկական դիրքերուն ուղղութեամբ կատարուած մարդորսութեան կամ հրացանաձգութեան հետեւանքով, մեր տղաքը ունեցան հինգ վիրաւորներ, որոնցմէ երկուքին վիճակը մտահոգիչ է:

Քաղաքականօրէն՝ Նապաայի եւ Հայ պատասխանատուներուն միջեւ սեղմ շըփումներ դադար չունեցան, մինչեւ որ կարելի եղաւ ժամը 6.30ին զինադուլի գործադրութեան նոր տարազ մը գտնել եւ զայն կիրարկել ժամը 7էն սկսեալ: Արդարեւ, որոշուեցաւ բարձրախօսով շըրջիլ բախումի ճակատներուն վրայ եւ զինեալներուն հրահանգել որ չպատասխանեն հակադիր ճակատէն արձակուած փամփուշտներուն, այլ՝ անմիջապէս կապուին իրենց պատասխանատուներուն հետ եւ տեղեակ պահեն զանոնք, որպէսզի այս վերջիններս իրենց կարգին դիմեն միւս կողմի պատասխանատուներուն:

Քանի մը տողով

ԿԱՊՈՆԻ մէջ Ֆրանսայի նախագահը ջերմ եւ պարզ ընդունելութեան մը արժանացած է:

ՍՊԱՆԻՈՅ Խուան Կարլոս Թագաւորը, պաշտօնական այցելութեամբ Փարիզ կուգայ Հոկտեմբերին:

ՔԵՆԻԱՅԻ եւ Եթովպիոյ սահմանագլուխին վրայ, աւազակներ կամ գողեր յարձակած են զբօսաշրջիկներու պանդոկի մը վրայ եւ 5 հոգի սպաննած: 20 վիրաւոր կայ: Մեռեալներու մէջ է ֆրանսուհի ուսուցչուհի մը:

ՄԻՔԱՅԵԼ ԼՈՒՔՈՆԻՆ, 57 տարեկան, «պաշտօնական» բանաստեղծ Խորհ. Միութեան մեռած է առջի օր: Համայնավար կուսակցութեան անդամ 24 տարեկանէն ի վեր, քարտուղար ալ եղած է Գրողներու Միութեան:

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

— O —

Կը յիշեցնենք որ Լիբանահայութեան ի նպաստ հանգանակիչ մարմնի հասցէն է.

Comité de Secours pour
les Arméniens du Liban

Eglise Arménienne
15, rue Jean-Goujon
75008 Paris

Կրկին ու կրկին կը խնդրենք «Յառաջ»ի չէք – փոսթալի հաշուոյն չղրկել գումարներ որ սահմանուած են Լիբանահայութեան, խոկ «Յառաջ»ի միջոցաւ նուէրներու պարագային ղրկել մանդա – խառ – քով բայց ոչ՝ «Յառաջ»ի չէք – փոսթալի թիւին:

Fonds A.R.A.M

ՆԱՄԱԿ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԺՈՂՔԷՆ

Պէյրութ, 6 Յուլիս 1976

Սիրելի «Յառաջ»

Տարօրինակ է բայց իրաւ, որ դեռ ողջ ենք: Անշուշտ ականջ կուտաս ռատիոյին կամ թելեվիզիոնին: Ինչ որ լսես, չլսես որ չափազանցութիւն է: Ահաւոր պայմաններու մէջ կ'ապրինք: Ժողովուրդին գրեթէ կէսը գաղթեց զանազան ձեւերով: Եթէ այսօր հանդարտութիւն տիրէ, շատեր պատրաստ են մեկնելու ուր որ գտնեն: Ապագան մութ է: Յայտնի չէ մեր վիճակը, բայց կը դիմանանք... Դիմանալը բառ մըն է զոր կը գործածենք պարզապէս մենք զմեզ մխիթարելու համար, ապա թէ ոչ դիմանալը դիւրին չէ: Ամէնքըս ջղային վիճակ մը կը պարզենք, կ'ապրինք հանդարտեցուցիչներով: Որովհետեւ գիշերը քուն չկայ, ոչ ալ ցերեկը հանգստութիւն, ռումբի ու հրթիռի պայթիւն, կամ կրակոց, այս է վիճակը գիշեր – ցերեկ: Ոչ ոք գիտէր թէ այսքան կ'երկարէր խնդիրը: Ամերիկայէն ղրկուած նպաստը սպառեցաւ: Աղքատութիւնը զարգացաւ, չէնչառեցաւ: Ան որ քանի մը ոսկի ունէր խնայած, ան ալ սպառեցաւ: Արդէն ուտելիքները դժուար կը գտնուին եւ շատ սուղ են: Ես քիչ լսեմ դուն շատ հասկցիր: Անտանելի վիճակ մը, որուն դիմաց մեր բարգաւաճ գաղութները պէտք չէ դիտողի եւ ունկնդիրի դերին մէջ մնան: Ի՞նչ կը պակսի իրենցմէ, եթէ քիչ մը եւս դրամ ղրկեն: Մանաւանդ Ամերիկայի Հայերը, որոնց կարեւորագոյն խօսակցութիւնը, մէկը միւսին՝ «քանի տալէր շինեցիր այս շաբաթ» հարցումն է՛ըլլայ: Այդ «շինուած» տալէրներէն բաժին թող հանեն այս մեռնող ժողովուրդին, որուն շատ բան կը պարտի այդ Ամերիկան: Անձամբ ամէն օր կ'այցելեմ նպաստ բաշխող կեդրոնները, սիրտս չի դիմանար, լալով տուն կ'երթամ: Հեռաւոր թաղերէ կուգան օգնութիւն խնդրելու համար, վտանգը աչք առած, որովհետեւ ամէն քայլափոխի ենթակայ ես կապարի կամ հրթիռի հարուածին, ու տեղն ու տեղը կը մեռնիս: Մեր զոհերուն թիւը հազարի մօտեցաւ, անմեղ զոհեր պարզապէս... Ահագին հաշմանդամներ ունեցանք, անդամալոյծներ, ասոնց ընտանիքները դրամ, ուտելիք կ'ուզեն: Մենք գիտենք Ամերիկայի Հայերուն կարողութիւնը, ինչ որ տուին շատ քիչ է իրենց համար: Թող քիչ մը առատաձեռն ըլլան: Անգամ մը Գարեգին Սրբազանը սրտառուչ քարոզ մը խօսած է սիրտերը կակուղցնելու եւ «առատ տալու» համար: Բայց ըստ երեւոյթին, մեծ բան մը չէ եկածը: Ես մեր Առաջնորդին հետ անձամբ տեսնուեցայ, մեծ գումար մը չեն ղրկած մեզի: Այդ նպատակով գրեցի այս «բաց նամակ»ը (*): Գրեցի զայն, որովհետեւ սիրտըս այրեցաւ, ամէն օր արցունք կը թափենք այս աղէտին դիմաց: Բառին բուն իմաստով, անօթիներ ունինք, սիրելի «Յառաջ»: Դուն ալ գրէ այս մասին: Ժողովուրդը թափառական եղաւ, շուարած է, չի գիտեր ինչ ընէ: Գոնէ քիչ մը եւս թող օգնեն որ վիրաւորներուն և անօթիներուն օգնենք: Հոս ունեւոր հայ չմնաց: Մեր շուրջ գտնուողները աղքատներն են, եւ անոնց երիտասարդ զաւակներն են որոնք մեր թաղերը կը պահեն գիշեր – ցերեկ, կէս–անօթի փորով, կէս–քուն, կէս–արթուն: Եթէ այս աղքատ դասակարգն ալ չըլլար, ի՞նչ պիտի ընէինք արդեօք:

Կարծեմ հասկցար նպատակս: Իմ վիճակս ալ լաւ չէ: Մեր թաղերն ալ վտանգի տակ են: Ես Փարիզ կրնայի գալ, չեկայ պարզապէս անոր համար, որ քրոջս եւ եղբօրս զաւակները պահակ–զինուոր են. միտքս անոնցմով տարուած է, եթէ գամ անոնց մասին պիտի մտածեմ: Վերջապէս կեանքիս մէջ չկրցայ անձնասէր ըլլալ: Խնդիրը միայն անձը փրկելը չէ. ո՞ւր ձգենք այս նազելի նոր սերունդը, որոնք կը յուզուին, ի տես, նոյնիսկ մէկ հողի ձգել հեռանալուն: Բոլորս փախչինք, չկարենալ փախչողները, «քալելու ուժ չունեցողները» ի՞նչպէս հոս ձգենք երթանք: Հաւատա Յառա՛ջ, անոնք որոնք ձգեցին եւ գացին, մեծ մասամբ անձնասէրներ էին, միայն մտածեցին իրենց անձին մասին: Ես ատիկա չկրցայ ընել: Աղօթենք որ օրերը լաւանան եւ անկէ ետք տեսնուինք իրարու հետ: Արդեօ՞ք պիտի կրնա՞նք հանդիպիլ իրարու: Ես Աստուծոյ կը հաւատամ: Պիտի տեսնենք այդ օրը:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

(*) «ՅԱՌԱՋ»՝ Ուղղուած էր Ամերիկահայութեան եւ փոխանցեցինք «Հայրենիք»ին:

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՍԵԲԱՍՏԻԱ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

— o —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նմանօրինակ աշխատութիւններու մէջ անխուսափելի կը դառնան մասնակի վրիպումներ, որոնք բնականաբար կրնան սրբագրուիլ: Ներելի չէ, սակայն, երբ աշխատասիրողը կողմնակալ դիրք կը ճշդէ մօտաւոր անցեալի կարգ մը երեւոյթներու հանդէպ: Արդարեւ, հաճելի չէ նկատել, թէ Առաքել Պատրիկ առնուազն միակողմանի տրամադրութեամբ, չըսելու համար ձգտումով կը մօտենայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութեան Սեբաստիոյ մէջ, ինչպէս նաեւ ժամանակակից կարգ մը դէպքերու ու դէմքերու պատկերացման ժամանակ:

«Մինչեւ Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումը Փոքր Հայքի մէջ Դաշնակցութիւնը չունէր որեւէ լուրջ կազմակերպութիւն, ուստի Պոլսէն գործիչներ ղրկեց դէպի գաւառները: Պէտք է խոստովանիլ, որ կարճ ժամանակի ընթացքին բաւական տարածում գտաւ»: Այս տողերով կը սկսի «Հ. Յ. Դաշնակցութեան մուտքը Սեբաստիա 1908ին» խորագիրը կրող գլուխը: Ու մինչ ընթերցողը կը սպասէ, որ աշխատասիրողը իրողութեանց ճամբով պատկերացնէ «բաւական տարածում գտած» հայ կուսակցութեան մը գործունէութիւնը Սեբաստիոյ մէջ, անմիջապէս չես գիտեր ինչու կը հանդիպի «գիրքս կազմողը, այդ ժամանակ դեռ պատանի» նախադասութեամբ հեղինակին գպրոցական տարիներու տպաւորութիւններուն՝ օրուան քաղաքական անցուդարձերու մասին: Եւ այս տպաւորութիւնը ակնյայտնի ձգտումն ունի վարկաբեկելու Պոլսէն ղրկուած դաշնակցական գործիչ մը: Աշակերտ՝ Արամեան վարժարանի, հեղինակը իր դասընկերներուն եւ ուսուցիչին հետ կ'առաջնորդուի Բարսեղ Շահպազի մօտ, որպէսզի այս վերջինը պարզէ Դաշնակցութեան ծրագիրը.

— Ի՞նչ կ'ուզէք երիտասարդներ, – հարցուց ակնոցաւոր երիտասարդը բարձրօրէն մեզի նայելով:

Մենք՝ գաւառացի ամչկոտ տղաքս, չէինք գիտեր ինչ պատասխանել:

Ճնշիչ լռութիւնը խզած ըլլալու համար համարձակեցայ ըսել.

— Եկած ենք ձեզ տեսնելու...

— Դէ ուրեմն տեսէք, տեսէք... ըսաւ ու մուշտակին օձիկը քիչ մը բացաւ, իր անձը մեզ ցուցադրելու զաւեշտական շարժումով: Մենք մնացինք շփոթած...

Միայն հեղինակին վկայութիւնը վաւերող այս տողերը, որոնք, ի դէպ, անեկտոտի բնոյթ ունին, ինչ ձեւով կ'արդարանան լուրջ բովանդակութեամբ պատմագիրքի մը մէջ...

Միւս կողմէ Բարսեղ Շահպազի ամբողջ գործունէութիւնը, ըստ Պատրիկի պատկերացման, պարզապէս «բացի–դոցի» խնդրին հրահրումը կ'ըլլայ Սեբաստիոյ մէջ: Ու ահա ամբողջական պատկերը Դաշնակցութեան գործունէութեան Փոքր Հայքի մէջ, եթէ չհաշուենք առաջնորդական, գաւառական երեսփոխանական, մեպուսական ընտրութիւններու առթիւ ծայր տուած կուսակցական պայքարներու նուիրուած տողերը, որոնք, նոյնպէս վարկաբեկելու միտումով առաւել ընդգծումի կ'արժանանան:

Միտումնաւոր շեղումներ կան Սարդարապատի ճակատամարտը կարճ գլուխին մէջ, երբ, օրինակ, Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի կողքին աչքաթող կ'ընէ Ապարանը (ղեկավարած է Դրօ): Չի մտանշեր նոյնիսկ Հայաստանի Հանրապետութեան մը գոյութիւնը:

«Սեբաստահայ կամաւորներ կովկասեան ճակատի վրայ» բաժնին մէջ կը գրէ, թէ «կամաւորական գունդերու հրամանատար նշանակուած էր զօր. Անդրանիկ»: Կամաւորական գունդերը իրենց կազմութեան շրջանին չորս էին եւ Անդրանիկ Ա. գունդի հրամանատարն էր, իսկ միւսները՝ Քեռի, Դրօ եւ Համազասպ: Գունդերու թիւը յետագային եօթնի բարձրացաւ:

Մուրատի կեանքին նուիրուած աւելի քան տասնեակ մը էջերուն մէջ յիշատակութիւն չկայ հերոսին Երզնկայի գործունէութեան մասին: Երզնկայի գրաւումէն ետք, ռուսական բանակներու կողմէ, Մուրատ Կայծակ Առաքելի հետ մէկ հայ մէկ ոսկի կարգախօսով հազարաւոր Հայեր ազատեց Քիւրտերու ձեռքէն Տերսիմի եւ այլ շրջաններու մէջ: Ասիկա սեբաստացի անման մարտիկին կեանքին կարեւոր էջերէն է:

Ա. Պատրիկ Պաքուի դիմադրութեան կազմակերպումը կը ներկայացնէ սապէս. «Ս. Շահումեանի կազմակերպած կոմունիստ բանուորները եւ հայկական զօրամասերը կը դիմադրէին արտաքին եւ ներքին թշնամիներու գրոհին դէմ»: Հեղինակը տարեկայական մօտեցում մը երեւան բերած պիտի ըլլար, եթէ առնուազն ըսէր, թէ հայկական զօրամասերը կազմակերպուած էին Պաքուի Ազգ. Խորհուրդին կողմէ, որուն մէջ հիմնական դեր ստանձնած էին դաշնակցականներ: Ըմնաց որ այդ զօրամասերը կը գտնուէին Համազասպի եւ գնդ. Ս. Եղիազարեանի հրամանատարութեան տակ: Սխալ է փրոֆ. Ա. Մնացականեանի հաւաստիացումը, թէ Մուրատ Ս. Շահումեանի դէմ մած է կռուելու համար: Սեբաստացի հե-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԾՈՒՌ ՎՈՒՍԿՈՒՆԸ

— Միսակ, ի՞նչ ես մութ ու մռայլ, — ցաւ ի սիրտ նկատում էին ընկերները: — Ի՞նչ կը մտածես, ասա:

— Հէչ, բան էլ չէ, ի՞նչ պիտի մտածեմ:

— Բացուի, ջանըմ, բացուի, քէֆ արա:

— Մէկ հատ երգ ասա, քաղցր ձայնդ լսենք նորից:

— Ասա, Միսակ ջան, ախպէր ջան, ասա:

Միսակը տխուր՝ գլուխն օրօրում էր մերժողաբար:

— Է՛, չեղաւ, Միսակ, չեղա՛ւ...

— Սառաֆխանենց Սուրէնը, տղերք, — գոչեց յանկարծ մէկը, որ բաց պատուհանի առջեւ նստած՝ նայում էր դուրս: — Ձի կը խաղացնի սրիկան, տեսէք, տեսէ՛ք:

Բոլորը մէկէն չուռ եկան դէպի պատուհանը:

Սուրէնն սպիտակ ձիու վրայ նստած՝ զրօսնում էր Խաչ–փողոցում, գնում – գալիս ինքնագոհ, ամբարտաւան՝ ցուցադրելով իրեն:

— Կա՛ց դու, սրիկայ, — մռլտաց մէկը հեծեալի հասցէին, — էնպէս դաս տանք քեզ, որ մինչեւ մահ չմոռանաս: Զենք թողնի, որ դու արարմունքդ մարսես...

Միսակը անխօս ելաւ ոտքի:

Ընկերներն իսկոյն հասկացան նրա միտքը, նայեցին իրար եւ իրենք էլ ընդոստ ելան, կանգնեցին:

— Նստէք, դուք նստէք, — ասաց նրանց Միսակը: — Ես հիմա կը վերադառնամ:

– Մենք էլ կը գանք քեզ հետ...

— Ասացի նստէ՛ք, — ձեռքով կտրուկ շարժում արեց Միսակն ու շուռ եկաւ դէպի դուռը: Մի րոպէ յետոյ նա յայտնուեց փողոցում, արագ քայլերով մօտեցաւ հեծեալին, բռնեց ձիու սանձից ու պատի պէս կանգնելով ձիաւորի առաջ, գոչեց.

— Կանգնի, քէ բան պիտի ասեմ:

Հեծեալը յօնքերը կիտեց ու խոժոռ նայեց նրան.

— Ո՞վ ես դուն, ի՞նչ պիտի ըսես, ըսէ:

— Ինծի Սոբաջոնց Միսակ կ'ասեն, լսե՞ր ես:

— Լսեր եմ:

— Հիմա էլ տես, էդ Միսակը ես եմ:

Սուրէնը, որ անախորժութիւն կռահելով, կշտողաբար զննում էր թիկնաւէտ երիտասարդին, որպէս մարտահրաւէր ընդունեց այդ խօսքը:

— Ըսելիքդ ըսէ, ի՞նչ կ'ըսես...

— Էն կ'ասեմ, որ տէր կանգնես կոտրած ամանիդ, պսակուես Վուսկունի հետ, թէ չէ...

— Կը սպառնա՞ս...

— Կը սպառնամ, հապա՛, կը սպառնամ, — պատասխանեց Միսակը ձայնը բարձրացնելով: — Կը սպառնամ, քանի որ խիղճ ու խղճմտանք չունես, աննամուս...

Սուրէնը սաստիկ անհանգիստ էր ձիու վրայ, որի սանձն ամուր բռնել էր Միսակն ու բաց չէր թողնում: Յաղթանդամ երիտասարդի խրոխտ խօսք ու կեցուածքից ահաբեկուած, վտանգ նախազգալով, նայեց ոստիկանատան կողմը:

Միսակը հասկացաւ նրան ու խնդաց քթի տակ:

— Կարիք չկայ, Սուրէն էֆէնդի, հանգիստ թող զաբթիաներին, — ասաց: — Նախ, որ նրանցից ես վախեցող չեմ եւ, յետոյ, կը տեսնե՞ս, ա՛յ, նայիր էնտեղ, — գլխով ցոյց տուեց նա մի քանի քայլ այն կողմ, ջրափնեայ ուռենու տակ կանգնած իր ընկերներին, որոնք, հակառակ նրա արգելքին, դուրս էին եկել ու սպասում էին պատրաստ ամէն վայրկեան:

Սուրէնը տեսաւ ծառի տակ խմբուածներին ու գոյնը գցեց:

— Հիմա հասկացա՞ր, — վրայ բերեց Միսակն սպառնալից, — տէր կանգնիր կոտրած ամանիդ, թէ չէ վերջդ վատ կը լինի: Խեղճ աղջիկը, շաբերին թողած, քոււափթիդ խաբուելով՝ քեզ ընտրեց փեսացու: Իսկ դու... Վանն Սամբո՛լ կարծեցիր, չաֆկուն, Սամբոլայ բողբի տե՞ղ դրիր հրեշտակի պէս մաքուր ու միամիտ աղջկան...

Սուրէնը խոհեմութիւն համարեց չգրգռել երիտասարդին, որն ասես իբրեւ մարմնացեալ ցասում ծառացել էր իր դէմ ու դատավճիռ էր կարդում ահեղ դատաւորի նման, ուստի, կմկմաց վեհերոտ.

— Ըսէ նայինք, ի՞նչ կը պահանջես...

— Ասինք, չլսեցի՞ր, քանի՞ անգամ ասենք, — գոռաց Միսակը: — Տէր կանգնիր աղջկան:

– Շատ աղէկ, – տեղի տուեց Սուրէնն ընկճուած ձայնով: — Ես արդէն գինքը չեմ լքեր որ... կ'ամուսնանանք...

ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆԵԱՆ

(16 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ԷՍՏՈՆԻԱ՝ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱԿԱՆԻՆ ՏԱԿ

— o —

Պալթեան երկիրները 35 տարի առաջ Խորհ. Միութեան կցուեցան՝ Ռիպենտրոպ-Մոլոտով համաձայնութենէն անմիջապէս ետք: Էստոնիա, սակայն, աւելի քան երեք տասնամեակներ յաջողած է դէմ դնել ռուսացման ճգտումին, որ կը կ'իրարկուի Մոսկուայի կողմէ: Արդարեւ, էստոներէնը առօրեայ կեանքի չափանիշը կը մնայ: Ռուսերէնը, եթէ պարտաւորիչ կերպով կը դասաւանդուի դպրոցներու մէջ, այսուհանդերձ չունի իր «հաւախօսները»: Շատեր չեն գիտեր եւ, նոյնիսկ եթէ գիտնան, կը մերժեն խօսիլ: Երիտասարդներուն համար պատուախնդրութեան հարց եղած է մայրենի լեզուին գործածութիւնը. ռուսերէնը պարզապէս կը չպրտեն իրենց խօսակցութենէն:

Հայաստան այցելողներ շատ յաճախ իմացած են տեղւոյն վրայ, թէ էստոնացիք բացարձակ կերպով կը մերժեն ռուսերէն արտայայտուիլ, ինչպէս Վրացիները. սպասեակ մը կրնայ անտեսել ռուսերէն կատարուած խնդրանք մը կամ ապրապրանք մը, կամ՝ .. ապսպրուածին ճիշդ հակառակը սպասարկել:

Էստոնիոյ ժողովուրդը արդէն դիւրութեամբ կը լսէ ու կը հետեւի Հելսինքիի ձայնասփիւռին եւ հեռատեսիլին, եւ դժուարութիւն չի կրեր հասկնալու լեզուն, քանի ֆինլանտերէնն ու էստոներէնը նոյն ընտանիքի ճիւղեր են: Բացառիկ պարագաներու մէջ է միայն, որ կը հետեւի խորհրդային կայաններու ձայնասփռումներուն եւ հեռասփռումներուն:

Մոսկուայի միակ «յաջողութիւնը» եղած է կրօնական տրամադրութեան անհետացումը: Էստոնացիք, որ մեծամասնութեամբ լուտերական եկեղեցիին կը պատկանին եւ աւանդաբար անտարբեր են եկեղեցիին հանդէպ, դիւրութեամբ տեղի տուած են խորհրդային հակակրօն արշաւին առջեւ: Այսպէս է, որ ներկայիս կրօնքը անցեալի յուշ մը դարձած է:

Էստոնացիներու ազգային ուժեղ ոգին արտայայտող երեւոյթներէն մէկն է, ուրիշներու կարգին, էստոներէնի պահպանումը ցայտուն կերպով: Խառն ամուսնութիւնները՝ էստոնացիներու եւ Ռուսերու միջեւ (այս վերջինները բնակչութեան 25 առ հարիւրը կը ներկայացնեն) շատ քիչ են, եթէ ոեւէ մէկու հարցնէք, թէ ի՞նչ ազգութեան կը պատկանի՝ պատասխանը անվարան էստոնացի կ'ըլլայ:

Քանի մը վայրկեանի խօսակցութիւն մը բաւ է, որպէսզի ի յայտ գայ էստոնացիին տրամադրութիւնը Խորհ. Միութեան հանդէպ. «Խորհ. Միութեան մշակելի հողերուն ամէնէն աղքատը մերն է՝ 20-25 սանթիմեթր շերտ ներկայացնող հող միայն գետնի խաւին վրայ, այսուհանդերձ, կը յաջողինք քառապատիկ, հնգապատիկ անգամ աւելի բերք հասցնել բաղդատմամբ աւելի հարուստ հողերու, որոնք կը գտնուին Ուկրանիա կամ Վոլկայի հարաւը... Մեր շնորհիւ է, որ Ռուսերը սննդեղէնի մեծ տագնապներու չեն դատապարտուիր...», դիտել կուտայ էստոնացի մը կոլխոզի շուկայի մէջ, միեւնոյն ատեն մատնանշելով գիւղատնտեսութեան մարզէն ներս իրենց արձանագրած մեծ նուաճումները: Յիշեցնենք, որ այս երկրին տարածութիւնն է 45.000 քառակուսի քիլոմեթր, իսկ բնակչութեան թիւն է շուրջ մէկ ու կէս միլիոն:

«Մենք աշխատասէր ենք, չենք վախնար յոգնելէ. Ռուսերու նման չենք». սոյնկա արտայայտութիւն մըն է, որ այցելուին ականջին կը հասնի քանի մը անգամ օրուան ընթացքին:

Հակառակ իրենց դէմ ցցուող ակնեբեւ ընդդիմութեան, Ռուսերը յաջողած են պարտադրել մարքսեան տնտեսութեան բոլոր կանոններն ու չափանիշները: Արդիւնքը այն է, որ Էստոնիա թէեւ արտաքնապէս բոլորովին տարբեր է Ռուսիայէ, սակայն ենթարկուած է այս վերջինոյն պարտադրած դրութեան բոլոր թերիներուն: Թալլինի (երկրին մայրաքաղաքը) մէջ Ֆինլանտացիներու գործակցութեամբ դեր-արդիական պանդոկ մը շինուած է՝ Վիրու: Անիկա կարելի է բաղդատութեան դնել արեւմտեան եւրոպական չորս աստղանոց պանդոկներու հետ, սակայն հոս կը վերջանայ բաղդատութեան եզրը: Խորհրդային ձեւի յանձնաձումը պատճառ եղած է, որ յաճախորդը ստիպուի երկու-երեք ժամ սպասել սպասարկութեան համար եւ, ճաշասեղանին վրայ չգտնէ այնպիսի տարրական բաներ, ինչպէս, օրինակ, լէմոն ու կանաչ աղցանը: Երեկոյեան ժամը 9էն ետք ճաշի սպասարկութիւնը պարզապէս կը մերժուի:

Ուրիշ օրինակ մը՝ խանութներէ եւ շուկայէ անհետացած է թարմ ձուկը, հակառակ այն իրողութեան, որ ձկնորսութիւնը հոն ամէնէն զարգացածն է Խորհ. Միութեան մէջ: Խորհրդային մատակարարումի եղանակը յաջողած է անգտանելի դարձնել ձուկը, որ տեղական ճաշին հիմնական ուտելիքն է:

Մոսկուայի եւ Լենինգրատի բաղդատմամբ Թալլինի խանութները աւելի մաքուր ու սիրուն են եւ վաճառողներն ալ՝ յաճախորդը մեծարող. այսուհանդերձ, հոս ալ խանութները ճոխ չեն, բացառութեամբ ուտեստեղէնին եւ բանջարեղէնին: Գալով այսպէս կոչուած «պոչ»երուն, թէեւ նուազ են բաղդատմամբ Մոսկուայի եւ Լենինգրատի, սակայն յաճախակի են:

Այս կամ այն ձեւով էստոնացիք կ'աշխատին ապրիլ խորհրդային իշխանութեան տակ: Անիկա դիւրին չէ, սակայն այլ կերպ չեն կրնար ընել: Ռուսերը ամէնօրեայ շփում չունին տեղացիներուն հետ եւ, ընդհանրապէս, կը խուսափին իրենց ներկայութիւնը ցայտուն դարձնելէ: Ցամենայն դէպս, չուարումի կը մատնուին երբ ստիպուած կ'ըլլան պատասխանել, թէ ինչո՞ւ պալթեան երեք Հանրապետութիւնները, որոնք 1919էն ի վեր անկախ էին, առանց այլեւայլի կցուած են Ռուսիոյ: Ըսուեցաւ, թէ չուարումի կը մատնուին, սակայն չեն վարանիր խեղաթիւրելու պատմութիւնը: Ինթուրիստի առաջնորդ մը կը պատասխանէ առանց դոյզն երկնտրանքի, թէ «1940ին Էստոնիա ծանրացած էր իր վարչակարգէն եւ բնակչութիւնը կը բաղձար փոփոխութիւն: Ահա թէ ինչու օրուան նախագահը Խորհ. Միութեան կցուելու պայմանագիրը կնքեց»:

Հիթլէրի եւ Ստալինի համաձայնութեան, ինչպէս նաեւ խորհրդային բանակներու խուժումին մասին ոչ մէկ խօսք: Ցամենայն դէպս, էստոնացիք տարբեր պատկերացում մը ունին իրենց ժամանակակից պատմութեան մասին:

Թ. Ա. Թ.

...ոյր Յուլիսի վերջերը ժամանած է Պաքու եւ իբրեւ դաշնակցական ներկայացած է Ռոստոմի: Ի դէպ, Մուրատի ժամանման օրերուն, Յուլիս 29-30ին, Շահումեան եւ իր ընկերները նաւերով հապճեպ հեռացած են քաղաքէն:

1905ի հայ-թաթարական կռիւներու ընթացքին Մուրատի բախտորոշ դերը ներկայացնելով Զանգեզուրի մէջ, Ա. Պատրիկ երբեք չըսեր, թէ Անդրկովկասի հայութեան դիմադրական շարժման գլուխն էր կեցած այդ օրերուն Դաշնակցութիւնը: Ինչու յիշել Շահումեանի երկվար դերը առիթով մը եւ չյիշել Դաշնակցութիւնը այլ առիթով:

Աշխատասիրողը ներկայացուցած է Մուրատի յուշատետրին բովանդակութիւնը հասնելով մինչեւ Յուլիս 17 (1915): Յանօթագրութիւնով մը դիտել տուած է, թէ շարունակութիւնը խնդրած է Նուպարեան մատենադարանէն: «Մեզի պատասխանեցին, թէ մնացեալ մասը տըժգունած՝ գրեթէ անընթեռնլի է»:

Յիշեցնենք, որ Մուրատի յուշագրութիւնը ամբողջութեամբ, վերոյիշեալ ձեռագրէն քաղուած, հրատարակուած է «Վէմ» ամսագրի 1933 Բ եւ Գ թիւերով:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀՈՂԻ ՎՐԱՅ

ԸՆԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ.— Յուլիսեան կիզիչ օրերուն փոս մը եւս աւելցաւ: Սէն-Շամոնի հայ փոքրիկ գաղութը սգաւոր է: Մենք տխուր ենք:

Սքանչելի մարդ մը մեռաւ, հաւատաւոր Դաշնակցական մը սեւ հողին յանձնեցինք:

Ընկ. Վարդանեան սերունդի մը ամէնէն ամբասիր եւ խոնարհ ներկայացուցիչներէն էր: Ամբողջ կէս դար իր երիտասարդութիւնը մաշեցուց յանուն ընտանեկան սրբութեան եւ հայութեան:

Ընկերը համեստ էր եւ հեռու աշխարհիկ ցուցամոլութիւններէ: Կ'ապրէր ու կը զգար միմիայն Հայութեամբ: Որպէս խոնարհ շարքային մէկէ աւելի արժանիքներ կը բոլորէր: Մէկ հպարտութիւն ունէր միայն.— Դաշնակցական մեծ ընտանիքին իր անդամակցութիւնը: Կուսակցութեան շարքերը մտած էր երեսունական թուականներուն: Գոհ էր ուխանդավառ՝ երբ «Նուիրեալները» Գաւառ իջնէին: Բնիկ Մարաշցի էր. բազմանդամ ընտանիքի զաւակ: Համաշխարհային Բ. պատերազմին կը զինուորագրուէր. եւ դէպի ճակատ: Ու յետո՞յ... ամբողջ հինգ տարի գերութեան մէջ:

Ազգային-կուսակցական իր ապրումները մեր «Հիներուն» պարզութիւնն ունէին: Յաճախ կը փափաքէր որ պատմէինք իրեն Ռուբէնի «Յուշեր»էն, Վրացեանի «Կեանքի Ուղիներու» շարքէն կամ Կոմսի «Խոնարհ Հերոսներու» սխրագործութիւններէն: Հիներուն պէս կը հաւատար թէ Դաշնակցականը կը բնորոշուի միայն տալով, զոհուելով:

Քանի մը ամիս առաջ կաթուածի մը զոհը կ'ըլլա՛ր յանկարծ ու Յուլիսի վերջաւորութեան աչքերը առ յաւէտ կը փակէր:

Մահէն դեռ քանի մը օր առաջ հիւանդանոցն էի. քովը: Ձեռքը առի ափերուս մէջ: Ժպտեցաւ: «Բանե՛ր-բանե՛ր» մը ըսաւ ու դարձեալ ժպտեցաւ: Ի՜նչ բարի էր տխրութեան, վերջին բաժանման այդ ժպիտը:

Յուլիս 31, Շաբաթ կէսօրէ ետք Սէն-Շամոնի Նոթր Տամ եկեղեցին հաւաքուեցանք մեր վերջին ողջոյնը տալու իրեն: Գաղութիս կաթողիկէ Վարդապետը խօսեցաւ ամբասիր մարդուն ու բարի հաւատացեալին մասին: Կուսակցական մանաւանդ տարեկից իր ընկերները աւելով զգացին՝ թէ աւելի՛ բան մըն էր մեկնող ընկերը՝ իբրեւ հայ ու պարզ զինուորագրեալ:

Մեր սիրելի ընկեր Վարդանեանը ոչ եւս է: Մեր բանակէն հատ մը եւս պակսեցաւ:

Յիշատակդ անշէջ մնայ, տառապած ընկեր:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (153)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐ

— Պատմեցէք, մանրամասնօրէն պատմեցէք թէ ինչպէ՞ս պատահեցաւ անիկա: Էմբէրիա երկու բառով եղելութիւնը պատմեց: Երբ խօսքը լմնցուց, Ալթիէրի երկար ատեն մտածելէ յետոյ հարցուց.

— Ինչո՞ւ աւագ հաւատաքննիչին երթալէ յետոյ ինծի եկաք:

— Որովհետեւ Տանտոլոյի վրայ վստահութիւն չունիմ, պատասխանեց Էմբէրիա ճակատաբաց: Տկար ու առեղծուածային մարդ մըն է այդ մարդը: Երբ եղելութիւնը իմաց տուի իրեն, ինծի անանկ երեւցաւ որ վարանիլ կը սկսէր...: Բայց դուք, գիտեմ թէ դուք վճռական մարդ մըն էք եւ բնաւ պիտի չվարանիք...:

Թերեւս իրաւունք ունիք, այո, ես ալ ուրիշ պարագաներու մէջ զինքը տկար գտած եմ... բայց ես գայն քալեցնելուն եղանակը գիտեմ: Դուք անհոգ եղէք, Տիկին, ես բնաւ պիտի չվարանիմ...: Մեր երկուքէն մին աւելորդ է աշխարհի վրայ.. կամ ես, կամ Ռոլանը: Մենէ մէկը պէտք է մեռնի, եւ երդում կ'ընեմ որ մեռնողը ես պիտի չըլլամ:

— Այո՛, բայց անոր մեռնելէն առաջ պէտք է գիտնամ թէ աղջիկս ո՞ւր տարած է, գոչեց Էմբէրիա: Անիկա միտքերնիդ դրէք: Եթէ զաւակս ինծի յանձնելու չըլլաք, Տանտոլօն, Ֆօսքարին եւ ձեզ պատասխանատու պիտի բռնեմ:

Պերճաղիճը այս բառերը այնպիսի վայրագ շեշտով մը արտասանեց որ, զօրավարը սարսռաց: Համամտութիւն նշանակող շարժումով մը խոնարհեցաւ Էմբէրիայի առջեւ եւ երկուքը մէկէն դուրս ելան:

— Հոսկէ անցէք, ըսաւ Ալթիէրի դուռ մը բանալով: Եթէ ուղղակի երթաք եւ դիմացի սանդուխէն վար իջնէք, առանց մէկէ մը նշմարուելու դուրս կ'ելլէք: Մընացեալը ինծի ձգեցէք:

— Յոյսս ձեր վրան է, փսփսաց Էմբէրիա սպառնական շեշտով մը:

Եւ հեռացաւ:

Ալթիէրի դուռը գոցելէ յետոյ եղերական ժպիտով մը դաշոյնին կոթը բռնելով փսփսաց.

— Նախ մին, ապա՝ միւսը:

Եւ հետո առնելով իր տեղեկագրերէն ութ քաջեր, աճապարանօք Տանտոլոյի պալատը գնաց:

×

Ծերունի Ֆիլիփին մեկնելէն յետոյ Տանտոլօ սկսաւ կրկին կրկին կարդալ այն պայմանագրութիւնը որուն վրայ պիտի աւելցնէր Ժան տի Լօրէնցոյի անունը՝ այսինքն Ռոլան Քանտիանոյի անունը:

Իր մտածումներու թելին հետեւելով, գրեթէ անզգայաբար, առանց ըրածէն տեղեակ ըլլալու, պայմանագրութեան բաց տեղին վրայ անոր անունը գրեց:

Ոեւէ որոշում չկրցաւ տալ...: Ի՞նչ պիտի ընէր:

Ահա այս միջոցին յանկարծ Ալթիէրի ներս մտաւ:

— Պարոն աւագ հաւատաքննիչ եկած եմ ձեզ հաղորդելու թէ Ռոլան Քանտիանօն Վենետիկ կը գտնուի, ուր պահուըտած է Ժան տի Լօրէնցօ անուան տակ, ըսաւ ան իր աներհօր դէմը ցցուելով: Ի՞նչ որ պիտի ընէք՝ ըրէք...:

Տանտոլօ յանկարծակիի եկած, շուարեցաւ մնաց: Ի՞նչ պիտի պատասխանէր...: Պայմանագրութիւնը ձեռքն էր զոր պահել փորձեց, բայց չյաջողեցաւ:

Ալթիէրի մագաղաթը տեսաւ, տեսաւ նաեւ Տանտոլոյի շուարած վիճակը:

Կռահեց թէ մագաղաթը գաղտնիք մը կը պարունակէր, այնպիսի գաղտնիք մը որ թերեւս բանալին էր անոր առեղծուածային ընթացքին:

Եւ ձեռքը առաջ երկարած, մագաղաթը բռնեց ու խլեց աներհօրը ձեռքէն:

— Պարո՛ն, խնդրե՛մ, բողոքեց Տանտոլօ:

— Ինչո՞ւ ինէ կը պահէք, գոչեց Ալթիէրի:

— Իրաւունքս է բողոքեց Տանտոլօ:

— Պիտի կարդամ, այդ ալ իմ իրաւունքս է:

— Անհանդուրժե՛լի է սակայն:

— Ահա կը կարդամ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկ. Վարչութիւնը՝ շնորհակալութեամբ ստացած է սրահի շինութեան եւ փոխան ծաղկեպսակի Ե. Պ. Հեռեւեալ նուէր – ները.—

Մարի Յակոբեանի Թաղման առթիւ.— Այրի Տիկին Ժօրժ Յակոբեան եւ զաւակները սրահին 500, Տէր եւ Տիկին Ժ. Մարգարեան եւ զաւակներ սրահին 200, Տէր և Տիկին Տոքթ. Մ. Տապպաղ 200, Այրի Տիկին Հանրի, Տէր եւ Տիկին Յ. Կէօնճեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Մ. Եմէնճեան 30:

Մարիամ Աւոյեանի Թաղման առթիւ Տոքթ. Յակոբեան եւ Տիկինը 100: Խօժէնի Նորոյեանի Թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Մ. Նորոյեան 50, Տէր եւ Տիկին Ե. Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Սիմոնեան եւ Զարէհ Կորկիս 20ական: Մարի Հօլօփիկեանի տարելիցին առթիւ Պ. Ա. Հօլօփիկեան 50, Հ. Մ. Ը. Մ.ի յիսնամեակի հոգեհանգիստին Այրի Տիկին Ս. Պալիկ – եան 50, Տիկին Ս. Խաչիկեան 100, Տիկ. Մնացականեան 100, Յակոբ Սէֆէրեան 20: Տիկին Վ. Աճէմեան, Տիկին Գ. Թորոսեան եւ Տէր եւ Տիկին Կիւզելեան 50–ական: Զարուհի Սիմիթեանի քառասունքի հոգեհանգիստեան առթիւ Ժ. Գազան – ճեան 5 տոլար: Շամի Ճինկէօզեանի քառասունքին՝ զաւակները 100 Ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շը – նորհակալութեամբ՝ ստացած է 50 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեանէ Տէր եւ Տիկին Համբարձումեանի զաւկին ամուս – նութեան առթիւ:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք

ՐԱՖՖԻ-ի

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ
(13 հատոր)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ .

Դիմել.—
Congrégation Mekhitariste
Mekhitaristengasse 4
1070 Vienne Autriche

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE

AGENCE DES INVALIDES

2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, անհատական թէ հաւաքական,

մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր
ԱՆԱՀԻՏ ՊՈՅԱՃԵԱՆ
լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
1976 — 1977

Կ'ընդունուին աշակերտներ որոնք իրենց տարիքին համաձայն ունին նաեւ ուսումնական աստիճան: Պետական ծրագրին հետ կ'աւանդուի հայ մշակոյթը եօթներորդ դասարանէն մինչեւ աւարտական դասարան (classe terminale).

Դիմել՝

Direction du Collège Arménien
26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-68-28

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Réduction Spéciale :

Aux personnes agées de 60 ans et plus, et aux familles de 4 personnes au moins, s'incrivant ensemble.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Licence Voyages : A. 721.

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Սփիւռք – Կոմիտաս երգչախումբի վերջին երգապնակները կը ձայնասփիւռուին Երեւանի ձայնասփիւռէն այս Կիրակի (8 Օգոստ.) առաւօտեան ժամը 10–11 (փարիզի ժամով), 19,7 մեթր եւ 24,9 մեթր կարճ ալիք:

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի

90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:
ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային:

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍ. 8ԷՆ 23

Երկուշաբթի՝ *կարսի* տէօնէր
Երեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապտուղ – մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ *պատուէրին* վրայ լահմաջուն ու չի–քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ *Սու–պէօրէկ*

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ին

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Է Ջ Մ Ի Ա Ծ Ի Ն

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ

ՕԳՈՍՏՈՍ 10

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
10
MARDI
10 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման Տար.	200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.657 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.657

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԺԱՄԱՆՑԵԼԻՆ

(Սեւրի 56րդ տարեդարձին առթիւ)

Ա.

Հայկական հարցը Սեւրէն առաջ

Երկու տարիէն դարադարձն է Պերլինի վեհաժողովին, (13 Յուլիս 1878), որուն յօդուածով Հայկական Հարցը դըրւեցաւ միջազգային դիւանագիտութեան սեղանին վրայ:

Պերլինի վեհաժողովը գումարուած էր համաձայն 30 Մարտ 1856ի Փարիզի դաշնագրին տրամադրութեանց, վեց մեծ պետութեանց մասնակցութեամբ վերաքննելու համար 19 Փետր. / 13 Մարտի Սան Ստեֆանոյի դաշնագիրը, որ վերջ կուտար 1877 — 78ի ռուսեւթուրք պատերազմին:

Ռուսիա գրաւած ըլլալով պատմական Հայաստանի մեծագոյն մասը՝ Կովկասի սահմաններէն մինչեւ Էրզրում, պիտի պարպէր հայաբնակ քան իմը նահանգներ, պահելով միայն Կարսի, Արտահանի եւ Պաթումի շրջանները: Եւ որպէսզի պարպումը խուժ տարրերու կողմէ ...չար փոխ–վրէժի և խռովութեանց, Սան Ստեֆանոյի դաշնագրի 16րդ յօդուածով օսմանեան կառավարութիւնը կը պարտաւորուէր բարենորոգումներ մտցնել հայկական նահանգներուն մէջ, նախքան ռուսական բանակին քաշուիլը:

Ռուսական բանակին ներկայութիւնը երաշխիք մըն էր Բարենորոգումներու անյապաղ գործադրութեան: Սակայն Սան Ստեֆանոյի դաշնագիրը երկար կեանք պիտի չունենար եւ անոր 16րդ յօդուածն ալ մեռեալ տառ պիտի մնար: Անգլիա, որ նախանձով հետեւած էր ռուսական բանակներու յաղթանակներուն՝ Հայաստանի եւ Պալքաններու կրկնակ ճակատներուն վրայ, ամէն ճիգ ըրաւ՝ Փարիզի դաշնագիրը ստորագրող վեց մեծ պետութեանց միջոցաւ վերաքննելու համար Սան Ստեֆանոյի դաշնագիրը, ի նպաստ Թուրքիոյ:

Իր այս ծառայութեան համար, Լոնտոնի կառավարութիւնը Պոլսոյ 4 Յունիս 1878ի գաղտնի համաձայնագրով սուլթան Աբտիւլ Համիտէն իբրեւ կաշառք ստացաւ Կիպրոս կղզին: Անգլեւթուրք այդ համաձայնագրին առաջին յօդուածի երկրորդ հատուածով Սուլթանը կը խոստանար անհրաժեշտ բարենորոգումները գործադրել Թուրքիոյ պարպելիք հողամասերուն քրիստոնեայ եւ այլ բնակչութեանց պաշտպանութեան համար:

Պերլինի մէջ ետ – առաջ շրջելով Սան Ստեֆանոյի 16րդ յօդուածը, մեզի տուին 61րդ չարաշուք յօդուածը, որ մեր յետագայ բոլոր դժբախտութեանց պատճառ պիտի դառնար:

Հայկական Հարց կը նշանակէր Բարենորոգումներ, որոնց գործադրութեան երաշխաւորութիւնը Ռուսիայէն – ու «Կիպրոսի» կոչուած 4 Յունիս 1878ի համաձայնագրով մասամբ նաեւ Անգլիայէն — անցնելով կը տրուէր վեց մեծ պետութեանց: Այսինքն, ինչպէս յետագայ դէպքերը ցոյց պիտի տային, ջուրը կը ձգուէր Բարենորոգումներու ծրագիրը, քանի որ ռուսական բանակը կը պարտաւորուէր պարպել գրաւած հողերը՝ նախքան անոնց գործադրութիւնը: Ու մեծ պետութիւնները շահու աղբիւր կը դարձնէին երաշխաւորի իրենց հանգամանքը:

Բարենորոգում կը նշանակէր կեանքի, ինչքի եւ պատուոյ ապահովութիւն: Տարրական իրաւունքներ, որոնք կը պակսէին հայութեան:

Աբտիւլ Համիտ երբեք չգործադրեց Բարենորոգումները, չահագործելով երաշխաւոր մեծ պետութեանց մրցակցութիւնն ու ընչաքաղցութիւնը: Միակ ձեռնարկը, որ իր ժամանակին մեծ յոյսեր ներշնչեց հայութեան, կը կոչուի «Մայիսեան ծրագիր», 11 Մայիս 1895 Թուակիր, ներկայացուած Բարձրագոյն Դրան՝ Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ Պոլսոյ դեսպաններուն ստորագրութեամբ:

«Մայիսեան ծրագիր»ն ալ հիասթափեցուց Հայերը: Բ. Դուռը Հոկտեմբերին «ոչ կարեմք»ով պատասխանեց դեսպաններուն՝ իր կողմէ բարենորոգումներու նոր ծրագիր մը ներկայացնելով ո՛չ միայն հայկական նահանգներուն, այլեւ ամբողջ Օսմանեան Կայսրութեան համար...:

Ու չատ չանցած Աբտիւլ Համիտ 300.000 Հայերու արիւնով ողողեց հայաբնակ գաւառները:

1912 – 13ի Պալքաններու պատերազմը կրկին օրակարգի վրայ դրաւ Բարենորոգումներու հարցը: Պոլսոյ վեց մեծ դեսպաններուն անունով ռուս դեսպանատան գործակատարը Թուրք կառավարութեան հետ ստորագրեց 26 Փետր. / 8 Մարտ 1914ի համաձայնագիրը, որ պատրուակ պիտի ծառայէր ու նախաքայլ դառնար Մեծ Եղեռնին:

Թուրքերը արիւնարբու Աբտիւլ Համիտէն մինչեւ ցեղասպան Իթթիհատը չէին հանդուրժէր օտարներու միջամտութեան օսմանեան կայսրութեան ներքին գործերուն: 1914ի աշխարհամարտին ներկայացուցած բացառիկ առիթէն օգտուելով, տուն ճամբեցին Վանի շրջանակի մարդպան Նորվեկիացի Հօֆը, իսկ Էրզրումի շրջանակին համար նշանակուած հոլանտացի Վէսթէնէնկին առիթ չընծայեցին պաշտօնին ձեռնարկելու:

Այսպէս, ընդհանուր պատերազմի թոհուբոհին մէջ վերջ գտաւ Հայկական Հարցը, որ ամբողջ 36 տարի՝ 1878էն 1914 կը դառնար պարզապէս Բարենորոգումներու շուրջ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐԷՆ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ, ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ ԵՒ ԱՊԱՐԴԻՒՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Միայն Շաբաթ օրուան համար, մեռեալներու թիւը 317 կը հաշուուի, և վիրաւորներունը՝ 482, այսինքն 55րդ հրադադարէն ետք: Հրադադարները արդէն այլեւս ոչ մէկ իմաստ ունին եւ տեսակցութիւններն ու խօսակցութիւններն ալ ոչ մէկ արդիւնք կուտան: Կարեւոր կը նկատուէր առջի օր, Ֆալանժներու պարագլուխին՝ Փիէր Ճէմայէլի տեսակցութիւնը նախկին վարչապետ՝ Սայէպ Սալամի հետ, բայց կը պարզուի որ հոնկէ ալ բան մը չէ ելած: Իրենց խօսակցութեան մասնակցած է նաեւ արաբական Լիկայի բանագնացը՝ Խոլի: Կը կարծուէր որ քրիստոնեայ – մահմետական այս տեսակցութիւնը պիտի յանգի որոշ կարգադրութեան մը, մահմետական – յառաջդիմականներու գլխուն վրայէն: Միւս հանդիպումը, (սուրիական – լիբանանեան - պաղեստինեան) Գերագոյն Կոմիտէին անգամ մը եւս յետաձգուեցաւ քանի Շամուն բոլորովին կը մերժէ Ազգ. Շարժումի (ձախ) մասնակցութիւնը: Ամէն պարագայի մէջ անել կացութիւն մը: Կայ նաեւ Իրաքցի զինուորներու ներկայութեան հարցը: Գերի ինկած երկու Իրաքցիները մամուլի ասուլիսի ընթացքին յայտարարութիւններ ըրած են եւ շեշտած թէ 150 Իրաքցի զինուորներ եկած են կռուելու ձախ – պաղեստինեան ուժերու կողքին: Կ'ըսեն թէ եկած են Յուլիս 25ին: Պաղեստինցի բանբեր մը հերքեց այս երկու Իրաքցիներուն յայտարարութիւնները բայց Ֆալանժիստ եւ շամունական աղբիւրները կը պնդեն որ, դեռ Յուլիս 30ին, 200էն 300 Իրաքցի զինուոր եւս եկած է, նաւով Եգիպտոսէն: Կ'ըսուի դեռ որ լիբիական միրաժներ մէջտեղ ելած են երկրին հարաւը եւ թէ հիւսիսի մէջ ալ յառաջդիմական ուժերը առաջին անգամ ըլլալով սօլ – սօլ հրթիռներ գործածած են:

Գալով կռիւներուն, աջերը կը հաստատեն որ Նապաան բոլորովին իրենց ձեռքն ինկած է եւ հոս նոր ողբերգութիւն մը կը ծնի: Շաբաթ օր Իւմանիթէ կը գրէր, անդրադառնալով Նապաայի անկումին «յառաջդիմական Լիբանանցիներու որսը սկսած է: Մէկ առ մէկ դիմադրութեան կէտերը ինկան: Պաղեստինցի դիմադրականները յաջողած են փախչիլ յանձնուելով «Դաշնակ» յետադիմական կուսակցութեան քաղաքապետերուն: Կուսակցութիւնը խոստացած էր որ Պէյրութի միւս կողմն անցընէ զիրենք բայց Ֆալանժները կը պահանջեն որ իրենց յանձնուին...», նոյն իրիկունը, Մոնտ կը գրէր.— «Նապաայի մահմետական ժողովրդական թաղամասին մէջ, դիմադրութեան վերջին անկիւնները ինկան: Ըստ Ֆալանժիստ ձայնասփիւռին այս թաղին պաղեստինցի – յառաջդիմական պաշտպանները փախած են դրացի շրջանի Պուրճ Համուտի, որու բնակչութիւնը մեծամասնութեամբ հայ է, փողոցներէն: Քրիստոնեայ պահպանողականները ստիպուած եղած են պաշարել հայկական շըրջագօտին արգելք հանդիսանալու համար պաղեստինեան – յառաջդիմական որեւէ թափանցումի»:

×

Այս ամբողջին կողքին կան սարսափելի նկարագրութիւններ ժողովուրդի մը տառապանքին, չարչարանքին ու մարդոց վայրագութեան, որ կողմն ալ ըլլայ: Կ'ըսուի թէ Զաաթար իբրեւ պատանդ պահուած 1200 քրիստոնեաները կրցած են փախիլ բայց Կարմիր Խաչը այլեւս դադրեցուցած է կայանին վիրաւորներու փոխադրութիւնը:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՇՓՈՒՄՆԵՐԸ

Յուլիս 28ի «Ազդակ»էն կը քաղենք հետեւեալ լուրերը.—

Մինչ Պուրճ Համուտ — Նապաա ճակատին վրայ զինադուլը զգալիօրէն կ'ամրապնդուի, հայկական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները կը շարունակեն իրենց քաղաքական շփումները, հայութեան դրական չէզոքութիւնը քարոզչական շահագործումներէ եւ դաւադիր խեղաթիւրումներէ հեռու պահելու նպատակով:

Քաղաքական այս շփումներու շրջագիծէն ներս, հայկական պատուիրակութիւն մը երէկ այցելեց Անկախ Նասըրականներու – Մուրապիթուններու ղեկավար Իպրահիմ Քլէյլաթի, կէսօրէ առաջ ժամը 11ին: Հանդիպումի ընթացքին խօսակցութեան նիւթ դարձան հայութեան քաղաքական դիրքորոշումներուն հետեւողականութիւնը, ինչպէս նաեւ Պուրճ Համուտ — Նապաա բախումները շահագործող քարոզչական խեղաթիւրումները: Գրգռիչ այդ ելոյթներուն գծով, հայկական պատուիրակութիւնը անդրադարձաւ Երեքշաբթի վաղ առաւօտեան ժամը 2.45ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Արա Երեւանեան» ժողովրդային Տան դէմ կատարուած ռմբափորձի մը: Արդարեւ, խափանարար ու գրգռիչ տարրեր յիշեալ ժամուն ուժանակ մը զետեղած էին ժողովրդային Տան յետսակողմի պատին տակ, որուն պայթումը պատճառ դարձաւ միայն նիւթական թեթեւ վնասներու:

Հանդիպումի աւարտին, Անկախ Նասըրականներու շարժումը հրատարակեց յատուկ հաղորդագրութիւն մը, դատապարտելով Լիբանանի հայութեան հանդէպ կատարուող գրգռիչ ելոյթները: Հաղորդագրութիւնը, որ ձայնասփռուեցաւ Արեւմտեան Պէյրութի կայաններէն, կ'ըսէ.

«Լիբանանի հայկական կուսակցութիւնները ներկայացնող պատուիրակութիւն մը կէսօրէ առաջ այցելեց Անկախ Նասըրականներու Կեդրոնը, ուր հանդիպում մը ունեցաւ շարժումի Ղեկավար Մարմնի նախագահ Իպրահիմ Քլէյլաթի եւ մարմնի կարգ մը անդամներուն հետ:

«Հայկական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները յայտարարեցին թէ իրենք կը շարունակեն 16 ամիսներէ ի վեր որդեգրուած իրենց կեցուածքը, թէ՝ Նապաայի եւ Պուրճ Համուտի բնակչութեանց միջեւ համակեցութիւնը պիտի մնայ ազգային համակեցութեան օրինակելի տիպարը (ի յեճուկս բոլոր անոնց՝ որոնք կը փորձեն Հայերը միջամուխ դարձնել կռիւներուն, առանց որ ատիկա նպաստէ որեւէ կողմի շահերուն), եւ թէ՝ Ազգային Շարժումը պէտք է շարունակէ իր ճիգերը, ազգային միասնականութիւնը պահպանելու համար:

«Իր կարգին խօսք առնելով, Քլէյլաթ յայտնեց թէ Անկախ Նասըրականներու շարժումը կը դատապարտէ Հ. Յ. Դաշնակ – Կեդրոնին դէմ գործուած ոճրագործութեան Ուաթ – Ուաթ թաղի փորձը՝ թէ՝ ինք անձամբ կապուած է շրջանի Ապահովութեան Գրասենեակին, ինչպէս նաեւ Զոքաք էլ - Պլաթ եւ Զարիֆ թաղամասերու իր զինեալներուն հետ, որպէսզի խիստ հսկողութիւն կատարեն եւ առաջքը առնեն նման արարքներու կրկնումին, արարքներ՝ որոնք պարզապէս կը նպաստեն կուսակցութիւնները կռիւներուն մասնակից դարձնելու դաւին իրագործման: Իսկ ժողովրդային Ապահովութեան Գրասենեակի տնօրէն Սանան Պարրաժ վստահեցուց թէ իր ջոկատները պիտի դիմեն անհրաժեշտ միջոցառումներու:

«Հանդիպումի աւարտին հայ ներկայացուցիչները յայտարարեցին թէ պիտի շարունակեն իրենց ճիգերը, որպէսզի կարելի ըլլայ կարգապահութեան հրաւիրել ա՛յն տարրերը, որոնք կը վնասեն հայեւ–ազգային համակեցութեան՝ շրջանէն ներս»:

ԱԹԷՆՔ — ԱՆԳԱՐԱ ԿԾՈՒ ԽՕՍՔԵՐ ԿԸ ՓՈԽԱՆԱԿԵՆ

Թրքական հետազօտական նաւը, որ քանի օրէ արդէն Եգէական է առաջին մի –

Լուրերու շար.ը կարդալ էջ Դ.

Fonds A.R.A.M

ԿԱՐԳԱԽՕՍՔԸ՝

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ

— o —

Տեսնել մեր վէրքերն ու տկարութիւնները՝ անտարակոյս ճամբայ կը հարթէ դէպի ախտաճանաչում:

Տարրական պայման է գիտնալ թէ ինչո՛ւ կը տառապինք կամ կը տագնապինք, — եթէ կ'ուզենք ճշդել թէ ինչպէ՛ս պիտի կարենանք դարմանել մեր խոցերն ու թերութիւնները:

Ինքնաճանաչումի եւ ինքնաքննադատութեան ճամբով է միայն որ կրնանք սրբագրուիլ:

Հետեւաբար, քաջութիւնը պիտի ունենանք տեսնելու իրականութիւնը եւ դիմագրաւելու զանոնք իրատեսօրէն, առանց նուաստութիւն գտնելու մեր ընկրկումներուն եւ սխալներուն մէջ:

Եթէ հակառակ հանրայայտ այս ճշմարտութեան վիրաւոր է միշտ հայ կեանքը եւ անտիրութեան ընդհանուր պատկեր մը կը պարզուի սփիւռքեան ճակատներու վրայ՝ պատճառը ա՛յն է ապահովաբար, որ մենք այդպէ՛ս կը մտածենք՝ սակայն այդպէս չենք գործեր: Կը տեսնենք անշեղ ուղին, սակայն կը շարունակենք խոտորումներով ու շեղումներով քալել...

Ազգային դժբախտութիւն է.— կա՛մ աչք կը գոցենք իրականութիւններու եւ իրողութիւններու առջեւ, եւ կամ՝ երբ վէրքերը կ'արիւնին ու ցաւը կը դառնայ անպարտկելի՝ կ'ապաւինինք անձանձրոյթ ողբին եւ անվախճան յուսահատութեան:

Մասնաւոր սէր մը ունինք տխրելու, ափսոսալու կամ աւաղելու՝ երբ արդէն հասա՛ծ ու ատենը թօթափելու ամէն լքլկանութիւն եւ ճիգ մը ընելու դէպի փրկարար նպատակ. այսինքն՝ սրբագրութիւնը հաւաքական մեր սխալներուն եւ թերութեանց:

Ընդհանրական առումով մը, հազարումէկ խոց ունի մեր կեանքը: Ո՛ր ճակատէն ալ սեւեռինք մեր հաւաքական առօրեային՝ կը հաստատէք թէ կը ճօճուինք տագնապներու եւ դժուարութիւններու մէջ, — մէկ մասը ճակատագրական եւ անխուսափելի, միւս մասը՝ հետեւանք անտարբերութեան, անծրագիր աշխատանք եւ թափթփածութեան:

Կը տեսնենք աւերը. յաճախ նաեւ քաջութիւնը կ'ունենանք մամուլով ու բեմերէ ախտաճանաչումը փորձելու. սակայն աւելին չենք ըներ: Կ'առնենք «մեռել»ը մեր առջեւ ու կ'ողբանք:

Իսկապէ՞ս զրկուած ենք վերանորոգումի աւիշէն. «Մեռանք – կորանք»եան աւաղումները հիմնաւո՞ր են կամ չունի՞նք կազդոյր ու դարման փնտռելու ուժն անգամ:

Չենք կարծեր:

Եթէ կը գիտակցինք մեր տկարութիւններուն եւ ընկրկումներուն՝ ուրեմն յամքած չենք տակաւին:

Անտիրութեան իրողութիւնը ընդունելով հանդերձ, վստահօրէն կրնանք ճիգը ընել գոնէ մասնակի եւ աստիճանական բարեփոխումներու:

Շատ բանով ետ մնացած ենք մեր ժամանակէն: Երբեմն դասալքութեան հասած է մեր անտարբերութիւնը: Սակայն ճիշդ չէ որ կորսնցուցած ենք ամէն պատեհութիւն ու մեզի կը մնայ ... դամբանաքար զետեղել ազգային մեր կենսունակութեան վրայ:

Մօտաւորապէս մէկուկէս միլիոն է այսօր մեր համրանքը՝ հայրենիքէն դուրս: ի սփիւռս Հայկ. Արտասահմանի. ու մեղք մը չէ հաւատալ որ աւելի քան երբեք դժնդակ պայմաններու մէջ կ'ապրինք ընկերային – քաղաքական տեսակէտով:

Միւս կողմէ, սակայն, մեղանչում է իրականութեան դէմ՝ եզրակացնել թէ դադրած ենք ապրելէ ու կորսնցուցած ենք ազգային գոյութեան եւ հաւաքական ապահովութեան ամէն կռուան:

Բա՛ց պահենք մեր պատուհանները հորիզոնէ հորիզոն ու դիւրաւ պիտի տեսնենք թէ, հակառակ ներքին ու արտաքին բազմաթիւ խոցերու, Հայութիւնը դադրած չէ որակ ունենալէ:

Աւելը չէ որ կը պակսի մեզի: — Ընդհակառակն, ամէն ատենէ աւելի արժէքներ, կարելիութիւններ, ուժեր ունինք մեր նոր կայքերուն մէջ: Պակասը՝ կազմակերպ ու ծրագրուած աշխատանքն է. հանրային ճշմարիտ առաջնորդութեան եւ ղեկավարութեան գործօն ներկայութիւնը:

Անհատական արժէքներու անձկութիւնը չէ որ կը ճնշէ մեր վրայ, այլ՝ այդ արժէքները օգտագործելու տարրական դժուարութիւնը:

Արուեստի, գիտութեան եւ հանրային մարզերու վրայ նորեր կուգան ամէն օր: Բայց մենք, չենք հասած ընկերային այն հասունութեան, որ պիտի մղէր մեզ հաւաքական մեր կեանքին կապելու զանոնք:

Երբ ա՛յս է իրողութիւնը, անշուշտ ամայութեան տպաւորութիւնն է որ կ'ունենանք եւ... ափսոսանքը կը շփոթենք առողջ դարմանի միջոցներուն հետ:

Աւելի քան երբեք, պէտք է զգանք ստիպողութիւնը համադրելու, ներդաշնակելու եւ ստեղծելու Սփիւռքի հաւաքական ուժը: Եւ ասիկա ընելու համար տարբեր միջոց չունինք, բայց եթէ բառին իսկական առումով ազգային կազմակերպում ստեղծել, ի խնդիր գաղութային հայ իրականութեան վերականգնումին, ընկերային – տնտեսական ու ազգային – մշակութային կենսունակութեան:

Եթէ ամէն մէկը գիտակցի իր դերին եւ առաքելութեան՝ խոչընդոտները չեն որ պիտի անդամալուծեն մեզ:

Հայրենի իրականութիւնը խթանիչ ու ներշնչող ուժ է եւ մենք ազգօրէն պիտի ձգտինք «կամրջուիլ» մայր հողին վրայ ապրող ու ստեղծագործող հայ ժողովուրդի տենչերուն, ստեղծարար մտքին եւ շինարար բազուկին. սակայն մտահան պիտի չդարձնենք երբեք թէ Սփիւռքը իւրայատուկ իր պահանջները ունի ու մեր ճակատագիրը մենք պիտի տնօրինենք համաձայն մեր պայմաններուն:

Հայրենասիրութիւնը հիացում չէ. գիտակցութի՛ւնն է սեփական մեր պարտաւորութեանց ու պահանջներուն:

Եթէ յաջողեցանք թօթափել հետեւակութեան եւ կրաւորականութեան ախտագին հակումը, ապա ուրեմն ճամբան հարթուած է դէպի արդիւնաւոր պայքար ու ճշմարիտ գոյատեւումի նպատակ:

«Հայապահպանում» կը ծամծմենք ամէն օր. «ազգակերտում» կ'որոճանք: Սակայն ազգ պահելու եւ ազգ կերտելու տարրական ստիպողութիւններն անգամ կ'անգիտանանք ընդհանրապէս, մոռնալով որ ազգակերտումի հիմնական խարիսխը ընկերային եւ տնտեսական կազմակերպումն է:

Հազարումէկ եկեղեցիները մեզ չեն փրկեր ուծացման եւ մաշումի վախճանէն, եթէ շարունակենք անտեսել այս տարրական ճշմարտութիւնը:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՄԻՋՆԱԴԱՐՈՒՄ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան լոյս ընծայած է անուանի արուեստաբան, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արտասահմանի անդամներէն փրոֆ. Ս. Տէր – Ներսէսեանի աշխատութիւններու հաւաքածոն՝ «Հայ արուեստը միջնադարում» վերնագիրով. այս հրատարակութիւնը կարեւոր երեւոյթ է արդի հայագիտութեան մէջ:

Հաւաքածոն կարեւոր արժէք կը ներկայացնէ յատկապէս երկու առումով. նախ անիկա կ'ընդգրկէ հայ միջնադարեան արուեստին առաւել կարեւոր յուշարձաններուն եւ անոնց արուեստի հարցերուն նուիրուած հեղինակին ուսումնասիրութիւնները, երկրորդ՝ ասիկա վաստակաւոր արուեստաբանին աշխատութիւններուն հայերէն հրատարակուած առաջին եւ առայժմ միակ հաւաքածոն է:

Տեղ գտած ամէնէն ծաւալուն աշխատութիւնը Աղթամարի Ս. Խաչ վանքին նուիրուած մենագրութիւնն է, որ առաջին անգամ լոյս տեսած է անգլերէն, 1965ին:

Անհրաժեշտ է դիտել տալ, որ Ս. Խաչ վանքի մասին բացի Ս. Տէր – Ներսէսեանի աշխատութենէն, գոյութիւն ունի երկու մենագրութիւն եւս՝ Մ. Իպշիրօղլուի 1963-ին գերմաներէն հրատարակուած «Աղթամարի տաճարը» ուսումնասիրութիւնը եւ Յ. Օրբելիի «Հայկական ճարտարապետութեան յուշարձանները Աղթամար կղզին մէջ» հետազօտութիւնը, լոյս տեսած ռուսերէն 1968ին:

Ս. Տէր – Ներսէսեանի աշխատութիւնը բաղկացած է հինգ հիմնական բաժիններէ, որոնց իւրաքանչիւր բաժնին մէջ յաջորդաբար ներկայացուած են վանքի պատմութիւնը, ճարտարապետական նկարագիրը, քանդակներուն եւ որմնանկարներուն վերլուծումը, ինչպէս նաեւ կղզին գտնուող խաչքարերու եւ գերեզմանաքարերու արուեստագիտական ու պատմաբանասիրական քննութիւնը:

Պէտք է ըսել, որ այս ձեւի մեծ քանակով եւ ճոխ քանդակներով ծածկուած տաճարներ քրիստոնէական արուեստին մէջ երեւան կուգան միայն Ռոման շրջանէն, ուստի, ինչպէս շատ իրաւամբ նկատել կուտայ հեղինակը, Ժ. դարուն կերտուած Աղթամարի յուշարձանին պարագան իսկապէս եզակի երեւոյթ է:

Քանդակներու խումբերուն հետազօտութիւնը հնարաւորութիւն տուած է հեղինակին եզրակացնելու, որ դրուագներու այլասեռ մոթիվներու յարադրութիւնը պատահական ընտրութեան բնոյթ չունի, այլ կ'արտայայտէ միջնադարեան ըմբռնումով եւ արուեստի տեսիլքով պայմանաւորուած ընդհանուր եւ յատուկ նշանակութիւններ ունեցող յստակ ծրագիրներ:

Հեղինակը կը բացայայտէ շարք մը ընդհանրութիւններ, որոնք գոյութիւն ունին Աղթամարի կարգ մը քանդակներուն եւ պարսկական ու արաբական յուշարձաններու զարդարուեստին մէջ:

Անհրաժեշտ է նկատել տալ, թէ պարսկական, յատկապէս սասանեան արուեստին հետ Աղթամարի քանդակներուն ընդհանրութիւնները մատնանշած է նաեւ Յ. Օրբելի: Աւելի զատ, ան եւս Ս. Տէր-Ներսէսեանի նման այն տեսակէտը ունեցած է, թէ Աղթամարի քանդակները ոչ թէ մէկ, այլ քանի մը վարպետներու ձեռքի գործերն են:

Քանդակներու նուիրուած բաժնին վերջաւորութեան հեղինակը գրած է, թէ ինք տարբեր մոթիվներու ակերը քննելով, նպատակ չէ ունեցած այնպիսի տպաւորութիւն ստեղծելու, թէ Աղթամարի դրուագները պարզապէս օտար զանազան տարրերու համադրութիւնը կը հանդիսանան: Փոխ առնուած տարրերը հայ արուեստագէտները վերարտադրած են իրենց ստեղծագործած ոճին եւ ներշնչումներուն համեմատ եւ կերտած են կոթող մը, որ միանգամայն տարբեր է մահմետական կառոյցներէն եւ դրացի երկիրներու տաճարներէն:

Աղթամարի յուշարձանէն առաջ հիմ -

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԾՈՒՌ ՎՈՒՍԿՈՒՆԸ

— Էդպէս, մի շաբաթ քեզ ժամանակ: Դէ, հիմա գնա, գնա ու մարքեազի կողմ էլ չնայես... — Միսակը բաց թողեց ձիու սանձն ու վերադարձաւ ընկերների մօտ, որոնք խնդադէմ ընդառաջեցին նրան.

— Հիմա գեաֆ տուիր, հա՞, — քրքջացին տղաները: — Դէ, թող գնա հիմա ու իր հաշիւ – հեսաբն անի...

Շաբաթը չլրացած՝ Սուրէն էֆէնդին կծիկը դրեց, վերադարձաւ Պոլիս:

×

Երեկոյեան դէմ Վուսկունի երկունքի ցաւերը բռնեցին ու գնալով ուժեղացան: Կէս գիշերին ձայն տուեց մօրը.

— Մա, վեր կաց, մա՛...

Ալմաստը, որ նոր էր աչք կպցրել, նստեց անկողնում:

— Վուսկո՞ւն:

— Արի, մա:

Վուսկունը անկողնում գալարւում էր, այս ու այն կողմ շուռ գալիս, աշխատելով չտնքալ, ձայն չհանել, որպէսզի հայրը, որ նախորդ օրը գիւղից տուն էր եկել, չլսի, չիմանայ:

Ալմաստն շտապեց ծննդկանի մօտ ու ձեռքերը ծալած կանգնեց նրա գլխավերեւը, չիմանալով ինչ անել: Ջնայած վաղուց այդ բանին ահուդողով սպասել էր, բայց երբեք այդքան ծանր ու ահաւոր չէր պատկերացրել այն, եւ այժմ բոլորովին կորցրել էր իրեն...

— Ի՞նչ ես կանգնել, մա, — տանջալից ձայնով դիմեց նրան Վուսկունը: — Մահուան դրանն եմ, ճար արա...

Ալմաստը յանկարծ գտաւ իրեն. հագնուեց արագ – արագ ու վազեց տատմօր ետեւից:

Փողոցում մութ էր, ամայութիւն: Ուշ գիշերային լռութիւնը գոռում էր, կարծես, ու գալիս նրա վրայ... Մի բոպէ կանգ առաւ, ուզեց ետ դառնալ, բայց մի բոպէ միայն ու դարձեալ քայլեց առաջ: Վախենալու համար նա ժամանակ չունէր: Կտրելով փողոցի ահաբեկիչ դատարկութիւնը, Ալմաստը մօտեցաւ մի ցածլիկ դրան եւ ուռնակը հնչեցրեց երկչոտ ու կամացուկ: Ոչ մի պատասխան: Նորից հնչեցրեց վճռերոտ, անհամբեր – ձայն: Ջեն լսի, ինչի՞ պիտի լսեն... ինչո՞ւ չկարողանար հնչեցնել ուժգին, ինքնավստահ...

Վերջապէս դուռը բացուեց, ու մի կուչ եկած պառաւ գիշերազգեստով կանգնեց շէմքին:

— Ալմա՞ստ, դո՞ւ ես...

— Ես եմ, Թառիկ խաթուն: Շորերդ հագի, երթանք: Շուտ արա:

— Ի՞նչ էլէ, աղջի, ի՞նչ խաբար ի...

— Վուսկուն ցաւ կը քաշի... երթանք:

— Ի՞նչ Վուսկուն, քա, ի՞նչ կ'ասես: Ջեմ հասկնայ:

— Աղջիկս, Թառիկ խաթուն:

Պառաւը զարմանքից քար կտրեց:

— Ի՞նչխ թէ, աղջի...

— Երթանք, շուտ արա:

— Վա՜խ, զավալլը, վա՜խ... — գլուխը ցաւակցաբար տարուբերեց պառաւն ու շուռ եկաւ դէպի ներս, — կա՛ց, անտէրներս հագնեմ, գամ, կա՛ց:

Երկու բոպէ յետոյ վերադարձաւ:

— Երթանք, — ասաց նա, փակելով դուռն ու բանալին զպունի գրպանը դնելով, — Արի:

— Թառիկ խաթուն, քո ոտ պագեմ, — խնդրում էր նրան Ալմաստը ճանապարհին, — մեր մէջ մնայ թող, մարդ չիմանայ, Թառիկ խաթուն, մեռնեմ քէ, պաղատանք կ'անեմ...

— Ապա ի՞նչխ, աղջի, դու ծո՞ւռ ես: Իմաց անելու բա՞ն ի: Վա՜խ, Վուսկուն, վա՜խ, հազար ափսոս... — ցաւ յայտնեց պառաւն անկեղծօրէն եւ ապա ուզեց իմանալ, թէ այդ ի՞նչպէս է եղել:

— Խաբուել ի, Թառիկ խաթուն, խաբուել ի...

— Խեր–բարի չտեսնայ խաբողը: Խաբողն էն վո՞վ ի:

Ալմաստը մի երկու խօսքով պատմեց ամէն բան:

— Շան ծիծ կերած շուն, շան վաստակ, — Սուրէնի հասցէին մռլտաց պառաւը սրտմտած եւ ապա դառնալով Ալմաստին՝ սրտացաւ յանդիմանութեամբ աւելացրեց. — Տնաշէնի կնիկ, դուք էլ ինչի՞ թողիք չուր էսօր, որ բանն էդտեղ հասնէ:

— Ինչ անէինք, Թառիկ խաթուն...

— Ի՞նչ պիտի անէիք, չգիտե՞ս: Ընցուցք անէիք ժամանակին: Պտուղը գայ անէիք, պրծնէր երթար:

— Ճիշդ կ'ասես, Թառիկ խաթուն, համա, — կմկմաց Ալմաստը, — խեղճ աղջիկս յոյս ունէր, թէ կ'առնի, կը պսակուեն...

— Թող հիմա առնի:

— Դո՞ր ի, որ առնի: Փախեր ի Ստամբոլ, ջայնվեր ի, չկայ:

ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆԵԱՆ

(17 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

…նուած տաճարներուն մէջ (Լմբատ, Թալին, Արուճ, Տաթեւ եւայլն) պահպան–ուած են որմնանկարներու մնացորդներ, հատուածներ, որոնք ցոյց կու տան հին Հայերու որմնանկարչութեան արուեստին բարձր մակարդակը եւ կարելիութիւն կը ստեղծեն գաղափար կազմելու հայ եկե–ղեցիին ընդունած կանոնական շարքերուն մասին: Այս տեսակէտէն Աղթամարի տաճարը բացառիկ նշանակութիւն ունի հայ որմնանկարչութեան պատմութեան համար, քանի որ Հայաստանի մէջ չկայ այդ ժամանակաշրջանէն մնացած որեւէ ուրիշ եկեղեցի, ուր որմնանկարներու համա–կարգը ներկայանայ նման ամբողջական տեսքով: Ինչպէս գրած է հեղինակը՝ «այդ դարէն առաջ կառուցուած եւ իր ամբողջ յարդարանքով պահպանուած եկեղեցի գոյութիւն չունի, եթէ չհաշուենք Կապա–դովկիոյ ժայռափոր մատուռները, որոնց–մէ ամէնէն հինը կարելի է համարել դա–րու կառոյց»:

Մենագրութեան մէջ Ս. Տէր–Ներսէս–եան որմնանկարներու քննութիւնը կա–տարած է ոչ միայն քրիստոնէական ար–ուեստի ընդհանուր պատմութեան ֆոնի վրայ, այլեւ անդրադարձած է այն կա–պերուն, որոնք կան Աղթամարի պատկեր–ներուն եւ հայ մանրանկարչութեան, մաս–նաւորաբար Վասպուրականի դպրոցի գիրքի արուեստին աւանդութիւններուն միջեւ:

Եզրափակելով պատկերներու բաժինը, հեղինակը գրած է, թէ «Աղթամարի որ–մնանկարները նոր լոյս կը սփռեն արեւել–եան քրիստոնէական արուեստին բազմա–թիւ առանձնայատկութիւններուն վրայ»:

Աշխատութեան վերջին գլուխին մէջ ուսումնասիրուած են կղզին խաչքարերն ու գերեզմանաքարերը, որոնք կարեւոր են մահարձաններու արուեստի պատմու–թեան եւ բանաստեղծական առանձին հար–ցերու պարզաբանութեան համար:

Ս. Տէր – Ներսէսեանի աշխատասիրու–թիւններու հաւաքածոյին մէջ ամփոփ–ուած են նաեւ հեղինակին զանազան ա–ռիթներով գրած յօդուածներէն մէկ քա–նին: Ասոնց մէջ իր կարեւորութեամբ ա–ռանձին տեղ կը գրաւէ Էջմիածնի Աւե–տարանին սկիզբի թերթերուն մանրանկարներուն Թուականը խորագրուած ու–սումնասիրութիւնը՝ լոյս տեսած 1933ին: Աշխատութիւնը նուիրուած է հայ մանրա–նկարչութեան ամէնէն անուանի գործե–րէն մէկուն՝ Էջմիածինի Աւետարանի (989) զարդարուեստին քննութեան:

Ձեռագրին քննութեան նուիրուած ա–ռաջին ամբողջական մենագրութիւնը լոյս տեսած է 1891ին անուանի արուեստաբան Ստրժիգովսկիի հեղինակութեամբ՝ գեր–մաներէն: Իսկ այդ աշխատութեան հա–յերէն թարգմանութիւնը հրատարակուած է 1893ին, Վիէննա:

Ս. Տէր – Ներսէսեան 1933ին, եւ բիւ–զանդագէտ Կ. Վեյցման Ժ –ԺԱ. դարերու հայ գիրքի արուեստին վերաբերող իր ու–սումնասիրութեան մէջ միաժամանակ հերքելով Ստրժիգովսկիի տեսակէտները, իրարմէ անկախ փաստած են, որ ձեռագ–րին սկիզբի մանրանկարները հայկական են եւ նկարուած են Զ. դարու հայ ման–րանկարչութեան բնորոշ առանձնայատ–կութիւններով:

Ըստ էութեան Ս. Տէր – Ներսէսեանի երկասիրութիւնը հետազօտութիւնն է ոչ միայն Էջմիածինի Աւետարանին, այլեւ Թ — ԺԱ. դարերու հայ մանրանկարչու–թեան եւ այս իմաստով կարեւոր քայլ մըն է հայ արուեստի քննութեան ասպա–րէզին մէջ:

Հատորներին մէջ զետեղուած են նաեւ «Գրիգոր Լուսաւորիչի դիմանկարները բիւզանդական արուեստին մէջ», «Է. դա–րու հայկական մանրանկարչութիւնը եւ Էջմիածինի Աւետարանին մանրանկարնե–րը», «Է. դարու աշխատութիւն մը՝ նը–ւիրուած պատկերներու պաշտպանու–թեան» հետազօտութիւնները, որոնց վեր–ջին երկուքը որոշ առումով Էջմիածինի Աւետարանին նուիրուած աշխատութեան շարունակութիւնը կը կազմեն:

Այս հաւաքածոն հեղինակին հայերէն թարգմանուած բոլոր ուսումնասիրու–թիւնները չամփոփեր: Հայերէն թարգ–մանուած են նաեւ այնպիսի աշխատու–թիւններ, ինչպէս «Թորոս Ռոսլին եւ Ձէյ–թունի Աւետարանը», «Երզնկայի 1269ի Աստուածաշունչը», «Մինաս նկարող եւ իր ծաղկած նկարները», «Վարդանանց պատերազմի մանրանկարները» եւայլն:

Հատորին վերջաւորութեան զետեղուած են Աղթամարի եկեղեցիին 77 սեւ ու ճեր–մակ լուսանկարները, անձնանուններու, տեղանուններու, յուշարձաններու և Թան–գարաններու անուանացանկերը, որոնք զգալի կերպով կը դիւրացնեն գիրքը ու–սումնասիրողին աշխատանքը:

Թարգմանութիւնները ընդհանրապէս յաջող են, միայն փափաքելի էր, որ պահ–պանուէին որոշ անուններու աւանդական ձեւերը. այսպէս՝ աւելի նպատակայար–մար էր պահպանել Երիքով քաղաքին ա–նունը այդ ձեւով, քան թէ նոր տառա–դարձութեամբ զայն ներկայացնել՝ Ջերի–կօ, Փատմեան շրջան՝ փոխանակ Փա–տմայեան շրջան օմայեան՝ խոփանակ օմեյեադական, Հոգեգալուստ՝ փոխանակ Պենտեկոստէ եւայլն: Կան որոշ անճշտու–թիւններ՝ կապուած տառադարձութեան հետ, այսպէս՝ Եգիպտոսի Բաուիտի մա–տուռներու Զ. դարու որմնանկարներուն կապակցութեամբ տեղ մը գրուած է Բա–ուտ, ուրիշ տեղ մը Բավիտ, իսկ յու–շարձաններու անուանացանկին մէջ այս անունները յիշատակուած են երբեւ ի–րարմէ տարբեր կոթողներ, երբ խօսքը միեւնոյն յուշարձանին մասին է:

Նկատելի են որոշ վրէպներ. այսպէս՝ տպուած է Գոշ, պէտք է ըլլայ՝ Կոշ, եր–կու անգամ՝ սոցիալական խճապատկեր–ներ, պէտք է ըլլայ սխիլիական խճա–պատկերներ եւայլն:

Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուես–տի հիմնարկութիւնը, լոյս ընծայելով Ս. Տէր – Ներսէսեանի աշխատութիւններու այս հաւաքածոն՝ կարեւոր գործ մը կա–տարած է: Փափաքելի է, որ յետագային հրատարակուին նաեւ անուանի արուես–տաբանին միւս աշխատութիւնները հա–յերէն:

ԼԵՒՈՆ ՉՈՒԳԱՍԶԵԱՆ

«Գրական թերթ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՅՈՑ ՁՈՐԻ ՎԻՇԱՊ-ԿՈԹՈՂՆԵՐԸ

Դարասկզբին Ն. Մառ եւ Ե. Սմիրնով Գեղամայ լեռներուն մէջ յայտնաբերեցին ձուկի եւ ցուլի տեսքով վիշապ – քարա–կոթողներ: Անոնք եզրակացուցին, թէ ա–սոնք Ք. Ա. հնագոյն երկաթի դարաշըր–ջանին կը պատկանին եւ կապ ունին ջու–րի պաշտամունքին հետ:

Այնուհետեւ Մ. Աբեղեան լըջօրէն ու–սումնասիրելով վերոյիշեալ վիշապները, այն կարծիքը յայտնեց, թէ Գեղամայ լեռներու եւ Հայաստանի այլ վայրերու ձուկի տեսք ունեցող կոթողները Աստղիկ–Դերկետօ դիցուհիին արձանները եղած են: Գալով շինութեան ժամանակաշրջանին, Աբեղեան այն հետեւութեան հասաւ, թէ ասոնք կապ ունին Դուինի, Արտաշատի եւ Արարատեան դաշտի այլ կողմերը ջը–րանցքներ հաստատելու ժամանակաշըր–ջանին հետ, «հաւանօրէն ուրարտական եւ հայկական դարերում»:

Այնուհետեւ նորանոր վիշապներ յայտ–նաբերուեցան Արագածի լանջերուն, Գե–ղամայ լեռներուն, Սեւանի աւազանին մէջ եւ այլուր: Դեռ վերջերս Թալինի շրջանի Նոր Սասնաշէն գիւղի դպրոցը բերուե–ցաւ ձուկի տեսքով կոթող մը:

1960ական թուականներուն սկիզբը մեր ուշադրութիւնը գրաւեցին երկու վիշապ–կոթողներ Եղեգնաձորի շրջանի Աղաւնա–ձոր գիւղին սահմաններուն մէջ. ասոնք խաչքարի վերածուած ըլլալով՝ աննկատ մնացեր էին: Աղաւնաձորէ մօտ 5 քիլո–մեթր դէպի հիւսիս–արեւմուտք՝ «Վանքի դուզ» կամ «Ներքին Ուլգիւր» կոչուող վայրը կը գտնուին Աստուածածին մկր–տուած միջնադարեան եկեղեցիին աւե–րակները: Ահա հոս, կողք – կողքի զե–տեղուած են կարծր երկաթաքարէ ցուլի գլուխով երկու վիշապ – կոթողներ: Ու–շագրաւն այն է, որ ԺԱ. – ԺԲ. դարերուն երկու վիշապներն ալ քանդակազարդուե–լով վերածուած են հայկական խաչքա–րերու՝ համապատասխան յիշատակու–թիւններով:

Քրիստոնէութեան տարածման սկզբնա–կան օրերուն ոչ միայն մեհեանները վե–րածուեցան եկեղեցիներու, այլեւ հեթա–նոսական կոթողները, որոնց վրայ խաչեր փորագրուեցան: Այս եղանակով քրիս–տոնէացուեցան Շամիրամի, Սառնաղբիւ–րի մենհիրները, Գեղամայ լեռներու վի–շապները, նոյնիսկ ուրարտական քանի մը այլ կոթողներ:

Աղաւնաձորի վերոյիշեալ վիշապներու յայտնաբերումը ցոյց կու տայ, որ ջուրի պաշտամունքին հետ կապուած այդ կո–թողները լայն տարածում ունեցած են Հա–յաստանի մէջ և ընդգրկած են Արագածի լանջերը, Գեղամայ լեռները, Սեւանի ա–ւազանը, Շիրակ, Կոտայք, պատմական Հայաստանի Փոքր Հայքը, Սպերը, Ծո–բոփի, աւազանը, Ջաւախքը եւայլն, ո–րոնց վրայ կ'աւելնայ նաեւ Վայոց ձորը:

Մինչեւ հիմա յայտնաբերուած վիշապ–ներուն տեսքը երկուք է՝ ձուկի կամ ցուլի պատկեր, թէեւ Գեղամայ լեռներու վի–շապներէն մէկը երկու տեսքերն ալ կը պատկերացնէ:

Ա. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՀՈՂՎԱՐՏԻՔ

Իր ընտանեկան մտերիմ շրջանակին մէջ, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ կամարներուն ներքեւ կը կատարուէր Այրի Տիկին Երա–նիկ Արսլանեանի յուղարկաւորութիւնը, քանի մը օր առաջ:

Ողբացեալը, ծնեալ Թօփալեան, 92 տա–րեկան էր, ու այրին էր Պօղոս Արսլան–եան, որ երկար տարիներ իր նուիրեալ աջակցութիւնը բերած էր Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ:

Մեծցած Մանչէսթըր, դաստիարակ–ուած անգլիական հին կրթութեամբ, ե–ղած էր խակական լէյտի մը, բայց մանա–ւանդ՝ հայ լէյտի մը: Երբեք ընկրկում ցոյց չէ տուած, երբ դեռ երիտասարդ մայր իր զաւակներուն հետ կը ճաշա–կէր ցեղասպանութեան լեղին: Իր զա–ւակներուն ամէնէն ծանօթը՝ Կրեկուառ Ասլան, ոգեկոչելով ծերունազարդ մայ–րիկին յիշատակը, կը սիրէ յիշել ապրե–լու անոր հրճուանքն ու ուրախութիւնը, զոր փոխանցած է որդւոյն եւ որ կը բա–ցատրէ, կ'ըսէ տաղանդաւոր դերասանը, «որ գտայ, ինչ որ անակնկալ մըն էր ին–ծի համար, շատ սիրալիր եւ ջերմ ընդու–նելութիւն մը հասարակութեան մօտ, իմ ասպարէզիս սկիզբի օրերէն իսկ»

Քաջ, տիպար Հայուհի մըն է որ կը մեռնի եւ որքան ալ յառաջացեալ ըլլայ տարիքը ու «տրամաբանական» մահը, միշտ ցաւ է մայրիկի մը, հայ մայրիկի մը կորուստը:

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին ու մասնաւորաբար Կրեկուառ Ասլանի (Գրիգոր Արսլանեան):

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (154)

ՀՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐ

Այս ըսելով, սկսաւ մագաղաթին պա–րունակութիւնը կարդալ: Երբ ժան տը Լօրէնցօ անունին հասաւ, խուլ աղաղակ մը արձակեց: Ահա այս վայրկեանին, Տանտօլօ իր տարտամ կացութենէն դուրս ելնելով յանդգնութեամբ գոչեց.

– Ալթիէրի, բանի կերպով պետական գաղտնիք մը կորզեցիր ձեռքէս: Ռոլան Քանտիանօ ծուղակը ձգած եմ, այս գի–շեր ինքն իր ոտքովը իմ տունս պիտի գայ: Տանը գինուորական ուժով պաշարել պի–տի տամ: Փնտռած մարդերնիս մեր ձեռ–քը ինկած է: Բայց եթէ այս մասին բեր–նէդ բառ մը իսկ փախցնելու ըլլաս, ամէն բան ջուրը կ'իյնայ, գիտցած ըլլաս: Ամե–նախիստ գաղտնապահութիւն…, Զգու–շացիր որ պետական գաղտնիքը երեւան չելլէ:

— Ներողութիւն, Պարոն հաւատաքըն–նիչ, այնքան վրդոված էի որ, չկրցայ ինքզինքս զսպել, մինչեւ Ալթիէրի դոր–ծած անքաղաքավարութիւնը ճանչնալով:

— Կը ներեմ, պատասխանեց Տանտօլօ ձեռքը անոր երկարելով:

Բայց երկուքն ալ աւելիվառ նայուած–քով մը անվստահութեամբ իրարու նա–յեցան:

— Լէօնօրի ամուսնին դէմ միթէ կըր–նա՞մ քէն պահել, շարունակեց Տանտօլօ: Բայց քանի որ իմացեր ես…

Էմբէրիայէ իմացայ:

— Այո՛, գիտեմ, քիչ մը առաջ հոս էր եւ անյանկ կը կարծէր թէ նոր լուր մը կը բերէր ինծի: Ես հինգ ամիսէ ի վեր քայլ առ քայլ Ռոլան Քանտիանոյի կը հետե–ւիմ: Ես Վենետիկ քաշեցի զինքը, ե՛ս էի որ իմ տունս գնելու գաղափարը մտցուցի իր մէջ անշուշտ հեռուէն հեռու եւ առանց իր վրայ կասկած հրաւիրելու…: Հիմա որ լարած ծուղակիս մէջ ինկած է, պէտք է չափէն աւելի խոհեմ ու գաղտնապահ ըլլանք:

Ալթիէրի գլխովը դժգոհութեան շար–ժում մը ըրաւ, իսկ Տանտօլօ շարունա–կեց.

— Բայց դուն ամէնքը չես գիտեր, ա–տոր համար այս լուրը քեզի դժգոհութիւն պատճառեց թերեւս: Գիտցիր սակայն որ ուրիշ կերպ չէի կրնար շարժիլ: Ռոլան Քանտիանօն զինուորական ճշմարիտ բա–նակի մը գլուխն անցած է հիմա: Իր հրա–մանին տակ երկու հազար աւազակներ ունի, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ առագաս–տաւեր: Թերեւս Վենետիկի վրայ յարձա–կիլ մտադրած ըլլայ…: Տես, բարե–կամս, այս պարագան ճշմարիտ պետա–կան գաղտնիք մըն է զոր կը հաղորդեմ քեզ պարզապէս փեսաս ըլլալուդ համար եւ քու գաղտնապահութեանդ կ'ապաւի–նիմ:

— Բայց անշուշտ Դուքսին լուր տըր–ուեցաւ, չէ՞… հարցուց Ալթիէրի կծու շեշտով մը:

— Ո՛չ, Դուքսին լուր չտուինք, պա–տասխանեց Տանտօլօ սարսռալով: Եթէ Քանտիանօն ձեռքէս բախի, այն ատեն միայն իրեն լուր պիտի տամ որ ուզածը ընէ:

— Շատ լաւ, շատ լաւ: Ըսել է այս գիշերուան համար ամէն բան կարգադ–րա՞ծ էք:

— Այո՛:

— Ես ալ կրնա՞մ գործողութեան ներ–կայ գտնուիլ:

— Ամենայն սիրով, Ալթիէրի: Եթէ դուն չըսէիր, ես պիտի խնդրէի որ քու զին–ուորական ուժովդ օգնես մեզի:

— Ժամը քանիի՞ն գամ:

— Ժամը ինինին:

Ալթիէրի Լէօնօրի հօր ձեռքը սեղմելէ յետոյ դուրս ելած միջոցին ակռանե–րուն տակէն մռլտաց.

— Ճիշդ ժամանակին հասեր եմ:

Մինչդեռ ատդին աւագ հաւատաքննի–չին պալատին մէջ այս միջադէպը տեղի կ'ունենար, անդին, Ալթիէրիի պալատին մէջ ուրիշ աւելի սրտաճմլիկ դէպք մը կը պատահէր:

Վենետիկի զօրաց ընդհանուր հրամա–նատարին ցուցմունքին վրայ, Էմբէրիա մութ նրբանցքէ մը անցնելէ յետոյ հա–սաւ քանի մը ոտքնոց սանդուխի մը գլու–խը ուրկէ իջնելով դրան մը առջեւ կ'ել–լուէր:

Էմբէրիա քանի մը քայլ առնելէ յե–տոյ երբ ոտքը սանդուխին առաջին աս–տիճանին վրայ պիտի դնէր, զգաց թէ ձեռք մը իր թեւէն կը բռնէր:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Օգոստոս 15 տօն է Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի եպիսկոպոսական պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.
Գերշ. Եպս. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին.
Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, Օգոստոս 16, Յիշատակ է Մեռելոց։

Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ Ս. Պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ մերազն ժողովուրդին թէ Օգոստոս 15 Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ կը կատարուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնէք։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30 Ս. Պատարագ 10. Քարոզ 11 Խաղողօրհնէք 11.40ին։

ԼԱՍԻՕԹԱ

Օգոստոս 16 Երկուշաբթի Ս. Կարապետ մատրան մէջ 30 Րիւ Լըտրիւ Ռոլէն, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ եւ Խաղողօրհնութիւն 15 Օգոստոս Կիրակի առաւօտեան։

ՍԷՆ-ԼՈՒ

Սէն-Լու Կրան Բէնի հայոց եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնէք Կիրակի 15 Օգոստոս։

Կը պատարագէ՝ ՇԱՀԱՆ ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ եւ խաղողօրհնէք։։

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Վատիկանի ձայնասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կը կատարէ Իտալիոյ ամառնային ժամով 20.15ին։

Կարճ ալիք՝ 25,61 մեթր — 31,17 մեթր — 41,93 մեթր։

Միջակ ալիք՝ Հռոմի համար 238 մեթր։

Շարունակութիւն Ա. էջէն

ջաղէպի մը առիթ կուտար։ Յոյները կ'առարկեն թէ առջի օր Թրքական նաւը բռնաբարած է յունական ջուրերը յունական Լիմնոս կղզին բացը։

Ասիկա հիմնուած է 1958ի համաձայնագրի վրայ, որ չէ վաւերացուած Թուրքիոյ կողմէ, որովհետեւ ըստ Թուրքերուն յունական այդ կղզիները շարունակութիւնն են Անատոլուի բարձրաւանդակին եւ ուրեմն... Թուրք են։ Կը կարծուի որ Անգարա մասնաւոր ստեղծած է այս միջադէպը որպէսզի հասկնայ Յոյներուն մտադրութիւնները։ Անկարելի չի նկատուիր նաեւ որ Անգարա միտք ունենայ կցելու այդ կղզիները. եւ Թրքական կառավարութիւնը մերժած է եւ «անընդունելի» գտած յունական բողոքները և հրաւիրած է Աթէնքի կառավարութիւնը որ «խուսափի որեւէ գրգռիչ արարքէ»։

Պարզ է որ, որեւէ մեկնաբանութիւն աւելորդ է։

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք

ՐԱՖՖԻ-ի

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ
(13 հատոր)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ.

Դիմել.—
Congrégation Mekhitariste
Mekhitaristengasse 4
1070 Vienne Autriche

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ

ՕԳՈՍՏՈՍ 10

COMPRENANT
— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

Restaurant
LA CAPPADOCE
3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

reste

ouverte pendant le mois d'août

avec ses attractions

Il est nécessaire de réserver sa table pour le dîner.

Fermé le Lundi

RESTAURANT
Le Samovar
cuisine et spécialités russes

animé tous les soirs par
André Chestopoloff

14 rue Sauval 75001 Paris
métro Louvre
fermé le dimanche

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերանթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16։

×

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ
ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Շաբաթ 6 Նոյեմբեր
Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20։
Փակ է Կիրակի օրերը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Odyssée d'un enfant arménien
par KHOREN MARGOSSIAN
Ed. La Pensée Universelle
Prix 26 F. 50
En vente dans toutes les librairies, ainsi qu'à la Librairie Samuelian
51, Rue Mr. le Prince, Paris 6e
et Palouyan, 9 Rue de Trévise, 75009 Paris

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
24
MARDI
24 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

…ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.667

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.667

«ՅԱՌԱՋ» 50

— o —

…յս է անունը պատկառելի հատորին, …որ հրատարակած է Փարիզի մեր պաշ- …տօնակիցը՝ «Յառաջ», իբրեւ մասնակի ու …աձեռն վկայութիւն մը յիսնամեայ իր …վաստակին (1925 – 1975), ապա նաեւ իր- …եւ յարգանքի եւ երախտագիտութեան …ուրք՝ անմոռանալի իր հիմնադրին, — …Շաւարշ Միսաքեանի:

…Օրաթերթի մը կիսադարեան հաւա- …քածոներէն ընտրել անժամանցելի բնոյթ …ունեցող եւ մնայուն արժէք ներկայացնող …նիւթեր — որպէսզի հանրութեան ընծայ- …ուած ծաղկաքաղ - յիշատակարանը կա- …րենայ ցուցանիշը դառնալ գայն հիմնադ- …րող, խմբագրող եւ արժեւորող մարդոց …հանրային - հրապարակագրային ըմբռ- …նումին, ընդհանրապէս հայ կեանքի բո- …լոր գործունէութեանց հանդէպ անոնց …կեցուածքին — կ'ենթադրէ ոչ միայն ըլ- …լալիքներ պրպտում ու ճաշակ՝ այլեւ հը- …րատարակելի հատորը ինքնիրմով իրա- …գործումի մը, պահանջի' մը վերածելու …կորհ:

…Այս տեսակէտով մեր պաշտօնակիցը …յաջողելի արդիւնքի մը կրցած է հաս- …նիլ, փոյթ չէ՛ թէ գործի ներածական …խօսքին մէջ «կատարեալ չկարենալ ըլ- …լալու» անդրադարձում մը ունեցած ըլ- …լայ.

– «Այսօր հանրութեան կը ներկայացը- …նենք ծաղկաքաղ մը յիսնամեայ հաւա- …քածոյէն

«Այս ծաղկաքաղը չի կրնար անշուշտ …կատարեալ ըլլալ, քանի անիկա ընտրու- …թեան արդիւնք է, այսինքն՝ ճաշակի:

«Պրպտելէ ետք հաւաքածոները, հոս …հաւաքած ենք ինչ որ մնայուն արժէքի …արժանի նկատած ենք, գիտակցելով հան- …դերձ թէ մեր գործը չէր կրնար ամբող- …ջական ըլլալ: Ատոր համար անհրաժեշտ …էր որ ժամանակ ունենայինք, — այսինքն՝ …այս աշխատանքի կողքին չունենայինք նա- …եւ օրաթերթի մը հրատարակութեան հո- …գը: Ուրեմն, հոս ալ, ըրինք ինչ որ կըր- …ցանք»:

…«Կատարելութեան» իմացումը… ան- …հասանելիին եւ անկարելիին գաղափարով …կը յատկանշուի բոլոր անոնց համար՝ ո- …րոնք թէեւ «երկինքին» կը նային, կը գի- …տակցին սակայն որ «հողին» վրայ են: …Արժէքին, գեղեցիկին, բացարձակին, ամ- …բողջականին եւ յաւիտենականին ըմբռ- …նումը ունին, սակայն մարդկօրէն հաշ- …ուած են պայմաններէն, ենթահողէն ու …առարկայական կարելիութիւններու սահմա- …նափակութենէն թելադրուող կաշկանդիչ …պայմաններու հետ: — Ի վերջոյ կեանքն է …որ կը ձեւակերպէ մարդոց ձգտում- …ներուն եւ իրագործումներուն համաձայ- …նութեան եզրերը:

…Հրատարակուած հատորը կրնա՞ր աւելի …կատարեալ ըլլալ: — Անշո՛ւշտ:

…Սակայն ո՞վ կրնայ յաւակնիլ որ այդ …«աւելի կատարեալը» պիտի կարենար բա- …ցարձակ կատարեալը ըլլալ…

…«Յառաջ 50»ը վայելք մը ըլլալու որա- …կին հասած է: Ծաղկաքաղային մեկնա- …կէտով մը հանրութեան մատուցուած …գործը՝ իր գրական, լեզուական, հան- …րային - հրապարակագրային եւ յիշա- …տակարանային բնոյթով կը վկայէ մտա- …ւոր պրկումին, հոգեկան ապրումներուն …եւ արթուն հետաքրքրութիւններուն մա- …սին մարդու մը, որ Հայ Մամուլի 1890 - …1950ական թուականներու վաթսունամ- …եայ դրուագներուն մէջ կ'անձնաւորէ հայ …հրապարակագրութեան առաքելութիւնը …իրագործելու կոչուած խմբագիրը:

…Կը վկայէ մանաւանդ աշխարհահեաց- …քին, ազգային – հանրային իմացումնե- …րուն, գրական –իմացական հակումնե- …րուն, առօրեայ մտահոգութիւններուն եւ ձգտումներուն մասին մէկէ աւելի սե- րունդներու՝ որոնք իրենց ձայնը, խռովք- ները, ստեղծագործական երկունքն ու մը- տաւորական ծառայութիւնը բերած, միա- ցուցած են խմբագրութեան հերկ ու ցա- նին՝ «Յառաջ»ը վերածելով արեւմտահայ մամուլի պատմական կոչումը արժեւորող հրատարակութեան մը:

Մեր այս հաստատումը շատ աւելի հասկնալի կը դառնայ, երբ ընթերցողը փորձէ ապահովել օրինակ մը «Յառաջ–50»-էն՝ որմէ որոշ էջեր պիտի արտագրենք մօտաւոր շաբաթներու կիրակնօրեայ մեր թիւերուն մէջ, ո՛չ միայն իբրեւ գործին ըլլլութիւնն ու որակը վկայագրող նիւ- թեր, այլեւ իբրեւ մօտաւոր անցեալէն ու ներկայէն Հայութեան հանրային, գը- րական եւ այլ մարզերուն սեւեռող նըշ- մարներ, որոնք այսօր ալ կը պահեն ի- րենց այժմէութիւնը և կրնան մոցնել մե- րօրեայ անապատային ամայութիւնը՝ մը- տաւոր լարումի, առօրեայ զուրգուրանքի եւ արթուն հետաքրքրութեան կարօտ ճա- կատներու վրայ:

Զորսհարիւրէ աւելի մեծադիր էջերէ կազմուած հատորին երկու երրորդը յատ- կացուած է «Յառաջ»ի 1925–1935, 1935–1940, 1945–1955, 1955–1965 եւ 1965–1975 շրջաններու թիւերէն արտագրուած եւ մէկտեղուած գրութիւններու, – գրական, յուշագրային, հանրային, մենագրական, վերլուծական նշմարներու. իսկ մէկ եր- րորդը՝ թերթի յիսնամեակին առիթով գրի առնուած վկայութիւններու, պատ- մական ակնարկներու, «Յառաջ»ի առաքե- լութիւնը արժեւորող վերլուծումներու եւ խորհրդածութեանց:

«Յառաջ – 50»ը, պարագայական իր ծը- նունդով իսկ՝ պարագայական գործ մը չէ: Կուգայ թերթի յիսնամեակին առի- թով, սակայն կոչուած է ըլլալու եւ մը- նալու ամէնօրեայ ընթերցումի մշտական աղբիւր մը բոլոր անոնց համար՝ որոնք ճաշակը ունին կենդանի խօսքի, — ապրու- մով, մտածումով, թռիչքով, պայծառ սե- ւեռումով, քաջութեամբ և անկեղծու- թեամբ բառի վերածուած համոզումնե- րու, տեսակէտներու եւ վկայութեանց:

Հին դէմքերու, հին դէպքերու, հին ի- մացումներու, հին ախտանշումներու եւ ստեղծագործական էջերու դամարով, ինչպէս նաեւ անմիջական վկայութիւն- ներու եւ սեւեռումներու բաժինով՝ այս հատորը վերանորոգումի շունչ մը կը բե- րէ մեզի, եւ ադով ալ՝ հարստութիւն մը, հետզհետէ աղքատացող մեր իրկանու- թեան մէջ…

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» (Օգոստ. 22)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԵՐԿՈՒ ԲԱՆԱԳՆԱՑ ԾՈՒՆԻԷՀ ԳԱՑԻՆ

— o —

ՇԱՄՈՒՆ Կ'ԸՍԷ ՖԻԿԱՌՕ-ԻՆ «ԼԻԲԱՆԱՆԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ՉԻ ՊԱՏԿԱՆԻՐ»

Ամերիկացիները նախ կը ջեշտեն թէ ամերիկացի երկու դիւանագէտներու Ծու- նիէհ ժամանումը չի նշանակեր երբեք թէ Ուաշինկթըն կ'ուզէ ամերիկեան դես- պանատան (որ ձախ - պաղեստինեան գօ- տիին մէջ կը գտնուի, արեւմտեան Պէյ- րութ) մասնաճիւղ մը բանալ քրիստոն- եաներու «մայրաքաղաքին» մէջ եւ մա- նաւանդ պէտք չէ նշանակէ թէ Ամերիկա ձեւով մը կը վաւերացնէ Լիբանանի մաս- նահատումը: Երկու Ամերիկացիները Ծու- նիէհ հասան Կիպրոս–Լիբանան ծովային ընթացիկ ճամբով: Հաւանական չէ որ եր- կու Ամերիկացիները ,որոնք քաջ ծանօթ են Միջին - Արեւելքի հարցերուն շա- բաթէ մը աւելի մնան Պէյրութ: Կ'ուզեն շփումներ ունենալ նորընտիր նախագա- հին, ներկայ նախագահին եւ քրիստոնեայ պարագլուխներուն հետ: Արտաքին նախա- րար՝ Շամուն կ'ուզէ որ դեսպանատու- ները փոխադրուին արեւելեան Պէյրութ (մեծ մասը մահմետական գօտիին մէջ է) բայց Ամերիկացիք գոնէ պատասխանած են թէ այդպիսի միտք չունին:

× Քամիլ Շամուն տեսակցութիւն մը տուած է Ֆիկառօ-ի որու մէջ կ'ըսէ թէ իրենք կը պաշտպանեն ոչ միայն Լիբա- նանը այլեւ երկու հազարամեայ քրիս- տոնեայ քաղաքակրթութիւն մը ընդդէմ համայնավարութեան, որ ներկայացուած է բոլոր ձախ տարրերուն կողմէ եւ մանա- ւանդ 400 հազար Պաղեստինցիներու: Շա- մունի համար Ծումպլաթ ալ եթէ բացէ ի բաց համայնավար չէ «ազգական» է: Գա- լով Պաղեստինցիներուն, անոնք են բուն պատասխանատուները այս պատերազմին եւ իրենց դիրքը (քրիստոնեայ) օրինաւոր պաշտպանութեան հարց է: Ներքին եւ Արտաքին Նախարարը կը նախընտրէ որ լուծումը քաղաքական ըլլայ բայց եթէ չըլլայ, ստիպուած կ'ըլլան պատերազմով ազատագրել Լիբանանը: Պաղեստինցիք ապաստանեալ են եւ իրաւունք չունին տանտէրի պէս վարուելու: Լիբանանը, կ'ըսէ նաեւ Շամուն, Լիբանանցիներուն կը պատկանի եւ ոչ՝ Պաղեստինցիներուն:

× Արաֆաթ ընդհանուր զօրակոչ հըռ- չակած է, հաւաքելու համար բոլոր այր մարդիկը, որոնք կռուելու ի վիճակի են: Այսպէս իրենց հակակշռին տակ եղող շըր- ջանին մէջ, պատնէշներ բարձրացած են քննելու համար անցորդներու ինքնութիւ- նը եւ հաւաքելու առաւելագոյն թիւով Պաղեստինցիներ (15էն 35 տարեկան) ո- րոնք կրնան զէնք բռնել: Ներկայիս ռազ- միկներու թիւը 25 հազար է մինչ կը կար- ծուի որ 70 հազար Պաղեստինցի կայ կըռ- ուելու ի վիճակի :

× Զինուորական գետնի վրայ, նոր ճա- կատ մը բացուած է՝ Տրիպոլիս, որ յար- ձակման ենթարկուած է Ճէմայէլի ուժերուն կողմէ: Եւ մինչ Քաթայէպի (փալանժ) պարագլուխը Փիէր Ճէմայէլ համակեցութեան նոր ձեւաւորում մը կ'ա- ռաջարկէ կռուող կողմերուն, Շամուն հարցը ՄԱԿի կը յանձնէ, «միջազգայնա- ցընելով» Լիբանանի թնճուկը: Իսկ ան- դին, նախկին նախագահ Շառլ Հելու կ'ու- զէ որ վերաքննուի՝ Գահիրէի 1969ի հա- մաձայնագիրը ,որու հիման վրայ, Պա- ղեստինցիք իրաւունք ունին Լիբանան մը- նալու:

Ռմբակոծութիւնները չեն դադրիր եւ Ծումպլաթ յայտարարած է թէ պաղես- տինեան – յառաջդիմական ուժերը պիտի չքաշուին արեւելեան Պէյրութի իրենց քանի մը դիրքերէն պահպանողականներու եւ Սուրիացիներու կրակին տակ:

× Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Սուրիացիք որոշած են մինչեւ Սեպտ. 15 յետաձգել վերջին պայմանաժամը, որեւէ արդիւնքի յանգելու համար, այլապէս ի- րենց զօրքը պիտի միջամտէ պատերազմը վճռական կէտի մը հասցնելու համար: Զախկողմեան Աս Սաֆիր թերթին հա- մաձայն Ֆրէնճիէ այս լուրը տուած է Սարգիսի եւ աւելցուցած նաեւ թէ Սու- րիա խնդրած է քրիստոնեայ աջէն որ յե- տաձգէն լեռնային յարձակողականի իր ծրագիրը ժամանակ տալու համար Սու- րիոյ որ նոր փորձ մը ընէ գործադրել տալու համար Յուլիս 29ի սուրիական – պաղեստինեան համաձայնագիրը:

× Իսմայիլիէ կ'ըսէ թէ «բացառութեան Ատեան »մը ստեղծուած է քրիստոնեայ շրջանը եւ չորս «դիմադրականներ» գըն- դակահարուած են:

ԱՐԱՐԱՏ՝ ԿՐԿԻՆ ՀԱՒԱՍԱՐ

Օգոստ. 22ին, Կիրակի, Արարատ հա- ւասար մնաց Թիֆլիզի Դինամոյին հետ (1 – 1) արդիւնքով, Դինամօյիներու դաշ- տին վրայ, ախոյենութեան մրցումներու շարքին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՕԳՈՍՏ. 19)

ԱՐԱՐԱՏ ԿՐԿԻՆ ՁԵՑԱՂԹԵՑ

Խորհ. Միութեան ֆութպոլի 39րդ ա- խոյենութեան մրցումներու երկրորդ շար- քին, Արարատ, իր դաշտին վրայ խաղաց Կույբիշեւի «Կռիլեան Սովետով»ի դէմ եւ խաղը վերջ գտաւ հաւասար արդիւնքով (0 – 0): Պէտք է ըսել թէ Կույբիշեւ- ցիները ամուր պաշտպանութեան լաւ սո- վորութիւններ ունին: Արարատցիք հան - դիպումին սկիզբը հասած են տարածքային առաւելութեան, բայց չէ բաւած, որ - պէսզի կէտ նշանակեն: Խաղի վերջա - ւորութեան հիւր խումբին աւագ մար - զիչը՝ Վիկտոր Գիրշ ըսած է. «Խաղի հա- շիւը մեզ կը գոհացնէ, քանի որ մրցակցի դաշտին վրայ շահուած կէտերը չափա - զանց արժէք ունին»:

Այս երկու շրջաններէն ետք, Արարատ ունի երկու միաւոր: Կիրակի, Օգոստոս 22ին, կը խաղար Թիֆլիզի Դինամոյին դէմ, հակառակորդի դաշտին վրայ (*):
(*) ԽՄԲ.— Արդիւնքը՝ քիչ անդին:

Քանի մը տողով

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կառավարութեան բարե - փոխման հարցը օրէ օր հող շահեցաւ եւ Երկուշաբթի անխուսափելի կը նկատուէր նախարարապետ Շիրաքի մեկնումը :Էքս- փրէս շաբաթաթերթը կ'ըսէր նոյնիսկ թէ Յուլիս 26էն ի վեր Շիրաքի հրաժարա - կանը Ժիսքարի գրպանն է: Հաւանական յաջորդը կը նկատուի ներկայ Ելմտական նախարարը՝ Ֆուրքատ: Շիրաքի եւ Ժիս- քարի տարակարծութիւնները առնուազն 3 հատ են եւ որոնց գլխաւորը նախա - րարապետին դերին ըմբռնումին իսկ կը վերաբերի: Շիրաքի համար նախարա - րապետը պարզ գործադրող մը չէ:

Fonds A.R.A.M

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔ. ՆԱԶԼԵԱՆ

ԻՐ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(ԾՆԱԾ՝ 1876, ՄԱՀԱՑԱԾ՝ 1957)

Հայ կաթողիկէ նուիրապետութեան ամէնէն ականաւոր դէմքերէն մէկն էր Նազլեան, որուն կեանքը եղած է հարուստ՝ հոգեւոր եւ ազգային գործերով, մտքի ու մշակոյթի նուիրումով եւ ազգային դատին համար ի յայտ բերած քաջութիւնով: Գրքի եւ գրական աշխատանքի բեղնաւորութեամբ՝ կը հանդիսանայ մեծ դէմք մը ո՛չ միայն Հայութեան մէջ, այլեւ օտարներուն ալ հիացումին եւ յարգանքին կ'արժանանայ, իր բազմակողմանի հմտութեամբ:

Խարբերդի զաւակ՝ հայ շունչով եւ բարքով արմատացած, այդպէս ալ մնաց մինչեւ մահը, մաքուր վարքուբարքով, հոգեւոր ապրումով՝ հաւատքի վրայ հիմնուած, աստուածապաշտ հոգիով եւ սրտով:

Մանկութիւնը կարճ ժամանակով ծննդավայրին մէջ կ'անցընէ: Ներշնչուելով եւ աճելով՝ կոչումը կը զգայ նուիրուելու եկեղեցւոյ: Ուստի, 1886ին մետասանամեայ Յովհաննէս պատանին կը ղրկուի Պոլիս եւ կ'ընդունուի Հասունի հիմնած կղերանոցին մէջ, Ազարեան կաթողիկոսի օրով:

Երեք տարուան տարրական ուսմունքը աւարտելէ յետոյ, Պոլսէն 1889ին կը ղրկուի Հռոմ, իբր աշակերտ Լեւոնեան վարժարանի: Շատ փայլուն շրջան մը կը բոլորէ: Ուրբանեան համալսարանի փիլիսոփայական եւ աստուածաբանական ընթացքին կը հետեւի եւ իր ընթացակիցներուն մէջ ամենահմուտ եւ խորաթափանց միտքով կը փայլի: Մրցումներու ատեն միշտ առաջին հանդիսանալով՝ ոսկեայ մետալները կը շահի, նոյնիսկ օտարազգի ուսանողներու մէջէն, պատիւ բերելով Հայկազեան դպրոցին:

Հմուտ էր լատիներէն լեզուի եւ բանաստեղծութիւններ գրած է նոյն լեզուով, զարմացնելով եւ հիացնելով Իտալացի մեծ լատինագէտներն իսկ:

Փիլիսոփայութեան ուսուցիչ եղած է Հռոմի համալսարանը: Մրցակից չունէր հայերէնի, լատիներէնի եւ իտալերէնի մէջ: Լատիներէն քերթողութեան մէջ բարձրագոյն մրցանակը խլեց վերջին տարին, իր ուսումնական ընթացքին:

Հմուտ էր փիլիսոփայութեան, աստուածաբանութեան, լատին, հայ, իտալական գրականութեան, պատմութեան, ճարտասանութեան: Օր մը, ուսանողութեան շրջանին, դպրոցի աշակերտներ կ'այցելեն Վատիկան: Պիոս Պապը երբ կը տեսնէ Նազլեան ուսանողը՝ կ'ըսէ. «Դուն օր մը կարմիր գդակ պիտի ստանաս», այսինքն՝ եպիսկոպոս պիտի ըլլաս: Մեծաւորը եւ ընկերները կը խնդան:

1898ին, ստանալէ յետոյ վարդապետութեան աստիճանը փիլիսոփայութեան եւ աստուածաբանութեան ճիւղէն, կը ձեռնադրուի կուսակրօն քահանայ: Այնուհետեւ, կը բացուի իր առջեւ ասպարէզը՝ Հայութեան մէջ սերմանելու համար ամբարած սերմերը, իբր մշակ եւ առաքեալ ամբասիր:

Խարբերդի մէջ կը վարէ հովուական պաշտօն, միաժամանակ՝ ծխական դըպրոցը, մեծ յաջողութեամբ: Այդ շրջանին կը փայլի իբրեւ կազմակերպիչ, պերճախօս քարոզիչ եւ բանախօս: 1907ին կը ստանձնէ Հռոմի Լեւոնեան ժառանգաւորացի տեսչութիւնը: Մինչեւ եպիսկոպոսացումը, 1911ին, դպրոցի կրթական եւ մշակութային մակարդակը կը բարձրացնէ: Հոգեւոր կեանքին զուգընթաց՝ ուժ կուտայ թատերական, գրական եւ թարգմանական աշխատանքի: Կը հրատարակուի «Դղեակ Լուսաւորիչ» պարբերաթերթը, ուր կը ստորագրէ հմտալից յօդուածներ եւ բանաստեղծութիւններ՝ Գողթնեցի ծածկանունով:

Հայկաբանութեան եւ ազգասիրութեան ոգին կ'արծարծէ աշակերտներու սրտին մէջ:

1911ին, Հռոմի մէջ գումարուած սինոդոսական ընտրութեամբ, կ'օծուի եպիսկոպոս՝ Տրապիզոնի թեմին, որ ծաղկումի շրջան մը կ'ապրի կարճ ժամանակի մը համար, զի 1915ի ջարդերով կը կոտորուի հայ ժողովուրդը եւ թեմերն ալ կ'աւերուին:

Թերզեան կաթողիկոսի Հռոմ մնալուն պատճառաւ, Նազլեան՝ կաթողիկոսի տեղապահ կը մնայ Կ. Պոլիս, մինչեւ 1931, ապա կ'ընտրուի ընդհանուր փոխանորդ Արփիարեան կաթողիկոսին (Պէյրութ)՝ մինչեւ 1937:

Այս թուականին, Աղաճանեան կաթողիկոս ընտրուելով՝ Նազլեան պաշտօնէ կը քաշուի ընդմիշտ, եւ առանձնութեան մէջ կը պարապի գրաւոր աշխատութեամբ, մինչեւ մահը (1957):

ԳՈՐԾԸ.— Համազգային մտածողութենէն կը մեկնին իր բոլոր գործերը, վարչական թէ գրական մարզին մէջ: Զինադադարէն յետոյ (1920ին) Փարիզի մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը կը գործէր, գլխաւորութեամբ Աւետիս Ահարոնեանի, իսկ Թըրքահայոց Պատուիրակութիւն մըն ալ՝ Պօղոս Նուպար Փաշայի նախագահութեամբ: Առաջարկուեցաւ որ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանն ալ հոն պատուիրակ մը ղրկէ, մինչ Զաւէն պատրիարք Փարիզ պիտի երթար՝ հոն ուժ տալու համար Հայ Դատի յաջողութեան:

Իբր պատուիրակ՝ Հայ կաթողիկէ պատրիարքարանէ որոշուեցաւ արհ. Նազլեան եպիսկոպոս, որ 1920ի ամառը կը մեկնէր Հռոմ եւ անկէ ալ Բենեդիկտոս ԺԵ. Պապէն յանձնարարական գիրերն ստանալով կը մեկնէր Գաղղիա, ուր հանդիպեցաւ հայ պատուիրակութեան: Կոչ ուղղեց Ֆրանսայի եպիսկոպոսներուն: Նըպաստաւոր տրամադրութիւն ստեղծուեցաւ Փարիզ եւ Լոնտոն՝ ուր Ահարոնեանի եւ Նուպար Փաշայի փափաքներուն թարգման հանդիսացաւ: Յունիս 5ին կը մեկնի Իտալիա, իտալերէն բանախօսութիւններ կուտայ Հայ Դատի համար՝ Միլան, Պրէշիա, կարտինալ Ֆերրարիի ներկայութեան կը խօսի ճառ մը (Միլան) եւ սրտերը կը յուզէ: 200.000 հեռագիրներ հասած էին իտալացի ժողովուրդէն, ի նպաստ Հայ Դատին: «Փրօ Քիւլթիւրա», «Քորրիէրէ Տելլա Սերա» եւ այլ թերթեր արձագանգեցին Հայ Դատին: Նազլեան ապա դարձաւ Հռոմ, Պօղոս Նուպար Փաշայի մէկ նամակը ուղղուած Ս. Պապին, յանձնելու համար, որպէսզի զօրավիգ կանգնի Հայ Դատին:

Իր գործերուն մէջ կոթողային կարելի է համարել Հայ Կղերի Յուշամատեանը, որուն համար քառասուն տարի աշխատեցաւ: Երկու մեծածաւալ հատորներով՝ ցոյց կուտայ ջարդերու հեղինակներուն հայաջինջ նպատակը, կանուխէն ծրագրուած՝ Սելանիկի մէջ:

Կը հրատարակէ «Պատմական տեսութիւն Անարատ Յղութեան Քոյրերու միաբանութեան» (1847 – 1947), «Ազատութիւն» առանձին գրքով հրատարակուած՝ ուր իմաստասիրական տեսութիւն կը պարզէ ազատութեան մասին, «Ճառ դամբանական» Հայ նահատակներու, տպ. Կ. Պոլիս, «Բանախօսութիւններու» շարք մը, տպուած՝ իտալերէն եւ հայերէն, գրեթէ տասնեակ մը պրակներով, — «Վարք Հասունի»՝ 19րդ դարու Հայոց կեանքէն կարեւոր անցուդարձներ:

Եւ 25 – 30 տարուան գրաւոր աշխատանքներ դիզուած կը մնան Պատրիարքարանի դիւանին մէջ: Եթէ օր մը նիւթերու համաձայն դասաւորուին եւ հրատարակուին՝ բազմաթիւ հատորներ կրնան կազմել բազմազան նիւթերու շուրջ, եւ բազմաթիւ յօդուածներ՝ փիլիսոփայական, ընկերաբանական, եւայլն:

Հեղինակած է նաեւ «Համեմատական Քերականութիւն Հայ Լեզուի», ազգային կեանքէն առնուած թատերգութիւններ, եւայլն:

Մեծ միտք մը, որ պէտք էր ի լոյս գար, ի շահ հայ մշակոյթին:

Երկար պիտի ըլլար այս մեծ դէմքին կեանքին եւ գործին մասին ամբողջական վերլուծում մը ընել, ինչ որ իմ ալ ուժերէս վեր է արդէն:

Յարգա՛նք իր յիշատակին՝ այս քանի մը տողերով, իբրեւ ծաղկեփունջ իր շիրիմին վրայ:

Հ. ՅՈՎՀ. ՎՐԴ. ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

Տիթրոյթ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՈՒՀԵՐՈՒ ՄՈՒՏՔԻ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Օգոստոսի առաջին երեք շաբաթներն է՝ 1 – 20, որ տեղի կ'ունենան բուհերու, այսինքն՝ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մուտքի քննութիւնները: 1976 – 1977 ուսումնական տարեշրջանին այս հաստատութիւններէն ներս մուտք պիտի գործեն 11.510 ուսանողներ, նախորդ ուսումնական տարուան համեմատութեամբ 315 աւելի: 13 բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններ կան Հայաստանի մէջ: Առաջինն ու ամենէն մեծն է Երեւանի պետական համալսարանը իր 13 ֆաքիւլթէններով՝ բընագիտութիւն, ռատիօֆիզիք, ուսողագիտութիւն եւ մեքենագիտութիւն, կիրառական ուսողագիտութիւն, քիմիագիտութիւն, երկրաբանութիւն, կենսաբանութիւն, աշխարհագրութիւն, պատմութիւն, իրաւագիտութիւն, հայկական բանասիրութիւն, ռուսական բանասիրութիւն, արեւելագիտութիւն: Պետական համալսարանի ուսանողութեան թիւն է 10.000. կը հետեւին այսպէս կոչուած ցերեկային, երեկոյեան եւ հեռակայ (թըղթակցութեամբ) բաժիններու դասընթացներուն: Ներկայ ուսումնական տարեշրջանի տրամադրելի տեղերն են, երեք բաժիններուն մէջ, 1500, որուն 1225ը՝ ցերեկօթիկ: Համալսարանին կը յաջորդեն հետեւեալ հիմնարկութիւնները.— Բազմարուեստից, Երեւանի ժողովրդական տնտեսութիւնը, հայկական մանկավարժական հաստատութիւնը, Բժշկական, Անասնաբուծական–անասնաբուժական, Գեղարուեստա - թատերական, ռուսերէնի, օտար լեզուներու մանկավարժական հաստատութիւնը, Ֆիզիքական դաստիարակութեան, Լենինականի ու Կիրովականի մանկավարժական հաստատութիւնները եւ Պետական երաժշտանոցը:

Տարիներու ընթացքին տեսնուած է, թէ բուհերու մուտքի քննութեանց կը ներկայանան տրամադրելի մէկ տեղի համար աւելի քան չորս հոգի: Ներկայացողները կը բաժնուին երկու խումբի. անոնք, որոնք միջնակարգ դպրոցը աւարտելէ քանի մը տարի առաջ արդէն իսկ ճշդած են իրենց նախասիրած ճիւղը. քննութիւններու մէջ յաջողածներուն կարեւոր մասը այս դասին կը պատկանի. երկրորդ խումբին պատկանողները չունին յատուկ հակումներ կամ նախասիրութիւններ եւ հետեւաբար, որեւէ մասնագիտութեան

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՕ՛ ՀՕ՛ ՀՕ՛

Օ

Իսօն մեծ վարպետ էր, մկրատը որ բռնէր, կարող էր խօսք հասկցնել:

Բայց գէշ բնաւորութիւն մը ունէր, կը խմէր եւ շատ կը խմէր:

— Քոռ Իսօն մեծ վարպետ է, անոր նմանը Ըսթանպուլի մէջ ալ չկայ, կ'ըսէին բոլոր Խարբերդցիները:

Բայց դերձակ Իսրայէլը քոռ չէր:

Բժիշկին համար անոր աչքերուն մէջ բնաւ տկարութիւն չկար:

Քոռ մակդիրն անոր անունին կպած էր երկար տարիներէ ի վեր, որովհետեւ օղիի ազդեցութեան տակ՝ երբեք աչքերը շիտակ չէին նայեր:

Օղին այնքան երկարեցաւ եւ իր աւերիչ դերը կատարեց, որ Իսոյի աչքերը ծռեցան, քիթը բերանը խառնուեցան իրարու:

Այս անունը այնքան հարազատ դարձաւ Իսրայէլի համար, եւ այնքան շրջագայութեան ելաւ, որ ինքն ալ վարժուեցաւ:

Երբ աշկերտը տեղ մը ղրկէր գործով՝ կը պատուիրէր անոր.

— Գնա, ըսէ որ քոռ Իսօն այսպէս կ'ըսէ:

Իսօն այնքան մոլին էր ոգելից ըմպելիի, որ չափը կիսատ կը թողուր, ումպ մը կը քաշէր, թեւովը բերանը կը սրբէր ու ապա կը շարունակէր չափը առնելը:

Հանելուկ էր դարձեր շատերուն համար՝ թէ Իսօն ի՞նչպէս կրնար իր դողդոջուն ձեռքերով թելը ասեղին ծակէն անցընել:

— Եթէ ուզէ ինքն ալ կրնայ ասեղին ծակէն անցնիլ, կ'ըսէին իր աշկերտները:

Բայց առհասարակ հանելուկ մը չէր., որ գինով մարդը իր վարպետութեան նըրբութիւնները չէր կորսնցներ:

Իսրայէլի ձեւած բանթալօնին վրայ ոչ մէկ խօսք կարելի չէր կտրել:

Անիկա վարպետ էր:

Բ.

Դերձակ Իսրայէլի կեանքը անտանելի էր խանութէ դուրս, իր իսկ տանը մէջ: Տղան ու աղջիկը արդէն ժմնէր էին, իրենց մօրը հետ եար էին, ամէն կիրակի ժողովարան կ'երթային Աստուծոյ խօսքը լսելու եւ ամէն իրիկուն ալ եղբայրական ժողովի կը հրաւիրուէին:

Անհամ ու անտանելի էր Աստուծոյ խօսքով սնանող տան անդամներուն միջեւ ապրիլ՝ Իսոյին համար:

Օղիի շիշը կ'առնէր, տուն կուգար միայն հանդիպելու համար իր կնոջ եւ զաւակներուն արհամարհանքին ու զարշանքին:

Կինը ու զաւակները կը խրատէին, ամէն օր միեւնոյն անտանելի առակներով եւ Սաղմոսի մէջբերումներով, ժողովարան յաճախել ու մասնակից ըլլալ Քրիստոսի խաղաղութեան:

— Ես իմ խաղաղութիւնս գտեր եմ, կը պատասխանէր Իսօն իր հարազատներուն, ես իմ ճամբան կ'երթամ, դուք ալ ձերը, ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ, եւ գաւաթը կը տանէր բերանը, կուլուլթ — կը քաշէր, եւ ռեսները կը թթուեցնէր եւ աչքերուն մէկը մէկ պատին, միւսն ալ միւս պատին յառած՝ կը կենար:

Իսօն լաւ գիտէր, որ իր հարազատները, ըստ քրիստոնէութեան, բնաւ ուժի պիտի չդիմէին բայց շատ անգամներ, պատահեցաւ, որ մեծ տղան մոռցաւ ամէն բան եւ յարձակեցաւ իր գինով հօր վըրայ ծեծելու, բայց մայրը եւ քոյրը դէմը ելան, տարին ուրիշ սենեակ մը, բացին աւետարանը, կարդացին, խաղաղեցուցին եւ այդպէս խնդիրը վերջացաւ:

Իսօն ուրիշ զէնք մըն ալ ունէր, կրնար տանը տնտեսականին սպառնալ: Քրիստոսի աշակերտները ամէն բանի հետ կրնային հաշտուիլ, բայց այդ մէկը շատ ծանր կուգար իրեն:

— Եթէ ստիպուած ըլլամ աշխատիլ, կ'ըսէր մեծ տղան, ես կը զրկուիմ Քրիստոսին ծառայելու իմ պարտականութիւններէս:

Այսպէս կը տրամաբանէր ծոյլ եւ անպէտք երիտասարդը:

— Ես իմ խանութս ու արաղս, դուք ալ՝ ձեր ժողովարանն ու Քրիստոսը, կը վերջացնէր Իսօն:

Գ.

Սակայն, Հոգին Սուրբ եկաւ այդ բոլոր փաստերն ու խրողութիւնները տակն ու վրայ ընելու:

Խարբերդ հասաւ Սկովտիոյ ծայրերէն խորհրդաւոր ծերունի մը, ու իբրեւ միակ սեփականութիւն ունէր իր սեւ զգեստները վրան եւ ձեռքը Սուրբ Գիրք մը:

Այս խորհրդաւոր ծերունին ինքզինք կը կոչէր վերջին Առաքեալը, որ եկած է Սուրբ Հոգի բաշխելու հաւատացեալներուն:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար. – 1)

Fonds A.R.A.M

...մէջ վկայական ձեռք ձգելու մտադրու–թեամբ կ՚ընտրեն այնպիսի ճիւղեր, ուր ...չնութիւններ չեն սահմանուած Թուա–...բանութեան, բնագիտութեան, քիմիագի–...տութեան համար: Աստնցմէ են բանասի–...րութիւնը, պատմութիւնը, իրաւագիտու–...թիւնը, մանկավարժութիւնը, գրադարա–...նագիտութիւնը: Տարիներու փորձը ցոյց ...տուած է, թէ վերոյիշեալ բաժիններու ...ընդունելութեանց քննութիւններուն կը ...ներկայանան տրամադրելի մէկ տեղի հա–...մար 16էն 20 երիտասարդներ, **երկու սե–...ռէ:**

...Զատկան մարմինները նկատի առնելով ...գիտական – մասնագիտական բազմաթիւ ...ճիւղերու զարգացումը վերջին տարի–...ներուն եւ նաեւ այն լայն հեռանկարնե–...րը՝ որոնք կ՚ուրուագծուին այժմէն իսկ, ...առաջադրած են միջնակարգ դպրոցներու ...շրջանաւարտները այսպէս կոչուած մաս–...նագիտական ճիշտ կողմնորոշման մղել: ...Եւ վերջերս՝ Ցունիսին, Հայաստանի ...Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կո–...միտէի նիստին, Կ. Դեմիրճեան անդրա–...դառնալով այս կարեւոր հարցին դիտել ...տուած էր, թէ «Գիտատեխնիկական յե–...ղափոխութեան արդի ժամանակաշրջա–...նում, երբ մեծ տեղ է տրւում տեխնի–...կական կադրերին, բուհական աշխատող–...ների խնդիրը պէտք է լինի երիտասար–...դութեանը ոչ միայն կողմնորոշել դէպի ...տեխնիկական մասնագիտութիւնները, այ–...լեւ գործնական միջոցներ ձեռնարկել սո–...վորողների նոր կոնտինգենտի բարձր մա–...կարդակը ապահովելու համար»: Կեդր. ...Կոմիտէի Ա. քարտուղարը նոյն առթիւ ...դիտել տուած էր, թէ «Հանրապետու–...թեան բուհերը պատշաճ աշխատանք չեն ...տանում դպրոցների շրջանաւարտների ...մասնագիտական կողմնորոշման ուղղու–...թեամբ»: Աւելցնենք, առ ի տեղեկու–...թիւն, թէ համաձայն Երեւանի պետական ...համալսարանի տեսուչ ակադ. Մ. Ներ–...սիսեանի՝ մեծ հեռանկարներ ունեցող ...նոր մասնագիտութիւններն են «քուանտա–...յին էլեկտրոնիկան, պինդ մարմնի ֆիզի–...կան, ռադիոֆիզիկան, կիրառական մա–...թեմատիկան, կենսաֆիզիկան, կենսա–...քիմիան, մոլեկիւլեար կենսաբանու–...թիւնը եւայլն»:

...Այլ հարց մըն ալ տարիներէ ի վեր ...տագնապի նիւթ դարձած է. այն է՝ բու–...հերու ուսանողական կազմին մէջ քա–...ղաքային դերակշիռ, առնուազն կարեւոր ...տեղ մը ապահովել բանուորներուն, կոլ–...տնտեսականներուն ու անոնց զաւակնե–...րուն: Կ. Դեմիրճեան Կեդր. Կոմիտէի ...նիստին այս մասին հետեւեալը ...ըսած էր. «Կուսակցութիւնը եւ կառա–...վարութիւնը կոնկրետ միջոցներ են ձեռ–...նարկել բարձրագոյն ուսումնական հաս–...տատութիւններում սովորողների սոցիա–...լական կազմի բարելաւման համար: Չնա–...յած այդ գործում ձեռք բերուած յաջո–...ղութիւններին եւ որակական փոփոխու–...թիւններին, Հանրապետութեան ուսանո–...ղութեան սոցիալական կազմում դեռեւս ցածր է բանւորների, կոլտնտեսականնե–րի եւ նրանց երեխաների տոկոսը»:

Վերոյիշեալ առաջադրութեամբ է, որ վերջին տարիներուն կարգ մը գործնական կարգադրութիւններ եղած են: Այսպէս, օրինակ, եօթը տարի առաջ բուհերու կողքին հաստատուեցան նախապատրաստա–կան բաժիններ: Այլ կարգադրութեամբ մը բազմաթիւ ձեռնարկութիւններ, հիմ–նարկութիւններ իրաւունք ունին բարձրա–գոյն ուսումնական հաստատութիւնները ղրկելու յառաջադէմ բանուորներ. ըն–դունելութեան քննութիւններուն մէջ նա–խապատուութիւնը կը տրուի այս վեր–ջիններուն. գիւղական վայրերու դպրոց–ները մանկավարժներով ապահովելու հա–մար 1972էն ի վեր արտօնուած է գիւղացի երիտասարդներուն՝ առանց քննական մրցումի մասնակցելու ընդունուիլ ման–կավարժական հիմնարկութիւններու ցե–րեկօթիկ բաժինները: Նկատուած է, սա–կայն, որ այս կարգադրութիւններէն քի–չեր կ՚օգտուին: Այսպէս, 1974ին բուհերը ղրկուած էին 119 բանուորներ, իսկ 1975ին միայն 55: Երեւանի անասնաբուծական – անասնաբուժական հիմնարկութեան ներկա–յացած են 20 հոգի գիւղերէ, 1975ին: Գիւղատնտեսական հիմնարկութեան գիւ–ղերէ ներկայացած են նախանցեալ տարի 36, իսկ անցեալ տարի՝ 16 հոգի:

Մուտքի քննութիւններու ներկայացած ուսանողութեան թիւը Օգոստոսին հետեւ–եալ պատկերը կը պարզէ, կարգ մը ճիւ–ղերու մէջ: Մանկավարժական հիմնար–կութիւններու թեկնածուներու թիւը, ինչպէս միշտ, մեծ եղած է: Այսպէս, Հայ–կական մանկավարժական հաստատու–թեան մուտքի քննութիւններուն ներկա–յացած են մօտ 7.300 երիտասարդներ, այլ խօսքով՝ տրամադրելի մէկ տեղի հա–մար 7 հոգի. Կիրովականի մանկավար–ժական հաստատութեան մէկ տեղին հա–մար ներկայացած են աւելի քան 6 հոգի. ռուսերէնի եւ այլ օտար լեզուներու ման–կավարժական հաստատութեան մէկ տե–ղին բաժին ինկած է 4,5 թեկնածու: Ժո–ղովրդական տնտեսութեան հաստատու–թեան քննութիւններուն մասնակցած են 2.605 հոգի՝ տրամադրելի 372 տեղերու համար: Պետական համալսարանի զանա–զան ճիւղերը ընդունուելու համար դիմող–ներու թիւն է եղած 5.286, այլ խօսքով 5 հոգի մէկ տեղի համար: Բազմար–ուեստից քննութիւններուն մասնակցած են 8.156 երիտասարդներ. ասոնք մօտա–ւորապէս մէկ քառորդը կը ներկայացնեն բոլոր բուհերու մուտքի քննութիւններուն մասնակցողներուն: Ասիկա ցոյց կու–տայ, թէ երիտասարդութեան հակումը դէպի թեքնիկ մասնագիտութիւնները մեծ է: Զգտումը մեծ է նաեւ բժշկական աս–պարէզին մէջ, քանի նախատեսուած 340 տեղերուն համար ներկայացած են 1.685 հոգի:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՀԱՅՀԱՄԵՐԳ» ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի մը ամիս առաջ կեանքի կոչուած է «Հայհամերգ» կազմակերպութիւնը՝ իր շուրջը հաւաքելով բազմաթիւ երաժշտա–կան խումբեր, բոլորն ալ մասնագիտա–ցած մակարդակով:

«Սով. Հայաստան» օրաթերթի թղթա–կիցը տեսակցած է վերջերս, նորակազմ կազմակերպութեան նախագահ Գէորգ Աստուրեանի հետ, որուն զեկուցման գըլ–խաւոր կէտերը կը ներկայացնենք ստո–րեւ, արեւմտահայերէն.

— Բնակչութեան երաժշտութեան պա–հանջները բաւարարելու համար անհրա–ժեշտ դարձած էր միասնական կազմա–կերպութեան մը ստեղծումը, որպէսզի այս ձեւով համադրուէին, կեդրոնաց–ուէին համերգներու յայտագիրները եւ խումբերու ելոյթները: Ներկայիս մենք գիտենք, թէ ո՛ր շրջանին կամ քաղաքին մէջ ո՛ր խումբերը նուագահանդէսներ տուած են եւ ո՛ր շրջանները ասոնց պա–հանջը ունին:

Կեանքը ցոյց կուտայ, որ մեր բնակ–չութիւնը շատ կը սիրէ ժողովրդական երգն ու պարը, մեր ունկնդիրները շատ կը հրապուրուին նաեւ սենեկային, հա–մանուագի, ճագի երաժշտութեամբ: Ու–րեմն նկատի կ՚առնենք տուեալ շրջանին կամ քաղաքին բնակչութեան նախասի–րութիւնները, երբ կը կազմենք մեր ծը–րագիրները: Մեծ տեղ կուտանք համերգ–ներկայացումներուն, թատերական բե–մականացումներուն, որոնց շնորհիւ հան–դիսականը հնարաւորութիւն կ՚ունենայ ունկնդրելու անուանի մենակատարներու եւ մասնագիտացած խումբերու համերգ–ներն ու նուագահանդէսները:

Գիւղերու մէջ եւս նոյն առաջադրու–թիւններով մասնաճիւղեր պիտի հաս–տատուին: Միեւնոյն ատեն կը նախա–տեսենք մեր տրամադրութեան տակ գըտ–նուող միջոցներով աջակցիլ գիւղերու սի–րողներէ կազմուած խումբերուն՝ անոնց գեղարուեստական մակարդակը բարձրա–ցընելու, ինչպէս նաեւ համերգներու ծը–րագիրները թարմացնելու եւ հարստա–ցընելու նպատակով:

Այս առիթէն օգտուելով դիտել տանք, թէ «Հայհամերգ»ին մաս կազմող երա–ժշտական խումբերու թիւը մեծ է, իսկ մեր տրամադրութեան տակ գտնուող սը–րահներն ու բեմերը քիչ են: Այսօր մեր տրամադրութեան տակ փաստօրէն երկու դահլիճ կայ՝ Հայֆիլհարմոնիայի Մեծ ու Փոքր սրահները: Բայց միւս կողմէն մեր մայրաքաղաքին մէջ կան բազմա–թիւ շքեղ եւ ընդարձակ դահլիճներ, ո–րոնք քիչ կ՚օգտագործուին: Մենք արդէն որոշ համաձայնութեան եկած ենք օգ–տագործելու համար զանոնք:

Ուրախութեամբ պէտք է նշել, որ շու–տով շահագործման կը յանձնուի «Կոմի–տաս» համերգասրահը, ուր կարելի կը դառնայ սենեկային երաժշտութիւն ներ–կայացնել: Կը յուսանք, որ Կիրովականի, Լենինականի եւ միւս քաղաքներու պատ–կան մարմինները մեր տրամադրութեան տակ կը դնեն մարզասրահներ, սրահներ: Առիթէն օգտուելով ըսենք, որ «Հայհա–մերգ»ի միացած մեծ խումբերը գրեթէ զրկուած են աշխատանքի բնականոն պայ–մաններէ, չունին փորձեր կատարելու սահմանուած սրահներ, հանդերձարան–ներ: Ցոյս ունինք, որ երբ աւարտի Հա–յաստանի պետական պատկերասրահի կողմնակի շէնքին շինութիւնը, Ֆիլհար–մոնիայի Փոքր դահլիճին քովընտի սրահ–ները կը պարպուին եւ մեր տրամադրու–թեան տակ կը դրուին:

×

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԸ՝ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ

Իսահակեանի ծննդեան 100ամեակը ա–ռիթ հանդիսացաւ, որ արտասահմանի մէջ հայ եւ օտար թարգմանիչներ վե–րստին թարգմանեն անոր ստեղծագոր–ծութիւնները: Մէկ տարուան մէջ իրարու յաջորդեցին բանաստեղծին սպաներէն, անգլերէն եւ արաբերէն թարգմանուած գիրքերը:

Լոնտոնաբնակ բանաստեղծ եւ նկարիչ Մի–շա Գիւտեան փորձառու թարգմանիչ մըն է, որ բծախնդրութեամբ ձեռք կ՚առնէ գրիչը: Լոնտոնի «Մաշտոց» հրատարակ–չութեան կողմէ լոյս ընծայուած «Շի–րակի մուսան» հաւաքածոյին մէջ զետեղ–ուած են Իսահակեանի շարք մը քնարա–կան ու հայրենասիրական բանաստեղ–ծութիւնները, ինչպէս «Գիշերն եկաւ, զով հովն ընկաւ», «Երազիս մէջ ծովը տե–սայ», «Ես որ մեռնիմ, ինձ կը թաղէք», «Ռաւեննայում» եւայլն, ինչպէս նաեւ «Աբու – Լալա – Մահարի» պոեմը, որ ժամանակին թարգմանած ու հրատարա–կած էր լոնտոնաբնակ բանաստեղծուհի Զապել Պոյաճեան: Նոյն ստեղծագոր–ծութիւնը, Մ. Մանուկեանի թարգմա–նութեամբ, քանի մը տարի առաջ լոյս տեսած էր «Սիոն» ամսագրին մէջ:

Հաճելի անակնկալ եղաւ ամերիկահայ բանասէր Եղիշէ Զրաքեանի թարգմանու–թեամբ լոյս տեսած Իսահակեանի հատըն–տիրը, որ կը բովանդակէ 104 բանաստեղ–ծութիւններ, ինչպէս նաեւ վարպետին կարգ մը խոհական, փիլիսոփայական բը–նոյթի ասոյթներն ու միտքերը:

Նիզամ Խալիլ հայ գրականութիւնը սի–րողներէն է եւ տարիներէ ի վեր գնահա–տելի աշխատանք կը կատարէ հայ գրա–կանութեան գոհարները արաբ ընթերցող–ներուն հրամցնելու ուղղութեամբ: Հրա–պարակի վրայ է թարգմանիչին տքնա–ջան աշխատանքին արդիւքը՝ Աւ. Իսա–հակեանի ստեղծագործութիւններուն հա–տորը, ուր տեղ գտած են բազմաթիւ բա–նաստեղծութիւններ եւ «Աբու – Լալա – Մահարի» պոեմը: Գիրքին յառաջաբանը գրած է Թ. Թորանեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (163)

ՀՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

...ժամը ութուկէսին այլեւս բոլորովին ...ուժգած ըլլալով, կոնակը վերարկու մը ...անցուց, հարիւր հազար ղուրուշը տոպ–...րակի մը մէջ լեցուց եւ փողոց ելաւ: ...Երբ Օլիվոլօ կղզին հասաւ, ինքզինքը ...զգալով, կատարեալ պաղարիւնութեամբ ...Տանտոլոյի տան պարտէզը մտաւ: ...Շերամի Ֆիլիփը ճաշասրահին մէջ ի–...րեն կը սպասէր:

Երբ ծերուկը իր նոր տէրը տեսաւ, ոտ–քի ելլելով բարեւեց յետոյ ըսաւ.

— Ահա պայմանագրութիւնն ու բանա–լիները, Տէր իմ:

— Ահա դրամները, պատասխանեց Ռո–լան: Համրէ:

Սպասաւորը սկսաւ դրամը համրել:

Ռոլան, մտախոհ, սկսաւ սենեակին մէջ պտըտիլ:

Դրամը համրելու գործողութիւնը կէս ժամ տեւեց:

Երբ Ռոլան աչքը Ֆիլիփի կողմը դար–ձուց, այս վերջինը գործը լմնցուցած ըլ–լալով, տոպրակին բերանը առասանով մը կապելու վրայ էր:

— Անգամ մը տունը պտըտիլ կը փափա–քի՞ք, Տէր իմ, ըսաւ Ֆիլիփ:

— Պէտք չկայ, պատասխանեց Ռոլան:

— Ուրիշ անգամ հոս եկա՞ծ էք:

— Ո՛չ, բայց կ՚ուզեմ ես ինքս անձամբ պտտիլ: Այս գիշեր այս տունը պիտի մը–նամ: Մինչեւ վաղը առտու ազատ ես, կրնաս երթալ:

— Շատ լաւ, Տէր իմ: Այս գիշեր Տան–տոլոյի պալատը կը մնամ:

— Վաղը առտու երբ որ գաս, ընելիքդ քեզի կը բացատրեմ: Կը յուսամ որ տէրդ փոխելուդ համար չես զղջար:

— Ո՛հ, Տէր իմ, երախտապարտ եմ ձե–զի որ զիս այս տան մէջ պահեցիք: Ման–կութենէս ի վեր հոս ապրած եմ եւ հոս մեռնիլ կ՚ուզեմ:

Այս ըսելով, սպասաւորը իր նոր տի–րոջ առջեւ յարգանօք խոնարհելէ յետոյ դուրս ելաւ:

Ռոլան գնաց պարտէզին դուռը գոցեց, յետոյ ներս մտնելով լոյսը մարեց եւ սկսաւ մութին մէջ սենեակները պտըտիլ:

Երբ Լէօնօրի սենեակին առջեւ հասաւ, կանգ առաւ: Նշանուած ատենը այդ տու–նին բոլոր սենեակները մտած էր, բոլորն ալ կը ճանչնար բացի այդ սենեակէն, Ռո–լան այդ սենեակը բնաւ չէր մտած.

Բանալին ծակէն ներս խոթեց, բայց սարսռալով ետ քաշեց:

Ո՛չ, հոն պիտի չմտնէր...: Զափէն ա–ւելի յուզուած էր...: Խեղդուկ ճիչ մը արձակելով ետ քաշուեցաւ:

Պարտէզ իջաւ եւ բնազդաբար քալեց դէ–պի այն ծառին քով որուն տակ եօթը տա–րի առաջ Լէօնօրի հետ գլուխ գլխի նըս–տած էր:

— Հոս այս ծառին տակ որքա՜ն եր–ջանիկ էի, փսփսաց իւրովի:

Իր դառն այլ ցանկալի յիշատակները ոգեկոչեց եւ անոնցմով ապրեցաւ պահ մը: Ջինքը շրջապատող տեսարանէն այնքան յափշտակուեցաւ որ, պահ մը կարծեց թէ եօթը տարի չէր անցած Լէօնօրի հետ տես–նուիլը, այլ երէկ էր որ տեսած էր զայն այդ ծառին տակ եւ հետը խօսած: Այո՛, դեռ երէկ ժամադրութիւն տուած էր ա–նոր, սիրային ժամադրութիւն մը եւ այ–սօր եկած էր զայն գտնելու:

Բայց աւա՜ղ, ո՛չ եկող կար, ոչ գա–ցող...: Ո՞ւր մնացած էր ուրեմն իր մէկ հատիկ Լէօնօրը, ինչո՞ւ չէր եկած...:

Տկարացաւ, սիրտը թունդ ելաւ իր յի–շատակները քրքրելով, կը զգար թէ պի–տի լար...: Ո՛չ, պէտք չէր որ տկարա–նար... եւ իր երջանկութեան ստուերին առջեւէն խոյս տուաւ... փախաւ, նա–հանջեց, լալով, հեծկլտալով:

Ահա այսպէս, այն տունը զոր գնած էր իր ատելութիւնը հրահրելու համար, զին–քը դուրս կը վռնտէր...:

Հոն ամէն տեղ, սենեակներուն մէջ եւ ծառերուն տակ մեռեալ երջանկութիւն–ներ զետեղուած էին իր առջեւ:

Փախաւ, խելայեղօրէն փախաւ, լալով, հեծկլտալով. զգալով որ սրտին մէջ սէ–րը աւելի զօրաւոր էր քան թէ ատելու–թիւնը:

Պարտէզին միւս ծայրը վազեց, հոն պատի մը մօտեցաւ որ վեր ելլելով դուրս նետուի: Պատին վրայ ելաւ, ծառի մը վը–րայ ցատկեց, դագաթը նստաւ եւ պատ–րաստուեցաւ դուրս ցատկելու:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Յառաջ»ի յիսնամեակի առթիւ լոյս տեսած հոյակապ հատորին համար, Զարուհի Թորոսեան կը նուիրէ 150 Ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Կիւլեանի հոգեհանգիստին առթիւ, Տիկին Կիւլեան 20 Ֆր., Ցոլակեան հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Իսքէնտէրեան 10, Տիկին Ծ. Իրիգեանի հոգեհանգստեան առթիւ Այրի Տիկին Երեցեան 20, Մեսրոպեանի հոգեհանգստեան՝ Տէր եւ Տիկ. Շահրիկեան 10, Ադամ Կոնոյեանի հոգեհանգստեան՝ Այրի Տիկին Կոնոյեան 10, Տէր եւ Տիկին Կոնոյեան, Տէր եւ Տիկին Կօթիկ, Այրի Տիկին Բ. Արմաղանեան 10ական Ֆրանք։

(Շար.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Տիգրան Արմենակի Տէօքմէճեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Լեւոն Արմենակի Տէօքմէճեան, ծնած Լենինական 1918ին, 1946էն մինչեւ 1949 ապրած է Մարսէյլ քաղաքը, ապա փոխադրուած է Լիոն։ Լուր ունեցողներէն եւ ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Ալեքսանդր Վարպետեանին, 68 ռիւ Լօնկ տէ Քափիւսին Մարսէյլ 1

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ։

Բարձրադոյն Մեծաւորաց հրահանգով եւ պատկան իշխանութեանց հաւանութեամբ՝ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի կողմէ հիմնուած Լիոնի

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սեպտեմբեր ամսոյն իր դռները պիտի բանայ այն հայ պատանիներուն որոնք կ'ուզ..ն օր մը օգտակար հանդիսանալ հայ ազգին եւ հայ եկեղեցւոյ։

Նարեկեան հիմնարկութեան նպատակն է՝ Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր՝ ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը։

— Մանկապարտէզ մը, յանձնուած Անարատ Ցղութեան հայ քոյրերու հոգածութեան, Մոնդեսորի արդիական մեթոտին համաձայն։

— Նախակրթարան եւ միջնակարգ (մինչեւ երրորդ դասարան)։

— Նախընծայարանի բաժին։

Ֆրանսական յայտագրի դասերուն համար, նախակրթարանի եւ միջնակարգի աշակերտները պիտի յաճախեն Լիոնի լաւագոյն դպրոցը. իսկ հայ լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան դասերը պիտի աւանդուին Նարեկեան վարժարանի յարկին տակ։

Արձանագրութեանց եւ լուսաբանութեանց համար դիմել Նարեկեան վարժարանի տեսուչ՝ Գէորգ Վրդ. Զապպարեան

Père Georges Zabbarian
Collège St. Grégoire de Narek
38 route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Lyon — Tél. : 47-28-65

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՐՄԲԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ՓԱՐԻԶ, Շաբաթ, Օգոստ. 28 ժամը 18ի առեններ, Փորթ տ'Օրլէան, ռիւ Փօլ Ափէլ։

ԼԻՈՆ, Շաբաթ, Օգոստ. 28, ժամը 19ին եկեղեցւոյ առջեւ (295 ռիւ Պուալօ)։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Շաբաթ, Օգոստ. 28 կէսգիշերին, 26 ռիւ տէ Քոնվալէսան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 փր.
Հոգեհանգիստ	50 փր.
Շնորհակալիք	50 փր.
Ցաւակցութիւն	25 փր.
փոխան ծաղկեպսակի	25 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 փր.
Ծնունդ	50 փր.
Կը փնտռուի	20 փր.
Կ'ուզուի	30 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ

2650 ՖՐ.

ՕԳՈՍՏՈՍ — ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ 14 ՕՐ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — ՆՈՅԵՄԲԵՐ

2400 ՖՐ.

ԳԻՆԻՆ ՄԷՋ ԵՆ.— Օդանաւային փոխադրութիւնը — ամբողջական փանսիոն — Ա. կարգի պանդոկ — Այցելութիւններ եւ շրջապտոյտ — Ընկերացող սպասարկութիւն — Առաջնորդ

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001 - MARSEILLE
tél. (91) 50. 89. 12

Madeleine BENNEYAN
HAVAS - VOYAGES
12, bd. Général De-Gaulle
26000 - VALENCE
tél. (75) 43. 06. 06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը կը փնտռէ, 1976 - 1977 տարեշրջանին համար, փորձառու եւ հայախօս հսկիչներ։ Դիմել.—

26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-68-28

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1976 — 1977

Կ'ընդունուին աշակերտներ որոնք իրենց տարիքին համաձայն ունին նաեւ ուսումնական աստիճան։ Պետական ծրագրին հետ կ'աւանդուի հայ մշակոյթը եօթներորդ դասարանէն մինչեւ աւարտական դասարան (classe terminale).

Դիմել՝

Direction du Collège Arménien
26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-68-28

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԱՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Երեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր - մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը։

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20։
Փակ է Կիրակի օրերը։

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՁՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ — ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ այս տարի՝ Օգոստոս 2էն Սեպտեմբեր 1։

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
25
MERCREDI
25 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 13.668 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.668

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԿՆՃԻՌԸ ԱՆԵԼԻ ՄԷՋ

— o —

Կիպրոսի բռնագրաւումը Թուրքերու կողմէ 1974 Յուլիսին տրամաբանական եզրակացութիւնն էր ազգայնամոլական այն քաղաքականութեան, որուն հիմը դրած էր ճէլալ Պայար — Ատնան Մէնտէրէսի ժողովրդավար կառավարութիւնը 1954ին։
Քսան տարիէ ի վեր «Կիպրոս» կը հռչակէին Անգարայի մէջ իրարու յաջորդող ու զանազան հոսանքներու պատկանող կառավարութիւններ, որոնց բոլորին քաղաքականութեան հիմը կը կազմէին ազգայնամոլութիւնն ու ընչաքաղցութիւնը։
Ննջեցեալ Ալփիոնի գաղտնի դրդումով քաղաքական արկածախնդրութեան մը ձեռնարկող Դեմոկրատներուն հիմնական նպատակներէն մէկն ալ էր Թրքութեան մասնուած Թուրքերու ուշադրութիւնը ներքին ճակատէն հեռացնելով կեդրոնացնել արտաքին խայծի մը վրայ, որ կոչուած էր սրելու անոնց մոլեռանդութեան հետ նաեւ արիւնարբու բնազդները։
1955 Սեպտեմբեր 6/7 գիշերային ծանօթ դէպքերը բաւական էր հայթայթեց աւերառու ու ջարդարար ամբոխին եւ քաղաքակիրթ աշխարհին անգամ մը եւս ցոյց տուաւ թէ Թուրքը նոյն ցեղասպանն է բոլոր վարչաձեւերու տակ։ «Կիպրոս թուրք է» նշանաբանով է, որ Բերայի եւ Պոլսոյ այլ թաղամասերուն մէջ կը մտնէին ու կը կողոպտէին Յոյներու եւ այլոց վաճառատուներն ու բնակարանները։
1963ին Կիպրոսը բռնագրաւելու փորձը ձախողեցաւ՝ Մ. Նահանգներու նախագահ Ճոնսընի սաստով եւ Թրքական նաւատորմը կէս ճամբէն վերադարձաւ Իսքէնտէրուն, – իր մեկնակէտը։
Ամերիկեան քաղաքականութիւնը փոխուած էր 1974ին։ Թուրքերը օգտուեցան այս պատեհութենէն եւ անպատիժ ու անարգել գրաւեցին Կիպրոսը, որ պահ մը դարձած էր դարձած Յոյներու եղբայրասպան անիմաստ կռիւներուն։
Զինուորական այս դիւրին յաղթանակը ազգայնամոլութեան ալիքներ բարձրացուց մոլեռանդ Թուրքերու հոգիներուն մէջ։ Սակայն Անգարայի վարիչները չհասան իրենց քաղաքական նպատակին, —ա՛յն է կղզիի բաժնել կղզին եւ ստեղծել Կիպրոսի Թուրք Հանրապետութիւնը՝ դաշնակցային հիման վրայ։ Այս ուղղութեամբ կատարուած ձեռնարկները յաջողութիւն չգտան։ Միացեալ Ազգերու ընդհանուր համաժողովութիւնն ու աշխարհի ճակատագիրը տնօրինող երկու մեծերը՝ Խորհ. Միութիւն եւ Միացեալ Նահանգներ՝ հիմնականին կը հակառակին կղզիի երկուքի բաժնուելուն, կողմնակից են Կիպրոսի անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան։ Մակարիոս արքեպիսկոպոսը կը ճանչնան իբրեւ օրինաւոր միակ նախագահը Կիպրոսի անկախ Հանրապետութեան։ Անոր ներկայացուցիչներն են, որ պաշտօնապէս կ'ընդունուին միջազգային քաղաքական հիմնարկութեանց եւ հաւաքոյթներու մէջ։
Անգարայի վարիչները զանազան երկիրներու պատասխանատուներուն հետ իրենց ունեցած շփումներուն ատեն առաջին առթիւ անոնց կը պարզեն իրենց (անարդար) պահանջները Կիպրոսի մասին եւ կը խնդրեն, որ անոնք պաշտպանեն իրենց տեսակէտները։ Սակայն բոլորն ալ խուլ ականջ կը ձեւանան։ Ո՛չ ոք կ'ուզէ մեղսակից դառնալ անիրաւ դատի մը։
Ուաշինկթընն անգամ, որ 1974ին աչք գոցած էր, նոյնիսկ քաջալերած Թուրքերը, երբ անոնք կը բռնագրաւէին Կիպրոսը, աչքերը բացաւ շատ չանցած եւ զէնքի ու ռազմանիւթի առաքումն ու դրամական օժանդակութիւնը դադրեցուց, երբ տեսաւ թէ անոնց նպատակն էր ոչ թէ պաշտպանել Կիպրոսի Թուրքերը — որոնց ո՛չ մէկ վտանգ կը սպառնար — այլ կղզին գրաւել, Յոյները դուրս նետել իրենց հայրենի տուներէն, ամէն կարգի տմարդի վայրագութիւններ գործել։ Ու այս բոլորին համար օգտագործել ՕԹԱՆի պատկանող մարտանաւեր, օդանաւեր, հրասայլեր, թնդանօթներ ու հրացաններ։
Սակայն Թուրքերը վարպետ երկու լարի վրայ խաղալու եւ «չանթաժ»ի քաղաքականութեան մէջ, անմիջապէս դիմեցին իրենց սիրական զէնքին։ Իբրեւ փոխվրէժ մէկ կողմէ սպառնացին փակել ամերիկեան խարիսխները Թուրքիոյ մէջ՝ խանգարելու համար ՕԹԱՆի արեւելեան շրջանի պաշտպանողական ու յարձակողական միջոցները, միւս կողմէ, թուելի պերճախօս փաստ, սպառնացին դիմել Խորհրդային Միութեան օժանդակութեան՝ դրամ եւ զէնք ստանալու համար։
Մոսկուա անմիջապէս պատրաստակամութիւն յայտնեց օգնելու Անգարայի, ինչպէս օգնած է միշտ՝ Լէնինի եւ Մուսթաֆա Քեմալի օրերէն ի վեր։
Միացեալ Նահանգները մեղմացուցին իրենց քաղաքականութիւնը Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութեան դէմ։ «Շանթաժ»ի քաղաքականութիւնը այս անգամ եւս յաջողած էր։
Եւ սակայն Կիպրոսի կնճիռը կը մնայ անլոյծ։ Մակարիոս արք. ամուր կանգնած է իր տեսակէտին ու դիրքին վրայ, ապաւէն ունենալով ՄԱԿն ու երկու մեծերը։
Իսկ Թուրքերը հսկայ ծախքերու են – թարկուած են երկու տարիէ ի վեր՝ Կիպրոսի գրաւման բանակին համար։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ ՏՐԻՊՈԼԻՍԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ՔԱԼԵՆ

Ֆրէնճիէ ձայնասփիւռէն յայտարարած է թէ «լիբանանեան դատը պիտի յաղթէ որովհետեւ արդար է» ինչ որ բաւական լաւատեսութեան նշան է եթէ պահ մը անդրադառնանք թէ ի՛նչ «արդար դատեր» կան որոնք պոչ բռնած են յաղթանակի դրան առջեւ ու կը սպասեն։ Մինչ այդ, քրիստոնեաները բաւական ռազմագիտական դիրքեր գրաւած են Տրիպոլիսի շուրջ եւ բուռն յարձակումի կը պատրաստուին, Լիբանանի երկրորդ քաղաքը, «քրիստոնէացնելու» համար։ Ըստ l'Orient Le Jour թերթին Սուրիան ալ համաձայն է եւ կ'ուզէ որ կարգնուկանոնը վերահաստատուի Սեպտ. 23ին երբ, սահմանադրականօրէն, Ֆրէնճիէ պէտք է որ աթոռը փոխանցէ նորընտիր նախագահին՝ Սարգիսի։ Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն սակայն Ֆրէնճիէ ձեւ մը կը փնտռէ տեղէն չշարժելու համար։ Մինչ այդ սակայն մէկ կողմէ կը շարունակուին «կոյր» ռմբակոծութիւնները, միւս կողմէ Տրիպոլիսի ճակատամարտին պատրաստութիւնը։ Պէյրութի երկու ձախ թերթերու (As Safir, Al Moharer) համաձայն Տրիպոլիսի «արշաւանքը» հետեւանքն է ծրագրի մը, զոր վերջերս գլուխ հանած են աջ ղեկավարներ եւ սուրիացի ներկայացուցիչներ, հանդիպումի մը ընթացքին։ Դամասկոս հաւանութիւնը տուած է թէեւ արաբական վեհաժողովի մը լիբանանեան տագնապին լուծման համար։

× Առջի օր, երեք Ֆրանսացի բժիշկներ զորս Պէյրութ ղրկած էր Ֆրանսական համայնավար կուսակցութիւնը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ահաւոր պատկեր մը պարզեցին Պաղեստինցիներու եւ ձախերու վիճակին մասին, մանաւանդ բընակչութեան, երախաներու, ծերերու, Թէլ – էլ – Զաաթարէն ետք։ Այս առթիւ Քօքիտիէն տը Փարի «կարծիք» մը լոյս ընծայած է Ժան Թուլայի ստորագրութեամբ, ուր յօդուածագիրը, որ պաշտպանն եղած է ալժերական դատին եւ է, այսօր, Պաղեստինցիներու հայրենիք մը ունենալու իրաւունքին, կ'ըսէ թէ ջարդը, կոտորածը, վայրագութիւնները միայն մէկ կողմը չեն։ Ճիշդ է որ ամբողջ համաշխարհային մամուլը երկար ծանրացաւ Թէլ – էլ – Զաաթարի վրայ ու ձաղկեց քրիստոնեաները, որոնք անխնայ կը ջարդէին յանուն Քրիստոսի բայց միւս կողմն ալ պակաս չէ մնացած եւ կը բաւէ պտըտիլ Շեքքա, որ տեսակ մը Օրատուր է կամ Տամուր, ուր 580 քրիստոնեայ խեղդամահ ըրած են «Ալլահ Աքպար» պոռալով։ Կիները, աղջիկները բռնաբարուած են ու եկեղեցիները կրակի տըրուած։ Հարկ չկայ փնտռելու կ'ըսէ լրագրողը թէ ո՞վ եղած է գարշանքին ախոյեանը։ Կարեւոր ալ չէ։ Ի վերջոյ զազանը մարդն է, յանուն Ալլահի կռուի թէ յանուն Քրիստոսի, շատ բան չի փոխուիր եւ ո՞վ միջոցներ տուաւ ասոնց վիրար սպաննելու եթէ ոչ «մեծերը» որ մահավաճառներ դարձած են զէնք հայթայթելով ամէն կողմ։ Եւ ո՞րն է, կ'ըսէ, լրագրողը այն անտեսանելի ձեռքը (ՍԷ-Ի – Ա, Խորհրդային սպասարկութիւն թէ իսրայէլեան) որ ամէն ինչ ծայրէն սկսիլ կուտայ երբ հորիզոնին վրայ յոյսի նշոյլ մը կ'երեւի, գոնէ, ժամանակաւոր դադարի մը։

Քանի մը տողով

ՍԱՏԱԹ Իսրայէլեան մեթոտներ գործադրել տալով է, որ կրցաւ փրկել այն 100 պատանդները, որոնք կը գտնուէին եգիպտական ներքին գիծերու Պօյինկ 737-ին մէջ։ Օդանաւը Գահիրէէն Լուքսոր կ երթար երբ օդահանները (Լիբիացի, Ալժերացի եւ Պաղեստինցի) կը հրահանգէին օդաչուին, որ ճամբան փոխէ եւ ուղղուի դէպի Պենկազի (Լիբիա)։ Օդաչուն կ'ըսէր թէ վառելանիւթ չունի եւ կը յաջողէր Լուքսոր իջնել, ուր ահաբեկիչները կը սպառնային օդը հանել օդանաւը իր ճամբորդներով եթէ ազատ չարձակուին 3 Լիբիացիներ եւ 1 Եմէնցի Գահիրէ բանտարկուած մահափորձի ամբաստանութեամբ։ Ի վերջոյ «ընտրանի զօնդ» մը կը յարձակէր օդանաւին վրայ, իսրայէլեան ձեւով, եւ ամէն մարդ կ'ազատէր։ Սատաթի համար ահաբեկիչները վճարուած են Քատաֆիի կողմէ ինչ որ քիչ մը աւելի կը լարէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։

ՖՐԱՆՍ – ՍՈՒԱՌ 24 ժամ դադրեցուց իր գործադուլը եւ լոյս տեսաւ Երեքշաբթի բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ լոյս չի տեսներ։

ԹՈՒՐՔ ԿԻՊՐԱՑԻ ղեկավարները կը պատրաստուին Թուրք կիպրական անկախ պետութիւն մը հռչակել Հոկտ. 29ին (Թուրք. ազգ. տօն)։ Տէնքթաշ ցարդ Անգարայի հաւանութեան կը սպասէր եւ կը թուի թէ ձեռք ձգած է, քանի Ներքին նախարարը, որ Կիպրոս էր ըսած է թէ Թուրք Կիպրացիները կրնան անկախ պետութիւն մը հռչակել։

ՆԻԿՈՍԻՈՅ ամերիկեան դեսպանատունը արգիլած է որ յոյն – կիպրական ձայնասփիւռը սփռէ յունական երգ մը՝ «Ազատներու Երգը», որու հեղինակը սպաննուած յոյն կիպրացի ուսանող մըն էր։ Երգը քաղաքական բնոյթ ունի եւ հոն կ'ըսուի «Ես պիտի այրեմ մահուան դեսպանատունը»։ Այս դեսպանատունը հաւանաբար ամիկեանն է, որու թրքասէր ընթացքը բացայայտ էր։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ կը լուծուի հաւանաբար հանելուկը եւ Ֆրանսացիք կ'իմանան թէ ո՞վ կուգայ Շիրաքի տեղը, որու հրաժարումը այլեւս հարցական չէ։ Ֆրանսացիներուն 40 %ը վստահութիւն ունի Շիրաքի, սակայն 27 առ հարիւրը կ'ուզէ որ փոխուի բայց ողբալին այն է որ 33 առ հարիւրին ալ հոգը չէ ո՞վ որ եկեր է, ո՞վ գացեր է։ Սիտ – Ուեստ օրաթերթն է որ կատարած է հանրային կարծիքի այս քննութիւնը։

ԱԼԵՐԻԱՅԻ (Քորսիքայի անցեալ տարուան ողբերգութիւնը) առաջին տարեդարձին առթիւ, ձերբակալուած տոքթ. Սիմէոնիի եղբայրը օդը հանեց Ալժերիայէն ներգաղթածի մը շտեմարանը։ Զոհ չը կայ։ Ծանօթ է որ ազգայնական Քորսիքացիներու դժգոհութիւնն այն է որ Ալժերիայէն եկածներ գնած են իրենց հողերը եւ հսկայ կալուածներ ստեղծած։

ՔՈՐԷԱՆԵՐՈՒ զինադադարի գիծին վըրայ երկու ամերիկացի սպաներու կացինահարումը բաւական հեռու կրնայ տանիլ ինչ կը վերաբերի Հիւսիսային Քորէայի եւ Միացեալ Նահանգներու յարաբերութեանց։ Հիւսիսային Քորէա «նեղութիւն» կը յայտնէ ինչ որ անբաւարար կը նկատուի Ուաշինկթընի կողմէ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին Նախարարութիւնը լուսաբանութիւն մը տուաւ յունական կառավարութեան բողոքին ի պատասխան։ Արդարեւ, Յոյները քիչ մը տարօրինակ գտած էին որ Տէմիրէլ ըսէ «Երկոտասանեան կղզիները յունական չեն։ Զանոնք պէտք է կոչել Եգէական կղզիներ»։ Անգարա կ'ըսէ թէ Տէմիրէլ միայն «աշխարհագրական իմաստով այդ ձեւը գործածած է առանց ակնարկելու եգէական կղզիներու ցամաքային կանոնագրութեան»։ Ըստ երեւոյթին Թուրքիա երթալով թեւերը կ'երկարէ։ Արդէն կ'ամբաստանէ նաեւ Յունաստանը, որ Լօզանի դաշնագիրը կը բռնաբարէ եղեր...։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ նոր դիակոյտ մը գտնուած է ինչ որ աւելի կը լարէ մթնոլորտը։ Քաղաքացիական պատերազմի վիճակ մը կ'ապրի երկիրը, Այս անգամ գտնուած են 17 դիակներ, գլուխնին գընդակով մը ծակած եւ ձեռքերը կապուած կոնակը։

Fonds A.R.A.M

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Հայ մտաւորականի մը այլապէս սրբոտցաւ արտայայտութիւնն է անկասկած, արձակագիր Վահրամ Մավեանի Յառաջի ղրկած այն տոմսը, որ «Այս ցաւալի վերաբերումը» խորագիրին տակ լոյս տեսաւ թերթին Յուլիս 31 Օգոստոս 1 միացեալ թիւին մէջ: Ընթերցողը կը յիշէ անշուշտ, թէ խօսքը Յ. Պարոնեանի գերեզմանին մասին էր, հողակոյտ մը, որ այլեւս կորսուած պէտք է նկատել, ինչպէս դառնօրէն դիտել տուած էր «Հայու բեկորներ»ու, «Անկապ օրագիր»ի եւ այլ գրական ակնառու հատորներու հեղինակը: Արձակագիրին անցնող քանի մը տարիներու փորձերը՝ գտնելու անուանի երգիծաբանին գերեզմանը, դժբախտաբար ապարդիւն անցած են:

Այս չահեկան տոմսը, ինչպէս նաեւ անոր կողքին «Յառաջ»ի նոյն թիւին մէջ լոյս ընծայուած «Պարոնեան շիրիմ»ի Յանձնախումբին կոչը, 1932 Սեպտեմբեր 22 թուակիր, Մեծապատիւ Մուրացկաններու, Ազգային Ջոջերու, Պաղտասար Աղբարի անմահ հեղինակին շիրիմին վրայ յուշարձան մը կանգնեցնելու նպատակով, առիթ տուաւ, որ թղթատենք հայ գրականութեան պատմութեան նուիրուած կարգ մը արժէքաւոր աշխատութիւններ՝ Պարոնեանի անձն ու գործը մօտէն թարմացնելու ակնկալութեամբ:

Զարմանալին այն է, որ Յ. Պարոնեան ոչ միայն դժբախտ եղած է իր հողակոյտին անհետացումով, այլեւ երկար ատեն իր ծննդեան թուականին շուրջ գոյութիւն ունեցած անորոշ սահմանումներով: Արդարեւ, տարբեր թուականներ կ'երեւին բանաստեղծներու, գրագէտներու զանազան աշխատասիրութիւններու մէջ:

Յ. Պարոնեանի կենսագրական գիծերուն առաջին աղբիւրն է Հրանդ Ասատուր, որ իր շատ ծանօթ «Դիմաստուերներ»ու (*) շարքին մէջ երգիծաբանին ծննդեան թուականը 1843 արձանագրած է: Ռուբէն Զարդարեանի պատրաստած «Մեղրագետ» դասագիրքին մէջ, 1911, ծննդեան թուական ներկայացուցած է 1840: Վրթանէս Փափազեան իր «Պատմութիւն հայ գրականութեան» ծանօթ աշխատասիրութեան մէջ իբրեւ ծննդեան թուական յիշատակած է 1842: Նոյն թուականի մատնանշումը կայ Յովհաննէս Գազանճեանի «Պատմութիւն հայ գրականութեան» աշխատասիրութեան մէջ: Մինաս Թէօլէօլեան «Դար մը գրականութիւն» շահեկան գործին մէջ, Ա. հատոր, 1955, Պարոնեանի ծննդեան թուականը 1841 ներկայացուցած է, թէեւ, ըստ երեւոյթին, որոշ վերապահութեամբ մը, քանի խաչանիշ ծանօթագրութեան մը մէջ ճշդած է, թէ «Պարոնեանի ծննդեան թուականը խնդրոյ առարկայ է մինչեւ այսօր.— Հրանդ Ասատուր, Վահան Զարդարեան եւ Հ. Մեսրոպ Ճանաշեան՝ այդ թուականը 1843 ցոյց կուտան: Վրթանէս Փափազեան եւ Կարօ Սասունի՝ 1842: Մենք նկատի ունեցանք Երեւանի Պետ. Հրատարակչականին կողմէ եւ Մ. Մկրեան — Հ. Մելիքեան — Եդ. Թօփչեան խմբագրական մարմնի հաւաքական աշխատանքով հրատարակուած Հայ գրականութեան պատմութիւն երկհատոր գործը Երեւան, 1951, որուն մէջ այդ թուականը 1841 ցոյց կը տրուի»:

Եթէ Մ. Թէօլէօլեանի մատնանշած աշխատութեան հեղինակներուն համար 1841ը եղած է Պարոնեանի ծննդեան թուականը, երգիծաբանին «Ընտիր երկեր»ու հատորին (Երեւան, 1954) հեղինակին համար՝ Գ. Ստեփանեան, թուականը 1842 է: Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի կողմէ լոյս ընծայուած «Հայ նոր գրականութեան պատմութիւն» խմբագրուած Գ. հատորին մէջ, 1964, իբրեւ թուական մատնանշուած է 1843: Հետաքրքրական է դիտել տալ, թէ վերոյիշեալ հատորին «Յ. Պարոնեան» գլուխը շարադրած է Գ. Ստեփանեան, որ այս անգամ սրբագրելով 1843 ցոյց տուած է, փոխանակ 1842ի:

1843ը Պարոնեանի ծննդեան ճիշդ թուականը ըլլալու է: Այս թուականը, ինչպէս տեսնուեցաւ, առաջին անգամ մատնանշած է Հրանդ Ասատուր, որ երգիծաբանին կենսագրական գիծերու ներկայացման մէջ օգտուած է Յ. Պարոնեանի քեռորդիին՝ Մաքսուտ Սանտալճեանի տըւած տեղեկութիւններէն:

Կարօ Գէորգեան իր «Ամէնուն Տարեգիր»ին 1961 հատորին մէջ հրատարակած է Մ. Սանտալճեանի կարգ մը նամակները՝ ուղղուած Հրանդ Ասատուրի: Այս նամակները ողբացեալ հրապարակագիրը ձեռք ձգած է Նուպարեան Մատենադարանը ի պահ մնացած Հ. Ասատուրի դիւանէն: «Նիւթերը քաղեցինք Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանէն, այնտեղ մեր կատարած պրպտումներու ընթացքին: Գլխաւոր աղբիւրն է դիւանը Հրանդ Ասատուրին, որ եղած է Յ. Պարոնեանի ժամանակակիցներէն եւ անոր հանճարին վրայ հիացողներէն մէկը: Իր նախաձեռնութեան կը պարտինք, մասնաւորաբար, մեծ մասով անծանօթ մնացած այն տեղեկութիւնները, զորս իրեն հաղորդած է Յ. Պարոնեանի քեռորդին, օրը օրին եւ իր մօրեղբօր մահուան վաղորդայնին, էտիրնէէն գրած իր շարք մը նամակներով»:

Հրապարակուած նամակներէն մէկուն մէջ, որ կը կրէ Ա. Պոլիս, 28/9 Նոյեմբեր 1891 թուականը, երգիծաբանին քեռորդին հետեւեալ մատնանշումը կատարած է.— «Անձամբ գացի քննելու մեր եկեղեցւոյ մարդամահարի տումարը. Պարոնեան ծնեալ արձանագրուած է հոն 1843 Դեկտեմբեր 2ին: Բայց որովհետեւ այս արձանագրումը ժամանակաւ երեխային մկրտութեան օրը կը կատարուէին, յայտնի է, որ Պարոնեան ծնած է Նոյեմբերի մէջ...»:

Կ. Գէորգեան տարեգիրքին նոյն թիւին մէջ «Կորսուած է Յակոբ Պարոնեանի գերեզմանը» խորագրին տակ վերհրատարակած է 1932ին պոլսահայ թերթի մը մէջ երեւցած անստորագիր գրութիւն մը, որուն հեղինակը ներկայ գտնուած է երգիծաբանին յուղարկաւորութեան: Նամակէն քաղուած ու ստորեւ ներկայացուած երկու պարբերութիւններ ցոյց կուտան, թէ Պարոնեանի գերեզմանը անհետ կորսուած էր դեռ այդ օրերուն:

«... Մինչեւ իր վերջին հանգրուանը — խօսքը Օրթագիւղի գերեզմանատան մասին է — ընկերացանք դագաղին եւ կը յիշենք իր թաղուած տեղը, բայց չենք կրնար ըսել, թէ իր գերեզմանին վրայ ուրիշներ չթաղուեցան յետոյ, ինչպէս եղաւ մանաւանդ թաղին մէջ գաղթականութեան բնակած շրջաններուն, երբ անկանոն կերպով կատարուեցան թաղումները, հակողութենէ զուրկ եւ անպատըսպար այդ գերեզմանատան մէջ...: Կը յիշենք, որ Պարոնեանի մահուան օրերուն իր քանի մը բարեկամները թաղին մէջ, խորհեցան համեստ շիրիմ մը կանգնեցնել եւ գումարներ ալ տալ խոստացան, բայց քաջալերութիւն չգտան ուրիշներէ, որովհետեւ այս գերեզմանատունը անպատըսպար էր բոլորովին, ամէն կողմէ անասուններ կը մտնէին կ'ելլէին եւ Պարոնեանի գերեզմանէն քիչ մը անդին, ստահակ ձեռքերէ քանդուած գերեզմանաքարեր կային: Այս կերպով անհետացաւ Յ. Գուրգէնի գերեզմանն ալ, որ կը գտնուէր Պարոնեանի գերեզմանէն քիչ անդին»:

Յ. Պարոնեան մեռած է 1891, Մայիս 27ին:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Դիմաստուերներու շարքը հրատարակուած է Պոլիս, 1921ին: Մենք ձեռքի տակ ունեցած ենք ողբ. Իփէքեանի խմբագրած Համազգայինի օրացոյցի 1939ի թիւը, ուր հրատարակուած է Հ. Ասատուրի վերոյիշեալ աշխատասիրութիւնը:

ՕԳՈՍՏՈՍԵԱՆ ՀՈԳԵՐ

ԲԱՑԻԿ ՄԸ ԳՐԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Եթէ հարց տան թէ ի՞նչ է ինծի համար Օգոստոս ամսուան կարեւոր յատկանիշը, երբեք պիտի չըսեմ թէ ամէնէն տաք ամիսն է, թէ Օգոստոսին Փարիզը ամէնէն աւելի պարպուած եւ Նիսը ամէնէն շատ լեցուածն է. ինծի համար, պարզապէս, գրական ամիսն է Օգոստոսը:

Եւ պատճառը շատ պարզ է: Օգոստոսը այն ամիսն է, երբ Ֆրանսացիները ամէնէն աւելի կը կարդան ու կը գրեն: Պըտըտեցէք ծովափերը, Քամփինկները, գետեզերքները, եւ պիտի անդրադառնաք թէ Ֆրանսան կը կարդայ: Այս երեւոյթը վերջին տարիներուն այնքան ակներեւ դարձաւ, որ հրատարակիչները սկսան տպել յատուկ տեսակի գիրքեր, – ամառնային գիրքեր: Իրապէս, ամառնային գիրքերը «դիւրին» կոչուած գիրքեր են, ոչ այնքան «լեցուն» ի հարկին տեղւոյն վրայ ընթերցումը ընդհատելու համար («ժա՛ն եկուր լողա՛ պզտիկներուն հետ»), ապա շարունակելու նոյն անփութութեամբ:

Բայց, եւ հոս է ամէնէն կարեւորը, եթէ մարդիկ կը կարդան՝ կը գրեն՝ ալ:

Կը գրեն, որովհետեւ դարերու ընթացքին արեւմտեան ընկերութեան հաստատած բարոյական օրէնքներու կարգին — յղի կիներուն տեղ տալու կամ ամուսնութեան տարեդարձին նուէր ընելու պէս — աւելցած է սովորութիւն մը եւս բացիկը:

25 միլիոնէ աւելի մարդոց մէջ, որոնք արձակուրդի են այս եղանակին, հաւատացած են անոնք որ պիտի չըսեն կամ չըսեն.— պէտք է բացիկներ ղրկել:

Եւ հոս է որ իւրաքանչիւր ֆրանսացի կը դառնայ, քանի մը ժամուան կամ վայրկեաններու ընթացքին, գրագէտ մը:

Խօսինք բացիկներու մասին՝ զորս միշտ սիրած եմ: Գրելու արարքը կը սկսի նախ պատկերներու ընտրութեամբը: «Ի՞նչ պիտի կարենանք ղրկել իրենց այս տարի»:

Կ'ենթադրեմ թէ վաղուան հոգեբաններ մեր մտայնութիւնը պիտի ուսումնասիրեն բացիկներէն մեկնած:

Նախ եւ առաջ կան դիչերայինները: Կը կրեն «Հրախաղութիւն», «Վերջալոյս», կամ «Հազպրուք պայ նայթ» անունները:

Իրենց սիրողները ունին. բացիկներու վրայ կ'երեւին փարոսներու շարքեր՝ նըման երկար, բազմագոյն ուղերու: Բանաստեղծներն են որ կ'ընտրեն զանոնք, դղյակներ, գիշերուան սիրահարները:

Կան բացիկներ, որոնք կրնան ղրկուիլ որեւէ տեղէ. կը կոչուին «Ալիքներու տըպաւորութիւններ», «անտառներ», «փողոցի անկիւններ եւ ղրկողին մօտ կը ցուցաբերեն երազկոտ, անորոշ, նոյնիսկ մեղկ խառնուածք մը:

Կան, զորս կրնանք դասել խնայող դասակարգին մէջ, անոնք, որ մէկ անգամէն, նոյն բացիկին վրայ, չորս նկար կը ղրկեն ձեզի: Այնքան ալ գեղեցիկ չէ անշուշտ, բայց դժուար է, երբեմն, քանակը չնախընտրել որակէն:

Բայց ամէնէն աւելի սիրածներս անոնք են, որոնք եւեւը կը կրեն ներկայացուած պատկերին բացատրութիւնը. կը տեսնենք, օրինակի համար, Էյֆէլի Աշտարակը, ու եւեւը կը կարդանք՝ «Էյֆէլի Աշտարակ»: Սխալելու ոչ մէկ վախ: Նման բացիկներ ուսուցիչներն է որ կը ղրկեն ընդհանրապէս:

Դեռ աւելին, գրուած է ոչ միայն «Լա Թուր Էյֆէլ», այլեւ՝ «Էյֆըլ Թաուըր», «Թորրէ Էյֆէլ», որովհետեւ բացիկը կըրցած է կապ մը ըլլալ ժողովուրդներու միջեւ, դարձած է միջազգային: Այս պար-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՕ՛ ՀՕ՛ ՀՕ՛

Կիրակի մը, Խարբերդի ժողովարանին մէջ ասեղ ձգելու տեղ չկար, ամէն մարդ փութացած էր այնտեղ լսելու այս ճեղվիթ Սկովտիացին:

«Ես եմ աղը այս երկրին» խօսքը առնելով իբրեւ բնաբան, քարոզ խօսեցաւ ոգեւորուած եւ հաւատքով բոցավառ:

Իր քարոզէն յետոյ ծերունին յայտարարեց խոր լռութիւն, աչքերը գոցեց, թեւերը տարածեց օդին մէջ եւ կեցաւ բաւական երկար:

Շշուկ չկար, բոլորն ալ աչքերնին գոցեցին եւ տեսակ մը վախի մէջ էին:

Յանկարծ ծերունին աչքերը բացաւ եւ խոր ձայնով մը արտասանեց:

— Ով որ Սուրբ Հոգին առաւ՝ թող ոտքի կանգնի:

Ծնչին լռութենէ եւ անշարժութենէ մը յետոյ, հեռաւոր մէկ անկիւնէն ոտքի ելաւ եղբայր Մարգարը:

Բոլորն ալ երկիւղածութեամբ յառեցան Մարգարին:

Մարգարը Սուրբ Հոգին իր մէջ ընդունելէ վերջ՝ բարձրաձայն աղօթեց.

— Տէր, եղբայր Ճէյքըպի միջոցաւ դուն եկար եւ բնակեցար իմ մէջս եւ քու Սուրբ Հոգիիդ կաղեալիովը իմ սիրտս վառեցիր, Տէր, կը խնդրեմ մեր միւս բոլոր եղբայրներուն եւ քոյրերունն ալ վառես թափես, ամէն...:

Դարձեալ լռութիւն:

Այս անգամ ամերիկացի միստըր Ճանն ալ ոտքի ելաւ, կամաց – կամաց սկսան շատնալ ոտքի ելլողները եւ տասնեւհինգ վայրկեանէ յետոյ ոչ ոք նստած չմնաց:

Սուրբ Հոգին ստացուեր էր բոլոր ներկայ եղողներէն:

— Քրիստոսի խաղաղութիւնը բոլորիդ հետ ըլլայ ամէն...:

Կամաց – կամաց բոլորը մեկնեցան:

Իսրայէլի հարազատներն ալ հասան տուն Սուրբ Հոգիով ծանրակիր:

Ճամբան ոչ մէկ խօսք չփոխանակեցին իրարու:

Հասան տուն:

— Քոյր...

— Եղբայր...

— Իմ զաւակներս...

Կարծես կը մրմնջէին, չէին խօսեր, այնքան մեղմութիւն, այնքան խաղաղութիւն կար անոնց լեզուներուն վրայ:

Նստեցան, գլուխ մը աւետարան կարդացին եւ լուռ մնացին:

Կամաց – կամաց տխրութիւն մը տիրեց անոնց վրայ:

Մեծ քոյրը սկսաւ դառնօրէն արտասուել:

— Ինչո՞ւ կուլաս, անուշիկս՝ հարց տուաւ մայրը իր աղջկան:

— Մենք փրկուեցանք, բայց հայրիկը ամբարիշտներուն մէջ մնաց:

Մայրն ալ, տղան ալ խառնուեցան այդ լացին:

Մայրը առաջարկեց գլուխ մը Սուրբ Գիրք եւս կարդալ իր ամուսնու հոգիի փրկութեան համար:

Եւ կարդաց, յետոյ երգեցին ու լռեցին...:

Իսօն տուն վերադարձաւ, ոտքերը իրար կը փաթթուէին, աչքերը ալ չէին տեսներ լեզուն դուրս էր կախուած:

— Ճաշ բերէք ուտեմ, գոռաց Իսօն:

— Ճաշ չկայ, կը խնդրեմ, մի գոռար, մենք Սուրբ Հոգի առինք, ալ ճաշի մասին չենք մտածեր:

— Սուրբ հոգի, սուրբ հոգի չեմ գիտեր, ճաշ բերէք, եթէ ոչ այդ Սուրբ Հոգիդ...

Իսրայէլի հարազատները չիւան մը փրցուցին տանը մէջ, սկսան լալ եւ աղաղակել:

— Տէր, մի յիշեր մեր մեղքերը:

Աղաղակները այնպէս լսելի դարձան որ դրացիները ներս եկան եւ Իսօն առին իրենց տունը տարին չարը խափանելու համար:

Դ.

Իսօն զզուած եւ այլեւս անկարող դիմանալու տանը մէջ գոյութիւն ունեցող անհամութեան՝ որոշեց տունէն հեռանալ:

Մէկ քանի օր իրարու ետեւէ խմեց, կանչեց իր կինն ու զաւակները եւ ըսաւ:

— Ահա իմ ունեցածս ու չունեցածս հարիւր ոսկի, երեսունը ինծ, եօթանասունը ձեզ, կեցէք բարով, ես կ'երթամ, իմ երեսս ալ չէք տեսներ: Ինծ Քրիստոս պէտք չէ:

Իր հարազատները փորձեցին խրատել, բայց Իսօն անմիջապէս խօսքերնին կըտրեց.

— Մինչեւ բերանը եկեր հասեր է ձեր խրատը, պէտք չկայ:

Իսօն երկրորդ օրը ճամբայ ինկաւ դէպի Ամերիկա:

ՎԱՀԱՆ ԹՈՒԹՈՎԵՆՑ

(Շար. – 2)

Fonds A.R.A.M

...ղամութիւնը կը յիշեցնէ ինծի կարդացած ...մայի գիրքերէս մին. մանկական աչքե... ...րը կը դիտէին հրաշալի պատկեր մը, ...ծովուն վրայ նաւ մը: Ոչ մէկ տարակոյս, ...ոչ մէկ երկդիմութիւն նկարին մէջ. այ... ...ստահանդերձ սարբեւ մեծ գիրերով կարելի էր կարդալ, Նաւ՝ ծովուն վրայ: Երկու նախազգուշութիւն աւելին կ'արժէ՝ քան մէկը:

Բայց վերադառնանք մեր բացիկին ու գործենք զայն: Յստակ կը տեսնենք թէ այս երեսը բաժնուած է երկու մասի: Աջ կողմի գրութիւնը, գիտենք, վերապահ–ուած է հասցէին: Հոս եւս բան մը փոխ–ուած է: Առենօք, երբ մօրաքրոջս կը գր–էի, կը վերջացնէի անպայման Մարսէյլ, Պուշ - տիւ – Ռոնով: Աղուոր բան մը ...ծէր այս վերջինը, զոր դրած ատենս ...մբծէք կը զգայի, կ'ապրէի Փրովանսն ...ու Միջերկրականը: Մինչեւ օրս տակա–...ւին երբեք չեմ յաջողած ներկայ Քոտ ...փռնտալը գիտնալ: Ինչ որ պահած է տա–...ւին բացիկի այս բաժինը, դպրոցական ...ի հին տետրակներուն նման ուղիղ իր ...գծերն են, և հասցէն գրելու համար յատ–...կացուած քանի մը վայրկեանը մեզ կը ...անի անպայման դպրոցականի մեր հին ...րասեղաններուն առջեւ.— Հոս եւս պէտք է ըլլալ ջանասէր, ուշադիր:

Ձախ կողմը ոչ մէկ գիծ: Դաշտ՝ բա–...րձակ ազատութեան: Կրնանք գրել ...ինչպէս կ'ուզենք, ուրեմն՝ նաեւ կողմ–...նակի: Իբրեւ թէ ազատութիւնը կողմնակի ...ալ էր:

...ւօսինք ոճի մասին, որ, կախում ունի ...անշուշտ, օրուան կացութենէն, Գրողը, ...անշուշտ կ'ուզէ հաճոյք պատճառել ձեզի, ...բայց միաժամանակ չուզեր գլուխը յոգ–...նեցնել: Արձակուրդի մէջ է, ի վերջոյ, ...ու արհեստը գրել չէ: Պիտի փնտռէ, ու–...րեմն, կարճ, յատկանշական, եւ մանա–...ւանդ քերականական կամ ուղղագրա–...կան ծուղակներէ խուսափող նախադա–...սութիւն մը:

Արդ, ինչ որ գրական մեր գեղեցիկ ...լեզուին մէջ դժուարութիւններ կը յարու–...ցանէ՝ բայն է: Ջնջեցէք բայերը, կը ջըն–...ջէք դժուարութիւնները եւս:

Կը կարդամ այս տարի ստացած բա–...ցիկներս: Գրեթէ ոչ մէկը բայ ունի: «Հրաշալի արձակուրդ», «գեղեցիկ ծով», «Պայծառ արեւ», «Վերադարձ Երեքշաբ-...թի, ափսո՜ս...»: Բացիկը առանց բայի նախադասութիւնն է հնարած:

Այլ խօսքով արագ (էքսփրէս), գրեթէ ...հեռագրային ոճ մը, այն տարբերու–...թեամբ սակայն — եւ հոն է իր հմայքը — ...որ բացիկը արագ կերպով կը պատմէ ...դանդաղ բաներ: Դանդաղ եւ երջանիկ: ...Օրինակ «Հայրիկը հիւանդ, չուտով ...վերադարձէք»ի՝ «Կապոյտ երկինք, հան–...դարտ ծով, ամէն ինչ լաւ»: Գրականու–...թիւն է հետեւաբար:

Հաճոյքով կ'երեւակայեմ Օգոստոսը ...իբրեւ ուսումնական երկար ամիս մը. ...գիրքեր, բացիկներ, գրիչներ: Արձա–...կուրդի այս շրջանին է որ Ֆրանսացիները ամէնէն աւելի կը նմանին դպրոցական–ներու:

Ու ապա, նամակերը կ'անցնի եւ ա–նոնք կուգան, անոնք՝ աշնան տերեւները կանխող ամրան բացիկներն են. Մոն Սէն-Միշէլ, Ֆոռ - տը - Ֆրանս (բախտաւոր չունը...) եւ Շարթրի տաճարը: Այս վեր-ջինին վրայ եւս արձանագրուած է ա–նունը, որով, չեմ կրնար շփոթել զայն ոչ Ալֆոնս Տոտէի ջաղացքին եւ ոչ ալ Թանքարվիլի կամուրջին հետ:

Բան մը եւս, զոր դեռ չէի նկատած. բացիկներուն վրայ օդը միշտ գեղեցիկ է, Ֆրանսան երկիր մըն է՝ նոյնօրինակ եր–կինքներով, եւ կամ բոլոր բացիկերն ալ նկարուած են նոյն օրը:

Ուրախ բացիկներու ամիսն է Օգոստո–սը: Նամակները պիտի հասնին աւելի ուշ, ձմրան: Նամակը լուրջ, հանդիսաւոր, խորհրդաւոր բան մըն է, զոր պէտք է բանալ որոշ ակնածանքով, որոշ արարո–ղութեամբ մը: Մինչ բացիկը... ի՜նչ պարզութիւն: Բանալու կարիք չկայ. ձեռքի պարզ շարժումով մը, դարձուր ու կարդա միշտ հաճելի բաներ:

Իրապէս ո՞վ կրնայ բացիկով աղէտ մը հաղորդելու յիմար մտածումը ունենալ: Նման բան կարելի՞ է երեւակայել: Դիտել Նիսի գեղածիծաղ, արեւշող, կապուտակ ծովափը, բացիկը դարձնել ու կարդալ. «ամուսնալուծում կը պահանջեմ ես. հե–տըդ ապրիլ կարելի չէ: Մնաս բարով: Ժանին»:

Աններեւակայելի:

Բայց պէտք է վերջացնեմ. վերջացնեմ՝ երկու պատճառներով: Առաջին՝ որ բա–ցիկին վրայ իրական վէպ մը գրելու կա–րողութիւնը կը զգամ, եւ երկրորդ՝ որ Օգոստոս 20ը անցանք եւ տակաւին բացիկներս չեմ գրած:

Եւ արդէն դժուար հարց մըն է որ կը ծագի:

Ի՞նչ պիտի կարենամ ըսել իրենց:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՈՐ ՀԵՌԱՆԿԱՐԸ

Հայաստանի «Կապի մինիստր» Թ. Մի–նասեանց «Սով. Հայաստան» օրաթերթին մէջ երկար պարզած է թղթատարի, հե–ռաձայնի, պատկերասփիւռի ցանցին ընդ–լարձակման, այդ ճիւղերուն զարգաց–ման հեռանկարները 10րդ հնգամեակին, այսինքն 1976էն 1980: Ստորեւ կը ներ–կայացնենք գլխաւոր կէտերը ամփոփ եւ արեւմտահայերէն:

Իններորդ հնգամեակին՝ 1971էն 1975 հեռախօսի ցանցին տարողութիւնը հա–սած է 237.410 թիւի, որուն 57.310ը՝ գիւղերու մէջ: Հայաստանի բնակչու–թեան 97 տոկոսը ներկայիս կրնայ օգ–տուիլ Երեւանի հեռատեսիլի Ա. կայա–նէն, 52 տոկոսը՝ Բ. կայանէն, իսկ 80 տոկոսը այսպէս կոչուած կեդրոնական կայանէն, որ Մոսկուայի ռուսերէն յայ–տագիրներն են: Ասկէ զատ, բնակչու–թեան 56,2 տոկոսը ներկայիս կարե–լիութիւնը ունի դիտելու գունաւոր յայ–տագիրները:

Իններորդ հնգամեակին ամբողջովին մե–քենայացուած են թղթատարի երթուղի–ները քաղաքներու, շրջաններու միջեւ:

Տասներորդ հնգամեակին աշխատանք–ները պիտի շարունակուին ինքնաշխատ ցանցը աւելի քան մէկ ու կէս անգամ ընդլայնելու համար, հեռախօսի ճիւղին մէջ: Հաճելի նորութիւնը այն պիտի ըլ–լայ, որ առաջին անգամ ըլլալով ինք–նաշխատ հեռախօսի ցանց պիտի հաս–տատուի շրջաններուն կեդրոններուն եւ մայրաքաղաքին միջեւ: Առանց միջքա–ղաքի կայանի պաշտօնեային դիմելու, Հանրապետութեան շրջաններու կեդրոն–ներու եւ քաղաքներու բնակիչները հնա–րաւորութիւն պիտի ունենան ուղղակի կապ հաստատելու Երեւանի որեւէ մէկ թի–ւին հետ: Ընթացիկ տարեշրջանին արդէն սոյն իրականութիւն պիտի դառնայ Դիլիջանի համար: Մինչեւ տարեվերջ նոյն ձեւի հաղորդակցութիւն պիտի հաս–տատուի Կիրովականցիներուն, իսկ 1977ին Լենինականի եւ Էջմիածնի բնակիչներուն համար: Մոսկուայի եւ Բաքուի հետ ար–դէն հաստատուած ինքնաշխատ կապէն զատ, հնգամեակի վերջերը Երեւան ինք–նաշխատ հեռախօսի կապ պիտի հաստա–տէ Խորհ. Միութեան բոլոր Հանրապե–տութիւններու մայրաքաղաքներուն եւ Դոնի Ռոստովի հետ:

Սքանչելի նուէր մը պիտի ըլլայ ժո–ղովուրդին համար Հայաստ. հեռագիրը: 1978ին Մոսկուա լոյս տեսնող ռուսերէն թերթերու էջերը նկար – հեռագրի ձեւով ու միջոցով Երեւան պիտի հասնին:

Նախատեսուած է քաղաքի եւ գիւղի հեռախօսի ցանցին տարողութիւնը բարձ–րացնել 1,32 անգամ, հնգամեակի ա–ւարտին զայն հասցնելով 400.000 թիւի, որուն 77.000ը՝ գիւղերու համար:

Հնգամեայի մեծ կառոյցներէն պիտի ըլլայ Երեւանի «Օրբիտա – 2» կայանը, որ տիեզերական հաղորդակցութեան կը ծառայէ. այս կայանին շնորհիւ Երեւանի եւ շրջակայքի բնակչութիւնը ի վիճակի պիտի ըլլայ հեռատեսիլի նոր յայտագիրի մը հետեւելու, այն է գունաւոր: Միւս կողմէ Հայաստանի հեռատեսիլին ալ բար–ձըր որակով դուրս պիտի ելլէ իր սահ–մաններէն ՝մուտք գործելով կեդրոնա–կան հեռատեսիլի ցանցը:

Տասներորդ հնգամեակի վերջերը Հան–րապետութեան բնակչութեան 99 տոկոսը կարելիութիւնը պիտի ունենայ դիտելու հայկական հեռատեսիլի Ա. կայանը, 94 տոկոսը՝ Մոսկուայի Ա. կայանի յայ–տագիրները, 68,6 տոկոսը՝ հայկական եւ ռուսական հեռատեսիլներու հաղորդում–ները:

×

ՄԵՂՐԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ՝

Մեղուներու ընտանիքներու թիւը կրկ–նապատկուած է մէկ տարուան մէջ

Այս ամառ Կալինօյի ալպեան մար–գագետիններուն վրայ փորձեր կատար–ուած են միաւորելու 800 տեսակի մեղուի ընտանիքներ:

Այդ շրջանին մէջ, մեղրաբուծութիւնը չէր նկատուած որպէս կարեւորագոյն ար–տադրանք: Այժմ արտադրութեան մաս–նագիտական միջոցներու շնորհիւ՝ մեղ–ուանոցները մեծ արդիւնքներ կուտան:

Անցեալի մեղուաբոյծը կը խնամէր 20 փեթակ, իսկ հիմա 150էն աւելի: 1975ին հազարի դէմ՝ ձեռնարկութիւնը արտադ–րեց 2 հազար 230 քիլօ մեղր, զգալի կեր–պով նուազեցնելով արտադրութեան գինը

Մեղրաբուծութեան մասնագիտականա–ցումը խորապէս արմատ ձգելու առաջին քայլեր են որ կ'առնուին:

Կալինոյի, Եղեգնաձորի, Ախուրեանի, Շահումեանի շրջաններու, ինչպէս նաեւ Ղափան քաղաքին մէջ՝ ներկայիս կը գոր–ծեն ջեռուցումներ այդ նպատակին հա–մար:

Այս հնգամեակին անոնք պիտի օժ–տուին եւս ամբողջական նոր սարքերով:

×

ՈՐՁԱՔԱՐԸ ՑՂԿԵԼՈՒ ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿ

Որձաքարը (կրանիտը) մեր մոլորակին ամէնէն գործածուած ու ամէնէն հին քա–րերէն մէկն է: Բոլորին համար սովորա–կան դարձած է այդ հրաշագեղ քարը, որ կը զարդարէ յուշարձաններ ու պերճ շէն–քեր: Քիչեր գիտեն թերեւս, թէ որքան ջանք պէտք է գործադրուի, որպէսզի քա–րին գեղեցկութիւնը բացայայտուի, որ–պէսզի քարը զարդարանքի նիւթ դառնայ:

Հնագոյն ժամանակներէ ի վեր որձա–քարի բնական նախշերը երեւան կը հան–ուէին գլխաւորաբար սալերու արտաքին ե–րեսները յղկելու ու փայլեցնելու ճամ–բով: Ցայսօր օգտագործուած եղանակն էր ամբասպէ սկաւառակով ժամեր շարունակ ջուրի շիթին տակ փայլեցնել քարը: Գերմայնային մշակման եղանակը սա–կայն հնարաւորութիւն կուտայ արագա–ցընելու երեսպաման սալիկներու պատ–րաստութեան գործողութիւնը՝ ապահովե–լով բարձր որակ: Այդ եղնակը մշակուած է Հայաստանի քարի եւ սիլիկատներու գիտահետազօտական հիմնարկութեան կողմէ՝ ղեկավարութեամբ փրոֆ. Ի. Տէր Ազարեւի եւ Պ. Սուվալեանի: Նոր եղա–նակով քանի մը վայրկեանի մէջ իրենց ղարաւոր փոշիէն մաքրուելով կը փայլին սալերը: Այս ճամբով 60 տոկոս խնայո–ղութիւն ալ կ'ապահովուի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (164)

ՀՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

Այն միջոցին երբ վար կախուելով դե–...ին պիտի ցատկէր. յանկարծ կանգ ա–...ռաւ...:

Մութին մէջ անորոշ շուքեր տեսաւ ո–...րոնք ծառերու պէս անհետացած էին:

Այո՛, մարդկային շուքեր էին... հա–...ւանաբար մէկը կը լրտեսէին: Ո՞վ սա–...կայն...:

Ամբողջ պարտէզը լրտեսներով պաշար–...ուած էր...:

Ռոլան սաղին դառնալով պարտէզ ցատ–կեց: Եկաւ պատին միւս կողմը եւ վեր բարձրանալով դուրսը աչքէ անցուց: Այս կողմն ալ պաշարուած էր լրտեսներով:

Ալ այս անգամ հասկցաւ թէ որու հա–մար եկած էին:

Ձերբակալուելիք մարդը ինքն էր:

Այս մտածումը պաղարիւնութիւն շնոր–հեց իրեն:

Տեսիլքները անհետացան, ցաւի եւ սէ–րի երազները ցնդեցան յանկարծ: Իր վը–րայ հալածուող գազանէ մը ուրիշ ոչինչ մնաց, գազան մը որ բնազդաբար վտան–գը գուշակելով կը փախչի:

Խորհրդածութեանց մէջ թաղուած, հանդարտ եւ դանդաղ, դէպի պարտէզին կեդրոնը քալեց, այն ծառին կողմը ուր այնքան երջանիկ վայրկեաններ ապրած էր:

Ինչո՞ւ այդ կողմը քալած էր, թերեւս անոր համար որ սիրոյ նախա–պաշարումը իրեն յարմար տեղ մը ցոյց կուտար, զոհուելու յարմար սպանդա–նոց մը:

.

Այդ մարդը որ եղջերուի մը մահը տե–սած չէ չի կրնար գիտնալ թէ որքան նող–կալի բան է որսորդութիւնը:

Ռոլան այն միջոցին երբ ծառին կողմը կը քալէր, ետեւէն թեթեւ չչուկ մը լը–սեց: Ետին դառնալով տեսաւ որ պատէն վեր գլուխ ելած էր, որուն ետեւէն ուրիշ գլուխ մըն ալ երեւցաւ, յետոյ, զանա–զան տեղերէ ուրիշ գլուխներ տեսնուե–ցան:

Քիչ մը առաջուան շուքերը շարժման մէջ մտած էին եւ պատէն վեր կը շուլ–լուէին:

Ռոլանը շրջապատող պատին գագաթը շարժուն գլուխներով եւ կերպարանքնե–րով լեցուեցաւ: Անձայն ու անշշուկ, բո–լոր կերպարանքները հարիւրաւոր օձերու պէս պատէն վար սողալով աներեւոյթ ե–ղան:

Պարտէզը լրտեսներով լեցուած էր:

— Ո՞վ մատնած կրնայ ըլլալ զիս՝ մը–տածեց Ռոլան:

Ապա, դառն ժպիտով մը մռլտաց.

— Էմբէրիա՜ն...:

Այն չօճին որուն քով կը գտնուէր այժմ Ռոլան, թանձրախիտ տերեւներով ապա–հով ապաստանարան մըն էր: Ռոլան ծա–ռին տակ կանգ առաւ, աչք մը պտըտցուց պարտէզին մէջ: Տեսաւ որ այս անգամ շուքերը լայն շրջանակ մը կազմելով իր շուրջը, հետզհետէ կը նեղցնէին այդ շըր–ջանակը:

Լրտեսները շուներու պէս կը հոտոտ–ային, կը հսկէին եւ կը լրտեսէին: Եթէ քանի մը վայրկեան եւս անցնէր, իր քո–վը պիտի ըլլային:

Ռոլան դաշոյնը քաշելով մեռնելու պատ–րաստուեցաւ:

Մեռնի՜լ...:

Հո՛ն.., այն ծառին տակ որուն շուքը զինքն ու իր սիրուհին հովանաւորած էր...:

Մեռնի՜լ..., այն տեղը ուր տարիներ առաջ ապրելու եւ երջանիկ ըլլալու ուխ–տը ըրած էին երկու սիրահարները:

Սիրտը սկսաւ ճմլուիլ, յուսահատու–թիւն կոխեց վրան... դեռ իր վրէժառու–թեան գործը գլուխ չէր հանած...: Կի–սա՞տ պիտի ձգէր զայն...:

Ցետոյ, այն գերագոյն վայրկեանին ուր մարդ մնաս բարով կ'ըսէ կեանքին, սէրը դարձեալ պաշարեց իր հոգին...: Խելա–յեղօրէն իր սիրելի նշանածին վրայ մտա–ծեց եւ անոր անունը արտասանեց...:

Ահա այս միջոցին կէս գիշեր հնչեց:

Երբ մօտակայ եկեղեցիին ժամացոյցը տասներկու հարուածներու վերջինը կը զարնէր, Ռոլան մահամերձի մը ձայնով պոռաց.

— Լէօնօ՛ր, Լէօնէ՛ր, ի՛նչ ըրի...:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պոլվ. Օտտոյի մասնա-ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Անդրանիկ Խաչատուրեանի թաղման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան 20, Պ. Քեմիւրեանի մահուան առթիւ, Այրի Տիկին Ճնտոյեան 10, Արամ Արմաղան-եանի մահուան տարելիցին առթիւ Պօղոս-եան, Ասլանեան, Ռուլֆ ընտանիք 30, Այրի Տիկին Կոնոյեան (դպրոցին) 20, Դաւիթեանի հոգեհանգստին առթիւ, Պ. Գալոյեան 10, Պ. Նուպար Ալեքսանեանի թաղման, Ալեքսանեան ընտանիք 100, Թէլեան եղբ. 50, Տիկին Խաչատուրեան 50 ֆրանք:

(Շար.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը կը փնտռէ, 1976 – 1977 տարեշրջանին համար, փորձառու եւ հայախօս հսկիչներ:

Դիմել.—

26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-68-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր
Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերանթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
1976 — 1977

Կ'ընդունուին աշակերտներ որոնք իրենց տարիքին համաձայն ունին նաեւ ուսումնական աստիճան: Պետական ծրագրին հետ կ'աւանդուի հայ մշակոյթը եօթներորդ դասարանէն մինչեւ աւարտական դասարան (classe terminale).

Դիմել՝

Direction du Collège Arménien
26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-68-28

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր բոլոր ընկերուհիներով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Փափազեան ընտանիքին իրենց մօր եւ մեծ-մօր Նազելի Փափազեանի մահուան առթիւ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՐՄԲԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ՓԱՐԻԶ, Շաբաթ, Օգոստ. 28 ժամը 18ի ատենները, Փորթ տ'Օրլէան, ուէ Փօլ Ափէլ:

ԼԻՈՆ, Շաբաթ, Օգոստ. 28, ժամը 19ին եկեղեցւոյ առջեւ (295 ուէ Պուալօ):

ՄԱՐՍԷՅԼ, Շաբաթ, Օգոստ. 28 կէս գիշերին, 26 ուէ տէ Քոնվալէսան:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք

ՐԱՖՖԻ-ի

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ
(13 հատոր)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ.

Դիմել.—

Congrégation Mekhitariste
Mekhitaristengasse 4
1070 Vienne Autriche

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

COMPRENANT
— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԱՄՐԱՆ ՈՒ ԱՇՈՒՆԻՆ

TRANSTOURS organise

1976 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10էն 25 — ՄՈՍԿՈՒԱ-ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2850 ֆ.
1976 ՀՈԿՏ. 8էն 23 — ՄՈՍԿՈՒԱ-ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2450 ֆրանք
ՕԳՈՍՏՈՍԻ և ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ԽՈՒՄԲԵՐ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Երթուդարձ օդանաւով: «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպասարկութեամբ:

Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 rue du 4Septembre — 75002 PARIS — Tél. 742-77-40 ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin — SAINT-JULIEN — Tél. 93-04-90 et 08-31-55

ՎԱԼԱՆՍ՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ դիմել Ց. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Odyssée d'un enfant arménien

par KHOREN MARGOSSIAN
Ed. La Pensée Universelle
Prix 26 F. 50
En vente dans toutes les librairies, ainsi qu'à la Librairie Samuelian
51, Rue Mr. le Prince, Paris 6e
et Palouyan, 9 Rue de Trévise, 75009 Paris

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20:
Փակ է Կիրակի օրերը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1976 – 1977

Ցառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Այն ծնողքները որոնք կը փափաքին իրենց զաւակներուն ֆրանսական զարգացումին հետ տալ նաեւ հայեցի դաստիարակութիւն, կրնան զանոնք անվարան յանձնել մեր վարժարանին:

Արտասահմանէն եկող աշակերտուհիները ֆրանսերէն լեզուին վարժեցնելու համար վարժարանը մասնաւոր դիւրութիւններ կ'ընծայէ:

Դիմում կատարել հետեւեալ հասցէին.—

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 LE RAINCY (FRANCE)
Tél. 927-01-72

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:
ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային:

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր
SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES
(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)
Alt. 700 mètres
Tél. : 13 ou 79
« LE RELAIS DES GOURMETS »
Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն
Parc-calme
Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սեմինէրի եւն.
Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հաճելի մթնոլորտի մը մէջ
ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
26
JEUDI
26 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.669

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.669

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԿՆՃԻՌԸ ԱՆԵԼԻ ՄԷՋ

— o —

Բ.

…լքուած ամէն կողմէ՝ Անգարայի վա–…ները բարեկամներ փնտռեցին խալա–…ական աշխարհին մէջ, ուրկէ հեռու կ'ապ–…ին աւելի քան յիսուն տարիէ ի վեր, …մենետէ կրօնքը զատեցին պետու–…թենէն, ջնջեցին խալիֆայութիւնն ու …խիլայամութիւնը, դարձան աշխար–…իկ Հանրապետական պետութիւն:

…Սուլթան Ապտիւլհամիտ շնորհիւ իր …ամիլամական քաղաքականութեան, …կցեր էր պահպանել իր ընդարձակածա–…ալ կայսրութեան սահմանները՝ Ադրի–…ական ծովէն (Ալպանիա) մինչեւ Արարիա …ւ Պարսից ծոց եւ մինչեւ Հիւսիսային …Ափրիկէ (Տրիպոլիս = Լիբիա):

…Իթթիհատի ոճրագործ, արկածախնդիր …ատավարութիւնը քանդեց Օսմանեան …կայսրութիւնը: Մուսթաֆա Քէմալ իր …Հանրապետութիւնը ամփոփեց Լօզանի …դաշնագրին սահմաններուն մէջ:

…Սակայն իր յաջորդները հետեւեցան …ծաւալապաշտական քաղաքականութեան: …1939ին՝ Իսմէթ Ինէօնիւի օրով՝ տիրա–…ցան Իսքէնտէրունի Սանճաքին՝ Անտիոքի …ւ Մուսա լերան շրջանի հայաբնակ գիւ–…ղերուն, կրկին գաղթական դարձնելով …ատասուն օր հերոսական կռիւ մղող հա–…յորդիները, որոնք աքսորէն վերադար–…ձած՝ նոր բոյն շինած եւ նոր տնտեսու–…թիւն ստեղծած էին:

…Սանճաքի գրաւման համար ոչ իսկ մէկ …փամփուշտ պարպեցին Թուրքերը: Դարձեալ …Անգլիան է, որ իր Թաքուն …քաղաքականութեան գործիք դարձուց …Ֆրանսան… հոգատար Ֆրանսան՝ ստիպելով …զայն, որ առանց հատուցման Թուր–…քիոյն յանձնէ Իսքէնտէրունի նահանգը, …Միջերկրականի առեւտրական, …ռազմագիտական մեծ խարիսխը …ու Անտիոքի շրջանը, որուն բնա–…կիչները մեծամասնութեամբ Սուրիացի–…ներ էին եւ հայ քրիստոնեաներ:

…Կիպրոսը շարունակութիւնն է Հանրա–…պետական Թուրքիոյ ծաւալապաշտական …քաղաքականութեան: Արեւելեան սահ–…մանները ամրապնդած՝ շնորհիւ Մոս–…կուայի եւ Կարսի 1921ի զոյգ դաշնագիր–…ներուն՝ հայկական նահանգներու բռնա–…գրաւումով, Թուրքերը իրենց աչքը սեւ–…եռած են դէպի արեւմուտք: Ծովերէն ան–…դին, քանի որ Միջերկրականն է սահ–…մանը:

…Սանճաքի գրաւման պէս դիւրին որս մը …չէր Կիպրոսը, որուն բնակչութեան …մեծամասնութիւնը հարիւրը Յոյն է, 18 %ը մի–…այն Թուրք:

…Իրենց անարդար դատին բարեկամներ …գտնելու յոյսով է, որ Անգարայի վա–…րիչները յանկարծ յիշեցին թէ իրենք իս–…լամ են եւ յաջողեցան քանի մը ամիս ա–…ռաջ Պոլսոյ մէջ գումարել տալ իսլա–…մական համաժողովը: Շատ աշխատե–…ցան, որ այս վերջինը Թուրքիոյ ի նը–…պաստ դիրք ճշդէ Կիպրոսի հարցին մէջ: …Սակայն ի դերեւ ելան իրենց յոյսերը:

…Ոչ-ուղեկից 85 երկիրներու համաժո–…ղովը Սէյլանի մայրաքաղաք Քոլոմպոյի …մէջ, որուն անձամբ ներկայ էր Մակարիոս …Արքեպիսկոպոս, քանի մը օր առաջ միա–…ձայնութեամբ բանաձեւ քուէարկեց ի նը–…պաստ Կիպրոսի բացարձակ անկախու–…թեան եւ հողային ամբողջականութեան: …Կրկին ալ ջախջախիչ պարտութիւն կրե–…ցին Թուրքերը:

Քաղաքական, դիւանագիտական մի–ջոցներով յաջողեցան արդարացնել ու յաւերժացնել Կիպրոսի բռնագրաւումն ու անոր հողին կարեւոր եւ ամէնէն բարեբեր մասին վրայ հաստատել Թրքական Հանրապետութիւն մը՝ Անգարայի խնամակալութեան տակ:

Այժմ կը փորձեն ուրիշ վարտուղի միջոցով մը հասնիլ իրենց նպատակին: Ճնշում կը բանեցնեն Յունաստանի վրայ՝ Եգէականի խնդիր մը յարուցանելով: Այս ալ արուեստական տագնապ մըն է Կիպրոսին պէս, կոչուած նոր կեր հայթայթելու Թուրքիոյ քաղաքներու եւ գիւղերու բնակիչներուն, որոնք թշուառութեան մէջ կը տուայտին եւ այլեւս ձանձրացած են տուրք վճարելէ՝ ապրեցնելու համար Կիպրոսի քառասուն հազարնոց բանակը՝ վասն ոչնչի:

Եգէականը Թրքական նոր գիւտ մըն է Կիպրոսի իրենց ծաւալապաշտական ծրագիրը իրականացնելու համար:

Ազգայնամոլ Թուրք մամուլը կը գրգռէ Անգարայի վարիչները, որպէսզի գրաւելով Թուրքիոյ կցեն Եգէականի այն կղզիները, որ մօտ են Տարտանէլի նեղուցին եւ Անատոլուի ափերուն: Ու տակաւին կան, որ կը պահանջեն Յոյներու ձեռքէն առնել Երկոտասանեան կղզիները, զորս Իտալացիները Թուրքերէն գրաւեր էին 1911ին եւ ստիպուեցան Յունաստանի տալ երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին:

Կիպրոսի կնճիռը անելի կը վերածուի հետզհետէ:

Ո՞ւր պիտի յանգի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍՈՒՐԻԱ ԵԼՔ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

— o —

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԲԱՆԱԳՆԱՑՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՋՈՂ ԱՆՑԵՐ Է ԲԱՅՑ ՄԻՇՏ՝ ՌՈՒՄԲԵՐ ԵՒ ԿՌԻՒՆԵՐ

Կը թուի թէ Սուրիա կ'ուզէ այլեւս անպայման ելք մը գտնել Լիբանանի կացութեան եւ այդ առընչութեամբ արդէն իր հաւանութիւնը տուած է արաբական վեհաժողովի մը: Ասկէ զատ Դամասկոս հրաւիրուած է նորընտիր նախագահը՝ Իլիաս Սարգիս, պաշտօնի գլուխն անցնելէ առաջ: Բայց ասոր կողքին, Սուրիա կ'ամրապնդէ զինուորական իր ճնշումը եւ պաղեստինեան դիմադրական շարժումի համակիր Ալ Մոհարէր թերթը կ'ըսէ նոյնիսկ թէ Դամասկոս վերջագիր մը տուած է Պաղեստինցիներուն, ուր կը պահանջէ պաղեստինեան յառաջդիմական ուժերու քաշուիլը լեռնային ճակատներէն, դադրեցումը հակասուրիական քարոզչական պայքարին եւ մասնակցութիւնը «լիբանեան հայրենասէր ճակատ»ին (Սուրիոյ համակիր) Լիբանանի տագնապին վերաբերող բանակցութեանց:

Ասոնց կողքին կ'ըսուի նաեւ թէ ամերիկացի երկու բանագնացներու առաքելութիւնը յաջողութեամբ պսակուեր է: Երկու դիւանագէտները արդէն Կիպրոս անցած են, եւ դեսպանատան միջոցաւ հաղորդած են Ուաշինկթընի իրենց յաջողութիւնը: Տեսնուած են քրիստոնեայ պարագլուխներուն հետ, Ճունիէհի մէջ եւ հաւանաբար կրկին վերադառնան շարունակելու համար իրենց խօսակցութիւնները: Ձախ- յառաջդիմական գօտիին մէջ ալ ամերիկացի գործավարը աւելի քան ժամ մը տեսնուած է Ճումպլաթի հետ բայց այս վերջինը ըսած է որ Միացեալ-Նահանգները պէտք է իրենց ձեռքերը քաշեն Լիբանանէն:

Կռիւներն ալ չեն դադրած անշուշտ եւ մասնաւորաբար սաստկացած են օդակայանին շուրջը, մինչ ռումբերը կը շարունակեն տեղալ արեւելեան թէ արեւմտեան կողմն Պէյրութի:

Քաթայէպը (փալանժ) անխուսափելի կը նկատէ «զինուորական լուծում» մը եւ Ճումպլաթ ալ կ'աւելցնէ թէ պատրաստ է «զոհողութեանց երկար ժամանակաշրջանի մը»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ)

ՀՐ. ԱՃԱՌԵԱՆԻ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ակադ. Հրաչեայ Աճառեանի ծննդեան 100ամեակին առթիւ, Երեւանի պետական համալսարանի հայագիտական հետազօտութիւններու կեդրոնը լոյս ընծայած է անուանի հայագէտին բանասիրական-բնագրագիտական կարեւորագոյն հետազօտութիւններուն հաւաքածոն:

Հր. Աճառեան, հարիւրաւոր լեզուաբանական ուսումնասիրութիւններու ա–ռընթեր զբաղած է նաեւ հայ միմագրութեան, հին ու նոր գրականութեան, հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ հայագիտութեան այլ բնագաւառներու վերաբերող հարցերու ուսումնասիրութեամբ:

Իր բեղուն մանկավարժական աշխատանքներուն ընթացքին Աճառեան յաճախ առիթ ունեցած է սրբագրութիւններ, ճըշդումներ կատարելու մատենագրական այս կամ այն երկին բնագիրին մէջ, դիտողութիւններ ընելու եւ գրախօսականներ գրելու բազմաթիւ նոր հրատարակութիւններու մասին: Այս ձեւով ծնունդ առած են շատ մը բանասիրական յօդուածներ, որոնք մեծ մասամբ ցրուած են օրուան մամուլին էջերուն մէջ եւ, հետեւաբար, դժուարամատչելի են նոյնիսկ մասնագէտներուն համար: Ուստի, այդ կարեւոր ուսումնասիրութիւններուն մէկտեղումը առանձին հատորի մը մէջ, օգտակար է հայագիտութեամբ զբաղողներուն համար:

Այս հաւաքածոյին մէջ տեղ գտած առաջին յօդուածը՝ «Մովսէս Կաղանկատուացի, քննութիւն անոր գրութեան ժամանակին վրայ» գրուած է 1892ին, այսինքն՝ երբ Աճառեան հազիւ 17 տարեկան էր եւ կը յաճախէր Պոլսոյ Կեդրոնականը: Միւս յօդուածը, որուն խորագիրըն է «Մատթէոս Ուռհայեցի», առաջին անգամ տպագրուած է 1953ին, «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ: Յօդուածին տակ յիշատակուած է գրութեան տեղն ու ժամանակը՝ Փարիզ, 1896, Յունուար 7/19: Ամսագիրին խմբագրութեան ծանօթագրութեան մէջ գրուած է, թէ յօդուածը «Անդրանիկ բանասիրական գրուածքն է Հ. Աճառեանի, ուղարկուած խմբագրութեանս 1896 Յունուարին, բայց մնացած անտիպ: Յարգելու համար իր յիշատակը, կը հրատարակենք զայս այժմ անփոփոխ»:

Հր. Աճառեանի բանասիրական ժառանգութեան մէջ առանձին բաժին կը կազմեն բնագրական ճշտումները. ասոնք գըլխաւորաբար ամփոփուած են «Ձեռագրական սրբագրութիւններ հայ մատենագրութեան մէջ» (Երեւան, 1926) ապակետիպ գիրքին մէջ: Պատկերացնելու համար այս ուղղութեամբ անոր աշխատանքին տարողութիւնն ու ծաւալը, կը բաւէ միայն յիշատակել, թէ Աճառեան յիշեալ աշխատութեան մէջ սրբագրութիւններ առաջարկած է հայ ինքնուրոյն ու թարգմանական մատենագրութեան երեք տասնեակէ աւելի պատմական, իմաստասիրական, մեկնողական, իրաւական, գեղարուեստական եւ այլ կարգի աշխատութիւններու մէջ:

Աճառեանի բոլոր աշխատութիւններուն նման, այս հետազօտութիւններն ալ աչքի կը զարնեն նիւթին մօտենալու իւրայատուկ ձեւով, հետազօտութեան առարկայ դարձած նիւթին ընձեռած բոլոր տուեալներու ու կողմնակի փաստերու համակողմանի քննութեամբ, եզրակացութիւններու տրամաբանութեամբ եւ հետեւողականութեամբ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Սամբոյի մրցումներուն, որոնց կը մասնակցէին 1957 – 1959ի ծնած մարզիկները տեղի ունեցան Ուկրանիոյ Տոնեցք քաղաքը:

Այդ մրցումներուն մասնակցած է երեւանցի Գառնիկ Յովհաննիսեան (62 քիլօ), որ առաջնութիւնը շահեցաւ եւ ստացաւ ոսկի մետալը:

Իր մրցակիցն էր Ռուսաստանի ներկայացուցիչը Վլադիմիր Լեբեդեւ՝ ժիւտոյի եւ Սամբոյի Խորհ. Միութեան ախոյեանը:

Սամբօն որպէս ըմբշամարտի տարբեր մէկ ձեւ մը, գոյութիւն ունի 1919էն ի վեր: 1966ին ըմբշամարտի միջազգային ընկերութեան վաւերացումով, տեղի կ'ունենան սամբոյի միջազգային խաղեր:

Քանի մը տողով

800000 մեռեալի մասին կը խօսուի Չինաստանի անցեալ ամսուան երկրաշարժին առթիւ: Այս թիւը բաւական «թեթեւօրէն» կը տրուի մամուլին կողմէ հաւանաբար նկատի առնելով համեմատութիւնները եւ անդրադառնալով որ 800 միլիոնի վրայ մեծ բան մը չէ.. բայց եւ այնպէս 800 հազար հոգի մեռած է եւ քաղաք մըն ալ անհետացած:

ԿԻՊՐՈՍԻ առթիւ նոր բարդութիւններ կան: Արդարեւ Պոլսոյ ՄԻԼԼԻՅԷԹը կը գրէ թէ Գարամանլիս եւ Մակարիոս համաձայնած են «Կիպրոսի պաշտպանութեան ծրագրի» մը շուրջ, որ կը գործադրուի երբ զինեալ բախումներ ծագին Եգէական: Ըստ այս ծրագրին, Յունաստան անմիջապէս հրթիռ - օդանաւեր եւ ռազմանաւեր պիտի ղրկէ Կիպրոսի հարաւը եւ վայրաչուներու գունդեր:

ՖՐԱՆՍ – ՍՈՒԱՌ Երեքշաբթի լոյս տեսաւ, ապա կրկին 48 ժամուան գործադուլ որոշեցին լրագրողները:

Fonds A.R.A.M

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆԻ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Փրոֆ. Գ. Աւագեան «Սով. Հայաստան» օրաթերթին մէջ, Յուլիս 31, երկար գրախօսականով մը բնութագրած է Վախթանգ Անանեանի «Հայաստանի կենդանական աշխարհը» խորագրուած 5 հատորնոց ուշագրաւ աշխատասիրութիւնը: Կը ներկայացնենք գրախօսականը արեւմտահայերէն

×

Լեռնային բարձրադիր ու կտրտուած մակերեսին հետեւանքով մեր Հանրապետութիւնը աչքի կը զարնէ բոյսերու արտակարգ բազմազանութեամբ, որ իր կարգին կ՚ապահովէ կենդանիներու արտասովոր հարստութիւնը: Եւ եթէ բաւական լաւ հիմունքներով ուսումնասիրուած է Հանրապետութեան բուսական աշխարհը, նոյնը կարելի չէ ըսել կենդանական աշխարհի մասին: Այս վերջինին վերաբերեալ գոյութիւն ունեցող աղքատ, յաճախ սխալներով լեցուն աշխատութիւններուն մեծ մասը հրատարակուած է բաւական ժամանակ առաջ եւ, հետեւաբար, հինցած է, մանաւանդ, եթէ նկատի ունենանք, որ վերջին յիսուն տարիներուն մեծ, արմատական փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են մեր Հանրապետութեան կենդանական աշխարհին մէջ:

Վայրի կենդանիներու ուսումնասիրութիւնը անհրաժեշտ, բայց միեւնոյն ատեն դժուար ու բարդ աշխատանք է: Այս բնոյթի աշխատանքի մը համար, այն ալ մեր լեռնային պայմաններուն մէջ, համապատասխան գիտելիքներէ զատ, կը պահանջէ երկար ժամանակ, յամառ կամք, բնութիւնը խորապէս զգալու, դիտելու, ուսումնասիրելու կարողութիւն, ինչպէս նաեւ բնութեան երեւոյթները վերլուծելու, բնութագրելու հմտութիւն:

Այս յատկանիշները ի յայտ բերած է անուանի գրագէտ Վախթանգ Անանեան՝ իր աշխատասիրած «Հայաստանի կենդանական աշխարհը՝ հնագոյն ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը» հինգ ստուարածաւալ հատորներուն մէջ: Հեղինակը օգտագործած է պատմական խոր անցեալէն ցայսօր մեր լեռնաշխարհին մէջ տարածուած կենդանիներու մասին գրուած մասնագիտական գիրքերը, արժէքաւոր տեղեկութիւններ քաղած է Մատենադարանի ձեռագիրներէն, գրիչներէն, պատմագիրներէն եւ ճամբորդներու օրագիրներէն, ինչպէս նաեւ հնէաբանական աշխատութիւններէ, քարերու վրայ կատարուած փորագրութիւններէ եւ քանդակներէ: Իւրաքանչիւր կենդանիի մասին գոյութիւն ունեցող հին ու նոր տուեալները համեմատած, բաղդատութեան ըրած է բնութեան մէջ իր տեսածին, դիտածին հետ: Աւելին՝ նկատի առած է Հանրապետութեան այլ եւ այլ վայրերը ապրող ուսուցիչներու, որսորդներու, հովիւներու, փորձակայաններու աշխատողներու, գիւղացիներու եւ բազմաթիւ այլ զբաղումներու տէր մարդոց հաղորդած լրացուցիչ տուեալներն ու փաստերը: Այս իմաստով վերոյիշեալ հատորները կարելի է նկատել հաւաքական աշխատանքի մը արգասիքը:

Աշխատութեան հեղինակը շուրջ կէս դար «հրացան ուսին», թուղթը եւ գրիչը պայուսակին մէջ շրջած է հարազատ բնաշխարհը, իջած է անոր անդնդախոր կիրճերն ու ձորերը, մագլցած է երկնասլաց լեռներն ու անմատչելի ժայռերը եւ այս ձեւով ոչ թէ կենդանաբանական պարտէզին, այլ բնութեան գիրկին, իրենց տարերքին մէջ է, որ «կենդանի տեսնել եւ ճանաչել ներկայ տարածքի վրայ գտնուող գրեթէ բոլոր կենդանիներին»: Հեղինակը լաւատեղեակ է կենդանիներու անցեալին, ինչպէս նաեւ պատմութեան ընթացքին անոնց կրած փոփոխութիւններուն, գիտէ, իր բառերով ըսուած «նրանց վարքն ու բարքը», ապրելակերպը, պատմութիւնը, բնակութեան շրջանները, անոնց յարմարուելու կարողութիւնները տարբեր զանազան եղանակներուն եւ, նոյնիսկ, քանի մը տեսակներու մօտաւոր քանակը Հանրապետութեան մէջ: Աւելին, ան ցոյց տուած է, թէ ներկայիս անոնց ո՛ր տեսակները պահպանուած են, ո՛ւր եւ մօտաւորապէս որքան, իւրաքանչիւր կենդանիի մասին գիրքերու մէջ եղած տուեալներէն որոնք ճիշդ են եւ որոնք՝ սխալ:

Կենդանի լեզուն, գրագէտին դիտելու ընդունակութիւնը ,պատմելու շնորհքը աշխատութիւնը գրական երկի մը աստիճանին հասցուցած են: Ասիկա աշխատութեան գլխաւոր եւ անուրանալի արժանիքներէն մէկն է, որուն շնորհիւ հինգ հատորներն ալ միշտ ուշադրութեան առարկայ պիտի դառնան Հայաստանի կենդանական աշխարհով զբաղող մասնագէտներու եւ հետաքրքրասէրներու կողմէ:

«Հայաստանի կենդանական աշխարհ»ին հինգ հատորները կը պարունակեն հարուստ նիւթեր, որոնք կրնան օգտակար ըլլալ ընթերցող լայն զանգուածներուն, առաւել եւս՝ դպրոցականներուն համար: Հեղինակը գիտական, տրամաբանական ճիշդ բացատրութիւններ տուած է կենդանիներու գոյնին, մարմնին կառուցուածքին, ապրելակերպին, բնական պայմաններու յարմարելու եւ այլ հարցերու մասին. բացատրած է, թէ աշխարհագրական պայմաններու փոփոխութիւնները հազարամեակներու ընթացքին ի՛նչ կնիք դրած են կենդանական աշխարհին վրայ:

Աշխատութեան արժանիքներէն մէկն ալ անոր գործնական նշանակութեան մէջն է: Հեղինակը հանգամանօրէն նկարագրելով Հայաստանի կենդանիները, ցոյց տուած է, թէ անոնցմէ ամէն մէկը ի՛նչ օգուտ կամ վնաս կը հասցնէ մեր բնաշխարհին, մեր տնտեսութեան. այս ճամբով յստակ կը դառնայ մեր դիրքը այդ կենդանիներուն հանդէպ: Ան զգուշացուցած է, թէ նոյն կենդանին տարբեր ժամանակներու, տարբեր պայմաններու մէջ նոյն կեցուածքը քունի եւ, հետեւաբար, մեր դիրքն ալ նոյնը պէտք է ըլլայ:

Հատորներուն մէջ հարուստ եւ արժէքաւոր տեղեկութիւններ տրուած են իւրաքանչիւր կենդանիի սնունդին, յղութեան, սոր տեւողութեան, ձագերու թիւին, խնամքին, ներքին գաղթերուն, բնական պայմաններու յարմարելուն, էգին եւ արուին արտաքին տարբերութիւններուն եւ բազմաթիւ այլ հարցերու մասին: Հիմ առնելով այդ տուեալները, հեղինակը խորհուրդներ տուած է որսի եղանակներուն, որսի քանակին մասին: Հետաքրքրական ձեւով նկարագրուած են զանազան կենդանիներու որսի եղանակները պատմական անցեալին եւ այսօր:

Գործնական նշանակութիւն ունի առանձնապէս երկրորդ հատորին վերջին գլուխը, որ, ըստ էութեան, կարելի է համարել երեք հատորներուն տեսակ մը ամփոփումը: Այդ գլուխը կը կրէ «Պաշտպանէք մեր վայրի կաթնասուններին» (իրականին մէջ խօսքը կը վերաբերի նաեւ թռչուններուն) կոչի բնոյթ ունեցող վերնագիրը: Հոս կը խօսի հայրենասէր գրագէտը, խանդավառ բնախոյզը, որ գիտէ, թէ մեր լեռնաշխարհը որքան հարուստ է եղած վայրի կենդանիներով: Ան դառնացած յիշատակած է, թէ արդէն չքացած են մեր բնութեան թագուհին՝ կովկասեան ազնիւ եղջերուն, մամուտ ժայռերու գողտրիկ քարայծեամը, հատուկենտ մնացած են հպարտ քարայծերը ու հեզանազ եղնիկները, հայկական սիրուն տեսք ունեցող վայրիխոյը:

Հեղինակը իրաւացի կերպով դիտել տուած է, թէ մեր բնաշխարհի կենդանիներուն նուազումին եւ անհետացումին հիմնական պատճառը անպատիժ մնացած որսագողութիւնն է: Մինչդեռ վայրի կենդանիները ոչ միայն կը գեղեցկացնեն ու կը զարդարեն մեր բնութիւնը, այլեւ կը հանդիսանան մեր երկրին հարստութիւնը, քանի որ խելացի կազմակերպութեամբ կարելի է թոներով միս, արժէքաւոր կաշի ձեռք ձգել: Այս իմաստով ան վայրի կենդանիները համարած է «մեր անասնապահութեան վայրի ճիւղը»: Ասիկա «ընտանի ճիւղին» նման ուշադրութեան արժանի է:

Վ. Անանեան նկատի առնելով մեր Հանրապետութեան բնակլիմայական պայմանները, կարգ մը շահեկան առաջարկներ ներկայացուցած է. այսպէս, մեր հայրենիքին զանազան վայրերը զանազան կենդանիներ ներմուծել, անոնց բուծման ճամբով մեր բնաշխարհին անհետացած կենդանիները բազմացնել: Կը կարծենք, թէ համապատասխան կազմակերպութիւնները կ՚ուսումնասիրեն կատարուած առաջարկները եւ համապատասխան ձեւով կը բազմացնեն վայրի օգտակար կենդանիները ու կ՚ոչնչացնեն՝ վնասակարները:

Եօթանասուն տարիներ բոլորած անուանի գրագէտը, ինչպէս ինք ըսած է, անյագ կերպով կարդացած է բնութեան գիրքը ոչ սովորական ընթերցողի մը պէս, այլ խոր զգացումով, բնութեան գաղտնիքները հասկնալու եւ վերծանելու բացառիկ հմտութեամբ: Եւ բնութիւնը Անանեանի առջեւ բացած է իր գաղտնիքները: Չէ՞ որ անիկա իր զաւակն է, իր անբաժան մասը:

Ցանկանք, ուրեմն, մեր բնաշխարհի հարազատ զաւակին՝ անուանի գրագէտին եւ բնախոյզ – գիտնականին՝ նորանոր յաջողութիւններ ստեղծագործական մարզերուն:

Գ. Ա.

ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Բազմաթիւ երկիրներու մէջ կեանքի կոչուած են դաղտնի սպասարկութեանց ճիւղին մաս կազմող յատուկ մարմիններ, որպէսզի պայքարին ահաբեկչական խմբակներու դէմ: Առնուազն առաջքն առնեն նման բնոյթի գործողութիւններուն: Համաձայն այս մարմիններուն, ցայտուն գործակցութիւն մը ստեղծուած է զանազան գաղափարախօսութեանց հետեւող ու քաղաքական այլազան նպատակներ հետապնդող ահաբեկչական խմբակներու միջեւ: Եւ այս երեւոյթը օր ըստ օրէ աւելի ակներեւ կը դառնայ տարածուելով երկրէ երկիր, ցամաքամասէ ցամաքամաս:

Ամերիկացի լրագրող մըն է՝ Ճէյմս Բլերիթի, որ այս իրողութեան արձագանգը կը հանդիսանայ յօդուածով մը՝ լոյս տեսած վերջերս «Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն»ի մէջ: Յօդուածագիրը նախ կը մատնանշէ ահաբեկչական խմբակներու գործունէութեան տարածման պատճառները: Այսպէս, բազմաթիւ երկիրներ լուելեայն զօրավիգ կը կենան ահաբեկիչներուն. յօդուածին մէջ յիշուած երկիրներն են՝ Լիբիա, Հարաւ. Եմէն եւ Սուրիա: Կան երկիրներ ալ, ինչպէս քարիւղ արտադրող արաբական պետութիւններ, որոնք անհրաժեշտ կամքն ու վճռականութիւնը ցոյց չեն տար հակահաբեկչական պայքարի մէջ, որովհետեւ հրապարակաւ ասոնց դատը կը պաշտպանեն. խօսքը, անշուշտ, Պաղեստինցիներու մասին է: Մատնանշուած պատճառներէն

Պիտի շարունակենք

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՕ՛ ՀՕ՛ ՀՕ՛

— Ամերիկայէն ալ ձեռքէս եկածին չափով ձեզի դրամ կը ղրկեմ, անհոգ ըլլաք, յայտարարեց անիկա:

Մեծ աղջիկը ոսկեզօծ Ս. Գիրք մը տըւաւ հօրը իբրեւ նուէր եւ ըսաւ:

— Եթէ նեղութիւն ունենաս, ասոր դիմէ եւ քու նեղութիւնդ պիտի թեթեւնայ:

Բայց հայրը ձեռքով ետ հրեց եւ արտասուալից աչքերով հեկեկաց:

— Այդ Ս. Գիրքն էր, որ ինծ իմ հարազատներէս կը բաժնէ, չեմ ուզեր:

Իսրայէլի կնոջ եւ երկու զաւակներուն համար այնքան ցաւ չպատճառեց անոր մեկնիլը, որքան Ս. Գիրքը մերժելը:

Ե.

Իսօն հասաւ Ամերիկա եւ հաստատուեցաւ Պոսթոնի մէջ:

Անիկա հանդիպեցաւ իր վաղեմի բարեկամներէն Զաքարին:

Իրենց նախկին բարեկամութիւնը վերանորոգեցին:

Զաքարը համեստ դրամագլուխ մը բերաւ եւ Իսրայէլի հետ դերձակութեան խանութ մը բացին:

Զաքարը վաղուց ծանօթ էր Իսոյի վարպետութեան եւ գիտէր, որ մօտ ժամանակէն անուն կրնար հանել եւ յաճախորդներ վաստկիլ:

Այսպէս ալ եղաւ:

Զաքարը եւ Իսօն խմելիքի աւազանին մէջ մկրտուած էին:

Մէկ մօրմէ ծնած երկու եղբայրներն անգամ իրարու հետ այնպէս նուշ ու շաքար չէին կրնար ըլլալ:

Խանութին ետեւ սենեակ մը ունէին Բօլոմպոս էվընիւի վրայ, իրիկունը խանութը գոցելէ յետոյ, կը քաշուէին սենեակը եւ կը խմէին:

— Զաքար, դրախտի պէս երկիր է, աղաս, ով կ՚ըսէ քի աչքիդ վրայ ունք կայ, խմէ, տունեանըն...

— Հը, խենթ ես, ի՞նչ գործ ունէի էս աշխարհը ու կ՚աւելցնէր, Զաքար, դուն չատոնց է էս երկիրն ես ըսէ, էս ոսկին ո՞վ է պատրաստեր առաջին անգամ:

— Ի՞նչ պիտի ընես, չեմ գիտեր:

— Այ վախ...

— Ինչո՞ւ կ՚ափսոսաս. ի՞նչ պիտի ընէիր:

— Պիտի երթայի դերեզմանին վրայ մոմ վառէի, մոմ:

— Հա, հա, հա, Իսօ, ուսկի, ը, կնիկըդ ի՞նչ կ՚ըսէր, հարց կուտար Զաքարը:

Սուրբ Գիրք, Քրիստոս, ես ինչ գիտեմ:

Առ հատ մը քաշէ:

— Հոգուդ զուրպան:

— Անուշներ:

Խալլա...

Այս էր անոնց կեանքը իրիկուան խանութը գոցելէն ետք:

Միայն երբեմն Զաքարը խօսք կ՚ընէր, ցուրեկը գործի ատեն, խմելուն համար:

— Դուն ալ կը խմես, Զաքարին երեսին կուտար Իսօն:

— Հա, ես ալ կը խմեմ ամմա, մկրատը բռնողը դուն ես:

— Շատ մի հաչեր... երեսուն տարի է այդ մկրատը ձեռքս է:

Այս տեսակ պատասխանելը Զաքարին համար կոպտութիւն չէր նկատուեր, ընդհակառակը մտերմութեան, խոր բարեկամութեան քնքշութիւններ էին:

Իսօն ու Զաքարը իրենց մէջ ստեղծած էին յատուկ բարբառ, այնպէս որ իրենցմէ դուրս ոչ ոք չէր հասկնար:

Օրինակի համար «խաղէ» կ՚ըսէին, խաղը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ միամիտ յաճախորդ մը որուն համար իրենց քով խիղճը կը քնանար:

Գինետունը կը կոչուէր «Ալմաս դուռ» հանրային տունը կ՚անուանուէր «Սամսարայի», փողոցային կինը՝ «մկրտութիւն»:

— Զաքար, «ժամուն խաչը» բարձիս տակն է, կ՚ըսէր Իսօն, ըսել կ՚ուզէր դրամը բարձիս տակն է:

Զ.

Անցան տարիներ:

Իսրայէլի «քոռ»ութիւնը գրեթէ իրականացաւ հազիւ կը տեսնէր, ձեռքերը կը դողային, գլխուն գագաթի մազերը թափեցան, մնացածը ճերմկցաւ. կռնակը կզեցաւ, կը հազար եւ պալղամ կը թքնէր:

Զաքարին միայն աչքերը տեղն էին, մնացածը կենդանի էր առանց ձեւի եւ շնորհքի:

Խանութէն այնքան դրամ չահեցան, որ սկսան ուրիշներու ձեռքով դարձնել գործը:

Օր մըն ալ Իսօն Զաքարին լուրջ խօսակցութիւն մը բացաւ.

— Զաքար, սկսաւ անիկա, կը մտածեմ մերինները Ամերիկա բերել, անցածը մոռցած, ծեր օրերուս զան գլխս խնամեն, տղաս ալ խանութին տէրը կը դառնայ, դուն ալ մարդ չունիս, ո՞վդ պիտի ժառանգէ, տղաս, ամերիկացիներուն հետ անգլերէն ալ լաւ սորվեցաւ:

Զաքարը հաւանեցաւ Իսրայէլի լուրջ մտքին:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար. – 3)

Fonds A.R.A.M

...ղէն այն է, որ արեւմտեան երկիրներէ ...ժանք չեն յաջողիր կանխել, կամ դէպքը ...պատահելէն ետք ձերբակալել, դատել, ...պատժել պատասխանատուները. մնաց որ ...երէ նոյնիսկ նման քայլերու դիմեն, յա...նախ տրկուած են իրրեւ փրկագին կամ ...փոխանակութեան միջոց ազատ թողուլ ...զանոնք:

Ամերիկացի լրագրողը, որ ըստ երեւոյ...թին իր տեղեկութիւնները քաղած է լա...ատեղեակ շրջանակներէ, գիտել կուտայ, ...թէ ներկայիս 200 ահաբեկիչներ կը գըտ...նուին Եւրոպա եւ Միջին Արեւելք, բո...լորն ալ «գործօն» դիրքի մէջ: Ասոնց ե...տին կան հազարաւորներ, մեծ մասամբ ...Պաղեստինցիներ, որոնք հաւանական ...թեկնածուներն են ահաբեկչական – խա...փանարարական բնոյթի գործողութիւն...ներու.

Համագործակցութեան ցայտուն օրինակ...ներ են 1972ին Թել Աւիվի օդակայանի ...սպանդը միջադէպը, նոյն տարին Միւ...նիխի Ողիմպիական Խաղերուն իսրայէլա...ցի մարզիկներու վրայ կատարուած յար...ձակումը, եւ – Ֆրանսի օդանաւին առե...ւանգումը անցեալ ամիս եւայլն: Այս ու ...այլ գործողութեանց իրենց մասնակցու...թիւնը բերած են՝ գործօն կամ կազմակի...ամբով, Պատտէր - Մայնհոֆի խմբակը ...Արեւմտեան Գերմանիայէ, Ճափոնի Կար...միր Բանակը եւ պաղեստինեան զանազան ...խմբակներ:

Հակահաբեկչական պայքարի մաս–...նագէտներ լրագրողին բացատրած են ա...հաբեկչական խմբակներու գործունէու...թեան եղանակը.— Նախ յարաբերութեանց ...ամբով գործակցութեան ծրագիր մը կը ...հաստատուի զանազան խմբակներու մի...ջեւ. ապա՝ երկու – երեք հոգիէ բաղկա...ցած այսպէս կոչուած «յառաջապահ» ...խումբ մը կը ղրկուի ճշդուած վայրը՝ ...ուսումնասիրելու եւ նախագծելու համար ...գործողութիւնը: Ասոր կը յաջորդեն ա...հաբեկիչները, որոնք առանձին կամ ըն...կերովի այլազան ճամբաներով կը ժամա...նեն նախօրօք սահմանուած հաւաքատե...ղին: Հոն՝ իրենց կը ներկայացուի ծրա...գիրը, միեւնոյն ատեն կը ստանան ան...հրաժեշտ զէնքերը: Ասիկա տեղի կ'ու...նենայ արարքին գործադրութեան պահէն ...երկու - երեք ժամ առաջ եւ, երբ գոր...ծողութիւնը կը սկսի, բուն կազմակեր...պողները արդէն հեռացած կ'ըլլան երկ...րէն:

Ընդհանրապէս հայրենասիրական կամ ...գաղափարախօսական ձգտումներն, որ ...մէջ կը կատարեն չարքերու ընդունման ...մէջ: Թեկնածուն պարզապէս ունի այն ...պահովութիւնը ,թէ սպաննուելու պա...րագային իր կազմակերպութիւնը տէր պի...տի կանգնի իր ընտանիքին: Ասիկա կի...րարկութեան դրուած եղանակն է պաղես...տինեան կազմակերպութիւններու մէջ: ...Գործակալները, ըլլան անոնք պաղեստին...ցի թէ գերման, ճափոնցի թէ հարաւ. ա...մերիկացի, ճամբու եւ գրպանի դրամ մի...այն կը ստանան:

Ահաբեկիչներ մարզելու կայաններ կան Լիբիա, Սուրիա, Իրաք, Հարաւ. Եմէն, իսկ մինչեւ վերջերս՝ նաեւ Լիբանանի պաղեստինեան գաղթակայաններուն մէջ: Թիրանդիթի կէտեր հաստատուած են Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, ուր դրամ, կեղծ անցագիր, ինքնութեան թուղթ, ապաստան կը տրամադրուի թէ գործակալնե–րու, թէ ահաբեկիչներու:

Թ. Ա. Թ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԱՐԱՐԱՏԻ ԱՅԺՄՈՒ ՊԱՏԿԵՐԸ

— o —

«Սով. Հայաստան» օրաթերթի մարզական թղթակիցներ Խ. Բաղալեան եւ Ռ. Նազարեան երկար յօդուածով մը քննու–թեան առած են Արարատի այժմու վիճակը՝ համապատասխան մեկնաբանութիւններով: Թղթակիցները նախ դիտել տուած են, թէ Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի գարնան եղանակի ախոյենական մրցում–ներուն բոլոր խումբերու վարիչներն ալ առանց վարանելու երիտասարդ ուժեր դաշտ հանած են: Այս ուղղութեամբ ա–մէնէն դրական պատկերը պարզած է Արարատ: Արդարեւ, գարնան եղանակի մրցումներուն խումբին հիմնական կազ–մին մէջ իրենց առաջին քայլերը կատա–րած են Ա. Քերոբեան, Ա. Ազարեան, Ռ. Խալայջեան, Ա. Փարսադանեան, Ա. Յով–սէփեան: Ասոնք փորձառու վարպետներու օգնութեամբ բաւարար չափով իրենց նը–պաստը բերած են խումբին գարնան եղանակի մրցումներուն: Նկատելի է սակայն, որ երիտասարդ ուժերը յաճախ խուսա–փած են պատասխանատուութիւններ ստանձնելէ հարկ նկատուած պարագա–ներու ու նախընտրած են գնդակը փո–խանցել Անդրէասեանի, Ղազարեանի կամ Ն. Պետրոսեանի, այլ խօսքով փորձառու խաղացողներու: Համաձայն թղթակից–ներուն՝ փորձառութիւնն ու ինքնավստա–հութիւնը ձեռք կը ձգուին կարեւոր մըր–ցումներու ընթացքին:

Այս տարի Արարատ, բաղդատմամբ անցեալ տարուան, աւելի արագաշարժ է: Ասիկա կը բացատրուի երիտասարդներու եռանդով եւ աւիւնով, ինչպէս նաեւ Ղազարեանի մուտքով խումբէն ներս: Ան–վիճելի է, սակայն, որ դեռ տկար է խում–բին օղակներուն միջեւ եղած կապը. այդ կապը ամրացնելու համար է, որ Անդրէ–ասեան յաճախ կը դառնայ «Թափառող» կիսապաշտպան մը: Այս իրողութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ: Ծանօթ է, որ Արարատցիներու յարձակումներուն ե–ռանդով կը մասնակցին նաեւ պաշտպան–ները (Մարտիրոսեան եւ Մեսրոպեան՝ կողքերէն,Սարգսեան եւ Միրզոյեան՝ կեդրոնէն): Բայց միշտ չէ, որ անոնք կը յաջողին ժամանակին ետ վերադառնալ՝ դէմ դնելու համար մրցակիցին յարձա–կողականին: Նման պարագաներուն փո–խանցման կարգով պաշտպանի դերը կը ստանձնեն կիսապաշտպանները: Արարա–տի կազմին մէջ միայն Անդրէասեանն ու Գէորգեանն են, որ ճիշդ կերպով կ'ապա–հովեն փոխանցման պարտականութիւնը, իսկ միւսները՝ Յովհաննիսեան, եւ Ս. Պետրոսեան, Ա. Քերոբեան, Ռ. Խալայջ–եան, Հ. Մինասեան դեռ լրիւ չեն իւրա–ցուցած իրենց կիսապաշտպանի պարտա–կանութիւնները, ուր մնաց պաշտպանի դերը:

Արարատի լաւագոյն մրցումները, կա–րեւոր յաղթանակները միշտ պայմանա–ւորուած են կիսապաշտպաններու գե–րազանց խաղով: Այս տարի, ցաւ ի սիրտ, խումբին «ողնաշարը» անկայուն պատ–կեր մը պարզեց: Պատճառը դարձեալ երիտասարդներու փորձառութեան պա–կասն էր: Բաւական է որ նման պարագա–ներու երիտասարդներու կողքին երեւայ Անդրէասեան,որպէսզի պատկերը անմի–ջապէս փոխուի: Ծանօթ է, որ խումբին աւագը՝ Անդրէասեան, կը սիրէ նաեւ«հեր–կել» մրցակիցին դարպասը եւ կոլեր արձա–նագրել, բայց երբեմն ալ չի յաջողիր փու–թով ետ վերադառնալ. ասիկա սուղի կը նստի խումբին վրայ:

Մրցումներու մէջ կարեւոր է նաեւ խումբին ցուցաբերած յամառ յարատե–ւութիւնը: Այս տեսակէտով մարզական շրջանակներու մէջ իբրեւ լաւ օրինակ յա–ճախ կը յիշուի Արարատի մրցումը Կիեւի Դինամոյին հետ, 1973ին, որ պարտու–թիւն արձանագրեց: Եւ ահա նոյն Արա–րատը, յատկապէս վերջերս ,յաճախ կար–ծես կը մոռնայ, որ մրցումին տեւողու–թիւնը 90 վայրկեան է, եւ խաղին վերջին պահերուն կը կորսնցնէ իր հաւասարա–կշռութիւնը ու ճակատագրական սխալներ կը գործէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՊՈՂՊԱՏԷ ՄԱՐԴԸ» ԵՒ ԱՅԼ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զորս մեթր բարձրութիւն ունեցող հըս–կան անսովոր թեթեւութեամբ եւ ճար–պիկութեամբ կը դառնայ իր իրանին շուրջը, կ'երկարէ ձեռքը, մեծ ճշտու–թեամբ կը բարձրացնէ սեղանին վրայ ան–կանոն շարուած մեքենաներու կտորները եւ զանոնք կը շարէ արկղներու մէջ: Մէկ խօսքով՝ կը հետեւի տրուած հրահան–գին:

Կիրովականի «Աւտոմատիկա» գործա–տան մէջ պատրաստուած այս ռոպոտը շատ յատակ աշխատանքներ կատարելու սահմանուած է:

Կիրովականցի մասնագէտներու ստեղ–ծած «Պողպատեայ մարդիկ»ը արդէն մուտք գործած են ոչ միայն տեղւոյն գոր–ծատունը, այլեւ Մոսկուայի, Թոլիաթիի, Կամայի ինքնաշարժի գործատուները:

Կիրովականի մէջ ստեղծուած ազգա–նշան տուող եւ կարգաւորող սարքերը յաջողութեամբ կը բանին Պուլկարիոյ, Հնդկաստանի, Հիւս. Քորէայի, Հունգարիոյ գործատուներու մէջ:

×

ԿԵՆԱՐԱՐ ՋՈՒՐԸ ԴԱՇՏԵՐՈՒՆ

Արփի գետին վրայ սկսած է Արենի - Ամագա – Խաչիկ ջրամղիչ եռաստիճան կայանին շինութիւնը: Ասիկա վայրկեանը 800 լիթր ջուր պիտի մղէ 110 մեթր բարձ–րութեան վրայ, որպէսզի հազարաւոր հեկտար հողեր ոռոգուին:

Շուտով վերջ կը գտնէ Արենի – Զիվա – Ելփին շինութիւնը: Ասով կ'ապահովուի 800 հեկտար հողերու ոռոգումը:

×

ՀԱՄԱԶԳԵՍՏՆԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Լենինականի Ջկալով կարի աշխատա–նոցը, մասնագիտացած է մանկական հա–գուստներու պատրաստութեան մէջ 40 հազար համազգեստ արտադրած ու վա–ճառատուները ղրկած է: Ասիկա առաջին առաքումն է:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ իր մահկանացուն կնքած է Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի Գրասենեակի տնօրէն՝ Օննիկ Կիւլմէզեան: Ողբացեալը նաեւ լոյս ընծայած էր քերթուածներու հատորիկ մը, քանի մը տարի առաջ: Զոհ գացած է սրտի տագնապի մը:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեռած է հրապարակա–գիր՝ Լեւոն Գափամաճեան, որ կ'աշ–խատակցէր «Ժամանակ» եւ «Բոլիս» թերթերու: Շրջանաւարտ Մուրատ – Ռա–փայէլեան վարժարանի, յաճախած էր Սորպոն եւ ստացած գրականութեան տոք–թորան: Յուղարկաւորութիւնը կատար–ուած է Օգոստոս 17ին, Պէյօղլուի Ս. Եր–րորդութիւն եկեղեցին:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ մէջ (Տիարպագըր) Պատրիարքին կարգադրութեամբ այս տա–րի եւս կատարուած է Աստուածածնայ Վերափոխման տօնը, Ս. Կիրակոս եկե–ղեցւոյ մէջ: Ատոււն կանուխէն հաւա–տացեալներու բազմութիւն մը եկեղեցի փութացած է: Պատարագած է Կիրակոս քհնյ. Թօքաթլեան: Յետ պատարագի սի–րոյ սեղան մը տեղի ունեցած է իսկ Եր–կուշաբթի, Մեռելոցի օրը, տեղւոյն գե–րեզմանատան մէջ տեղի ունեցած են պատ–շաճ արարողութիւններ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (165)

ՀՌԱԺԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

—Ահա, Ռոլան, ահա հոս եմ, պատասխանեց տխուր ձայն մը, տխուր այլ քաղցր ձայն մը:

Ռոլան, շուարած, աչքերը խոշոր բացած եւ եղած տեղը քարացած մնաց:

Գաղ քրտինք մը պատեց ամբողջ մարմինը:

Ռոլան այնպէս կարծեց թէ սքանչելի երազի մը մէջ էր ուր քաղցր ձայներ կուգային ականջին: Ո՛չ, եօթը տարիէ ի վեր ոչինչ տեղի ունեցած էր, ինքը չէր ձեր–բակալուողն ու նկուղ նետուողը: Ամէն բան յանկարծ անհետացած էր իր մտքի հորիզոնէն, ո՛չ Պէմպօն գոյութիւն ունե–ցած էր, ո՛չ Ալթիէրին, ո՛չ Ֆօսքարին եւ ո՛չ ալ Հառաչանքի Կամուրջը:

Իր պաշտելի Լէօնորը հոն էր, իր հո–գեհատորը քովն էր... եւ երէկուան պէս իրեն պիտի ըսէր հիմա.

— Կէս գիշերը զարկաւ, սիրելի նը–շանածս, իրարմէ բաժնուելու ժամը հա–սաւ:

Եւ երէկուան պէս իր ձեռքը պիտի բըռ–նէր եւ մինչեւ պարտէզին դուռը պիտի ընկերակցէր իրեն:

Սարսա՛փ...: Երազ չէր տեսածը...: Ահա Լէօնորը որ ձեռքը իրեն կ'երկարէր, կը բռնէր իր ձեռքէն, այո՛, կը զգար ա–նոր քաղցրաբարոյ մորթին խոնաւու–թիւնը...:

Բայց ո՞ւր կը քաշէր զինքը այդ ձեռ–քը...:

Իրա՞ւ ան էր...կենդանի՞...իր դէ՞մը...

Շշմած, շլմորած յանկարծ ինքզինքը Տանտօլոյի տան մէջ գտաւ, այն դրան առջեւ զոր քիչ առաջ բանալու համար – ձակութիւնը չէր ունեցած...: Լէօնորի աղջկութեան սենեակն էր ան:

Մութ գիշեր մըն էր, բայց Ռոլան դեռ լոյսերու մէջ կը տեսնէր զայն: Իրեն ա–նանկ կը թուէր թէ Լէօնոր ստուեր ըլ–լալէ դադրելով արեւացած էր եւ ճառա–գայթներ կ'արձակէր...:

Ան հիմա սենեակին դուռը կը բանար եւ նշան կ'ընէր իրեն որ ներս մտնէ...:

Ռոլան ներս մտաւ... դուռը իր վրայէն գոցուեցաւ... եւ Լէօնորի ստուերը անհե–տացաւ...:

Ձայս տեսնելով, Ռոլան ծունկի ինկաւ, բազուկները տարածեց եւ սկսաւ հեծկլը–տալ...:

Պարտէզին մէջ շշուկները բարձրանալ սկսան, խուլ ձայներ կարճ եւ կտրուկ հրամաններ արձակել սկսան:

Բայց խորհրդաւոր շուք մը մութին մէջ գետնայարկ իջնելով կանթեղ մը վառեց եւ գործերու վախճանին սպասեց...:

Ահաւոր ժամ...:

ԱՍՏՈՒԱԾ ՍԷՐ Է

Իմբէրիայի հետ կռուելէ յետոյ, Լէօ–նոր Ալթիէրիներու պալատէն դուրս ելաւ:

Իմբէրիայէ ամէն բան իմացած էր ան. Ռոլան՝ Ժան տի Լօրէնցի անուան տակ պահուըտած Վենետիկ կը գտնուէր եւ իր հայրն ու ամուսինը իմացած էին անոր Վենետիկ գտնուիլը: Լէօնոր Իմբէրիայի հետ ունեցած խօսակցութենէն այսքանը միայն միտքը պահեց:

Երբ տունէն դուրս ելաւ, թարմ օդը ծը–ծելով քիչ մը իր պաղարիւնութիւնը գտաւ եւ սկսաւ մտածել:

Բնազդաբար հօրը բնակած պալատին կողմը ուղղուեցաւ, բայց երբ ապարան–քին առջեւ հասաւ, դարչանք զգաց, չու–զեց աւագ հաւատաքննիչին դէմը ելլել, գիտէր որ ան այդ ժամուն հաւանաբար Ռոլան Քանտիանօն ձերբակալել տալու միջոցներուն վրայ կը մտածէր:

Դէմքը սեւ քօղով մը ծածկած, վստահ թէ պիտի չճանչցուէր, գնաց նստաւ պա–լատին շուրջը գտնուող քարէ նստարան–ներէն մէկուն վրայ:

Լէօնոր ընելիքին վրայ դեռ ոեւէ որո–շում տուած չէր: Իր ուղեղը տարօրի–նակ ուրախութեամբ մը եւ միանգամայն վախով մը գրաւուած էր: Ռոլան ողջ էր, Ռոլան Վենետիկ կը գտնուէր, ասիկա ու–րախութիւն պատճառող պարագայ մըն էր իրեն համար, բայց Ռոլան մէկ ժամէն միւսը պիտի ձերբակալուէր, աս ալ վախ կուտար իրեն:

Ռոլանը ազատել պէտք էր... ահա՛ ինչ որ մտածեց ան...:

Այո՛, պիտի ազատէր, բայց ի՞նչպէս եւ ի՞նչ իրաւամբ...:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

Շաբաթ (Սեպտեմբեր 4) ժամը 18ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է Յաղթական Կամարի Անծանօթ Զինուորի բոցը արծարծել: Նաեւ՝ ծաղկեպսակ պիտի դնէ:

Կը հրաւիրուի հայ գաղութը իր մասնակցութիւնը բերել այս արարողութեան:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՐՄԲԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ՓԱՐԻԶ, Շաբաթ, Օգոստ. 28 ժամը 18ի առենները, Փորթ տ'Օրլէան, ուր Փօլ Ափէլ:

ԼԻՈՆ, Շաբաթ, Օգոստ. 28, ժամը 19ին եկեղեցւոյ առջեւ (295 ուր Պուալօ):

ՄԱՐՍԷՅԼ, Շաբաթ, Օգոստ. 28 կէս գիշերին, 26 ուր տէ Քոնվալէսան:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք

ՐԱՖՖԻ-Ի

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ
(13 հատոր)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ .

Դիմել.—
Congrégation Mekhitariste
Mekhitaristengasse 4
1070 Vienne Autriche

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Կարինեանի հոգեհանգիստին առթիւ Այրի Տիկին Կարինեան (Դպրոցի) 20, Տիկին Ս. Մանուկեանի Թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Գըլըճեան 10, Տիկին Մ. Տէր-Մկրտիչեանի մահուան քառասունքին առթիւ Պ. Տէր - Մկրտիչեան 30, Գիւմիւրեանի մահուան քառասունքի առթիւ, Այրի Տիկին Գիւմիւրեան 10, Այրի Տիկ. Արմաղանեան 10, Տէր եւ Տիկին Խոզիկեան (Զատկուան առթիւ) 40, Նուպար Ալեքսանեանի մահուան քառասունքի առթիւ Ալեքսանեան ընտանիք 50, Այրի Տիկին Ե. Սիմոնեան 20, Տէր եւ Տիկին Գուլումճեան 20, Պարգեւ Զաքարեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարօ Արմաղանեան 20, Տէր եւ Տիկին Մ. Գրիգորեան (Դպրոցին) 50 Ֆրանք:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը կը փնտռէ, 1976 - 1977 տարեշրջանին համար, փորձառու եւ հայախօս հսկիչներ:

Դիմել.—
26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-68-28

PRIX EXCEPTIONNEL
2650 F
AOUT SEPTEMBRE

VOYAGES en ARMENIE

Au départ de Marseille 14 jours

OCTOBRE — NOVEMBRE

2400 F.

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ère classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001 - MARSEILLE
tél. (91) 50.89.12

Madeleine BENNEYAN
HAVAS - VOYAGES
12, bd. Général De-Gaulle
26000 - VALENCE
tél. (75) 43.06.06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

Restaurant

LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

reste

ouverte pendant le mois d'août

avec ses attractions

Il est nécessaire de réserver sa table pour le dîner.

Fermé le Lundi

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերանթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20:

Փակ է Կիրակի օրերը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Վատիկանի ձայնասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կը կատարէ Իտալիոյ ամառնային ժամով 20.15ին:

Կարճ ալիք՝ 25,61 մեթր — 31,17 մեթր — 41,93 մեթր:

Միջակ ալիք՝ Հռոմի համար 238 մեթր:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի *վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը:*

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ կը մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին, տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11 Սքուար Ալպոնի
Երթեւեկի համար իջնել Մէթրօ Փասի Փարիզ 16րդ:

Բարձրագոյն Մեծաւորաց հրահանգով եւ պատկան իշխանութեանց հաւանութեամբ՝ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի կողմէ հիմնուած Լիոնի

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սեպտեմբեր ամսոյն իր դռները պիտի բանայ այն հայ պատանիներուն որոնք կ'ուզեն օր մը օգտակար հանդիսանալ հայ ազգին եւ հայ եկեղեցւոյ:

Նարեկեան հիմնարկութեան նպատակն է՝ Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր՝ ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը:

— Մանկապարտէզ մը, յանձնուած Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու հոգածութեան, Մոնդեսորի արդիական մեթոտին համաձայն:

— Նախակրթարան եւ միջնակարգ (մինչեւ երրորդ դասարան):

— Նախընծայարանի բաժին:

Ֆրանսական յայտագրի դասերուն համար, նախակրթարանի եւ միջնակարգի աշակերտները պիտի յաճախեն Լիոնի լաւագոյն դպրոցը. իսկ հայ լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան դասերը պիտի աւանդուին Նարեկեան վարժարանի յարկին տակ:

Արձանագրութեանց եւ լուսաբանութեանց համար դիմել Նարեկեան վարժարանի տեսուչ՝ Գէորգ Վրդ. Զապպարեան

Père Georges Zabbarian
Collège St. Grégoire de Narek
38 route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Lyon — Tél. : 47-28-65

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking: 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
27
VENDREDI
27 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13·670

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52e ANNÉE — N° 13.670

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ

(14/26 Օգոստ. 1896 — 26 Օգոստ. 1976)

— Օ —

Հայ ազատագական շարժումներու տա-
րեգրութեանց մէջ կարեւոր դրուագ մը
կը կազմէ Պոլսոյ Օսմանեան Դրամատան
գրաւումը 14/26 Օգոստ. 1896ին բուռ մը
…նակցական ֆէտայիներու կողմէ :

13 Յուլիս 1878ի Պերլինի դաշնագրին
…րդ յօդուածը փորձանք պիտի դառնար
…յ ազգի գլխուն : Ի՞նչ էր «Հայկական
Հարց» կոչուածը, որ Օսմանեան կայս –
…ութեան սահմաններէն դուրս ելլելով
…ը մտնէր միջազգային դիւանագիտու -
…թեան շրջագիծէն ներս :

…նշանաւոր 61րդ յօդուածով օսմանեան
…առավարութիւնը յանձնառու կ'ըլլար
«Բարենորոգումներ» գործադրել Հայա –
…տակ նահանգներու մէջ, ուր Քիւրտեր ու
…երքէզներ — անշուշտ նաեւ Թուրքեր —
…տպատիժ կը կողոպտէին ու կը սպան –
…էին Հայերը եւ կ'անպատուէին Հայու –
…հիները : Հայերուն ուզածն էր պարզապէս
…ւնքի, ինչքի եւ պատուի ապահովու –
…թիւն :

…եւ որովհետեւ Պերլինի դաշնագիրը
…ստորագրողները փորձով գիտէին թէ օս-
…մանեան կառավարութիւնը կամովին պի-
…տի չգործադրէր իր յանձնառութիւնները,
…րդ յօդուածին մէջ կ'աւելցուէր յատուկ
…կէտ մը՝ այն իմաստով, որ Բարձ –
…րագոյն Դուռը պարբերաբար տեղեակ պի-
…տի պահէր վեց մեծ պետութիւնները կա-
…տարուած Բարենորոգումներուն մասին :
…այսինքն Եւրոպա միջամուխ պիտի ըլ-
…լար օսմանեան պետութեան ներքին գոր-
…ծերուն, հաշիւ պիտի պահանջէր անկէ՝
…պաշտպանութիւն արեւելեան նահանգ-
…ներու հայ բնակչութեան :

…Հայ ազգի վարիչները չուրջ հարիւր
…տարի առաջ, 1878ին, եւ դեռ անկէ 36
…տարի վերջ, Պալքանեան պատերազմի
…ընդհանուրին՝ իրենց յոյսը դրած էին
…Եւրոպայի վրայ, որ 8 Մարտ 1914ի ռուս-
…թուրք համաձայնագրով դարձեալ և –
…խոստացաւ կ'ըլլար արեւմտեան Հայաս –
…տանի Բարենորոգումներուն : 1
«Բարենորոգումներ»ն էին, որ մեր տու-
…ժանեցին :

…Սուլթան Համիտ ո՛չ միայն մերժեց բա-
…րենորոգումներ մտցնել հայկական նա –
…հանգներուն մէջ, այլև 1891ին կազմուած
…իր անունը կրող Համիտիյէ քիւրտ հե-
…ծելազօրաց գունդով աւելի եւս քաջալե –
…րեց խուժերու հարստահարութիւնները
…անպաշտպան հայ գիւղացիներու դէմ :

…Հայ յեղափոխական կուսակցութիւն –
…ները կազմուեցան զինու զօրութեամբ
…գործադրել տալու համար 61րդ յօդուա –
…ծով խոստացուած Բարենորոգումները :
…Կարմիր Սուլթանը իր համատարած
…ջարդի շարքը սկսաւ Սասունէն՝ 1894ին
…ու զայն շարունակեց 1895ին, աւելի
…սաստկութեամբ, իբրեւ պատասխան Անգ-
…լիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ ներկայա –
…ցուցած Մայիսեան ծրագրին (11 Մայիս
1895), որուն վրայ ա՛յնքան յոյսեր դրեր
…էին Հայերը :

1894էն 1896 երեք հարիւր հազար Հա-
…յեր ջարդուեցան արեւելեան նահանգներուն
…եւ Թուրքիոյ հայաբնակ քաղաքներուն ու
…գիւղերուն մէջ, մինչեւ Կիլիկիա : Պատ –
…ճառը, — 61րդ յօդուածը :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ծրագրելով
…գրաւել Պոլսոյ Օսմանեան Դրամատունը,
միջնաբերդը անգլեւֆրանսական դրամա-
տիրութեան, նպատակ ունէր Եւրոպայի,
այսինքն Բարենորոգումներու երաշխա –
ւոր վեց մեծ պետութեանց ուշադրու –
թիւնը հրաւիրել Հայկական Հարցին վը –
րայ :

Եւրոպան աջակցած էր Պալքանի քրիս-
տոնեայ ազգերուն՝ Յոյնին, Սերպին, Գա-
րատաղցիին, Պուլկարին, Ռումանացիին
Պոսնա – Հերսէկցիներուն՝ Թրքական ա-
նարգ լուծը թօթափելով անկախութեան
եւ ինքնավարութեան տիրանալու հա –
մար :

Հայերն ալ, իբրեւ քրիստոնեայ, կը յու-
սային նման աջակցութիւն ստանալ : Սա-
կայն իրենց շնորհուածը պարզապէս ստո-
րագրութիւն մըն էր, — Թուղթէ չերեփ
մը :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը յուսար, որ
Պանք Օթոմանի գրաւումը պիտի սթա-
փեցնէր Եւրոպան, պիտի շարժէր քաղա-
քակիրթ աշխարհի հանրային կարծիքին
հետաքրքրութիւնն ու խիղճը եւ պիտի
մղէր օսմանեան ցեղասպան կառավարու -
թիւնը, որ ի վերջոյ գործադրէր դաշ-
նագրով յանձն առած իր խոստումները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՇԻՐԱՔ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ՝ ՏՆՏԵՍԱԳԷՏ ՄԸ

ՌԵՄՈՆ ՊԱՌ

ԺԻՍՔԱՐ — ՇԻՐԱՔ ԶԾԱԾԿԵՑԻՆ ԻՐԵՆՑ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՆԿԻՒՆԱԴԱՐՁ ՄԸ Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ամիսներէ ի վեր էր արդէն, որ կը կրկ-
նուէր «կ'երթա՞յ», «չերթա՞ր» Շիրաքի
համար : Վերջին շաբաթներուն աւելի յըս-
տակ էր կացութիւնը եւ Պրեկանսոնի գը-
լուխ – գլխի շաբաթավերջն ալ բան չկըր-
ցաւ փոխել, Շիրաք դժգոհ էր ու պիտի
հրաժարէր : Առաջին անգամն է որ Ե.
Հանրապետութեան կեանքին մէջ, նախա-
րարապետ մը կը հրաժարի : Յարդ նախա-
գահն է որ կ'ուզէր մարդ փոխել ու կը
խնդրէր նախարարապետէն որ քաշուի :
Այս անգամ ամէն ինչ տարբեր էր եւ 1976
Օգոստոս 25ը, մնալով հանդերձ Փարիզի
ազատագրութեան տարեդարձի ուրախ օ-
րը, տխուր թուական մըն է Ֆրանսայի
քաղաքական պատմութեան համար : Ար –
դարեւ, տխուր էր, տեսնել նախարարա-
պետի մը եւ նախագահի մը տարակար –
ծութիւնը, որ այսքան սուր բնոյթ առած
է եւ կը հրապարակուի այսքան տգեղ ձե-
ւով : Չորեքշաբթի, ժամը 11ին է որ Շի-
րաք իր հրաժարականը կուտար եւ քիչ
ետք, 11·30ին, Մաթինեոնի իր գրա –
սենեակին մէջ է որ կ'ընէր շատ կարճ
բայց չոր յայտարարութիւն մը.– «Իմ կա-
ռավարութեանս հրաժարականը յանձնեցի
Հանրապետութեան նախագահին : Նախա –
պէս զինքը տեղեակ պահած էի իմ մը -
տադրութենէս : Արդարեւ, իմ տրամա –
բանութեանս տակ չունիմ այն միջոցները,
զորս այսօր անհրաժեշտ կը նկատեմ ար-
դիւնաւէտ կերպով յանձն առնելու համար
նախարարապետի պաշտօնս եւ այս պայ-
մաններու մէջ որոշեցի վերջ դնել : Շնոր-
հակալ եմ» :

Կարելի չէր աւելի ամփոփ եւ խիստ ձե-
ւով յայտնել թէ Շիրաք ուզած է գործել
իբրեւ կառավարութեան մը պետը եւ ու-
նենալ որոշ հեղինակութիւն, ինչ որ մեր-
ժուած է իրեն եւ ինքն ալ խառնուածքը
չունի, Ժիսքարի որոշումները պարզ
գործադրող մը ըլլալու : Քանի մը ժամ
ետք պիտի յայտնուէր նոր նախարարա-
պետին անունը : Ռեմոն Պառ, 52 տարե-
կան, առաւելապէս տնտեսագէտ մըն է
եւ այդ մարզին մէջ մեծ հեղինակութիւն
կը վայելէ նաեւ Ֆրանսայէն դուրս : Կու-
սակցութիւններէ դուրս եւ վեր, մաս կը
կազմէ նախագահական մեծամասնու –
թեան բայց քաղաքական դէմք չէ : Վստա-
հութիւնը վայելած է Տը Կոլի եւ «Եւրո-
պացի» է : Իր յայտարարութեան մէջ,
ճշդեց թէ իր քաղաքականութիւնը պիտի
ըլլայ պայքարիլ դրամահոսութեան դէմ
եւ պահպանել ֆրանքին կայունութիւնը
(1968ին ընդդիմացած էր ֆրանքի ար –
ժէքազրկման) : Այդ գործը, որքան ալ
դժուար ըլլայ, անհրաժեշտ է Ֆրանսայի
ապահովելու համար՝ ազատութիւնը, յա-
ռաջդիմութիւնը, անկախութիւնը : Ռեմոն
Պառ, Արտաքին Առեւտուրի նախարար էր
ներկայ կառավարութեան մէջ :

Նոյն իրիկունը, Ժիսքար անհրաժեշտ
նկատած էր բացատրութիւններ տալ ժո-
ղովուրդին, օրուան անցուդարձին մա –
սին : Առաջին անգամ էր (բացի Շանսէլի
հետ ունեցած տեսակցութենէն) որ նախա-
գահը «ուղղակի» կ'անցնէր հեռատեսիլի
Ա. եւ Բ. կայաններուն վրայ եւ այս եր-
կու կայաններու լրատուութեան պետերը
հարցումներ կ'ընէին իրեն : Ամբողջը կը
տեւէր 17 վայրկեան : Կը թուէր թէ այս
«ուղղակի»ին պատճառը ուրիշ բան չէր
եթէ ոչ ան որ նախագահը դուցէ ուշ որո-
շած էր իր այս ելոյթը և զայն անհրաժեշտ
նկատած մանաւանդ Շիրաքի յայտարա –
րութենէն ետք : Ժիսքար ինք ալ չծածկեց
թէ այլեւս «դանակ – դանակի» հասած էին
իր նախարարապետին հետ եւ պարզեց
նաեւ թէ զիրար չհանդուրժելու գլխա –
ւոր եթէ ոչ միակ պատճառն էր մրցակ –
ցութիւնը : Ժիսքար չէր կրնար աւելի բաց
կերպով յայտնել թէ Շիրաք կ'ուզէր իր
գործը տանիլ եւ թէ կարելի չէր քանի
միայն ինք ընտրուած էր եւ կոթնելով
մանաւանդ Տը Կոլի «յուշերուն» վրայ,
կրկնեց թէ պատասխանատուութեանց փո-
խանցում մը հիմնապէս հակառակ է Ե.
Հանրապետութեան հիմնարկներուն : Յըս-
տակ էր թէ Ժիսքար անհատականութիւն
ունեցող նախարարապետ չուզեր, առանց
Տը Կոլ ըլլալու կ'ուզէ «Տը Կոլութիւն» ը-
նել ու շրջապատուիլ միայն գործադրող-
ներով, չըսելու համար ծառաներով : Ժիս-
քար յայտնեց նաեւ թէ չուզեր ապերախտ
ըլլալ եւ շնորհակալութիւն յայտնեց Շի-
րաքի, որ պարկեշտօրէն ծառայած է ի-
րեն բայց առիկա պատճառ չեղաւ որ
«անոյշ – անոյշ» ճաղկէ Շիրաքի գոր –
ծունէութիւնը, չեշտելով թէ ան չէ կըր-
ցած զոհ չըլլալ «կուսակցութեանց քա –
ղաքականութեան» (որ վերադարձ մը
կ'ըլլայ Դ. Հանրապետութեան) եւ թէ
Ֆրանսա չի կրնար երկու քաղաքականու-
թիւն ունենալ : Այլ խօսքով Ժիսքար «տե-
սակէտ» ունեցող մարդ չուզեր եւ կը թուի
թէ, ինչպէս մամուլը կը նկատէ, գտած
է : Ռեմոն Պառ, նախկին դասախօս Քա –
ղաքական Գիտութեանց վարժարանը պի-
տի զբաղի ելմտական եւ տնտեսական հար-
ցերով, «պապա մարդ» մը ըլլալու հան-
բաւը կը վայելէ եւ վախ չկայ որ խան-
գարէ նախագահին հեղինակութիւնը : Իր
կառավարութիւնը կազմած պիտի ըլլայ
Ուրբաթ իրիկուն :

Կասկած չկայ որ ինչ որ պատահեցաւ
Օգոստ. 25ին անկիւնադարձ մըն է Ե.
Հանրապետութեան պատմութեան մէջ եւ
թէ եթէ դեռ կան հոս ու հոն կոլիստներ,
Կոլիզմը թանգարանի ապրանք է այլեւս :
Ճիշդ է որ Շիրաք իր գործակիցներուն
«մնաք բարով» ըսած ատեն, «ժամանակ
մը պիտի չտեսնուինք» ըսաւ ինչ որ կը
նշանակէ թէ ապագայի ծրագիրներ ունի
(եւ ինչո՞ւ չունենայ քանի միայն 44 տա-
րեկան է) եւ պարտէզ մշակելով պիտի
չզբաղի :

Ոմանք չեն վարանիր նոյնիսկ ըսելէ թէ
Ե. Հանրապետութիւնը վերջացած է եւ
սկսած է արդէն Զ. Հանրապետութիւնը :

Հակազդեցութիւնները, մեծամասնու –
թեան կողմը դանդաղ են : Եւ հետաքր –
քրքիրն միայն ընդդիմութիւնը խօսեցաւ ա-
ռաջին առթիւ :

Ցանուն ընկերվարականներու Լուի Մեր-
մազ ողբալի դտաւ օրուան պատկերը,
Ֆապր ճշդեց որ Ժիսքարի հրաւէրը «կեդ-
րոն–ձախ»ին արմատականներուն չի կըր-
նար վերեբերիլ, քանի իրենք կառավարա-
կան հասարակաց ծրագիր ունին : Հա –
մայնավարն ալ ըսաւ թէ եղածը ամրա-
պընդումն է նախագահական իշխանու –
թեան : Յաջորդ օրն էր միայն որ մեծա –
մասնութիւնն ալ կարծիք կը յատնէր եւ
Իւ – Տէ – Էռ գլխաւորաբար գովքը կը
հիւսէր Շիրաքի, որու որոշումը «կը հաս-
կընար» :

Ժիսքար, ուրեմն, յայտնեց նաեւ թէ
կ'ուզէ ընդլայնել իր մեծամասնութիւնը,
դէպի կեդրոն–ձախ : Հաւանաբար հոս ալ
Շիրաք համաձայն չէր : Մնած «Փոնփի –
տուի դպրոցը», աւելի իրատես, չի սի-
րեր օրօրուիլ պատրանքներով եւ որոշ թե-
թեւութիւն մը կը տեսնէ Ժիսքարի «բա-
րեփոխումներու» մէջ : Արդարեւ ի վեր –
ջոյ, Շիրաք ալ ծանօթ է սահմանադ –
րութեան եւ գիտէ թէ ի՛ր դերը ի՞նչ է
եւ Ժիսքարի հեղինակութիւնը չի կրնար
ունենալ : Ուրեմն կը պարզուի հիմնա –
կանը, որ Շիրաք համաձայն չէ Ժիս –
քարի տարած քաղաքականութեան :

Ժիսքար, իր ելոյթին մէջ, ջանաց նաեւ
համոզել թէ եղածը «կարեւոր է բայց ոչ՝
ողբերգական» :

Ապագան միայն ցոյց կրնայ տալ թէ
ի՞նչ է եղածին բուն նշանակութիւնը եւ
մանաւանդ տարողութիւնը : Բայց այժմէն
յստակ է թէ Ժիսքար տեսակ մը «Հան –
րապետական միապետ»ի դիմագիծ կ'առ-
նէ օրէ օր եւ չի հանդուրժեր որ ամէն
մարդ իրեն պէս չմտածէ :

Քանի մը տողով

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ Թուրքերը կրակ բացած
են Յոյներու վրայ մինչ Ապահովութեան
Խորհուրդը կը թելադրէր Անգարայի եւ
Աթէնքի որ վերսկսին բանակցութիւն –
ները : Յոյները չեն փոխադարձած 3 ժամ
տեւող հրացանաձգութեան :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հիւսիսն է որ կատաղի կը-
ռիւներ շարունակուած են առջի օր, մինչ
ռմբակոծութիւնները մեղմացած էին Պէյ-
րութի արեւելեան եւ Արեւմտեան կողմը :

Fonds A.R.A.M

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ

(ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ)

ԽՄԲ. — Մաս առ մաս կը հրատարակենք գլխաւոր մասերը այն տեղեկատուութեան զոր պատրաստած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին նշանակած մարմինը (Լիբանահայ Օգնութեան Յանձնախումբ) եւ ուր կը պարզուի լիբանահայ գաղութին ողբերկական պատկերը եւ յանձնախումբին տարած աշխատանքը.—

×

Հակառակ երկրին մէջ տիրած — եւ տակաւին շարունակուող — խիստ աննպաստ պայմաններուն, երբ թնդանօթներու, հրթիռներու եւ ծանր զէնքերու ամէնօրեայ աւերիչ ռմբակոծումները սովորական երեւոյթ դարձած էին հարիւրաւոր զոհեր խլելով մէկ օրուան ընթացքին՝ Յանձնախումբս, խորհրդակցելէ ետք Թաղային Ենթայանձնախումբերու հետ, որոշեց Նպաստաբաշխումի աշխատանքը սկսիլ անյապաղ, որպէսզի տրուելիք նպաստը լաւագոյնս ծառայած ըլլայ իր նպատակին, երբ անոր անյետաձգելի կարիքը զգալի է Հայու տանջահար զաւակներուն մօտ:

Նպաստաբաշխումի աշխատանքը յապաղած էր արդէն երկու պատճառներով: Նախ անապահով վիճակը որ կը տիրէր Լիբանանի ամբողջ տարածքին վրայ, երկրորդ՝ դրամատուներու փակ ըլլալն էր: բարեբախտաբար, սակայն յաղթահարելով դժուարութիւններ կարելի եղաւ բացառիկ կարգադրութեամբ մը փոխանցումը կատարել Պէյրութի Արեւմտեան շրջանէն՝ ուր կը գտնուի դրամատունը, Արեւելեան շրջան ուր պիտի սկսէր Նպաստաբաշխումի աշխատանքը:

Յանձնախումբս Նպաստաբաշխումի աշխատանքը սկսելու որոշում տուաւ ապահովութեան տեսակէտով յարաբերաբար աննպաստ պայմաններու տակ, քանի որ պատերազմական գործողութեանց վտանգաւոր ու ծանրակշիռ ընթացքին հետ կը մեծնար ողբերգութիւնը հայ կարօտեալներուն, որոնք հիմա ոչ միայն օրուան հացի՝ այլեւ բժշկական դարմանումի եւս կարօտ են:

Լիբանահայութեան մէկ հարուածին ահաւոր դժբախտութեան պատճառներէն մէկն ալ այն իրողութիւնն է թէ Պուրճ Համուտի եւ Պէյրութի արեւելեան շրջանի Հայութիւնը աշխարհագրական դիրքով կը գտնուի իրմէ գերհզօր երկու հակամարտ ուժերու միջեւ, որոնք 15 ամիսներէ ի վեր ամէնէն արդիական զէնքերով թնդանօթներով եւ հրասայլերով մահերու ամէնէն սարսափելին արձակեցին իրարու: Երկու հակամարտ ուժերէն վրիպած ռումբերը, գնդակները անխուսափելիօրէն կը տեղային — եւ կը շարունակեն տեղալ — հայաշատ կեդրոններու վրայ:

Ռումբերու եւ կամ գնդակներու հարուածներէն վիրաւոր Հայեր կը փոխադրուէին հիւանդանոցներ, ուր սակայն, դարմանումի անհրաժեշտ միջոցները կը պակսին ոչ միայն դեղօրայքի չգոյութեան, այլեւ ելեկտրականութեան եւ ջուրի պակասին պատճառաւ եւս:

Ահա այս ողբերգական պայմաններու տակ հարկադրուեցանք սկսիլ նպաստաբաշխումի աշխատանքը Երեքշաբթի 11 Մայիս 1976ին եւ տեւեց մինչեւ 23 Յունիս 1976:

Նպաստաբաշխումը կատարուեցաւ շրջան առ շրջան:

Ա.— Այսպէս Պուրճ Համուտ բաժնուած էր հինգ շրջաններու, որոնց բնակիչներու նպաստաբաշխումը կատարուեցաւ Պուրճ Համուտի Վահան Թէքէեան վարժարանին մէջ:

Բ.— Պէյրութի Արեւելեան մասը բաժնուած էր երեք շրջաններու, որոնց բնակիչներու նպաստաբաշխումը կատարուեցաւ Հաճնոյ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ կից Սահակ Մեսրոպեան վարժարանին մէջ:

Գ.— Իսկ Պէյրութի Արեւմտեան շրջանի բնակիչներու համար նպաստաբաշխումը կատարուեցաւ Ալեք Մանուկեան կեդրոնին մէջ:

Մամուլով եւ կարելի բոլոր միջոցներով (Թաղային Ենթայանձնախումբերու անդամները անձնապէս իմաց տալով, եկեղեցիներու մէջ կատարուած յայտարարութեամբ եւայլն) ժողովուրդին ծանուցուեցաւ Նպաստաբաշխումի թուականներն ու վայրերը, ուր նպաստաբաշխումը կատարուեցաւ հերթով եւ արձանագրուած կարօտեալներու մականուններու այբուբենական կարգի դրութեամբ:

Նպաստաբաշխումի վերոյիշեալ վայրերուն մէջ օրինակելի կարգապահութեամբ ներկայացան հայ կարօտեալները, որոնց անունները ստուգուելէ ետք նախապէս կատարուած արձանագրութեանց անուանացանկին վրայ, անոնք ներկայացան Թաղային Ենթայանձնախումբի անդամներուն, անձ գլուխ 25 լ.ո. ստանալու համար: Ստուգումի եւ վարչական ընդհանուր աշխատանքը վարեց Յանձնախումբիս կողմէ նշանակուած վարիչ քարտուղարը, որուն օժանդակեցին խումբ մը կամաւոր երիտասարդ — երիտասարդուհիներ, Ենթայանձնախումբերու կողքին:

Արդ, կը ներկայացնենք նպաստաբաշխումի ընդհանուր պատկերը որ հետեւեալն է.—

Ա.— Պուրճ Համուտի շրջանին մէջ նպաստ ստացան՝ 2972 ընտանիք, 15.484 հոգի կ'ընէ 387.100 լիբ ոսկի:

Բ.— Պէյրութի Արեւելեան շրջանին մէջ՝ 1099 ընտանիք, 4980 հոգի կ'ընէ 124.500 լիբ ոսկի:

Գ.— Պէյրութի Արեւմտեան շրջանին մէջ՝
159 ընտանիք, 680 հոգի կ'ընէ 17.000 լիբ. ոսկի:

Ընդհանուր գումար 4.231 ընտանիք, 21.144 հոգի կ'ընէ 528.600 լիբ ոսկի:

Կը տեսնուի թէ Յանձնախումբս նպաստաբաշխումի յատկացուց լիբ. ոսկի Հինգ Հարիւր Քսան Ութ Հազար Վեց Հարիւր (528.600 լ.ո.) 4.231 ընտանիքներու, ինչ որ մեծ բարիք մը եղաւ հայ ժողովուրդի այս աղետեալ զաւակներուն:

Մեծապէս գնահատելի կը գտնենք Սեբովբէ արք. Մանուկեանի հանդամակութեան՝ ի նպաստ՝ անձնուիրաբար կատարած ազգօգուտ գործունէութիւնը եւ իր հովանաւորած Յանձնախումբին կորովի ու տքնաջան աշխատանքը, որուն շնորհիւ նկատառելի գումարներ փոխանցուեցան մեզի:

Հայերուս մէջ մեծ է թիւը վիրաւորուածներուն, որոնք հիւանդանոցներու մէջ խնամքի կը կարօտին: Ոմանք մնայուն կերպով անդամալուծուած են եւ խնամքի կը կարօտին: Կարգ մը հայ ընտանիքներ դժբախտութիւն ունեցան մէկէ աւելի կորուստ ունենալու:

Կան հայ ընտանիքներ որոնց տուները քանդուած են կամ կողոպտուած: Ուրիշներ իրենց սեփական տունը ձգած են անապահովութեան պատճառաւ եւ մնացած են անտէր անտիրական: Օրինակ մը տալու համար, Քարանթինայի շրջանին վրայ կատարուած յարձակումի հետեւանքով հոն բնակող շուրջ 400 հայ ընտանիքներ վերջնապէս կորսնցուցին իրենց տուներն ու ինչքերը: Իսկ Թոմարզա կոչուած շրջանին մէջ շուրջ 100 հայ ընտանիքներու տուները հրոյ ճարակ դարձան:

Ի Դիմաց
Լիբանահայ Օգնութեան Յանձնախումբի
Ատենապետ՝ ՅՈՎՀ. ԳԱՍԱՐՃԵԱՆ

Փոխ - Ատենապետ՝
Փրոֆ. Բ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

1976 Յուլիս 21

(Շար.)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՄԱՀ ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿ

— o —

Այս խորագիրը կրող չորս երկար սիւնակներ գրաւող յօդուածով մը բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեան սրտցաւ մօտեցումով մատնչած է այն յոռի եւ, հետեւաբար, դատապարտելի բարքերը, որոնք վերջին տասնամեակներուն լայն տարածում գտած են Հայաստանի մէջ, գերեզմանատուներէ ներս եւ դուրս, անդարձ մեկնողներու յիշատակը յարգելու ուղղութեամբ: «Սով. Հայաստան» օրաթերթի մէջ լոյս ընծայած յօդուածով (*) բանաստեղծուհին բնական գտած է, որ մեռելներու յիշատակը յարգուի պարտ ու պատշաճ ձեւով: Սակայն «մերժելին այդ սովորութիւնների չափազանցումն է, չափազանցում, որը վերջին երկու տասնամեակներում առանձին թափ է ստացել, եւ որը այնքան անհամատեղելի է մեր նոր ըմբռնումների, արժէքների գնահատման մեր չափանիշների հետ: … Իմ խօսքն, անշուշտ, չի վերաբերում մեր այն ազնիւ, մարդասիրական գործին, երբ դժբախտութեան ժամանակ ազգուտակով թիկունք են կանգնում մերձաւորին, ոչ ալ «ողորմաթաս» կոչուող այն աւանդոյթին, երբ թաղումից յետոյ հարազատները գալիս են տուն՝ սփոփելու վշտահար ընտանիքին եւ մի թաս գինի պարպելու հանգուցեալի յիշատակին եւ ապրողների ողջութեանը: Խօսքը ցուցամոլ չափազանցութիւնների մասին է, որ արւում են ոչ այնքան յիշատակը յարգելու եւ մերձաւորներին մխիթարելու որքան սեփական կարողութիւնը ցուցադրելու համար: Ինչի՞ նման են այն լայնածաւալ սեղանները խավիարով, իշխանով ու վերջերս էլ՝ խմորեղէնով ծանրաբեռ, որ բացւում են սգակիրների տանը: Միայն որոշ տիպի անձինք դա կարող են համարել առաւել յարգանք հանգուցեալի յիշատակին, իսկ գիտակից մարդկանց մէջ դա առաջացնում է հակադարձ զգացում»:

Ս. Կապուտիկեան ապա անդրադարձած է ցուցամոլութեան մէկ այլ երեւոյթի մը, որ կը պարզուի գերեզմանատուներու մէջ: «Ասում են որոշ էքսկուրսավարներ «սեփական նախաձեռնութեամբ» զբօսաշրջիկների համար «տեսարժան» վայր են դարձրել Երեւանի այն գերեզմանատունը, որին ժողովուրդը Թոխմախան Գէօլ անունն է տալիս: Ճիշդն ասած սրան դժուար է հաւատալ, որովհետեւ, իմ կարծիքով, ուրիշ ոչ մի բան մեր քաղաքում չի կարող այդքան շօշափելի «քարեղէն» առարկայութեամբ ցուցադրել մեր կեանքում տեղ գտած որոշ

ՀՕ՛ ՀՕ՛ ՀՕ՛

— o —

— Մինչեւ հիմա այդպէս չէիր մտածեր, իշու գլօխ, մինչեւ հիմա անոնք այստեղ ըլլալու էին, քիթերնին ալ գետինը քըսուած ըլլար, աւելցուց Զաքարը:

— Քիթերնին, այնպէս գետինը քսուաւ որ…

Է

Իսրայէլի հարազատները երկու տարուան գացած էին Ամերիկա:

Գալերնուն պէս Իսօն արդէն գտան անկողնոյ մէջ:

Հազիւ կը շարժէր, երբեմն երբեմն ուժ կ'ունենար ելլելու պառկած տեղէն եւ պըտըտելու սենեակին մէջ, մէկ վար մէկ վեր եւ ալ ուժը կը հատնէր, կը մտնէր անկողին:

— Հէյ, հէյ, ի՛նչ օրեր էին, ինչ մարդէր, կը հառաչէր Իսօն:

Իր կինը ձեռքերովը կուտար խմելիքի լեցուն գաւաթը, որովհետեւ բժիշկներ ըսած էին, որ ոգելից ըմպելին չկտրես, եթէ ոչ աւելի շուտ կը մեռնի:

Ալ Ս. Գրքի եւ Քրիստոսի մասին չէին խօսեր, որպէսզի հայհոյանքի պատճառ չըլլային, միայն քնացած ատեն աղջիկն ու կինը գաղտնի, լռելեան Սաղմոս կը կարդային, մէկ քանի անգամ ալ պատուելին կանչեցին եւ սնարին վերեւ աղօթք ընել տուին:

Տղան արդէն գործին խլուրն էր, գործին բոլոր «փիւֆ ելքերը» սորվեցաւ, բայց Զաքարին հետ յարաբերութիւնները լաւ չէին:

— Ծըլըգ է, կ'ըսէր Իսօն Զաքարին, կարեւորութիւն մի տար:

— Ինչ կարեւորութիւն պիտի տամ, կը պատասխանէր Զաքարը:

Ը.

Իսրայէլի վերջին ժամը հնչեց:

Բոլորը ձեռք քաշեցին: Իսօն հոգեվարքի մէջ էր, բայց տղան գնաց ու նոր բժիշկ մը բերաւ:

— Նօ հօփ, յայտարարեց ամերիկացի բժիշկը: Իսօն կ'ապրէր իր վերջին ժամերը:

Դէմքը գլուելի ձեւեր կ'առնէր, բերանը կը բացուէր ու կը գոցուէր, աչքերուն ալ չէր կրնար հրամայել, յառած էր տարածութեան վրայ:

Միայն երբեմն լսելի կ'ըլլար իր կոկորդի խորութենէն ձայնի մը խուլ եւ խըռպոտ թրթռացումը. հօ՛, հօ՛, հօ՛,…

Կինը մօտեցաւ իր հոգեվարող ամուսնին.

— Իսրայէլ, ի՞նչ է, ի՞նչ ունիս, ի՞նչ կ'ըսես, հօրաքոյրդ հօրեղբայրդ…

— Հօ՛, հօ՛, հօ՛,…

Մօտեցաւ իր մեծ աղջիկը եւ իբր թէ հասկըցաւ.

— Հով կ'ուզէր:

Հովահարը բերին, սկսան հով տալ, բայց Իսօն դժկամակութեան արտայայտութիւններ ըրաւ եւ շարունակեց.

— Հօ, հօ, հօ,…

Դարձեալ կինը մօտեցաւ, ականջը տըւաւ բերնին.

— Հոգի կ'ըսէ, հոգիի փրկութեան համար է, ըսաւ ու լացաւ:

Բայց Իսօն յամառօրէն բան ուզելու պէս կը կրկնէր անընդհատ.

— Հօ, հօ, հօ…

Կինը յուսահատած իր ամուսինին վերջին բաղձանքը կատարելու տենչէն.

— Տղաս ըսաւ անիկա իր տղուն, գնա, Պ. Զաքարը կանչէ, թերեւս անիկա հասկընայ:

— Տղան վազեց եւ բերաւ Պ. Զաքարը:

Զաքարը լացակումած աչքերով, ինքն ալ արդէն մօտիկ գերեզմանին, մօտեցաւ իր վաղեմի բարեկամի սնարին վերեւ, ականջը դրաւ բերնին եւ լսեց:

— Հօ՛, հօ՛, հօ՛ …

— Վայ, զուրպան քեզ, Իսօ, աղաղակեց Զաքարը, ես քու բերանիդ ու «հօ»իդ մեռնիմ, եւ դառնալով Իսրայէլի կընոջը, տիկին, ուիսկի կ'ուզէ, գաւաթ մը ուիսկի տուէք, ապա Իսրայէլին՝ հա՛, հա՛ հա՛, հիմա կը բերեմ, Իսօ, «հօ» կը բերեմ:

«Հօ»ն իրենց բարբառով ուսկի էր:

Բերին գաւաթ մը «հօ»ն. Զաքարը առաւ, մօտեցուց Իսրայէլի տժգոյն, անկենդան շրթունքներուն պարպեց «հօ»ի բաղձանքէն բաց խոռոչին մէջ:

Իսօն խեղդուեցաւ, կէսը թափեց բերնին երկու կողմերէն վար, լեզուն հանեց դուրս, թաթխեց «հօ»ի յամեցող կաթիլներուն մէջ:

— Իսօ, հոգուդ զուրպան, հօ է եա, ամրմնջեց Զաքարը մեռնող մարդուն ականջին ի վար: Իսօն ոչ մէկ շարժում ըրաւ փորձեց, ոչ ալ այլեւս «հօ»ն լսուեցաւ. լեզուն դուրս ձգած՝ լիզեց կաթիլները, ապա երեք անգամ ցնցուեցաւ ու մեռաւ:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ
(Վերջ)

Fonds A.R.A.M

...րոյթ երեւոյթներ, ինչպէս այդ վայրը: ...կլառեղ, ի թիւս մեռելատիրոջ վշտից ...նոյթ քամող այլանդակութիւնների (սա ...ամենին խօսակցութեան նիւթ է), աչքի ...է զարնում գրանիտէ եւ մարմարէ՝ մի- ...լիոնաւոր ռուբլիներ կլանող, տենդոտ ...մրցավազքը, ռուբլիներ, որոնց գոյաց- ...ման ակունքը շատ կասկածելի է: Կառու- ...ցում են այդ սենեակաչափ «կոթողներ» ...եւ ոչ ոք, – ոչ կառուցողները, ոչ էլ թոյ- ...լատրողները, – հաշիւ չեն տալիս, թէ ...րարոյական անկման ինչ պերճախօս «յու- ...շարձաններ» են դրանք: Մեր պապերն ու ...հայրերը երկիւղել են մահից, յիշատակը ...համարել են սրբութիւն: Նրանք՝ կորց- ...րած հարազատի սիրոյն՝ նուիրատուու- ...թիւններ են արել, մատաղ են մորթել ...ու բաժանել աղքատներին, որպէսզի վեր- ...ջիններս չզլանան իրենց օրհնութիւնը ...հանգուցեալին: Նրանք իրենց հարազատի ...յիշատակին՝ սեփական ղրկանքի գնով, ...բարի գործեր են կատարել, վանքեր են ...կառուցել, կամուրջ ու աղբիւր են բա- ...ցել, որբեր են որդեգրել, եւ այս բոլորը՝ ...իրենց հոգին թեթեւացնելու, վախճա- ...նուածի հանդէպ սէր ու յարգանք ար- ...տայայտելու համար: «Օղորմի իրեն» երկիւ- ...ղած ու շնորհակալ շշնջացել են մարդիկ, ...եւ այս բառը մխիթարել է կորստի տխ- ...րութը, ինչ – որ չափով ամոքել նրա վէր- ...քը: Եւ ահա ինձ, որպէս գրողի, շատ է ...հետաքրքրում, թէ ի՞նչ մտածում եւ հո- ...գեվիճակ ունի այն անձնաւորութիւնը, ...որը իր շատ սիրած, շատ պաշտած հարա- ...զատի գերեզմանի վրայ կաշառքով կամ ...այլ կեղծութեամբ ձեռք բերուած դրա- ...մով եւ կամ ուրիշ անօրինական միջոց- ...ներով չքեղաշուք մահարձան է կանգնեց- ...նում: Թեթեւանո՞ւմ է արդեօք նրա հո- ...գին, այդ մահարձանը իր հանգուցեալի ...յիշատակի յաւերժացո՞ւմ է համարում: ...Բայց չէ՞ որ շրջակայ խաղաղ շիրիմներից ...ամբարտաւանօրէն տարբերուող այդ մե- ...ծածաւալ ու մեծածախս դամբարանների ...կողքով անցնելիս, մարդկանց մէջ հան- ...գուցեալի հանդէպ ցաւի ու ափսոսանքի ...փոխարէն, զայրոյթ ուանրարեացակա- ...նութիւն է առաջանում: Զայրանում ես, ...որ մեր կարգերում, մեր հասարակու- ...թեան մէջ ուր մարդիկ գնահատւում են ...անձնուրութեանը բերած իրենց վաստակով, ...իրենց ձեռքով ու նուիրուած աշխատան- ...քով, յանկարծ հանդիպում ես այնպիսի ...մի «գերեզմանային» փաստի, երբ դրամն ...է որոշողը, երբ չի պահպանւում ոչ մի ...համեստութիւն ու օրինաչափութիւն, եւ ...կանգնում զարտուղի ճանապարհներով ...ձեռք բերուած անարժան մի ոմն մահից յե- ...տոյ էլ «յաւերժանում» է գրանիտէ կամ ...մարմարէ սիւն ու օբելիսկով:

...Ցաւօք սրտի, մեծագլորդ այս մա- ...հարձանների, «ճոխ» թաղումների ու ըլ- ...խական ընկալումը ոմանք չեն հասկա- ...նում: Եւ ահա, ունեն հնարաւորութիւն, ...թէ չունեն, պատեպատ են զարկւում, ...պարտքեր են անում, երեխաների բերա- ...նից կտրում ու եղած – չեղածը դնում են հոգեհացի, եօթի, քառասունքի ու յետոյ էլ՝ քար ու բազալտի մէջ, կարծելով, որ միայն սրանք են մեռեալի յիշատակը արժանւոյն յարգելու եղանակը: Քանի – քանի ընտանիքներ զոհ են դնում տարեցտարի զօրացող այս վնասակար մտայնութեանը, հոգեկան ու նիւթական այս անհարկի սպառումին՝ մերձաւորի կորստեան ցաւին աւելացնելով դրամական խոշոր կորուստներ, քայքայման եզրին հասցնելով ընտանիքը»:

Ս. Կապուտիկեան առաջինը չէ, որ մատնաշած է այս դատապարտելի բարքերն ու սովորութիւնները, որոնք մուտք գործած են Հայաստան, վերջին տասնամեակներուն: Իբրեւ օրինակ յիշենք, որ գրագիտուհի Անահիտ Սահինեան, «Գրական Թերթ»ի մէջ, 1973 Հոկտ. 12ին, իր կարգին դատապարտած էր զանոնք:

Դեռ 1970ին, Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդը յատուկ քննութեան նիւթ դարձուցած էր այս հարցը հաստատելէ ետք, թէ «գերեզմանատներում կանգնեցւում են հսկայական մահարձաններ եւ տապանաքարեր, գերեզմաններում անցկացւում է ջրմուղ եւ ելեկտրալուսաւորութիւն, կառուցւում են դամբարաններ, որ անթոյլատրելի է առողջապահական նկատառումներով»: Տրուած որոշումը կը նախատեսէր «քաղաքացիական թաղման օրինակելի ծիսակարգ հաստատել, արգելել գերեզմանատներում մեծածաւալ յուշարձանների եւ այլ գերեզմանային կառուցւածքների տեղծումը կամայականօրէն կազմուած նախագծերով, մահարձանների կառուցումը պէտք է իրականացուի միայն Հանրապետութեան Պետշինի յանձնարարած նախագծերով եւ Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների սովետի գների պետական կոմիտէի հաստատած գներով» եւայլն («Սով. Հայաստան» 1970, Մայիս 7): Վերջին անգամ 1975 Յուլիսին էր, որ պատկան մարմինները վերստին քննելով հարցը կրկին համապատասխան որոշումներ տուած էին, որոնք, ինչպէս յայտնի կը դառնայ Ս. Կապուտիկեանի ներկայ գրութենէն, անգամ մը եւս անկատ մնացած են:

Բանաստեղծուհին իր յօդուածը վերջացուցած է գրելով. — Յիշենք մեռելներին, սակայն առանց ապրողներին մոռանալու: Խորապէս թափանցենք «ողորմի իրեն» եւ «դու ողջ մնաս» արտայայտութիւնների էութեան մէջ, ուր խտացած է ժողովրդի հազարամեայ հոգեկան փորձն ու կենսահաստատ փիլիսոփայութիւնը»:

ՔԱՂՀԱՆ

(*) Օգոստոս 7

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԲԱԲԱԽԵԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

— o —

Յառաջէն տեղեկացանք Բաբախեան քահանայի մահուան ցաւալի լուրին: Մտաւորական մը եւս հողին կը յանձնուի:

Լաթաքիա բնակած շրջանիս, հաճոյքն ունեցած էի քանի մը տարի վայելելու Սուրէն Բաբախանի հաճելի ընկերակցութիւնը: Այս պարագան վրաս պարտականութիւն կը դնէ քանի մը տող գրելու, յարգելու համար յիշատակը վաղեմի սիրելի ընկերոջ մը:

Ծանօթ է բոլորին թէ, Ալէվիք պետութիւն մը ստեղծուած էր Սուրիոյ եւ Լիբանանի հողամասին միջեւ, Ֆրանսական իշխանութեան ներքեւ եւ որուն մայրաքաղաքն էր Լաթաքիա, 2500 հայութեամբ:

Հոն կը գտնուի Երուսաղեմապատկան Ս. Յակոբեանց վանքը, որ ունի եկեղեցի, Առաջնորդարան, եւ յարակից բազմաթիւ սենեակներ, Երուսաղէմ ճամբորդող նախկին ուխտաւորներու յատկացուած, ինչպէս նաեւ ճամբուն վրայ ալ շինուեցաւ 9 խանութներ:

Մեր ջանքերով բացուեցաւ ազգային վարժարան մը այդ սենեակներուն մէջ, մանկապարտէզ, 6 նախակրթարաններու սենեակներ եւ մէկ տնօրէնութեան սենեակ:

Վարժարանը ունէր 250 երկսեռ աշակերտութիւն, տնօրէն եւ 6 – 7 ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ:

Թաղական Խորհուրդի անդամներս կը ղեկավարէինք այդ վարժարանը:

Տնօրէնութեան պաշտօնը քանի մը տարիներ յանձնուեցաւ Սուրէն Բաբախեանի:

Այս առիթով եւ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարմնի իբրեւ ընկեր մտերմութիւն մը ստեղծուեցաւ մեր մէջ որ անմոռանալի պիտի մնայ:

Ան, ոչ միայն վարժարանի տնօրէն էր, այլեւ կ'աշխատէր բոլոր ազգային մարմիններու Կրթասիրաց Միութիւն, Նոր Սերունդ, Ասպարէզ Թատերախումբ, Հ. Մ. Ը. Մ., սկաուտական խումբ եւայլն:

Կատարեալ զոհաբերումով, սիրալիր ու համեստ բնաւորութեամբ, ան ոչ միայն գլխական աշխատանքներու եւ բանաստեղծութեամբ կը զբաղէր, այլեւ բոլոր հանդէսներու մեր բանախօսն էր:

Բաբախեան իր բարեացակամ վերաբերմունքով սիրուած էր Լաթաքիոյ ամբողջ հայութենէն, նոյնիսկ տեղացիներէն:

Բաբախեան աշխատած էր նաեւ Պէյրութի Ս. Նշան վարժարանը եւ երբ Փալանճեան ճեմարանը նոր բացուեցաւ, Շանթի եւ Աղաբալեանի տնօրէնութեան տակ, բոլոր ուսուցիչներու հետ նեղ պայմաններու մէջ գործակցած է:

Եղաւ որ պաշտօնի բերումով հեռանամ Լաթաքիայէն եւ հաստատուիմ Թրիփոլի զինուորական ժէնիի մէջ: Այդ շրջանին ընկեր Բաբախեան մեկնած էր Լաթաքիայէն եւ գացած Սուէտիա, ամուսնացած՝ եւ յետոյ իմացանք որ քահանայ ձեռնադրուած է:

Անգամ մը գործիս բերումով զրկուեցայ Լաթաքիա քանի մը օրով, հասնելուս յաջորդ օրը լսեցի զրասենեակէս, վանքի եկեղեցւոյ կոչնակին մեռելային ղօղանջը, անմիջապէս փութացի վանք, մուտքին, բարեկամներս յայտնեցին որ մեր մէկ սիրելի հին զէյթունցի բարեկամի մը թաղման արարողութիւնը կը կատարուէր, մտայ ներս չափազանց յուզուած՝ ի՛նչ կ'ուզէք որ տեսնեմ մեր Բաբախեանը շուրջառ հագած խաչը ձեռին թաղման արարողութիւնը կը կատարէր, դագաղին առջեւ կեցած:

Բաբախեանը քահանա՛յ...: Այո՛, եւ եղաւ արժանի եւ համեստ քահանայ մը, իր ժողովուրդին հոգեւին նուիրուած: Յիշատակդ պիտի մնայ մեր մօտ սիրելի տէր–հայր:

Գ. ՋԳՈՒՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստանի հիւր եղած է Ֆրանսայի խաղողագործութեան եւ գինիի գիտահետազօտական Ազգային հիմնարկութեան տնօրէն, Ֆրանսայի Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ, ակադեմիկոս փրոֆ. Փիէր Ժիւկլէն:

Հայաստանի խաղողագործութեան, գինեգործութեան եւ պտղաբուծութեան գիտահետազօտական հաստատութեան մէջ, խաղողի ընտրութեան աշխատանքներու ձեւէն եւ արդիւնքներէն բացի, ան, մասնաւորաբար ծանօթացաւ Գիւղատնտեսական Գիտութիւններու Համամիութենական Ակադեմիայի թղթակից – անդամ Ս. Պօղոսեանի ձեռք բերած տեսակներուն եւ ընտիր ձեւերուն:

Փրոֆ. Փիէր Ժիւկլէն զեկուցում մը կարդաց Ֆրանսայի խաղողագործութեան եւ գինեգործութեան նուաճումներու մասին:

×

Սիսիանի մէջ, սկսած է գործել Գորիսի հիւսածեղէնի գործարանի մասնաճիւղը: Ան կահաւորուած է հայրենի մեքենաներով եւ սարքաւորումներով: Հոն՝ կ'աշխատին 150 բանուորներ եւ մինչեւ տարեվերջ իր արտադրութիւնը պիտի հասնի 500 հազար ռուբլիի արժողութեամբ հիւսուածեղէնի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (166)

ՀՐԱՇԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՍՏՈՒԱԾ ՍԷՐ Է

Ազատել անկէ առանց ռեւէ յոյս ունենալու: Չէ՞ որ ուրիշի մը հետ ամուսնացած էր ինքը, չէ՞ որ Ալթիէրիի կինն էր:

Ջայն ազատելով իր հօրը, իր ամուսինին դէմ ելած պիտի չըլլա՞ր...: Այո՛, բայց ի՞նչ իրաւամբ այդ երկու մարդիկը, այսինքն հայրն ու ամուսինը զինքը խաբած էին ...: Ի՞նչ պիտի ընէր անոնց...: Այդ մարդիկը պատժուելու արժանի էին... ճիշդ է... բայց ո՞վ էին անոնք... մին իր հայրը, միւսը՝ իր ամուսինը...:

Պիտի սպաննէր զանոնք, երկուքն ալ... եւ յետոյ, անձնասպան պիտի ըլլար...:

Մեռնի՛լ... աւա՛ղ...:

Բայց չէ՞ որ ինքն ալ դաւաճանած էր իր նշանածին դէմ, չէ՞ որ ինքն ալ պատիժի արժանի էր...:

Եթէ հաւատարիմ մնալ ուզէր, կրնար ձերբակալուիլը աչք առնելով դէմ դնել հօրը կամքին: Ինչո՞ւ ատանկ չըրաւ...:

Այո՛, յանցաւոր էր եւ գործած յանցանքը միայն մահով կրնար քաւել:

Ահա այսպէս, դառն մտածումներու մէջ թաղուած, երբ նայուածքը տարտամօրէն չորս կողմը կը պտըտցնէր, յանկարծ տեսաւ ծերունի Ֆիլիփը որ Տանտօլոյի պալատէն դուրս կ'ելլէր:

Ծերունի սպասաւորին հօրը պալատէն դուրս ելլելու պարագան իրեն տարօրինակ չերեւցաւ: Հոգեկան այնպիսի վիճակի մը մէջ կը գտնուէր որ ինք, դէմը ով որ ելլէր, անկէ օգնութիւն մը պիտի սպասէր:

Կամաց կամաց, հեռուէն, հեռու, մինչեւ Օլիվօլօ կղզին Ֆիլիփի հետեւեցաւ:

Ֆիլիփ տունէն ներս մտնելով ձեռքի պայմանագրութիւնը սեղանի մը վրայ դըրաւ: Յետոյ ետին դառնալով երբ Լէօնօրը նշմարեց, ուրախութեան եւ զարմացման ճիչ մը արձակեց:

Լէօնոր հաւատարիմ սպասաւորին ձեռքը մեծցած էր, Ֆիլիփ զայն իր հարազատ աղջկանը պէս կը սիրէր:

Լէօնոր առանց բերանը բանալու աթոռի մը վրայ նստաւ:

— Տիկին, ձեզի աղուոր լուր մը ունիմ, խօսք առաւ Ֆիլիփ: Հայրերնիդ տուներնիս փլցնել մտադրած է, բա՛յց պիտի չփլցուի:

— Ինչո՞ւ, հարցուց Լէօնոր անտարբերութեամբ:

— Որովհետեւ ծախուեցաւ:

— Ո՛հ, իրա՞ւ, թոթովեց Լէօնոր:

— Աւելին կայ, Տիկին: Տուներնիս ծախու առնող ազնուականը խոստացաւ որ տունին մէջ բան մը պիտի չփոխէ, ամէն բան իր տեղը պիտի մնայ: Աւելին կայ. ըսաւ նաեւ որ, հազիւ քանի մը օր պիտի բնակի հոս:

— Ատ ի՛նչ տարօրինակ գնորդ է եղեր, մըլտաց Լէօնոր այնպէս ցոյց տալով որ կը հետաքրքրուէր այդ գործով, մինչդեռ իրականութեան մէջ իր մտածումներով զբաղուած էր:

— Ամէն բան լմնցաւ, շարունակեց ծերունին: Ահա առուծախի պայմանագրութիւնը, հայրերնիդ ստորագրեց: Այս գիշեր օտարական ազնուականը դրամը պիտի բերէ:

Այս ըսելով Ֆիլիփ պայմանագրութիւնը բաց վիճակի մէջ Լէօնորի երկարեց:

Այս վերջինը յանկարծ սարսռաց:

Ժան տի Լօրէնցօ, փսփսաց:

Եւ դէպի դեղին կտրեցաւ:

Ինքզինքը զսպեց... հոգեկան տարաբնոյն վիճակի մը մէջ կը գտնուէր, այնպիսի վիճակի մը մէջ կը գտնուէր ուր մարդ–մեքենան պայթելու աստիճան ինքն իր մէջ կ'ամփոփէ իր կորովն ու ճիգերը:

— Բայց ի՞նչ ունիք, Տիկին, ի՞նչ եղաք, մրմնջեց Ֆիլիփ: Մէկէն ի մէկ տակն ու վրայ եղաք:

— Բան մը չէ, Ֆիլիփ, գլուխս դարձաւ: Դուն սա ըսէ թէ մեր տունը այս մա՞րդը գնեց:

— Այո՛, Տիկին:

— Եւ հայրս ալ ստորագրե՞ց այս պայմանագրութիւնը:

— Այո՛, տիկին: Կարծեմ թէ տունին ծախուիլը չէիք ուզեր, անոր համար խըռովութեան մատնուեցաք:

— Ճիշդ գտար, Ֆիլիփ: Բայց քանի որ հայրս պայմանագրութիւնը ստորագրեր է, ի՞նչ կրնամ ընել:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՄԱՐՍԷՅԼ.—

Այրի Տիկին Աշխէն Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տարօն Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եավէրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Անէթ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Իվ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժան - Փիէր Աքիմժաք եւ զաւակները, Պ. Յարութիւն Տէրոյեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տէրոյեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժօժօ Տէրոյեան եւ զաւակները, Պ. Մարսէլ Տէրոյեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Սարգիսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Տուտու Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Պօղոսեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Պօղոսեան եւ զաւակները (Աւստրալիա), Տէր եւ Տիկին Միշէլ Ղազարեան եւ զաւակները (Լիոն), Այրի Տիկին Հրեղէն Մելիքեան (Հայաստան) ինչպէս նաեւ Պետրոսեան, Տէր - Եղիայեան, Հաքիմեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, ազգականին եւ խնամիին՝

ՂԱԶԱՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 25ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Օգոստ. 27, ժամը 9.30ին Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Սէն - Փիէրի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

Մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Այրի Տիկին Պօղոսեանի եւ զաւակներուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերանթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

«ՅԱՌԱՋ» 50Ի

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Ճէզվէճեան 500 Ֆր. կը նուիրեն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Մարիամ Տօնիկեան եւ Պ. Յակոբ Պօղոսեան 50ական Ֆր. կը նուիրեն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Ագապի Կուպաթեանէ 50 Ֆր. իր մեռելներուն յիշատակին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ովսաննա Յակոբեանի մահուան առթիւ իր զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրէ Տէսինի Հ. Յ. Դ. տան շինութեան:

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք

ՐԱՖՖԻ-ի

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ
(13 հատոր)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ.

Դիմել.—
Congrégation Mekhitariste
Mekhitaristengasse 4
1070 Vienne Autriche

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԿԸ ՓՆՏՌԻ

Հայ երիտասարդ մը աշխատանք կը փնտռէ, գիտէ արաբերէն, անգլերէն, հայերէն եւ բաւականաչափ ֆրանսերէն:

Գրել՝

M. BICHAKDJIAN
17, rue de la Gironde
95400 Arnouville-lès-Gonesse

ԼԻՈՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ քոյրերը մանկապարտէզ կը բանան Սէր Սիր... լերան կողքին, բուրաստանի մը մէջ:

Երթեւեկը սեփական քառով մը ապահովուած է, քաջալերեցէք այս ձեռնարկը: Հեռաձայնել՝

47 – 28 – 65

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

Շաբաթ (Սեպտեմբեր 4) ժամը 18ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է Յաղթական Կամարի Անծանօթ Զինուորի բոցը արծարծել: Նաեւ՝ ծաղկեպսակ պիտի դնէ:

Կը հրաւիրուի հայ գաղութը իր մասնակցութիւնը բերել այս արարողութեան:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՄԲԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ՓԱՐԻԶ, Շաբաթ, Օգոստ. 28 ժամը 18ի առենները, Փորթ տ'Օրլէան, ռիւ Փօլ Ափէլ:

ԼԻՈՆ, Շաբաթ, Օգոստ. 28, ժամը 19ին եկեղեցւոյ առջեւ (295 ռիւ Պուալօ):

ՄԱՐՍԷՅԼ, Շաբաթ, Օգոստ. 28 կէս գիշերին, 26 ռիւ տէ Քոնվալէսան:

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Վատիկանի ձայնասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կը կատարէ Իտալիոյ ամառնային ժամով 20.15ին:

Կարճ ալիք՝ 25,61 մեթր — 31,17 մեթր — 41,93 մեթր:

Միջակ ալիք՝ Հռոմի համար 238 մեթր:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Արձակուրդի առթիւ կամ վերջնական կերպով կատարուելիք հասցէի փոփոխութիւններուն համար, մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց դիմումը կատարել փոփոխութեան թուականէն առնուազն ՀԻՆԳ օր առաջ, անպայման կցելով նոր հասցէին նաեւ հինը: «Յառաջ»ի առաքումը կը կատարուի ֆրանսական մասնագէտ ընկերութեան մը կողմէ (մեքենագրի) եւ այս պայմանաժամը անհրաժեշտ է, որպէսզի յարգուի մեր բաժանորդներուն տուած թուականները (արձակուրդի պարագային՝ մեկնումի եւ վերադարձի համար):

Այս փոփոխութեանց ծախքն է 5 ֆր. (դրոշմաթուղթ):

Արձակուրդի համար հասցէի փոփոխութիւն չենք ընդունիր Իտալիոյ համար, տրուած ըլլալով որ թղթատարական անկանոնութիւնները թոյլ չեն տար որ բաժանորդները կանոնաւորապէս թերթը ստանան Իտալիա:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԱՄՐԱՆ ՈՒ ԱՇՈՒՆԻՆ

TRANSTOURS organise

1976 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10էն 25 — ՄՈՍԿՈՒԱ-ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2850 ֆ.

1976 ՀՈԿՏ. 8էն 23 — ՄՈՍԿՈՒԱԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2450 ֆրանք

ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ և ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ԽՈՒՄԲԵՐ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Երթուդարձ օդանաւով: «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպասարկութեամբ:

Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 rue du 4Septembre — 75002 PARIS — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin — SAINT-JULIEN — Tél. 93-04-90 et 08-31-55

ՎԱԼԱՆՍ՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ դիմել Ե. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20:

Փակ է Կիրակի օրերը:

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
28-29
SAMEDI-DIMANCHE
28-29 AOUT
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS.

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

52րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 13.671

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.671

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՍՔԸ

ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ

(14/26 Օգոստ. 1896 – 26 Օգոստ. 1976)

—— Օ ——

Բ.

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վիճակի (Կ. Պոլսոյ) կեդրոնական կոմիտէն ծրագրած էր մեծաղորդ ցոյցերով միջազգային դիւանագիտութեան սեղանին վրայ դնել Հայկական Հարցը, որուն համար զոհուեր էին հարիւր հազարաւոր անմեղ Հայեր:

Պանք Օթոմանի գրաւման հետ միաժամանակ՝ նոյն օրը՝ զանազան ուրիշ ե-ղեռնափորձեր պիտի կատարուէին մայ-րաքաղաքի տարբեր շրջաններուն մէջ:

Սամաթիոյ մէջ Գնունիի, Արտաշէսի եւ Միսաքեանի ղեկավարութեամբ ընկերները պիտի յարձակէին զօրանոցին վրայ: Ղալաթիոյ կամուրջին վրայ ութ ռումբերով օդը պիտի հանուէր մեծ – եպարքոս Խալիլ Րիֆաթ Փաշայի կառքը: Բերայի մէջ, նշանակուած չորս կէտերու վրայ, ֆէտայիները պատուհաններէն ռումբ պիտի արձակէին դէպի Պանք Օթոման փութացող զինուորներուն վրայ: Ռումբ պիտի նետուէր նաեւ Պապը Ալիի վրայ եւ-այլն:

Լրտեսները լուր տուած ըլլալով ոստիկանութեան, կարելի չեղաւ գործադրել բոլոր ծրագիրները: Ձախողեցաւ Սամաթիոյ ձեռնարկը, որուն համար ամիսներով պատրաստութիւններ տեսեր էին մեր ընկերները: Ռուսուցչուհիներու աջակցութեամբ ռումբեր շինած էին դպրոցին մէջ: Թուրքերը գիշերանց իրենց տան մէջ պաշարեցին մեր անձնազոհ հայդուկները, որոնք մինչեւ իրենց վերջին ռումբն ու փամփուշտը հերոսաբար կռուելով նահատակուեցան:

Ծրագրուած էր դրամատունը գրաւել մեծ խումբով: Որոշեալ ժամուն 26 ընկերներ միայն հասան ժամադրավայր: Վաւերէշ-պատասխանատուն էր Բաբգէն Սիւնի (Պետրոս Փարեան), Բինկեանցի, 23 տարեկան, կեդրոնականցի: Օգնականներն էին Արմէն Գարօ (Գարեգին Փաստրմաճեան և Հրաչ (Հայկ Թիրեաքեան), որոնք կէս ձգած էին գիւղատնտեսական ուսումը, Նանսիէն փութացեր էին Պոլիս: Միւս 23 հայդուկները գրեթէ բոլորն ալ համեստ աշխատաւորներ էին, գաւառացի պանդուխտներ որոնք միջին տարիքը 25ը չէր անցներ: Շատեր անուս էին: Զիրենք միացնողը նոյն վսեմ գաղափարականն էր, հայ ազգի ազատութիւնը, Հ. Յ. Դ. Նուիրական դրօշակին տակ:

Ղեկավար Բաբգէն Սիւնի եղերական մահով կը նահատակուէր դրամատան մուտքին: Արմէն Գարօ կը ստանձնէր ռազմական գործողութեանց ղեկավարութիւնը, յետոյ Պանքան պարպելու բանակցութիւնները:

Շէնքի վերնայարկէն Հրաչի տուած նշանին վրայ Լեւոն Նէվրուզ ձիու կառքով կը փութար Թարապիա՝ վեց դեսպաններուն յանձնելու համար Հ. Յ. Դ. Պոլսոյ Կեդր. Կոմիտէին պահանջմնագիրը 12 յօդուածէ բաղկացեալ:

Իրենց ամարանոց պալատներուն մէջ նստած՝ դեսպանները ո՛չ մէկ լուրջ ձեռնարկ կատարեցին դադրեցնել տալու համար ջարդը, որ սկսած էր Պոլսոյ հայաբնակ թաղերուն մէջ, Ապտիւլ Համիտի հրամանով:

Դրամատունը գրաւող հերոսները անդադար կրակ կը տեղային Վոյվոտայի փողոցէն իրենց դէմ յարձակող զինեալ ուժերուն եւ ամբոխին վրայ, անոնցմէ տասնեակներ գետին փռելով:

Նախապէս կառավարութեան կողմէ զինուած Թուրքեր ու Քիւրտեր. անխնայ կը կոտորէին Ղալաթիոյ քարափին վրայ աշխատող անմեղ հայ բեռնակիրները եւ կը յարձակէին Հայոց անպաշտպան թաղերուն վրայ: Ամէնէն շատ կորուստ կը կրէին Խասգիւղի Հայերը՝ Հրեաներու մեղսակցութեամբ:

Դեսպանները Ոսկեղջիւրի մէջ խարսխած իրենց պահականաւերէն զինուոր ցամաք կը հանէին ոչ թէ ջարդերը արգիլելու այլ իրենց հպատակները պաշտպանելու համար:

Կոտորածները պիտի տեւէին երեք օր: Զոհերուն թիւը՝ վեց հազար:

Այդ դէպքերու մասին մանրամասն տեղեկութիւններ հրատարակուած են ֆրանսական Դեղին եւ անգլիական Կապոյտ Տետրակներուն մէջ եւ Օսմանեան դրամատան փոխ – տնօրէն Ֆրանսացի Օպուանոյի կողմէ: Ժամանակին այս էջերուն մէջ մանրամասնօրէն խօսած ենք անոնց մասին: Արմէն Գարօ եւ Հրաչ առաջին վայրկեանէն իսկ ապահովցուցեր էին դրամատան փոխ – տնօրէնը, պաշտօնեաներն ու կարգ մը յաճախորդներ, թիւով շուրջ 150 հոգի, թէ ո՛չ մէկ վնաս պիտի հասցուի իրենց: Թէ իրենք հայ հայրենասէրներ են եւ ազգային նպատակ կը հետապնդեն:

Արմէն Գարօ Օպուանոյի միջոցաւ Եըլտըզի պալատը կը ղրկէ դրամատունը գրաւող յեղափոխականներու դրաւոր պահանջները: Արմէն Գարօ եւ Հրաչ սահուն ֆրանսերէն կը խօսէին՝ զարմացնելով պաշտօնեաները:

Օպուանօ Եըլտըզի մէջ կը հանդիպի դրամատան տնօրէն անգլիացի Սըր Էտկար Վէնսանի եւ ռուսական դեսպանատան աւագ թարգման Մաքսիմովի: Այս վերջինը յանձն կ'առնէ երթալ Պանքան եւ բանակցիլ յեղափոխականներուն հետ:

Բանակցութիւնները կը տեւեն մինչեւ առաւօտեան ժամերը: Հայդուկները կորսնցուցեր էին եօթը հոգի, մեռեալ կամ վիրաւոր: 19 հոգի դուրս կ'ելլէին երկու շարքի վրայ շարուած զինուորներու պաշտպանութեան տակ: Թուրք հրամանատարը կը հարցնէ թէ միւսները ո՞ւր են: Կը կարծեն եղեր, որ դրամատունը գրաւողները 200 հոգի էին...:

Հայ հերոսները իրենց զէնքերով կը տարուէին Սըր Էտկար Վէնսանի զբօսանաւը, ուսկից յաջորդ օրը կը փոխադրուէին Ֆրանսական Ժիրոնտ նաւը,, որ ճամբայ կ'ելլէ դէպի Մարսէյլ: Տմարդի վերաբերումի կ'ենթարկուին հայ հերոսները Ժիրոնտի մէջ: Ֆրանսական դեսպանատան թարգմանը նաւապետին կ'ըսէ թէ անոնք պարզ աւազակներ են, որ կ'ուզէին դրամատունը կողոպտել: Հակառակ Մաքսիմովի տուած խոստումին, նաւը ճամբայ չելած բոլորին ալ զէնքերը կը գրաւուին: Իսկ Մարսիլիոյ մէջ ուղղակի բանտ կը տարուին՝ իբրեւ աւազակներ:

Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարն էր Գաբրիէլ Հանոթօ Թրքասէրը, որ «փաշա» տիտղոսին էր արժանացեր:

Արմէն Գարօ եւ Հրաչ բանտէն արձակուելով կ'երթան իրենց ուսումը շարունակելու: Միւսները նաւ դրուելով կը ղրկուին Արժանթին:

Պանք Օթոմանի գրաւումը լայն արձագանգ գտաւ եւրոպական մամուլին մէջ: Սակայն ո՛չ Բարենորոգումներ գործադրուեցան հայաբնակ նահանգներուն մէջ: Ոչ ալ Հայկական Հարցը լուծուեցաւ:

Սխրալի էջ մը արձանագրուեցաւ Հայոց ազատագրական շարժումներու պատմագրքին վրայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

Ի ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ

—— Օ ——

Քանի մը օրէ որոշ յոյսեր կան Լիբանանի համար եւ կը թուի թէ ամէն ոք կը սպասէ արաբական վեհաժողովին, որ լուցէ անկարելի կարծուած լուծումը կարելի դարձնէ: Քարամէ եւ Շամուն, այսինքն Լիբանանի Սիւննի նախարարապետը եւ քրիստոնեայ Արտաքին (եւ Ներքին) նախարարը յայտնեցին թէ պատրաստ են մասնակցելու այդ վեհաժողովին: Շամուն կը ճշդէ միայն թէ իր նախապայմանն է որ այդ ժողովը գումարուի Ռիատ, Դամասկոս, Ամման, Պէյրութ «կամ որեւէ արաբական այլ մայրաքաղաք լիբանանեան տագնապին հետ որեւէ կապ չունեցող» ինչ որ կը նշանակէ թէ դէմ է Գահիրէի: Ցարդ 10 երկիրներ — Քուէյթ, Սուտան, Մարոք Պահրէյն, Հիւսիսային Եէմէն, Թունուզ, Սուրիա, Յորդանան, Մաւրիտանիա, եւ Լիբանան իրենց հաւանութիւնը տուած են, չորս երկիրներն ալ (Սաուտի Արաբիա, Եգիպտոս, Քաթար եւ արաբական իշխանապետութիւնները) ինչպէս նաեւ Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութիւնը համաձայն եղած են վեհաժողովին համար եղած կոչին թէեւ չեն խոստացած — ցարդ — իրենց մասնակցութիւնը բերել: Արաբական Լիկան 11 երկիրներու հաւանութեան պէտք ունի ժողովը կարենալ գումարելու համար: Բայց եւ այնպէս շատ կնճռոտ հարցեր կան տակաւին եւ եթէ նոյնիսկ կռիւները մեղմացած են, քաղաքական ճակատի վրայ տարակարծութիւնները չեն անհետացած: Այսպէս Քարամէ ապօրինի կը գտնէ Շամունի Արտաքին նախարար նշանակուիլը եւ կ'ուզէ իրեն վերապահել այդ պաշտօնը, գոնէ առժամեայ բնոյթով: Եւ ասոր արդիւնքն այն եղած է որ Քարամէ տեղեկացուցած է Վալտհայմի որ դէմ է Շամունի բոլոր դիւանագիտական նախաձեռնութեանց եւ Շամուն ալ լուր տուած է դիւանագիտական պաշտօնատուներուն, շրջաբերականով, որ ապօրինի են Քարամէի բոլոր հրահանգները:

×

Ոմանք կը վախնան որ զինուորական մեծ գործողութեան մը ձեռնարկուի Սեպտեմբեր 23էն առաջ (երբ նախագահը պէտք է փոխուի) եւ նոյնիսկ այդ «մեծ ճակատամարտին» համար թուական իսկ կը ճշդուի՝ Սեպտ. 5 կամ 15: Այս ճակատամարտը քրիստոնեայ աջին նախաձեռնութիւնը պիտի ըլլայ (օգնական ունենալով սուրիական զօրքը) եւ տեղի պիտի ունենայ Պէյրութ կամ լեռները: Միւս կողմէ, կայ ուրիշ փափուկ հարց մը: Թէլ – էլ – Զաաթարի գաղթականները սկսած են տեղաւորուիլ Տամուր, որ քրիստոնեաներու Օրատուրն եղաւ եւ դարձաւ մեռելաքաղաք մը, լեցուն միակ քրիստոնեաներու չարչարուած մարմիններով: Արդ, կազմուած է «Տամուրի դերասյն մարմին» մը որ շատ համաձայն չէ այս եղածին եւ կը պահանջէ որ հոն ապաստանած Պաղեստինցիները ձգեն երթան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏ. 16/23)

ՀԱՐԻՒՐ ԿՕԼ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՂՆԵՐԸ

Ամէն անգամ, երբ վերջ գտնէ Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի ախոյենական մցաշարք մը, «Փութպոլ – Հոկեյ» շաբաթաթերթը կը հրատարակէ ցանկ մը, ցոյց տալու համար հարիւր կօլ արձանագրողներուն անունները: Հետաքրքրականն այն է, որ ներկայիս ցուցակին առաջին հինգ տեղերը գրաւողներէն երեքը կապ ունին Արարատի հետ: Ալ. Պոնոմարեով, ցանկին առաջին անունը, քանի 152 կօլ արձանագրած է, Արարատի մարզիչն է եղած 60ական թուականներու վերջերը: Նիկիտա Սիմոնեան 144 կօլերով կը գրաւէ երկրորդ տեղը: Սիմոնեանի ղեկավարութեամբ էր, որ Արարատ 1973ին իր ամէնէն մեծ յաջողութիւնը արձանագրեց դառնալով ախոյեանն Խորհ. Միութեան եւ, միաժամանակ, ձեռք ձգելով երկրին բաժակը: Հինգերորդն է ցանկին մէջ Արարատի այժմու մարզիչը՝ Եդ. Մարգարով, 129 կոլի արդիւնքով:

Հարիւր կօլեր արձանագրողներէն զատ շաբաթաթերթը ներկայացուցած է նաեւ մեծ թիւով կօլեր ապահովածներու ցանկը: Յիշատակուած անուններուն մէջ են Նիկոլա Ղազարեան՝ 66 գնդակ, Արկադի Անդրէասեան՝ 56 գնդակ, Յովհաննէս Զանազանեան՝ 56 գնդակ:

Քանի մը տողով

ՌԷՄՈՆ ՊԱՌԻ նշանակումը առաջին առթիւ վստահութիւն եւ ապահովութիւն ներշնչեց, ինչպէս անցեալին Փինէն եւ Հինտշաբթի օր Ֆրանքը ինքզինքը սկսաւ գտնել:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ գահակից իշխանը՝ Պեռնար ստիպուեցաւ հրաժարիլ իր բոլոր պաշտօններէն, պաշտօնական, զինուորական, անհատական թէ այլ (շուրջ 300) Լոքհէտի կաշառակերութեան պատմութեան իբրեւ հետեւանք: Քննութենէ մը վերջ է որ հոլանտացի վարչապետը յայտնեց թէ իշխանին վարուելակերպը վնասած է Պետութեան շահուն: Չի թուիր թէ իշխանը, որ աշխարհի ամէնէն հարուստ թագուհիին ամուսինն է, ինք դրամ կերած ըլլայ բայց հաստատուած է որ ամերիկեան ընկերութենէն «պախշիշ»ներ ուզած է ի նպաստ բարեսիրական կազմակերպութեան մը: Թագուհին ընդունած է չհրաժարիլ բայց Հոլանտան ցնցուած է մանաւանդ որ ազնուական տոհմի այս գերման իշխանը մեծ համակրանք կը վայելէր Հոլանտայի մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ, հաւանաբար ուղղակի խօսակցութիւններու ձեռնարկեն: Չաղլայանկիլ եւ յոյն Արտաքին նախարարը տեսնուած են Նիւ – Եորք եւ Աթէնքի մէջ ալ Գարամանլիս ըսած է որ Յունաստան տրամադիր է խօսակցութեան: Թուրքիա բանագնաց մըն ալ ղրկած է Լա Հէ, թելադրելով Միջազգային Ատեանին որ ան կարգադրէ Թուրքեւյոյն տարակարծութիւնը Եգէականի շուրջ, ներշնչուելով Միացեալ Ազգերու ժողովին աշխատանքներէն ծովի իրաւունքներու մասին:

Fonds A.R.A.M

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ

(ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ)

Բ.

ՕԳՈՍՏՈՍ 6

Իբրեւ շարունակութիւն մեր 21 Յուլիս 1976 թուակիր տեղեկագիրին· կը յայտնենք թէ այդ թուականէն ասդին Լիբանանի մէջ տեղի ունեցած — եւ տակաւին շարունակուող — ռազմական խիստ վրտանգաւոր զարգացումները, որոնք այս անգամ անմիջական եւ ուղղակիօրէն այնպիսի ահաւոր վտանգներու ենթարկեցին, Պէյրութարնակ եւ շրջակայքի հազարաւոր հայ ընտանիքները՝ որ կարելի չէր շուտափոյթ կերպով դիմակալել եւ մեղմացնել զանոնք, ներկայ աննպաստ պայմաններուն եւ ժողովուրդի կարողութեան սահմանափակ միջոցներու լոյսին տակ:

Արդարեւ, նպաստաբաշխումի ընթացքին եւ աւարտումէն ետք յաճախակի դարձած էին ամենօրեայ սակայն անուղղակի ռմբակոծումները հայաշատ կեդրոններու վրայ: Բայց նամակ – տեղեկագիրէն միայն մէկ օր ետքն էր որ 22 Յուլիս 1976ին Պուրճ Համուտի շրջանին մէջ անակնկալօրէն պիտի պայթէին մոլեգին բախումները երկու հակամարտ ու քինախնդիր ուժերու միջեւ՝ աւելի եւս սաստկացնելու համար Հայու բազմաչարչար բեկորներու անմխիթար թշուառութիւնը:

Լիբանանի տասնեւեօթամսեայ կործանարար կռիւներու ընթացքին, լիբանահայ ժողովուրդին՝ բոլոր հատուածներուն որդեգրած չէզոքութեամբ կարելի եղած էր Հայերուս շրթներէն հեռացնել — որքան կարելի էր — քաղաքացիական կռիւներու դառն բաժակը: Կեցուածք մը՝ որ մեծապէս գնահատանքի արժանացաւ բոլոր ուժերու կողմէ:

Այսուհանդերձ, քաղաքական եւ ռազմական նորաստեղծ պայմաններու անզուսպ յորձանուտին մէջ՝ յարձակումի թիրախ կը դառնար Նապաայի հայկական շրջանը, ուր կը բնակին աւելի քան 300 հայ ընտանիքներ, որոնցմէ վերապրողները հիմա տեղահան եղած են եւ կամ հարկադրաբար ձգած են իրենց կողոպտուած ու հրկիզուած տուները, եւ կ՚ապրին գաղթականի ամէնէն դժուարին պայմաններու տակ:

Ա.– Նիւթական և մարդկային կորուստներ:

Նիւթական եւ մարդկային կորուստներու անհրաժեշտ մանրամասնութեանց մէջ մտնելէ առաջ եւ մօտաւոր գաղափար մը կազմելու համար Պուրճ Համուտի հայաբնակ շրջաններու բնակչային թուական խտութեան մասին՝ կը ներկայացնենք այդ շրջաններու մէջ յանձնախումբիս կողմէ տրուած նպաստին ցուցատախտակը:

Պուրճ Համուտի մէջ, Յանձնախումբիս կողմէ նպաստ ստացած 2972 ընտանիքները, որոնք յիշատակուած են մեր նախորդ տեղեկագրին մէջ, կը մանրամասնուին հետեւեալ ձեւով.—

1.– Թրատ եւ Սխս 749 ընտանիքի՝ 95.875 լիր. ոսկի, 2.— Մարաշ եւ Կիլիկիա 671՝ 87.250 լ.ո. 3.— Տորա, Ամանոս եւ Ժողովրդային Տուներ 652՝ 89.875 լ.ո. 4.— Թիրօ, Սաճազ եւ Շէլ 501՝ 61.525 լ.ո. 5.— Նապաա եւ Սին էլ – Ֆիլ 399՝ 52.575 լիր. ոսկի:

Ընդհանուր գումար 2.972 ընտանիքի՝ 387.100 լիր. ոսկի:

Հետեւաբար, Նապաայի կեդրոնին վրայ կատարուած յարձակումներէն ու ռազմական թափանցումներէն ուղղակիօրէն ազդուեցան եւ մեծ կորուստներ տուին Թրատ – Սխի, Մարաշ – Կիլիկիայի, Տորա – Ամանոսի եւ Ժողովրդային Տուներու հայ բնակիչները, Նապաայի եւ Սին էլ-Ֆիլի հայ բնակիչներու կողքին:

Նապաայի վրայ կատարուած ահեղ յարձակումներու ընթացքին գործածուեցան ռազմական ամէնէն ծանր զէնքերը, հակօդայիններ, հրասայլեր, ռմբաձիգներ, հրթիռներ եւ 155 տիպի թնդանօթներ, որոնց արձակած ռումբը մինչեւ 60 քիլօ կը կշռէ: Նման մահափիւռ ռումբեր եւ հրթիռներ երեք օր շարունակ տեղացին Պուրճ Համուտի վերոյիշեալ հայաշատ կեդրոններուն վրայ, նիւթական եւ մարդկային ծանր կորուստներ պատճառելով շրջանին մէջ:

Նապաայի, Սին էլ – Ֆիլի, Թրատի, Սխի, Արազածի եւ Ժողովրդային Տուներու հայ բնակիչները տուն – տեղ ձգելով խուճապահար փախան յարաբերաբար աւելի ապահով շրջաններ՝ իրենց կեանքը փրկելու համար: Անոնց տուներն ու խանութները կողոպտուած ու հրկիզուած են: Ոմանք տան մէջ հարկադրաբար արգելափակուելով սովամահութեան դատապարտուեցան: Ծերունիչեան բարեսիրական հաստատութեան պարագաներէն մին (Տիկին Մարի, 65 տարեկան) անդամալոյծ ըլլալուն պատճառաւ չէր կրցած փախչիլ իր տղուն (հայկական վարժարանի մը մէջ ուսուցիչ, այժմ գործէ արձակուած), հարսին եւ անոնց երեք զաւակներուն հետ: Զորս օր ետք է որ կարելի կ՚ըլլայ հանիլ իրեն եւ իր սենեակին բացուած հարեւանին պատուհանէն՝ կտոր մը չոր հաց նետել իրեն:

Կարգ մը հայ ընտանիքներէ ներս մահուան մանգաղը հնձեց տարաւ բոլոր անդամները: Յանձնախումբիս մօտ Փետրուար ամսուն նպաստի համար արձանագրուած կարօտեալ Տեմիրճեան ընտանիքի չորս անդամները՝ բոլորն ալ նոյն պահուն մահացած են իրենց խրճիթին վրայ ինկած հսկայ ռումբին զոհը դառնալով: Ուրիշներ իրենց ընտանիքէն կորսնցուցին քանի մը անդամներ: Երիտասարդ հարսեր այրիացան իրենց ամուսինները կորսնցնելով: Նոյնն է պատկերը Պէյրութի Արեւմտեան շրջանին մէջ, ուր արձակուած ռումբերէն մին ինկաւ Ս. Նշան եկեղեցւոյ վրայ՝ զոհեր խլելով հոն հաւաքուած ժողովուրդէն: Ալ չենք խօսիր Ալէյի, Զահլէի եւ Թրիփոլիի հայութեան մասին, որոնք նոյն տաժանքին ենթակայ են ամիսներէ ի վեր:

Աղէտը այնքան մեծ է, թշուառութիւնը այնքան ահարկու եւ մահը այնքան սովորական երեւոյթ՝ որ տունը կամ խանութը — երբեմն երկուքն ալ — կորսնցնողը ինքզինք բախտաւոր կը նկատէ մահուան ճիրաններէն փրկուած ըլլալուն համար:

Թէեւ վիճակագրական ճշգրիտ տուեալներ կը պակսին մեզի, սակայն ընդհանուր տեսակէտը այն է թէ միայն այս վերջին շաբաթներուն հայկական թաղերուն վրայ ինկած ռումբերէն, հրթիռներէն եւ գնդակներէն զոհ գացին մօտաւորապէս 150 անձեր, իսկ վիրաւորուածներուն թիւը կը հասնի 250ի: Այս վերջիններէն շատեր դժբախտաբար մահացան, իսկ ուրիշներ ճիշդ դարմանումէ զրկուելով հաշմանդամ դարձան հիւանդանոցներու մէջ, ուր դարմանումի անհրաժեշտ միջոցները չկան մէկ կողմէ բժիշկներու նուազումին եւ միւս կողմէ դեղօրայքի, ելեկտրականութեան եւ ջուրի չգոյութեան պատճառաւ:

Ի Դիմաց
Լիբանահայ Օգնութեան Յանձնախումբի

Ատենապետ՝ ՅՈՎՀ. ԳԱՍՍԱՐՃԵԱՆ

Փոխ – Ատենապետ՝

Փրոֆ. Բ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒՄԸ

—— o ——

ԽՄԲ.— «Սով. Դպրոց» շաբաթաթերթին մէջ դասատարակներ շատ յաճախ կը ներկայացնեն դասաւանդութեան իրենց կիրարկած եղանակներն ու ձեւերը: Որպէսզի «Յառաջ«ի ընթերցողները մօտաւոր գաղափար մը կազմեն Հայոց պատմութեան կարգ մը էջերու դասաւանդութեան եղանակին մասին, Հայաստան, ստորեւ կը ներկայացնենք ուսուցչուհի Ս. Ներսիսեանի «Ուսուցումը դարձնենք աւելի արդիւնաւէտ» խորագրուած գրութեան երկու հետաքրքրական գլուխները, աշխարհաբարէն:

Առաջին օրինակ .— Հայ ժողովուրդի պատմութեան առաջին դասը մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ նիւթը սիրելի դարձնելու տեսակէտէն: Առաջին դասը կը յատկացնեմ Հայկական լեռնաշխարհին վերաբերեալ աշխարհագրական տուեալներու ներկայացման: Կ՚օգտուիմ Թ. Յակոբեանի «Հայաստանի պատմական աշխարհագրութիւն» գիրքէն եւ պետական համալսարանի հրատարակած «Հայ ժողովուրդի պատմութիւն» աշխատութեան առաջին հատորէն:

Հայկական լեռնաշխարհի մասին խօսած ժամանակ մէջբերումներ կը կատարեմ գրական ստեղծագործութիւններէ: Օրինակ՝ կ՚արտասանեմ Զարենցի ծանօթ բանաստեղծութեան վերջին տողերը·

Աշխարհ անցիր, Արարատի նման ճերմակ
գագաթ չկայ·
Ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ՝ ես իմ
Մասիս սարն եմ սիրում:

Վանայ լիճին եւ անոր շրջակաները վեր խոյացող մեծ ու փոքր լեռներու մասին խօսած ատեն կը կարդամ Յովհ. Շիրազի «Սիամանթօ եւ Խջեզարէ» պոեմին հետեւեալ հատուածը·

Արեւն ահա Վանայ ծովից Աւախարիկ է
ելնում,
Աւախարիկն առնում ուսին, Վարագայ
ուսն է հանում,
Վարագն առնում ու հանում է Ծովասարի
վարդ ուսին,
Ծովասարը ուսին առնում ու տալիս է
Առնոսին,
Առնոսն առնում ու Գրգուռի ուսն է
հանում ժպտելով՝
Գրգուռն արեւն առնում ուսին, այսպէս՝
ուսէ-ուս տալով

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՕՐԻ՛ՈՐԴԸ

—— o ——

Այն տարին, հօրաքոյրս ձմեռը գիւղը մնացեր էր բժիշկին պատուէրով: Քանի քանի անգամ գրեց ինծի եւ թախանձեց որ երթամ քանի մը շաբաթ իրեն հետ անցընեմ, եւ այնքան կը սիրէի որ հաւանեցայ երեք ամիս բանտարկուիլ Բրօթիի (Գնալը Կղզի) մէկ անկիւնը՝ ձմեռուան եղանակին՝ լքուած խարակ մը պարզապէս, Մարմարայի ջուրերուն մէջտեղը:

Հօրաքոյրս գեղեցիկ վիլլա մը վարձեր էր այնտեղ քիչ մը պոռոտ ճոխութեամբ կահաւորուած, հոն կը գտնուէր նաեւ գրադարան մը, ու պատմեց ինծի թէ ինչ դժուարութեամբ կրցեր էր անոր բանալին ստանալ տանտիրոջմէն մասնաւորապէս ինծի համար:

Տանը կահաւորումէն զատելով, չիտակը փափաք չունեցայ աչքէ անցընելու գրադարանը, միթէ չուրջս չունէի ազատ ու արձակ բացավայրերը, լայնատարած հորիզոնը, վարդափթիթ արշալոյսները եւ վերջալոյսները ծիրաներփան, յետոյ ծովը, ու ամէնէն առաջ ծովը զոր իր ամէնէն զգուող ու ամէնէն փրփրոտ վայրկեաններուն մէջ իսկ՝ հաւասար եռանդով կը պաշտեմ:

Առաջին օրերը զուարճացայ երկար պըտոյտներ ընելով կղզեակին ծովափին եւ դարաստաններուն վրայ: Բիւզանդեան պետութեանկայսրերուն այդ աքսորավայրին մէջ, անսահման խորհրդաւորութիւն մը կը գտնէի որ ամէն քայլիս կը կեցնէր զիս շրջապայութեանս միջոցին դերբուկ արահետներուն մէջտեղը ու խորհիլ կուտար դարերով հեռաւոր անցեալի մը իրադարձութիւններուն:

Միտքս դերբնական բաներու անըրացատրելի հակումով մը, մէն մի բարի ներքեւ, մէն մի մացառի խորը քարացած արցունք մը, արիւնի ցամքած կաթիլ մը, խեղդուած հեծկլտուքի մը արձագանգը կը փնտռէր: Երբ իրիկուննե – րը շառագոյն արեւը՝ մոլուցի, նարնջի մեղմածուփ բերկրեկումներ խաղցնելով կողք կղզեակին կատարին վրայ հեռցհեռ կը ժողվէր իր կարմիր մարմաշէ քըղանցքները, եւ ակրիներուն թաւշային գըլուխները կը սեւնային, ինծի կը թուէր թէ այդ դարավէժ քարի կտորուանքներուն ներքեւէն դուրս կ՚ելլէին ստուերները վաղնջուց դժբախտ կայսրերուն եւ կուգային ջախջախուած գանկերով, փորուած աչքերով, արիւնլուայ մարմնով այդ վեհապետները փնտռել իրենց խորտակուած գահերուն յիշատակը:

Ռոմէն Դիոգինէսի, Միքայէլ Ռանկապէի դալկոտ դիակները, Լեւոն Ե. Բիւզանդեան Հայ կայսեր արիւնաթաթաւ գըլուխը մարմին կ՚առնէին կարծես Փլատ վանքին խորութեանց մէջէն, ու վարը Պրոպանտէսի ալիքներուն վրայ կը յառաջանար մահասարսուռ նաւը՝ բերելով Թէոդոսիան իր դժբախտ զաւակներուն հետ, որոնց կ՚ընկերանար իրենց հօր ջարդուփշուր ոսկորները կրող քստմնելի սեւ պարկը:

Կ՚երեւակայէի Վարդանը, այն քաջասիրտ առաքինի դիւցազնը· յաղթողը Սարակինոսներուն, որ իր բարեկամներէն ու զինակիցներէն մատնուած Բրօթիի մէջ իր շինած վանքը կ՚աքսորուէր ու հոն կը սպաննուէր:

Ամէն կողմ արիւն, ամենուրեք մատնութիւն ահաւորութիւններ որոնք դարերու անջրպետին մէջէն կը խօսէին ինծի իրենց ցաւերուն, իրենց յոյզերուն սըրտառուչ ձայնովը:

Յետոյ միտքս կուգար գորովալի անձնուիրութիւնը Եւդոքսիագրաւէր կայսրուհիին իր ամուսնին նկատմամբ զոր ընաւ սիրած չէր անոր փառքի օրերուն բայց լսելով հրաշէկ երկաթով անոր աչքերուն խարանիլը եկեր էր գայն խնամել Բրօթիի վանքին խղճալի խցիկին մէջ: Անդին խրոխտ եւ հմայիչ Թէոտանան, որուն եղեռնային տարփանքներով լեցուն է Բիւզանդեան պատմութեան ամբողջ մէկ շրջանը իր աքսորի ցաւագին օրերը ունեցած էր այս կորսուած կղզեակին անկիւնը: Եւ դեռ շատեր, որոնց անթիւ անհամար խումբը կը տողացնէ գիշերուան մշուշին մէջէն տառապանքի, րոզքի անհուն հաղիւնով մը:

Ամբողջ ամիս մը ստէպ թիւն ի վեր մագլցելով հետազօտեցի բարաբի ձեւով սկըրուն մէջ հետք մը այդ հնամենի վանքերուն, վիժանսւտ մացառներուն մէջ, չաւիղը եզերող բուսարձակ խոպանուկներուն տակ ոչինչ կրցայ գտնել, եւ զուր ջանքերուս մէջ յուսախաբ, զգացի որ երազը իրականութենէն աւելի կ՚արժէ ու եթերացած եմ, ցնորքներուս յափրանքը մնաց ինծի:

Արդէն Նոյեմբերի հոծ մառախուղները սկսեր էին ծաւալիլ ծովուն վրայ, ամբողջ կղզեակը կը միանար կարծես:

ՍԻՊԻԼ

(Շար. – 1)

Fonds A.R.A.M

Սիփան սարի ուսն են հանում ու,
Սիփանին թիկնելով՝
Առաւօտը բացեց արեւն հարսի նման
շիկնելով:

Խորհ. Հայաստանի ամէնէն բարձր լեռան՝ Արագածի մասին Ա. Իսահակեանի բանաստեղծութիւնը կ'արտասանեն աշակերտները, որովհետեւ նախորդ դասարաններուն մէջ արդէն սորված են:

Մեր բարձրադիր լեռնային լիճին՝ Սեւանին գեղեցկութիւնը աւելի ցայտուն դարձնելու համար կ'արտասանեն հետեւեալ տողերը.

Սիրում է նա լուսաբացին,
Ե՞րբ չի սիրում Սեւանն, աւէ՜,
Քար են կտրել նրա սիրուց,
Մեր Գեղամայ լեռները սէգ:

Դասի ժամանակ կը ցուցադրեմ պատմական Հայաստանի եւ Խորհ. Հայաստանի քարտէզները, կը համեմատեմ երկուքին տարածութիւնները, ցոյց կուտամ հայկական լեռնաշխարհին սահմանները, եւ կը յիշեցնեմ, թէ այդ սահմաններով անոր տարածութիւնը կը հասնի 300.000 քառակուսի քիլոմեթրի, իսկ Խորհ. Հայաստանի տարածութիւնը 29.800 քառ. քիլոմեթր է: Անհրաժեշտ է, որ աշակերտները յստակ պատկերացում ունենան պատմական Հայաստանի նահանգներուն, գաւառներուն եւ շրջաններուն մասին, գիտնան անոնց, եթէ ոչ բոլորին, գոնէ իրենց երկրամասին պատմական անունները եւ այժմու անուանումները:

Երկրորդ օրինակ.— Հայաստանը 1850-1860ական թուականները նիւթէն ի՞նչպէս կ'անցնինք յաջորդ նիւթին՝ Զէյթունի 1862ի ապստամբութեան:

Նախ կը ձգտիմ ցոյց տալ ապստամբութեան մեծ նշանակութիւնը յիշեցնելով, որ անիկա դուրս ելլելով իր նեղ սահմաններէն՝ համահայկական բնոյթ ստացաւ: Զէյթունի ապստամբութիւնը ազատագրական պայքարի մեծ խթան մը եղաւ ոչ միայն Արեւմտեան, այլեւ Արեւելեան Հայաստանի, հայկական գաղութներու, նոյնիսկ հեռաւոր Իւտոնէյի մէջ: Այդ ապստամբութեան համազարկերուն ձայնը վեհ զգացումներ հրահրեց Հ ա յ ե ր ո ւ սրտերուն մէջ:

Զէյթունի ազատատենչ ժողովուրդին հերոսական սխրանքները մեծ արձագանգ գտան նաեւ հայ մամուլին, գրականութեան, յատկապէս բանաստեղծութեան մէջ: Դեռ ապստամբութեան նախօրէին հայ ժողովրդավարականները, Մ. Նալբանդեանի գլխաւորութեամբ հայ ազատագրական շարժման կեդրոն կը դարձնէին Զէյթունը եւ, ինչպէս կ'երեւի Ս. Ոսկանեանի ու Մ. Նալբանդեանի նամակագրութենէն, այս վերջինը նոյնպէս մասնակցած է ապստամբութեան նախապատրաստական աշխատանքներուն:

Նոր նիւթին մասնակից դարձնելու համար հետեւեալ հարցումները կ'ընեմ՝ ի՞նչ պատկեր կը պարզէր Հայաստանի տնտեսական - քաղաքական կացութիւնը ԺԹ. դարու առաջին կէսին, ի՞նչ երգեր եւ բանաստեղծութիւններ գիտէք Կիլիկիոյ մասին: Աշակերտներուն պատասխանները կը լրացնեմ, կը բացատրեմ, որ Կիլիկիոյ մասին գրուած բանաստեղծութիւններէն եւ երգերէն ամէնէն ծանօթը Նահապետ Ռուսինեանի գրած «Կիլիկիա»ն է, որուն երաժշտութիւնը յօրինած է ԺԹ. դարու կէսերը Կ. Պոլիս ապրած ու գործած երաժշտագէտ Գաբրիէլ Երանեան: Մեր հաւաքած նիւթերուն մէջ ունինք երգապնակներ, որոնց մէջ է նաեւ «Կիլիկիա»ն:

Բանաստեղծութեան առաջին տունը արտասանելէ ետք կը լսենք երգին համապատասխան մասը, ապա կը յանձնարարեմ, որ գոց սորվին այդ գլուխը:

Զէյթունի աշխարհագրական դիրքը նկարագրելու ատեն դիտել կուտամ, թէ անիկա Հայերու կողմէ անուանուած է Ուլնիա, իսկ Զէյթուն անունը ստացած է ձիթենի (թուրքերէն՝ զէյթուն) բառէն. ապա կը հարցնեմ.

— Ինչո՞ւ Հայերը Կիլիկիոյ հարաւային շրջաններէն հիւսիսային՝ լեռնային շրջանները հաստատուեցան:

— Որովհետեւ լեռնային շրջաններուն մէջ աւելի դիւրին էր դէմ դնել թշնամիներու յարձակումներուն, կը պատասխանեն աշակերտները:

Համառօտ կերպով կը նկարագրեմ Թուրք բռնակալներու դէմ հերոս զէյթունցիներու (մինչեւ 1862ի ծանօթ ապստամբութիւնը) մղած պայքարին քանի մը դրուագները եւ ապա կ'անցնիմ բուն նիւթին: Կը բացատրեմ ապստամբութեան պատճառները, նախապատրաստութիւնը եւ անցուդարձերը: Հայ ժողովուրդին բազմադարեան պատմութեան էջերը լի են հերոսական պայքարի դրուագներով: Այդ պայքարին մարտիկներէն են զէյթունցի Մարկոս Թաշճեան եւ Մելիք - սէթ Քասմեան, որոնց հերոսութիւնն ու հայրենասիրութիւնը կրնան օրինակ ծառայել սերունդներու: Ահա թէ ինչու օգտուելով գրական հարուստ աղբիւրներէ, աւելի մանրամասն կը նկարագրեմ Մ. Թաշճեանի սխրագործութիւնը: Ապա աշակերտները պաստառին վրայ կը կարդան լեռնականներուն դրուատիքի խօսքերը հերոսին մասին:

Խօսելով գրականութեան մէջ Զէյթունի ապստամբութեան արձագանգներուն մասին, դիտել կուտանք, որ Պէշիկթաշլեան «Մահն քաջորդւոյն» ծանօթ բանաստեղծութենէն զատ, գրած է «Հայ քաջորդի», «Թաղումն քաջորդւոյն», «Հայ քաջուհին», «Եղբայր ենք մենք» բանաստեղծութիւնները: Ասոնցմէ շատերը երգի վերածուած են եւ մինչեւ այսօր ալ կ'երգուին, ինչպէս՝ «Եղբայր եմք մենք»ը:

Նախօրօք աշակերտներէն մէկուն պարտականութիւն կուտամ գոց սորվիլ Սմբատ Շահազիզի «Եզուիտներ եւ Զէյթուն» բանաստեղծութեան մէկ հատուածը, եւ երբ կը ցուցադրենք հեղինակին նկարը, աշակերտը կ'արտասանէ զայն:

Զէյթունցիներու սխրագործութիւններով ոգեւորուած է նաեւ հայ մեծ վիպասանը: Դեռ ապստամբութենէն առաջ Րաֆֆի գրած է երկու բանաստեղծութիւններ՝ «Ողբ զէյթունցի կնոջ տանը մեռած ամուսնու վրայ» եւ «Որոց երգը զէյթունցի հայ տիկնոջ»:

Զէյթունցիներու մասին բանաստեղծութիւններ գրած են նաեւ Արմենակ Հայկունի, Յովհաննէս Մկրեան, Յարութիւն Զաւրեան: Այս վերջինոյն բանաստեղծութիւններէն մէկը՝ «Քայլերգ Զէյթունի», թարգմանուած է Վալերի Բրիւսովի կողմէ. երաժշտութիւնը յօրինած է Տիգրան Չուխաճեան:

ՀԱՅՐԵՆԻ ԲՆԱՇԽԱՐՀ

ԾԱՂԿԱՁՈՐ

Ծաղկաձոր.. հնչեղ եւ առինքնող այս անունը լսած ատեն մարդ ակամայ կը յիշէ բնութեան գեղեցկութիւնները, անհոգ զուարթ ու աղմկոտ երախաներուն, որոնք սաղարթախիտ անտառներուն գիրկին մէջ կ'անցընեն իրենց ամառնային հանգիստը:

Ծաղկաձորը Հայաստանի ամարանոցներէն է: Ամառը՝ այստեղ զով է, արեւոտ օրերու քանակը շատ, օդը մեղմ: Ծաղկաձորը նոյնքան գրաւիչ եւ բազմաթիւ այցելուներ ունի նաեւ ձմեռը: Անոր ձիւնապատ բլուրներն ու հովիտները դահուկային մրցումներու, աղդու հանգիստի աշխոյժ կեդրոնի մը կը վերածուի:

Ծաղկաձորը կը գտնուի Ծաղկունեաց լեռնաշղթային հիւսիս - արեւելեան անտառապատ փէշերուն 2851 մեթր բարձրութիւն ունեցող Թեղենիս լերան կանաչազարդ լանջերուն: Հարաւային կողմը ձգուող անտառապատ լեռնաշղթան կը ճիղաւորուի հասնելով Հրազդան գետի աջ ափը: Աւանին հիւսիսային մասը կ'անցնի նոյն անունը կրող գետակը, որ իր զուլալ ջուրերը հաւաքելով Թեղենիս լերան սառնորակ աղբիւրներէն՝ կը խառնուի Հրազդան գետին:

Ծաղկաձորը կը գտնուի ծովի մակարդակէն 1710 մեթր բարձրութեան վրայ, այսինքն՝ Երեւանէն բարձր է 710 մեթրով: Ծաղկաձորի բնութիւնը կը գեղեցկացնեն երեք կողմէ շրջապատող անտառապատ լեռնալանջերը եւ ալպեան առատ բուսականութիւնը:

Անտառներու ընդհանուր տարածութիւնը հինգ հազար հեկտար է: Իշխող ծառատեսակներէն են կաղնին, թխկենին, կեչին, կան նաեւ սոճիի պուրակներ:

Հանգստացողներու սիրած վայրերն են Ծաղկաձորի սառնորակ աղբիւրները՝ Տանձաղբիւր, Արջաղբիւր, Կաթնաղբիւր, Թթուջուր: Անուններն ինքնին հետաքրքրքիր են: Արջաղբիւրը, որ կը գտնուի աւանի հարաւ - արեւմտեան կողմը, ժամանակին հեռու եղած է բնակավայրէն, եւ անկէ արջերը օգտուած են: Տանձաղբիւրը կոչուած է այդպէս, որովհետեւ շրջակաները առատօրէն վայրի տանձեր կ'աճէին: Բանաստեղծական է Կաթնաղբիւրի անունը, այդպէս ժողովուրդը անուանած է այդ աղբիւրները որոնց ջուրը կաթի նման ախորժելի եւ առողջարար են: Ինչ կը վերաբերի Թթուջուրին, ժողովրդական անուանումն է հանքային ջուրերուն:

Ծաղկաձորէն գեղեցիկ տեսարան կը բացուի դէպի Սեւանի աւազանը: Հորիզոնին վրայ է Ջրառատ գիւղը: Իսկ եթէ փորձենք բարձրանալ Թեղենիսի գագաթը, ապա ա՛լ աւելի կ'ընդարձակուի այդ հիանալի համայնապատկերը եւ մեր առջեւ կը բացուի գեղատեսիլ Սեւանը՝ պատմական Գեղամայ ծովը, որուն առկայութիւնը անոր շրջանին տուած է Ծովազարդ գաւառի բանաստեղծական անուանումը:

Պատմական Հայաստանի Ծաղկաձորը ծանօթ էր Կեչառիս կամ Կեչարք անունով եւ համարուած էր Այրարատ նահանգի Վարաժնունիք գաւառի մասը: Այս վերջինը կ'ընդգրկէր Մարմարիկի եւ Ձկնգետի հովիտները, որ կը համապատասխանէ այժմու Հրազդանի արեւմտեան եւ Սեւանի շրջանի հիւսիսային մասին: Վարաժնունիք գաւառի մէջ կը մտնէն Ծաղկունեաց լեռներուն յարող լանջերը:

Ըստ պատմահայր Մովսէս Խորենացիի, գաւառը Վարուժնիք է կոչուած ի պատիւ Վարաժի, որ Գեղամ նահապետի սերունդէն էր: Ցեղական կոչուած է Ծաղկաձոր զայն շրջապատող Ծաղկունեաց լեռներու անունով: Կան նաեւ Ծաղկաձոր անուն կրող գետ, լեռնագագաթ, Ծաղկունք գիւղ: Ծաղիկ բառը կայ այդ շրջանի շատ անուններու մէջ:

Տարուէ տարի բարեկարգուող Ծաղկաձորը համամիութենական մարզաւան է, ինչպէս նաեւ բարեկարգ ամարանոցներու քաղաք, ուր այս օրերուն հազարաւոր երախաներ կը հանգստանան:

ԿԱՄԱՐ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ

Կարդացէ՛ք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէ՛ք

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (167)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՍՏՈՒԱԾ ՍԷՐ Է

— Հոգ մի ընէք, Տիկին, տունին մէջ բան մը պիտի չփոխուի, քանի մը օրէն նոր տէրս պիտի մեկնի, այն ատենը ես մինակս պիտի մնամ: Ուզած ատեննիդ կրնաք գալ:

Լէօնոր գոհունակութեամբ գլուխը թօթուեց: Սկսաւ մտածել: Հօրը նկատակը հասկնալ կը ճգնէր: Ցայտնի էր, Տանտոլօյի թակարդ լարած ըլլալը բացայայտ էր: Քիչ մըն ալ մտածելով եղելութիւնը ուսումնասիրեց եւ հասկցաւ որ Տանտոլօ հաւատաքննիչի տիտղոսը ձեռք անցնելու համար դաւաճանած էր Ռոլանի դէմ, զինք Ալթիէրիի ծախած էր պարզապէս հաւատաքննիչ ըլլալու համար:

Գարշանք զգաց այսպիսի վատութեան մը առջեւ: Բայց դուրսէն բնաւ բան մը յայտնի չըրաւ:

Անցեալը անցած էր, ներկայով պէտք էր զբաղիլ: Խնդիրը իր շուրջը չէր որ կը դառնար, այլ՝ Ռոլանի շուրջ:

— Այդ մարդը ե՞րբ պիտի գայ, հարցուց ան գլուխը վեր վերցնելով:

— Այս իրիկուն, Տիկին, քանի մը ժամէն ուր որ է կուգայ:

— Ի՞նչ, այս իրիկուն իսկ հո՞ս պիտի բնակի...:

— Այո,՛ Տիկին, ժամը ութին ըսաւ:

— Հայրս գիտէ՞ թէ ան ութին պիտի գայ:

— Այո՛, գիտէ:

— Սարսափելի՛ բան, ահռելի բան, փսփսաց Լէօնոր:

Ռոլան կորսուա՛ծ էր...: Լէօնոր չէր գիտեր այժմ թէ ի՞նչ կրնար ընել զայն ազատելու համար...:

— Իր քովը պիտի ըլլամ, զինքը պիտի ազատեմ եւ կամ իրեն հետ պիտի մեռնիմ:

Ահա՛ ինչ որ եղաւ քաջարի աղջկան որոշումը:

Եւ այս որոշումը գործադրութեան դնելու համար ծրագիր մը պատրաստեց... պարզ այլ եղերական հոյակապ ծրագիր մը:

Քանի մը անկարեւոր հարցում եւս ընելէ յետոյ Ֆիլիփ, դուրս ելլելով Ալթիէրիի ապարանքը դարձաւ:

Հոն նշմարեց որ անսովոր եռուզեռ մը կը տիրէր պալատին մէջ, զինուորներ կ'երթեւեկէին սպասաւորներ նորանոր հրամաններ ստացած էին: Աչքառու փոփոխութիւն մը կար ամէնուն դէմքին վրայ, ծանրակշիռ դէպքին մը կը պատրաստուէր ամէն ոք:

— Ալթիէրին ալ ներկայ պիտի գտնուի ձերբակալութեան:

Այս եղաւ Լէօնորի հանած եզրակացութիւնը:

Իրիկուան ժամը ութին ատենները պալատէն դուրս ելաւ, Օլիվօլօ կոզին եկաւ, քովնտի փոքրիկ դուռնէ մը, որուն բանալին միշտ իր քովը կը գտնուէր, պարտէզ մտաւ եւ օգտուելով Ֆիլիփի դուրս ելած ըլլալէն, գաղտագողի տունէն ներս մտաւ:

Իր աղջկնութեան սենեակը մտաւ, աղջկնութեան զգեստները հագաւ եւ պարտէզ իջնելով չոճիի ծառին տակ գնաց պահուըտեցաւ:

.

Անդին, Ալթիէրի եւ Տանտոլօ գործի վրայ էին սակայն:

Ժամը ութին, Օլիվօլօ կոզին գաղտնի կերպով պաշարուեցաւ: Սուրբ Մարիամ եկեղեցիին փակը յիսունէ աւելի զինեալ ոստիկաններ զետեղուեցան, իսկ աւելին, քանի մը հարիւր ծպտեալ ոստիկաններ պարտէզը պաշարեցին:

Ժամը տասնին Տանտոլօ կոզի հասաւ. Ալթիէրին հետը եկած էր գործողութեան վրայ հսկելու համար:

— Ինչո՞ւ ձերբակալութիւնը յանկարծական չէք ըներ, հարցուց Ալթիէրի:

— Ես Ռոլանը լաւ կը ճանչնամ, պատասխանեց աւագ հաւատաքննիչը: Վըստահ եմ որ այս գիշեր մինչեւ լոյս հոս պիտի մնայ: Հին յիշատակներ ձգած է հոս որոնց վրայ որոճալ պիտի սկսի...: Ցարմար ժամուն սպասելու ենք...: Պարտէզը արդէն պաշարուած է... այլեւս դուրս չի կրնար ելլել...:

Ալթիէրի լռութիւն պահեց: Մտածում մը կը տանջէր զինքը:

— Բռնելնուս ետքը զինքը ի՞նչ պիտի ընենք, այդ մասին բան մը որոշեցի՞ք, հարցուց պահ մը եւս մտածելէ յետոյ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Այրի Տիկին Մարի Ինճէյեան իր ամուսնոյն Մատթէոս Ինճէյեանի մահուան քառասունքին առթիւ փոխան հոգեհանգիստի կը նուիրէ Լիբանահայ գաղութին ի նպաստ 500 Ֆր, 100 Ֆր. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Ց. Մարկոսեան իր ամուսնոյն Համբարձում Մարկոսեանի մահուան տարելիցին առթիւ 30 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ղազար Պօղոսեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Զուլալ Գազանճեան փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրեն Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԼԻՈՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ քոյրերը մանկապարտէզ կը բանան Սէր Սիր... լերան կողքին, բուրաստանի մը մէջ։

Երթեւեկը սեփական քառով մը ապահովուած է, քաջալերեցէք այս ձեռնարկը։ Հեռաձայնել՝

47 – 28 – 65

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տնական փոքր գործերու համար, կին մը կը փնտռուի որ նաեւ գաղափար ունենայ քոնֆէքսիոնի մասին։

Դիմել.—

Mme NIGOGHOSSIAN
14, av. César-Collaveri
93190 Livry-Gargan
Tél. 937-69-55

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1976 — 1977

Կ'ընդունուին աշակերտներ որոնք իրենց տարիքին համաձայն ունին նաեւ ուսումնական աստիճան։ Պետական ծրագրին հետ կ'աւանդուի հայ մշակոյթը եօթներորդ դասարանէն մինչեւ աւարտական դասարան (classe terminale).

Դիմել՝

Direction du Collège Arménien
26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-68-28

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Ոսկիան Գալայճեան 100 Ֆր. կը նուիրէ։

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ երիտասարդ մը աշխատանք կը փնտռէ, գիտէ արաբերէն, անգլերէն, հայերէն եւ բաւականաչափ ֆրանսերէն։

Գրել՝

M. BICHAKDJIAN
17, rue de la Gironde
95400 Arnouville-lès-Gonesse

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

Շաբաթ (Սեպտեմբեր 4) ժամը 18ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է Յաղթական Կամարի Անծանօթ Զինուորի բոցը արծարծել։ Նաեւ՝ ծաղկեպսակ պիտի դնէ։

Կը հրաւիրուի հայ գաղութը իր մասնակցութիւնը բերել այս արարողութեան։

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը Սեպտեմբեր 4ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Գասպար Իփեքեան Ակումբը, բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է իրենց անդամատետրերով։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Odyssée d'un enfant arménien

par KHOREN MARGOSSIAN

Ed. La Pensée Universelle
Prix 26 F. 50

En vente dans toutes les librairies, ainsi qu'à la Librairie Samuelian
51, Rue Mr. le Prince, Paris 6e
et Palouyan, 9 Rue de Trévise, 75009 Paris

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Réduction Spéciale :

Aux personnes agées de 60 ans et plus, et aux familles de 4 personnes au moins, s'incrivant ensemble.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66

Licence Voyages : A. 721.

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Գեղարուեստական փառատօն

կազմակերպուած
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

THEATRE DES CHAMPS-ELYSES
PARIS

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեդրոնականի 90ամեակին առթիւ

Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ եօթը հոգինոց իր խումբով

ԵՒ

JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը։

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային։

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք

ՐԱՖՖԻ-Ի

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ
(13 հատոր)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ.

Դիմել.—

Congrégation Mekhitariste
Mekhitaristengasse 4
1070 Vienne Autriche

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բաց է ամէն օր ժամը 19էն 23, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 14էն 20։

Փակ է Կիրակի օրերը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գիշերային ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերանթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ այլ ազդերու համար, մասնաւոր պայմաններու դիմել Թերթին վարչութեան։

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
31
MARDI
31 AOUT
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.672
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.672

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ. — ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ, ՈՐ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԲԵՐԵՐ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ՝ ՆԱԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ

7 ՆՈՐԵՐ 36Ի ՎՐԱՅ

Նոր կառավարութիւնը մեծ նորութիւն չբերաւ եւ բացայայտ դարձուց իրողութիւն մը որ եղած իրարանցումին մէջ, կարեւորը՝ եկողները չէին այլ՝ մեկնողը: Արդարեւ, մինչ կը սպասուէր դէպի ձախ թեքումի մը, կը պարզուի որ նոր դահլիճը հոսանքի գետնի վրայ ալ յատկանշական տարբերութիւն մը ցոյց չի տար: Այսպէս ժիսքար բաժնուելով հանդերձ Շիրաքէն (որու շատ բան կը պարտի ընտրապայքարի ատեն կրցաւ իրեն դէմ չհանել Իւ-Տէ-էոը ներս առնելով աչքառու կոլխտներ, որոնց գլխաւորն է անշուշտ՝ Օլիվիէ Կիշառ:

Այս դահլիճին յատկանշական կէտն այն է՝ բայց կը նախատեսուէր քանի տրամաբանութիւնն իսկ այդ կը պահանջէր, որ նախարարապետ Ռեմոն Պառ իր ձեռքը կ'առնէ նաեւ Տնտեսութեան եւ Ելմտական նախարարութիւնը, քովն առնելով միայն «պատուիրակ - նախարար» մը այդ ճիւղին համար: Ուրեմն, Պառի դահլիճը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ, իրմէ ետք.—

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ նախարար.— Օլիվիէ Կիշառ (Իւ-Տէ-էՌ)

ՆԵՐՔԻՆ. Միշէլ Փոնիաթովսկի (Անկախ - Հանրապետական, չէ փոխուած):

ՅՐԱԳԻՐ ԵՒ ՀՈՂԱՄԱՍԻ ՍԱՐՔԱՒՈՐՈՒՄ.— Ժ. Լըքանիւէ (Դեմոկրատ կեդրոն):

ԱՐՏԱՔԻՆ.— Նոր մը. Լուի տը Կիրէնկօ (Նախագահական մեծամասնութիւն, բայց ոչ կուսակցական):

ԵԼՄՏԱԿԱՆ, պատուիրակ - նախարար նախարարապետին մօտ՝ Միշէլ Տիւրաֆուռ (Արմատական):

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Իվոն Պուռժ, չէ փոխուած (Իւ-Տէ-էՌ):

ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Ռընէ Հապի:

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Կալէ (Իւ-Տէ-էՌ):

ՍԱՐՔԱՒՈՐՈՒՄ.— Ժ. Փ. ՖՈՒՐՔԱՏ (Անկախ Հանրապետական):

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՀԵՏ ԿԱՊ.— Ռ. Պուլէն (Իւ-Տէ-էՌ, նոր):

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.— Ք. Պոնէ (չէ փոխուած):

ԱՇԽԱՏԱՆՔ.— Քրիսթիան Պէօլաք (նոր մը, ոչ - խորհրդարանական):

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ.— Տիկին Սիմոն Վէյլ (չէ փոխուած):

ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏ ԵՒ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆ.— Միշէլ տ'Օռնանօ (չէ փոխուած):

ԿԵԱՆՔԻ ՈՐԱԿ.— Վենսան Անսքէր (Իւ-Տէ-էՌ):

ԱՌԵՒՏՈՒՐ ԵՒ ԱՐՀԵՍՏ.— Փիէր Պրուս (նոր, Արմատական):

ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐ.— Անտրէ Ռոսի (Արմատական):

Անկէ ետք կուգան ենթանախարարութիւններ, որոնց կարգին ջնջուած են լըրատուութիւնը և «իգական վիճակը» բայց ասոնց տէրերուն տարբեր պաշտօն մը ապահովուած է:

ԹՂԹԱՏԱՐ.— Ռ. Սէկառ (չէ փոխուած):

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿ.— Անտրէ Պոռ (չէ փոխուած:

ՄՇԱԿՈՅԹ.— Ֆրանսուազ Ժիռու (Արմատական, գործ կը փոխէ):

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ.— Ալիս Սոնիէ - Սէյթէ (չէ փոխուած):

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՇՏՕՆ.— Մօրիս Լիկօ:

ԱՆԴՐԾՈՎԵԱՆ ՀՈՂԱՄԱՍ և ՆԱՀԱՆԳ.— Օլիվիէ Սթէրն (չէ փոխուած):

ԱՐՏԱՔԻՆ.— Փ. Ք. Թէյթէնժէ:

ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԻՒՏՃԷ.— Ք. Փոնսըլէ:

ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՍՊԱՌՈՒՄ.— Ք. Սքրիվէնէր (չէ փոխուած):

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Մ. Քավայէ:

ԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Ժ. ՊԱՌՕ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.— Փ. Մեհէնըրի:

ԳԱՂԹՈՂ ԲԱՆՈՒՈՐ.— Փօլ Տիժու:

ԱՌՋԵՌՆ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— Լ. Սթօլերիւ:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ.— Ռընէ Լընուառ:

ԿԵԱՆՔԻ ՈՐԱԿ, ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՐԶԱՆՔ.— Ժ. Փ. Սուասոն:

ԿԵԱՆՔԻ ՈՐԱԿ, ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ.— Ժաք Մետըյէն:

Ընդհանրապէս փարիզեան մամուլը դըժգոհ է կամ գոնէ յուսախաբ, գտնելով քիչ մը աւելի ոգեւորուած կը թուի: Նոր նախարարապետին նշանակումէն ետք արդէն, ինչպէս գրած էինք, սակարանը «լաւատես էր», այսինքն Փրանքը յանկարծ ինքզինքը կը գտնէր: Բայց կ'ըսուէր թէ աւելի արդիւնք էր ոչ այնքան Պառի ժամանումին քան այն ապահովութեան, որ կար առաջին օրէն, Ժ. Փ. Ֆուրքատի մենումին մասին Ելմտական նախարարութենէն:

Ընդդիմութիւնը ոչինչ կը գտնէ խանդավառուելիք քանի Պառի ներկայութիւնը խստակեցութեան դարաշրջան մը կ'աւետէ: Մառշէ բնաւ լաւատես չէ եւ իր կարծիքը կ'ամփոփէ ըսելով թէ նոր նախարարապետը՝ Պառ, Արտաքին առեւտուրի նախարար էր Շիրաքի դահլիճին մէջ եւ Արտաքին առեւտուրը Յունուարէն ի վեր 1400 միլիառ բաց ունի:

Մամուլի իր առաջին ասուլիսին մէջ, Ռեմոն Պառ առաւելաբար ուզեց ինքզինքը ներկայացնել եւ այդ առընչութեամբ շեշտեց թէ բոլոր միւս Ֆրանսացիներուն պէս մարդ մըն է, ոչ անմարդկային թեքնոքրատ մը, ոչ ալ տեսաբան մը որ չի հասկնար մարդկային եւ ընկերային հարցերը:

× Պէտք չէ անտեսել թէ յանուն կոլիստներուն (Իւ-Տէ-էՌ), ընդհ. քարտուղարը՝ Իվ Կենա յայտարարեց «կառավարութեան մէջ պատասխանատուութիւններ ունինք բայց կառավարութեան պատասխանատուութիւնը չունինք»: Այս խօսքով, Իւ-Տէ-էՌը դադրած է «առանց պայմանի» հաւատարիմ մնալէ եւ իր կարգին կ'ըսէ Ժիսքարի «այո՛, բայց» ինչպէս տարիներ առաջ Ժիսքար կ'ըսէր Տը Կոլի յանուն Անկախ - Հանրապետականներու:

ՀՌՈՄԻ ԴԷՄ՝ ՅԱՆՈՒՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

Խզումը այլեւս լրիւ է եւ հաւանական նաեւ, որ ի մօտոյ Պապը բանադրէ Լըֆեվր եպիսկոպոսը, որ հակառակ Պօղոս Զ.ի արգելքին, մատոյց այն պատարագը, որ ծանր տագնապ մը եթէ ոչ հերձուածական շարժում մը կը ստեղծէ Եկեղեցւոյ մէջ: Գերպ. Լըֆէվր, աւանդապաշտ է, այսինքն կը մերժէ Վատիկան Բ. տիեզերական ժողովին որոշումները եւ կ'ուզէ հաւատարիմ մնալ Պիոս Ե.ի հիմնած ծիսակարգութեան Տրենտոնի տիեզերական ժողովէն ետք: 6էն 7 հազար հոգի ներկայ եղած են, Կիրակի, Լիլի պատարագին, որ տեսակ մը հանրաժողովի բնոյթ առած էր եւ, ուր գերապայծառը չէր վարանած ըսելէ թէ կը մերժէ «Եկեղեցւոյ եւ յեղափոխութեան չնական միութիւնը», եւ թէ «Հռոմ կը քանդէ Եկեղեցին հնազանդութեան եւ խօսակցութեան ճամբով»:

Պարզ է որ եղածը աննախընթաց չըլլալով հանդերձ, ճեղք մը կը բանայ Եկեղեցւոյ մէջ, շրջանի մը մէջ, ուր արդէն ան տկարացած է: Գերպ. Լըֆէվրի համար կարեւոր կը մնայ սակայն եկեղեցական եւ ծիսական հարցերէ դուրս չելլել եւ գործիք չդառնալ քաղաքական հոսանքներու ոչ ալ բաները՝ ծայրայեղ աջերու, ինչպէս կը գրէ արդէն ձախ կամ ձախամամուլը: Աֆխոն Ֆրանսէզի վաճառքը, պարզ է, կ'օգնէր այս տեսակէտին: Զուտ եկեղեցական գետնի վրայ, նոյնիսկ անոնք որոնք չեն կրցած չնկատել թէ գուցէ Վատիկան Բ. շատ առաջ գնաց եւ «դուռը քիչ մը շատ բացաւ», չեն կրնար ընդունիլ սակայն գերպ. Լըֆէվրի շարժումը, որ չի ծառայեր Քրիստոսի եկեղեցւոյ:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ՈՒԶԷ ՈՐ ՍՈՒՐԻԱ ԻՐ ԶՕՐՔԸ ՔԱՇԷ

Պրաւդա-ի միջոցաւ է որ Մոսկուա սկսած է ճնշում բանեցնել Սուրիոյ վրայ, որպէսզի իր զօրքը քաշէ Լիբանանէն եւ գործակցի «իր բնական զինակիցներուն» հետ, այսինքն՝ Պաղեստինցիներուն:

Ամէն պարագայի մէջ, մինչ շփումներ կան հոս ու հոն եւ որոշ մեղմացում մը նկատելի էր կռիւներու ճակատին վրայ, Շաբաթ օր, նոր սաստկացում մը տեղի կ'ունենար: 160 մեռեալ եւ 240 վիրաւոր կար միայն մէկ օրուան մէջ եւ կռիւները կը շարունակուէին երեք ճակատի վրայ - Պէյրութ, կեդրոնական լեռները, եւ հիւսիսային Լիբանան:

× Նորընտիր նախագահը, Իլիաս Սարգիս պէտք է մէկ օրուան այցելութիւն մը կատարէ Դամասկոս եւ տեսնուի նախագահ Ասատի հետ: Կ'ըսուի թէ «խաղաղութեան ծրագրի» գործադրութիւնը կախում ունի այս տեսակցութենէն թէեւ կը թուի թէ այլեւս ոչ ոք այն մարգարէն է որ կարենայ ըսել թէ ի՞նչէ կամ որմէ՞ կախում ունի Լիբանանի խաղաղութիւնը:

Քանի մը տողով

ՆԻՍ - ԱՄՍԹԵՐՏԱՄ ճեպընթացը գիծէն ելաւ Երկուշաբթի վաղ առաւօտեան: 7 կառախումբ պառկած են գիծերու վրայ եւ մէկ մեռեալ ու բազմաթիւ վիրաւորներ կան: Արկածը հետեւանք էր լըպրծուն ճամբու (անձրեւի պատճառով) եւ բեռնատար կառք մը սահած է երկաթուղիի անցքին վրայ երբ կը հասնէր ճեպընթացը եւ բախումը զօրաւոր եղած է:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ երեք ամերիկացի թեքնիսիէններ սպանուած են Թեհրանի կեդրոնը «իսլամ մարքսիստ»ներու խըմբակի մը կողմէ:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Թէ Հարաւային Իրլանտաներու մէջ 70 հազար կիներ ցոյց մը ըրած են խաղաղութիւն պահանջելով (30 հազար Պելֆասթ եւ 40՝ Տըպլին):

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏ. 16/23)

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Մոսկուայի մէջ ռուսերէն լոյս տեսաւ Սուրէն Այվազեանի «Ճակատագիրն Հայոց» վէպը՝ 30.000 տպաքանակով: Թարգմանողն է Ռ. Գաբրիէլեան: 150.000 տըպաքանակով ռուսերէն լոյս տեսաւ նաեւ Գուրգէն Բորեանի բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն՝ «Ճանապարհներ» վերնագիրով:

×

ԵՐԵՒԱՆ - ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ ՕԴԱՅԻՆ ԳԻԾԸ

Ընդամէնը 27 վայրկեանէն օդաւոր ճամբորդները Երեւանէն կը հասնին Ախալքալաք: Այս գիծը մայրաքաղաքին այսպէս կոչուած Հարաւային օդակայանէն նոր հաստատուեցաւ: Ամէնօրեայ երթեւեկ ապահովուած է: Երեւան ներկայիս օդային գիծով կապ կը պահէ Խորհ. Միութեան 39 քաղաքներու եւ Հայաստանի 13 շրջաններու հետ:

×

ՆՈՐ ԳՈՐԳԵՐ

Լենինականի Հայգորգ աշխատանոցը սկսաւ արտադրել Լոռի - 102 եւ Շիրվան-157 անունները կրող նոր գորգերը: Հայկական ազգային զարդանախշերով գորգերը հիւսուած են կայուն եւ պայծառ գոյնի ընտիր թելերով:

×

ԿՈՒՂԲԵՐՈՒ ԲՈՒԾՈՒՄԸ

Հայաստանի ճախճախուտ վայրերու մէջ կուղբեր (քասթօր) բուծելու աշխատանքը համեմատաբար նոր է, որ սկսած է: Սակայն, արդէն Այղր լիճի տնտեսութեան մէջ 8500 կուղբ կայ, այլ խօսքով հինգ անգամ աւելի 1965ի բաղդատմամբ, երբ Էջմիածինի շրջանին մէջ առաջին տնտեսութիւնը հաստատուեցաւ:

Ուղղանկիւն հողաբաժինները՝ շրջափակուած բարձր պատնէշներով, կ'երկարին արարատեան դաշտին երկու հեկտար ճահիճներուն վրայ: Ամէն բոյն ունի մէկ ընտանիք: Կարճլիկ ու պնդակազմ, տարբեր գոյն եւ երանգ ունեցող (սեւ, ճերմակ, արծաթաւուն, դարչնագոյն եւայլն) այս երկակենցաղ կենդանիները հակառակ տօթակէզ կլիմային, շատ լաւ յարմարած են միջավայրին: Կլիմայի նըպաստաւոր պայմաններէն զատ բուծումին համար մեծ դեր կը խաղան արարատեան դաշտի ստորերկրեայ ջուրերը: Յատուկ անցքերով ամբողջ տարին վճիտ ջուր կ'ապահովուի կուղբերուն:

Այս տարի մօտաւոր հաշւով 9.000 լաւորակ մորթ ձեռք պիտի ձգուի:

Fonds A.R.A.M

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ

(ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Բ.— Գործազրկութիւն

Տնտեսութեան անիւը ամիսներէ ի վեր կասած էր արդէն: Ճարտարարուեստի կեդրոններ, առեւտրական ընկերութիւններ, վաճառատուներ, գործարաններ եւ խանութներ հիմնովին քանդուեցան կոզոպտուեցան եւ անգործածելի դարձան: Նոյնիսկ մեծ թիւով դրամատուներ կողոպտուեցան եւ քանդուեցան: Ասոր իբրեւ արդիւնք, գործէ արձակուեցան մեծ թիւով հայ պաշտօնեաներ եւ բանուորներ, որոնք կը կազմեն Լիբանանի աշխատաւորական բազուկներու կարեւոր մէկ տոկոսը:

Միւս կողմէ, անհատական օտար բոլոր վարժարանները, ուր ունինք մեծ թիւով հայ դասաւանդ ուսուցիչներ, գործէ արձակեցին իրենց ուսուցիչներն ու պաշտօնեաները, որոնց ամսաթոշակները ամիսներէ ի վեր չէին վճարեր: Օտար վարժարաններու օրինակին հետեւեցան նաեւ հայ վարժարանները՝ գործէ դադրեցնելով հայ ուսուցիչներն ու պաշտօնեաները:

Այս բոլորը պատճառ եղան որ բազմանայ թիւը հայ գործազուրկներու, որոնք հիմա ստիպուած են բարեսիրական հաստատութիւններու դուռը ծեծելու: Գործազուրկ բանուորներու, արհեստաւորներու, պաշտօնեաներու նաեւ դասատուներու այս բանակները հարկադրուած են տարբեր գործերու ձեռնարկելու, սակայն ներկայ պայմաններու տակ, մանր փերեզակութենէ զատ գործի ոչ մէկ կարելիութիւն կայ բացուած իրենց առջեւ, գործազուրկներէն ոմանք գաղթեցին արաբական կամ օտար երկիրներ, ինչ որ վնասակար է ազգային տեսակէտէն եւ պայքարիլ պէտք է արտագաղթի դէմ: Մնացողները, սակայն, կը կազմեն ճընշիչ տոկոսը ամենօրեայ հացին կարօտ հայ ժողովուրդին:

Գ.— Հիւանդութիւններ:

Երկրին մէջ տիրող վատառողջ պայմաններուն պատճառաւ եւ առաջքը առնելու համար որեւէ վտանգաւոր համաճարակի՝ Պէյրութի եւ շրջակայքի հայաշատ կեդրոններու մէջ կազմուեցան առողջապահական յանձնախումբեր, որոնց գործունէութիւնը սակայն շատ սահմանափակ է երկրին մէջ դեզօրայքի եւ պատուաստի պակասին պատճառաւ:

Ֆիզիքական հիւանդութիւններու կողքին, երեւան եկան նաեւ հոգեկան հիւանդութիւններ: Մահաբեր ռումբերուն առթած սոսկումէն ընդհանրապէս եւ գործազրկութեան պատճառաւ յատկապէս՝ բազմացաւ թիւը ջղային եւ հոգեկան հիւանդներուն, որոնց դարմանումին համար բարեսիրական հաստատութիւններէն մին մասնագէտ հոգեբոյժ կը տրամադրէ: Բաց աստի, ոմանք՝ մանաւանդ բազմանդամ ընտանիքի հայրեր, ինքնասպանութեամբ վերջ տուին իրենց կեանքին, կիներն ու զաւակները ձգելով իրենց ճակատագրին:

Դ.— Բարեսիրական հաստատութիւններու գործունէութիւնը:

Պէյրութի եւ շրջակայքի մէջ գործող հայկական բարեսիրական հաստատութիւններէն ոմանք կը շարունակեն իրենց ազգօգուտ գործունէութիւնը՝ ուտեստեղէն եւ պարէն բաշխելով կարօտեալ ժողովուրդին: Դժբախտաբար, սակայն, Պուրճ Համուտի մէջ գործող չորս բարեսիրական հաստատութիւններու (Ճիւիշեան, Գարակէօզեան, Հայասէր Ջուիցերիացիներու Միութեան եւ Կարմիր Խաչի) 150.000 լիր ոսկի արժող սննդանիւթերը կողոպտուեցան՝ Նապաայի մէջ գտնուող մթերանոցէն: Ուստի, յիշեալ հաստատութիւնները պակսեցուցին իրենց սովորական օժանդակութիւնը, որ արդէն իսկ անբաւարար էր ժողովուրդի կարիքներուն:

Ակնյայտ է, թէ Լիբանանահայութեան թշուառութիւնը որքան սրտաղող է եւ որքան մեծ է չուտափոյթ օգնութեան հասնելու հրամայական պահանջը: Թրքական կոտորածներէն ի վեր թերեւս ոչ մէկ տեղ եւ ոչ մէկ ատեն արտասահմանի հայ ժողովուրդը այսքա՜ն արհաւիրքի ենթարկուած է, այսքա՜ն աւեր տեսած է եւ այսքա՜ն սարսափի օրեր ապրած է: Ոչ մէկ նկարագրութիւն կրնայ իսկական եւ հարազատ պատկերը տալ լիբանահայ ժողովուրդին ապրած ամենօրեայ սրտաճմլիկ ողբերգութեան:

Առ այդ, կը ներկայացնենք նաեւ Ցանձնախումբիս հաշուեկշիռը.—

ՄՈՒՏՔ.—

1) 4 Փետրուար 1976ին 48.600 լ.ո. 2) 1 Մարտ 1976ին 134.748.75 լ.ո. 3) 3 Մարտ 1976ին 84.360 լ.ո. 4) 18 Մայիս 1976ին 102.655 լ.ո. 5)25 Մայիս 1976ին 287.250 լ. ո.

ԵԼՔ

6) Նպաստաբաշխումի 528.600 լ. ո. 7) Դրամատան փոխանցողչէք եւ վարչական ծախքեր 1 Դեկտեմբեր 1975էն ի վեր 13.400 լ. ո.

Կշիռ = 657.618.75 մուտք, Սնտուկին մէջ 115.613.75 եւ ելք 542.000 կ'ընէ 657.613.75

Ի Դիմաց
Լիբանահայ Օգնութեան Ցանձնախումբի
Ատենապետ՝ ՅՈՎՀ. ԳԱՍԱՐՃԵԱՆ

Փոխ – Ատենապետ՝
Փրոֆ. Բ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Օգոստոս 6, 1976

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՊԱՆԿԼԱՏԷՇ

(ԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ)

— o —

Հնդկաստան, որ աշխարհի հողային ընդհանուր տարածութեան 2,5 առ հարիւրը կը գրաւէ, բնակչութեան թիւով (վեց հարիւր միլիոն) այդ նոյն աշխարհի բնակչութեան 15 տոկոսը կը ներկայացնէ: Ծնունդներու թիւը սատիճանական յաւելում կ'արձանագրէն: Այսպէս, 1961 –71ի ժամանակաշրջանին աճի տոկոսը 24,80 եղած էր, երբ 1951 – 61ին՝ նախորդող շրջանին, տոկոսը 21.64 էր: Կը նշանակէ, ուրեմն, թէ տարին 15 միլիոն հնդիկ կ'աւելնայ բնակչութեան թիւին վրայ: Եթէ այսպէս շարունակուի ու ծնունդներու թիւը չնուազի, Հնդկաստանի բնակչութիւնը դարավերջին գրեթէ պիտի կրկնապատկուի հասնելով աւելի քան մէկ միլիառի:

Այս հոլովոյթին բացատրութիւնը նախ պէտք է փնտռել այն իրողութեան մէջ, որ մահերու տարեկան տոկոսը աստիճանական անկում կ'արձանագրէ. 1911էն 1921 տոկոսը 47.2 էր, իսկ 1970ին՝ 15.6: Ասոր պատճառը բազմաթիւ իրողութիւններով, կը բացատրուի, ինչպէս առողջապահական պայմաններու բարելաւում, բժշկական սպասարկութեան տարածում հականեխիչներու առաւել գործածութիւն, սովի եւ համաճարակներու դէմ տարուած պայքարներու յաջողութիւն, կեանքի պայմաններու յարաբերական բարւոքում եւայլն: Միւս կողմէ, ծնունդներու աճի տոկոսը, որ 1911էն 1921 հազար բնակիչի հաշուով 48.1 էր եւ 1970ին 37ի իջած էր, վերջին տարիներուն աւելցած է, գիւղական շրջաններու մէջ հասնելով 45էն 50ի: Ահա թէ ինչու հակառակ ձեռք ձգուած դրական արդիւնքներուն, սննդեղէնի արտադրութիւնը, կրթական պատկերը, հաղուստ-կապուստը, բնակութեան պայմանները հնարաւորութիւն չունին համաչափ թափով քայլ նետելու բնակչութեան աճին հետ: Պէտք չէ մոռնալ նաեւ, որ գիւղական վայրերէ դէպի քաղաքները խուժող մարդոց թիւը այնքան մեծ տարողութիւն ունի, որ մեծ կեդրոններու մէջ խսկապէս անտանելի ու աննախանձելի պայմաններ ստեղծուած են ու կը շարունակեն ստեղծուիլ: Ասոր վրայ աւելցուցէք այն փաստը, որ 400 միլիոն հնդիկ ներկայիս 30է վար տարիք ունի եւ, նոյնիսկ, վկայական ունեցողներ աշխատանք չեն կրնար ճարել, առուազն՝ դիւրութեամբ:

Հնդկաստան, թէեւ կը յուսայ այս տարի բացառիկ բերք մը ապահովել հացահատիկի մարզին մէջ, այսուհանդերձ, չի կրնար մտածել իսկ, թէ աւելի լաւ պիտի յաջողի կերակրել իր ժողովուրդը: Եթէ նկատի առնենք սննդեղէնի սպառման քանակն ու որակը անձ գլուխ հաշուով (հացահատիկը գլխաւոր սպառումն է) մակարդակը 1971ի աստիճանին վրայ կը մնայ, այսինքն՝ անձ գլուխ օրական 470 կրամ: Այս խեղճ ու կրակ աստիճանաչափը պահպանելու, ինչպէս նաեւ գիներու յաւելման առաջքն առնելու համար (1975ին ընդհանրապէս կայուն մնացած էին) կառավարութիւնը որոշած է հինգ միլիոն թոն հացահատիկ ներածել՝ յատկապէս ցորեն, գլխաւորաբար Մ. Նահանգներէ:

Միացեալ Նահանգներու դրդումով Հնդկաստան առաջին երկիրն էր եղած 1952ին, որ ընտանեկան համակարգութեան (փլանինկ ֆամիլիալ) ծրագիր մը հրապարակ հանած էր: Անկասկած, Հնդիկները այսօր մեծամասնութեամբ չեն անգիտանար, թէ կարելի է սահմանափակել ծնունդներու թիւը: Սակայն առաւելաբար ուսեալ տարրն է, այսինքն փոքր ու մեծ քաղքենին, որ աւանդութիւնները ոտնակոխելու տրամադրութիւն ցոյց կուտայ: Գիւղերու մէջ բազմանդամ ընտանիք կազմելու հին սովորութիւնը միշտ ի զօրու կը մնայ ծանօթ պատճառներով:

Սերունդ հասցնելու ի վիճակի եղող 105 միլիոն զոյգերէն միայն 15 միլիոնը ծնունդը արգիլող կամ առաջքն առնող միջոցներու կը դիմէ, համաձայն Նոր Տելհիի ընտանեկան համակարգութեան վարիչին: Իշխանութիւնները կ'ուզեն, որ ասոնց թիւը 30 միլիոնի բարձրանայ, ինչպէս նաեւ աճի տոկոսը հազարի վրայ 30ի իջնէ յառաջիկայ չորս տարիներուն: Այս նպատակով ծրագիրներ կ'ուսումնասիրուին. օրինակ կը մտածուի ամլութիւնը պարտաւորիչ դարձնել այն զոյգերուն համար, որոնք երկու կամ երեք երախայ ունին արդէն: Կը մտածուի օրէնքը անսաստողները զրկել ընկերային որոշ նըպաստներէ, ինչպէս բնակարանի իրաւունք, սննդեղէնի պարենաւորման բաժնեչափ սովի շրջանի եւայլ:

Բնակչութեան գեր – աճի հարցը Հնդ-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՕՐԻՈՐԴԸ

— o —

Ոչ եկրկինք, ոչ ցամաք, ոչ ծառ, ոչ իսկ երդիք մը կ'երեւար:

Ոչ շունչ, ոչ շշունչ, բացի ալիքներուն հալուր չառաչումէն որ կուգար հարիւրաւոր ռումբեր պայթեցնել ափունքին ափափաներուն վրայ:

Անսահման ջրհեղեղի մը տպաւորութիւն կը տարածուէր ամէն կողմ:

Հանդիպակաց լեռները կը ջնջուէին մըշուշի ետին եւ ամայութիւն մը մահուան պէս ցուրտ, թախծագին վհատութեամբ կը տոգորէր սիրտը:

Գիւղին տուները փակ էին բոլորն ալ, ամառնային հիւրերը մեկնած էին արդէն, իսկ ստուարաթիւ բնակիչները իրենց կրկնակ փեղկերուն ետին ապաստանած, դուրս չէին ելլեր բնաւ:

Հարկ էր ապրիլ սակայն, եւ ապրիլ՝ զուարթ ըլլալ կամ տառապիլ կը նշանակէր ևս, երբեք չեմ հասկցած միջին ճամբան:

Պէտք էր ներքին կեանք մը ստեղծել, զուարթութիւն մը յառաջ բերել վառարանին բոցերուն հանդէպ որոնք հմայքէ զուրկ չեն անշուշտ, երբ կրնաս կազմել կէս շրջանակ մը սրտով կամ մտքով միացած:

Հօրաքոյրս, այնքան հեզահամբոյր, ամէնուն հետ կը համաձայնէր հակառակ իր կորովի մտքին, սովորութիւն ունէր ամէն մարդու յատկութիւնները միայն տեսնելու, իսկ թերութիւնները՝ երբեք: Կարելի չէր իրեն քով աննըպաստ դիտողութիւն մը ընել ոեւէ մէկուն նկատմամբ:

Ստիպուած էի փայփայել տրամադրութիւնը բոլոր հիւրերուն, մտիկ ընել չահագրգիռ պատմութիւններուն մէկուն եղբօրը յօդացաւին, միւսին թոռանը կապոյտ հազին, ուրիշի մը ծխնելոյզին կամ ջրամբարին:

Հօրաքոյրս ամէնուն կը համակրէր սըրտանց, մէկուն գեղ մը, ուրիշին խրատ մը կուտար, եւ կը մոռնար իր իսկ հիւանդութիւնը ուրիշին սփոփանք հայթայթելու համար:

Իսկ ես որ ոչ իր տարիքը, ոչ իր նկարագիրը ունէի, արկած մը. հանդիպում մը կը փնտռէի՝ քիչ մը խնդալու կամ գոնէ լալու համար:

Ի՞նչ դիւրին է սակայն արկածներ գըտնել կղզեակի մը մէջ ուր ձմեռը՝ առտու իրիկուն երկու շոգենաւ միայն կը հանդիպի ուրկէ գիւղին պահնորդը կամ մսավաճառին աշակերտը դուրս կ'ելլէ:

Բարեբախտաբար յուսահայութիւնը իմ մահացու մեղքս եղած չէ երբեք:

Այս անգամ ուրախութեամբ մօտեցայ գրադարանին զոր արհամարհեր էի բնութեան գեղեցիկ օրերուն:

Եւ անակնկալ մը ունեցայ:

Մեծ մասամբ Ֆրանսերէն ընտիր հատորներէ կազմուած էր այդ գրադարանը: Ինծի ծանօթ եւ անծանօթ շատ մը հեղինակներու լաւագոյն գործերը կային հոն ամէն դպրոցէ լաւ ընտրանքով:

Ուստի սկսայ կարդալ մեծ եռանդով մոռնալով կղզին, ծովը, Բիւզանդեան հովեւորները եւ ամէն բան:

Հօրաքոյրս կը սպասէր որ յոգնիմ կամ ձանձրանամ, եւ ոչ մէկ պարագայի մէջ չէր ընդմիջեր ընթերցումս:

Օր մը սակայն եկաւ սենեակիս դուռը զարկաւ իմացնելու համար որ օրիորդը այցելութեան եկեր էր:

Օրիորդը շատ անգամ լսած էի այս անունը, եւ միշտ ենթադրելով որ գիւղին վարժուհին ըլլալու էր, տարօրինակ փոթկութիւնը չէի դրեր գինքը ճանչնալու:

Այս անգամ բացարձակ դժգոհութեամբ մը ձեռքէս ձգեցի Պալզաքին մէկ հատորը, Բրօթիի հռչակաւոր ուսուցչուհիին հետ ծանօթութիւնը հաստատելու համար:

Յուսախափութիւնը դժբախտ զգացում մըն է զոր ամէն մարդ առիթ ունեցած է ճանչնալու բայց, ինչպէ՞ս որակել այն հաճելի զարմանքը, այն հմայիչ ապշանքը զոր կ'ունենայ մարդ սխալած, խաբուած ըլլալը տեսնելով իր ոխմար կանխազատութեան մէջ:

– Օրիորդը վարժուհի մը չէր, օրիորդը թագուհի մըն էր: Շքեղ, մեծավայելուչ, գեղեցիկ մոդական պատկեր մը:

Պերճաշուք հասակ մը սեւ թարթիչներով ակօսուած ծովափայլ աչքեր, սեւսեւ առատ մազերով փաթթուած պաշտելի գլուխ մը մեղրամոմէ թափուած իշխանուհիի ձեռքեր եւ անթերի ճաշակով ձեւուած ու կարուած պարզ արդուզարդ մը:

ՍԻՊԻԼ

(Շար. 2)

Fonds A.R.A.M

...կաստանի հիմնական հոգերէն է: Իշխանութիւնները պիտի յաջողի՞ն 2000ին աւելի քան մէկ միլիառի չհասցնել բնակչութեան թիւը: Ահա մեծ հարցականը:

×

Բնակչութեան գեր–աճի հարցը յատկապէս եղերական բնոյթ ունի Պանկլատէշի մէջ, ուր պահանջքի եւ արտադրութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող վիհը երթալով կը լայննայ՝ խնդրոյ առարկայ դարձնելով նոյնիսկ երկրին ապագան:

Այս երկիրը աշխարհի ամէնէն խիտ բնակչութիւնը ունի գիւղական շրջաններու մէջ: Երեւակայեցէք 525 անձ մէկ քառակուսի քիլոմեթրի վրայ. բաղդատութեան համար ըսենք, որ Հնդկաստանի մէջ 180 է: Դեռ պէտք չէ մոռնալ բնակչութեան ծայրայեղ թշուառութիւնը: Բնակչութեան թիւն է 75 միլիոն. ասոր 54 տոկոսը քսանէ վար տարիք ունի: Աճի տարեկանը շուրջ 3 առ հարիւր է: Մասնագէտներու հաշուով, եթէ նոյնիսկ աճի տոկոսը նուազի, անկարելի պիտի դառնայ առաջքն առնել բնակչութեան թիւի կրկնապատկումին 2000 թուականին... եթէ, անշուշտ, ժողովուրդին մէկ մասը զոհ չերթայ սովի կամ բնութեան աղէտներուն (մեծ մրրիկներ կամ հեղեղներ յաճախ կը պատահին):

Հնդկաստանի նման այս երկիրն ալ իր պատմութեան ամէնէն բարձր աճի տոկոսը արձանագրեց վերջին տասնամեակին: Ի՞նչ պիտի ըլլայ պատկերը քանի տարի ետք, հաւասարակշռութիւնը մարդուն եւ իր շրջապատին միջեւ, եւ որքան մշակելի հող պիտի ունենայ գիւղացին իր տրամադրութեան տակ. եւ դեռ չենք խօսիր ուտման, աշխատանքի, սնունդի կարելիութիւններուն մասին: Արդէն վերջին 15 տարիներուն նկատելի դարձաւ ուտեստեղէնի քանակին ու որակին զգալի նուազումը անձ գլուխ հաշուով: Պանկլատէշ առաւելաբար երկրագործական երկիր է եւ հարուստ է իր բերրի հողերով, այսուհանդերձ հարկադրուած է տարուէ տարի աւելի մեծ քանակութեամբ հացահատիկ, յատկապէս ցորեն գնել օտար երկիրներէ, առանց ի վիճակի ըլլալու վճարելու. (1 միլիոն թոն 1970 – 71ին, 2 միլիոն թոն 1974 – 75ին):

Մասնագէտներու հաշուով ներկայիս զոյգերու հազիւ մէկ տոկոսը ծնունդը արգիլող միջոցներու կը դիմէ եւ անոր ալ միայն կէսն է, որ կը յաջողի: Կառավարութիւնը, ամերիկեան կարգ մը համալսարաններու աջակցութեամբ, 1972էն ի վեր կ'աշխատի ծնունդները հաւասարակշռելու սահմանուած ծրագիր մը գործադրել: Ասոր առաջին հանգրուանը, որուն իրագործման ժամանակամիջոցն է 1973էն 78, կը նախատեսէ աճի տոկոսը իջեցնել 2·8ի:

Առայժմ արդիւնքն նկատելի չէ: Թերեւս պարզապէս բնակչութեան գիտակցութիւնը հրահրէ:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԸ

Ուկրանիա իր տարածութեամբ երկրորդ Հանրապետութիւնն է Խորհ. Միութեան մէջ: Աւելի մեծ տարածութիւն ունի քան Անգլիան, Աւստրիան, Պելժիան, Հոլանտան, Դանիան, Փորթուկալն ու Զուիցերիան միասին առնուած: Բնակչութեան թիւը Սպանիայէն 1,5 անգամ աւելի է: Ուկրանիա Խորհ. Միութեան ելեկտրուժին 19, բնական կազին 29, ածուխին 30, թուջին 45, պողպատին 39, երկաթին 56, շոգեկառքերուն 74, շաքարին 58, իւղին 33 տոկոսը կ'արտադրէ եւայլն:

Ուկրանիոյ դերը անգնահատելի է Հայաստանի մեքենաշինական բազմաթիւ գործատուներուն համար, քանի անոնց հում նիւթեր կը մատակարարէ: Հայաստան կը ստանայ կենսական կարեւորութիւն ներկայացնող բազմատեսակ արտադրութիւններ: Ամէնէն կարեւորներն են սեւ մետաղները: Ընդհանուր առմամբ Հայաստան կը ստանայ 50 տեսակ սեւ եւ գունաւոր մետաղներ, այլ խօսքով իր տնտեսութեան անհրաժեշտ մետաղներուն շուրջ 50 տոկոսը:

Հայաստանի մէջ գործածուող շաքարին աւելի քան 70, կենդանական իւղին 50, արեւածաղիկի իւղին 54 տոկոսը, ինչպէս նաեւ այլ սննդամթերքներ նոյնպէս ձեռք կը ձգուին Ուկրանիայէ:

Ուկրանիայէ ներմուծուող արտադրութիւններուն մէջ ընդհանուր՝ քանակի տեսակէտին երրորդ տեղը կը գրաւէ մեքենաշինութեան եւ ելեկտրական - թեքնիք արդիւնաբերութեան արտադրութիւնը: Ներածուող մեքենաներուն, սարքերուն, ապրանքներուն կարգին են խոշոր կաթսաները, վառարանները, սառնարանները, լուացքի մեքենաները, պիւլտոզէրները, ամբարող կռունկները, բեռնատար կառքերը, թրակտէօրները եւայլն:

Հայաստանի տնտեսութեան մէջ իբրեւ վառելանիւթ օգտագործուող բարձրորակ ածուխին եւ քոքսին աւելի քան 90 տոկոսը կ'ապահովուի Ուկրանիոյ Դոմբասի աւազանէն:

Հայաստան, իր կարգին, Ուկրանիա կ'առաքէ թեթեւ արդիւնաբերութեան ճիւղին պատկանող շուրջ 50 տեսակ արտադրութիւններ՝ քիմիական բաղադրութիւններ, շարժական ելեկտրակայաններ, փոխակերպիչ մեքենաներ, ելեկտրականութեամբ բանող ճշգրիտ չափերու գործիքներ, ջրհաններ, պահեստամասեր եւ մեքենաշինութեան ճիւղին պատկանող աւելի քան 20 այլ տեսակ արտադրութիւններ:

Ուկրանիա թէեւ ունի զարգացած սննդարդիւնաբերութիւն, ինչպէս գինեգործութիւն, այսուհանդերձ կը ներածէ Արարատեան դաշտի քաղցր գինիներն ու քոնեակը, քանի ասոնց պահանջը մեծ է ժողովուրդին մօտ: Պատկառելի տեղ կը գրաւեն նաեւ հայկական Արզնի, Ջերմուկ, Դիլիջան հանքաջուրերը, որոնց ներածման քանակը տարեկան եօթը միլիոն շիշի կը հասնի: Կը ղրկուի նաեւ մեծ քանակութեամբ պտուղներու պահածոներ, հիւթեր:

Ուկրանիա հայկական բնական շինանիւթերու, պեռլիտի մեծագոյն սպառողներէն է:

×

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կիրովականի քիմիական գործատունը կ'արտադրէ սինիւրի թթու: Բազմաթիւ օտար երկիրներ կը ղրկուի գործատան արտադրութիւնը, սակայն, ամէնէն մեծ պատուիրատուն Չեխոսլովաքիան է: Ներկայ տարեշրջանի առաջին եօթը ամիսներուն աւելի շատ սինիւրի թթու ղրկուած է Չեխոսլովաքիա, քան անցեալ տարուան տասը ամիսներուն:

×

ՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ

Ժողովրդական երաժշտական ժառանգութիւնը ուսումնասիրելու եւ գրի առնելու նպատակով Արտաշատի գիւղերը պտըտած է Երեւանի Կոմիտաս պետական երաժշտանոցի գիտական խումբը, որուն մաս կը կազմէին արուեստագիտութեան թեկնածուներ՝ Մարգարիտ Բրուտեան, Մանուկ Մանուկեան եւ խումբ մը ուսանողներ:

Արտաշատի շրջանի գիւղերուն մէջ պահպանուած են հայկական ժողովրդական երաժշտութեան հարուստ աւանդութիւններ: Յատկանշական է, որ այս շրջանը, երկար ատենէ ի վեր, բնակութիւն հաստատած են Արեւմտեան Հայաստանի գաւառներէ տեղափոխուած մարդիկ որոնք իրենց հետ բերին ու պահպանեցին իրենց նախնիկներուն երգն ու երաժշտութիւնը:

Իրենց բազմազանութեամբ հետաքրքրական են ձայնագրութիւններու նիւթերը: Գրի առնուած աշխատանքի երգերէն առաւել չափով են սանդ ծեծելու, խնոցի հարելու ընթացքին հիւսուած երգերը, հայրենասիրական ու պանդխտութեան, հարսանեկան եւ ծիսական երգեր ու պարերգներ:

Համեմատաբար լաւ են պահպանուած նաեւ աշուղական սիրավէպերու երգուող հատուածները:

×

ԱԽԱՆԴԱԿԱՆ ԱՐՀԵՍՏՆԵՐՈՒ ԾԱՂԿՈՒՄԸ

Հայաստան հինէն ի վեր համբաւ վայելած է իր ժողովրդական վարպետներով:

Ասոնց ստեղծած բազմաթիւ իրերը՝ ոսկերչական, խեցեգործական, արծաթէ եւ բազմագոյն քարերէ կերտուած, հայ վաճառականները տարած – հասցուցած են մինչեւ Եւրոպա, Ռուսիա եւ դեռ աւելի հեռուները: Արդ. մեր ներկայ ժամանակներուն կորսուելու սահմանուած են արդեօ՞ք այս հին արուեստները: Պիտի չգնդայ այլեւս դրուագոյին մուրճիկը, կանդ պիտի առնէ բրուտին անիւը կամ պիտի մարի ոսկերիչին ու արծաթագործին փոքրիկ քուրան: Ոչ, քանի որ այդ ուղղութեամբ որոշումներ տրուած եւ ձեռնարկներ կատարուած են: Այսպէս, ժողովրդական արուեստներու վարպետներ պատրաստելու նպատակով տասը տարի առաջ հիմնուեցաւ թեքնիք – գեղարուեստի ուսումնարանը: Առաջին տարին յաճախողներու թիւը հազիւ երկու հարիւր էր, մասնագիտութիւնները՝ սահմանափակ: Ներկայիս հմուտ փորձառու ուսուցիչներ իրենց 714 աշակերտներուն կը սորվեցնեն 11 արհեստներու նրբութիւնները, դարերու գաղտնիքները:

Ուսումնարանը տասը տարուան ընթացքին 1·870 շրջանաւարտ ունեցած է. բոլորն ալ կ'աշխատին իրենց սիրած արհեստներուն մէջ, նորութիւններ բերելով հին արուեստներուն:

ԳԷՈՐԳ ՋԻՄՊԻԼԵԱՆԻ

"ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ"

— O —

Սէն – Ռաֆայէլի այս դերձակը տարիներէ ի վեր կը զբաղի նաեւ գրականութեամբ, Ֆրանսերէն: Վերջերս Փանսէ Իւնիվերսէլի մօտ լոյս տեսած իր «Երջանկութեան Մուրացկաններ»ու մէջ Գ. Ջիմպիլեան անգամ մը եւս առիթն ունի ներկայանալու ընթերցողին որպէս մէկը որ գիտցած է իր կեանքին խառնել նաեւ բանաստեղծութիւն եւ փիլիսոփայութիւն: Ֆրանսական գրական շրջանակները, գլխաւորաբար հարաւային Ֆրանսա սիրած են այս գրողը, որ պարզութեամբ կը պատմէ իր վերջին գրքին մէջ յուշեր, ուր տխուր բայց անկեղծ խօսքեր կը յաջողին յուզել ընթերցողը:

Նիս – Մաթէն, անդրադառնալով այս պատմութեան կը գրէ, հակիրճ կերպով տալէ ետք գործին նիւթը, — «Երջանկութեան Մուրացկանները» ամէն բանէ առաջ երջանիկ մարդու մը կեանքն է եւ ի վերջոյ, հակառակ վերիվայրումներուն, բացայայտ կը դառնայ թէ. «Երբեմն մեծ բան հարկաւոր չէ երջանկութեան հասնելու համար: Գիտէինք որ դերձակը բանաստեղծ է եւ ի յայտ կուգայ զարմանալի փիլիսոփայ մը»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (168)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՍՏՈՒԱԾ ՍԷՐ Է

— Այո՛, անմիջապէս դատարան պիտի քաշենք, պատասխանեց Տանտոլօ: Փախուստ, զինուած ապստամբութիւն եւ պետութեան դէմ դաւադրութիւն: Ապահովաբար մահուան պիտի դատապարտուի:

— Ատիկա բնաւ յայտնի չըլլար, մռլտաց Ալթիէրի խուլ ձայնով մը:

Այս միջոցին եկեղեցիին դրան առջեւ հասած էին: Շուք մը դրան մէջէն դուրս ելլելով Տանտոլոյի մօտեցաւ:

— Սանտրիկօն է, մրմնջեց աւագ հաւատաքննիչը:

— Այո՛, Վսեմաշուք Տէր, ես եմ ըսաւ աւազակը: Ձեր ոստիկանութեան կատարած բոլոր գործողութիւններուն ներկայ գտնուեցայ: Ամէն բան կարգին է: Մարդուկնիս ձեռքերնիս է...:

Այս խօսքը ըսած միջոցին Սանտրիկօ իր դաշոյնին կոթը սեղմեց:

Ալթիէրի զայս տեսնելով եւ նշմարելով որ այդ անծանօթ չարագործին աչքերուն մէջ մահասփիւռ սպառնալիքի բոց կը փայլէր, Տանտոլոյի կողմը ծռելով փսփսաց.

— Այս մարդը ո՞վ է:

— Քիչ մը առաջ չըսի՞ք թէ Ռօլանը սպաննելը աւելի յարմար էր քան թէ դատարան քաշելը, պատասխանեց Տանտոլօ:

— Ես ատանկ բան չըսի, թոթովեց Ալթիէրի սարսռալով:

— Այո՛, չըսիք, բայց միտքերնիդ այդպէս անցուցիք...: Ահա այս մարդը ձեր միտքէն անցածը գործադրելու եկած է..:

Լէօնօրի հայրն ու ամուսինը խուարամած նայուածքով մը իրարու նայեցան:

Յետոյ ոստիկանները մէկիկ մէկիկ քննելով պարտէզին շրջանը ըրին:

— Քանի՞ ոստիկան ունիք, հարցուց Ալթիէրի:

— Երկու հարիւր յիսուն, պատասխանեց Տանտոլօ:

— Զարմանալի՜ բան, կարծես թէ հինգ հազարնոց բանակի մը կողմէ պաշտպանուած բերդ մը գրաւելու եկեր ենք, մըռլտաց Վենետիկի զօրաց ընդհանուր հրամանատարը ջղայնաբար խնդալով:

— Ես մինակս այդ գործը կը տեսնէի, մռլտաց Սանտրիկօ:

Այս միջոցին ժամացոյցի մը զանգակը սկսաւ հնչել:

— Տասներկուքն է, կակազեց Տանտոլօ: Եւ նշան տուաւ:

Զինուած լրտեսներն ու ոստիկանները սկսան ամէն կողմէ պատէն վեր մագլցիլ եւ պարտէզ ցատկել:

Անոնք այնպիսի սեղմ շղթայ մը կազմեցին որ, անկարելի էր անոնց ցանցէն դուրս ելլել:

Մարդկային շրջանակը տան կողմը քալել սկսաւ:

Տանտոլօ Ալթիէրի եւ Սանտրիկօ պարտէզին փոքր դռնէն ներս մտնելով երեքն ալ տան կողմը քալել սկսան:

Տունին հազիւ քանի քայլ մնացած, անոնք տեսան որ գետնայարկի սենեակներէն մէկուն մէջ լոյս մը կը վառէր:

Տանտոլօ եւ Ալթիէրի դէմ դէմի կըտրած կանգ առին:

— Ո՛հ, Լէօնօրը չիմանա՛յ, փսփսաց Տանտոլօ:

— Քալե՛նք, պատասխանեց Ալթիէրի ակռաները սեղմած:

Այժմ տունին բաց դրան առջեւն էին: Երկուքը մէկէն դաշոյնին պատեանէն քաշելով ներս մտան:

Կին մը, ուրուականի պէս դէմ դէմին դէմքով կին մը ձեռքը կանթեղ մը բռնած զանոնք դիմաւորելով ըսաւ.

— Մտէ՛ք, ես ալ ձեզի կը սպասէի:

Տանտոլօ, մազերը փուշ փուշ ցցուած եւ աչքերը զարհուրանքով դուրս ինկած, կայծակնահար, եղած տեղը մնաց:

Ալթիէրի, խռովութեան մատնուած, առաջ անցաւ եւ կատաղութենէն դողդղալով կակազեց.

— Հոս ի՞նչ գործ ունիք, Տիկին:

Լէօնօր գերմարդկային հանդարտութեամբ մը ձեռքի կանթեղը սեղանի մը վրայ դնելէ յետոյ ամուսինին դառնալով պատասխանեց.

— Հիմա կ'ըսեմ ինչ գործ ունենալս: Նախ ներս մտէք, հայր իմ, ի՞նչ պէտք կայ որ Վենետիկի ոստիկանութիւնը մեր ընտանեկան խնդիրներուն տեղեակ ըլլայ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կրեկուար Ալան իր մօր յիշատակին 250 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Տուզճեցի Տիկին Հայկանոյշ Նալպանտեան եւ Տաւուդեան գերդաստանի 1920 Օգոստ. 20ի Տուզճէի լերան վրայ 18 նահատակուածներու յիշատակին կը նուիրէ 20ական Ֆր. Կապոյտ Խաչին, Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին։

ՆՈՒԷՐ

Ոմն ուխտի մը առթիւ 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի, «Յառաջ 50»ի փառաւոր տպագրութեան ի գնահատութիւն եւ 200 Լիբանանի կարօտեալ ընտանիքներու ֆոնտին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն – Մօրիսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ դպրոցին։ Պ. Այանեան (Սէնթ Էթիէն) 100 Ֆր., Օր. Մարի Ճէլոյեան 50 Ֆր. ուրախ առիթով մը։

Գեղարուեստական
փառատօն
կազմակերպուած
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԿՈՂՄԷ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ
THEATRE DES CHAMPS-ELYSES
PARIS

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13
ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Կեդրոնականի
90ամեակին առթիւ
Hôtel Méridien

Կը մասնակցին.—

Լիբանահայ երգիչ՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ
եօթը հոգինոց իր խումբով
ԵՒ
JACQUES HELIAN
ET SON ENSEMBLE
(14 personnes)

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը։
ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
որոնց մանրամասնութիւնները կը տրուին յետագային։

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը Սեպտեմբեր 4ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Գասպար Իփեքեան Ակումբը, բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է իրենց անդամատետրերով։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ քոյրերը մանկապարտէզ կը բանան Սէր Սիր... լերան կողքին, բուրաստանի մը մէջ։

Երթեւեկը սեփական քառով մը ապահովուած է, քաջալերեցէք այս ձեռնարկը։ Հեռաձայնել՝
47 – 28 – 65

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ
ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

Շաբաթ (Սեպտեմբեր 4) ժամը 18ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է Յաղթական Կամարի Անծանօթ Զինուորի բոցը արծարծել։ Նաեւ՝ ծաղկեպսակ պիտի դնէ։

Կը հրաւիրուի հայ գաղութը իր մասնակցութիւնը բերել այս արարողութեան։

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

ԲԱՑԱՌԻԿ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԷՋՄԻԱԾԻՆ
Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

COMPRENANT
— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ
2650 ՖՐ.
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ 14 ՕՐ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — ՆՈՅԵՄԲԵՐ
2400 ՖՐ.

ԳԻՆԻՆ ՄԷՋ ԵՆ.— Օդանաւային փոխադրութիւնը —. ամբողջական փանսիոն — Ա. կարգի պանդոկ — Այցելութիւններ եւ շրջապտոյտ — Ընկերացող սպասարկութիւն — Առաջնորդ

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN	**Madeleine BENNEYAN**
VOYAGES WASTEELS	HAVAS - VOYAGES
87, La Canebière	12, bd. Général De-Gaulle
13001 - MARSEILLE	26000 - VALENCE
tél. (91) 50. 89. 12	tél. (75) 43. 06. 06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Prix calculés à la date du 31 Oct. 1975, susceptibles de modifications en cas d'augmentation du cours des changes ou du transport

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ
ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Շաբաթ 6 Նոյեմբեր

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 70րդ տարեդարձին առթիւ։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5ԻՆ

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Բացառիկ եւ փայլուն գեղարուեստին ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Շաբաթ Հոկտեմբեր 23ին Շերաթոն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ հանդիսաւոր բացումը Շաբաթ Հոկտ. 9, ժամը 11ին — Հայկական Շաբաթ մինչեւ Հոկտեմբեր 16։

RESTAURANT EREVAN
ՀԱՅԱՏՈՒՆ
ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e
Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Երեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր – մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

Fonds A.R.A.M